

MEHMET AKİF İNAN
ESERLERİ

ŞAİR, MÜTEFEKKİR, SENDİKACI
MEHMET AKİF İNAN
E S E R L E R İ

III. CİLT

Her türlü yayın hakları Eğitim-Bir-Sen'e aittir.

Eğitim-Bir-Sen Yayınları : 55
Edebiyat Dizisi : 13

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi
Ahmet GÜNDOĞDU / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni
Ali YALÇIN / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu
Ahmet Gündoğdu
Ahmet Özer
Esat Tektaş
Murat Bilgin
Ali Yalçın
Teyfik Yağcı
Ramazan Çakırcı

Hazırlayan
Hıdır YILDIRIM

Tashih
Kasım GEZEN

tasarım / ertan güldibi
baskı / semih ofset 0312 341 40 75
baskı adeti / 2000
baskı tarihi / 2015 Ocak
ISBN: 978-975-6153-48-2 (Tk. No)
ISBN: 978-975-6153-51-2 (3. Cilt)

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
G.M.K Bulvarı Ş. Daniş Tunalgil Sokak No: 3/13 Maltepe/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.egitimbirsen.org.tr
e-posta: egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr

EDEBİYAT, KÜLTÜR VE SANATA DAİR - BASKI TARİHLERİ

- I. Baskı, 2009, Eğitim-Bir-Sen Yayınları
- II. Baskı, 2015, Eğitim-Bir-Sen Yayınları

SÖYLEŞİLER - BASKI TARİHLERİ

- I. Baskı, 2009, Eğitim-Bir-Sen Yayınları
- II. Baskı, 2015, Eğitim-Bir-Sen Yayınları

SİYASET KOKAN YAZILAR - BASKI TARİHLERİ

- I. Baskı, 2009, Eğitim-Bir-Sen Yayınları
- II. Baskı, 2015, Eğitim-Bir-Sen Yayınları

İÇİNDEKİLER

EDEBİYAT, KÜLTÜR VE SANATA DAİR..... 13-280

Çağı Kurtaracak Olan	15
Önder Âkif	20
İlk Şair: Âkif	23
Fikir-Edebiyat Ayrılmazlığı ve Âkif	27
Mehmet Âkif Günü	33
İşte Soru, İşte Cevap	35
Necip Fazıl'ın Hayatı ve Kişiliği Üzerine	38
Necip Fazıl'dan Anılar ve Anekdotalar	45
Üstad'ı Anlatmak	55
Tarihteki Üstad.....	71
Üstad'ın Çevresinde.....	76
Necip Fazıl Kısakürek	79
Osman Yüksel'e Dair	85
Hey Gidi Dünya	97
Fethi Gemuhluoğlu'nu Anarken: "Üstünde Velayetin Işıkları"	100
Bizden Biri	106
Cahit Zarifoğlu: "Şair-i Maderzat"	108
Şair Avni	110
Gök Ekin.....	113
Ceyhun Atuf Dolayısıyla	116
Dranas İçin	119
Münir Nurettin ve Musikimiz	122
Bir Adam Yaratmak'taki Mesaj	125
Çok Sesli Bir Ölüm.....	128
Çözülme Üstüne	130
Bağlanma	132
"Sanatçı Dostlarım"ız	134
Elbette Söylemek Yaraşır	136

Dostluk Üzerine.....	139
Yeşil Pencere.....	141
Yaşanan Roman	143
Bir Unutulan Var	146
Yazmak.....	148
Din ve Sanat	150
Sanatçı ve Aydın.....	153
Şartlanmak	155
En Büyük Mucize	158
Şarttır Eski Yazı.....	164
Yeni Mevlitler Yazmak	167
Temel Eserler Konusu	169
Ne Okuyalım	171
İdeoloji ve Sanatçı.....	173
Aydını Dergi Yetiştiriyor	176
Televizyon Kültürü.....	179
Yok.....	181
Bir “Milliyetçilik” Daha	185
Israrla Yayına Devam	188
Konuşma ve Yazmaya Dair.....	191
Tükeniş	193
Kültür ve Edebiyat	196
Edebiyatsız Bir Dünya	198
Sanat Üstüne	201
Okuryazar Olmak ya da Olmamak	204
Kavga	207
Şöhret	209
Dönüşüm.....	212
Şiirin Çağrısı	215
Şiir ve Bir Şiir	217
O Şehrayin.....	220
Gidip Okumak	222

Şiir Anlayışım.....	224
Bir Tahlil Denemesi -I.....	232
Bir Tahlil Denemesi -II.....	238
Bir Tahlil Denemesi -III.....	246
Bir Tahlil Denemesi -IV.....	252
Bir Tahlil Denemesi -V.....	257
Bir Tahlil Denemesi -VI.....	265
Bir Tahlil Denemesi -VII.....	270
Şiirim.....	277
Ana Hatlarıyla İlk Dönem Cumhuriyet Şiiri.....	280

SÖYLEŞİLER.....293-436

Şair Mehmet Akif İnan ile Sohbet.....	295
İslâm Edebiyatı.....	312
Kur'an Baharı Oruç Bilinçleri Tazelemek İçin.....	316
“Tepetaklak Mimari Artık Doğrulacak”.....	319
Günümüz Şiirinin Temel Koyucusu Necip Fazıl.....	324
Akif İnan ile Sohbet.....	329
Eğitim-Bir Genel Başkanı Akif İnan’la Bir Sohbet.....	340
Akif İnan’la Şiir ve Edebiyat Üzerine.....	351
“Türk Cumhuriyetleri Papaz Kaynıyor...”.....	360
Akif İnan’la Şiir, Sanat, Okuma Üzerine.....	364
Akif İnan ve M. Atilla Maraş ile Sohbet.....	369
Şiir, Dil ve Gelenek Üzerine.....	375
Akif İnan’la Şiir ve Edebiyat Üzerine Sohbet.....	388
M. Akif İnan ile Şiir ve Edebiyat Üzerine.....	394
“Kaside” Sanattaki Zıplayışımın İlk Örneğidir.....	404
“Urfa Yüzyıllar Boyu Sanatın Üssü Olmuştur”.....	418
Akif İnan’la Memur Sendikalarının Sorunları Üzerine Bir Söyleşi.....	429
Ücret Kavgası Vermiyoruz, Türkiye’nin Kavgasını Veriyoruz.....	436

SİYASET KOKAN YAZILAR.....443-688

Aşırı Ne ki?.....	445
Kader.....	448
Kök ve Dal.....	451
Demokrasiye Geçerken.....	453
Geçtik Demokrasiye.....	456
Demokrasi ki.....	459
Sandık Başı.....	462
Halkın Gerisinde Kalmak.....	464
Buzlar Çözülür mü?.....	466
İkinci 27.....	469
27 / 27.....	472
Kargaşalık Devri.....	475
MTTB ve Ayasofya.....	478
Önce Düşünmek.....	481
Bu Oylar Kimin.....	483
Seçim Konuşması veya Nereden Nereye.....	486
Bir Musibet.....	489
Düşünelim Bir Yol.....	491
Buyursunlar Bakalım.....	494
Hükümet Olsalar.....	497
1946 Seçimi Gibi.....	500
Din Düşmanlığı - I.....	502
Din Düşmanlığı - II.....	505
Kalabalık Dağınca.....	508
Çark.....	510
Bir Konuşma Bir Gerçek.....	513
Dalkavuklar Sultası.....	516
Dikkat Üstü Dikkat.....	519
Bir Kovsak Yanaşmaları.....	521
Gâvurluklar.....	524
Kan Selini Salan.....	527
CHP'yi Nasıl Bilirsiniz ?.....	530

Kıyafet Kanunu	533
İstikbali Yoktur Anarşinin	535
Terör Biter ve Sonra... ..	538
Türkiye İnan Değildir	541
İrkçılığı Musallat Ettiler	544
İrkçılık Üstüne	547
Halkımız İrkçi Değildir Ama	550
Ateşle Varanlar	553
Emperyalizmin Silahıdır İrkçılık	556
İrkçılık Peşin Mağlubiyettir	559
Birkaç Çizgiyle Doğu	562
Doğu Nasıl Doğar?	565
Doğu Göçüyor	567
Direnmek Lazım	570
İrkçılık İslâm'a Tuzaktır	572
İslâm Birliğinin Müjdecileri	575
Doğu Eşrafına İtibar	578
Zinadan Kaçınmak da Fedakârlıkmiş	581
Ha İnönü, Ha Ecevit	584
Kılık Kıyafet Dayatması	586
Yanılığdan Dönmedikçe	589
İş Başa Düşmüştür Ey Müslüman	592
Egemenlik Tabutlarıdır	595
Tuzak Kuruyorlar Müslümanlara	598
Halk Sokağa Dökülürse	601
Terörü Önemsemek Hatadır	604
Temel Dert Otorite Zaafıdır	608
Niçin Terör Var	611
Terörü Propaganda Eden Hükûmettir ve Partilerdir	614
Terörden Devlet Yarar Umuyor mu?	618
İkiyüzlüler	622
Türkçe Ezan	625
Terörün Kaynağı Gazeteler	628
Ermeni Terörü ve Verilen Cevap	631

Ermeni Konusunda	634
Ermeni Terörünü Engellemek İçin.....	637
Türkiye'nin Düşmanını Doğru Tanıyalım.....	639
Ermeni Düşü.....	642
Ermeniye Kullanıyorlar mı?.....	644
Uluslararası Terör ve Ondan Korunmak.....	646
Teröre Bir Yaklaşım Denemesi	649
Yine Terör Üstüne.....	652
Çağdaş Esaret	655
Teröre Bir Yaklaşım Notu Daha.....	657
İstismar	660
Terörün Sorumlusu	663
Püsküllü	666
Türkiyeli Azınlıklar Üzerine	669
Karşı Propaganda	672
İstismar	675
Niçin İrtica Mevzuu	678
Celal Bayar ve Son Yüzyılımız	680
Bayar ve İnönü.....	682
Devlet Adamlarımız	685
Aktüaliteyi Büyütmek	688

EDEBİYAT, KÜLTÜR VE
SANATA DAİR

ÇAĞI KURTARACAK OLAN

Cemiyet nizamı, insanın yaratılışına eş olarak, madde ile mananın ölçülü bir manzumesi hüviyetinde inşa edilmemişse, bütün içtimai müesseselere hâkim olacak olan anarşinin, gide gide o cemiyetin hayat kaynaklarını kurutacağı tabiidir. Madde ve mananın ideal terkibi, cemiyet nizamına temel olursa insanoğlunun kabiliyetine, ibda kudretine set çekmeyen bir ortam vardır, demektir. Bu gerçeği hareket noktası almayan cemiyet yapısında beliren çatlakların her an biraz daha büyüyerek bu dejenere mimariyi çökertip bir nesli, hatta nesilleri mahvedeceği muhakkaktır.

Çağımız, tek yönlü böyle bir gelişmenin tipik bir örneğidir. Devleşen makine kafanın yanında cüceleşen, güdükleşen, ezilen gönül, yani ruh, içyapı, bugün insanlık âleminin büyük huzursuzluğunun, bütün tedirginliğinin tek sebebidir. Azgın makineyi ruhun maiyetine verebilen bir vasat teessüs etmedikçe, yani ruhu, madde âlemini kuşatacak çapta geliştirmedikçe, bu beynelmilel sancı dinmeyecektir. Çağımız fizikle birleşebilecek metafiziği yakalayıp büyük ve yeni bir medeniyete ulaşamazsa dünya, insanlık haysiyetinin uzaklarda kaldığı bir insanlar yığını olmaktan kurtulamayacaktır.

Bugün sevgi yitirilmiştir, kardeşlik yitirilmiştir, büyük inanç yitirilmiştir. Gönüller fetheden ince telkin, hakikate adanmışlık yok bugün; kaba tebliğ, katı kanunlar var. Bugünün ölçüleri, keyfiyet değil, kemiyettir, istatistiktir.

Bu da bir gerçektir ki çağdaş insanın içinde bulunduğu ıstırapı bütün dehşetiyle canevinde yaşayan bazı büyük kafalar, beşerin huzur ve sükûnu için, yeni bir kurtarıcı sisteme açılır ümidiyle has tefekkürün kapılarını zorlamaktadırlar. Bugünün insanı, kısmen bile olsa, geçen asrın ateizmini, geride bırakmış gibidir; bir arayış içerisinde dir. Hayatında hüküm süren tek yönlü çağdaş gelişmenin zincirlerini henüz kıramamış olmakla beraber, bir arayış içindedir. Bir eli yıldızlara ulaşmış olan günümüzün insanının, diğer elini, diğer insanların gönlüne uzatan nizam ya yakalanacaktır veya genel huzursuzluk son bulmayacaktır.

Böyle bir nizam çerçevesinin teessüsü için büyük ruh kahramanlarına, onların örnek alınmasına muhtaçtır insan, insanlık, medeniyet. Kâşif ve yöneticilerin, insanın yapı ve haysiyetine uygun bir çizgi üzerinde bulunabilmesi için, büyük kahramanlarıyla aynı paralelde olmaları şarttır. Toplumun muvazeneli bir kalkınma kaydetmesi için bu paralel şarttır. Ruh ve bedenden ibaret insanın ideal şekilde eğitilmesi, bu şartların yerine getirilmesiyle mümkündür. Yerli yerine oturmamış bir cemiyetin bu gayritabii bir bünyeye sahip olma durumunu, ruh ve madde, yani metafizik ve fizik varlığını eğitmedeki muvazenesizlikte aramak lazımdır.

* * *

İşte, Yunus Emre'den en çok bahsedilmesi gereken zaman, günümüzdür.

*Benim bunda karârım yok, ben bunda gitmeğe geldim
Bezîrgânem metaim çok, alana satmağa geldim*

*Ben gelmedim dâ'vi için, benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmağa geldim*

İnsanın yeryüzüne gelmesindeki hikmet, Yunus için, insanlığa, hayatıyla örnek olması şeklinde tezahür etmiştir. Yunus'un şiiri, örnek hayatının, kelime dizisi hâlinde beliren parça parça fotoğraflardır. "Meta" tabirinde şiiriyle birlikte yürümüş bulunan Yunus'un kendisini aramak lazımdır. Yunus, küçük meseleler, basit davalar için değil, "sevi" için, sevinin yuvası gönüller yapmak, onarmak için gelmiştir. Kutsal bir geliştire bu. Çağımızın insanını, çok ileri fene rağmen, yarım bırakan, felçli bırakan eksiklik: Sevememek! Ellerimiz insanın gönlüne uzanamıyor. Kendimizi arıtamıyoruz.

*Bu kibrü götür, gönüller ele getir
Bir gönül ele almak, bin Kâ'be ziyârettir*

Hak evi, inanmışların gönlüdür. Hak, inanmışların gönlünde otağ kurmuştur.

Bir kez gönül yıktın ise bu kıldığın namaz değil

Şuna bakınız:

*Uçmak, uçmak, dediğin, kulları yiltediğin
Uçmak'ın sermâyesi bir gönül utmak gerek*

Sevginin şahikasına çıkan insandır ki gerçekten ölümsüzlüğe ulaşmıştır.

*Âşık öldü deyu salâ verirler
Ölen hayvan olur, âşık ölmez*

Aşk, hayatı düzenleyen, insana şahsiyet biçen bir nizam manzumesi, bir er yoludur. Mektebi de tasavvuf. Mutasavvıfa da diploma imzalayan yine aşk.

Tasavvuf, İslâm şeriatını hareket noktası olarak meçhulü kurcalama, insanı daha çok arıtma, gerçeğe, ölümsüz gerçeğe ulaştırma ameliyesidir. Yunus, tasavvufun derecelerini şiirleştirmiştir:

Evvel kapu Şeriat emr ü nehyi bildirir

İkincisi Tarikat kulluğa bel bağlaya

Üçüncüsü Mârifet can gönül gözün açar

Dördüncüsü Hakikat ere eksik bakmaya

İnsanı, tabii sevklerden alarak bir buluttan ülkeye hediye eder tasavvuf. Renk, şekil ve ses, yepyeni bir hüviyet almıştır onda. Yunus, bu atmosferin en içinde:

Dilsizler haberini kulaksız dinleyesi

Dilsiz kulaksız sözün can gerek anlayası

Arıtılmışlık, hasbilik, kâinata en büyük aşkın en soylu nazarıyla bakış, hep Yunus'ta.

Ey âşık ey âşıklar aşk mezhebi dindir bana

Gördü gözüm dost yüzünü kamu yas düğündür bana

Yunus'un söyleyişlerinden:

Gökten inen Dört Kitabı günde bin kez okur isen

Erenlere münkir isen didar senden uzak bana

“Lâ şerike” okursun, sonra şerik katarsın

*

İlim okumaktan garaz kendüzini bilmektir

Kendüzünü bilmezsen bir hayvandan betersin

*

Başında aklı olan ücretle amel kılmaz

Hurilere aldanmaz göz ile kaştan geçer

Büyüklik, asırların, zamanın eskitemediği, yıpratamayacağı bir seçilmişlikler yekûnudur. Bu, var Yunus'ta. Yunus her çağ için yeni ve diridir. Onda örneğini bulan ideal tip, bir cemiyet, hatta dünya yoğurma ameliyesinde malzeme olabilecek birçok unsur taşır. İş, bunu tespit ve tatbiktir. Bir bakıma, bir arayış çağı olan günümüz, buna muhtaçtır. Cihanşümul sancının reçetesinden bir nüsha bizim büyük Yunus'un mütevazı dilinde.

*Yunus bahri olmak gerek
Bir ummana dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek
Hiç sarraflar almaz ola*

Sözümüz, diri Yunus'la bitsin:

*Hiçbir kişi bilmez bizi, biz ne işin içindeyiz
Ne hırsımız baydır bizim, ne nefsimiz içindeyiz
Bir kimsenin devletine ta'n edüben bir gülmeziz
Ne münkiriz zahitlere, ne tersanın haçındayız*

Türk Yurdu, Ocak 1966

ÖNDER ÂKİF

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Mehmet Âkif, hayatı ve eserleriyle, asil milletimizin, asırlık sancılarının menşesine inen, illetlerini teşhis ile muhtaç olduğumuz hakiki kurtuluş ve yükseliş yollarını, Hakk'a dayanarak, asla korkmadan ispat edip gösteren büyük bir insan ve şairdir. O, bütün ömrünü hakikatlerin aşikârına vicdan huzuruyla verdi: “Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek” derken, hakikatin yüceliğini, sanat kudretiyle bir potada nasıl hemhal ettiğini göstermiştir.

Onun şairliğini olsun beğenmeyenler, bari İstiklâl Marşı olsun terennüm edilirken ruhlarında şayet bir kanatlanma da hissetmiyorlarsa bu kömür ruhlu, mermer vicdanlı kansız ve beyinsiz et ve kemik yığınından ibaret mahlukluğun, bu vatanın taşlarıyla recmi lazımdır.

O, yalnız zulmü alkışlayan, zalimi seven, gelenin keyfi için geçmişe kalkıp söven, üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapıp Hak namına haksızlığa tapan, biri mukaddesatına saldırdı mı alkış tutan, kanayan bir yara gördü mü kıvranan... tarafından nefret edile gelmiştir.

Hakk'ı seven, bu milletin kudretine, şahsiyetine, hâsılı kendini kendi yapan bütün hasletlerine inanıp güvenenler, onun arkasında, onun yolunda, izindedir...

O, büyük bir mütefekkindir. Milleti için düşünen, ağlayan ve seven bir baştır. Terennümleri, duygularımızın ebedî abidelerinden başka bir şey değildir. Yüzde yüz bizi söylemiş ve bizi yaşamış tek mütefekkir-sanatkâr, yalnız ve yalnız Âkif'tir.

Bizden olmayan tek umdeye olsun taviz vermeyen er de odur. Asırlık inkırazımızı, basit maddi esaslar zaviyesinden mütalaa edip oyuncak maddeler uyduran dar beyinli, materyalist ve adapteci kimselere en büyük cevap Âkif'in hayat ve sanatının ideal tenasübünün manzumesinde *Safahât*, dipdiri meydanda iken, bu davanın felsefesini, İslâm-Türk'ün hâlâ karnından beklemek, fuzuli ve vakit kaybımız için gereksiz bir vesiledir.

Can vatanın harimine iffet düşkünlerinin dişlerini gösterdiği, Selâhaddîn-i Eyyübî'lerin, Kılıçaslan'ların, Osman'ın, Orhan'ın, Murat'ın topraklarına ağyar nazarları iliştigi ve Hilâl'in kaşlarını çattığı zamanlar, şahlanan ve şahlanacak ruh ve azim Âkif'in:

“Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak” mısraında sembolize edilmiştir. Memleketin bir ulu vahdet ile arşa ulaşma değil zamani geçme azmindeki yüce, berrak ve katıksız felsefe, maneviyat ve tarih şuuru yine ondadır.

O, yalnız büyük bir şair değil, aynı zamanda bir kudsi ideolojinin bayraktarıdır. Her Müslüman Türk'ün onun bir parçası olduğu gün, halledilmemiş hiçbir meselemiz kalmayacaktır.

Onun mefkûre hasımlarının *“Vatanım rûy-i zemin, milletin nev'-i beşer”* gibi korkunç bir anlayışın muhtevası içerisinde meseleyi, bir edebî münakaşa mahiyetine indirerek oynadıkları oyuna yine onun mana yüklü; *“Ulusun, korkma nasıl böyle bir imanı boğar”* mısraı en güzel cevap değil midir?

Hâsılı Âkif, en ince teferruatına kadar her tarafı, bütün ideali nesli-
mizce anlaşılması kaçınılmaz ve gerekli olan bir “kurtuluş görüşleri
manzumesi”dir. Bu, değil bir makale, ciltlerle izah ister. Gayretlerin
bu yola celbi istikbale bırakılmamalıdır.

O, büyük mütefekkir-şairin Allah’ına kavuşma zamanı geldiği vakit
ilk sözleri gibi bunlar da ilah ve mana ile dolu idi.

Çöz de artık yükümün kördüğüm olmuş bağı

Bana çok görme İlahî, bir avuç toprağı

diye, bunu tam inanmış beklüyordu.

Kendi kendini bir ömür hakikate vakfında, en ufak bir karşılık bek-
lemediğini gösteren ya şu beyit:

Evet, bütün beşerin hakkıdır bekâ emeli

Fakat bu hakkı ne taştan, ne leşten beklemeli

Ehemmiyetin öze verilmesini gösterme bakımından ne kadar ma-
nidardır.

Allah rahmet eylesin.

Hilâl, Aralık 1961

İLK ŞAİR: ÂKİF

İslâm, ilk defa Mehmet Âkif'le birlikte şuurlu olarak şiire mesnet edinilmiştir. Başka bir ifadeyle, İslâm'ın içtimai bir düzen olarak savunulması şiirimizde ilk defa Âkif'le başlar.

Bu konuyu biraz açmamız gerekiyor. Çünkü akla gelebilir ki İslâm, zuhuruyla birlikte bütün sosyal kurumlarını hızla oluşturmuş, meydana getirdiği bu ilahî medeniyet içerisinde üstün bir edebiyatı da var etmiştir. Hâl böyleyken, İslâm'ın ilk defa Âkif'le birlikte gündeme girmesi nasıl iddia edilebilir? Peygamber (s.a.s.) devri şairlerinden Hassân b. Sâbit, Abdullah b. Revâha, Lebîd b. Rebîa, Kâ'b b. Zühre (r.a.) gibi, daha birçok şiir ustasının elinde temellenen, o tarihlerden bu yana Arap, Acem ve Türk kavimlerinin sayısız dâhileri tarafından çeşitlendirilip geliştirilen bir İslâm Edebiyatı mevcutken, nasıl olur da İslâm'ın ilk önce Âkif tarafından şiirin mihrakına oturtulduğunu ileriye sürebiliriz? Fazla uzağa gitmeden, mesela kendi edebiyatımızdan örneklersek Yunus Emre, Fuzûlî, Şeyh Gâlib gibi şairler, İslâm'dan başka bir şeyi mi dillendirdiler ki?

Âkif, manevi rahatsızlıkların en uç noktalara ulaştığı, devlet düzenininse temelinden sarsıldığı bir dönemde gözlerini açıyordu.

Tanzimat'la başlayan Batılılaşma reçeteleri, hasta devletin bünyesini hızla harabiyete götürmüştü. Meşrutiyet yıllarıysa bir yandan hastalığın şiddetle arttığı, öte yandan da reçetelerin dallandığı yıllar oldu. Tanzimat'tan sonra devletin desteğinde yürümekte olan Batıcılık ve Osmanlıcılığın yanına şimdi de Türkçülük-milliyetçilik eklenmişti. Devletin dış düşmanları, dâhildeki bu siyasi fikir hareketlerinin doğuşu ve gürbüzleşmesinde önyak olmuşlardı. İslâm hem halk katında, hem de devletin yönetiminde tali dereceye düşmüştü. Laizme doğru hızlı bir kayış görülüyordu. "Hem Batılılaşalım, hem de Müslüman kalalım" anlayışındaki, yani "İslâm terakkiye mâni değildir." iddiasındaki Batıcı ve İslâmcı karışımı aydınların yerini şimdi tavizsiz Batıcılar almıştı. Dr. Abdullah Cevdet ve arkadaşlarının savunduğu bu toptan Batılılaşma ile öteki fikir hareketlerinde de yer alan Batıcılık, gerçi mahiyet bakımından bazı farklılıklar arz etmiyor değildi ama devlet düzenini Batılı devletleri örnek alarak yeniden düzenleme isteğindeki bu fikir akımların hemen hemen hepsi, birbirine yakınlık içindeydiler. Mesela Ziya Gökalp fikriyatını, "Türk milletindenim, İslâm ümmetindenim, Garp medeniyetindenim" şeklinde özetlemekteydi.

Âkif, işte böyle bir ortam içinde ortaya çıkmıştır. Bu ortam, Batılılaşmayı kati bir zaruret sayan bir ortamdı. Bu sebeple, Âkif'te de görmekteyiz Batılılaşma tekliflerini:

*İnkılâbın yolu mâdem ki bu yoldur yalnız,
"Neredesin hey gidi Berlin!" diyerek yollanınız!*

diyordu Batı'ya öğrenim için giden gençlere.

Âkif'in Batı'yı örnek almamızı tavsiye eden daha bir hayli mısraı vardır:

*Alınız ilmini Garb'ın, alınız sanatını.
Veriniz hem de mesâînize son sür'atini.
Çünkü kâbil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok sanatın, ilmin, yalnız.
İyi hâtırda tutun ettiğim ihtarı demin:
Bütün edvarı terakkiyi yarıp geçmek için
Kendi "mâhiyyed rûhiyye" niz olsun kılavuz.*

Fakat onun yukarıdaki ve bunlara benzer Batılılaşma tavsiyeleri, iyice dikkat edilirse açıkça görülür ki öz bakımından, öteki fikir hareketlerinin hepsinden ayrılan bir çerçeve içerisinde. Onların hepsinde Batı, bir devlet düzeni olarak bize teklif edilirken Âkif'teki Batıcılık, "İlim, müminin yitiğidir, nereden bulursa alır." "İlim, Çin'de bile olsa alınız." gibi İslâmî emirlerin yorumu cinsindedir. Ve asla ve kata bir sistem olarak tavsiye edilmemiştir. Aksine, İslâm ondan sistem olarak hem kabul görmüş hem de ilk defa olarak savunucusunu bulmuştur. İşte Âkif'in en belirgin alametifarıkası budur.

Âkif'ten önce hiçbir şairimizde bu alameti görmüyoruz. Şu bakımdan görmüyoruz demiştik, o şairlerin hepsi zaten sistemin yürürlükte olduğu bir ortamda yaşamışlardı. Bir başka düzen teklifinin mevcut olmadığı bir ülkenin sanatkârlarıydı. Birçok eksik ve yanlışları olsa bile devlet de, halk da Müslüman idiler. O sebeple ancak, mevcuttaki eksik ve yanlışlıkları tashih sadedinde şiirlerine rastlıyoruz. Resmîyetteki haksızlıkları, kişilerin ehliyetsizliğinden doğan buhranları, meseleleri eleştiriyorlardı. Halkın amel ve itikat sorunlarına ilişkin tavsiye ve rehberlik hizmetleri görüyorlardı. Yunus'tan Mevlânâ'dan, Bâkî'ye, Nâbî'ye kadar bütün eski şairler bu hizmetlerin içinde bulunmuştur.

Âkif'se değişmiş olan çağının ve şartlarının sonucu olarak Müslümanlığın, her gün biraz daha cemiyetin hayatından çıkarılmak iste-

nen İslâm'ın yerli yerine oturtulmasını istemek şeklinde tezahür ettirmiştir. Bu istek onda belki kıyasıya bir ideoloji kavgası hüviyetinde görülmez ama yazılarının tümüne bakılarak konuşulacak olursa İslâm'dan gayri hiçbir davasının olmadığı açıkça görülür. Bir yandan, kendinden önceki bazı Müslüman şairleri hatırlatıcı biçimde halkın amel ve itikadına ilişkin sorunlar üzerinde tenkit ve tahliller getirirken, bâtıl itikatları eleştirirken, gerçek Müslümanlığı onlara anlatmaya çalışırken; öte yandan, İslâm'ı bütün sosyal kurumları kapsamına alan tam bir bütünlük içinde savunmuştur. İşte bu yanı sıra Âkif, ilk şairimizdir. İslâm ilk defa onda, şiir elbiseleri giyinerek bir ideoloji olarak izharını bulmuştur. Dolayısıyla o, İslâmcı fikir hareketinin önde gelen rehberleri arasındadır. Ayrıca sanat gücünü kabul ettirmiş biri olması sebebiyle bu hareketin en ünlü ve güncelliğini hiçbir zaman için yitirmeyecek bir imzası olarak da kalacaktır.

İslâm, Aralık 1984

FİKİR-EDEBİYAT AYRILMAZLIĞI VE ÂKİF

Düşünce hayatımızı sanat adamlarımızın, özellikle şairlerimizin temsil edegeldiği bilinen bir gerçektir.

Yeni Türk Edebiyatı'nın isimlerinden Şinasi, Ziya Paşa, Nâmık Kemal, Recaizade Ekrem, Muallim Naci, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet, Yahya Kemal, Peyami Safa, Nâzım Hikmet, Necip Fazıl bilindiği gibi aynı zamanda yakın dönemimizin birer fikir öncüsüdürler.

Adını andığımız bu sanatçıların değişik fikirlere sahip oluşu, aynı dünya görüşlerinin öncüsü ya da savunucusu olmaları, yakın dönemde içinde yaşadığımız sosyal şartların karmaşıklığına da bir aynadır.

Nitekim devletimizin daha istikrarlı dönemlerinde yaşayan sanatçılarımızın tümünde, aynı fikirlere, aynı inanca ortak bulunuşun örneklerini görmekteyiz, değişik fikir reçetelerine rastlamamaktayız.

Mesela Yunus Emre'ye, Mevlânâ'ya bir düşünce zemini oluşturan değerlerin tümü, değişik anlatım elbiseleri içinde aynıyla Necati'de

Ahmet Paşada, Süleyman Çelebi'de, Bâki'de, Nef'î'de, Nâbi'de, Şeyh Gâlib'de ve hatta Nedim'de de mevcuttur.

İslâm, bu eski şairlerimizin hepsinin bağlı olduğu bir dünya görüşü mahiyetindedir.

“Dünya görüşü” derken burada hemen açıklamalıyız ki İslâm, bu şairlerimizin elinde, belli başlı ideolojilerin ifade edildiği çerçeveler içinde işlenmemiştir.

Bunun temel sebebi, o dönemlerde İslâm'ın ülkemizde zaten devlet nizamı oluşudur. Bu sebeple sanatçılarımızda İslâm'ı bir düşünce sistemi olarak ele alıp işlemek ya da teklif eylemek gibi bir çabaya rastlanmaz.

Osmanlı devri sanatçıları, fikir adamı hüviyetlerini, ideolojik sistem vazetme yerine; yürürlükte olan sistemin tam içinde ve yanı başında yer alarak, ülkenin toplumsal ve ferdî yaşayışlarına yöneltmişlerdir. Yani kendilerini, yer yer İslâm'ın hikmetlerini dillendiren, yüksek ahlakını ifadeye aktaran, kötülüklerden kaçındıran, sosyal bozuklukları eleştiren, özellikle İslâm'ın ta kendisi olan tasavvufun edep ve incelikleriyle meşgul ve insanlarımızı erginleştirmeye kavuşturucu bir aksiyon içinde bulmaktayız. Çünkü şartlar öyle gerektirmektedir ve her şey, oldukça yerli yerine oturmuş sağlam bir siyasal yapı görüntüsü içindedir devlet.

Bu yapı duraklama ve gerileme devirlerinden geçerek Tanzimat'a kadar geldi. Tanzimat, yönümüzü resmen Batı'ya çevirişimizin en önemli merhalesidir. Devlet düzeninde, Batı uygarlığının oluşturduğu sosyal, ekonomik ve kültürel kurumların örnek alınmaya başlandığı devirdir. İslâmî devlet yapısına, Batı aşılarının vurulmaya başlaması; sanat ve fikir hayatımıza artık değişik insanların girmesine kapı açmıştır.

Bundan böyle Batı'da var olan, biraz da Batı'nın bizim için var ettiği ve tohumladığı ekinler baş gösterecektir.

Tanzimat'tan bu yana sanat, dolayısıyla fikir hayatımızdaki imzalarda rastladığımız öz değişikliği, Batı'ya açılışımızın olağan bir sonucudur. Artık kökü Batı'da olan her türlü fikir ve sanat görüşlerinin temsilcilerini, hatta öncülerini görmeye başlayacağız.

Mehmet Âkif de fikir hareketlerinin hız kazanarak, bazı disiplinlere bağlandığı, aynı zamanda sosyal çalkantıların en doruk noktalara tırmandığı bir dönemde yaşamıştır.

Almış olduğu sayısız yaralara rağmen devlet düzeni yine de İslâmî karakterini oldukça koruduğu için önceleri Âkif'i, bir sistemin tek-lifçisi olarak değil; çöküntüleri, bozuklukları yansıtan, toplumun İslâmî değerlere daha sıkı bağlanmasını isteyen, bâtil itikatları yeren Müslüman bir sanatçı olarak görüyoruz.

Onun bu Müslümanlığı üzerinde biraz duralım. Âkif, tam anlamıyla sarsılmış olmakla birlikte yine de İslâmî olan bir devletle, İslâmî bir hayat sürme geleneği içindeki bir ümmetin, oldukça dindar bir aile çevresinin çocuğuydu. Bu yüzden ondaki Müslümanlık, tabii bir Müslümanlıktı. Yani İslâm, onun için sonradan tanışılan bir dünya görüşü değildi. O dönemin birçok aydınında görülen cinstendi. İslâmcılık şeklinde değil, bilinen, âdeta "klasik" bir Müslümanlıktı. Tanzimat sonrası sanatçıları arasında sonradan öteki fikirleri benimsemiş olanlar, bu klasik Müslümanlıklarına, Batı kökenli fikirleri aşılıyarak ortaya çıktıkları hâlde, yani hem "Müslüman" kalmaya hem de "Baticı" olmaya özendikleri hâlde Âkif, yerli kalmayı hem samimiyetle inandığı için, hem de ülke yararına uygun gördüğünden korumaya, hatta savunmaya çalıştı.

Bu sebeple denebilir ki Âkif'in fikirleri tabii kaldı, diğerlerinin ise yapay. Yani sonradan asılı. Âkif'in fikirlerinin kaynağı bizzat toplumuydu, toplumunda yaşayan, yaşanan fikirlerdi. Fakat o, aynı zamanda iyi yetişmiş bir aydın olduğu için, bu fikirlerin halk katında uğradığı çarpıklıkları da görüyordu. Bu yüzden "nasihatçi" bir kişilikle ortaya çıktı önceleri.

Fikirlerinin sonradan Âkif'te bir ideoloji mahiyeti kazanması, iki ana sebebe bağlıdır. Birincisi, devletin çöktü çökecek bir noktaya gelmesi; ikincisi, o dönem Türkiye'sinde bütün siyasi görüşlerin (ideolojilerin), disiplinlere bağlanarak kadrolaşma yoluna girmeleri.

İslâm dünyasının bir hercümerç yaşadığı bu dönemde gözlerini, kulaklarını yeryüzünün bütün Müslümanlarına çeviren, nerede bir canlılık işareti varsa o noktaya dikkat kesilen Âkif, gördü ki iki merkezde birer İslâmî kıpırtı mevcuttur. Birisi Hindistan bölgesiydi bunun, diğeri Mısır. Hind bölgesi Cemâleddin el-Efgânî'nin canlandırdığı, sonradan İkbâl'i, Ebü'l-Kelâm Âzâd'ı yetiştiren bölgeydi. Mısır'sa Reşit Rıza, Ferid Vecdi ve Muhammed Abduh'ları geliştiren ülke.

Âkif, bunları tanıdı, yani bunların bazılarında çeviriler yaptı.

Lakin o, bu ekollerin uzantısı bir fikirci olarak görülmemelidir.

Batı müstemlekesi olmanın zincirlerini, bir yandan Batı'nın silahlı olan "akılcılık"la kırmaya, öte yandan da mistik unsurlarla teselli bulmak geleneklerine bağlanan Hind bölgesi İslâmcılığıyla; Türkiye'den önce Batılılaşma yoluna girmiş bulunan terkipçi Mısır İslâmcılığı, Âkif'in İslâmcılığını yönlendirmedi. Bu İslâmcılıkla, Âkif'teki tabii olan Müslümanlığın, özel bir çizgi içinde uzuvlaşmasına ancak yardımcı olmuştur. Denebilir ki onlar, olmayan bir şeyi

yeniden keşfedercesine yakalamak cehdi içerisindeydiler. Âkif’se var olan, yaşanan, ama onulmaz yaralar almış bulunan bir sistemi, kendine bulaşmış olan yabancılıklardan arındırarak tekrar canlı hâle getirmek istemekteydi.

Çünkü Türkiye’nin şartları, gelip dayandığı açmazlar, böyle bir tedaviye ihtiyaç gösteriyordu. Antenleri, öncelikle Osmanlı Devleti’nin sınırları içindeki ihtiyaç listesini ayırıyordu.

Zaten Batı’nın amacı da öncelikle Osmanlı Devleti’ni tarihe gömmekti.

Âkif, devleti, bütün ümmetiyle birlikte yenileyerek ayakta tutmaya didinmiştir. Onu ayakta tutmanın ne ile mümkün olacağını biliyordu: İslâm’la. Ülkenin muhtaç bulunduğu İslâmî duyguların diri tutulmasıyla. Bunun adı olan İslâmcılıkla.

Müslüman halk ile Âkif’in inancı, yani İslâmcılığı, genelde birbirine eşit doğrular hâlinedir. Özelde ise halkın Müslümanlığı ile Âkif’in İslâmcılığı arasında şu fark vardır: Halk henüz Batı’ya kapalı ve yabancı olduğu hâlde Âkif, Tanzimat’tan beri aydınların gündeminde bulunan Batı’ya ve Batıcılığa aşinadır ve bu sebeple onda Batı’yı hiçleme değil, aksine bir vakia olarak görme ve bu vakıadan yararlanma ve onu İslâmcılığına uyarılma gibi entelektüel girişimler görülür. Bizde İslâmiyet’in “İslâmcılık” gibi bir adla, Batı çıkışlı ideolojilere mukabil olarak düzenlenme çabalarının mazisinde de Âkif ve grubunun bu girişimleri bulunmaktadır zaten. Bu İslâmcılık özetle ifade edilecek olursa, tezahürü halkta görülen klasik Müslümanlığın, Hind ve Mısır’da canlandırılan İslâmî hareketlerden haberdar olarak, Batı’dan yararlanmayı gündemine almış bir harekettir.

Balkanlar’da, Birinci Dünya Savaşı’nda, İstiklal Savaşı’nda vuruşan insanlarımızın temel inancıyla Âkif’inki birbirine eşittir. Onlar

Âkif'in inancını paylaşmış olarak vuruşuyorlardı, şehit düşüyorlardı. Âkif de onları anlatırken bu İslâmcılığının gereğini yerine getiriyordu.

“Âsım” olarak sembolize ettiği gençliğe rehber olarak Abduh ve Efgâni'yi gösterirken ve “*İnkılâp istiyorum, ben de fakat Abduh gibi*” derken de yine bu İslâmcılığını ifadeye döküyordu.

Ve nihayet “*Alınız ilmini Garb'ın, alınız sanatını*” şeklinde konuşurken de yine bu İslâmcılığı anlatmak istediği.

Âkif bu üç vakıayı, “*Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı*” mısraıyla da belirttiği gibi, Kur'an'ın aydınlığını taşıyan bir “İslâmcılık” anlayışını şekillendirmeye çalışmıştır.

Mavera, Mayıs 1985

MEHMET ÂKİF GÜNÜ

27 Aralık 1979 günü Ankara Halk Tiyatrosu Kültür Merkezi tarafından düzenlenen “Ölümünün 43. Yıldönümünde Mehmet Âkif Ersoy” konulu açık oturuma konuşmacı olarak çağırılmıştım.

Katıldım ve konuştum.

Açık oturumu, *Aydınlık* gazetesi yazarlarından Cenap Nuhret yönetti. Öteki konuşmacılar Zeki Saruhan'dı. Davetlilerden Talip Apaydın, sağlık engeli yüzünden gelememişti.

İzleyicilerinin bir miktarı bizim cemaatten oluşan oturumun oldukça yararlı geçtiğini sanıyorum. Konuşmacıların farklı yaklaşım ve yorumları bile olgun bir anlayışla ve ilgiyle karşılandı.

Konuşmaların sonunda, izleyiciler bizlere yazılı olarak sorular yöneltmişti. Bana gelen sorular çok ve değişik olduğu için, hiçbirisine orada cevap veremedim, bir genel karşılamayla yetindim, şu anlamda konuştum:

“Anlaşıyor ki çağdaş İslâmcı hareketin içeriği ve boyutları herkes tarafından kavranılmış değil. Bunda İslâmcıların seslerini duyurma

imkânlarının çok sınırlı oluşu rol oynadığı kadar, bu düzenin uyguladığı geleneksel baskıcı yönetimin de etkisi vardır. Herkes gibi aydınlar da şartlandırılmıştır. İsteğimiz o ki önce aydınlar bu çemberi kırmalı. Bu sebeple, ülkenin kurtuluşunu kendine dava edinmiş olan aydınları, bizleri izlemeye, okumaya çağırıyorum. İslâmcı hareket bugün fikir ve sanat alanında ülkenin en özgün eserlerini veren bir doruğa erişmiştir. Bu gerçeği göremeyen ve değerlendiremeyenler, günümüzü, çağımızı tanımış olamazlar.”

Açık oturum bitip bizler dağılırken, nazik ve saygılı bir tavırla bizi yolculayan bir genç elinde tuttuğu broşürü bana uzatarak: “Doğu Perinçek’in size selam ve saygıları var, teşekkür ediyorlar. Eleştirmeniz ricasıyla şunu verdiler.” dedi. Broşüre baktım, başlığı şu idi: “Türkiye İşçi Köylü Partisi Merkez Komitesi’nin 2. Kongre’ye Sunacağı Rapor Taslağı.” Aldım, teşekkür ettim. O genç: “Kendileri, sizi dinlediler ve buradalar.” dedi. “Buradalarsa görüşelim.” dedik. Rasim Özdenören’le birlikte odaya geçtik. Perinçek yanımıza geldi. Bir süre konuştuk. Biz İslâm’dan, kendileri daha çok emperyalizmden söz ettik. Karşısındakini ilgi ve anlayışla dinleyen, sürat-i intikal ile müşterekler kollayan, bunlardan pratik sonuçlar devşirmeye yönelik, yaptırımlara açık bir kişi izlenimini verdi bana. Laik bir çerçeve içine alınmış İslâm’dan, düşüncesinin eylemine zarar değil, hatta yarar uman bir yaklaşım içinde olduğu imajını aldım Perinçek’ten.

Nitekim bu açık oturumla da, bir bakıma amaçlanan bu idi. Âkif’in antiemperyalist yanını konu edinerek, Âkif sevgisi taşıyan, onun dünya görüşüne bağlı çevre ve yığınlarla bir diyalog geliştirmeyi istedikleri açık.

Bana yazılı olarak gelen soruların bazısında da bu amaç, gayet yalın olarak vurgulanmış oldu.

Bu sorulardan birkaçını söz konusu etmek isterim.

Yeni Devir, 31 Aralık 1979

İŞTE SORU, İŞTE CEVAP

Âkif gününde, bana gelen sorulardan biri şu:

“M. Âkif’in Kurtuluş Savaşı sırasında camilerde yaptığı konuşmalarda Bolşeviklerle, komünistlerle ittifak etmek gerektiğini halka propaganda etmesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Böylesi bir tutum emperyalizme, bu ortak düşmana karşı dövüşenler için bir zorunluluk değil midir? Böylesi bir engin tutum, günümüz için de geçerli ve zorunlu değil midir?”

Bir başka sorunun da son cümlesi şöyle bitiyor:

“Zulme karşı olmak, Bolşeviklerle işbirliğinde yansımıyor mu?”

Bu sorulara kaynak olan hikâye şudur:

Her gerçek mümin gibi, bir özgürlükçü olan Âkif, yurdumuzun istiladan kurtulması için, olanca gücüyle meydanlara atılmıştı. 9 Mayıs 1920’de Ankara’ya ulaştı. Halkı bu cihat etrafında ayağa kaldırmak ve bozguncuların fitnelerini önlemek için yurt gezilerine çıktı. Konya’ya, Burdur’a, Antalya’ya, Kastamonu’ya gitti. Sayısız hi-

tabelerde bulundu, dergi çıkardı. Bu konuşmalardan Kastamonu'da Nasrullah Camii'ndeki hitabesinin metnini, El-Cezire Kumandanı Nihat Paşa, *Sebilürreşat*'tan iktibas ettirerek bir kitap hâline getirtip bütün askerî birliklere ve halka dağıtmıştır. Derin bir vukufla İslâm âleminin durumunu gözler önüne seren, dış dünyanın yorumunu yaparak milletimize çıkış noktalarını gösteren bu hitabesinin içinde Âkif, şunları da söylüyor:

“Bolşevikliğe gelince; bu, doğrudan doğruya Avrupa'nın kalbine çekilmiş bir silahtır. Yıllardan beridir sosyalistlik adı altında için için kaynarak Avrupa'yı ürkütüp duran bu hareket, bugün Rusya'da yarıdağlar gibi alev saçmaya başladı. Avrupa hükümetlerini titreten Bolşevik tehlikesi, bizler gözlerimizi açmak şartıyla İslâm âlemi hakkında tehlike değil, aksine faydalanılacak bir fırsattır. Çünkü önce bizde, Bolşeviklik çıkmasını veya dışarıdan sirayetini hazırlayacak sebepler yok. İkinci olarak, Müslümanlık, sosyalistlerin, Bolşeviklerin, bundan yüzyıllarca sonra bulabilecekleri düşüncelerin, ilkelerin daha iyilerini içinde taşımaktadır.

“Bolşevikler Batı medeniyetini yıktıkları gün, bizim esaslı hiçbir şeyimiz sarsılacak değildir. Sarsılsa Avrupalıları körü körüne taklit ederek aldığımız şeyler sarsılacaktır. Bizim Bolşeviklerden korkmamıza yer olmadığı gibi, Bolşevik olmaya da ihtiyacımız yoktur. Düşmanın düşmanı dostumuz olmak bakımından da, ortak karşılıklı çıkar dairesinde Bolşeviklerle ittifak edebiliriz. Batı'nın, biz Müslümanları ezmek için kuvvet aldıkları o melun zalim kurumlarını yıkmak konusunda Bolşeviklere yardım da ederiz. Müslümanlar da arkalarından emin olarak, önlerindeki düşmana saldırır, bağımsızlıklarını elde ederler.”

İşte yukarıya aldığım soruların hem kullanmak istedikleri, aslında hem de kendilerine cevap olacak sözleri bunlardır Âkif'in. Görül-

düğü gibi, konu gerçekten çok açıktır ve farklı yorumlara, Âkif'in temel inancına asla aykırı düşmeyecek niteliktedir. O günkü şartlar için aklın gerektirdiğı, Millî Mücadelemizin şart kıldığı bir anlayışın ifadesidir. Nitekim Kurtuluş Savaşı'nda da izlenen yöntem, bu olmuştur. O günkü bu gerçeklerden kalkarak, bugün de Batı emperyalizmiyle mücadelede Müslümanların komünizmle işbirliğini savunmak, "kara"dan kaçmak adına "kızıl"a yakalanmak değil midir?

Yeni Devir, 1 Ocak 1980

NECİP FAZİL'İN HAYATI VE KİŞİLİĞİ ÜZERİNE

Çemberlitaş'ın Sultanahmet'e uzanan bir sokağında üç katlı büyük bir konak. Oldukça karışık, görkemli bir yapı. Sayısız odaları, sofaları, sağa sola kıvrılan koridorları, dehlizleri var. Loş ve rutubet yayan havasıyla insana esrarengiz duygular püskürtmekte. Aşçılar, aşçı yamakları, uşaklar, dadı, kadın hizmetçi, zenci köle, arabacı ve bir de Fransızca öğretmeni ve mürebbiye rolünde altmışlık bir kokona gibi kalabalık bir hizmetliler kadrosu var bu konağın. Zaman, bu yüzyılın ilk yıllarıdır. Devletin hızlı bir tükenişe doğru kayması için kızağa bindirilme çabalarının yoğunluk kazandığı bir dönem...

Konağın sahibi, daha birçok akarların da sahibi Mehmet Hilmi Efendi'dir. Hilmi Efendi, aslen Maraşlı. Kısakürekzadelerden. Yani daha yukarılarda Dulkadiroğullarıyla birleşen bir beyoğlu. Ahmet Necip Bey'in oğlu. Sonradan Hariciye Müsteşarı ve Zaptiye Nazırı olan Halep Valisi Salim Paşa, vali bulunduğu Haleb'in, bir mutasarrıflığı olan Maraş'a uğradığında misafir indiği bu Ahmet Necip Bey'in konağında gördüğü, zekâsını çok beğendiği genç Hilmi'yi alıp İstanbul'a götürecektir. Mehmet Hilmi, İstanbul'da Salim Paşa'nın

denetiminde eğitim ve öğretim görür. Paşa, onu kendi kızı Zafer Hanım'la evlendirir. Hilmi Efendi zekâsı, yeteneği ve devlete sadık hizmetleri ile sevilen, sayılan bir kişi olmuştur. Birçok önemli görevlerde bulunur. Adliye mensubudur. Ermeni Komitacılarının Sultan Abdülhamit Han'a karşı düzenledikleri bombalı suikast olayını yargılayan mahkemeye de başkanlık etmiştir. 1912'de vefat edecek olan Mehmet Hilmi Efendi'nin mezar taşına şunlar yazılacaktır: "Rütbe-i Bâlâ ricalinden Mahkeme-i Cinayet ve İstinaf Reisi Maraşlı Mehmet Hilmi Efendi..." Son yıllarını 80 altın maaşla konağında kitaplar okuyarak geçiren emekli Hilmi Efendi'nin belli başlı uğraşlarından biri, babasının adını verdiği torunu Ahmet Necip'tir.

Hilmi Efendi'nin eşi Zafer Hanım'sa acayip vehimleri olan ölüm korkusu içinde bunalan, çocuklardan hazzetmeyen, israfa düşkün, kendini beğenmiş, ilaçlar kullanma meraklısı sinirli bir hanım. Konağında ziyafetler vermeyi seven, dillere destan elmasları, armonik piyanosu ve çoğu Batı dillerinden çevrilmiş sepet sepet romanları olan bir hanım. İki de kızları var. Biri Zafer Hanım'a öteki Mehmet Hilmi Efendi'ye benzerler. Biricik oğulları Fazıl ise "Deli Fazıl" olarak lakaplı. Coşkun ve taşkın mizaçlı. "Kamı bir yanardağ gibi kaynayan bu çocuğu kurtarmak için, hemen tezinden bunu evlendirmeli" demiş Hilmi Efendi'nin yakınları. Sonradan Hukuk'u bitirecek olan on altı on yedi yaşlarındaki Fazıl Bey'i evlendirmek için, mütevazı bir ailenin on dört on beş yaşlarındaki bir kızcağızını bulurlar. Çünkü kendilerine eşit aileler, bu delişmen delikanlıya kızlarını vermekten çekinmişlerdir. Bulunan küçük kız, Akdeniz kıyılarından İstanbul'a göçmüş, temiz ve dindar bir ailenin çocuğudur. Nasibi, gelin geldiği bu konakta bir ezilmişlik yaşamı olacak olan bu kadından Fazıl Bey'in bir oğlu olur. Tarih: 26 Mayıs 1904 (Hicrî 1320; Rûmî, Rebüülevvel 1323). Mehmet Hilmi Efendi'nin, baba adını verdiği torunu Ahmet Necip.

Hilmi Efendi'nin yakın ilgi ve sevgisi içinde büyüyen Ahmet Necip, konaktaki sayıları dokuzu bulan, biri kız kardeşi, diğerleri ise iki halasının olan çocuklar arasında en serbest olarak büyütülen, haşarılığa en çok hakkı olan çocuktur. Dört beş yaşlarında okuyup yazmayı öğrenen bu olağanüstü zeki çocuk, bir yandan Kur'an dersleri alırken, öte yandan bazı kitaplar okumaya da alışacaktır. On bir yaşlarında okuduğu *Pol ve Virjini*, *Graziyella*, *La Dam O Kamelya* ile yerli *Zavalı Necdet* romanları aşırı duygusallığa, *Mişel Zevako*'lar ise onu şövalyelik heveslerine iteler. Vaktinden önce gelişmeye başlayan hayal kuvvetiyle dehşetli korkuların da gütmeye başladığı çocuk, ailesinin kendinde gördüğü bu normalüstülükler dolayısıyla bir ara kitap okumaktan alıkonulur. Bir Fransız okuluna yazdırılır. Yıl 1912'dir. Bu okulu sevemez. Oradan alınıp bir Numune Mektebi'ne, oradan da bir başka okul olan Rehber-i İttihad'a verilir. Aynı yıl, dede Hilmi Efendi vefat eder. Ahmet Necip'in o yıllara ait hatırladıkları arasında, bir iki kızı kışkandığı, sevdiği kalmıştır.

Nihayet Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Ahmet Necip artık Mekteb-i Fünun-ı Bahriye öğrencisidir. Beş yıl bu okuldadır. Eğitimi Batı'ya özentinin doruk noktasına çıkarılmış olan bu okuldaki öğretmenler arasında Ahmet Hamdi Akseki, Hamdullah Suphi ve Yahya Kemal de vardır. Fakat o dönemlerde şiirler de yazmaya başlamış olan Ahmet Necip'in etkisinde kaldığı hocası İbrahim Aşki'dir. Bu zat ona unutulmayacak bir armağan da vermiştir: Biri Sarı Abdullah Efendi'nin *Semeratü'l-Fuad* (Gönül Verimleri), diğeri *Dîvân-ı Nakşî* adlı kitaplardır bunlar. Bu iki tasavvufi kitap onda, içinde kaynayan gizli eğilimlere uygun düşmüştür. Hayat, ölüm, cennet, cehennem gibi içinde zıplayan konular, aklında yuvalanan sabit fikirler, madde ve madde ötesi gibi sorunlarla bu dönemde kucak kucağa yaşayan Ahmet Necip, aynı zamanda İngilizce aracılığıyla Batı Edebiyatı'nı ve Fuzûlî'den Ahmet Haşim'e kadar da Türk Edebiyatı'nı yakından tanıma ve kavrama humması içindedir. Kendinde

beliren değişik zevkler ve algular o yaşta Ahmet Necip'in gözünde Edebiyat-ı Cedide'yi birdenbire küçültecektir. Başta Gökalp olmak üzere Hececiler, Açık Türkçeciler de çok basit gelir kendisine. O artık değişik bir şiir yoğurma sancısı çekmektedir. Birkaç sınıf yukarıdaki okul arkadaşı Nâzım Hikmet'in de şiirle uğraşmasına rağmen okul çevresi, "Şair" lakabını kendisine vermişlerdir.

Ahmet Necip, yıllarca çok mutlu görüldüğü bu okulun son sınıfını bitirdiğinde birdenbire eklenen dördüncü sınıfı okumak istemez ve "üç harp sınıfından ibaret olan Bahriye Mektebi'ni ikmal ettiğini" bildiren vesikayı alarak, annesiyle birlikte, Erzurum'da polis müdürü olan dayısının yanına gider. Kışı orada geçirdikten sonra dönüp tekrar İstanbul'a gelir, Darülfünun'un Felsefe Bölümü'ne yazılır. On yedi yaşlarındadır. Cumhuriyet'in ilanı eli kulağındadır. Şiirlerini topladığı bir defteri *İkdam* gazetesinden Yakup Kadri'ye götürür. Bu şiirler hemen, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Halide Edip, Refik Halit, Fuat Köprülü gibi tanınmış imzaların yer aldığı *Yeni Mecmua*'da yayınlanmaya başlar. Fakülte'den arkadaşları Ahmet Kutsi ile Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Aynı dönemde Hasan Âli Yücel ve Peyami Safa ile de tanışıp arkadaş olurlar. Fakülte'ye başlamadan önce, "hayatı boyunca yakın bir alaka göremediği" babası Fazıl Bey'i kaybetmiş olan Ahmet Necip, yayınlanan şiirlerinde artık Necip Fazıl adıyla görünmektedir.

Cumhuriyet'in ilk yılında Maarif Vekâleti'nin açtığı sınava katılarak Paris'e gitmeye hak kazandığında Fakültesinin son sömestrleri ni okumakta olan Necip Fazıl, sonradan bir "Kâbus Şehri" diye adlandıracağı Paris'te tam bir bohem hayatı sürdürecektir. Bu bohem hayatıyla iç içe geçmiş mistik bir gerilimin de içindedir. *Örümcek Ağrı* adlı ilk şiir kitabını oluşturacak olan erin korkular, sınırsız bir gurbet duygusu, sürekli bir ihtilaç, büyük şehrin boğucu kâbusu her an yanı başındadır. Bir fildişi kule sanatçılığının cins örneklerini de dokuduğu yıllar bu yıllardır. Paris'ten dönmüştür. Bohem hayata

İstanbul'da devam eder. Bir bankada görev de almıştır. 1925'te yayınladığı *Örümcek Ağrı'nı*, 1928'de *Kaldırımlar* izler. Çok büyük ün kazanmıştır. Bir ara yine bankacı olarak Ankara'ya yerleşir. Ankara'da iken teması Yakup Kadri ve Falih Rıfki iledir daha çok. Nihayet on yıl kadar çalıştığı bankadan da ayrılır. Yıl, 1934. İstanbul'a dönmüştür. Ve bir gün Seyyid Abdülhakim Arvasi'yi tanıtırlar kendisine.

Necip Fazıl, bu zatı tanıdığı an, kendi kendinin tam bir değişime uğradığını görür. Önüne yepyeni bir dünya açılmıştır. Açılmıştır ama eski dünyasından edindiği alışkanlıkları da öyle birdenbire yakasını bırakmaz. O zatın yanında iken yıkanıp arındığını hissederek ve onun yanından kopmak istemez ama oradan ayrılır ayrılmaz da kendisini hep iptilalarının içinde bulur. İptilalarının başında kumar gelmektedir, sonra kadın. Ama her görüşmesi, onu biraz daha manevi bir atmosferin içine itelemektedir de. O zatın sözlü ya da sözsüz sohbetleri, yavaş yavaş işleyen bir fitil takmıştır Necip Fazıl'a. Ve her gün biraz daha bağlanır o zata. Fikir ve sanat anlayışında ve yaşamında gittikçe daha güre ve daha doğurgan bir yöne doğru akmaya başlayacaktır. Sonradan dört elle sarılacağı İslâmî duyarlılığın ve düşünüşün ilk belirtileri yavaş yavaş sökün edecektir. *Tohum* ve *Bir Adam Yaratmak* piyeslerini yazmıştır. 1936'da kazandığı yeni bilincin ilk ışıklarını parıldatmaya başlayan ve 17 sayı süren *Ağaç* dergisini çıkarır. Hem şöhretinin doruğundadır, hem de erginleşme sancılarının en müthişini yaşamakta.

Üstad, kendisine artık çilelerin, hapishanelerin yolunu açacak olan *Büyük Doğu* adını verdiği dergi ve ülküsünün ilk neşir dönemine ayak atmıştır ki bağlı olduğu zat, önce sürgüne uğrar ve bir süre sonra da dünyasını değiştirir. Bu tarihten yani 1943'ten, Üstad'ın da göçtüğü 1983 yılına kadar kırk yıllık zaman dilimi içinde, yayınladığı eserlerin sayısı yüzü bulan Üstad, bir yandan da eyleminin en keskin temsilcisi olan *Büyük Doğu*'ları çıkaracaktır.

1943'te çıkan ilk *Büyük Doğu*'lar 33 sayı çıkabildi. "Henüz rengini tam belli etmek imkânı bulamayan" bu başlangıç dönemi bile Bakanlar Kurulu Kararı ile kapatıldı. İçine: "Allah'a itaat etmeyene itaat edilmez." mealindeki bir hadis konuldu diye. Ve bu arada Üstad'ın ilk hapsi vuku buluyor.

1945-46 Dönemi, son sayısının kapağına "Başımızda kulak istiyoruz." sözü yazıldığı için, devrin devlet başkanına hakaret addedilerek kapatılıyor.

1947 Dönemi daha çok maddi imkânsızlık yüzünden kapanıyor.

1949 Dönemi önce günlük gazete, daha sonra haftalık dergi şeklinde çıkar. Bir de *Büyük Doğu Cemiyeti* kurulmuştur. Sayısız davalar açılır haklarında.

1950 Dönemi, iktidar değişimi dolayısıyla çıkan af kanunundan istifadeyle düşen eski davalar sebebiyle rahat bir ortam bulabilir gibi olursa da açılan yeni davalar bir kez daha Üstad'ı hapse gönderdiği için 54. sayıdan sonra dergi yine kapanır. Bu arada ülke sathında yaygınlaşmış bulunan *Büyük Doğu Cemiyeti* de kapatılacaktır.

1951-52 Dönemi, yine günlük gazete olarak başlar. Bu kere de Malatya Hadisesi dolayısıyla Üstad yine tutuklanır. Sonunda beraat eder ama 1 yıl 3 gün tutuklu kalmıştır cezaevinde.

1954 Dönemi dergi şeklindedir. Yine kapanır.

1956 Dönemi günlük gazetedir. *Büyük Doğu* çıkarken, yine bir hapis, 8 küsur aylık.

1959 Dönemi, büyük boy dergi olarak yayınlanır. 27 Mayıs 1960'ta 9. kez hapse düşer.

Daha sonra 1978'e kadar 6 dönem daha *Büyük Doğu*'ları çıkaracaktır. Aşağı yukarı hepsi aynı engeller dolayısıyla kapanır.

Üstad vefatından önceki günlerde bile *Büyük Doğu*'yu çıkarma fikri ve heyecanı içindeydi.

Mavera, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

NECİP FAZİL'DAN ANILAR VE ANEKDOTLAR

Üstad

Ona herkes “Üstad” derdi. Kendisine özel ismiyle hitap edene hiç tanık olmadık. Ancak “Üstad Necip Fazıl” diye bahsedenler olurdu gıyabında. Ama yanındayken herkes için ve daima “Üstad”dı.

Acayip bir alışkanlık hâlinde bu gün, lokanta garsonlarından, ayak-kabı boyacılarına ve müstahdemlere kadar önüne gelen herkese “Üstad” diye seslenilmesi, emirler verilmesi, bu kelimenin bir hayli yalama hâline getirildiğini gösterebilir. Ama ne var ki Üstad Necip Fazıl’la bu kelime, olanca anlam ve şumulünü korumakla birlikte, belki de tarihte ilk defa olarak bir kişiye, isminden de önce, fiilen âlem olmuştur.

Rahmetli Eşref Edip karşılaşıncı sorar:

“Nasılsın Üstad?”

Osmanlı Devleti’nin yaverlerinden merhum Tarık Mümtaz Göztepe Beyefendi:

“Hamdolsun sıhhat ve afiyetimiz yerinde üstadım efendim” diye konuşurlardı. Yalnız aydınlar, yazarlar, siyaset adamlarının dilinde değildi bu “Üstad” sıfatı. Halk yığınları da onu “Üstad, Üstad!” diye alkışlardı.

Galiba 1964 idi. Türk Ocakları, bir Çanakkale Günü düzenlemişti. Konuşmacılar arasında Prof. Osman Turan ile o zaman Trabzon Senatörü olan Yusuf Demirdağ Paşa da vardı. Son hatip Üstad’dı. Hoca, kısa ve özlü bir konuşmada bulundu. Paşa ise uzattıkça uzatıyordu konuşmasını. Mübarek sanki Harp Akademisi’nde ders anlatıyordu; bir yığın meslekî, teknik bilgiler veriyordu. Üstad’sa, binanın üst katındaki bir odada sırasını beklemekteydi. Anlaşılan bu Anma Günü’nü düzenleyenler, Üstad’ın salonda oturarak kendi konuşma sırasını beklemesini haklı olarak uygun görmemişlerdi. Çünkü tecrübelerle ortaya çıkmıştı ki Üstad salonda iken, dinleyiciler, Üstad’ı bir an evvel dinlemek hususunda daima sabırsızlık içinde bulunurlardı ve öteki konuşmacılara pek kulak asmazlardı. Hatta Üstad’ı takdim edenlerin takdimleri bile gürültüye gelirdi bazen. Evet, o gün de, herkes, heyecanla Üstad’ı beklemekteydi. Yusuf Paşa’nın konuşmasını kısa tutmasını hatırlatmak amacıyla olmalı, günü düzenleyenler, yukarı kata çıkıp Üstad’ı aşağıya getirdiler. Üstad, konferans salonunun kapısına henüz yaklaşmıştı ki salonun içinden onu hemen görüveren, galiba Nuri Pakdil olacak, bir kişi, bütün gücüyle bağırdı:

“Üstad geliyor!”

O anda salon bir mahşer yerine dönmüştü. Binlerce insan ayağa fırlamış vaziyette “Üstad, Üstad!” diye alkış tutuyordu. Paşa bu manzara karşısında çoğu duyulmayan birkaç kelime daha söyleyerek sözlerine son vermişti.

Yığınların da dilinde “Üstad” olan o, herkes gibi bu sıfatı, tabii bir biçimde benimsemiş görünürdü. “Üstad” olarak anılmasında kuşku-

suz kendisinin en küçük bir dahli olmamıştı. Fakat herkes tarafından yıllar yılıdır “Üstad” diye anılması, onda o denli tabii bir ad hâlini almıştı ki herhangi birinin, mesela alışverişte bulunduğu bir mağaza sahibinin ya da uçak biletini hazırlayan bir hava yolları memurunun:

“Beyefendi” şeklindeki hitabı karşısında âdeta yabancılık duyardı.

“Üstad” lafzının, onun şahsıyla özdeşleşmiş, hususi adını bile geriye itelemiş olduğunu herkes kabul etmişti.

Bir gün bir Arap Sefareti’ne telefon etmişlerdi. Kendisiyle konuşan Arap diplomat, “şeyh” diye hitabetmiş kendisine. Konuşmasını bitirince dönüp bize sormuştu:

“Bu adam bana hep ‘şeyh, şeyh’ deyip durdu. Herhâlde ‘ihtiyar’ manasına kullanmadı bu kelimeyi değil mi?”

“Hayır, Üstad’ım. Saygı ifade eden anlamlarıyla kullanmıştır.” dedik.

Gerçekten de öyleydi. Âlim, mütefekkir, edip, önder gibi anlamlar için de kullanıyordu o zat “şeyh” kelimesini Üstad’a karşı.

Yine bir gün, çok yakın bir arkadaşımız, belki de Ali Biraderoglu’yu, bir kişiden kırgınlıkla bahsediyordu. O adam, Üstad’ın gıyabında, Üstad’dan:

“Bizim Necip ya da Bizim Necip Fazıl.” diye bahsedesiymiş güya.

Üstad o arkadaşın şikâyetini dinledikten sonra:

“Bunda pek bir şey yok. Belki biraz laubaliliğe kaçan bir samimiyet iddiası görülebilir. Bir edep kırıklığı bulunabilir. O da şundan: Bize, ‘Üstad’ diye hitap ediyorlar. Benim bunda da bir talep payım olmamıştır, ama öyle diyorlar ve galiba öyle denince bu memlekette yalnız ben akla geliyorum şimdi. Bu bakımdan siz hassasiyetinizde haklı olabilirsiniz.” şeklinde konuştu.

Şair Abdülhak Hâmid'e verilen "Dâhi", "Dâhi-i Âzam", "Şair-i Âzam" gibi unvanların tutarsızlıklarını anlattı. Bununla birlikte o adamın, o en azından 'laubali' sayılabilecek hitap şekli, mecliste hazır olanları yine de incitmişti.

Kimi yazarlara, bilginlere bazı dostları veya çırakları tarafından bazen daima bazen de arada sırada söylenen "üstad" sıfatı, Türkiye'de, en az kırk yıl, her zaman ve her yerde ve herkes tarafından, sürekli olarak yalnızca Necip Fazıl'a pardon yalnızca Üstad'a layık bir unvan olarak kullanıldı.

Parti başkanları yahut bakanlar sorardı:

"Üstad teşrif ettiler mi?"

Üniversite hocaları konuştu:

"Üstad, *Büyük Doğu*'yu çıkaracak yine."

Halktan vatandaş, dernek yöneticilerinden isterdi:

"Üstad'ı konferansa ne zaman davet edeceksiniz?"

Üstad'ı dinleyip de yahut okuyup da benimsemeyen insana rastlamak zordu. Öyle bir etkileme gücü vardı.

Üstad bir konferans için Ankara'ya gelecekti. Çoğu öğrenci olan, fukaradan halis bağlıları havaalanına gitmiş uçağı beklemekteydiler. Bu arada onu karşılamaya gelen daha başka gruplar da görüldü; özel lüks arabalarla gelen gruplar. Bir de bir din görevlisi var aralarında, oldukça ünlü bilinen, fakat bilhassa gençlerce hiç sevilmediği anlaşılan biri. Etrafta tavus kuşu gibi şişinip dolanıyor hocaefendi. Hararetle sahip çıkıyor Üstad'a. Gençlerin kimi gülüp geçiyor onun yüksek sesli medih sözlerine, ama çoğu fiilen sinir oluyorlar adama. Üstad uçaktan inip de karşılayanlarına doğru yaklaşmıştı ki o hoca, mübalağalı iltifatlarla Üstad'ın yanı başında biterek, bir çırpıda bu-

yur ediverdi arabasına. O anda birden, gençlerden biri hızla araya girerek, çok sert ve serbest bir tavırla hocayı azarlayarak tasfiye etti ve mütevazı bir piyasa taksisine bindiriverdi Üstad'ı. O gencin yaptığı dış görünüşü itibarıyla çok kaba bir tavidir, bilhassa Üstad'ın yanında ama Üstad hiç yadırgamadı bu durumu. Arabada açıklandı ki o hoca, Üstad'ın “başdüşman” olarak ilan ettiği bir adama muhabbet izhar edermiş. Üstad, bunu duyunca:

“Ah çocuklar,” dedi, “beni olanca hüviyetimle tanıyan bir sizler varsınız bu memlekette. İğreniyorum başkalarının, benim bir başka vasfıma dayanarak beni benimsemiş görünmelerinden.”

Kırıkkale’de konferansını vermiş, kendisini davet eden derneğin binasında sohbetinde bulunmaktadırlar. İçeride o kalabalıkta nasıl girebilmişse girmiş bir kadın da var. Şöyle ortaöğrenim görmüş gibi hissettiren, başı yarım yamalak yaşmaklı, orta yaşlı bir kadın. Bir fırsat bulup söze giriyor ve şöyle diyor Üstad’a:

“Siz günümüzün Nâmık Kemal’isiniz.”

Üstad acı acı, homurtuyla gülüyor. Cevaplıyor:

“O adamı gözünüzde büyütmiş olmanızın tezahürü olarak, temelde yanlış olan bir mukayeseyi, samimiyetle ifade ettiniz. Size teşekkür ederim ama *Sahte Kahramanlar* serisine koyduğumuz onun yeriyse bizimki, ancak zıddından bir mukayeseye uygun düşebilir.”

O kadının bu lafları hiç anlamadığı anlaşılıyordu ama belliydi ki yine de çok hoşuna gidiyordu. Eminim ki kendine mahsus ölçülerle o kadın, Üstad’dan memnun ve onu benimsemiş olarak ayrıldı oradan.

Bir evdeyiz. İçeriye birkaç kişi daha girdi. Bunlardan biri Üstad’a tanıdık çıkan bir tavır ifadesindeydi. Üstad’dan özel bir ilgi göremeyince, hayret yüklü bir sesle ve özel şivesiyle sordu:

“Üstad, beni tanımadınız mı?”

Üstad’dan, “Hayır tanıyamadım.” cevabını alınca, hayreti artmış olarak, açıklamada bulundu:

“Malatya’ya geldiğinizde çantanızı taşımıştım.”

Bu temiz arkadaş, daha sonra yanında oturan kişilere şöyle fısılda-yacaktı:

— Üstad tanımadığı, inanmadığı kimseye çantasını taşıtmaz. Çanta-da mahrem evrakları vardır çünkü.

Üstad’ı benimsemiş olmanın türlü biçimlerine tanık olunmuştur. Hele hele siyaset adamlarının veya Üstad’ın tabiriyle “şucuların, bu-cuların” benimseyiş üslûpları ki her biri bir başka âlemdir.

Benimsemelerden biri var ki muhteşem. Rahmetli Zihni Hızal’a ait, Zihni Bey merhum, eşsiz bir iman ve yetenek sahibiydi. Pilottu. Birkaç eseri vardı. Önde gelen bütün “sağcı” yazarlarla ve kuruluş-larla iç içeydi. Ciddi, vakar sahibi bir fikir ve mücadele adamıydı. Yanlış olmayayım, galiba 1963’teki, o mahut uçak kazasında Anka-ra Havaalanı’na düşerek, şehit olmuştu. Üstad’ın da çok yakınıydı. Onun vefatından sonra bir mektubunu yayınlamıştı Üstad, *Büyük Doğu*’da. Zihni Bey o mektupta Üstad’a:

“Tanımadığınız lokantalarda yemek yemeyiniz. Üstünde kendi adı-nız olan reçete ile eczanelerden ilaç aldirmayınız.” diyordu. Bu be-nimseyiş üslûbu, bu ince kurmay zekâsı, çok beğenilirdi Üstad’ça.

Üstad, kendisini yarım yamalak tanıyıp benimseyen kişilerin bu hâllerinden rahatsızlık duyar mıydı?

Duyardı. Onları eleştirirdi. Onları tashihe çaba da gösterirdi. On-ların eğri büğrü taraflarını törpüleyip düzeltmeye, bir işe yarar hâle

getirmeye çalışırdı. Üstad, davasının hatırına, davasının büyümesi ve hızlı yol alması adına, bazı imkânları devreye sokmaya çok emekler vermiştir. Kimileri onun bu tavrına bakarak Üstad'ı bazı çevrelerin istismar ettiklerini, kullandıklarını söylemiştir. Oysa Üstad her taktik ve stratejisinin hesabını bilirdi, yapardı ve anlatırdı da. Dolayısıyla bazı “harici” çevrelerin anlayışsızlığına, katılığına sabır ve tahammül gösterirdi. Anlayış eksikliğine karşı nefsinde pek tahammül olmayan Üstad, davasının hatırı için, bazen gerçekten de çok sabur ve mütehammildi.

Denebilir ki o sabır ve tahammülü çok yakınlarına karşı pek göstermezdi. Hele hele “kurmay”dan saydığı bazı kişilere karşı, müsamaha pek yatkın değillerdi. Çünkü onları bir “kemat” içinde görmeye iştiağı vardı. Onlarda eksiksiz bir uyum; tam bir fikrî ve hissi iştirak bulmak, rahatlatırdı, mutlu kılardı Üstad'ı. Çünkü onlarla bir parçacık teselli olurlardı.

Sevdiği, güvendiği kişilerin değişik görüş ve yaklaşımları incitirdi kendisini. Hatırlıyorum: “Hac” hatıralarını ihtiva eden eseri yeni yayınlanmıştı. O eserdeki bazı kişilere ait müşahedeleri, eleştirileri bir yakınımız, yani Üstad'ın bir yakını “münasip” görmemişlerdi. Bu görüşü biri Üstad'a ulaştırmış. Üstad, fevkalade sinirlendi. Hatta bu “kavrayışsızlık” için bir beddua üslûbuyla mukabeleye kalktı. Nihayet, birimiz araya girerek açıklamaya yeltendik:

“Üstad'ım, o görüş, eseri –hâşâ– tenkit sadedinde değildir. O eserde sizin tenkit ettiğiniz kişileri ve durumları kimse savunmuyor. Hepsi doğrudur yazdıklarınızın. Yani demek isteniyor ki, o kişi ve durumlar maalesef hiçbirimizin meçhulü değildir. Bir hac ziyaretini, hararetle maddi alışverişlere; inci mercan ticaretine alet etmek, şüphesiz ki o farızanın layık olduğu aşk ve şevkle yapılmadığının bir ispatıdır. Siz de zaten bunları yazıyorsunuz. Bu gerçeği yazmanız tenkit edilmiyor arkadaşımız tarafından, ancak, bir özlem dile getiriliyor. Deniliyor ki: Ah

keşke Üstad'ın bu eseri baştan sona bazı kişileri hiç eleştirmeden, bu kutsal yolculuğun o yüksek gerilimini parıldatan bir aşk, şevk ve cezbe destanı olaydı sadece. Ki eserin de büyük bölümleri zaten böyledir.”

Üstad, hemen kavradı inceliği ve birdenbire yumuşadı. Yumuşadı da haklı mı buldu o arkadaşı? Hayır. Onlardan, o “içtimai yaralar”dan bahsetmemizin bir dava gereği olduğunu, yalnız mücerretlerde kalmanın eksik bir yaklaşım olduğunu, meselelerin her yanını deşmenin kaçınılmaz lüzumunu anlattı. İhtarlarda bulundu.

Yani yakınlarının kendisiyle hep bir iştirak içinde olmasını beklerdi Üstad.

Üstad'a şimdi sahip çıkanların bir bölümüne bakınız; ne için, ne sebeple sahip gördüklerini hemeninden anlayabilirsiniz. Zaten bu sahip çıkış gerekçelerini yazıp duruyorlar, söyleyiveriyorlar. Neymiş onlar? Bir, yaşayan Türkçenin dostuymuş, dilimizi çok iyi kullanıyormuş. İki, yaşayan en büyük şairimizmiş falan. Doğru değil mi bunlar? Elbette doğru! Ama ya ötesi? Ötesi, sıhğlık, sanırız ki bu adamların bazıları Üstad'ın bazı eserlerini, bazı vasıflarını ya gerçekten bilmiyorlar ya da bilmezden geliyorlar. Hani filin orasını burasını tutarak kendince fili tarif eden körler misali. Bu meseleyi bilmem daha fazla somutlaştırmaya gerek var mı? Varsa, birkaçını sıralayalım:

Mesela, Nâmık Kemal'den Gökalp'e kadarki çizgi içinde kendilerine fikir mesnetleri bulmuş olanlar, Üstad'ın *Sahte Kahramanlar* eserine rağmen mi Üstad'ı benimserler?

Mesela, klasik anlamda sağcı olanlar, Üstad'ın *İdeolocya Örgüsü*'nü bile bile mi sahip çıkarlar Üstad'a?

Mesela, tasavvufu reddedenler, *Reşahat* tercümesine, *Başbuğ Velilerden 33*, *Veliler Ordusundan 333*, *O ve Ben* kitaplarına rağmen mi, Üstad'ı severler?

Gerisini sizler çoğaltınız artık. Lakin şunu da söyleyivereyim:

Mesela, ona verilen Sultanü-Ş-Şuara unvanının belgesinde imzası bulunan Millî Eğitim eski bakanlarından ünlü dil bilgini Sayın Prof. Tahsin Banguoğlu, Üstad'ın *Abdülhamit Han* ve *Vahideddin* gibi eserlerini bile bile ve onaylaya onaylaya mı o vesikanın altını imzaladı dersiniz?

İnsanoğlu garip doğrusu!

Galiba 1970'lerdeydi. Üstad, bir davette, sabık cumhurbaşkanlarından Bayar'la karşılaşıyor. Bayar, duvarda asılı levhadaki ayeti göstererek: “Ben işte bu manaya istinat ediyorum.” gibilerinden bir söz söylüyorlar. Üstad:

“Bunca yıl bizim çilesini çektiğimiz, sizinse bize çile çektiren kadrolarda yer alışınızdan sonra, bu söylediklerinize belki biraz sevinilebilir ama ben daha çok hayret mevkiindeyim.” deyince karşısındaki:

“Bu hâl bende yeni değildir: Daha öncelerden beri ruhumda meknuz idi.”

Şimdi diyorum ki acaba Üstad'a şimdilerde sahip çıkanlarda, Üstad'ın fikriyatını benimsemiş, öteden beri “ruhlarında meknuz” muydu ve o asırdide devlet başkanında olduğu gibi “zuhurunu daha sonra mı buldu?”

Üstad o anısını naklederken demişti ki:

“Eğer Bayar, ‘Hayır, evvelce öyle değildim ama şimdi böyle düşünüyorum.’ deseydi bizim nezdimizde belki daha makbul olabileceğini bilemedi.”

Değişik fikir, kanaat ve hassasiyet sahibi kişi ve çevrelerde rastladığımız bu Üstad hayranlığı ya da yakınlık izharı, herhâlde Üstad'ın “çok yanlı” bir kişilik taşımasındandır.

Çok yanlı ama kendi içinde bir bütünlük ifade eden birçok yanlılık-
tı bu. Lakin nereden bileydi, kavrayaydı bu incelikleri o hariciler, o
tufeyliler?

Bir Cevat Rifat hayranı vardı. Üstad'ın da Yahudiler, dönmeler hak-
kindaki yazdıklarına hayrandı. Üstad'dan bir başka eser okumamış
olduğu hemen belli olan o kişiye Üstad şöyle hitap etmişti:

“Siyonizm bahsi bende ancak, fikriyatım içinde bir şubedir. Kimile-
rinde ise bir tez hâline getirilmiştir. Mücadele odaklarımın biridir,
hepsi değil. Tezimizse İslâm.”

Rahatlıkla söylenmelidir ki Üstad'ın tezine tam manasıyla katılma-
dan, kendisini sevmek, benimsemek; yalnızca şu veya bu eserine
bakarak yahut birkaç sohbetini dinleyerek yakınlık duymak, aca-
yip bir maymun iştahlılığından başka bir şey değildir. Ki bu durum
Üstad'ı da hem üzerdi, hem de güldürürdü. Halis Müslümanlardan
başkası onu tam anlamıyla anlamamıştır ve sevememiştir dense yeri.
Bu “halis” sözcüğünün üstünde iyi durmalı. Kimi Müslüman vardır
ki hem tasavvufu inkâr eder, hem de Üstad'ı benimsemiş görünür.
Yahut kimi Müslüman da vardır ki: “Bırak efendim şu kumarbazı”
diye hicap etmeden takva satmaya yeltenir. Bunların bir ciddi farkı
var mı, Üstad söz konusu olunca: “Haa şu komünisti mi söylemek
istiyorsun?” cinsinden kasılan kafasızlardan? Ama şu var ki bu tür
adamlar bile, yeri düştükçe Üstad'ın büyük şair, büyük yazar olduğu-
nu söylemeden geçemezler. Tıpkı ona “Sabık Şair” adını takıp:

“Yazık etti şiirine!” diyenler gibi.

Yalnız şiirini sevenler ya da seviyormuş gibi görünenler misali.

Elaman böyle yarım yamalak takdirlerden.

Mavera, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

ÜSTAD'I ANLATMAK

Bunun gereği açık. Hatta bu iş için bir enstitü kurulsa yerinde olur. Üstad'ı sürekli olarak gündemde tutmanın çok yararı vardır. Şu da mutlu bir gerçektir ki, Üstad hakkında yazılar yazabilecek, eserler oluşturabilecek bir çevre de mevcuttur. Böyle bir çevreye sahip olma talihine ermiş bir başka fikirci ve sanatçı yetişmedi bizde. Üstad'ın asıl üstadlığı, eli kalem tutan bir grubun yetişmesinde vesile oluşudur dense yeridir. Onu, kendilerine fiilen Üstad sayan, bugün isimlerini herkesin bildiği azımsanmayacak yekûnda kalem erbabı: gazeteci, fıkra yazarı, şair, hikâyeci, romancı ve mütefekkir mevcuttur. Bilim adamları mevcuttur.

Üstad'ın, fevkalade zor şartlar içinde yazarlığını ve eylemlerini sürdürdüğü gerçeğine bakarak, çıkardığı *Büyük Doğu*'ların uğratıldığı inkıtalara düşününce, böyle bir yazarlar grubunun nasıl olup da yetişebileceğine hayretler edilebilir. Âdeta insanın, “eğer Üstad kesintisiz olarak yayında bulunmak, hiç değilse *Büyük Doğu*'yu muntazaman çıkarabilmek imkânına kavuşabilseydi, Türkiye'nin fikir ve sanat hayatına baştan başa onun damgası hâkim olurdu.” diyesi geliyor. Çünkü bilindiği gibi yayıncılıkta kadro kurmanın, taban tutturabilmenin yolu, süreklilikten geçiyor. Üstad hem bu sürekliliği bulamadı

hem de şu veya bu sebeplerden ötürü, mecmuacılığında da hep “solo” yapmak zorunda kaldı. Bütün bunlara rağmen Üstad, bir kadronun oluşmasında muvaffak olmuştur. Peki, bu nasıl oldu? Yani Üstad hem solo yaptı, yani Üstad’ın çizgisi içinde yetişen yazarların çoğu, kalem denemelerini *Büyük Doğu*’da değil de daha başka organlarda yaptılar, hem de Büyük Doğu’cu olarak yetiştirdiler. Bu nasıl oldu? Bu sorunun kanaatimce cevabı şudur: Üstad’a ve onun dergisine, yazı kabiliyetleri olan özellikle gençler, öyle bir önem izafe ediyorlardı ki orada yazmaya kendilerini ehliyetli görmeyen bir edep hassasiyeti gösteriyorlardı. Hatta Üstad’ın şiddetli ısrarına rağmen dergiye yazı vermiyorlardı. Kendilerini *Büyük Doğu*’nun ancak bir okuyucusu olma, nihayet çırağı olma liyakatinde görüyorlardı. Bu duygumu, Üstad’ın baskıları üzerine, yazdığım son *Büyük Doğu*’lardaki bir yazımda da ifadeye çalışmışım. Galiba bu ve buna yakın sebepler dolayısıyla bizzat Üstad’dan, onun dergisinden “süt emen” birçok arkadaş, o dergide pek az görüldükleri hâlde, Üstad’ın çevresini oluşturdular. Üstad için kurulacak olursa eğer, bir enstitüde eserleri çıkacak çok arkadaş var yani.

Evet, Üstad’ı yazmak lazım, eserleri üzerinde araştırmalarda, incelemelerde bulunmak bir görev.

Lakin şunu hiç unutmamalı ki Üstad’ı en iyi anlatan, düşüncelerini, aksiyonunu en iyi sergileyen eserler de yine Üstad’ın eserleridir. Denebilir ki o, hem davası hem de kişiliğini, bir başka kişilerin araştırmasına, yorumlamasına muhtaç kalmayacak boyutta eserlere kavuşturmuş biridir.

Mesela Üstad’ın hayatını mı yazmak istiyorsunuz? Üstad yazmış bunu. Hem de olanca berraklığıyla, özeleştirisinin en keskin yüzüyle. Hangi araştırmacının çalışması Üstad’ın hayat hikâyesi olan *O ve Ben* ile *Bâbıâli*’dekinden daha tamam, daha başarılı olabilir?

Onun fikriyatı üzerinde mi eser yazacaksınız? *İdeolocy*a Örgüsü yeterli değil mi?

Şairliğini, şiir anlayışını mı ortaya çıkarmak için yorulacaksınız? *Çile*'ye eklediği “Poetika”lar bu işi yapmamışlar mı?

Üstad'ı anlatmak lazım derken, galiba en iyisi, bizzat Üstad'ın yazdıklarını okutturmak lazım demek gerekiyor. Onları daha yaygın biçimde okutturma yolunda kalemlerimizi kullanmamız en münasibi.

Bir edebiyat profesörü ile Üstad'ın sanatı üzerinde konuşuyorduk. Antoloji'sinin yeni baskısında Üstad'a çok daha geniş yer verilirse çok isabetli olacağını ifade etmiştim. Bunun için de kendilerine mehzaz olacak yazıları getirebileceğimi söylemiştim. Götürdüm de. Gerçekten hoca, Antoloji'nin son baskısında “Necip Fazıl” bahsini gayet geniş şekilde yazmıştı. Yazıyı okuyunca görmüştüm ki getirilen yorumların hepsi, Üstad'ın Poetika'sından aktarılmıyordu. Düşündüm ve hak verdim profesöre. Çünkü Üstad'ı, Üstad'dan doğru, ondan daha eksiksiz biçimde anlatmanın yolu ve kaynağı yoktu. Belki de lüzumu da yoktu.

Bütün bunlar, Üstad'ın ne yaptığını, ne yazdığını çok iyi bilen birisi olmasıyla ilgilidir şüphesiz. Anlamsız hiçbir davranışı olmadığı gibi, gereksiz, hatta dinamik bir işlevi olmayan bir tek satır, bir tek mısra ve bir tek cümle sarf etmemiş olmasının sonucudur.

Boş Söz

Üstad, özsüz, ağırlıksız, ölü laflardan rahatsız olurdu, “idare-i kelâm”, “dişi söz”, “mugalata” onda asla müsamaha görmemiştir. Yani boş sözden vebadan kaçır gibi kaçardı. Sözü ağızda geveleyenleri karşısında konuşurmazdı. İlginç cümlelerle konuşmayan, bir fikir kaynağından çıkmayan anlatımlar, onun müdahalesine uğrardı. Yani

karşısındakinin sözünü kesmeme gibi nezaket kaideleri, ona malayanilikleri dinletme sebebi olamazdı.

Hem sonra öyle müthiş bir sürat-i intikal, yani karşısındakinin söyleyeceklerini önceden kestirme kabiliyeti vardı ki Üstad'ın, dehşete düşerdiniz. Bu bakımdan başkalarını öyle uzun uzun dinlemeye hem ihtiyacı yoktu, hem de vakti.

İşin doğrusuna bakarsanız Üstad'ın yanında konuşmaya yeltenmek, bir bakıma budalalıktı da. Akıllılık, ondan bir şeyler dinleyip öğrenmekti. Üstad'ın bu özelliğini bilen yakınları, onu konuşturucu bahisler açma yolunda ustalıkla sorular yöneltme maharetinde idiler. İşte asıl o zamanlar dinlemeliydiniz Üstad'ı. Zekâsının olanca diriliği, çarpıcı bir anlatımla bir şelale gibi akardı. Bu durumlarda hem kendisi tatmin olur, müteselli olur, hem de dinleyenleri ihyaya uğrardı. Ve o zaman Üstad'ın üstadlığını idrak ederdiniz. Onun yetiştirmeleri, böyle sohbetlerle yetişmişlerdir. Böyle durumlarda o, hem bir yetiştiriciydi, hem de eşsiz bir arkadaş. Bakardınız sizi birdenbire kendine eşitlemiş, can yoldaşı, dava gönüldaşı, eylem ortağı, sanat arkadaşı oluverirdiniz. Hatta sizi, eserlerine bile intikal etmeyen hatıralarıyla, hasret ve mutluluklarıyla ortak ederdi. İçinin özel, gizli mıntıklarını açardı. Bu durumlarda hissederdiniz ki onun, çok derinden derine arkadaş edinme özlem ve ihtiyacı vardır. Kendisini yalnız Üstad bilen tâbilere değil, “mahrem-i esrar” olacak “dostlara”, “sohbet erbabına” iştiyak içindedir.

Kaç defa istemiştir:

“Bu akşam kalabalık olmayalım. Başbaşa bir nefis muhasebesi yapalım.”

Veya:

“Bütün yaptığımız, has odamıza kavuşabilmek için yoldaki kanalizasyonu temizlemekten başka bir şey değildir.” derken, “kurmay” diye adlandırdığı yakınlarıyla, beraberlikten duyduğu hazza işaret etmiştir.

Bir gün Peyami Safa, Burhan Toprak, Sekip Tunç gibi eski arkadaşlarıyla olan ilişkilerini anlatıyordu ki birden sözlerini keserek:

“Bırak onların hepsini bir tarafa, diyorum ki ya sen benim devrimin insanı olmalıydın ya da ben seninle yaşdaş olmalıydım.”

Bu sözleri duyunca, içimi bir sevinç değil, hüznün kaplamıştı. Onun yaşadığı yalnızlık, kalabalık içindeki yalnızlık, yüreğimi burkutmuştu. Genç yaşta kavuştuğu şöhret, taşıdığı ve bütün ilgileri üstünde merkezleştiren renkli kişiliği, kalbini ve beynini doyuracak dostlar bulma manasından uzaktı. Denebilir ki onun garip bir teselli ifadesini içeren, biraz da aristokrasizm kokan, o birçok kişi için kullandığı “yakınım”, “dost” gibi dağıttığı unvanlara rağmen, hakikatte, tam dostu, yakını yok diyecek kadar azdı.

Gereği gibi anlaşılmamak galiba üstün zekânın ezeli nasibi. Üstad’ın yaşadığı yalnızlık, anlaşılmamaktan çektiği ıstırap, yalnız kişisel bir ıstırap hüviyetinde değildi kuşkusuz. Davasının anlaşılmamasıyla iç içe olan bir ıstıraptı. Onun için sık sık söylerdi:

“Biz davamızı Patagonyada anlatsak daha büyük alaka bulabilirdik. Çünkü herkes, yeni bir şey duyuyor olarak kulak verirdi bize. Oysa burada bizi ‘biliyorum’ zannıyla, peşin fikirle, bir başka şeye irca ediyorlar. İslâm deyince ya babaannesinin yeldirmesine ya da burnundaki çorap kokusuna irca ediyorlar bizi.”

Ne çok severdi: “Hüznümü anlamayan körün yüzüne tükürmek istiyorum.” cümlesini.

Sanırım 1965 idi. Devrin oldukça da entelektüel bir bakanıyla konuşuyordum. Anlattıklarının, karşısındaki adamcağızda hiçbir kavrayış alameti belirtmediğini, hatta onu apıştırdığını görünce “kızım sana söyleyeyim” cinsinden bir taktikle, yanımızda oturan dördüncü kişiye dönerek, acıyla:

“Beyin cidarlarının arasından bir türlü idrak suyunu akıtamıyorum senin.” diyerek kükremişti.

Aslında Üstad’ın düşüncesine ve üslûbuna aşına olmayan herkesin nasıbiydi onu dinlerken apışıp kalmak.

Zarafet

Favorinin (sakal başlarını uzatmanın) züppe çevrelerde moda olduğu yıllardı. Her kişilik sahibi insan gibi, Üstad da çok rahatsız oluyordu favori bırakmalardan. Zübeyir Yetik’le oturuyorduk. Birden Üstad çıkageldi yanımıza. Zübeyir’in favorileri oldukça uzun; lakin bu uzunluk keyfilikten değil; ihmal sebebiyle çoktan beri saçlarını kestirememiş olmaktan. Zübeyir bir ara, kısa bir süre yanımızdan ayrılınca Üstad bana:

“O favoriler de n’oluyor?” diye sordu.

Doğru dürüst cevap veremedim galiba. Üstad, Zübeyir’i çok severdi. Yüzüne karşı bir şey söylemek, onu belki de üzmemiştir. Bana söyledi:

“Böyle şeylerle uğraşmak evvela abestir bize. Ve sonra estet bir şey de değil, lâbedii yani.” dedi.

“Doğrusunuz Üstad’ım” diye cevapladım. Kulağım da kapıdaydı. Zübeyir’in tam içeriye gireceği anda, sessizce dışarıya çıkıverdim.

“Zübeyir’ciğim,” dedim, “Üstad şu seninkileri favoriden sayarak teessür beyanında bulunur gibi oldu. Artık sen bilirsin.”

Zübeyir birden kayboldu. Beş on dakika sonra geldi. Hızla bir berbere koşup kestirmişti. Üstad’şa o teessürünü benim Zübeyir’e ulaştırdığımın farkına varmamıştı. Çünkü dışarıya çıkıp benim Zübeyir’le konuşmam kaşla göz arasında olmuştu âdeta. Dolayısıyla o jesti, Zübeyir’in zarafetine hamletti sanıyorum, yüzü güldü. Oysa zarafetin en incisini gösteren, meseleyi yüze getirmemek bakımından, zarafetin en incisini göstermiş olan bizzat Üstad’dı.

* * *

Bir mahkemesi için Üstad Ankara’daydı. Yıl sanırım 1964 olacak. Üstad muhteşem bir savunma metni hazırlamış.

“Mahkemeden önce biz dinleyelim.” dedik.

Bize:

“Hayır,” dedi, “mahkemede dinleyin. Bayılacaksınız.”

Mecburen “olur” dedik. Bu “olur” deyiş, hepimizin Üstad’la birlikte, dinleyici olarak mahkemeye gitmemiz anlamınaydı tabi. Ve gittik de. Hem de oldukça kalabalık bir grup hâlinde. Küçük mahkeme salonunu tıklım tıklım doldurduk. Üstad girdi içeriye. Gayet dinç ve keyifli. Çantasından savunmasını çıkardı.

“Müsadenizle müdafaamı buradan okuyayım.” diye başladı.

Hâkim mütebessim bir yüzle ve gayet nezaketli olarak:

“Madem metin hâlinededir, isterseniz zahmet çekmeyiniz, onu bize veriniz, dosyanıza koyalım. Başka ekleyeceğiniz bir husus varsa konuşunuz.”

Hâkim bu sözlerini gerçekten de öyle efendice bir tavır içinde söylemişti ki Üstad'ın, bu zarafet tablosu karşısında, elindeki metni hâkime uzatvireceğini sandık. Dolayısıyla bizim dinlememiz de suya düşecekti. Lakin birdenbire Üstad, hâkimin de saygıyla yerinden küçücük bir reveransla kıpırdanmasını sağlayan, öyle yumuşak ve tamamen dostane, artık reddi gayrimümkün bir jestle, sözlerine el işaretini de katarak, ka-difeden bir sesle, hâkime özel bir değer izafe edercesine:

“Sırf sizin için okuyacaktım.” dedi ki hâkim bu mukabil zarafet gösterisi karşısında, birdenbire daha memnun ve mutlu, bir muvafakat tavrına gömüldü. Dolayısıyla bütün salon, o muhteşem savunmayı Üstad'ın sesinden dinledi.

Üstad muhataplarına iltifattan hazzederdi. Fikir öfkesi içinde bulunmadığı zamanlar ya da karşısındakilerin bir idrak ve hassasiyet ifadesi taşıdıklarını görünce, fevkalade ince iltifatlar yağdırırdı.

Ankara'ya gelişlerinden biri Rasim Özdenören'in evlendiği güne rastlamıştı. Rasim'se bu özel durumunu bir mazeret saymayarak, Üstad'ın o geceki sohbetini kaçırmamak için, bizimle birlikte oldu. Sohbet geç saatlere kadar devam etmişti. Bir arkadaşımız, yanılmı-yorsam Pakdil olacak:

“Üstad'ım izin verirseniz, Rasim erken ayrılrsa.”

Herkesi bir tebessüm kuşattı. Birimiz açıkladık:

“Rasim bugün evlendi de...”

Üstad, şefkat dolu bir hayret nidası kopardı:

“Vah evladım! Yani bu gece miydi?”

“Evet”, dedik. Güveyimizi yolculadık. Rasim'in bu jesti Üstad'ı öyle duygulandırmıştı ki gecenin kalan parçası Üstad'ın Rasim için gıyabi zarif iltifatlarıyla ihya oldu.

Çocuk Sevgisi

Üstad'da çocuk sevgisi had safhadaydı. Bunu sonradan gördük, yani bizler ev bark sahibi olup çoluk çocuğa karışınca. Bize her gelişinde, daha kapıdan girer girmez, daha birkaç yaşında olan kızıma bağırarak seslenir:

“Evlaaat!”

Genellikle bir şeyler getirmiştir, hemen verir çocuğa.

Bir defasında hediye getirmeyi unutmuş. Eve birlikte geliyoruz. Evde ise bizi bekleyen bir kalabalık da var. Yolda birdenbire arabayı durdurttu ve hemen bir mağazaya girdi. Durumu anladım, vazgeçirmek istedim. Nafile! Üstad dükkânı velveleye veriyor:

“Başka neleriniz var, dört yaşında bir çocuk için, getirin bakalım.”

Önünde bir sürü elbiseler, kazaklar yığılmış. Beğenmiyor.

“Şu küçük gelebilir, bu büyük, onun rengi uymaz.” diye de konuşuyor. Artık dayanamadım:

“Üstad'ım” dedim, “Kendinizi yormayınız, nihayet çocuktur.”

Birden bana:

“Yaa, sen öyle mi sanıyorsun?” diye cevap verdi.

Çocukları bu derece önemsemesine hayret etmiştim.

* * *

Bir gün bize benden evvel gelmiş Üstad. Bizim küçük “buyur” etmiş salona “Üstad Amca”sını. Ve hemen yanına bebeklerini almış konuşmuşlar:

“Gel, Üstad Amca, seninle evcilik oynayalım; sen baba ol, ben de anne.”

“Peki.”

“Haydi, şurası da evimiz olsun.” demiş bizimki. Yani yemek masasının altını göstermiş.

Buna da “olur” demiş Üstad. Üstad’ın masanın altına, yani evlerine girmesini istemiş bu sefer. Sokmuş da.

“Haydi, şimdi ayaklarını uzat, üstüne çocuğu yatıralım, salla uyu-sun.”

Ben eve girdiğimde bu manzarayı gördüm. Üstad ayaklarında bebeği sallamakta. Kızımı haşlayacaktım ki, Üstad haykırdı:

“Bu çocuk bir dâhi azizim, bayıldım. Müthiş eğlendirdi beni.”

* * *

Torunu Emrah olalı, âdetâ Üstad’a yeni bir konu çıkmıştı. Ankara’ya bir günlüğüne bile gelmiş olsa eve telefon eder, Emrah’ı sorardı.

“Üstad’ım Emrah nasıl?” şeklindeki ilgimizden çok mutlu olurdu.

Çok kabiliyetli sayardı torununu. Şöyle derdi:

“Bazen kabiliyet, böyle bir nesli atlayarak zuhur ediyor. Bende de öyle olmuştur; babamla değil, büyükbabamla izah edebilirsiniz beni.”

Emrah’a herhangi bir hediye almadan gitmezdi Ankaradan. Bir defasında:

“Her şeyi var Emrah’ın, ama yine de alıyorum. Bir oda dolusu oyuncacı var: Uçaklar, arabalar, tabancalar.”

Bizim Cahit Zarifoğlu da:

“O oyuncaklarla bir dükkân açalım Üstad’ım” diyerek Üstad’ı bir hayli keyiflendirmişti.

Eleştiri

“Üstad, kendisinden başka hiç kimseyi beğenmez.” diyenler vardır. Bu tespit hem doğrudur, hem de eğri. Beğenmez, çünkü Üstad; mü-kemmeliyetin avcısıydı. Kemalın, eksiksizliğin özlemiyle yanardı. İdrakte, fikirde, sanatta; darlığa, çürüklüğe, beceriksizliğe tahammül göstermezdi. Bu sebeple getirdiği eleştiriler okkalı olurdu, ama isabetsiz düşmezdi. O eleştirilerin şahsında siz hem Üstad’ın üstünlüklerini keşfederdiniz, hem de olması gerekeni algıladınız. Yani size fikrî ve bedîî zıplamalar, hamleler kaydettirirdi Üstad o eleştirileri aracılığıyla. Üstad, beğenmediği ya da bazı yanlarını eleştirdiği kişilerin, beğenilecek yanlarını da asla ketmetmezdi.

Bir gün, bizim neslimizden bir fikir ve sanat adamımızı eleştiriyordu. Dinleyen arkadaşlarımızdan birisi, daha az ehemmiyetteki bir başka sanatçı arkadaşımızın ismini, bu arada zikretmeye yeltenince, Üstad:

“Bırak onu canım, benim bahsettiğim yanık bile olsa bir kafadır.”

* * *

Yeteneklerinin kıtlığına rağmen, yazı çizi sahasında görünmekte ısrar edenlere karşı biraz kızan, biraz da hiddet gösteren bir tavır takındığı olurdu Üstad’ın. Böyle bir genç arkadaş için bir gün, bize:

“İnsan diyemiyor ki evladım vazgeç bu işlerden” demişti.

* * *

Durum icap ettirdiği için bir gün, bir şair zatı tanıştırmıştım Üstad'la. İsmi lazım değil. Adam o zamanlar yaşça elliye geçkin, oldukça da tanınmış biri. Lakin öyle ahım şahım bir sanatçı değil. Üstad'sa hiç duymamış adamın adını. Adamdan ayrılınca, bana:

“Şair miymiş bu ihtiyar, pöh!” dedi. Kendi kendime:

“Henüz yirmi beş yaşlarında iken şöhreti kendine ram etmiş bir sanatçı olarak haklısın tabii Üstad.” diye düşündüm.

* * *

Üstad'ın bizim kullandığımız bazı kelimelere itirazı vardı. Hele bir arkadaşımızı, daha çok eleştirirdi. Kendi neslinin dilini beğenirdi, kendinin kullandığından daha sadesini yadırgardı Üstad.

Öte yandan ağdalı, terkipli konuşma alışkanlığında olanları da bayacağı garipserdi. Mesela Rahmetli Fethi Gemuhluoğlu Ağabeyimizin dilini. Rahmetli gayet zarif bir eski Osmanlı diliyle konuşurdu. Şahsen benim çok hoşuma giderdi ama Üstad'ımız o dilden yana değildi asla. Hatırlıyorum, bir kongrede Prof. Saffet Solak Ağabeyimizi dinlemiştik Üstad'la. Konuşmasına “Muhterem hâzirun!” diye başlamış olan Saffet Beyefendi de, oldukça tumturaklı bir Osmanlı diliyle hitap ediyordu. Üstad, o konuşmadan sonra, Saffet Beyefendi'ye gayet nazik bir şekilde meseleyi çıtlattı ve ilave etti:

“Sevgilim,” dedi, “sen benim neslimden bile değilsin, çok gençsin o kelimeler için.”

Çeşitli

20 yıl kadar önce. Yemeğe gidiyoruz. Cadde kenarındaki bir duvarda asılı reklam afişlerini gösterdi; o zamanlar çok ünlü, kadınsı giyim ve davranışlarıyla tanınan bir erkek şarkıcının resmini işaret ediyordu elleriyle. Ve:

“Puşluğun bu kadar aşıkâresi görülmemiştir.” diye boğuk sesiyle gürlendi.

* * *

Bir pastanede buluşacaktık. Ben biraz geç gittim. Gittim ki hiddetler içinde. Oysa ancak beş dakika kadar gecikmişim:

“Nerede kaldın sevgilim? Vakitlerdir beklerim, gelmezsin. Bu cenderenin içinde bekletilir mi?”

Ve devam ediyor:

“Herkesin gözü üzerimde. Tanınmamak için ne yapmalı bilemiyorum. Bir çorap mı geçireyim yüzüme, maske mi kullanmalıyım, ne yapayım?”

Hâlâ devam ediyorlar:

“Sağ tarafımda bir sırnaşık çift oturur, solumda dır dır diye biteviye konuşan bir başka pespaye çift ve bilhassa bir kız, karşımdaki oğlansa yanındakini adi mıncıklamalarla meşgul. Mide gurultusunu andırır aşk konuşmaları. Nelere şahit kıldın beni buralarda.”

“Afedersiniz Üstad’ım” dedim, “isterseniz kalkalım.”

* * *

Cahit’le ilgili, ilginç bir hatıra daha var. Cahit, Üstad’ın evine gitmiş. Tabii çok yıllar önce ve galiba da ilk gidişi. Cahit’in çok acayip bir serbest hâli, havası vardır ya, oraya da gidince yine gayet rahat bir davranış sergiliyor. Üstad sanki kendisinin emsali, bir arkadaşı. Herkesler Üstad’ın yanında terbiyeli ve sessiz oturup Üstad’ı dinlerlerken, bizim Cahit kalkıp babasının eviymiş gibi salonun orasını burasını karıştırıyor, raftaki kitaplarla, masadaki kâğıtlarla, notlarla

ilgiliniyor. Üstad'sa, huzurunda alışık olmadığı bu davranışları dehşet ve hayretle seyretmekte. Cahit'in hiç aldırmadığını görünce niha-yet dayanamıyor Üstad:

“Şuna bakın yahu” diyor. “Bestekârı şurada oturuyor, o kalkmış onun notalarını kurcalamakla meşgul.”

İşin daha da ilginç yanı, aradan belki yirmi beş yıl geçmesine rağmen bizim Cahit, hâlâ o davranışını savunmaktadır ve Üstad, bu olayı, yeri düştüğünde anlattıkça Cahit: “Bunda ne var?” dercesine bir savunma tavrı almaktaydı.

Cömertlik

Üstad, hediyeleşmeyi de çok severdi. Bize her gelişinde çocuğuma bir hediye getirdiğini anlattım. Hediyeyi unuttuğu zamanlarda da para verirdi çocuğa. Verdiği hediyeyi küçümser, kendisine edilen armağanları ise büyük görürdü. Bir gün bana bir elbiselik kumaş getirmiş:

“Sana mütevazı bir kostümlük getirdim, lütfen kabul buyurula!” diyerek vermişti.

Kendisine bir deri eldiven götürmüştüm. Bilindiği gibi Üstad son yıllarına kadar kış yaz eldiven taşırdı. Eldiveni verir vermez, bir sevinç çıığı kopardı:

“Aaa eldiven! Avrupa'dan mı getirttin sevgilim?”

Sonra devam etti:

“Peki, elimin ölçüsünü nereden biliyordun?”

* * *

Evine giden misafirlerine mutlaka bol ikramlarda bulunurdu. Çıkarttığı yemekleri severek yiyelim diye, alıcılarını methetmeyi de ihmal etmezdi. Yemek zamanı değilse çaylar, kahveler, meyveler girila giderdi. Bir gün koca bir tepsi dolusu kiraz koydurmuştu önümüze:

“Bol bol yiyin” demişti, “geçende bir kamyon geldi, buzdolabı tıklım tıklım.”

* * *

1965’ler olacak, bürosundayız, ben ve Pakdil. Üstad bir yerden para bekliyor. Parasını bir adam getirdi. Galiba üç bin lira civarında bir para. Üstad bir ara o günler parasız olduğunu da söylemişti. Parayı aldı, hep birlikte dışarı çıktık. Sonra vedalaşıp ayrıldık. Pakdil tuturdu:

“Üstad’tan para isteyelim!”

Verirdi, vermezdi, ayıp olurdu, olmazdı gibilerinden konuşuyoruz.

“Haydi koş iste!” diye hep beni ileriye sürüyor Pakdil.

“Canım istenmesine istenir de ama gel vazgeçelim.” falan diyorum, aldırıyor.

‘Sen iste, yok sen iste, haydi ikimiz birlikte isteyelim’ gibi tartışmalardan sonra, hizmet dayıya düştü, çarnâçar koşup yetiştim Üstad’a. Pakdil, yüz metre kadar geride keyifle ve merakla bizi seyrediyor.

“Üstad’ım, dedim, biraz paraya ihtiyacımız var.”

“Yani sen ve o. İkiniz de şimdi parasızsınız. Ve İstanbul’dasınız. Tabii, elbette başka kimden isteyeceksiniz. Bendekiler yeter mi? Sonradan gönderme falan olmayacak. Bayılıırım parasız kalmalara, bilirim. Alın.”

Cebindeki paranın önemli bir bölümünü avucuma sıkıştırdı. Utana sıkıla aldım.

* * *

Yeniden çıkacak olan *Büyük Doğu*'ların ebadını konuşuyoruz. Üstad düşündüğü ebadı bize açıklamak için Mehmet Soyak'a:

“Git bir *Akbaba* dergisi al gel.” diye talimat verdi. Mehmet kalktı, kapağıya doğru gitti ve sonra geri dönüp:

“Param yok Üstad'ım.”

Üstad, birdenbire neşelendi. Çıkarıp bir beş lira verdi. Mehmet gidip dergiyle dönünce, paranın üstünü de Üstad'ın önüne bırakmıştı. Üstad, bir Mehmet'in yüzüne, bir paralara baktı, sonra paraları toplayıp kendi cebine attı. Bizler, artan paraları normal olarak Mehmet'e bırakır diye beklemekteydik oysa. Üstad ekledi:

“Çook güzel, beş parasızsın, hoşuma gitti. Bana parasızlık günlerimi hatırlattın, bayıldım.”

Hep birlikte gülüştük.

Çok tatlıydı Üstad'ımız. Unutamayacağımız günler yaşadık onunla. Yalnız eserlerini içercesine okumaktan başka; tabii, insanî, dostluk ilişkilerimiz oldu. Daha belki yüzlerce hatıramız var. Bunlar kuşkusuz büyük bölümüyle onun kişiliğini tanıtan, açıklayan cinsten. İnanıyorum ki Üstad'ın fikir ve sanat hayatını yazacaklar için, göz önünde bulundurulması gereken hatıralar var bunlar arasında. Böyle bir insanın sadece yazdıklarına bağlı kalınarak anlatılması, kuru bir anlatım olur. Fikir ve sanat adamları, özel hayatlarıyla da bir bütün olarak ele alınıp işlenmeli tabii.

Mavera, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

TARİHTEKİ ÜSTAD

Üstad Necip Fazıl, zamanın devlet ve siyaset adamlarıyla görüşmekten geri durmamıştır. Özellikle 1950’li yıllardan itibaren bu tür temaslar, onun fikir ve aksiyonunun bir parçası oldu. Denebilir ki onun bu ilişkileri sayesinde, yakın tarihimizin siyaset adamları bir fikriyat açısından irdelenmiş, kıymet hükümlerine bağlanmıştır.

Aslında şahsiyetleri inceleyip hükme bağlamak Üstad’ın önemle üzerinde durduğu, temel nitelikte bir faaliyetti. *Ulu Hakan Abdülhamit Han* ve *Vahidüddin* adlı eserleri bu faaliyetlerinin ürünüdür. Üstad, “Benim tez eserlerim” dediği bu kitaplarıyla Cumhuriyet öncesi dönemin son elli yılını yargılar. Çöküntü devrinin bilançosunu çıkarır. Bir şiirinde: “*İnanmıyorum bana öğretilen tarihe*” dediği tarihin, ters şartlamaya alet kılınan ısmarlama sayfalarını silmeye yönelir. Batıcılık, ilericilik uydurmalarını can evlerinden yakalayarak mahkûm eder. Bu sebeple Üstad’ı okuyanlarda dava idrakiyle tarih bilinci hep iç içe gelişmiştir. Hatta birçok entelektüelin onu okuduktan sonra tarihe bakış açılarında değişiklikler olması, onun bu alanda ne denli güçlü bir gerçekçi olduğunu ilan eder. Üstad, tarihî olayları kendi önyargılarına mesnetler bulmak uğruna hiç eğip bükmedi, tersine, davanın güdültüye getirilmiş olan malzemelerini istismarcıların in-

hisarından kurtardı. Üstad, bu konuda öyle sağlam ve ince bir örgü ustasıydı ki onu okurken ve dinlerken zihniyetinin değiştiğini görerek, daha önce inandıklarına nasıl olup da inanmış olduklarına hayret edenlere rastlardınız. Onun “Sahte Kahramanlar” adlı konferansını dinleyen “sağcı”, “milliyetçi” bazı kişilerin önce nasıl apışıp kaldığı, bilahare de nasıl birdenbire her şeyi yeni baştan keşfetmişçesine; eski bilgilerinin alabora olarak doğru ve değişik bir terkibe kaynakçalar oluşturduğu ibretle müşahhas bir örnek olarak anlatılır. Şair Abdülhak Hâmid’in de bir gün Üstad’a:

“Hayret! O dönemleri ben yaşadığım hâlde, onların gerçek yüzünü şimdi senden öğreniyorum.” diye itirafı meşhurdur.

Üstad’ın *Nâmık Kemal* adlı kitabı da Tanzimat devrinin ve ricalinin bir sigaya çekilişidir. Batılılaşmanın resmî başlangıcı olan Tanzimat ve yıkılışın hız kazandığı dönem olan Meşrutiyet devirleri, en sağlam tahliliyle Üstad tarafından fikir hayatımıza kazandırılmıştır.

Son Devrin Din Mazlumları kitabının şahsında ise Cumhuriyet devrinin din ve laiklik anlayışı yorumlanmıştır.

Tarihi ve tarihî kişileri tahlile tâbi tutmayı fikriyatının vazgeçilmez bir unsuru olarak bilen Üstad, elbette ki bizzat yaşadığı yılların olaylarına ve önde görülen kişilerine karşı kayıtsız kalamazdı. Bahsettiğimiz o eserleriyle Üstad, tarihteki olayların ve kişilerin gerçek çehresini aydınlığa çıkarıyordu; olayları ve kişileri değiştirme gibi bir rolün uzağındaydı. Ama yaşadığı dönem öyle değildi. Olayların akışında ve kişilerin siyasi eylemlerinde kendisinin de bir fonksiyonu olmalıydı. Gözlemci değil, etkili biri olmaya görevli görüyordu kendisini bir idealist olarak. Bu görev bilinci ve sorumluluk duygusu Üstad’ı, başta söylediğimiz gibi devrinin devlet ve siyaset adamlarına muhatap olmaya yöneltti.

1950-60 yılları arasındaki bu tür ilişkileri, *Benim Gözümde Menderes* adlı eserinde hikâye edilmiştir.

Üstad, çok genç yaşta şöhret sahibi olmuştu. İlk şiir kitabı *Örümcek Ağ*, 1925'te çıktığında büyük ilgi görmüştü. Üç yıl sonra 1927'de ikinci kitabı olan *Kaldırımlar* yayınlandığında ünü doruğa ulaşmış bulunuyordu. Burada şu önemli noktayı da hemen belirtmeliyiz ki, o zamanlar şöhret, yalnızca edebiyat adamlarına mahsus bir vakıydı. Sonradan şarkıcıları, sporcuları ve sinema oyuncularını da kapsamına alarak bir öz çarpıklığına uğrayan şöhret, önceleri edebiyat adamları için toplumun her kesiminden kendilerine sevgi ve saygılar toplayan bir vesileydi. Üstad, bu vesileyi erken yaşlarda elde etmiş bir kişi olarak birçok siyaset adamıyla tanışıklık ve dostluklar kurmuştur.

Ama Üstad 1940'lara doğru İslâm davasına yönelişiyle, kendisiyle tanışıklığı olanlardan yalnızca davasına yakınlık gösterenlerle ilişkisini devam ettirmiştir. Diğerleriyse bu tanışıklığı düşmanlıklarına kaynak olarak kullandılar. 1950'lerden sonra başlayan ideolojik kutuplaşma temayülleri, çok partili siyasi hayatın kapılarını zorlarken Üstad da bu partilerden birisiyle daha yakından ilgilenmeye yönelmiştir. O dönemlerin iktidar partisiyle ana muhalefet partisini “bir ağacın dalları” olarak gören ve yorumlayan Üstad, davasının hatırı uğruna bu partilerden iktidar olanını, oradaki bazı kişilerin şahsında zaman zaman desteklemeyi denedi. Bu suretle onlar üzerinde bir etkinlik kazanmayı, onları biraz daha muhafazakâr noktalara getirmeyi, en azından, Müslümanların daha rahat bir faaliyet göstermelerine müsamaha edecekleri bir konumda tutmayı kolladı. Üstad onlara, ancak onların da verdiği bazı tavizler ölçüsünde puanlar veriyordu. Yani asla iktidarın bir sesi ve kalemi gibi davranmadı; bir fikir hareketinin en önde gelen sorumlusu hüviyetiyle ilişkilerini sürdürdü. İki ayrı kuvvetin, şartlar gereği zaman zaman bir araya gelip görüşmelerde, bazı mukavelelerde bulunması biçimindeydi bu ilişki. İktidarı, aralarının en iyi zamanında bile “simsiyah bir zemin üzerinde kahverengi bir leke” olarak anlatan Üstad, bu ilişkilerinde fikriyatına ait olan ayrıcalığı, bağımsızlığı daima hassasiyetle korumuştur. Bu bakımdan

Benim Gözümde Menderes kitabı, yalnız Üstad'ın bir zaman dilimini kapsayan siyasi hatıraları değil, bir başbakanın biyografisi değil, bir dönemin siyasal iktidarının sorgulanması, muhasebesi ve hükme bağlanmasıdır. Nihayet yukarıda andığımız hassasiyetlerin nasıl korunması gerektiğinin somut örneklerini içeren bir planıdır da.

Üstad'ın 1960'tan ve 1970'ten sonraki siyasi temasları ise yaşayan tanıklarıyla birlikte hatırlardadır ve bunların birçok bölümü de çeşitli yazılarında hikâye edilmiştir.

Üzerinde basa basa durarak tekrarlanmalıdır ki bu temasların tümünde göze çarpan en belirgin husus, Üstad'ın hiçbir dönemde, hiçbir siyasi parti ve kişiye asla bağımlı kalmadığıdır. Daima, bir davayı sırtında taşıyan müstakil bir otoritenin hiçbir ödün vermemekte olduğu aşikâr baş temsilcisi hüviyetini parıldata parıldata temaslarını sürdürdü o. Onunla görüşenler, onu asla yedeklerine alamayacaklarını ayan beyan görmüşlerdir. Her defasında karşılarında, dimdik bir fikriyatın çetin bir önderini bulduklarını hissetmişlerdir. Hatta denebilir ki onunla temastan sonra, bu ülkede daha başka hem de çok güçlü bir ideolojinin varlığını kavramışlar ve davranışlarını bu vakıyı göz önünde tutarak düzenlemişlerdir. Dolayısıyla Üstad, tam karşıtlarının nezdinde çetin bir engel olarak bilinirken kısmî yakınlık duyanların gözünde de açıkça düşmanlık gösterilmekten korkulan bir kuvvet merkezi olarak kabul edildi.

O hep davasına yeni hamleler kazandırmanın hesapları içindeydi. Siyasi temasları, bu hamlelerinden başka bir şey değildi; fikriyatını daha geniş alanlara kaydırmak istiyordu hep. Bu tür temaslardan hiç çekindiği, korktuğu olmadı. Çünkü ava giderken avlanamayacağını biliyordu. Hiçbir kuruluş ve otoritenin kendisini ram edemeyeceğini, işgali altına alamayacağını açıkça görmekteydi. Fikriyatının sağlamlığından kuşkusu olmayan ve kendi kendine itimadı bulunan eylemci bir düşünür için yaptıkları olağandı.

Bu kabil temasları münasebetiyle Üstad'ın istismar edildiğini veya edilebileceğini öne sürenler olmuştur. Bu konu o zamanki şartlar dikkate alınarak tartışılabilir. Onun o günler için bazı siyasi kuruluşlara verdiği puanların muvafık olduğu ya da az veya çok puanlar verdiği iddia edilebilir. Ama reddi mümkün olmayan bir gerçek varsa o da, bütün bu eylemlerin yukarıda anlattığımız şekilde, davayı daha çok insana ulaştırmak cehdiyle yapıldığıdır ve asla ödün verilmediğidir. Bu sebeple hatta denilebilir ki o eylemlerin bugün için tartışmaya alınması da gereksizdir. Hatırlanırsa o eylemleri hakkında Üstad'ın dilinden düşürmediği bir açıklaması da vardı. “İşim acele” diyordu Üstad. Bir ömür boyu hep çilesini yaşadığı davasının artık başarıya ulaşmasını görmek istiyordu. Bir şeylerin olduğunu ve oluştuğunu müşahhas olarak görmek iştiyaki içerisindeydi. Son yıllarını yaşamakta olduğunun bir ihsasıydı onun bu “işim acele” sözü.

Geçmiş tenkit ve tahlil süzgeçlerinden geçirerek dava bağlarının bilinçlerini en keskin ve en olgun bir düzeyde ve düzlemde perçinleyen Üstad, yaşadığı dönemleri ise etkileme ve yönlendirme hususunda sürekli bir eylem içindeydi. Hem yazıyordu, hem de yazdıklarını ve yazacaklarını zamana ve mekâna nakşetmenin girişimlerinde bulunuyordu. Teori ile pratiği iç içe götürmenin adamıydı o.

Mavera, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

ÜSTAD'IN ÇEVRESİNDE

Cahit Zarifoğlu dün bana:

“Oturup Üstad'ı yazmalısın. Hepimiz yazmalıyız ama onu en derinden bilenimiz, tanıyanımız sensin.” dedi.

“Evet, yazmalıyız.” diyorum, fakat nasıl?

Cenazeyi kaldıracağımız günün sabahı, hüznün parçaladığı bir sesle Mustafa Yazgan:

“Arada bir çağır topla bizleri. Artık sen varsın.”

“Olur!” makamında başımı sallayabildim.

Üstad'dan süt emmiş gönüldaşlar, bilişmekte devam etmeli elbette. Ama bu gül destesine zavallı ben mi bağ olayım? Nasıl?

Kendisinin de davasının da anlaşılmadığından, anlatılmadığından yakınırdı Üstad hep. Her defasında da dönüp bana:

“Fikir, sanat ve aksiyonumu çerçeveleyecek biyografim yazılmamıştır benim. Bunu ancak senden bekleyebilirim.” derdi. Susardım.

Bunun ne denli gerekli, lakin ne azim bir iş olduğunu bildiğim ve buna asla gücümün yetemeyeceğini kavradığım, bundan da utanmışım için susardım.

İtiraf etmeliyim. Üstad her hatırıma geldiğinde ben, yazdıklarımдан utanmışımdır. Beni yazmaya şiddetle zorladığı hâlde yazdıklarımda onun huzuruna çıkabilecek bir liyakati bulamadığım için utanırdım.

“İnsanlar bizi okumaktansa onu okusunlar; biz gereksiz yere, boşuna milleti oyalamayalım. Dava onun seviyesinden halka ulaşmalı, anlatılmalıdır.” şeklinde düşünmüşümdür. Hep o, yalnız o konuşsun istemişimdir.

Çünkü ben başta kendim olmak üzere hiç kimsede ondaki keskin bilincin, meseleyi kökünden kavrayışın, hurda ayrıntılardan ayıklanmış bilgi ve üslûbun benzerini bulamamışımdır.

Haza Üstad'dı o.

Şiir mi diyorsunuz? En halisini yazdı. Tiyatro eseri mi? Bir tek tiyatro yazarımız yetişmiştir, o da o. Hikâyeyi mi sorarsınız? Çığırında biriciktir. Tenkit-tahlil mi? Bu boş arsada yalnız onun yazdıkları var. Biyografi türünde, gayeyi reddedilmesi imkânsız biçimde billur-laştırmada, bir ikinci benzeri yoktur. Terkip tarihçiliği çığırı bizde onunla başladı. Polemikçiliğimizin rakipsiz kalemi o idi. Peygamberimizin hayatını bir aşk şelalesi içinde başka kim yazabildi ondan başka? Tasavvufun, halktan entelektüele kadar herkesi bir yeniden kavraması, onun yazdıklarının sonucu değil midir? Hangi hatırat kitabı onunkiler kadar bütün okuyanları fikrin, duyarlığın, estetiğin doruklarına perçinlemiştir?

Hangi yazar bu kadar çok yalın olabildi, yalnız bizde değil bütün dünyada?

Üstad tek başına bir akademinin yapamayacağını başarmıştır, hem de eşsiz biçimde. İlmihâlden tarihe edebiyata kadar uzanan geniş sahanın, yani üzerinde belki yüzlerce kişinin emeğiyle o da ya oluşur ya oluşmaz, bir külliyyatın sahibidir o.

Ve hepsinden önemlisi bu yazdıklarıyla bir kadro ve kamuoyu oluşturdu. Yazdıklarını anlattı, anlattıklarını yazdı ve bütün bunları bir eyleme dönüştürmenin sürekli girişimlerinde bulundu. Bu muhtevaya huruç zeminleri kolladı. Onun 1950'lerden yakın zamanlara kadarki yoğun siyasi girişim ve ilişkileri, fikriyatının mayasını aşlamak cehdiyle denediği zemin fethin akınlarıdır.

Evet, bütün bunlar, yani onun yazdıkları ve yaptıkları, yazılmalıdır, anlatılmalıdır. Bunları hiç kimse birinden beklememeli, herkes bir ucundan başlamalıdır. Hepimizi bekliyor bu görev. Eli kalemle tanışık olan herkesi... Bir akademi gibi çalışmalıyız. Birbirimizi yüreklendirmeliyiz, tamamlamalıyız. Üslûbumuz, anlatımımız, elbette onun düzeyini tutturamaz ama ondan da haberler verir.

Bu işleri tertip ve tanzimde ilk ve en önemli yük *Mavera* dergisinin ve Akabe Yayınları'nındır. Orada yazılmalıdır, orada toplanmalıdır evvela.

Millî Gazete, 31 Mayıs 1983

NECİP FAZIL KISAKÜREK*

26 Mayıs 1984 tarihi, Necip Fazıl Kısakürek'in hem 1. ölüm yıldönümü, hem de 80. doğum yıldönümü oluyor.

Necip Fazıl Kısakürek, 79 yıllık ömrüne şunları sığdırdı:

Birçok gazetede sayılamayacak kadar bol yazı...

Ağaç, Büyük Doğu ve *Rapor* adlarıyla çıkardığı 416 sayı dergi...

Düzineleri aşan konferans ve hitabe...

Ve 70 cildi bulan eser...

Eserleri tür ve konu çeşidi bakımından da ilginçtir: Şiir, tiyatro, hikâye ve romandan, dine, tasavvufa, tarihe ve siyasete kadar hemen hemen her alanı kapsar.

Yazdıklarının tümü, onu, düşünür ve araştırmacı bir sanat adamı olarak çıkarıyor karşımıza.

* 25.5.1984 günü TV'de yapılan konuşmadır.

Ama Necip Fazıl'ın en önde gelen ve en başta anılan yönüyle, şairliğidir. Şairliği de onun mütefekkir ve araştırmacı kişiliğinin bütün ipuçlarını taşır.

Necip Fazıl, Cumhuriyet'le yaşıt bir şairimizdir.

O yılları hatırlayalım: Millî Edebiyat anlayışına bağlı sanatçılar, yetkin eserlerini vermeye devam etmektedirler. Kurtuluş Savaşı yıllarının duyarlığını, Cumhuriyet'in fikriyatına ilikleyerek idealize eden bir romantik edebiyattır bu. Bu arada Türkçe, oldukça sade bir çizgiye çekilmiş, hece vezninin yaygınlığı da sağlanmıştı.

Ama ne var ki zamanla, genelgeçer bir sanat zevkini ve istemlerini bile iyiden iyiye doyurmuş; yeni tatlar vermez, birbirini tekrarlayan bir edebiyat hâline gelmiştir.

Sanat ufku ise gittikçe monotonlaşan seslerin ötesinde, yeni, değişik ürpertilerin bekleyişine durmuştur.

Çünkü artık sosyal şartlar değişmiştir. Millî Edebiyat sanatçılarının insanımızı Bağımsızlık Savaşı için yüreklendirmeye ilişkin seslenişleri, yurdumuzu savunmayı ve sevdirmeyi hedefleyen güzellemeleri, güncelliğini gerilerde bırakmıştır.

Şimdi artık, savaşlarla birlikte yanan ve yıkılan yurdun gerçek yüzünü görmeye gelmiştir sıra. Kurşun yarasının soğuduktan sonra acı vermesi misali, savaşların ve savaş sonrasının yükü ve ağır sorunlarıyla, insanımızın içinde açılan oyukları duyup konuşturmaya sıra gelmiştir artık.

Kim dile getirebilirdi bunları?

Ancak, sanata yeni başlayan; sanat ve estetik alışkanlıkları kendinde kemikleşmemiş yeni bir kuşak gerekiyordu bunun için. Gözünü enkaz içinde açanlar yani.

İşte Necip Fazıl, bu yeni kuşağın bir üyesi olarak ortaya çıkar.

Ve böylece korku, yalnızlık, tecrit, ölüm, ukde, fizikötesini kurcalayan ruh buhranı, şiirimizin belli başlı öğeleri arasına girer.

Demek oluyor ki Necip Fazıl'ın çıkışı, beklentilerin bir cevabıdır. Daha doğrusu, beklentileri hissedişin, keşfedişin, onu kesin sınırlarıyla belirleyişin ve yorumlayışın sanatçısıdır Necip Fazıl.

Onun ortaya çıkmasıyla birdenbire şöhret oluşunu, bu beklentileri seziş ve yakalayış yeteneğiyle açıklamalı. Nitekim hakkında yüceltici yazı yazarlar arasında Salih Zeki, Vasfi Mahir, A. Hamdi Tanpınar, İlhan Berk gibi ozanların, Nahit Sırrı, Sekip Tunç, Yunus Nadi, Reşat Nuri, Peyami Safa, Halit Ziya, Nurullah Ataç, Nihat Sami, Hakkı Süha, İsmail Habip Sevük gibi düşünce ve sanat adamlarının yer alışı, onun bu ilk çıkışta ne denli ilgi çektiğini ve onaylandığını kanıtlar.

Aslında, gerek kendi edebiyatımızda gerekse Tanzimat'tan beridir gölgesini üstümüzden eksiltmediğimiz Batı Edebiyatı'nda, eşleri ve özdeşleri bulunmayan bir sestir Necip Fazıl.

Bu yeniliğine rağmen hemen benimsenmesi, ayrıca kendi şahsında insanımızı, kendi ferdiyetçiliğini eksen alarak insanımızı, özellikle entelektüelimizi bütün nüanslarıyla ele veren, onun bütün iç çalkantılarını ustaca kalıba döken, güçlü ve çarpıcı bir şiir kurgusuyla ortaya çıkmasındandır.

İnsanı sosyal ve kişisel sorunlarıyla yakalama ve bunları hiç alışılmamış imajlarla sergileme özelliği, Necip Fazıl'ın şiir karakteristiğini oluşturur. Bu bakımdan denebilir ki onun altmış yılı dolduran şiir hayatı, aynıyla altmış yıllık toplumsal hayatımızın şiire dönüşmüş fotokopileridir.

Şu da var: O, şiirlerini altmış yıllık bir zaman kadrosunu aşarak, geleceklere sarkan, dahası, bütün yeryüzü insanına seslenecek olan noktaları da yakalamış olarak ördü.

Bunda, yalnız usta bir şair oluşunun değil, bir düşünür oluşunun da payı vardır. Fikirlerini şairlikleriyle bağdaşık olarak dillendirmek, bizde birçok büyük sanatçının özelliği olmuştur. Mevlânâ ve Yunus da her şeylerini şiir elbisesi giydirerek ölümsüz biçimde görüntülediler mi?

Bütün güçlü sanatçılar gibi Necip Fazıl da değişik bir şiir ördü. Onu, Cumhuriyet dönemi şiirimizin mimarlarından sayma geleneği boşuna değildir.

Orhan Veli ve arkadaşlarının geliştirdiği Garip şiiri hareketi, küçük realitelerin resmini çizerken, Necip Fazıl'ın entelektüelce yakalayışlarının değişik bir ifadesini veriyordu.

İkinci Yeni ise sarsıntı geçiren, değer yargıları tepetaklak olmuş insanın psikolojik hâllerini; onun şuuraltı sayıklamalarını soyut imgelerle yansıtırken yine, Necip Fazıl'ın açtığı yolu geliştiriyordu: Onun, insanın içine, dolayısıyla toplumun geçirdiği krize kulağını veren anlatımıyla bir uygunluk içindeydi. Şöyle konuşmuyor muydu Necip Fazıl:

Bu yağmur kanımı boğan bir iplik

Tenimde acısız yatan bir bıçak

Bu yağmur, yerde taş ve bende kemik

Dayandıkça çisil çisil yağacak.

Necip Fazıl'ın belli başlı temleri insan, tedirginlik, soyutlama, ruh bunalımının zıplayışları, arayışlar, 1960 sonrasının şiirini de besleyen bir damar olmuştur. Yalnızlık, güvensizlik, bilinçaltı patlamalarını yankılatan sanatçılarımızın hepsi, Necip Fazıl'a paralel giden bir sanatın gelişkin uçlarıdır.

*Aylarca gezindim yıkık ve şaşkın
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe
Deliler köyünden kaç menzil aşkın
Her fikir içimde bir çift kelepçe.*

Ve:

*Gözler parlayınca karanlıklarda
Kemikten parmaklar terimi siler.*

Ve:

*Yokluk, o donduran buz, o söndüren karanlık
Büsbütün bilgisizlik ve tam bir unutkanlık...*

Necip Fazıl'ın bu yanına ortak çıkan şiirimizle, yine Necip Fazıl arasında bir fark var: Onlar bir bunalımın kesitlerini sunarken ve bir sunuşla yetinirken Necip Fazıl bu yakalayış ve yorumlarını yalın bırakmaz, genellikle bir sonuca ilikler:

*Diz çok önümde ey zorlu nefis diz çok
Heybem hayat dolu deste ve yumak
Sen bütün dalların birleştiği kök
Biricik meselem sonsuza varmak.*

Necip Fazıl'da kaygıların yalnız bırakılmaması, bir düşünce sistemi içinde hükme bağlanması, 1940'lara doğru başlar. İlk şiir kitaplarında görülen boşluktaki ruhun çırpınışları, sayıklamaları, hakikati arama çilesinin yankılarıydı. O, bu çileyi düşüncenin fizikötesine götüren kanatlarına bindirmiştir 1940'lardan sonra. Bu bindiriş, ondaki evrensel özün, gelişen düşünürlüğüne olağan bir ifadesiydi:

*Ben ki toz kanatlı bir keleşim
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı
Bir zerreciğim ki arşa gebeyim
Dev sancılarımın budur kaynağı*

*Gece bir hendeğe düşercesine
Birden kucağına düştüm gerçeğin
Sanki erdim çetin bilmecesine
Hem geçmiş zamanın hem geleceğin*

Bir başka şiirini söyle bağlar:

*Sanma bu tekerlek kalır tümsekte
Yarın elbet bizim elbet bizimdir
Gün doğmuş, gün batmış ebed bizimdir.*

“Sakarya” şiirinde, telkin ve önerilerini şöyle mısralaştırır:

*Yol O'nun, varlık O'nun gerisi hep angarya
Yüzüstü çok süründün ayağa kalk Sakarya!*

Mavera, Aralık 1984

OSMAN YÜKSEL'E DAİR

Denizciler Caddesi'nin ortasından İtfaiye Meydanı'na inen o köhne sokağa sapar sapmaz, sağ tarafınızda kalan daha köhne, daracık sokağa gireceksiniz. Sağ yanınızdaki birkaç dükkânın en dipte olanının önünde durun. Cephesi demirli bir dükkândır burası. Cemekânından içeriyi göremezsiniz. Sararmış, solmuş kâğıtlarla örtülüdür. Ama bu perde olarak gerilmiş bayat kâğıtların arasından ucunu, başını gösteren kitaplara rastlayınca, burasının matbaa işleriyle ilgili bir yer olduğuna karar verebilirsiniz. Bir matbaanın ambarı mesela. Cemekânın yanındaki dar kapıdan içeriye girince, sizi evvela bir ses karşılayacaktır; genellikle kaim ve gür bir ses:

“Gel! Burdayım.”

Sesin sahibi, ya girişteki sahanlıkta, bir kenara iliştirilmiş masasında oturmaktadır ya da derin dükkânın arka taraflarında kitaplara meşguldür. Bazen, onu dinleyen birkaç kişiye de rastlamanız mümkün tabii.

Bu adam Osman Yüksel'dir ve burası ise onun yeri. Yani *Serdengeçti* dergisinin ve yayınlarının yönetim yeri. Kırk metre kare kadar tutan

bu yer, yerden tavana kadar, raflara dizilmiş kitaplarla tıklım tıklımdır. Yalnız raflar mı doludur kitaplarla? Hayır, her taraf... Rafların önü de bilmem kaçır sıra hâlinde metrelerce yükseklikte kitaplarla peçelenmiştir. Çok defa, aralarında dolaşamayacağınız kitap paketleriyle tıkanmıştır rafların önlerindeki sıralar da. Serdengeçti'nin kitapları, dergileri solunur bu duvarların koinunda. Biraz da küf...

Üstad Necip Fazıl, bu dükkânı görünce şöyle demiş:

“Osman, kör bağırsak gibi bir yer burası!”

İçeriye girdikten sonra da eklemiştir:

“Burada tek hücreli amip bile yaşamaz!”

Amibin, hem de tek hücrelisinin bile yaşayamayacağı bu dehlizde, Osman Yüksel, daha öncesi var mı bilmiyorum ama 1960'tan sonra yıllarca yaşamıştır. Burada tanıdım onu. Bu küflü kovukta yatıp kalkıyordu o zamanlar. Arka taraflara bir yatak koyuvermişmiş. Nasıl bir yataktı bu, bilemiyorum, çünkü yatak, o kitap dağlarının arasında kalıyordu. Belki de altında bir somyası dahi bulunmayan bir minderde bu yatak.

Yalnız yatıp kalkmazdı burada Osman Yüksel. Yiyip içtiği yer de burasıydı. Nasıl yemek yapardı burada, diye düşünmeyiniz. Sıcak bir taam girmezdi ki kursağına. Peynir ekmeğin falan yedi. Bir defasında, memleketi olan Akseki'den zeytin getirtmiş. Galiba bir yıl kadar zeytin ekmeğin yedi. Rahmetli Zihni Hızal, o zamanlar buraya, bu sebeple “Zeytuniye Tekkesi” adını takıvermişti. Yine bir ara, bir teneke pekmez getirmişti Akseki'den. En azından bir yıl sadece pekmez ekmeğin idare etti.

Bir gün yine Üstad gelmiş buraya, bu pekmez yılında. Osman Yüksel, kuru ekmeğin gün pekmezine daldırıp yutmakta. Canı çekmiş olmalı Üstad'ın. Osman Yüksel anlatıyor:

“Damağı yaralandı Üstad’ın bir lokma alınca. Nereden bilsin Üstad, kuru ekmeğe yeme tekniğini!”

Ya üst baş meselesini nasıl hallederdi Osman Yüksel, çamaşır falan işini? Bu sorunun cevabı hazır: Böyle bir derdi de yoktu onun. Bir takım elbiseyi yıllarca, gömleği ya da bir kazağı aylarca görebilirdiniz üzerinde.

Milletvekili seçilmişti 1965’te. Dükkânında yakaladım kendisini:

“Bak ağabey” dedim, “tepeden turnağa bir yenile üst başını.”

Ve o zamanlar yanında çalışan Mehmet adlı gencecik delikanlıyı devreye sokmak istedim:

“Osman Ağabey anlamaz bu işlerden, sen halledeceksin bu davayı.”

İkinci gidişimde, eli yüzü düzgünce bir kıyafet içerisindeydi. Beni görünce bağırılmaya başlamıştı, Mehmet’i göstererek:

“Bu Allah’ın belasını başıma musallat ettin, olmadık masraflara soktu beni. Ben milyoner miyim yahu?”

“Ben milyoner miyim yahu!” lafını daha önce bir kez daha duymuştum kendisinden. Her Allah’ın günü kuru ekmeğe pekmeze talim ettiği zamanlar ona acımıştım:

“Bak ağabey” demiştim, “günahtır, nefesine böyle zulmetme, güçten kuvvetten düşmüşsün, hiç olmazsa öğlenleri etli bir yemek ye.”

Oldukça direnmesine rağmen, ikna olmuş görünerek: “Peki!” demişti. Cadde üstündeki tanıdığım bir kebabçıya haber göndererek çağirtmiş ve talimat vermiştim:

“Her öğlen buraya kebab getireceksiniz.”

İki gün getiriliyor. Üçüncü günü de Osman Ağabey, adamı kapıda görünce bağırmaya başlıyor:

“Çek git başımdan, bir delinin sözüne bakarak her gün musallat olduğun yeter artık!”

Kebapçı bana bu macerayı anlatınca, gittim yanına Osman Yüksel’in. Ağlamaklı bir sesle karşıladı beni:

“Ben milyoner miyim yahu?”

Oysa o aylar gerçekten, güçten kuvvetten düşmüştü. Akşam, bir yere giderken dizlerinin mecalsizliğinden birkaç defa tökezlemiş ve koluna girmişti. Üzölmüş, acımıştı kendisine. Canına bakmadığı için çıkışmıştı.

Bu anlattıklarımından onun cimri biri olduğuna dair bir delil çıkarır mısınız, bilmiyorum. Bir olayını daha anlatayım. Cebeci’deki evine telefon çekirtmiş diye işitmişim. İşitmişim ki evindeki bu telefona kumbara bağlatmış kendisine:

“Öz evine aldığın telefonu kumbaralı yapmışsın, doğru mu?”

“Evet, n’olacak, ben senin gibi köy kent sahibi bir ağaoğlu değilim. Günde bir yığın misafir geliyor evime, hepsi de tel görünce konuşacakları tutuyor. Kaldırabilir miyim bu masrafı?”

Ağzımdan bir ‘yuf be!’ çıkmıştı ki sözü devraldı hemen

“Bana bak akıllı,” dedi, “benim öteki yayıncılar gibi ‘ce...liğim’ yoktur. Kimseden mukaddesat vergisi toplamıyorum. Yağı ile zor kavru lan bir yerdir burası. Dergi ve kitap paralarını ne hâlde tahsil ettiğim cümlelerin malumu. Ellik yüzölük toplayıp matbaa borçlarına boca ediyorum ve kaç tane de talebe okutturmaktayım.”

Söyledikleri doğrudu. Hele, bilmem kaç tane fakir öğrenci okuttuğu herkesçe malumdu. Osman Yüksel tipi yayıncılığın ne kadar zor ve hiçbir zaman için tatlı bir kazanç yolu olmadığı, bu işlere yabancı kalmamışlarca bellidir. “Cebeci’deki evi” dedim yukarıda. Osman Yüksel, babadan dededen kalma oldukça mütevazı bir varidat sahibiydi ve ancak o imkânlarla satın almıştı o evceğizi de. Sözüm ona Akseki’den evini barkını taşıyacaktı oraya. Lakin o dahi sürekli olarak nasip olmadı kendisine. Yani evlilik bakımından da şanslı değildi. Teyzesinin kızı olan eşiyile, oldukça ileri yaşında iken baş göz olmuştu. Çocuk sahibi olamadılar.

Esprî, alametifarikasıydı onun. Keskin zekâsı, eşsiz bir esprî imalathanesiydi. Birkaçını anlatsak mı:

Üstad, *Para* adlı piyesini yazdığında, o zaman için, arası Üstad’la biraz şeker-renk olan Peyami Safa, piyes hakkında: “Necip Fazıl, bu piyesinin konusunu bir İtalyan yazarından almıştır.” diye laf etmiş. Osman Yüksel bunu duyunca esprisini patlatıyor:

“Vallahi bu Üstad’dır, parayı nereden bulursa alır!”

Osman Yüksel bu iddiayı ve kendi esprisini Üstad’a ulaştırınca, Üstad’dan şu ünlü cevabı alacaktır:

“Esprî budalası seni!”

Önüne gelene bu hikâyeyi anlatarak kakkahayı basardı Osman Ağabey. Üstad’la ilgili hatıralarını anlatmaya bayılırdı o zaten. Bir gün Üstad sıkışmış ve sormuş:

“Osman, küçük abdest için bu civarda bir yer biliyor musun?”

Osman Yüksel bastırmış cevabını:

“Esağfurullah Üstad, sizden küçük şey sadır olmaz.” Ve yemiş tabi yine “espri budalası” yaftasını.

1961’de de milletvekilliği için adaylığını koymuştu. Kazandırtmadılar. Rakipleri şuradaki buradaki konuşmalarını, yazılarını söz konusu ederek şikâyetlerde bulunup seçim süresince tutuklatıyorlar Osman Yüksel’i. Seçimi kaybettikten sonra, kendisine tebligat getiriliyor:

“Buyurun serbestsiniz, çıkıyorsunuz.”

Tebligata gelen görevliye, şöyle cevap veriyor Osman Yüksel:

“Beni niçin tutukladığınızın sebebini söylemezseniz çıkmam.”

Bu hatırasını anlatırken şöyle derdi:

“El mebus oldu, biz mahpus.”

“Osman Yüksel” olarak tanınmış olmakla birlikte, nüfus belgesindeki bir diğer adı da “Zeki” imiş, yani resmî adı Osman Zeki Yüksel. Bir mahkemede, sormuş hâkim:

“Ayrıca ‘Zeki’ imişsiniz demek?”

“Ne münasebet hâkim bey”, diyor Osman Ağabey, “Biz kim zekâ kim; zeki olsaydık buralara düşer miydik?”

Onun nevi şahsına münhasır, ilginç esprilerinin çoğu bir hayli dekoltedir. Onu her tanıyan bunlardan bir haylisini işitmiştir. Zaten Osman Yüksel deyince tanıyanlarının yüzlerinde beliriveren gülücükler, onun bu cins nüktelerinin derhal hatıra gelivermesindedir. O bu cinsten, bir yandan espriler döktürürken, bir yandan da keşfettiği bu esprilerinden beğendiklerini unutmaz, şurada burada naklederdi tekraretekrar. Bunlardan bazılarını, en masumu gibi

olanlarından bazılarını yazmaktan da çekinmezdi. Bu yüzden kaç defa mahkemelik olmuştur. Yani müstehcen neşriyat gerekçesiyle yargılanmıştır. Yine böyle bir davadan mahkemede iken, savcının: “Bu yazılar gençliğin ahlakını ifsat eder.” şeklindeki iddiası üzerine, Osman Yüksel, o zamanlar yayınlanan müstehcen dergilerden bir kaçını çantasından çıkararak savcıya uzatır ve konuşur:

“Benim fikir öfkesiyle yazdığım birkaç fıkracık için ‘Gençlerin ahlakını ifsat eder.’ diyorsunuz, ama bakın eloğlu neler neler neşrediyor ki bunlar sadece gençlerin değil, ihtiyarların bile ahlakını ifsat eder. Bunlar yargılansa ya!”

Hazırcevaplıkta üstüne yoktu. Kelimeler onda kafiyeleri çağrıştırır, kafiyelerse zekâ ürünü esprileri getirirdi. Onun böyle konuşmalarına bakarak, hayatı hafife alan, bütün melekelerini latif ya da gayrilatif latifelere seferber etmiş, havai meşrep, meselesiz, içsiz biri olduğuna hükmetmek mümkün müdür? Bir şartla mümkündür: Eğer onu gereği gibi tanımıyorsanız. Hayatını, eserlerini bilmiyorsanız; çektiği çilelere dair, inancı uğruna “zehirle pişmiş aş”ları bir ömür kaşıkladığına dair bir bilginiz yoksa ve ancak ayaküstü kendisini tanımış iseniz, evet o zaman belki onun oldukça zeki, fakat alt tarafı hava cıva olan acayip bir adam olduğunu sanabilirsiniz.

Lakin onu tanımamak, ondan bir şeyler okumamak, biz emsal insanlar için, yani kendini bir fikriyatın içinde bulanlar için imkânsızdır. Bizim neslimiz Osman Yüksel’siz düşünülemez. Delikanlılığımız, gençliğimiz onun yazdıklarından, kavgalarından önemli mahsuller devşirmiştir. 1945’lerden, bilhassa 1965’lere kadar, bazen artarak bazen eksilerek hep aktüeldi Osman Yüksel. Çok kıvrak, heyecanlı okunan bir üslubu vardı. Yalındı. Süse, teşbihlere yer vermeyen, sade, ama çok canlı bir anlatım sahibiydi. Hafakanlı bir içi olduğu hâlde, yazılarında ipham değil, vuzuh hâkimdi. Bu sebeple yeni yetişen gençler, halk, bir nefeste okurdu onun kitaplarını. Onun kitap-

larını okuyup da etkilenmeye rastlamadım diyebilirim. Âdeta bir “muallim-i evvel”di Osman Yüksel. Düşüncemizle ilişkiler kurmasını istediğimiz her delikanlıya evvela onun kitaplarını verirdik. Gönlü, beyni, ayrıık otlarından temizlemenin ilk operasyonu, bir zamanlar, onun kitaplarıyla gerçekleşirdi. Onun *Gülünç Hakikatler* adlı kitabı, yani esprilerini en yoğun biçimde içiren kitabı, bilhassa gençleri önce güldürerek ve akabinde de düşünmeye iteleyerek, sağlam bir zemine kaydırırdı. Erginliğe yeni adım atanlarda genellikle rastlanan havailiği bir olta gibi kullanarak, maharetle eğitirdi bu kitap. Gerçekten de genç bir yaşta iken insanlar, öyle ciddi kitapları değil, kolaylıkla okuyacakları, içinde bir parçacık eğlendirici unsurlar bulunan, esprilerle, nüktelerle bezenmiş cinsten kitapları okumak isterler. İşte Osman Yüksel’in kitapları bu durum ve dönemler için biçilmiş kaptandı. Bu hâle, böyle bir anlatım yolunun seçilmiş olmasına bakarak, Osman Yüksel için “usta bir eğitmen” sıfatı verilse yeridir.

Onun, *Bu Millet Neden Ağlar, Bir Nesli Nasıl Mahvettiler* adlı kitapları da elden ele dolaşarak, tekrar tekrar okunan cinsten kitaplardı hep. Onları okurken, karşınızda erkek sesli, coşkulu, korkusuz, dava uğruna acılara soyunmuş, halis bir Anadolu yiğidi konuşuyor gibi gelirdi size. Güldürücü unsurlarını bile, şakaya gelmeyen bir adamın, fikir ve öfke kökenli taktikleri gibi görürdünüz.

Hatta en müstehcene kaçan ifadeleri karşısında bile sizi ciddiyetten ayırmayan, yılışmaya asla bırakmayan bir öz keşfederdiniz.

Yer yer şiirsel, halk şiirini okşayan bir anlatımla çıkardı karşınıza. Diyebilirim ki onun en usta yazıları da onlardı. Ayasofya için yazdıkları bu türdendi ve hâlâ ezberlerde yankılanır.

Her yanı hararetle okunan bir dergiydi *Serdengeçti*. Her sayısını sonuna kadar bir daha bir daha okuttururdu size. Parasını göndermeyen bayileri teşhir eden sütunlarına kadar, yazarına katılarak okurdunuz

ve başkaları da okusun diye arzular kabarırdı içinizde. O dergilerin bir tek sayısını okuyanlar bile artık tiryakisi olurdu *Serdengeçti*'nin, propagandacısı olurdu. *Serdengeçti* dergisi, tek partili hayatın içeriğine karşı tavır almış olan o zamanki “sağcı”, “milliyetçi”, “mukaddesatçı” kesimlerin en popüler yayın organıydı. Büyük satışlar yapardı. Her sayısı bir hadise olurdu. Her sayının arkasından, hakkında davalar açılırdı. Toplam kaç defa olmuştur hatırlamıyorum ama herhâlde birçok defa, içeriye girdi çıktı Osman Yüksel. İlk önemli tutuklanması meşhur, “tabutluklar olayı” ile başlamıştır. Bu tutuklanış, üniversitedeki felsefe öğrenciliğine de son verdirterek, meydanlara bir serdengeçti olarak düşmesine zemin hazırlamıştır. Bir diğer önemli yankıları olan tutuklanış ise Malatya Hadisesi olarak bilinen, Ahmet Emin Yalman olayı yüzündendir. Malatya Hadisesi, Osman Yüksel’in adını en çok yayan, bundan sonra yazdıklarına satış rekorları kırdırtan ve malum çevrelerce de iyiden iyiye mimlendiren bir dönüm noktasıdır hayatında. Oysa onun bu olayla –tutuklanan öteki yazarlardan Üstad Necip Fazıl ve Cevat Rifat Atilhan gibi– hiçbir ilişkisinin bulunmadığı resmen ortaya çıkmıştı. Çıkmıştı ama o vakitlerin iktidarıyla al takke ver külah olan Yalman ve himayecileri bu vakayı büyüterek, o zamanlar yüksek perdeden konuşma cesareti içinde bulunan yazarları da kapsayan geniş bir dava hâline getirdiler. Üstad Necip Fazıl, daha sonraki yıllar, bu dava konuşulurken şu nükteyi sarf edecektir:

“Ayağa kalk Sakarya! dedik, kalka kalka bir tek kişi kalktı; o da amuda kalktı.”

Evet, bu Malatya Olayı’ndan sonra Osman Yüksel artık “tehlikeli adam”dır. İkide bir evi, dükkânı, üstü başı aranacaktır. Suç unsurları aranacaktır her bir yanından. Götürülüşlerinden birini şöyle özetlerdi:

“Polisler kapıya gelip: ‘Bir dakika gelir misiniz Osman Bey?’ dediler, gittik aylarca yattık.”

Tekrar soralım: Ömrünün en acılı günlerini bile anlatırken espriler ibda eden bu adam “arsız”, “vurdumduymaz” bir kişiliğin değişik bir tipi miydi?

Son yıllarda uğradığı felç dolayısıyla vücudunun, ellerinin titrek ve sarsak bir görünüm alması karşısında, kendi kendini alaya alarak:

“Başbuğ, ‘Titre ve kendine dön!’ dedi, işte biz de titriyoruz”, diye espri sarf edişine bakarak, bazı kişilerin:

“Onun bir espri uğruna yapmayacağı yoktur.” şeklindeki yorumlarında isabet var mıdır?

Osman Yüksel, kuşkusuz şakaya, hicve, mizaha eğilimli bir hilkatti. İstihzaya da. Cenap Şahabettin: “İstihza, zekânın hakk-ı tabiiyesidir.” diyor. Bu söze inanılırsa, bütün müstehzi adamların zeki kişiler olduğu hükmü çıkar. Oysa gerçek öyle değildir; her zekâ erbabı alaycı değildir ve her alay etmeyi seven de zeki sayılamaz. Fakat Osman Yüksel, hem çok zeki idi hem de mizah ustasıydı. Bir gün şöyle demişti:

“Ben asıl mizah yazarı olmalıydım, bunu başarabilirdim. İçinde yaşadığımız şartlar, mücadeleler buna fırsat bırakmadı. Laf aramızda bu işi Aziz Nesin’den çok daha iyi kıvrırırdım.”

Onun esprileri, hicivleri öyle sanıyorum ki içinin hafakanlarından kaynaklanıyordu. Yani bir arsızlığın, vurdumduymazlığın ürünü değil, ruhundaki büyük tedirginliklerin, huzursuzlukların dışa aksetmesiydi. Çilelerin altında ezilmenin ve buna rağmen ezilmek istememenin, ezilmeye karşı direnmenin, başkaldırmanın görüntüleriydi. Mustarip adamdı Osman Yüksel. Aşırı derecede hassas, düşünce melekeleri gayet gelişkin, sürat-i intikal sahibi ve bunalımlı biriydi. Kadere tam bir teslimiyet içinde olmakla beraber, çektiği çilelerin zahirdeki müsebbiplerine karşı keskin bir reaksiyon duygusu

taşıyordu. Ve bu reaksiyonunu sergilemek için dilinden, yazısından gayrı bir silahı yoktu. Üstad nakleder: İnönü resimli pulları abone bantlarına yapıştırırken onların tutmadığını görüp haykırmıştır:

“Koltuğuna yapıştığın gibi yapışsana!”

Kimi reaksiyonu işte böyle, içinde suç unsuru bulunmayan bir esprî biçiminde tezahür ederdi. Kimileriye oldukça küfürlü ya da açık saçık. Evet, oldukça açık saçık ama edepsizce değil. Esprîlerinin, buluşlarının parlaklığı, onun ifadelerindeki müstehcenliği daima peçelemiş gibidir. Yani müstehcenliği değil, ifade edilmek istenen özün güçlü bir biçimde vurgulanmış oluşu dikkatinizi çekerdi onun bu tür esprîlerinde. Bu tür esprîlerine dair onu tanıyanların aklında bir hayli örnek vardır. Bu cinsten olmayan yani müstehcen olmayan, fakat onun yine fikir öfkesini dile getiren bir esprîsini daha nakledelim isterseniz.

Milletvekilidir. Meclis'te yoklama yapılmaktadır. Mason saydığı Orhan Seyfi Orhon'un ismini, yoklamayı yapan, “Orhan Seyfeddin Orhon” diye okur. Ad sahibi, ayağa kalkarak bağırır: “Seyfeddin değil, Seyfi, Seyfi!” Osman Yüksel durur mu, o da hemen ayağa fırlar: “Üstad, din'siz, din'i yok, düzeltiniz lütfen, dinsiz dinsiz?”

Üzerinden yirmi yıl geçmiş bir hatıram var ki içimin bir yerinde, tazeliğini hiç bayatlatmadan yaşayıp durur: Yıllık tatilim dolayısıyla şehrim olan Urfa'dayım. Evime bir haberci geldi. “Osman Yüksel gelmiş, seni arattırıyor.” dedi. Buluştuk. Şehri gezdirdim. Bezzazlar Çarşısı, Nacar Pazarı, Kazancı Pazarı, Kapalıçarşı içindeki İpekçiler Pazarı çok etkiledi kendisini. Âdeta yüzyıllar öncesini yaşayan bu esnafa, halkın mahallî kılık ve kıyafetine hayran kaldı. Ziyaretgâhlara götürdüm. Müthiş bir metafizik havaya gömülmüştü. Hazret-i İbrahim'in (a.s.) makamında namaza durdu. Vücudunu bir raşe kaplamıştı, ceyrana yakalanmış gibi titriyordu namazda. Kaç kez yere yığılır gibi

oldu. Hızla yetişip kendisini tuttuğumu hatırlıyorum. Devam edip bitirdi namazını. Gözyaşları biteviye akıyordu gözlerinden. O gün saatlerce garip bir sarhoşlukla dolandı durdu.

Onunla ilgili anılarımın hepsi bir yana, hatta bizzat kendisinin yazdıkları kitaplar, patlattığı espriler bir yana, gönlüm öyle diyor ki asıl Osman Yüksel, o Peygamber Makamı'nda, bütün ruh ve canıyla namaz kılariken gördüğüm Osman Yüksel'dir.

Ne diyeyim, Allah taksiratını affeylesin ve cennetiyle ödüllendirsin o garip kulunu. O cefakeş, çilekeş kulunu. O serdengeçti kulunu.

Bir gün de bana Yunus'tan şiirler okumuştı, dervişlik üzerine ve:

“Ah” demişti, “derviş olmak lazımmiş. Bilsen içim öyle yakın ki Yunus'un anlattığı bu dervişliğe. Hay ü huyla geçirdik ömrümüzü.”

Sonra, sonra da yine Yunus'tan ölümle ilgili şiirler okudu. Öyle yürekten okuyordu ki kendi kendime demiştim:

“Mümkün değil bu adamın bir dem olsun ölümü aklından çıkarması.”

Mavera, Aralık 1983

HEY GİDİ DÜNYA

Galiba 1966 yılıydı.

Ömrümün en aziz hatıralarından bir demetini kendilerine borçlu olduğum merhum Fethi Gemuhluoğlu Ağabey'le, Saraçoğlu'ndaki evine gidiyorduk. Gece idi. O güzelim ağaçların, sokak lambalarından yayılan ışığı emdiği bir noktada, Fethi Ağabey birkaç metre ilerimizde beliriveren bir silüete doğru heyecanla:

“Üstadım!” diye seğirtmişti.

Derin ve çok ince bir sevgiyle kucaklaştılar. Birbirlerinin ellerini ve yanaklarını öpmeye başladılar tekrar tekrar. Fethi Ağabey, o yalnız kendine mahsus müeddep ve saltanatlı Osmanlıcasıyla hâl hatır soruyordu. Yanı başına yaklaşmış bulunan beni takdim etti sonra:

“Efendim, Şair Mehmet Akif İnan hürmetkârımızdır. Kardeşimdir. Bendenize burada sahiplik ederler. Bu Ankara nam şehirde fakiri teselli ederler, avuturlar. Çocuklarımdan ayrı düşüşün hüznünü giderirler. Çok imanlı bir arkadaşımıdır.”

Bu ve daha birçok dokunaklı cümleleri bir çırpıda söylediği zat, Ahmet Muhip Dranas'tı.

İkisi de yok şimdi dünyamızda. Birer hoş seda bırakarak göçtüler.

Büyük şair Dranas'ın ölüm haberini bugünkü gazetelerden okuyunca, birden bu ilk tanıştırmam geldi gözlerimin önüne. Ahmet Muhip Dranas Beyefendi'yle daha sonraki birkaç görüşmem, hep bu ilk tanışmamın inceliği üzerine oturmuştur.

Şimdi, şu anda kendi kendime cevaplıyorum bu soruyu:

“Hayır, üstadım, yıllar önce, bir hafif yağmurlu gün, Onu Sahrayıcedid Kabristanı'nın bir ucuna uzatıverdiğimiz andan beridir, ben-deniz haber alamıyorum. Lakin, elhamdülillah, ehli cennetten olduğuna dair bir müjde yankılanıyor kulağımızda. Dünyada da, cennet halkından biri gibi dolaşırlardı hem, bilirsiniz.”

Saraçoğlu'ndaki lojmanı düşünüyorum. Hiçbir mefruşatı olmayan bir evdi bu. Birkaç tabure ve bir seccadeden ibaretti oturduklarımız. Haftada birkaç gecemiz geçerci bu evde. Ben daima seccadeye “Buyur” edilirdim. Üstad Nuri Pakdil'in ince ve hoşkulu:

“Akif bizim ağamızdır, o şöyle buyursun, rahat etsin.” nüktesine uyarak otururdum seccadeye.

Nuri Pakdil'in gönlü, benim sandalyede hatta koltukta bile oturmama razı gelmezdi. Ona göre benim yerim, çevresi yastıklarla donatılmış bir divandı. Evindeki divan, benim klasik yerimdi. Benim yan gelip oturuşum, mutlu kılarıdı Pakdil'i. Bir de yemek yiyişime biterdi Pakdil. Hele hele tatlı yememe. Beni tıka basa doyurmaktan, çocuklar gibi sevinirdi. Yemekten kalkınca, bin bir ısrar ve latifelerle baklavacıya taşınırdık. Her birimize birer porsiyon hâlinde ayrı tabaklarda getirtmezdi baklavayı. En az bir kiloluk baklavayı bir tabağa koydurtur, kendisi ucundan kıyısından ancak birkaç dilimciği alıverir, hepsini bana yedirtirdi. İsrarla, şakayla, nükteyle:

“Bir şey değil Akif’ciğim, şifadır inşallah, haydi bismillah, sünnetle-yiver bu kadamcığı. Arkasından maden suyu içeriz.”

Fethi Ağabey’in evinde divan olmadığı için, seccadede idare ederdik. Yiyecek olarak da meyve bulunurdu. Kap kaçak bulunmazdı Fethi Ağabey’in hanesinde. Erdem Bayazıt, gıcır gıcır yıkadığı meyveleri bir kova içinde getirirdi önümüze.

Ne soylu gecelerdi onlar.

Yeni Devir, 26 Haziran 1980

FETHİ GEMUHLUOĞLU'NU ANARKEN: “ÜSTÜNDE VELAYETİN IŞIKLARI”

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Şüphesiz bir lider için aranan vasıflardan biri de kuvvetli bir hafızaya malik olmaktır. Fethi Abi’de insanı dehşete düşüren güçlü bir hafıza vardı. Tanıdığını unutmazdı. Herkesin işinin peşine düşerdi. Benimsediği, dünya görüşüne yakın bulduğu herkesi himaye ederdi. Kendisiyle dünya görüşü aynıyet içerisinde bulunanları değil yakınlık içinde bulunanları da himaye ederdi. Ve onların bir zaman içerisinde Fethi Ağabey’in istediği normlara sahip olduklarına şahit olurduk. Fethi Ağabey’in etkileyici kişiliğiyle, yönlendiriciliğiyle onların her gün biraz daha Fethi Ağabey’in inançları doğrultusunda kemale doğru yol aldıklarına şahit olurduk.

İnsanları çok seviyordu. İnsanları bir inanca ve memleketin muhtaç olduğu kurtuluşa götürme konusunda seferberdi. Gecesi gündüzü bu işlere aitti Fethi Ağabey’in. Onlara yardım etmek, onları geliştirmek, kabiliyetlerini artırmak... daha yüksek mevkilere, gelmeye layık bulunduğu noktaya getirmek... Sürekli bu işlerle ilgileniyordu. Tatalım, bir kişiyi daire başkanlığına getirdiğinde âdeta o mevkii o kişi için yeterli görmüyordu. Orayı daha üst mertebelere gelmek için bir basamak kabul ediyordu Fethi Ağabey. Fethi Ağabey’in etrafındakiler âdeta sürekli olarak gelişen, terfi eden insanlardı. Bu alakasını defaatle “Benim tarz-ı ibadetim budur.” şeklinde ifade ederdi. Yani insanlara yardımcı olmak benim ibadetimdir, derdi.

Müstağni Bir Adamdı

Fethi Ağabey rahmetlinin kendisi için bir şey istediğine şahit olmadım. Herkesin dileğini yerine getirirdi fakat kendisi bir yerlere gelme konusunda katıyetle herhangi bir girişim içerisinde bulunmuyordu. Müstağni bir adamdı. Makam ve mansıp bakımından kendisinin uygun gördüğü yere gelmek için cehdettiğine tanık olmadım. Kendi kendini önemsemiyor muydu, bilmiyorum. Fakat Fethi Ağabey kabiliyetlerinden emin bir adamdı. Ama kendi nefsi için bir şey istememek onda âdeta bir ahlaktı. Yalnız bir makam istemek, makama talip olmak olmamak değil, para ihtiyacı içerisinde bulunduğu zamanlarda en yakınlarından bile borç para istemek ona giran geliyordu. Ben buna tanışım.

Bir gün Fethi Ağabey'in paraya ihtiyacı olmuştu. Para aradığını söyledi bana. Parası olan ve para bulma mevkiinde bulunan birisi olmadığım için rahatlıkla konuşuyordu benimle. Dedi ki, "Çok yakınımdan, ihvanımdan birisinin dükkânına gittim. Oturdum. Yanına borç para istemek için gitmiştim fakat isteyemeden döndüm."

Aslında o zaman Fethi Ağabey'in isteyeceği para o adam için çok komik bir rakamdı. Yani kendisi için bir şey isteyemiyordu kimseden.

Fethi Abi, gerçekten çok namuslu bir insandı. Şerefli bir insandı. Belki söylenmemesi lazım, belki söylenmesinde yarar var. Kadın konusunda görülmemiş derecede iffet sahibiydi. Bir gün sohbetinde hiçbir kadınla gayrimeşru ilişkisinin olmadığını, hatta gençliğinde böyle bazı imkânlar zuhur ettiğinde mutlaka bir engel çıkıp o günahı işlemekten alıkonulduğunu, manevi bir yönlendirilmeyle âdeta alıkonulduğunu söylemişti.

Böyle, bakanlıkta özel kalem müdürü iken iş takibi bahanesiyle kaldığı lojmana bir akşam bir kadının geldiğini ve bazı meslekî dertle-

rini anlatacağını söyleyerek ısrar ile Fethi Abi'ye musallat olduğunu, Fethi Abi ertesi gün o kadını oradan defetmek için müşkil bir durumda kalıp defetmeye muvaffak olduğunu bize nakletmişti.

Fethi Abi'nin hayatında eşinden başka kadın yoktu ve eşini de gerçekten –biz çok yakını olduğumuz için– anlatırdı. Çok büyük bir muhabbet artı saygıyla bağlıydı; hayrandı. Ve nişanlı yıllarını, evlenme konusunda birbirlerine karşı göstermiş oldukları fedakârlıkları eşini takdirle yâd sadedinde bize naklederdi. Yani Fethi Abi, eşsiz bir hayâ sahibi idi. Bu hayâyı ilk defa kendisinden duyduğum Hz. Osman'a ait bir kıssa ile nakletmişti. Dedi ki; “O, nasıl bir hayâ sahibiydi biliyor musunuz? Ömrü boyunca kendi tenasül uzuvlarına bir defa olsun bakmamış.” derdi.

Ruhaniyete çok itibar ederdi

Fethi Abi'nin derin bir mistik yanı vardı. Ruhaniyete çok itibar ederdi. Evliyaya çok derin bir bağlılığı vardı. Bu yanı da ilginçtir. Türkiye'de yaşayan veya göçmüş ne kadar evliyaullah varsa hepsinin ismini teker teker bilir, hepsi hakkında bir yığın menkıbe bilirdi. Gençlere, çocuklara İslâm çocuğu gözüyle bakardı.

Muş'tan bir gençle tanıştığında ona “Muş'a gittiğinde filan filan zatları ziyaret edecek, filan zatların kabirlerine gideceksin, orada benim selamımı söyleyecek, dua edeceksin.” derdi. Yani Türkiye'nin manevi coğrafyasını eşine rastlanmaz derecede bilen bir adamdı. “Ve bu memleket 72 bin evliya doludur.” derdi.

Bu bakımdan bu memleketin geleceğinden çok umutluydu. “Bu memleket küfür devrini yaşadı, ikmal etti, filan adamla; filan adamla da artık nifak devri son buldu, artık vakit bundan böyle İslâm'ındır.” derdi ve gençlere, çocuklara İslâm çocuğu gözüyle bakardı. Müslümanların çoğalmasını isterdi.

Bir gün Pakdil'le birlikte hukuk bürosunda çalışan yeni evlenmiş bir kadına aynen şöyle söylüyor: “Bana bak! Doğur, çok doğur, arkası arkasına doğur.” Ve sonra pencereye doğru kalkıp elini kalabalıklara uzatarak “Bu bulvarın bilmem ne çocuklarından arıtılması için bizlerin çoğalması, sizlerin çoğalması lazım. İslâm'ın çocuklarının çoğalması lazım.” demiş. Bu bir yanıyla âdetâ müstehcen bir tavsiye gibi ama Fethi Abi'nin ağzından bu tür sözler âdetâ müstehcen olmaktan çıkar ve çok derin, köklü bir İslâmî hassasiyetin tabii ifadesi hâline dönüşür.

Fethi Abi'nin bir özelliği üzerinde daha durayım. Ben kendisini tanıdığım zaman içerisinde kendilerinin memuriyetleri şunlardır:

Millî Eğitim Bakanlığı'nda Özel Kalem Müdürlüğü yaptı. Ama herkes biliyordu ki Fethi Abi Özel Kalem Müdürü değildir, âdetâ bakandır. Bunu o dönemin bütün siyasilere, bütün iş takip edenler, bütün öğretmen camiası biliyordu ve basında bu konu çevresinde Fethi Abi'yi araştırma sadedinde olsun, medh sadedinde olsun sayısız haberler neşredilmiştir. Yalnız bulunduğu yeri dolduran bir insan değildi. Bu yere, müthiş, olağanüstü bir ağırlık getiren bir kimseydi. Böyle bir yetenek sahibiydi. Sonra Odalar Birliği'nde Basın Müşaviri olarak gördük. Bütün Anadolu'dan akın akın gelen insanlar, iş çevresinin insanları. Anadolu tüccarları Fethi Abi'ye uğramadan geçmezlerdi. Âdetâ orayı, bu memlekette millî bir ekonomiyi temellendirmek zihniyetinin bir karargâhı hâline getirmek konusunda derin bir cehd gösteriyor gibiydi. Daha sonra onu bir vakfın, Petrol Vakfı'nın Genel Sekreterliği'nde gördük. Bu aslında alelaide bir görevdi. Ama Fethi Abi oraya bütün gençliğe ulaşan, onları yardım sağanağı altında bırakan olağanüstü bir kurummuş imajı vermişti. Fethi Abi orada ve yaptığı bütün işleri çok güzel yapıyordu. Gerçekten bulunduğu makama, kişilik ve büyük ağırlık getiriyordu ve orayı aşan bir hüviyet ile nâsa hizmet sergiliyordu. Özetle, Fethi Ağabey, iş bitirici, gerçekten iş bitirici, çok becerikli ve çok gelişkin sosyal yardıma, gençliğimize önder, öncü ve kadrolaşmamızda çok büyük emekleri olan bir ağabeyimizdi.

Hep Fethi Abi dedik ona

Hep Fethi Abi dedik ona. Fethi Abi samimi, riyasız bir dosttu. Özellikle dostluk konusu üzerinde çok ısrarla dururdu. Fethi Abi'nin Türk Ocağı'nda yaptığı bir konferansın kitap hâline geldiğini gördüm. O kitabındaki düşüncelerini daha değişik ifadelerle ve daha zengin biçimde defaatle duyma şansına ermişizdir. Fethi Abi, dost olarak yani dostluğa sembol olarak mağara dostluğunu gösterir. “Dost budur, dost mağara dostudur.” der. Dostluğa örnek olarak Hz. Ali'yi (k.v.) gösterirdi. “Dost odur ki, dostunun yatağında yatan, ona gelecek olan saldırılara karşı kendi canını tahsis edendir.” derdi. Fethi Abi gerçekten bütün hayatını ve hassasiyetini İslâm'dan devşirmiş ve bunu şahsında olağanüstü şekilde başarıyla örnekletmiş bir insandı.

Ve İslâm'ın heyecanını sürekli yaşayan biriydi. Bir yanda akliselimi eşsiz bir muvazene, denge; öte yanda volkan gibi kaynayan sürekli bir heyecan... İşte Fethi Abi bu idi. Bu vasfıyla etkileyici bir insandı. Onun vefatını takip eden günlerde bir yazı yazmıştım. Üstünde velayetin ışıkları yankılanırdı demiştim. O yazıyı ben Üstad Necip Fazıl'a okudum. Üstad Necip Fazıl, garipsedi “Sen velayeti kolay mı zannediyorsun?” dedi. Bir daha okudu ve o yazıyı daha sonra ben okudum. Durdu, düşündü ve Üstad'ın yüzünde ağırlıklı ifadelerin kesin bir tasvibini heceledim. Bir defa tanıştığı adamı kendisinin bir daha unutmaması mümkün olmayan bir insandı. Tanıdığı ve tanıştığı insanın içerisine zamanın ve olayların çıkarması mümkün olmayan muhabbet çivileri çakardı. Kendisi tanıdığı, tanıştığı insanları yalnız unutmaz değil, o adam da kendisini sonuna kadar unutmaz ve ona ömrünün sonuna kadar muhabbet duyan bir insan olarak kalırdı.

Rahmetli çok güzel konuşurdu. İstanbul Türkçesini onun kadar nefis konuşan, fevkalade güzel telaffuz eden pek nadir insan gördüm. Çok diri bir anlatımı vardı ve o öyle ağdalı Osmanlıca kelimeler kullan-

mış olmakla birlikte bazen fen adamı kadar kelimeleri seçer ve bütün bu zengin kelimeler dünyasıyla insanın içine yağın, âdeta gönülleri avlayıp hepsini İslâm'ın nizamına doğru halkalayan, çoğaltan, ekip-leştiren bir hüviyet sahibiydi. Bu çok güzel konuşması, ben eminim ki kendisinin sözüyle kalbi arasında derin ve köklü bağlar bulun-masındandı. İş olsun diye, rüşvetikelam kabilinden nezaket gereği değil, kalbinin derinliklerinden çıkan kelimelerle konuşurdu; riyasız ve ihlaslı. Onun için Fethi Ağabey'in konuşmaları insanın içinden çıkması mümkün olmayan derin yankılar bırakıyor.

Fethi Ağabey'in benim üzerimde çok büyük emeği, derin etkileri olmuştur. Diyebilirim ki hayatımda etkileri olan sayılı insanlardan birisidir. Bu etkileri yalnız benim üzerimde değil, Fethi Ağabey'i tanıyan yüzlerce insanın üzerinde de gayet belirgin bir biçimdedir. Ve biz Fethi Ağabey'i tanıyan arkadaşlar birbirimize âdeta Fethi Ağabey'in kurmuş olduğu veya pekiştirmiş olduğu muhabbet iple-riyle bağlıyız. O, muhabbet iplerimizi pekiştiren bir insan olmuştur.

Gönül ister ki zaman aşımına uğramasın bu muhabbet ve Fethi Ağabey'in yeri geldiğinde gündeme getirilmesiyle içimizdeki bu muhabbet ateşi her gün biraz daha gelişsin. Ülkeyi kötülüklerden, karanlıklardan kurtarıcı bir nur şelalesine, bir rahmet yağmuruna dönüşün.

Fethi Ağabey'in bu ölüm yıldönümünde (10. Ölüm Yıldönümü) za-man olarak onu unutmayıp yâd etmeyi görev bilmiş olduğunuz için ve göstermiş olduğunuz bu âlicenap ilgi dolayısıyla Fethi Ağabey'in hayranları adına teşekkürlerimi sunuyorum. Sağolun.

Zaman, 15 Ekim 1987

BİZDEN BİRİ

Kendisiyle yaşdaş olduğumuz hâlde, bizim dışımızdaki edebiyat çevrelerinde, şairliği bizlerden önce tescile uğramıştı.

Erdem Bayazıt'ın: "İçimizde en artist (sanatkâr) olan odur." dediği adam.

Gözükara davranış bakımından da en cesaretlimiz. "İnce eğirip sık dokuma"yı, tasarılarına, eylemlerine ayak bağı yapmayan, içinin volkanlarına, çağlayanlarına, zelzelelerine şiirinin ipini bağlamış olmasına rağmen, sosyal ilişkilerini engebesiz, düz, problemsiz, sevimli, vazıh ve aydınlık bir satıh üstünde kaydırma yeteneğini doğuştan taşıyan becerikli bir adam. Yaşından çok daha genç bir fiziki çerçeveye bürülü olan bir genç adam.

Ruhî bekâretini, hiçbir ters ortamın izale etmeye güç yetiremeyeceği bir güzel nefis, bir güzel insan.

İns ve Yedi Güzel Adam kitaplarının yazarı. Bir çocuk saffetinin, kendisini işaret edeceği bir kavşakta kendisine yer biçilmiş biri; *İşaret Çocukları* adlı eserin de sahibi. Yıllardır, bilinçle, teslimiyetle yol alan arkadaşı... *Menziller* serlevhalı eser de onun.

Bizim *Mavera* dergisinin Akabe Yayınevi'nin temelini kazmada en çok terleyen ve bu temele en çok harç koyanımız.

Eyleminde ve konuşmalarında kapalı kapıların arkasını hiç seçmemesi bir tarafa, hatta bu kapıları tabii sevklerinin elleriyle daima ardına kadar açık tutanımız.

Anladınız, elbette Cahit Zarifoğlu'ndan bahsediyorum. Bizim Abdurrahman Cahit Bey kardeşimizden.

Kelimelere, değişik yükler taşıyan; yeni, çarpıcı ve mutlaka beğenilen anlamlar bindiren usta yazıcımız. Sürekli olarak kalbinde, ince fikirler çiftleşen, el değmemiş imajlar kuzulayan bir şair-yazarımız.

Onun, fikir ve sanat manzaramıza ve öteki gündelik olayların cümbüşüne, daha yoğun biçimde projektörünü yöneltmesini; daha açıkçası gazetelerimizin birisinde her gün fıkra yazmasını isteyenlerin çoğalması karşısında, şu yolda bir cevapla kendisini ele verdiğine şahit olduk:

“O hâlde, 1 Eylül'den itibaren *Millî Gazete*'nin ikinci sayfasında, benim simetriğim olan Ahmet Sağlam'ı okuyunuz.” derim.

Cahit Zarifoğlu'nun söyleyeceklerini aynıyla söylemekte olan ve söyleyecek olan Ahmet Sağlam'ı, ben dahi bir müjde olarak okuyucularıma takdim ve tavsiye eylerim.

Yeni Devir, 31 Ağustos 1979

CAHİT ZARİFOĞLU: “ŞAİR-İ MADERZAT”

Cahit'i lise son sınıfta Maraş'ta tanıdım. O yıllarda şiir anlayışı benim telakkime tersti. Cahit ve şimdi buradaki arkadaş grubunun modern sanat anlayışlarında hâlâ bir fark yok. Cahit'i o yıllarda biraz kendime uzak bulurdum.

Cahit, hiçbir zaman statik değildi. Öyle sanıyorum ki Cahit'in içindeki kasırgalar, maceraperestliklerle içinin coğrafyası, görüldüğünden daha çok genişti. Şiirinde anlattıklarının örneği klasik edebiyatımızda yok. Bildiğimiz kadarıyla Batı Edebiyatı'nda da yok örneği. Herhangi bir edebiyat ekolüne mensup değil. Onun şiirini Alman şairi Rilke ile bağlantı kuranlar vardır. Ama biz küçüklük arkadaşları biliyoruz ki Rilke'yi tanıması şiirini kurmasından sonradır. Cahit'in şiirini ayrıca, İkinci Yeni şiiriyle ilintili görenler İkinci Yeni etkisiyle izah etmeye çalışırlar da var. Fakat biz yine biliyoruz ki Cahit'in şiirinin çatısı İkinci Yeni'ye de tekaddüm eder.

Onun şiiri bir kültür birikiminin ürünü değildir. O eskilerin ifadesiyle “şair-i maderzat” (anadan doğma şair) idi. Şiire bilinçli olarak girdiğini dahi sanmıyorum. Nasıl bir şiir dünyası kurayım diye bir plan yaptığını da sanmıyorum. O serazat bir anlayışa sahip. Cahit'te şu yok desek ciddi bir gözlemci çıkıp aksini ispatlayabilir. Cahit'in

İslâmcı bir edebiyat kurma iddiası da yoktu. Ancak onun mümin kişiliği, fitratının içinde meknuz olan fitri sesi eserlerinin İslâmî edebiyat içinde yer almasını sağladı.

Onun fitratındaki bu gizli sesi biz 1976'dan sonra daha çok gördük. Fakat şiirinin mesaj ihtiva edecek yanını hep gizli tuttu. 1976'da fil-dişi kulesinden çıkıp toplumsal bir kavgaya girdi. Bu tarihten sonra sanat hususiyetinin inceliği içinde dünya Müslümanlarıyla köprüler kuruyordu.

Cahit tabiattaki renklerden kalkıyor idiyse de sanatında reeli "sürreel"le yansıtıyor, yankılandırıyor. Onda realitenin resmi yoktur. Çok renkli hayatından ışık huzmeleri sızıyor ama o söylediğini soyut biçimde dile getiriyordu. Şiirleri bitmemiş şiirler gibidir. Söyleyeceklerini âdeta tamamlamamıştır. Klasik edebiyatımızdaki teşbih onda oldukça fazladır. Bazen bir mısradan birden çok teşbih kullanır.

Zaman, 16 Temmuz 1987

ŞAİR AVNİ

Fatih'in (Avni) şiirlerinde, beşerî duygular, Divan şiiri estetiği içinde bir anlatım niteliği taşımakla birlikte, yer yer hükümdarane bir söyleyişin örneklerini de sergilemektedir. Fatih, şiirlerinde seven bir kişidir; Bâkî gibi, Ahmet Paşa, Necati gibi. Ama hükümdardır. Hükümdarlık bilincini, tabii olarak diğer şairlerde pek rastlanmayan bir söyleyişle, şiirlerine yansıtır. Yani hem aşkını dile getirir, hem sultanlığını hatırlatır. Daha doğrusu “sultanî bir âşıktır” Fatih.

Bir şâha kulum kim kulu sultân-ı cihândır

Mihr-i rûh şems-i feleğe nûr-feşândır

Ama Fatih, sultanlığını, sevdiğinin nezdinde itibarını yükseltici bir unsur olarak dile getirmez. Kendisi hükümdar bile olsa bir âşıktır ve sevdiğine kuldur, köledir; asıl sultan, gönlünün sultanı olan sevdiğidir.

Ol şeh-i hüsn ü cemâle kul oldun Avni'ya

Sana olmuşdur müsellemler mülk-i Osmân var ise

Sevdiğinin yanında tac ve taht istemez, onun gönlü, sevdiğine kuldur, başka sultandır o:

*Saltanat tâcına baş eğmez kabul etmez serîr
Sana bin cân ile kuldur özge sultandır gönül*

Fatih için en büyük devlet, aşka erişmektir. Asıl ona erişen insan izzet ve rütbe sahibidir, asıl şan odur:

*Devlet-i aşk ile pâyim bir makama erdi kim
Şânını anlar görenler izz ü câhımdan benim*

Aslında onun hükümdarlığı, bir devlet kuşu olan sevdiğinin gölgesi başına düştüğü içindir, sevdiği kendisine elini uzattığı içindir:

*N'ola oldu ise Avni cihan sultanları Hâni
Ki düştü üstüne sâye senin destin hümâsından*

Kişi isterse hükümdar olsun, aşk yolunun zorlukları onun için de söz konusudur. O da sevdiği uğrunda, yabancılarla kavga verecektir:

*Yar için ağyâr ile merdâne cenk etsem gerek
İt gibi murdar rakib ölmezse yâr elden gider*

O, öyle bir sevgilidir ki değil insanlar, o gül yanaklı bahçede servi gibi salınıp gezdikçe, gülistanda bülbüller bile naralar atarak kavgaya tutuşmaktadırlar:

*Bâğa servin, hırâman etse ol ruhsârı gül
Na'ra-i bülbülle gülşen sahnına gavgâ düşer*

Bütün bunca yanıp yakılmalara rağmen sevgili vefa göstermeyebilir. Âşık ahı Samanyolu ve yıldızlar gözyaşı olsa, o ay gibi olan sevgili, fedadan bir zerre göstermeyebilir; onun karanlık gökyüzünden, o ay çekilerek kendisine güneşi göstermeyebilir:

*Bir zerre mihr görmedim ol mâhdan veli
Eşküm sitâre eyledim âhımı keşkeşan*

Bu durumda, gam meclislerinde ney'in iniltilerine arkadaş ve kanun nağmesiyle yoldaş olarak, incelen vücudunu bir çalgı aleti olan çeng hâline getirerek feryat etmek düşecektir kendisine, bu yolun kanunu bu çünkü:

*Bezm-i gamda nâye hem-dem oluben
Kadimdi cenk eyleyen kanundur*

Bütün bunlara rağmen hâlimden, kulluğundan memnundur, bütün büyük âşıklar gibi:

*Zülfünün zincirine bend eyledi şâhım beni
Kulluğundan etmesin âzâd Allâh'ım beni*

Çünkü ola ki sevdiği kendisini “bende”liğe kabul ede. Âleme sultan olmak işte odur asıl:

*Yarım ağız kime bendem dese ol şah-ı cemâl
Sanasın ânu bütün âleme sultân eyler*

Aşk yoluna düşünce, ne kulluk kalır ne sultanlık; eşitlenir bütün âşıklar; sultan bile olsalar, herhangi biri bile olsa.

Yeni Devir, 31 Mayıs 1977

GÖK EKİN

Bundan beş yıl kadar evveldi. Edep ve zarafet harikası bir mektup almıştım. Mektubu yazan genç, bir öğretmen okulu öğrencisiydi. Şahsım ve şiirlerim için duyduğu ilgiyi, coşkulu ve takdirkâr cümlelerle anlatıyor, “hocam” diye hitap etmeye izin istiyordu.

Sonradan öğrendim, bir talebem beni kendisine tanıtmış, yayınlarımızla ilgi kurdurmuş.

Mektupları devam etti. Arada, bazı şiir denemelerini de gönderiyordu. Salık verdiğim eserleri okuyordu, çevresinde, yayınlarımızı izleyen bir halka oluşmuştu.

Okulunu, eğitim enstitüsünü bitirdi. Bu yaz Ankara’ya geldi, tayini için. Karşılıklı görüştük. Tavrında, üslûbunda olgunluk izleri okunuyordu. Sayılarının çoğalmasına duacı olduğumuz gençliğin en ergin örneklerinden biriydi artık. İslâmî bir gayreti giyinmişti, aziz bir bekâreti kuşanmıştı.

Böyle gençleri görünce, bir nefis muhasebesinin işgaline uğrarım hep. Bir yandan yaşama sevincim çoğalırken, bir yandan da onların

hüsnüzannına layık olamamanın hüznü dağlar canevimi; utanırım hâlimden, eteklerimdeki çamurdan.

Kendi ihlaslarının aynasından bizi seyreden bu nurdan çocukların, bu fitnessiz yüreklerin, bu şevk ve takva çağlayanlarının, zannına muvafık eyle bizi Allah'im!

Geçen haftaların günlerinden bir gündü. Beni bu gence tanıtan eski talebem ve arkadaşım Doğan Pehlivan'la konuşuyorduk. Bana:

“Adem Demirezen'i tanıyordunuz, değil mi?” diye sordu.

“Elbette, mektuplaşıyoruz, ama bir süredir yazmıyor, nasıl şimdi, ne yapıyor, hocalığa başlamıştı.” dedim.

“Siz sağolun” diye cevap aldım.

İrkildim, dehşete düştüm.

Anlattı ki Adem, öğretmenliğe başlamış, nişanlanmış, evlenmesine çok kısa bir süre kala, köyünde bir trafik kazasına uğrayarak şehit olmuş. Kazadan önceleri, eğer bir gün ölürse mezar taşına şu iki mısraın yazılmasını istemiş ailesinden:

*“Kim demiş her şeyin bitişi ölüm
Destanlar yayılır mezarımızdan.”*

Vah garip Adem vah! Ölümün, içimi kavuran ölümlerden bir ölüm oldu.

Ailenden de önce, sen benimdin, ben senin.

Evlat acısının üstünde, yol birliğimizde senden mahrum kalmanın hüznünü yaşıyorum. İçimin haritası olan şiirlerimi, ömrünün işaret taşları olarak sahiplenmen karşısında, nutkum tutuldu, mezarlıklar o

zavallı mısraları taşına hakkededursunlar, ben bu yanda boynumu bükerek, Ademlerin zannına ve bağlılıklarına layık olmanın niyazında-
dayım bu cuma vakti.

Gençlerimiz, Cahit Zarifoğlu'na:

“Ağabey, bir arkadaşımız vefat etti. Onun *Mavera* abonesini siliyoruz.” demişler. Esen ıstırap kasırgasının karşısında “temkin makamına” mahsus, şu esrarlı cevabı almışlar:

“Yeni adresine gönderin dergiyi.”

İki dünya arasındaki tefriki, inancımızın hassasiyetiyle birbirine yaklaştıran bu cümle, ölüm karşısında insanoğlunun duyduğu panik kasırgasını, dengeli bir hüznün badısabasına dönüştüren bir hikmeti vurguluyor. Ama:

“Hayır, Cahitçğim, bu laik düzenin postacıları, iki dünya arasındaki muhaberenin memuru olarak eğitilmemiştir, görevlendirilmemiştir.”

Rahmet dilerim devamızın oğulcuğuna... Ârifler ordusundan Yunus Emre demişti ki:

*Garip Adem oğlanını, benzetmişler ekinceye
Kimi biter, kimi yiter, yere tohum saçmış gibi,*

*Bu dünyada bir nesneye, yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi.*

Yeni Devir, 28 Kasım 1977

CEYHUN ATUF DOLAYISIYLA

Şiirde ayrı bir öz ve şekil denemesine başladığım 1970’lerde, gerek sanatımızı dayamak istediğim zemini belirlemeyi hedef tutan yazılarım gerekse bu zemin üstünde örneklerini sergilemeye çalıştığım şiirler, çeşitli çevrelerde yankılar buluyordu.

Kısaca “Divan şiirinden yararlanma” olarak adlandırılan bu hareket, gerçekten de edebiyat ortamımıza yeni bir canlılık getiriyordu. O dönemlerde bu konuyla ilgilenmeyen ne bir sanat dergisi, ne de sanat adamı kalmıştı... Fakat bu hareket, en sağlam ve tutarlı bir anlamda bizim grubumuz tarafından sürdürüldüğü hâlde, bu hareketin çevresinde konuşan ve yazan kişilerin birçoğu, bizimle olan temel düşünce farkları dolayısıyla, bizleri hiç söz konusu etmeksizin kendi aralarında “al gülüm ver gülüm” biçiminde tartışıyorlardı bu konuyu. Oysa hemen hepsinin yazdıklarında ve söylediklerinde, bizim söz ve örneklerimizin çok belirli yankıları görülmüyordu. Onların bu inhisarcı ve ambargocu tutumlarını bizlerse gülerek karşılıyor, bu tabii ve geleneksel davranışlarına karşılık, kendi işimize ve eylemimize bakıyor, onları asla kendimize muhatap edinmiyorduk.

Bizim çalışmalarımızın yoğunluk kazanması, hele bu çalışmalarımızın kitaplaşması, âdeta onları, bizlerle ilgilenmeye mecbur bıraktı zamanla. İçlerinden, bizlerle diyalog kurmaya kalkışanlar çıkıyordu. Bunlardan kimisi samimi bir sanatçı içtenliğiyle davranırken, kimisi de ideolojilerinin bir gereği gibi saydıkları açık ve gizli saldırılarda bulunuyordu. Bunlardan samimi bir davranışı olan imzalardan Ceyhun Atuf Kansu ile Melih Cevdet Anday'ı; düşmanlık gösterenlerden de S. Nabi Özerdim'i hatırlıyorum şimdi. Bu arada hakkımızda kısa ve soğukkanlı iki tespit de Muzaffer Uyguner'le, Adnan Binyazar'dan gelmişti.

Hakkımda yazılan yazılarla ilgili olarak, hiçbir mukabil beyanda bulunmadım şimdiye kadar. Bu yüzden gerek bu adlarımı andığım kişilerin, gerekse diğerlerinin bütün yazıları karşılıksız kalmıştır hep. Bu tutumum, sadece onları önemsememekle değil, kendimden bahsetmeyi ayıp saymamla yorumlanmalı. Yoksa gerçekten etkilendiğim, duygulandığım yazılar olmuştur. Bunların başında, layık olmadığım teveccüh ve iltifatlarla yüklü cümleleriyle beni mahcup kılan Üstad Necip Fazıl vardır. Ayrıca sayısız yazılarıyla Nuri Pakdil'i hiç unutamam. Bu arada Alaeddin Özdenören'le, Rasim Özdenören'i, Mehmet Atilla Maraş'ı da saymalıyım.

Beni duygulandıran yazılardan biri, yukarıda adını andığım Ceyhun Atuf Kansu'dan gelmişti o dönemlerde. 1973 yılında *Edebiyat* dergisinde çıkan üç şiirimden coşkulu bir anlatımla bahis açıyordu *Barış* gazetesinde. Diyebilirim ki bir sanatçı duyarlılığıyla, bize karşı düşüncelerini en soylu biçimde ortaya koyma inceliğini, belki de ilk defa o göstermiş oldu. Şiirime, bir sanat adamına yakışan ölçülerle yaklaşması karşısında, ona karşı yıllardan beridir, kendimi hep borçlu hissetmişimdir. O, dostları aracılığıyla, sürekli olarak selamlarını gönderme, şairliğimden hayranlıkla bahsetme ve görüşüp konuşmak isteğini bana iletme efendiliğini göstermesine rağmen, ben bu fırsatı bir türlü bulamadım. Ancak gıyabi ve şifahi teşekkürlerim oldu.

Şimdi onun ölmüş bulunduğunu işittiğim bu günlerde, duyduğum borcun daha yoğun ezikliği içinde hissediyorum kendimi. Ailesine ve çevresine başsağlığı dileklerimi sunarım müteveffa Ceyhun Atuf Kansu'nun.

Yeni Devir, 20 Mart 1978

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

DRANAS İÇİN

Ahmet Muhip Dranas da geçti.

*Ve ayırma güzel gökyüzünden gözlerini;
Yaşamak kadar güzel, saf, mavi gökyüzünden,
Bağışlayan gökyüzünden, ebedî gökyüzünden.*

dediği gökkubbenin altında dolaşmıyor artık.

Oysa ne çok seviyordu gökyüzünü: “*Ve denizde bir temiz yıldızlı gökyüzü, / Büyük su’yu özleyen çocukların yüzü.*” dediği, evrendeki bütün güzellikleri âdeta onun yansıması olarak saydığı gökyüzünü göremiyor artık.

“*Gökyüzü bir sonsuz rüya denizi. Besleyen onlardır düşlerimizi*” diyordu. Gökların emzirdiği bir çocuğu Dranas. Gök Ana, acılı mıdır şimdi dersiniz? Onun öldüğü bu haziran gününde döktüğü yağmurları gözyaşı sayabilir miyiz?

Bir ömür boyu gökyüzünü hecelemeye çalıştı Dranas.

Burada salt gökyüzüne bak

Bulutlar ağan, duru uzak

Gökyüzüne dost gökyüzüne.

O giderir susuzluğunu.

Gökyüzü; o sonsuzluğunu

Süt gibi emziren anne.

“Bir güzelim sensin, bir de gökyüzü. / Gerisi denizler ötesi hepsi” derken bile, sevdiği ile gökyüzünü eşitlemiyordu, gökyüzünün altında yaşadığı için güzelleşmiş görüyor olmalıydı sevgilisini. “Sen ve Gökyüzü” şiirinde:

Bu kutlu anlarında yaşamanın

Solumayı bile unutuyorum.

Sanki ölümsüzlüğü tutuyorum!

Ya o gökyüzü, öylesine mavi

Üstümüzde öylesine ebedi

O gökyüzü ve öylesine gerçek

Büyük büyük büyük kocaman çiçek

diye övdüğü gökyüzü olduğu için, sevgilisini gökyüzüyle uyuşmuş bir varlık olarak göremedi, yönelemedi sevgilisine Dranas.

Gök ve gökten sonra öteki doğa öğeleri yer alır onun şiirinde. Yani insan yapımı eşyaya pek rastlayamazsınız. Yapay güzellikler kandırmamıştır kendisini. Materyalist şairler için baş amaç olan makine tutkusu, maddi araçlar, yol bulamamıştır Dranas’ın şiirine. Dahası, karşı çıkışlar bile vardır yer yer eşyaya, tabiatı bozan çirkinliklere apartmanlara. “Yağma” şiiri bu karşı çıkışların vitrini gibidir.

Dranas zaman zaman bıkkınlığa düşmekle birlikte, hiç vazgeçmedi tabiatından, insandan, sevmekten. Hele hele hiç bunalıma düşmedi. Çağdaş bunalım edebiyatı, onun sanatında yankısını bulmamıştır. Necip Fazıl'ı kemiren hafakanların hiçbiriyle tanışık değildir. Sosyal kavgalar da yer bulmamıştır kendisinde. Bıkkınlıkları, hüznüleri kişisel ve artistiktir. Cumhuriyet'le, devrimlerle ilişki ne ret ne de tasdik belirtir. "Devr-i Dilara-yı Cumhuriyet" adlı fantezi şiirinde: "*Devir Cumhuriyet, doldur içelim!*" diye genel gelişimin karakteristiğini belki biraz ıgneler ve "*Dışarıda Bayram; Bayram bize mahrem*" diyerek ilgisizliğini vurgular ama "*Sultanım, biçarem doldur içelim*" kararıyla da hem çaresizliğe hem efkâr dağıtmaya el sallar.

Yeni Devir, 25 Haziran 1980

MÜNİR NURETTİN VE MUSİKİMİZ

27 Nisan 1981 günü 79 yaşında ölen Münir Nurettin Selçuk hakkında çıkan yazılardan görebildiklerimin hiçbirisini, üstadı musiki dünyamızdaki gerçek yerine oturtucu nitelikte bulamadığımı söyleyeceğim. Bu yazılardaki tespitlerin bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

“Münir Nurettin, millî musikimizin haysiyetini korumuş; dahası, ona bilhassa icra alanında yeni bir ciddiyet bile getirmiş olan bir sanatçıdır. Onu başıboşluktan, meyhane havasından kurtarmıştır. Hafız üslûbundaki teganni geleneğini değiştiren odur. Münir Nurettin gerek bestekârlıkta gerekse okumada son büyük temsilcimizdir. Şiirde Yahya Kemal ne ise musikide de Münir Nurettin odur.”

Yukarıdaki mütalaalar bizce yanlıştır. Ve bunların yanlışlığını söylemekse o sanatçımızı küçültmez ve belki onun asıl hakkı olan yere oturtulmasına yol açar. Şöyle:

Münir Nurettin reformist bir sanatçıdır. Geleneksel musikimizin ne muakkibi olmuştur, ne de Rönesansçısı. Onun icra dünyamıza getirdiği yeniliğin, musiki geleneğimizle en ufak bir ilişkisi yoktur.

Geleneğimizde ne smokin giymek vardır, ne de ayakta dikilip beste okumak. Halka kurup okumak vardır.

Koroyu yönetmekse bizde bir orkestra yönetmek gibi olmamıştır. Eline bir çubuk alarak yol göstermek suretiyle koroyu idare yoktur. Genellikle elinde def’le halka idare edilir bizde.

Ya da elini dizine vurarak düm tek tutmuşlardır. Ve koroya katılanlar, kişisel seslerini, üslûplarını koruyarak iştirak ederler halkaya. Âdeta tek tona irca edilmiş, herkesin ses hususiyeti silinmiş, bütün insan sesleri bir tek eşyadan ya da bir tek aletten çıkıyormuş gibi yekâvâz bir teganniyle, kilise müziğini andırır bir maverâi homurtuyla okunmaz bizim müziğimiz. Yani sesleri içdiş edilmemiştir bizde halkaya katılan okuyucuların.

Münir Nurettin’in gerek okuyuşunda gerekse yönettiği korolarda, bu hususiyetlerin hiçbirini bulamazsınız. Onun bu sahalardaki Batı’ya özentî kapısını açması, zamanla sahne hayatında rastladığımız bilcümle garipliklerin de anası mahiyetindedir. Smokinle başlayan taklit, cinsiyet ticaretine kadar ulaştı.

Onunla başlayan çizgi, oğlu gibilerine hiç kaynaklık etmemiştir, denebilir mi?

Münir Nurettin’i bestekârlık vadisinde tamamen orijinal sayanlara da katılmak zordur. Bizim kulağımız, üstada ait gibi sanılan üslûbun dahi, merhum Saadetin Kaynak’ta görülen renk cümbüşlerinden bir iki demete istinat ettirilen bir çaba olduğuna kaildir.

Bütün bu sözlerimizle birlikte, üstadın yine de bir seviye olduğunu belirtmek borcumuzdur. Edebiyatımızda Tanzimat’la başlayan Batı etkisi, bir diğer sanat alanımız olan musikimizde, Münir Nurettin’in zuhuruna kadar bir gecikme gösterdi. Bu bakımdan Üstad Münir

Nurettin'i Yahya Kemal gibi bir tecdit ustasına değil, edebiyatımızdaki Üstad Ekrem'e, yani Rezaizade Mahmut Ekrem'e benzetmek daha münasip olur.

Musikimizin tab'ında meyhaneye muvafık düşen bir damar bulunmadığını da burada ifade etmek isterim. Meyhane ancak piç musikiye kucak açmış, ancak onu barındırabilmiştir içinde. "Hafız ağzı" diye karikatürize edilmek istenen okuyuş üslûbunun ise gerek hançere gerekse telaffuz bakımından geleneksel icramıza oldukça münasip düştüğünü, bu işlerin erbabı olanlar pekâlâ bilir.

Yeni Devir, 8 Temmuz 1981

BİR ADAM YARATMAK' TAKİ MESAJ

Bir *Adam Yaratmak* eseri, derinliğine bir nefis muhasebesi, muhakemesi ve murakabesiyle örülüdür. Bir entelektüelin, çevre ve olayların dış yüzündeki perdeyi yırtarak, özündeki sırların hakikatine doğru yol alışının hikâyesidir eser. Eşyanın hakikatini tanıma yolunda çekilen çilelerin geçit resmini seyrediyoruz onda. Hüsrev'in tiratlarındaki paradokslar, bu çilenin bütün boyutlarını sergilemektedir. Bu paradokslar insanı apıştıran bir imaj veya bir zekâ unsuru, bir zihin idmanı yahut atraksiyonu değil, doğrudan doğruya bir mistik kaynaktan çıkan rahmâni boşalışlardır ve içten içe bir olguyu bütünler. Yani Hüsrev'in uzun ve çelişmeli görülen konuşmaları, aslında nihayet kemal kazanma yoluna girmiş bir mu'tekif yahut riyazet ehlinin, suretler karşısındaki hayretlerinin bir destanıdır. Birer cezbe sayıklamalarıdır ki bir muvazene ipinde tespih taneleri gibi birleşirler ve bir bildiriyi örgüleştirirler.

Bu bildiri ekme ve eşref bir yaratık olan insanın aczidir. İbda etmek ile halk etmek arasındaki hududun keşf ve idrak edilmesidir. Küfür, hata ve hatar berzahlarından geçerek sun'ullah karşısında duyulan hayretin, Allah'ı tasdik çığlıklarıdır. Eserde Hüsrev şöyle konuşur:

“Çünkü bir adam yaratmaya kalkıştım. Bir adam yaratmak... Ona bir kafa, bir çift göz, bir burun, bir ağız uydurmak ona göre bir beyin yapmak ve göğsünün içine bir kalp takmak. Bir kalp anlıyor musun? Güya duyan, acılarına, sevinçlerine yataklık eden yer orası. Bir kalp. Bitti mi? Biter mi? Bu adama bir de kader çizmek lazım. Adam yaşayacak, gezecek, tozacak, başından bir şeyler geçecek. Bu adamın mesela bir babası olacak. O baba bir incir dalına asılmış bulunacak. Sonra o da... Eee? Ben Allah mıyım?”

Piyeste Hüsrev, yazdığı eserde tiple, yani yaratmaya yeltendiği tiple, kendi varlığı arasında kurduğu özdeşliğin kendini yaratan Allah'ın yaratıcılık hududuna girmeye kalkışmak, yani ilahî sırları çiğnemek olduğunun idrakini şu sözlerle ilan eder:

“Bir adam yaratmaya kalkıştım. Ona bir surat ve kader bulmak. Nerede bulayım? Kendim buldum. Suratsız ve kadersiz adam şahlandı. Zincirini kırdı, elimden kaçtı. Ben insanım. Beni arkamdan vurdu. Suratsız ve kadersiz adam benim suratımı takındı. Kalıbımı giyindi. Kaderimin içine yattı. Benim de kaderim buymuş.”

Hüsrev yorumlarına devam eder:

“Ben tırmanmak istediğim kayadan düştüm. Meğer çok ileriye gitmişim. Yasak ülkelere girmişim. Gözü kör yürürken bir çıyan yuvasına basar gibi bazı sırların üstüne bastım. Onlar kayıplar âleminin bekçileriydi. Ürktüler ve beni çarptılar. Yaratıcı neymiş, yaratmaya kalkışarak tanıdım. Yalancı ilah, doğrusunu tanıdı. Gölge artist öz sanatkârı tanıdı. Ben şimdi, şu anda tanıyorum Allah'ı. İlminin, sanatının karşısında aklımı veriyorum. Aklım bir cephaneye deposu gibi patlıyor. Kül oluyor. Bekle az kaldı.”

Oysa insan haddini bilmeli, bu sınırı korumalıdır. Ama irademizi aşan bir de kader var. Hüsrev konuşur:

“Bu dünyadaki her şey, Allah’ın birer mecrubuyuz. O, Allah, kemallerin kemali. O noktaya tutkun, bilerek bilmeyerek ondan onu istiyoruz. Bu yolu açan, bu ateşi bizde yakan da O, biz değiliz. Biz Allah’ın muradı nispetinde kemaline bürünebiliriz. Fakat O Allah olabilir miyiz?”

İç melekeleri sonuna kadar gelişen, zahir ehlinin görüşüyle çıldıran Hüsrev, âdeta kanayan ve erginleşen ruhunun ulaştığı menzilden şöyle seslenir:

“Allah gayedir. Her varılan şey gaye olabilir mi? Yollar uzun, yollar sonsuz, yollar açık... Bilerek bilmeyerek Allah’a doğru yol almak vardır, varmak yoktur. Varabildiğimiz hiçbir şey hiçbir ufuk, Allah değildir. Allah sonsuzluktur.”

Yeni Devir, 15 Nisan 1981

ÇOK SESLİ BİR ÖLÜM

Günümüzün en iyi hikâye yazarı olan Rasim Özdenören'in bir kitabına ad olan *Çok Sesli Bir Ölüm* adlı hikâyesini film olarak televizyonda seyrettik.

Eser seçme konusunda yakaladıkları seviye bakımından Yapımcı Bayazıt'ı, Yönetmen Yücel Çakmaklı ve Tuncay Öztürk'ü kutlamak gerek. Adı geçen sanatçıların çok iyi niyetle yola çıkmış ve çok sınırlı imkânlarla rağmen ortaya başarılı eserler koyduklarını biliyoruz. Tuncay Öztürk, halkla birlikte sanatçı çevrelerde de beğenilen "Süleymaniyede Bayram Sabahı" adlı yapımı ile tanıdığımız; Yücel Çakmaklı ise Yeşilçam'dan gelen ve yaptığı filmlerle bir hayli geniş ilgi toplamış ünlü bir sanatçı. Ahmet Bayazıt sinema alanında yeni, fakat sanat ve kültür çevrelerinin çok yakından tanıdığı bir isimdir.

Film, hikâyeyi filme aktarmaktan öte, hikâyeden hareket edilerek oluşturulmuş bir başka eser gibi... Acaba, senaryo tekniği ve çekim imkânı bakımından mı hikâyeye pek sadık kalınamadı bilmiyorum. Filmde hikâyeye bazı eklemeler birçok çıkarma yapılmış. Coğrafya şartlarının çok elverişsizliğine, düzenin ihmal ve yıkımına rağmen manevi ve insanî değerleri, bir kültür ve yaşama biçimi olarak sürdüren –ama belki bilinçsizce sürdüren– bir köy hayatının realitesi verilmek istenmiştir sanırım hikâyede. Ve olaylarsa, yansıtılmak

istenen bu insan trajijini sergilemek için bir araç olarak seçilmiştir. Hikâyede bir araç olarak seçilmiş bulunan bu trajedi, filmde bir mesaj ağırlığı kazanıyor; olay ön plana çıkıyor. Seyirci mesela hastanın tedavi için şehre yetişip yetişmeyeceğini merak ediyor. Hâlbuki hikâyeyi okurken bunu hiç merak etmiyoruz: Anadolu köylüsünün yaşantısı, insanımızın reel ve moral dünyasının sergilenmesi, çok ileri bir gözlemcinin nüans yakalayışları, durum tespitleri ve bunları vurgulamaları bizi sürüklüyor.

Durum tespitinde yazar o kadar dinamik, bunu sergilemede o kadar seri davranır ki size kendisini tamamlamanız için durup düşünme ihtiyacı bırakmaz, hayalinizden medet ummaz. Hikâye bu seri dinamiği taşıdığı hâlde yapımcılar olaya çok bağlı kaldıkları için, filmin sıkıcı, yeknesak olmaması adına, ona hikâyede olmayan olaylar eklenerek dinamizm aşılama yöneldiler. Atın, çocuğun ve hastanın gördükleri, kurdukları hayaller, geçmiş anımsamalar bu cümledendir.

Filmciliğimizin imkânları bakımından, bu hikâyenin çekime pek elverişli olmadığını da düşünmek lazım. Yazarın iyi film yapılmaya çok müsait bir hayli hikâyesi varken yapımcıların *Çok Sesli Bir Ölüm*'ü seçmeleri, hikâyenin hikâye olarak ulaştığı başarıya fazla güvenmeleriyle ilgili olsa gerek. Zor bir işe koyuldular.

Hikâye ile filmin ilgisini bir yana bırakarak konuşmak gerekirse yapım gerçekten başarılı olmuştur. Seviyeli bir eser seyrettik. Müstakilen iyi bir film idi. Yer yer çok iyi görüntüler yakalanmış, yeni çekim teknikleri denenmiştir. Filmde rol alan oyuncular Çağatay Alp, İsmet Hürmüzlü, Nilüfer Öztürk birer tiyatro sanatçısı oldukları hâlde sinemaya da çok yatkın olduklarını ispatladılar, başarılıydılar. Mehmet Ragıp Karacı'nın müziği Tahir Yücel'in sesi, filmle tam bir uyum içerisinde idi.

Filminden de çok iyi anlaştıkları belli olan bu iyi niyetli ve gerçekten kabiliyetli ekibin merakla yeni eserlerini bekleyeceğiz.

Yeni Devir, 11 Mayıs 1977

ÇÖZÜLME ÜSTÜNE

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Bir sanat eseri, yalnızca o esere dayanılarak yorumlanamaz. Sanatçının her eseri, bağlı olduğu dünya görüşünden bir kesiti sergiler. Sanatçı, bir bilinci ve onun kavgasını sürekli olarak vurgulayan bir işçiyse eğer, her eserinde ayrı bir açı kullanacak, değişik yaklaşımlar deneyecek, farklı teknikler kollayacaktır elbette. Bunlar, sanatçının kendi kendini yenilediğinin birer göstergesi sayılıyor.

Sanatçı, hep yeni anlatım ve yorumlarıyla diri kılar kendini. Aynı çizgi üstünde seyretmek, dondurur sanatçıyı. Sanatçının tekdüzeliği, bıkkınlık doğurur okuyucuda. Belli bir bildiriği, belli ve bir tek ses hâlinde sunmak, her eserde aynı şemayı kullanmak, aynı sergileri açmak, hem sanatçı, hem de sanat izleyicileri bakımından, istenilir bir durum değildir.

Yeni ve değişik yakalayışlar, yönelişler içinde olması gerekir sanatçının. Her eserinde değişik bir keşif yolculuğunun ürpertilerini sunmak yükü altındadır. Sanatçının, her eseri ayrı bir temcit pilavıdır. Ayrı bile olsa bir temcit pilavıdır yani.

Bunları söylerken Kemal Tahir geliyor aklıma. Yalnız o mu, köy edebiyatı yapan bütün yazarları hatırlıyorum. Her biri belli bir konunun, yine belli bir açıdan, çok belli bir diyalektik içinde tekrarı gibi eserler. Öyle ki her kitabı, öteki kitaplarının aynı iddia, ses ve tondaki bir uzantısı gibi olan, dar çemberli, küçük açılı, minik yönlü yazarlardır bunlar.

Bir yandan kendi kendinin tekrarı, öte yandan her biri bir öteki yazarın tekrarcısı olan yazarlar...

Abdülhak Hâmid, “Benim üslûbüm değil, üslûplarım vardır.” diyor. Biz buna, bir yazarın çeşitli yaklaşım ve sergileme yöntemleri olmasıdır, diye ekliyoruz.

Geçen akşam Rasim Özdenören’in film hâline getirilen *Çözülme* adlı hikâyesini seyrederken bunları düşündüm. “Hikâyeyi seyrederken” diyorum, çünkü film, hikâyede vurgulanmak istenen bütün ince-likleri, özünden asla kaydırmaksızın başarıyla sergilemiştir. Filmle hikâye arasında büyük ölçüde bir uyum var.

Evet, Özdenören’i tanımayan, yani ondan başkaca bir şeyler okumamış olanlar, bu eserde hiçbir ideolojik öz bulamazlar, doğrudur. Hiçbir bildiri, eleştiri de yakalayamaz. Belirli bir şemaya uygun düşen hiçbir unsur yoktur eserde.

Yeni Devir, 17 Haziran 1978

BAĞLANMA

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

“Bağlanma” sözcüğünün sayısız çağrışımlarına sonsuz bir geçit resmi düzeni üflemiş Nuri Pakdil, *Bağlanma* adını verdiği son kitabında. Bağlanma sözcüğünün ne kadar ağır ve derin anlam yüklerini omuzladığının bilincine ulaştıran bir yola çekiliyorsunuz bu kitabı okurken. Soyut kavramların, şiirsel çaprazlamaların ayağına bindirerek en somut mevsimlere ulaştırıyor sizi *Bağlanma*’sı Pakdil’in: Kişinin kişiye, kişinin Allah’a onun ayetlerine bağlanmasının yöntemleri, ışık demetlerini üzerinize, yüreğinizin üzerine döküyor.

Rahmetli Fethi Gemuhluoğlu Ağabeyimizin, gerçek yurdumuza göçüşüyle Nuri Pakdil’in içinde yankılanan seslerden bu kesitler, önce *Edebiyat* dergisinde çağıldadı, sonra birbirine doğru akarak bu kitapta havuzlaştı.

Gemuhluoğlu konusunda içinin telleri çok gergin olan ben, bu kitapta sonsuz besteler buldum, kendimle hemen özdeşleşen.

Niçin, sonsuz besteler?

Çünkü bu kitap bir imaj heyemolasıdır. Her imajsa, bir sayıyla sınırlanmayacak kadar sonsuz iç alışverişinin odağı. Bütün antenlerinizi devreye sokuyor ve her yandan üstünüze ağan “duygu” bulutlarının altında geziniyorsunuz. O duygular ki her birinin orta yerinde, bin “düşünce” atomunun nabızı kımıldanıyor.

Bu bakımdan saymak, sıralamak mümkün değil, *Bağlanma*'daki duygu ve düşünce güneşlerini. Her sayfasında bu güneşlerden, havai fişekler bir şehrayin tablosu sergiliyor. Ama gözleriniz keskinse, kalbinizde bir kireçlenme yoksa bu fişeklerin dağılan kıvılcımlarından bazısını hemen tanıyabiliyorsunuz. Kimisi, vefanın badısbabasını çerçevesiyor, kimisi teslimiyetin ufkunu, kimisi de kavganın keskin kılıcını.

Bileniyorsunuz, yenileniyorsunuz; konumuz yoğun bir bilince doğru kayıyor; inancınızdan başkasını gündeminizden kovuyorsunuz, ülkü yürürlükte kalıyor sonunda *Bağlanma*'yı okurken. Ama bütün fitneleri ve onun gölgelerini dışınıza atarak, fitratınızın bekâretiyle okursanız. “Vicdanımızın işleviyle”, “varoluş sözleşmesi”, “emeğin kıvılcımları”nı da kuşanarak, bütün çağdaş “cadılara karşı” bir “kale savunması”dır. “Yoğun buzullar” altından çağa çıkmak için “insan gündemde” *Bağlanma*'da. “Damar derinlerde” “gecenin tanıkları”na ve kurtuluşlarıysa bağlanmalarında, ölümsüz anılara ve varlığa.

Yeni Devir, 9 Temmuz 1979

“SANATÇI DOSTLARIM”IZ

Bizde bazı dergi adları o derginin etrafında halkalanan sanatçılar topluluğunun da adı olmuştur. *Hisar* dergisi bunlardan biridir. Edebiyatımızda “Hisarcılar” veya “Hisar Topluluğu” diye anılan sanatçılardan söz edilirken, akla gelen ilk isim de Mehmet Çınarlı’dır. Çünkü Çınarlı, bu derginin otuz yıldır çıkış külfetlerini yüklenmiş biri olmaktan başka, aynı zamanda bu sanat topluluğunun hem fikriyatını hem de en başarılı sanat örneklerini ortaya koyan bir isim olmuştur. Ayrıca Çınarlı, yaşı dolayısıyla bu dergi daha çıkmadan önce belli bir şöhretleri bulunan bazı sanatçılar gibi sonradan *Hisar* kervanına da katılmış bir sanatçı değildir. Daha çok, *Hisar*’ın çıkışıyla birlikte tanınmaya başlamıştır. Bu bakımdan emsali birçok sanatçı gibi, sadece *Hisar* hareketiyle izah edilen nesildendir Çınarlı.

Çınarlı’nın *Sanatçı Dostlarım* adlı eserinde yer alan, *Hisar* Topluluğu içinde sanat hayatlarını devam ettirmiş Arif Nihat Asya, Halide Nusret Zorlutuna, Munis Faik Ozansoy gibi sanatçılar, sonradan *Hisar*’a girmiş isimlerdendir. Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy’lar da keza *Hisar* öncesinin şöhretleridir. Onun için “*Hisar* Topluluğu” deyince, daha çok *Hisar*’la birlikte adı edebiyatımıza giren isimleri anıyoruz. Bunların da başında Mehmet Çınarlı var.

Zaten Çınarlı'nın bu eserini okurken de bu değerlendirmeyi görüyoruz. Çınarlı *Hisar*'da da eserlerini yayınlayan eski ünlülerle, *Hisar*'la birlikte yola çıkan daha genç sanatçıları buluşturmuş, *Sanatçı Dostlarım* kitabında. Âdeta üç nesli bir araya toplayan bir eser bu. Bir elini *Hisar*'ın bünyesine uygun düşen eski sanatçılara, diğer elini, kendilerinden sonra gelen çok daha genç Hisarcılara uzatmış bir kitap. Sevinç Çokum, Yahya Akengin, hatta Yavuz Bülent Bakiler bu genç halkayı teşkil ediyorlar yaşdaşlarıyla. Yani Hisar Hareketi'nin serencamı. Orta yerinde de bizzat Çınarlı bulunuyor kendi neslinden olan orta yaşlılarla. Bu durum, *Hisar*'ın gerçekten bir "mektep" oluşunun da tablosudur. Bu üç neslin geliştirdiği sanatta bir belkemiği ortaklığı var. Her üç neslin sanatçıları, üslup ayrıcalıkları bazı kişisel özellikleri bir yana, aynı fikrî yapı içindedirler, birbirine ters düşmeyen estetik endişelere bağlıdırlar. Edebiyat tarihi, herhâlde Hisarcıları, Milli Edebiyat geleneğinin bir halkası olarak yorumlayacaktır.

Ve edebiyat tarihçileri Hisarcıları ele alırken herhâlde, en başta, Çınarlı'nın bu *Sanatçı Dostlarım* kitabını kaynak bilecektir. Çınarlı, Hisar Hareketi'nde oynadığı merkez rolü de, bu kitabıyla gayet soğukkanlı, dengeli, tutarlı bir anlatımla ortaya koymuş bulunuyor. Bu kitap beni yalnız bu yanıyla değil, duygularıma uzanan, ortak dostluklarımın, hatıralarımın sıcaklığını da tazeleyerek ilgilendirdi. Yaşayan ya da rahmetli olmuş birçok sanatçı dostu, yeniden andım. Bunlardan Arif Nihat, Munis Faik, Orhan Seyfi ve hatta Yakup Kadri'yle dostluk ve hatıralarım vardır. Halide Nusret'i hâlâ anne gibi sayarım. Kızı Emine Işınsu'yla birbirimizi kardeş bilmişizdir. İlhan Geçer, Ahmet Tufan Şentürk, Gültekin Samanoğlu'na "ağabey" demişimdir. Talat Sait Halman'ın her nasılsa bir kitabım için çok nazik ve takdîrkar mektubuna muhatap olmuşumdur Amerikâ'dan.

Bir hatıralar ormanında gezindim Çınarlı'nın *Sanatçı Dostlarım*'ını okurken. Yazar'ın şiirdeki ustalığından geri kalmayan nesrinin üslûp sıcaklığı bu kitapta yer alan, fakat benim şahsen tanışmadığım öteki sanatçıları da hararetle okutturdu bana.

Yeni Devir, 16 Temmuz 1979

ELBETTE SÖYLEMEK YARAŞIR

Ötüken Neşriyat, Mehmet Çınarlı'nın *Sanatçı Dostlarım* adlı kitabından başka, daha önceleri herhâlde *Hisar* dergisinde basılmış olan kırk adet denemesini de kitaplaştırmış; *Söylemek Yaraşır*.

Sanatçı Dostlarım'la *Söylemek Yaraşır*'a birbirini tamamlayan iki kitap gözüyle bakılabilir.

Biri, Hisarcı sanatçıları anlatan bir anı, eleştirme, deneme, yorum, tanıtma çalışması, diğeryse Çınarlı'nın aşağı yukarı bütün Hisarcı sanatçıların fikir ve sanat anlayışlarına da tercüman olacak nitelikteki denemeleridir.

Fikir ve sanat alanında günümüzdeki değişmelere, gelenekten kopan yenileşmelere ihtiyatla bakmak, makul ve mutedil davranmaya özen göstermek fikir, dil ve estetikte belli bir "muhafazakârlık"ı korumak *Hisar*'ın çevresindeki sanatçıların ortak endişeleridir. Keza Batılı anlamda bir laisizmi, demokrasiyi benimsemiş Cumhuriyet döneminde âdeta klasikleşmiş olan milliyetçiliği kendilerine dünya görüşü edinmiş bir topluluktur Hisarcılar.

Kendi milliyetçilikleriyle, Kemalist devrimler arasında bir uygunluk gören Hisarcılar; din, dil ve milliyet gibi konularda Kemalist olan veya öyle geçinen öteki (sola açık) çevreleri, sivri, müfrit hatta zararlı sayarlar.

Bir yandan böyle “ilerici”(!) akımlara karşı muhafazakâr bir konumda bulunurlarken, öte yandan da dinin yani İslâm’ın toplum hayatının her yanını tek başına düzenleyen bir ideoloji olduğuna inanan çevrelere karşı da bazı tereddütleri ve mutedil mukabil eleştirileri vardır Hisar ailesinin.

Çınarlı’nın *Söylemek Yaraşır* kitabı bu noktaların oldukça aydınlık kazandığı bir eserdir. Çınarlı asla sloganlara sığınmayan, dengeliliğini koruyan, vuzuha kavuşmuş kanaatlerini bir üslup olgunluğu içinde sergiliyor. Ona katılsanız da katılmasanız da, karşınızda samimi, boşa konuşmayan, ucuza kaçmayan nazik ve dolayısıyla kabil-i hitap bir sanat adamını görüyorsunuz kitabımı okurken.

Özellikle bir üslup itinası karşısında kalıyorsunuz. Şairliğinden gelen titiz emekçiliği, aynıyla düşünce sıralamalarına ve anlatımına yansımış Çınarlı’nın. Kelime seçiminde Türkçeye iyice açmış kapılarını. Vazıh bir üslupçuluk dikkatini her cümlesinde görüyorsunuz. Vazıh, lakin fikri ikinci plana düşüren musanna ve şaşaalı cinsten değil. İkisinin ortasını bulmuş. Bu özelliğiyle Çınarlı’nın denemeleri edebiyat öğretmenlerinin kullanacağı “okuma parçası” örnekleri olacak bir hüviyet belirtiyor. Tıpkı Ahmet Haşim’in, Peyami Safa’nın denemeleri gibi... Aslında bu düzenin Millî Eğitim politikasının temeline asla aykırı düşmeyen bu yazıların, bilhassa orta dereceli okullarda örnekler olarak okutulmaması, oldukça “garip”tir.

Ve Millî Eğitim’in dahi itile itile, Çınarlı’nın bile “tutucu”, “faşist” sayılacağı noktalara getirildiğine işarettir. Zaten Çınarlı da baş taraflarda söylediğimiz gibi Kemalist veya öyle geçinen öteki çevreleri

müfrit ve zararlı buluyordu. Buluyor ama Cumhuriyet Türkiye'sinin yönetimi bugün ötekilerin kucağına düşmüştür; hem de klasik milliyetçileri ıskat ederek. Uzun yıllar beraber yürüdükleri görüntüsünü verip köşeden sola kırarak ve “garip”liği arkada kalanlara bırakarak.

Her şeye rağmen şair Mehmet Çınarlı'ya bunları anlatmak, söylemek yaraşır. Bu bakımdan *Söylemek Yaraşır*, bir fikrin ve sanatın onurunu korumanın didinmesidir, yazıdır.

Sanırım bize de bu “yargılarımızı söylemek yaraşır”dı.

Yeni Devir, 17 Temmuz 1979

DOSTLUK ÜZERİNE

Bizim gibi belki de binlerce kişinin üzerinde emeği bulunan, hakkı olan Fethi Gemuhluoğlu için Boğaziçi Yayınları bir kitap hazırlamış.

Bu kitap, yalnız bir vefakârlık duygusunun tezahürü değil, aynıyla, hepimizin içinde bulunduğu, Fethi Ağabeyimizinse ömrünü adadığı davamızı dile getiren bir kitaptır.

Rahmetli, hizmet için, yazı yazmak veya konferanslar vermek yolunu seçmemişti. Bu bakımdan, yazdığı eserlere dayanarak onun hakkında konuşmak, yorumlar getirmek mevkiinde değiliz. O daimi olarak, düşüncesini yayan, anlatan, ama bunları hep özel ilişkileri ve sohbetleri esnasında yapmaya yönelmiş biriydi. Eserle, yazarak değil, belki onu da aşan bir idrakle, bizzat yaşayarak ve bütün davranışıyla düşüncesini onaylatarak ve bütün ilişkilerinde davasını gündeme getirerek ömür sürdü.

Tıpkı kadîm bilginler, veliler gibi. Yazmadılar, ama yaşadılar; en güzeli de bu değil mi?

Bununla birlikte Fethi Ağabey, ömrünün bir döneminde, yazı denemelerinde de bulunmuş. Bu kitap sayesinde o yazıları bir arada görüyoruz. Derin bir fikrî nüfuz ve heyecanlı bir yürek mahsulü bir avuç yazı. Okunmasından faydalar görülecek nitelikte bir demet yazı. Bir de, sohbet-konferans karışımı konuşması yer alıyor kitapta. Maveradan gelen bir ses, hikmet, edep, hassasiyet rüzgârı gibi bir konuşma.

Eserde, dostlarına yazdığı mektuplardan bazısı da yer almış. Hiçbiri ni anlatamam; ancak okuyunuz, derim. Keşki, böyle bir kitap hazırladığını yayınevi daha önceden Fethi Ağabey'in yakınlarına duyurseydi, daha yüzlerce mektubunu da bulmak, yayınlamak mümkün olurdu. Nitekim biz *Mavera* dergisinde, onun için bir özel sayı düzenledikten sonra, birçok dostu, bize başvurarak ellerindeki mektupları değerlendirmek arzularını bildirmişlerdi. Derim ki birileri çıkıp bu mektupları toplasa çok güzel bir "Mektubat" çıkar ortaya.

Kitapta ayrıca, Gemuhluoğlu için yazılan yazılar da toplanmış. Nuri Pakdil'in *Edebiyat* dergisinde yazdığı birçok yazının hepsi unutulmuş olmalı, kitapta yok. Keşki gözden kaçmasaydı. Fethi Ağabey için yazılanların en güzeli, en anlamlısı, içinde derin yorumlar olan, soylu çağrışımlar olan yazılardı onlar.

Birçok resim de yer almış kitapta.

Bu kitabı, bütün çevremiz, gençler okumalı. Bir büyük dava adamının destansı hayatını, hizmetlerini yansıtan bir eserdir bu. Onu tanıyınca bir daha başka muhteva kazanacağı kesindir gençlerin. Onunla dostluk, arkadaşlık yapma talihine eremeyen kardeşlerimizin, hiç olmazsa bu eserle onu tanımaya çaba göstermelerini dilerim.

Yeni Devir, 4 Haziran 1978

YEŞİL PENCERE

Ahmet Muhip Dranaş'ın "Serenat" adlı o sınımsıcak şiirinin ilk iki tatlı mısraı geliyor gönlümün dudaklarına, Üstad Nuri Pakdil'in *Biat*'lerini okurken, her sayfasını buruşturmaktan çekine çekine aralarken:

*Yeşil pencereden bir gül at bana
Işıklarla dolsun kalbimin içi*

Aslında, değil her sayfası, her cümlesi bir ayrı yeşil penceredir Pakdil'in. Ve her kelimesi, bu pencereden üstünüze zarafetle akan bir gül. Bir gül cümbüşünün donanmasıyla çepeçevre kucaklanıyorsunuz demektir, eğer seranattaysanız, yani okuyorsanız severek bu kitapları. Hem öyle bir kuşatma gücü var ki bu kitapların; siz, daha önce yazarını hiç tanımamış, okumamış olsanız bile, onu ilk defa okuyor olsanız bile; sizi hemen ısıtıyor, sevindiriyor, bilinçlendiriyor, gül sağanağına tutuyor penceresinden. Ve ışıklarla doluyor kalbinizin içi.

Güller dağıtıyor dört bir yana *Biat*'lar. Yani incelikle alıyor *biat*ları, zorla değil. Öyle doğru ve öyle güzel konuşuyor ki eriyor, eritiyor bağnazlığın buzlarını. Ve siz elinizi uzatıyorsunuz hemen *Biat*'a, içinde ışıkla nurlanmış olan kalbinizi.

Savaşını, savaşçılığını bile gül dağıtıcılığından ayırt edemiyorsunuz, ayıramıyorsunuz. Savaşlarını öyle bir adaletle, öyle bir incelikle veriyor ki, “öldürürken bile öyle” bir “güzel” öldürüyor ki, bu öldürüşün sahici bir dünyada göz açtırmak amacına yönelik olduğunu bir çırpıda kavriyorsunuz. İçi en kilitli kişilere bile bir kurtuluş talihini tanıyarak çiçek dağıtıyor savaşında Pakdil. Öyle kurmuş stratejisini. Ama yapay olmayan bir strateji bu. Pakdil’in kişiliğiyle özdeş. Bu kişilikse Kutsal Kitabımızdan beslenmiş. Onun en ulu uygulayıcılarından emmiş bir kişilik.

Denebilir ki Nuri Pakdil’i anlamamak ve benimsememek, ya bağınazlıkta kemikleşmiş ya da ilkelikte çivilenmiş olmanın resmidir. O yeterince okunmuyor, tanınmıyor ise aydınlarımızdaki genel tembelliğin, ucuzluğa duyulan çağdaş saplantının ürününe bir örnektir. Kara siyasetin yüzündeki allığa kapılmanın, günübürlük minik kaygılara tutsak oluşun sonucudur. Selin gidip kumun kalacağını bilenlerdir okuyucusu Pakdil’in. Yüreğinde sönmeyen bir yüksek fırın yakmış olan aydınlara seslenmektedir; o güllerden ateşini alanlara, ateşlerini gül bahçesine dönüştürmüş olanlara ağıyor sesi onun tam on iki yıldır. On iki yıldır *Edebiyat* dergisini okuyanlar, o yeşil pencereden atılan güllerin tiryakisi olanlar, o kalplerinin içi ışık denizine dönenler, bu yurdun yüzü en ak aydınları sayılmalıdır. Yazarlığın, yani bağımsızlığın, yani inanç savaşçılığının on iki yaşındaki dikili taşıdır *Edebiyat* dergisi ve onun mimarı ve onun yazarları ve onun okuyucuları. *Edebiyat* dergisinin “12. yıldönümü ülkemize, Afrika’ya, Asya’ya, özellikle Ortadoğu’ya, tüm yeryüzüne kutlu olsun.” “Yeryüzündeki tüm inananların birlikteliği” için çıkan dergiye ve onun mihrini Üstad Nuri Pakdil’e selam olsun. Gül gibi kurşunlarına ve kurşun gibi güllerine bereketler.

Bir dostunuza armağan vermek istiyorsanız, *Edebiyat* dergisine abone yapın onu ve *Edebiyat*’ın yayınladığı kitapları yollayın ona. Göreceksiniz boşa gitmeyen bir davranışta bulunduğunuzu ve ürününü.

Yeni Devir, 15 Haziran 1981

YAŞANAN ROMAN

Şair Yahya Kemal, *Siyasi Hikâyeler* adlı kitabından da anlıyoruz ki bir de roman yazmayı düşünmüş. “Sadırdan satıra geçememiş” olan bu romanın adıysa *Her Gece Benimsin*’miş. Roman, Abdülhamit Han zamanında yurtdışına kaçmış olan Jön Türklerden birine –ki bu genç, şairimizin kendisi olmalı– yurda dönüşünde tanıştığı bir Türk kızının söylediği şu sözlerin eksenini etrafında dönüyor:

“Sultanı halletmek tehlikelidir. Biz, bir imparatorluğuz. Açık bir liberalizm ve aşırı bir nasyonalizm, vatandaki başka kavimleri, bizim olan vatan toprakları ve millî servetlerimizle beraber bizden ayırır. İştene zararlı çıkarız. Tekamül zamanla olmalı ve bunun için hükümdarlarla anlaşmalı, ona yardım etmelidir. Hükümdara kendinizi anlatmaya çalışın!”

Roman, Jön Türk hareketinin Yahya Kemal’in deyimiyle ne kadar “çok yanlış bir yolda” olduğunun sergilenişiyle birlikte; Padişah’ın tahttan indirilişini, ardından patlayıveren Balkan, Trablusgarp ve Birinci Dünya Savaşı’nı ve koca Osmanlı Devleti’nin parçalanışını da hikâye edecekmiş. Sonunda Jön Türk delikanlıyla mutlu bir izdivaç yapan genç kızın, yukarıda naklettiğimiz sözlerinin tahakkuk ettiğini anlatan belgesel bir eser olacakmış bu roman.

Evet, bu roman yazılmadı ama bu romanı yaşadı dedelerimiz. Yaşanan bu roman bütün bir İslâm toplumunun özgeçmişidir.

Şimdiki İslâm toplumları da hâlâ bu romanın gölgesinde yaşıyorlar. Yani roman devam ediyor. Liberalizm ve nasyonalizme bir de sosyalizm eklenmiş olarak devam ediyor roman. Bir de mezhepçilik, hizipçilik ekli tabii.

Liberal ya da sosyalist görünümlü sömürgeci bir mihraka bağlı olarak aşırı nasyonalist ya da mezhepçi kışkırtmalarla, bütün dünya Müslümanları birbirine düşman kınıyor.

Meşrutiyet'ten beridir aynı oyunu sahneliyor dış güçler.

Dünkü Osmanlı Devleti'nin sınırları içindeki topraklarda bugün otuz kadar devlet var. "Açık bir liberalizm ve aşırı bir nasyonalizm" tutkusuyla parçalanmış olan o devletin çocukları bugün, geçmişten hiç ders almamışçasına aynı oyunlara geliyorlar.

Ortadoğulu insana, durup dinlenmeden sürekli olarak bu oyun anlatılmalıdır. Geçmişten örneklemeler yaparak, aktüaliteden somut örnekler göstererek.

Ortadoğulu anlamalıdır ki liberalizmden nasyonalizme, oradan sosyalizme ve mezhepçiliğe kadar her silahı imal eden, bu silahları intiharlarına sebep olacak bir biçimde Ortadoğu'ya ihraç eden emperyalizmdir.

Ortadoğulu, emperyalizmi ve onun yerli işbirlikçilerini tanıyıp onların fitnelerini boşa çıkaracak düzeye ulaşıncaya değin, insan gibi yaşama haysiyetinden yoksun kalacağını bilmelidir.

Ortadoğulu gerçek aydına düşüyor halkını bu uyandırma ve bilinçlendirme eylemi önce.

Tarihin tozlu raflarında değil, canevimizde yaşayan bu romana “paydos” demeden, cehennemi dünyada yaşayan bir toplum olarak yaşamaya devam eder Müslümanlar.

Milli Gazete, 25 Mayıs 1985

EDEBİYAT KÜLTÜR VE SANATA DAİR

BİR UNUTULAN VAR

İslâm uygarlığının kavgasını veren Ortadoğulu sanat ve fikir adamlarının çalışmaları, bütün İslâm ülkelerinde, hatta bütün dünyada yankılanmalıdır.

Çağdaş Ortadoğulu yazarlar, kendi ülkelerinin sınırını aşmayan bir alanda kalmışlardır. Gazetelerimiz, dergilerimiz, yayınevlerimiz, İslâm uygarlığının savaşçılarını sürekli olarak anons etmelidir.

Aydını yoğuran fikir ve sanat adamlarıdır. İslâm ülkelerinin aydınları, bir kaynak ortaklığı içinde olmalıdır.

İslâm ülkelerinde, aynı bilinç ve estetiğin eğitiminden geçmiş aydınlar oluşmalıdır. Bu sağlanmazsa hiçbir birleşme sağlam bir temele oturmuş olamaz.

Tanımalıyız Ortadoğulu yazarları. Hindistan'dan, Endonezya'ya, oradan Afrika'ya kadar uzanan İslâm ülkelerindeki bütün yazarları, yani İslâm düşüncesinin fikir ve sanat adamlarını, kendi ülkemizin yazarlarıymış gibi tanımaya, izlemeye mecburuz. Burada görev, yayın organlarımızındır öncelikle.

Yapılan toplantılar, kongreler bu ihtiyacı ortaya koymalı ve çalışmalar yapılmalıdır. Buralarda, adı belirlenen yazarların eserlerini bütün dillere çeviren komisyonlar kurulmalıdır.

Ortak espriyle yoğrulmuş bir aydınlar kadrosu oluşturmayınca, bütün çabaların boşa gideceğini aklımıza koyalım. Hatta bugünkü şartlar içinde, İslâm düşüncesinin bağluları bu karşılıklı fikir ve sanat alışverişini sağlamadan girilen her teşebbüse, bir yerde vakit kaybı gözüyle bakmalıdırlar.

İtiraf edelim ki bu konuda, yani Ortadoğulu yazarları tanıma konusunda ülkemiz, diğer İslâm ülkelerine kıyasla bir hayli yol almıştır. Dilimize birçok eser çevrilmiştir. Bu yazarların ve eserlerin seçiminde bazı lüzumsuzluklar olsa bile bizde, Ortadoğulu yazarların tanınması, okunması yolunda iyi kötü bir yol açmıştır.

Fakat aynı çabayı diğer İslâm ülkelerinde göremiyoruz. Özellikle ülkemizin yazarlarını tanımıyorlar.

Bugün ülkemizde İslâm düşüncesinin yetiştirdiği çok güçlü fikir ve sanat adamlarımız vardır. Bunların eserlerinin okunmaması, hiçbir mazeretle izah edilemez.

Bediüzzaman'ın, Necip Fazıl'ın, Sezai Karakoç'un, Nuri Pakdil'in, Rasim Özdenören'in, daha birçok fikir ve sanat adamımızın eserleri, yazıları çevrilmiyorsa, Ortadoğu ile birbirine yakın bir aydın tipi geliştirmenin yoluna girilmemiş demektir. Dolayısıyla ortak kamuoyumuz oluşmuyor demektir, ortak bir diyalektiğe kavuşmamışız demektir.

İslâm ülkelerinin kendi aralarında yaptıkları toplantılarda bu konu konuşulmalıdır. Bir ortak kütüphane belirlenmelidir. Bir çeviri kampanyasına koyulmalıyız. En uygun isimler, yani yazarlar tespit edilerek, bunların eserlerini yaygınlaştırmalıyız. Hiç yapılmıyor bu...

Bu gereği biz ortaya atalım.

Yeni Devir, 11 Temmuz 1977

YAZMAK

İlk insanla birlikte din de gelmiştir. İlk insan, ilk peygamberdir de. Bu bakımdan insanın maymundan türediği nasıl saçma ise ilk insanların konuşmayı bilmediği, vahşi oldukları, uygarlıkla ilgilerinin bulunmadığı zannı da o nispette saçmadır. Yüce Allah, yarattığı ilk insana ve onun nesline, takdir buyurduğu ölçüde uygar bir düzen içinde yaşamalarını sağlayan, aralarındaki ilişkileri düzenleyen peygamberler göndermiştir.

Zamanla çoğalan ve dünyanın dört bir yanına dağılan insanların, inançlarını unuttukları, sapıklıklara düştükleri, vahyi değil de kendi akıllarını ve nefislerinin fitnelerini düstur edindikleri dönemler olmuştur. İnsan topluluklarının bâtıla saplandıkları zamanlar Yaratan'ın onları fitrata uygun olan öze, yani dine çağıran yeni elçiler gönderdiğini, bu elçilerin getirdiği emir ve yasaklara toplulukların karşı çıktıkları dönemlerde de çeşitli cezalara çarptırıldıklarını Yüce Kur'an bize bildirmektedir.

Din, ilk insanla birlikte geldiği için, ilk insanla birlikte tebliğ de başlamıştır. Söz ve hatta yazı da başlamıştır. Arkeolojik bulgulara inanarak bilgilerini düzenleyenler, bunları kabul etmeseler bile biz, sözün

ve yazının Âdem Peygamber’le başladığına inanırız. Konuşmanın ve yazmanın olduğu yerde, konuşmamak ve yazmamak inanmış adam için büyük suçtur. İnanmış adam, peygamberlerin tebliğ mesleğine uyararak, yazmak ve konuşmak borcundadır. Çünkü “Hakikat karşısında susan dilsiz şeytandır.”

Bildiğimiz, inandığımız doğruları söylemek, insan olarak yaratılmamızın bize yüklediği bir görevi yerine getirmektir.

İnsanlık tarihi biraz da hakikatle bâtılın söz yarışıdır. Bu yarış, bağlı buldukları hakikati gereği gibi yansıtamadıkları zamanlarda, murat edince, insanlara bir ibret olsun diye, Yüce Allah, bâtıla mühlet de verir. Tanzimat’tan beri bâtıl bu mühleti bulmuştur.

Çoğalmanın yollarından bir yol da yazmaktır. Bizler yazarak çoğalmaya yönelmeliyiz. Yazı ile uygarlık iç içe kavramlardır. Uygarlık tarihinin belgeleri yazılardır. Yazı, yazar, uygarlığa katkısını çağı içinde yapar. Bu bakımdan her yazı, çağını yansıtır. Tarihin bir dönemini tanımak, kavramak istediğimizde o dönemde yazılmış eserlere başvurmuyor muyuz? Yazar, yazdığı tür ne olursa olsun önce çağına, onun insanına bir şey söylemek istemiştir mutlaka. Toplumların yönlenmesinde en büyük yük, yazara ait olmuştur. İnsanların hata veya sevap yolunda olmalarından geniş ölçüde sorumlu olanlar da yazarlardır. Hele yazmanın çok yaygın bir alana, imkâna kavuştuğu çağımızda yazarlar “baş sorumlu” mevkiindedirler. Kamuoyunu yazar oluşturuyor. Bâtıla da, gerçeğe de şartlı olarak, yazarı oluşturuyor kamuoyunu bugün.

Peygamberlerle gelen gerçeğin yaygınlaştırılmasında, bâtılın etkisiz hâle getirilmesinde yazarımızın görevi vardır.

Yazmak, konuşmak, her devir için çoğalmanın tek yolu olmuştur. İnsanlar genellikle en çok ne konuşuluyor, ne yazılıyorsa ona inana gelmişlerdir. Sözle yönlendiriliyor, yönetiliyor insan.

Yeni Devir, 25 Nisan 1977

DİN VE SANAT

Tarih boyunca, toplumların hayat tarzını dinler düzenlemiştir. Bütün uygarlıkların temelinde mutlaka din vardır. Dinler, insana bir yaşama biçimi getirmiş; kişisel ve sosyal ilişkileri kanunlara bağlamış, insanın zihin ve ruh gelişmesini sağlayarak eserler oluşturmalarını sağlamıştır.

Bütün eski uygarlıklara ve o uygarlıkların belgeleri olan eserlere bakalım; içerisinde dinî duyarlık ve bilinç olmayan ne bir mimari yapı, ne bir müzik parçası ne de bir edebiyat ürününe rastlayabiliyor muyuz?

Din öyle bir beşerî, fitri ihtiyaçtır ki ilahî dinlerden şu veya bu sebeple uzakta kalan toplumlar, kendi akıl ve duygularını çalıştırarak kendilerine dinler, inanç sistemleri bulmuşlar, onunla amel etmişler; o inancın bünyesi içinde eserler oluşturmuşlardır.

Dine karşı olarak kendilerini kuran felsefi doktrinler bile, içten içe bir din ihtiyacını da cevaplayacak özü yakalamaya çalışmışlar; dinin alanına girerek başka aklî veya mistik görüş vazetmişlerdir. Kısacası,

din düşmanlığı bile, dini konu edinerek yapılmıştır. Din, bütün insanlığı kuşatmıştır çünkü... Din duygusu ve düşüncesi beşerin ezeli meselesidir ve etkinliğini hiçbir dönemde ve hiçbir toplumda yitirmemiştir.

Dinsiz kişi olmuştur, olur; ama dinsiz toplum yoktur, olmamıştır.

Dinsiz yöneticilerin, aydınların hâkim olduğu ülkelerde, mutlaka anarşi olur, sosyal düzen sarsılır, büyük sanat ve düşünce adamları yetişemez olur. Ülkenin içinde bulunduğu bu kargaşalık dolayısıyla, yöneticileri de giderek daha zalim, daha ceberut olurlar. Zorla, dikta ile yönetirler toplumu. Çünkü verilecek serbestiyet, kendilerini boğacaktır, bunu bilirler. Diktatörlerin çoğu ahbes ruhlu, zalim ve dinsizdirler bu yüzden...

Din bütün büyük sanat ve fikir adamlarının bitmeyen kaynağı olmuştur. Çünkü din, insana açılan bir kapıdır. İnsandan Allah'a, Allah'tan insana açılan bir kapı. Mevlânâ'dan, Yunus'tan, Fuzûlî'den, Şeyh Gâlib'e; İtrî'den, Dede Efendi'den, Hafız Post'a; Koca Sinan'dan, Mehmet ve Davut Ağalara; Levnî'den, Yesârî'ye kadar söz, ses ve şekil ustalarının cümlesi bu kapıdan geçmişlerdir. Tarihimizin en ünlü, büyük, yiğit hükümdarları, kumandanları bu kapıdan geçmişlerdir. Bircümle mana erleri, bu kapının yol göstericileri olmuştur...

Bütün eserler bir vecd ürünüdür. Gerçek vecd, coşku dindedir. Din-den gayrısının verdiği coşku, aslında coşku değil, ilkel ve iğrenç bir tepinme ve debelenmedir. Din evrensele, derinliğe, maveraya çeker insanı, diğer coşkularsa günübiriğe, buutsuzluğa, nefse köle kılar.

Sanatın ezeli konusu olan insan, hayat, ölüm ötesi, ölümsüzlük, varlık, yokluk, sonsuzluk, kader, ıstırap, sevgi, sevinç, nefret, fedakârlık, direnme, ümit... hep cevaplarını dinde bulmuştur. Sanatçı, bütün bu konuların sürekli yankılanmalarını içinde duyan adamdır. Sanat,

bu yankılardan yakalananlarla var olur. İlahî sesin, rengin, çizginin yankılar yaptığı yürekte oluşur sanat. Ölümsüz sanat, ezelden gelip ebede giden konuların, ahengin, estetiğın koynunda oluşur. Evrendeki, ilahî yankılanmayı, sevgiyi, en ileri beşerî idrak ve algılamayla tekrarlayan sanatçılardır. Halis ve bâkir sezgi, sanatçıdadır. Bunun, bu ulviyetin ise temeli dinde! Hangi dinde mi? Peygamberden peygambere geçen dinde! Yani İslâm'da: "Allah indinde din, İslâm'dır." çünkü!

Yeni Devir, 28 Nisan 1977

SANATÇI VE AYDIN

Uygarlıkların kurulmasında, geliştirilmesinde veya değişiminde en büyük rol sahibi, fikir ve sanat işçileridir. Uygarlık tarihi, edebiyat tarihidir, bu bakımdan. Toplumların geçirdiği hayatı, zaman içinde aldıkları durumu, dönemlerinde belirleyen, hatta düzenleyen en başta edebiyat eserleri olmuştur. Edebiyat, çağının aynasıdır.

Aslında her yazı, eser, çağını yansıtır, ama bu yansıtmayı gelecek yüzyıllara kadar taşıyabilenler, sanat niteliği ağır basan eserlerdir. Sanatçı, çağından devşirdiklerini gelecek çağlara da ulaştıran bir köprüdür. Onun görevi, gözlem ve algılarını hem çağı içinde çalıştırmak, hem de hiçbir devirde ölmeyecek bir kelam sanatıyla tespit etmektir. Bu kelam sanatını yakalayamayanlar –çağlarından ne kadar kaynaklansalar da– geleceğe kalacak eserler oluşturamazlar. Çünkü sanatçının işi yalnızca çağından haber vermek değildir. Çağından haber verme, ondan görüntüler, kesitler sunma ile bitmiyor sanat. Sanatçı, çağını malzeme olarak aldıktan sonra, ona kendi duyarlık ve bakışından yeni bir şeyler katarak, özel ve tutarlı yorumlar ve çözümlemeler getirerek sanatın anlatım imkânları içinden kendi anlatım biçimini kurarak yazar eserini. Ve en önemlisi, başka top-

lumların da, gelecekteki insanların da o eserde kendilerini bulabilecekleri insanî, olağan veya olağanüstü değerlere yönelerek yazar. Yani ilk insandan son insana kadar beşerde var olan ve yaşayacak olan ortak insanî duyguları, kaygıları, düşünceyi, çatışmayı belirleyerek, yakalayarak yazar. Nedir bu ortak beşerî konular? Kaderdir, ölümdür, ölüm ötesidir, yurt ve insan sevgisidir, tabiattır, mutluluktur, acıdır. Bu konulardan soyutlanmış insan olmaz çünkü.

Dünün sanatını tanımakla, dünkü insanımızın çağı içindeki durumunu, konumunu, yorum biçimini, eşya ve olaylara bakış özelliğini, zevk telakkisini, geleneğini, değer yargılarını tanırız. Bugünün sanatını da izleyerek, günümüzü, çağımızı bütün boyutlarıyla keşfederiz. Dünü ve bugünü bilmek, karşılaştırmak, hükme varmak, aydın olmanın şartıdır. Bir insanın hükme varması, varlığının tescili anlamındadır. Bu hükme varma işinde, zihnine ve duygularına mesai yaptıran da sanattır, edebiyattır.

Mesela dün, bir Fuzûlî'yi, Yunus'u, Bâkî'yi bilmeyene, okumamış olana toplumumuz aydın gözüyle bakmazdı. Bugün çağının edebiyatı hakkında genel ve sıradan bile olsa, bilgi sahibi, izleyici aydın yok! Ülkemiz, ülke sorunları niçin bir çıkmazda bugün, anlatabiliyor muyum?

Yeni Devir, 5 Mayıs 1977

ŞARTLANMAK

Kulağı dolmuş müziğine şartlanmış birine, mümkün değil, İtrî'yi, Hafız Post'u, Dede Efendi'yi dinletemezsiniz.

Kötü piyasa romanlarına alışmış olan, klasik eserleri artık okuyamaz duruma gelmiştir. Fotoroman okuyucusu, moda, magazin dergilerinin izleyicileri içinden iyi romanı, hikâyeyi, şiiri tanımış tek adam çıkmaz.

Çünkü insan neye alışır, neye şartlanırsa, ondan kolay kolay kopmuyor. Özellikle kötü sanata şartlanmış olanlar, ufukları çok dar kaldığı için, duygu ve düşüncelerinde yobazdırlar. Kötü sanat, çünkü insanın ruhunu da, aklını da bir noktada dondurmuştur. Gelişmenin önüne geçmiştir kötü sanat.

Oysa iyi eserler, iyi roman, hikâye, şiir, sürekli aşama yaptırır kişiye. Eğitir, geliştirir insanın içini. İyi eser, insanı, evreni, fizikötesini çözümlmeyi yorumlamayı üstlenmişken; kötüsü küçük, basit, sıradan kaygıları, durumları sergilemeyi iş edinmiştir. Bu bakımdan kötü eserde insanı yormayan bir kolaylık, hatta bazen bir çekicilik de

görülebilir. Zaten kötü eserin oltası “kolaylık”, “çekicilik”tir. Kişinin ruh ve beyin tembelliğini okşar. Bu yüzden okuyucusunu hızla tiryakileştirir, kemikleştirir, betonlaştırır.

Hiçbir balyozla kıramazsınız kötü esere şartlanmış, yenik düşmüş olanın bağınazlığını. Hele aydın görünme, bilgiçlik taslama, anlıyor rolü oynama bu tür yobazın çelikten putlarıdır. Kırılmazlar. Bu tür yobaz okumaz ya iyi eseri, okursa da onda kendini doğrulayan unsurlar arar: Anlayamadığı, kavrayamadığı iyi eseri, anlamsız, gereksiz hatta basit görerek rahatlamak ister. Çünkü idraksizlik, bir ego da oluşturmuştur onda.

Sıradan bir beğeniye hitap eder kötü eser. Onun bu iptidailiği, insanların okumaya yönelmesi için bir başlama noktası olarak kabul edilemez mi? Yani kişi böyle eserlerle işe başlayarak, büyük sanat eserlerine yönelemez mi? Bir ilk merhale sayamaz mıyız basit eserleri?

Hayır!

Basit eserler, bir eroin gibi, tiryakilerinin bırakmaz yakasını; beğeniye de, bilinci de dondurur, başka bir şeyi düşündürtmez, buldurtmaz. Varsa yoksa eroindir onlar için. Bulamayınca nasıl kudururlarsa büyük eserler de onlara öylece saçma, anlamsız gelir, kudururlar.

Bütün bunları şunun için söylüyoruz: Ülkemizin insanları, belli başlı yayın araçlarıyla sürekli olarak, gerek müzik gerekse sanat, edebiyat zevki ve bilinci açısından bir dondurulma ve geriletme kuşatması içindedirler. Cüce, kavruk ve ilkel bir toplum oluşturuluyor. Şiir, hikâye, müzik, film olarak bayağıdan da aşağı örneklerin saldırısında beyinler yıkıyor. Zevk tereddide uğrıtılıyor. Resmî kurumlar bir umursamazlıktan öte, bu çürümeye yardımcı oluyorlar. Birkaç yüz kelimeyi aşmayan bir lügatçeye, anırtıdan, iniltiden daha hay-

siyetsiz ses parçalarına ve tepinmeye; edebiyat ve müzik gözüyle bakan bir gençlik yoğruluyor.

Bu şartlanmadan, beyin yıkamadan, bu yıkımdan insan çıkmaz. Ruhları iğdişleştiren bu gidişatın önü alınmazsa bu havayla yetişen yarın profesör de olsa, bakan da olsa, çek kuyruğundan.

Oysa ülkemizde, güçlü bir sanat geleneğimiz bir yana, bugün çok iyi eserler veren sanatçılarımız vardır. Edebiyatın her dalından müziğe kadar, ortaya önemli eserler konuluyor. Bu çalışmalarla insanımızı beslemeliyiz. Sürekli olarak iyi eserlerin anonsu yapılırsa giderek iyiye, güzele şartlanmış; en iyiye, en güzele talip, yani donmuş, kokuşmuş değil, gelişme yoluna girmiş bir gençliğe kavuşabiliriz.

Yeni Devir, 1 Haziran 1977

EN BÜYÜK MUCİZE

Biz Türkçe konuşanlar için, Arapçayı bilmeyenler, daha doğrusu Kur'an Arapçasını, bu dilin imkânlarını ve imkânın sınırlarını tanımayanlar için, Kur'an'ın mucizesini anlamak mümkün değildir.

Ancak, inanarak kurtulabiliriz.

Gerçekten onun dil ve üslûbu üzerinde uzman olmayan, tertip ve intizamını bir bilgi olarak kavramayan, ihtiva ettiği ilimleri ve ince-likleri bilmeyen, anlam silsilesini, tahkiyesini çözümleyemeyen, anlamla üslûbu arasındaki eşsiz ve veciz kaynaşmayı, bu estetik harikayı görebilmek için gerekli eğitimden ve daha ötesi, nasipten hissesi olmayan kimselerin, Kur'an'daki icazı tanımaları, ona ram olmaları elbette imkânsızdır.

Böyle olunca Kur'an'ın icazına dair söylenenlerin, birçoklarınınca idraki ve bilgi yoluyla aynen onayı, imkânsız çapta güçtür.

Dinlenen ve insanın içinde büyük med ve cezirler oluşturan bir müzik parçasını bile, hiçbir dil, kelimelerle anlatamazken; bu işe en görkemli, usta cümlelerin bile takati yetemezken, bütün kıyasların

üstünde olan bu Nazm-ı İlahî'yi, ondaki erişilmez estetik kemali anlatmaya kalkmak ve buna başkalarını da inandırmak, hiçbir fâninin başarabileceği bir iş değildir.

Bu yolda yapılan bütün teşebbüsler, aslında bu işin sadece dedikodusunu yapmak gibidir; belli, bazı tarihî kuru bilgileri tekrarlamak, konunun dış yüzeyinde gezinmek, bir yangını bizzat içinde yanarak değil, onu bir kartpostaldan seyrederek tanımak, yaşamak hükmündedir.

Vücudun tabii hararet nispetini bile değiştirmeyen bir yangın resmi seyretmekle, o yangında kül olmak bir mi?

Bu bakımdan Kur'an'ın mucizesine, ilmen yakın getirerek teslim olmak bile, onu bütün hüviyetiyle kavramaya yetmez.

Hâl böyleyken, bizler, ona yaklaşış ve onu anlatmak için gerekli ilk dış bilgi cümbüşünden bile yoksunuz.

Onun için Kur'an mucizesini beyan yolunda bütün beşerî izahları dinlerken ve okurken; aklın kuru, yalın ve sınırlı ölçüleriyle değil, onu da aşan bir kalbî alışverişle, derin bir teslimiyet vecdi içinde, somut olayların daha ötesine sarkan rahmanî bir istiğrak ve maverâî çağrışımlara açık olmalıyız.

Aksi takdirde bütün bilgiler ve örnekler çok yavan gelebilir bize. Et-kisi zayıf olur.

Böyle olunca, Kur'an'ı duyar duymaz, varlığı bir inkılaba eren kişilerin bu soylu maceraları, hayat hikâyeleri cezbetmez, gereği gibi inandırmaz bizi. Ancak bir müsteşrik soğukluğuyla yaklaşmış oluruz konuya.

Oysa Kur'an, kendisine inanmayanların bile tescile mecbur kaldığı, insanüstü bir kelimadır. Kalam bilgisinin ve kabiliyetinin en uç sınıra

ulaştığı Arap toplumunda, o zaman, herkes, istisnasız olarak onda-ki bu olağanüstülüğü bir çırpıda görüvermişti. Herkes görüvermişti de, nasibi olanlar inanmış; olmayanlarsa ondaki bedii kemali inkâra, bilgi ve kabiliyetleri engel olduğu için, önce “şiiir”, sonra “sihir” hem de “cinlerin öğrettiği bir sihir” diyerek kulp takmaya kalkmışlardı.

Onların bu kulp takışı bile, Kur’an’a bakışta, bir müsteşrikin bakışından daha canlı ve hararetlidir.

Kaldı ki her ikisi de bâtil. Bâtil ama Peygamber devrinin müşrik olan şair ve hatiplerinin malik buldukları özel ve müstesna uzmanlıkları, Kur’an’daki Nazm-ı Celil’in icazını idrake daha müsaitti. Ve insanlık tarihi, hiçbir devrinde Kur’an’daki icazı tasdik bakımından ehliyet belirten böyle bir sosyal çevreye şahit olamamıştır. Çünkü beşerî söz sanatı, bu devirdeki kadar ileriye gitmemiştir asla.

Allah, Kur’an’ın mucizesini teslim edecek kadar üstün söz söylemek alanında ustalaşmış olarak yarattı o dönem insanını.

Bu bakımdan Kur’an’ın mucizesi anlatılırken verilecek örneklerin en isabetlisi ve çarpıcısı, Peygamber devrine ait olanlardır şüphesiz. Yani kıyamete kadar bâki kalacak olan Kur’an’ın ihtiva ettiği mucizeyi, en belirgin şekilde vurgulayan örnekler, bizzat Peygamberimizin saadet asrındadır.

Amma, dediğimiz gibi, o döneme bile ait olan somut örnek ve sözlerin nakli, bu mucizeyi ispata yetmez. Çünkü ne Kur’an ne de belagat bilgimiz vardır bu hususta.

Olsa olsa bazı kuru nakiller yapılarak inanç erbabının hassasiyetine havale kılınabilir ancak.

Yoksa hele bizler, kelimeler ve belagat ustalarını kendinden geçirecek kadar eşsiz bir estetik nizam belirten ve anlam itibarıyla da muh-

teşem ve muazzam şu: “Kısasta sizin için hayat vardır.” mealindeki ayetin hangi fevkalade yanını anlatabilecek iktidardayız?

Hangi tefsir ve hele tercüme, Kur’an-ı Kerim’in orijinindeki mucizeli anlatımın zerresini olsun vermeye güç yetirebilir?

Herhangi bir şiir bile bir başka dile çevrildiği zaman, bütün estetik hususiyetini kaybetmez; tek yanlı ve kuru bir anlam cümlesi hâline dönüşmez mi?

Bu bakımdan, bizler, gereği gibi ne anlayabilir ne de anlatabiliriz Kur’an’ın içazını. Ancak onu Türkçeye çevirdiğimizde nesi kalabiliyorsa, yine o kadar anlayabilir, nakledebiliriz. Yani o bediî anlam denizinden, dilimizle söyleyebilecek kadar olan kısmını konuşabiliriz sadece.

Oysa Kur’an’ın bediî kemalini Peygamber devrinin insanları çok iyi anlıyorlardı. İnsanları kendine bağlamada, Kur’an’ın belagati, başta gelen bir araçtı. Dinleyip de etkilenmeyen yoktu. Bu etki sonunda da genellikle Müslüman oluyorlardı. Olmayanlarsa bir panik ve telaşa düşüyordu. Buna şahit olan müşrikler, çareyi onu dinlememekte ve dinletmemekte buldular. Fussilet Sûresi’nin 26. ayeti müşriklerin bu kararını aynen beyan buyurur: “Bu Kur’an’ı dinlemeyin, onun hakkında yaygaralar, gürültüler yapın; belki galebe çalarsınız.” Kur’an’ı dinletmemek için okunduğu yerde gürültüler çıkarmak, yaygaralar koparmak... Niçin? Çünkü dinleyince ardından hayranlıkla tasdik ve teslimiyetler geliyordu. Bu gücü, kesindi Kur’an’ın. Tevbe Sûresi’nin 6. ayeti bu durumu şöylece vurgulamıştır: “Eğer müşriklerden biri eman dileyerek size sığınır, Allah’ın kalamını dinleyinceye kadar ona eman ver; İslâm’a gelmeyip gitmek isterse onu emin olduğu yere ulaştır.” Açık bir emniyet ve meydan okuyuş... Mucize-beyan oluşunun ilanına dair bizzat Peygamberimizin de sayısız beyanları var. Biri şu:

“Peygamberlerden, kendisine insanların iman edebileceği mucize verilmeyen hiçbir peygamber yoktur. Bana verilen de Allahu Teâlâ'nın bana vahyettiği Kur'an'dır. Bunun için, kıyamet gününde ümmetimin diğer peygamberlerin ümmetinden çok olmasını umarım.”

Evet, evet bizler Kur'an'daki nazmın ululuğunu, inceliğini, asla tayin, tespit ve idrake muktedir değiliz. Kurduğumuz ilgi, sadece anlamı yönünde kalıyor. Oysa o her yanı ve yönüyle büyük bir mucizedir. Belagat erbabı için, bilgileri ölçüsünde kendilerine açık olan öteki kapıları, bize kapalı Kur'an'ın.

Bir örnek:

İmâm-ı İsmâî, bir cariyenin sözlerini dinleyince ona:

“Kahrolasıca, bu ne fesahat” demiş. Cariye de İsmâî'ye, Kasas Sûresi'nin 7. ayetini okuyarak:

“Bu ilahî fesahat yanında benimki fesahat mi sayılır? İki emir, iki nehiy, iki haber, iki müjde bir ayette toplanmış.” cevabını verir.

Ayetin anlamı: “Musa'nın anasına, onu emzir, onun hakkında bir tehlike gelince kendisini denize bırak. Korkma, kederlenme. Muhakkak onu sana geri döndürürüz ve onu peygamberlerden birisi yaparız, diye vahyettik.”

Bir zamanlar, kölesi ve cariyesi ve çocuklarıyla bile Kur'an'ın fesahat ve belagatine aşına bir topluluk vardı. Yani Kur'an mucizesini kavramaya çok müsait bir cemiyet vardı. Bizse ancak onlara dair bazı malumat kırıntılarını nakille meşgul ve müteselliyiz şimdi.

İnsanoğlu inanmak için, öteden beri hep mucizeler istemiştir. Mucizeler, halkın inancısını sağlamada elbette etkili olmuştur. Her mucize,

öncelikle çağı için, tebliğe yardımcı bir olaydır. Yani tebliğ ile mucizeler, birbirini onaylayan vakialardır. Kur'an'a tebliğ ile mucizeyi bir bütün olarak ihtiva ediyor. Bu bakımdan Kur'an, sürekli bir mucizedir. Her an için yeni olan bir mucize. Her an yeni fetihler üzere olan bir kitap. Bu yüzdendir ki en çok yayılacak, genişleyecek, ümmeti çoğalacak olan din, İslâm'dır. Yukarıdaki hadis de bunu teyit ediyor. Başkaca mucizeler isteyenlere Allah, Peygamber'i aracılığıyla şu cevabı veriyor Ankebut Sûresi'nde:

“Sana gönderdiğimiz Kur'an –ki onlara okunuyor– mucize olarak yetiştiriyor mu?”

Şu beliriyor İslâm tebliğcileri için: Kur'an'ın icazını tanımaya, kavramaya çalışmak...

Mavera, Haziran 1978

ŞARTTIR ESKİ YAZI

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

İnönü, son başbakanlığındayken, Cumhuriyet devrimlerinin artık kökleşmiş olduğunu belirtmek adına, bir gün, gazetecilere şöyle demişti:

“Kabinede artık eski yazıyı bilmeyen bakanımız bile var.”

Gerçekten o günler, galiba bir bakan vardı hükûmette, eski yazıyı okuyamayan, yazamayan.

Şimdi acaba kaç kişidir?

Tabii bilmeyenleri değil, bilenleri soruyorum.

Geçin bakanları, başbakanlar bile bilmiyorlar artık nice zamandır eski yazıyı.

Bakalım, eski yazıyı bilmeyen cumhurbaşkanına ne zaman sahip olacağız?

Elhak ki Harf devrimi maksadına ulaşmıştır.

Eski yazıya turistler kadar olsun ilgi göstermeyen aydınlarımız var.

Profesörümüz var, müellifimiz var, edibimiz var eski yazısız. Herhangi bir turist parçasını bile bir eski yazı levha karşısında, merak, hayret, hayranlık içinde seyrederken görebilirsiniz ama bir yerli aydınımızı asla! Onlardaki ilgi, bizimkilerdeki ilgisizlikle yer değiştirmiştir. Bizimkilerde peşin bir ret duygusu vardır; onlarda, yani yabancılarda olmayan.

Diyeceksiniz ki zaten bu yüzden doğru dürüst aydınımız yoktur ya!

“Elbette!” derim.

Sözümüz bu cins aydınlardan dışarı, biz gelelim kendi davamıza; yani, hani şu bir dava güden, bizim safımızda saf bağlamış, eli kalem tutan, dili laf söyleyebilen ihvanımıza.

Kolon kolon yazılar yazan, cilt cilt kitapları olan Müslüman kardeşlerimizin kaçta kaç eski yazıyı biliyor?

Bırakalım Cumhuriyet’in imalatından olan aydınları, bakanları, dekanları bir tarafa hele. Ya biz niceyiz?

Gerçi biz de ister istemez aynı şartlarda yetiştik, aynı ortamda büyüdük, aynı mekteplerde okuduk; bu yüzden öğrenemedik, öğretilmediler bize.

Doğru!

Ama bu doğruya rağmen, biz ayrı bir aydın nesil olarak, bir başka yol tutturmadık mı? Onlardan ayrı bir çizgide yer almadık mı? Hatta onlarla bir kavga hâli içinde bulunmuyor muyuz?

Birçok şeyimiz onlardan ayrı.

Ayrı olmayan bir şeyimiz var: Biz de onlar gibi eski yazıyı bilmiyoruz.

Giran bir durum açıkçası.

Bu durumu aşmalıyız. Bizim çevremiz, cemaatimiz öğrenmelidir eski yazıyı. Önümüzde bu engel olduğu sürece, bütün toslamalarımız boşunadır korkarım.

Eski yazıyı bilmeyince, bin yıllık kültür birikimimizle ilgi kurmak mümkün mü? Bu ilgi kurulmayınca, ne yaptığımızı ve ne yapacağımızı belirlemek imkânsız olur.

Eski yazıyı bilmeyenden, kültür adamı, araştırmacı nasıl yetiştirmiş? Ne edip çıkabilir, ne politikacı eski yazıyı bilmeyenden.

Ne mi çıkar?

İşte bu çıkmışlar çıkar olsa olsa.

Başkasını bilmem ama bizim için şarttır eski yazıyı öğrenmek. Aydın olmanın şartı en azından.

Yeni Devir, 29 Temmuz 1978

YENİ MEVLİTLER YAZMAK

Eski şairlerimizin yazdıkları mevlit kitapları, yeniden bastırılırsa, bu yalnız edebiyat tarihi için yararlı olmaz, ayrıca bugünkü edebiyatımızın da yönünü ve özünü etkiler.

Eski şairlerimiz Divan tertiplerinde baş taraflara aldıkları Resulullah sevgisini dile getiren naat'lerden başka, Süleyman Çelebi gibi müstakil mevlitler de yazmışlardır. Edebiyat adamlarımız bile bunlardan çok azını biliyorlar. Çünkü bu eserlerin çoğu tabedilmemiş olduğu gibi üzerlerinde genel bir araştırma da yapılmamıştır.

Ayrıca her nedense mevlithanlarımız dahi Süleyman Çelebi'nin eserinden gayrısını okumamışlardır. Gerçi bazı şehirlerde bazı yerli mevlithanlar, kendi muhitlerinin şairleri tarafından yazılmış başka mevlitleri de okumaktadırlar. Lakin bunlar çok bölgesel kalmışlardır, yaygınlaşmamıştır maalesef.

Oysa birkaç ünlü mevlitçi, onları okusaydı pekâlâ yaygınlaşabilirdi bu eserler. Çelebi'nin *Mevlid*'i, şüphesiz ki alanının en değerlisidir. Sayısız vezin zaaflarına ve dolayısıyla Türkçe telaffuzu bozan bu durumuna rağmen bir coşku şalesidir. Ayrıca sağlam bir bilgi üzerine de oturmuştur. Bu sebeple zevkiselim ve akliselim sahibi olan milletimiz çok benimsemiş bu eseri.

Öteki mevlitlere itibar etmeyecek kadar çok benimsemiş. Fakat buna rağmen, daha birçok şairimiz, mevlit yazmaktan geri durmamışlar. Keşki, onların da yazdıkları kendi çaplarında tanınsaydı, sevilip okunsaydı. Yalnız kalmasaydı bu yolda sevgili Çelebi'miz.

Eğer öteki mevlitler de okunma talihi bulsaydı belki de mevlit yazma geleneği daha çok yaygınlık kazanırdı. Büyük şairlerimiz bu sahayı Çelebi'lerine bırakmışlar. Belki de Çelebi'ye ve onun *Mevlid*'ine duydukları sevgi dolayısıyla hürmeten o alana yönelmemişler ve ancak güzel naatlar yazmakla yetinmişlerdir. Ama buna rağmen, yani en büyük Divan şairlerimizin mevlit yazmalarına rağmen ünü pek büyük olmayan bir hayli şairimiz bu konuda kalbinin dilini kâğıda dökmüş.

Onların bu çabasını saygıyla karşılamak düşüyor bize. O eserleri okumak, yaymak lazım. Eğer bu tanıtma, yaygınlaştırma işinde başarılı olursak günümüzün bilhassa Müslüman şairleri mümkün ki o alanda yeni eserler yazma heyecanı ve şevki bulurlar. Edebiyatımızın bugün ulaştığı yeni biçim, hatta öz ve yeni güzel mevlitler yazılmasına çok elverişlidir bana kalırsa. Eski mevlitlerle yeni bağlar kurarak yeni mevlitler geliştirebiliriz.

Ben vaktiyle bu konuda küçük bir denemeye koyulmuştum. *Hicret* adlı kitabımda yer alan "Olağanüstüler" bunun bir örneğidir. Allah izin verirse ona iki bölüm daha eklemeyi düşünürüm.

Bu alanda Üstad Necip Fazıl'ın *Es-Selâm* adlı emsalsiz mevlidini, anmadan geçemeyiz.

İsteriz ki bu mevlit geleneğini yeni şairlerimiz de sürdürsünler. *Hicret*'i kutlama münasebetiyle ortaya çıkarılan şu otuz küsur mevlit, yeniden yayınlanırsa ihtimal ki yeni mevlitler yazılmasına etki eder diye düşünürüm. Şairler, 1400. yılımıza yeni mevlitlerle girse...

Yeni Devir, 15 Temmuz 1979

TEMEL ESERLER KONUSU

Harf devriminin, önümüze kazdığı hendeği doldurabilmek, aşabilmek mümkün mü?

Bugünkü şartlar, yani bu düzen devam ettiği sürece, bu “mümkün mü” sorusuna vereceğimiz cevap, “hayır!”dır.

Faraza, herkes bugün bir çaba göstererek o harfleri öğrense bile bu hendeği yine de aşmış olmayız.

Sebebi açık: Esas eğitimimize o harflerle başlamadıkça ve ancak onu sonradan öğrenmekle bu hendek aşılamıyor. Bizzat o harflerin içinde yetişmeyince, bütün bilgi dağarcığımızı, o elifbanın aracılığı doldurmayınca, onu sonradan öğrenmenin iğretiliğini üstümüzden atmanın imkânı yoktur.

Nitekim gerek ilahiyat gerekse Türk dili ve edebiyatı üzerinde iyi araştırmacılar bile yetiştiremememiz bunu gösteriyor. Çaplı bilgin yetiştiremiyoruz, o harfleri sonradan öğrenenlerden. Bu işe temelden beri başlamayınca olmuyor işte!

Bu husus, meselenin bir yanı...

Öteki yanı da şu ki bütün bu gerçeğe rağmen, bizler o harfleri öğrenmeye mecburuz. Yani işe Latin alfabesiyle başlatmış olan bir düzen içinde bile olsak, İslâm elifbasını öğrenmeliyiz.

Şöyle düşünenler de olabilir: Bugün Türkiye’de geçmiş dönemlerimize ait temel eserler bir uçtan yayınlanmaktadır. Dolayısıyla elifbayı bilmemenin eksikliği önemli ölçüde kapatılıyor.

Böyle düşünenler, bütün iyi niyetlerine rağmen, çıkmış bulunan adedi çok sınırlı eserleri, Türk-İslâm külliyyatının tamamı veya tamamına yakını sanmak yanılığısına düşüyorlar.

Aslında bu yanılığının bile temelinde, elifba eğitiminden geçmiş olmamanın gerçeği yatar.

Kaç eser yayınlandı hem şimdiye kadar?

On dört yüzyıllık bir medenî hayatın, her yüzyılda yetişmiş bulunan yüzlerce âlimin, edibin, müçtehidin, müverrihin bile kaçta kaçını tanıyabiliyoruz ve onların eserlerinin kaçta kaçının ismini olsun biliyoruz.

Bir şey söyleyeyim mi: Bu birkaç yüzyıllık birikimi gereği gibi tanımayınca, öğrenmeyince, düşüncemizi, eylemimizi ve düzenimizi sağlam ayaklar üzerinde oturtamayız.

Ne yapalım ki bugünün gerçeğinde elifba ile alfabenin yerini değiştiremiyoruz. Bir düzen meselesi bu...

Ama hiç yoktan, sonradan öğrenmek suretiyle olsa bile o yazıyı iyice okumaya, muhtevasıyla ilgi kurmaya yönelerek, bu alanda derinleşerek o külliyyatımızın, yine hiç yoktan belli başlı eserlerini günümüze taşımamızdır.

Taşımamız ki hepimiz yazacaklarımızı, söyleyeceklerimizi dengeleyebilelim, bir zemine sağlamca basabilelim.

Büyük yayınevlerine ve bu alanda çalışma yapacaklara çok muhtacız şimdilik.

Yeni Devir, 6 Eylül 1979

NE OKUYALIM

Önce ilmihâl okumalıyız.

Diyeceksiniz ki evinde bir ilmihâl kitabı bulunmayan, dolayısıyla ilmihâl okumayan bir Müslüman var mı?

Derim ki belki yoktur. Hepimizde mevcuttur ve mutlaka okumuşuzdur bir ilmihâli. Lakin ben yeniden, bir kere daha okuyalım diyorum. Baştan sona kadar dikkatle, anlayarak okuyalım.

Ve en önemlisi, okuduğumuz, bellediğimiz hususları aynıyla uygulayalım. Bana kalırsa ilmihâli, baştan sona şöyle bir iki günde okuyup bitirmemeli; yani bir roman gibi okumamalıyız. Günde bir bahsi okumalıyız. Yani birkaç sayfa okumalıyız, her gün. Ve o gün okuyup öğrendiklerimizi aynıyla uygulamalıyız. Böylece bir iki ay içinde, amel ve itikadımızı en doğru ve en güzel bir seviyeye ulaştırmış oluruz. Yani ilmihâli şöyle bir iki ay elimizden bırakmayalım.

İkinci olarak İmâm-ı Rabbânî'nin *Mektubat*'ını okuyalım. Keza, ondan da günde bir veya iki mektup okunmalı. Hazmede ede bitirelim *Mektubat*'ı da. Sünnet ehli Müslümanların başlıca kitabındandır

Mektubat.

Bu kitapları, bilhassa ilmihâli, mümkün olursa bizimle birlikte bütün ev halkımız da dinlesin. Evimizin küçük büyük bütün üyelerini yararlandıralım. Yalnız kendimizin öğrenip uygulaması yeterli değildir. Hane halkımızdan da sorumluyuz.

Hatta değil yalnız aile çevremizden, yakın akraba ve tanıdıklarımızdan da kendimizi sorumlu bilmeliyiz. Kendileriyle görüştüğümüz kişiler, bize misafırlığe gelen ya da bizim evlerine gittiğimiz her kişiye bu öğrendiklerimizi anlatmaya çalışmalıyız. Onların ilgisini bu meselelere çekmeliyiz.

Üstad Necip Fazıl'ın telif ve tercüme olarak *Veliler Ordusunda* 333 veya bilhassa *Başbuğ Velilerden* 33 ile *Reşahat* adlı eserlerini de mutlaka okuyalım derim. Allah dostlarının ahvalini öğrenmek, imanımızı cilalar. Yine Üstad'ın *Çöle İnen Nur* adlı Peygamberimizin hayatını anlatan eseri de çok faydalıdır.

Bu bahsettiğim eserler, mutlaka okunmalı günümüzün Müslümanları tarafından. Dilerim ki bugünden itibaren bunları okumaya başlarız. İndirelim raflardan önce ilmihâli ve o bilgileri hayatımıza geçirelim. Yani arsamızın hafriyatını yapalım. Temellerini hazırlayalım. İmanımızı yenileyelim. Amellerimizi doğrultalım.

Bunları yapalım ki Hak emanetini tevdi buyura bize. Liyakat belirtmeyene Hak emanetini bağışlamaz çünkü.

Yeni Devir, 4 Haziran 1980

İDEOLOJİ VE SANATÇI

Hiçbir ideoloji, evrensel bir sanatçı çıkaramamıştır. Başka bir deyişle söyleyelim: Bir ideolojiye hizmet amacıyla yazmış olan hiçbir sanatçı, evrensel olamamıştır.

Bunun sebebi şudur: Hiçbir ideoloji eksiksiz olmadığı için, ölümsüz değildir evvela. İnsan aklının üretimi olan ideolojiler, önce zaman, sonra da mekânla sınırlıdır. Âdeta moda gibi... Zamanları aşan, yüzlerce yıl kendisini ayakta tutan hiçbir ideoloji yoktur. Keza, ulusal sınırları aşarak, her topluma girebilecek istidadı gösteren, yani mekânları eritecek bir öz belirten bir ideolojiye de şahit olmamıştır insanlık.

Doğup büyüyor, uygulama alanı buluyor ve sonra kaybolup gidiyor ideolojiler. Hatta uygulanma alanı bulduğu mekânlarda bile, bir ayniyet değil; farklı yorumlara, uygulamalara maruz kalıyor.

Konuyu somutlaştıralım, mesela komünizm: Belli bir zamanda zahir etmiş bir ideolojidir. Ve bir tatbik alanı da bulmuştur. Yayılma şansına da ermiştir. Şimdi düşünelim: Komünizm evvela dünyanın

her yerinde kabule uğrayabilecek bir öze ve talihe malik midir? Saniyen, uygulandığı her ülkede, aynı yorum ve uygulamaya maruz kalmış mıdır?

Elbette hayır!

Demek ki komünizm, bir ülkeye girebilmek için bazı şartlara muhtaçtır. Mesela, ekonomik hayatını bir başka ideolojinin imkânları içinde başarıyla çözmüş bulunan bir ülkeye komünizmin girebilmesi mümkün olamıyor. Yani komünizm bir ülkede hâkimiyet kurabilmek için o ülkede en azından müsait bir zemin bulmak zorundadır. Dahası, bir “darbe” ile gelmeye ve silah kuvvetiyle o ülkede ayakta kalmaya mecburdur. Komünizmi, devlet olarak gerçekleştiği ülkelerde de aynı uygulama ortaklığı içinde göremiyoruz.

Komünizmin, mesela ABD’de işbaşına geleceğine hiç kimse ihtimal veremez. Çünkü orası, komünizmin galebe çalmasına müsait ve muhtaç kalmayacak bir şekilde problemlerini çözmüştür. Bu örnek, komünizmin her ülkeye girebilme talihine malik bulunmadığının bir delilidir.

Keza komünizm, Rusya’dan Çin’e, Arnavutluk’tan Yugoslavya’ya kadar, uygulandığı ülkelerin hiçbirinde, aynı anlayış, yorum ve uygulanma biçimi göstermiyor. Bu örnek de komünizmin, bütün sınırları aşan, değişmez, eksiksiz, yani evrensel bir ideoloji olmadığını ispatıdır.

Özetlersek, hiçbir ideoloji, eksiksiz ve ölümsüz değildir yani evrensel değildir. Belli bir zaman içinde var oluyorlar, farklı uygulamalara maruz kalıyorlar, sonra da eriyip gidiyorlar. Ya eriyip gidiyorlar ya da başka bir ideolojinin zuhuruna yardımcı olarak kendi zati fonksiyonlarını kaybediyorlar.

İdeolojilerin bu genel kaderinin sebebi açıktır: Çünkü hepsi, insan zihninin birer keşfidir.

İnsan akli ise eksiksiz, değişmez keşfetme yeteneğinden yoksundur. Eğer insan akli keşiflerinde eksiksiz olsaydı, yani her keşif geliştirilmeye muhtaç ve açık olmasaydı, yeni keşiflere vesile vermeseydi, teknik dâhil, hiçbir sahada hamleler yapamazdı insanoğlu.

Demek ki hiçbir akıl, eksiksiz, tam ve kâmil değildir.

Aklın bulgusu olan ideolojilerin özündeki eksiklikler, ideolojilerin hiçbirinin evrensel olamayacağına kesin hüccettir.

Sanatını, bir ideolojinin kuyruğuna bağlayan bir sanatçının ise evrensel bir zuhur edemeyeceği muhakkaktır. Evvela, yaşadığı çağ içinde kendini tescil ettirme talihinden yoksundur, bir ideolojinin güdümünde sanat yapan birinin, yaşadığı çağda, bütün insanlara seslenme talihi şöyle dursun, yorum ve uygulama farkları dolayısıyla, aynı ideolojilere bağlı olan ülkelere bile seslenme şansı yoktur.

Bu yüzden çok dar bir alanın sanatçısı olarak kalır güdümlü sanatçı. İsterse kişisel sanat yeteneği çok üstün olsun. Belli bir alanın, hem de o alanda bile ancak yapay payandalarla ayakta kalabilen bir sanatçıdır böyle biri.

Bırakınız Nâzım Hikmet'i, Nâzım'ın ustası olan Mayakovski bile, o üstün kişisel sanat yeteneğine rağmen, dünyanın malı olamamıştır. Ne yapsın doğrusu, komünist olmayan ülkeler onun Marksizm'in davulu olan şiirlerini, hatta Rusya'nın dışında kalan komünist ülkelerde bile, geniş bir Mayakovski sevgisi yok. Hâli olmayanın, istikbali olur mu hiç? Kim okur gelecek zamanlarda onu hele!

Yeni Devir, 27 Haziran 1980

AYDINI DERGİ YETİŞTİRİYOR

Fikir ve sanat hayatını yönlendiren ve temsil eden, dergilerdir. Aydını yetiştiren, eğiten dergilerdir sadece. Özellikle günümüzde, dergilerin aydın yetiştirmedeki etkisi, resmî kurumların etkisini çok aşmıştır. Yani devletin yetiştirmeyi amaç edindiği ve bunun için çok büyük masraflara girdiği eğitim kurumlarından yetişen aydın, sayı bakımından dergilerin yetiştirdiği aydınlardan çok azdır.

Hatta denilebilir ki devletin eğitim kurumları, dergilerin el atarak kendilerine göre yetiştirmeye çalıştıkları aydın fideliğidir, avlanma alanlarıdır. Devlet kurumları, yani okullar, dergilerin cemaatlerini çoğaltmak için en verimli bölge oluyor. Hele hele devletin inandırıcı, doyurucu bir eğitim amacı olmaması, ülke gerçeklerini cevaplayacak aydını yetiştirmeye yönelmemesi hâlinde bu alan tam anlamıyla, resmî olmayan öteki fikir ve sanat hareketlerinin ve onların yayın organlarının eline geçmektedir. Devletin boş bulunduğu her bölgeyi, başkaları eline geçirmektedir. Devletin boş bulunduğu her bölgeyi, başkalarının işgal edeceği tabiidir. Böyle durumlarda bir ülkenin aydın yapısını tanımak için, devletin bizzat yürüttüğü genel politikaya ve eğitim amacını belirlediği kanunlara, yönetmeliklere ve kurum-

lara değil, resmî olmayan öteki yayınlara ve başta dergilere bakmak gerekir. Bu dergilerin içeriğine bakarak o ülke hakkında, o ülkenin aydın sınıfları hakkında hüküm vermek şart olur. Ancak böylece yanıltıcı olmayan tespitler yapılabilir.

Dergiler, ülkedeki ya mevcut bir potansiyelin tercümanı olmak iddiasıyla ya da ayrı, yeni bir iddiaya kamuoyu oluşturmak amacıyla yayına girmişlerdir. Yani ya var olan bir fikir ve sanat topluluğunun yayın organıdırlar ya da inandıkları bir fikrin, sanatın topluma ulaşmasının kavgasını vermek için yayın hayatına girmişlerdir. Birisinin baş amacı mevcut cemaati ele geçirmek, hazır bir topluluğu arkasına takmak, ötekinin amacıysa bir bakıma iğneyle kuyu kazarcasına, yeni bir cemaat oluşturmaktır. İlkinin okuyucusu hazırdır, ikincisininse ilk işi okuyucu bulmaktır. Birincisi mevcut cemaati artırma-ya, çoğaltmaya değil hâlihazırdaki cemaatin tümünü ele geçirmeye öncelik vermiştir. Yeni taraftar kazanmak yolunda değil, zaten taraftar olanları elinde tutmak çabasıdadır. Bu tür dergiler, mevcut okuyucu potansiyelini, bazı duygusal dinamikler getirici taktiklerle çevresinde toplamaya özen gösterir. Aktüel polemiklerle kendilerini gündemde tutmaya öncelik vermişlerdir. Bunlar savundukları düşünceye bir muhteva ile yönelmek, değişik açılar kullanmak, yeni boyutlar getirmek, kısacası yeni fikir ve sanat oluşturmak gayesinde değildirler. Ancak bir cemaati tutmaktır eylemleri. Yeni fetihler yapmak değil, belki mevcudu korumaktır bunların yaptığı. Aslında bir toplum, bu işi iyi yapan yayın organlarına da muhtaçtır. İhmalin ve çürümenin önünü bu tür yayınlar alabilir. Fakat bu alanın kötü yayınları, belli cemaatin sayısını dondurucu, kemikleştirici, çoğalma yollarını tıkayıcı rol oynar. Bu tür yayınların okuyucusu ne kadar çok olursa olsun; düşüncesini, eylemini ülke çapında genele kavuşturması elbette imkânsızdır. Kötü temsil edişler, bir hareketin, iyi temsil talihini ve ihtimalini de engeller.

Oysa asıl aydın eğitimini gerçekleştiren yayınlar öteki türden olanlardır. Bu tür yayınlara bakarak, ülkedeki diri fikir ve sanat hayatının manzarası seyredilir. Bu tür yayınların, dergilerin, üretiminde ve denetimindedir aydınlar. Dolayısıyla hangi kesimin yayını daha muhtevalıysa o kesimin aydını güçlü demektir, sonucu alacak demektir.

Yeni Devir, 27 Aralık 1980

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

TELEVİZYON KÜLTÜRÜ

“Televizyon kültürü” lafını, ancak bir alay ifadesi olarak kullananlar var. Kültür kavramını bilimsel ağırlığıyla algılayan birçok kişi, televizyonun oluşturduğu havayı ya da geliştirdiği çöküntüyü, kültür sınıfına sokmuyorlar. Mevcuttaki televizyonu, bir kültür olayı olarak değil, kültürleri yozlaştıran bir karşıt eylem sayıyorlar.

Düşünülün: Televizyon gerçekten de kültür oluşturan veya bir kültürü temsil eden bir kurum olsaydı, onun seyircileri arasında aynı kültür dünyasına bağlı olan topluluklarda görüldüğü gibi, bazı ortaklıklar belirmez miydi? Gerçi televizyon seyircileri arasında zamanla bazı davranış yakınlıkları oluşmuyor değil, ne var ki bu yakınlıklar, aynı kültür içinde bulunanların arasındaki cinsten değildir. Kısacası kültür kavramının içeriğini tanıyan bir gözle bakıldığında, televizyon vakıası kültür tahtına yakıştırılmıyor. Kültür dünyalarının haneberduş bir serserisi olarak görüyorum ben de televizyonu. Tanzimat’la başlayan sarsak Batılılaşmanın, manyak ve inmeli veletlerinden bir yenisi sayıyorum bizdeki televizyonu. Onu toplum hayatı için “vazgeçilmez bir unsur” olarak görenlere de şaşmaktayım. Bir kötü alışkanlığı, vazgeçilmez sanmak, tedaviden kaçan hastalara

özgü bir zaafıdır. Kişisel gözlemlerim, televizyonun, onun sıkı seyircileri tarafından bile “vazgeçilmez” görülmediği merkezindedir. Televizyonu bir zaruret sayanlara şahsen rastlayamadım. Hele mevcut programları benimsemiş olanları ise hiç duymadım. Tiryaki seyirciler bile severek seyretmiyorlar onu. “O hâlde niçin seyrediyorlar?” diye hiç sormayın. Bu, bahs-i diğerdir. Cevapları ise bellidir.

Meseleye böyle bakınca, televizyon kültürünü, kültür değişimini hızlandırıcı değil, kültürleri tırpanlayan bir vasıta diye ele alacağım açık. Denebilir ki belki zamanla, millî kültürleri erite erite, insanlığı kültürsüzlüğün, şahsiyetsizliğin açmazlarına itelemiş olacak. Onun için, kültür sahiplerinin, televizyon vakıasını terbiyelemesi gerekiyor. Onu ya gerçek kültürün; yani evrensel ve ulusal kültürlerin hadimi kılmalı ya da parçalayıp atmalı. Eğer onu yönlendirmeye gücümüz yetmiyorsa, kişiler olarak ikincisini yapmak münasip olur.

Türkiye'nin bunca derdi varken, bir de renklisini getiriyorlar. Bir halkoyuna sunulsa, buna “Hayır!” cevabı alınacağı aşikârdır. Ama getiriyorlar. Tıpkı renksizini getirdikleri gibi... Milyarları bulan bir kambur bindiriliyor fakir millete. “Ayağında donu yok, fesleğen ister başına” misali.

Mavera, Eylül 1982

YOK

Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen otuz kadar roman yazılmış Türkiye'de. Başlıcaları şunlar: *Ateşten Gömlek*, *Vurun Kahpeye* (Halide Edib'in); *Sodom ve Gomore*, *Yaban*, *Ankara* (Yakup Kadri'nin); *Sözde Kızlar*, *Biz İnsanlar* (Peyami Safa'nın); *Dikmen Yıldızı* (Aka Gündüz'ün); *Üç İstanbul* (Mithat Cemal'in); *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu*, *Yorgun Savaşçı* (Kemal Tahir'in); *Halâs* (Mehmet Rauf'un); *Var Olmak*, *Vatan Tutkusu*, *Hükümet Meydanı* (İlhan Tarus'un); *Kalpakhlar*, *Doludizgin* (Samim Kocagöz'ün); *Küçük Ağa*, *Küçük Ağa Ankara'da* (Tarık Buğra'nın); *Kurtlar Sofrası*, *Sırtlan Payı* (Attilâ İlhan'ın); *Kutsal İsyan* (Hasan İzzettin'in); *Sahnenin Dışındakiler* (Tanpınar'ın); *Toz Duman İçinde*, *Vatan Dediler* (Talip Apaydın'ın). Birkaç tane daha var ya, ismi gerekmez.

Yazarın biri, sayısını azımsıyor bunların. Daha fazla roman yazılmıymış.

Ben de derim ki seviyeleri bu olduktan sonra, otuz değil, üç yüz olsa da durum değişmez. Netice şu ki, bir tane bile yazılmış değildir bizde "Kurtuluş Savaşı" romanı. Keyfiyet olmadıktan sonra, ne kıymeti vardır kemiyetin ki?

Ben bu romanları roman saymazken, dayandığım itiraz; bu romanların gerçekleri saptırmış olduklarına dayanmıyor yalnız. Fiilen roman olmamalarına bakıyorum bunların.

Gerçeği saptırma, ayrı bir konudur. Kişi gerçeği saptırma bir yana, yüzde yüz kendi hayalhanesine dayanarak dahi bir eser yazabilir; bu eser de pekâlâ dört dörtlük bir eser olabilir. Sanatın işi, yalnızca gerçekleri yansıtmak değildir çünkü.

Vakıa, bir gerçeği bile bile, inadına ve bir amaç uğruna çarpıtmak, namuslu insanın başvurmayacağı bir yoldur. Bir sanatçıdan da bu asgari ahlaklığı beklemek toplumun hakkıdır ama bu ahlakı hiçleyen birinin, eğer ortaya koyduğu sanat bakımından bir değer ifade ediyorsa, onun bu değerini teslim etmek de icap eder. Benim “Kurtuluş Savaşı” çevresinde yazılan romanlarda asıl göremediğim husus, onların sanat açısından bir seviyeyi tutturamamış olmalarıdır.

Yukarıda adı geçen romancıların, bizim başta gelen romancılarımızdan olduğu da bir gerçektir. Yani bu konunun en iyi romanlarını yazanlar, bunlardır.

Kısacası, şunu söylemek isteyeceğim ki bizde roman yazılmamıştır. Mevcutların en iyilerini saymak, romanı bulmak değildir.

Romansızlık, hâlâ devam ediyor edebiyatımızda. Asıl bunu tartışmalıyız. Yoksa gerçeği saptırıyormuş, belli bir ideolojinin güdümündeymiş gibi gerekçelerle bir romanı reddetmek ya da göklere çıkarmak, bize sanatı buldurtmaz.

El yüzüne çıkarabileceğimiz bir roman gösterin bana. Mesela Arapçaya veya Fransızcaya çevirdiğimiz takdirde okuyanlarının –ama akli başında okuyanlarının– kendilerini iyi bir roman karşısında bulabilecekleri bir roman! Var mı? Bir tane bile olsa söyleyin var mı?

Bizde, romana yaklaşır gibi birkaç isim çıkmadı değil. Biraz biraz Halit Ziya, bir parçacık Tanpınar falan. Üslûbunu zavallılıktan kurtarabilmiş bir iki yazarımız daha çıkabilir: Peyami Safa gibi, Yakup Kadri gibi.

Edebiyatımızın en fukara isimleri şüphesiz ki şu köy romancılarıdır. Biçarelerin al birini vur diğerine. Türkçe perişanlığını mı ararsın, şemalarındaki ilkeği mi, hangisini? Bakın, realiteyi hınzircasına çarpıtmalarına laf atmıyorum. Yaptıklarını yüzlerine gözlerine bu-laştırmışlıklarınadır sözüm.

Bir eyyam da İslâmî roman yazma furyası sökün etmişti. Özlerine bir şey diyemem elbette. Ama gel bunları roman say, dersenez, olmaz derim.

Roman yazacaksanız, romanın kuralları içinde, roman gibi roman yazacaksınız. “Ben yazdım oldu” dersenez, olmuyor.

Nitekim olmadı da. Ne köy romancıları ne de İslâmî romanın yazıcıları için biz kalkıp “romancıdırlar” diyemeyiz, diyene mübarek olsun.

Tekrarlayalım: Romancımız, romanımız yoktur. Amma velakin mevcudumuzun iyiceleri vardır. Biz de, roman ve romancı derken, mecburen onları sayıyoruz.

Ama bakın şiirimiz vardır. Bunu hiç kimse inkâr edemez.

“Romanımız yoktur”a, elbette ki hikâyeyi, bilhassa piyesi de ekleyeceğimiz tabiidir. Tıpkı romanımız gibi birkaç iyice hikâyeci de gösterebiliriz. Hatta hikâye için, romandan bir gömlek daha ilerideyiz de diyebiliriz. Ama tiyatro için, hayır. Asla. Bir Necip Fazıl çıkmasaymış hepten yokmuş bizde tiyatro.

Onun için gelin şiirimizin kadrini bilelim derim. Tabii bu arada da gözlerimiz romanı bekleyedursun. Romanla beraber hikâyeyi ve tiyatro eserlerini.

Millî Gazete, 5 Mayıs 1983

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

BİR “MİLLİYETÇİLİK” DAHA

Sanat Olayı dergisinin Ekim sayısındaki “İlk Yazı”nın başlığı: “Hangi Milliyetçilik?” Evlere şenlik yazının son iki cümlesi üzerinde duracağız. İlki şu: “Demokratik ve laik milliyetçilik, ırk milliyetçiliği olamaz, yurt milliyetçiliğidir bizim milliyetçiliğimiz.” Yazar galiba demek istiyor ki: “Benim benimsediğim milliyetçilik, yurt milliyetçiliğidir. Yurt milliyetçiliği anlayışım, ırk milliyetçiliğini reddeden, laik ve demokratik bir milliyetçiliktir.” Yazar bir cümleye, hemen hemen hepsi özel kimsecikler tarafından açıklanmamış birkaç kavramı birden sokuşturmuş. Yazarın keşfine göre şu türlü milliyetçilikler varmış:

- a) Demokratik ve laik milliyetçilik,
- b) Irk milliyetçiliği
- c) Demokratik ve laik milliyetçilikle özdeş yurt milliyetçiliği.

Milliyetçiliğe getirilen bu yeni tasnifin, yazar tarafından açıklanmasını beklediğimizi söyleyerek, geçelim yazının son cümlesine: “Kim ki, bu yurdu, bu yurdun geçmişi ve geleceğini, insanların ve kül-

türünü benimser, dili, dini, ırkı ne olursa olsun o Türk'tür, Türk milliyetçisidir.”

Burada da yine özel bir yaklaşıma tanık oluyoruz. Yazar milliyetçilik tarifinden dil, din ve ırk birliğini çıkarıp atıyor. Dikkat edelim, birini, ikisini değil, üçünü birden atıyor. Şimdiye değin yapılagelen milliyetçilik tariflerinden bu üç alametin birden çıkarıldığını doğrusu işitmemiştik. Bu konuların ağababaları hiç bu kadar çıplak bırakmamışlardı milliyetçiliği. Türklüğü, milliyetçiliği soya soya yazar şu tarife sığdırıyor: “Bu yurdun geçmişini ve geleceğini, insanlarını ve kültürünü benimsemek.”

Bir parçacık da bu cümle üzerinde, bu pek “hümanist” tarif üzerinde duralım mı? Tatalım yazar, Fransa'yı seviyor. Fransa'nın geçmişini, geleceğini, insanlarını ve kültürünü benimsiyor. “Olur ya bir aydındır, entelektüeldir, sevip benimsemesine hiçbir engel yoktur.” diye biz bu yazarımızı bir Fransız milliyetçisi sayabilir miyiz? Bizi bırakalım, kendi kendini bir Fransız milliyetçisi sayar mı acaba yazar?

Bir açıklamada daha bulunalım: Bu ülkenin hemen hemen bütün yurttaşları Arap kavmini, onun tarihini, kültürünü severler, benimsemişlerdir. Şimdi bizim yurttaşlarımızı birer Arap milliyetçisi mi sayacağız? Yazarın ihraç ettiği “birlik”lerden birine, din birliklerine oradan uygarlık ortaklıklarına rağmen, Arap milliyetçisi sayabilir miyiz yurttaşlarımızı? Ya da bunun tersini düşünelim: Arap halkı genellikle Türkleri sever, benimsemiştir (özellikle geçen yüzyıllarda), onlar şimdi Türk milliyetçisi mi oluyor yani?

Bir misal daha: Çok yakın tarihlere kadar Ermeniler, bize ve kültürümüze çok yakın, muhip hatta dâhil kaldıkları hâlde birer Türk milliyetçisi oldular mı hiç?

Sanat Olayı dergisinin 26. sayfasında: “İngiliz asıllı Müslüman Profesör Hamid Algar'la söyleşi”de bulunulmuş. Bu sayın profesör, an-

laşıldığı üzere, bizi çok benimsemiş bir zattır. Kendisiyle din birliğimizden başka, dilimizi de çok iyi biliyor. İşbu Hamid Algar, sorun bakalım kendisine Türk milliyetçisi midir? Yine sorun bakalım, kendisini Arap veya İran milliyetçisi kabul ediyor mu?

Türk hayranlıklarıyla ünlü birçok kişi tanıyoruz. Mesela Piyer Loti, mesela Claude Farrere gibi. Yazarın yukarıdaki tariflerine bakılırsa bunların hep Türk milliyetçisi olmaları lazım.

Oysa bu meseleler “bu kadar basit” değil.

Keşke yazar, hükümleri kestirip atan bu yazısını dergiye koydurmadan önce, derginin yayın danışmanı Attilâ İlhan'ın düzeltmelerine sunsaydı. Bu yanırlara düşmemek için.

Millî Gazete, 18 Ekim 1984

ISRARLA YAYINA DEVAM

Fikir, sanat ve siyaset adamları yetiştiren bir okul yoktur dünyada. Mütefekkiri de, sanatçıyı da, siyasetçiyi de okul dışı kurumlar yetiştirir. Bu kurumlarınsa başında dergiler ve yayınevleri gelmektedir. İkinci derecede ise derneksele faaliyetler...

Bir ülkede hangi zihniyet düşünce, sanat ve politika alanında güçlü yayınlara sahipse o ülkede o zihniyetin borusu ötüyor. Çünkü aydın kesimi, o zihniyetin kadrosu olmuştur.

Cumhuriyet'ten bu yana Türkiye'deki aydınlardan büyük bir bölümünü, yani fikirci, sanatçı ve siyasetçilerin büyük bir bölümünü birkaç dergiyle bir iki gazete yetiştirmiştir.

Bir ülkede aydın kesimin önemli bir bölümüne sırtını dayamamış olan fikir de sanat da, siyaset de güdük kalmaya mahkûmdur. Çünkü kamuoyunu şartlayan, aydınlardır. Aydınları çürük, çürümüş bir ülkenin halk tabanı, sağlamlığını koruyamıyor. Balıklar baştan kokuyor.

Türkiye’de çürüme, bilindiği gibi, aydın sınıflarda başladı. Tanzimat’la başlayan aydın yabancılaştırması, önceleri, halka tamamen kontr bir muhteva belirtmekten başka, önemli bir bölüm yerli aydınlarımıza bile tersti. Fakat zamanla yabancılaştırılmış aydınlar, devletten de buldukları destekle, güçlü yayın organlarına kavuşunca, zaman onların lehine çalıştı, giderek yeni nesilleri de şartladılar. Tanzimat’tan sonra çıkan önemli dergi ve gazeteleri hatırlamamız, yayınlanan kitapların listesine bakmamız, bu konuda bize bir fikir vermeye yeter.

Şimdi toplumca vardığımız aşama şu ki:

Halkımız bile bugün dergi ve gazete olarak, ulusal varlığımızı diri tutmaya yönelik organları değil, ötekileri satın alıp okumaktadır. Yani yalnız aydın kesimler değil, halk yığınları dahi Tanzimat’la başlamış olan yabancılaştırmanın kuşatması altında kalmışlardır. Realite budur.

Sağlam aydın yetiştirmeyi hedef tutan dergilerle yayınevleriyle halk yığınlarındaki yabancılaştırmaya karşı gazetelerimiz çok az ilgi görmektedirler. Bin bir sıkıntı arasında yayınlarını sürdürmektedirler. Hatta giderek daha da küçülmektedir halkaları. Bir realite de budur.

Ama çok önemli bir başka manzara daha var; bu küçük çevreli yayınlar, keyfiyet bakımından oldukça kuvvetli bir fikir, sanat ve siyaset fidanlığı oluşturabilmiştir. Denebilir ki birçok dergiyi ve gazeteyi üstün bir seviyeyle donatabilecek bir kadro gelişmiştir. Önemli telif eserler ortaya konulmuştur. Yani sürümleri çok sınırlı da olsa, bu dergilerde, gazetelerde ve kitap dünyasında güçlü imzalar görülüyor artık. Oysa daha birçok yayın organları ve fikir adamları, satış alanları çok dar birkaç yayının kuruluşunun çevresinde dönenip durmaktadır. Bu dar çevreyi ne o kuruluşlar ne de kendileri kıramıyor.

Neden kırılmıyor bu dar çevre, neden geniş yığınlara açılmıyor? Güçlü bir fikir, sanat ve hatta politika üretkenliğine elverişli olmalı-

rına mukabil, neden aşılamıyor bu darboğazı? Sesler, sözler neden diri ama dar bir muhitte yankılanıyor acaba?

Bunda, kuşkusuz Tanzimat'tan beri gelen tersliklerin rolü mevcut. Fakat bu tersliğe rağmen, olumlu bir kadronun yetiştiği de gerçek.

O hâlde şu yapılmalı; bu kadroyu, ne yapıp edip güçlü yayın organlarına kavuşturmalı. Yani daha büyük kurulmuş dergi, gazete ve yayınevlerine kavuşturmalı. Yayınların geniş çevrelere açılması sorununu iyice çözümlemiş yayınlar kurmalı.

Düşünülsün ki Tanzimat sonrasındaki yabancılaşmış aydınların yayınları nasıl zamanla maya tuttuysa, onun zıddı olan da pekâlâ zamanla maya tutabilir.

Millî Gazete, 23 Mayıs 1983

KONUŞMA VE YAZMAYA DAİR

İlk insanların konuşmayı bilmediğini, işaretleşerek anlaşmaya çalıştığını, zamanla tabiatı taklit etmek suretiyle sesler çıkarmaya başladığını, böylece dillerin doğduğunu ve konuşmayı öğrendikten binlerce yıl sonra da yazıyı bulduğunu ileriye sürenler, vahye dayalı olan bütün dinlerle tam bir çelişme içindedirler.

Dinlere göre konuşma da, yazı da Hz. Âdem'le birlikte vardır. Onunla başlayan vahiy sözle, konuşma yoluyla evlatlarına tebliğ edilmiştir. Ayrıca bu vahiylerin, kaybolmaması için bir yazıya başlanmış olacağı aklın gereğidir. Yüce Allah, kendine halife olarak yarattığı; en yetenekli, en olgun, en şerefli kıldığı insanın, bir inanış düzeni içinde yaşamasını murat etmiştir. Bir inanış ve düzenin insanlara ulaşması söz konusu olunca, bunun konuşma ve yazma bağışlarıyla da donatılacağı tabiidir. Sözle, konuşma ile anlaşır ve anlatır insanoğlu. Yazı ise konuşma gerçeğinin tamamlayıcı bir belgesidir.

Konuşma da, yazma da insanın binlerce yıl hayvanlar gibi dört ayak üstüne yaşadktan sonra, ayağa kalkarak gelişe gelişe bulduğu keşiflerden değıldir dinlere göre. Konuşturana da, yazdıran da Allah'tır.

Hız. İsa'yı daha kundaktayken konuşuran; Son Peygamber'inin "Ben okumayı bilmem" sözlerini, "Oku, Allah'ın ismiyle" diyerek cevaplayan; "Size kalemle yazmayı öğreten kimdir?" diye buyurarak, konuşmayı da, yazmayı da, okumayı da öğretenin bizzat kendisinin olduğunu yüce Allah haber vermektedir. Hz. Âdem'den binlerce yıl sonra bile örnek ve ispatları Kitaplarda ifadesini bulan bir konuşma, okuma ve yazma ile ilgili gerçekleri, insanlık tarihine kadar uzatmak akla ters düşmez mi?

Sözü ve yazıyı Allah'ın insanlara bir bağışısı olarak değil, bizzat insanın keşfi olarak varsaymak, bazı insanların ilahî dinleri, temelinden sarsmak uğruna giriştikleri maddeci, akılcı, bilimsel görüntülü çabalarından biridir. Kâinatın oluşu, insanın yaratılışı ve yeri, birlikte yaşama ve inanma düzeni; vahiy düşmanlarının sürekli olarak bombalamaya çalıştıkları konulardır. Allah ile rekabete koyulanlar, kendi sözlerini geçerli kılmak uğruna yalnız siyasetler düzenlememişler; ilahî bir bağış olan söz ve tebliğ aletlerini de istismar etmişlerdir. Bir nice şiir, roman, hikâye, resim, müzik, hitabet bu istismarın ifadesi olarak kullanılmıştır.

Oysa Allah'ın kelamı, insandan önce de vardı. O "Ol" diye buyurdu da evren oluştu. "Nâtık varlık" olarak yarattığı insana konuşmak ve yazmak için Cibril'i öğretmen tayin etti.

Konuşmanın ve yazmanın insanların bir buluşu olduğunu ileriye sürüp insana paye vererek insanları kendi tarafına çekmeye çalışan vahiy düşmanları, ürettiği söz yarışıyla, her zaman yenik düşmeye mahkûmdur. Denebilir ki küfürle inanç, sözle ve yazı ile kavgalarını vermektedir.

Millî Gazete, 11 Kasım 1985

TÜKENİŞ

Ülkemizin fikir ve sanat hayatı çoraklaşmıştır. Hangi dünya görüşünü benimsemiş olursa olsun, ülke aydınları, bir noktada, yani seviye düşüklüğü noktasında âdeta eşitlenmişlerdir. Büyük, derin aydın tipi kayıplardadır.

Düşünen, bir düşünce çizgisi içinde yol arayan, yol açan, okuyan, daha doğrusu okuduğunu özümseyerek yeni, canlı bir sentez örgüleyen aydın yok görünürlerde.

Yurt gerçeğini; tarihî içeriği ve güncel görüntüsü içerisinde irdeleyen, algılayan yorumlayan kimse kalmadı.

Düşünce alanında yeni bir bileşimcilikle belirene rastlanmıyor. Dahası bileşimcilik şöyle dursun; bilgili, dürüst, iyi nakilciler bile yok.

Sanatta; resim, müzik, mimari ve edebiyatta da çığır zorlayan imzalar kalmadı.

Bütün bu kısırlıklar yüzünden politika dünyası da darboğazdadır. Eskilerin “kaht-ı rical” dediği durum yürürlüktedir. Büyük devlet ve siyaset adamı tipi kafağının arkasında.

Bir sebebi olmalı; nedeni, niçini olmalı bu çoraklığın. Neden, niçin aydın yetişmiyor artık?

Aslında sebebi açıktır bunun; sosyal şartlarımız, aydın yetiştirme yeteneğinden yoksundur, bu yüzden yetişmiyorlar.

Eğitim düzenimiz tıknafes olmuştur. Hiçbir üretkenlik özelliği kalmamıştır.

İşin doğrusu, Batı'yı kendimize örnek aldıktan sonra, yani kendimize özgü kurumlar oluşturamadığımızdan beridir; bize uyan, bizi yansıtan, bizi yücelten aydın tipini de kaybetmeye başladık.

Batıcı yapı, Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet aşamalarında, bu aşamaların ilk yıllarındaki hız ve coşku ile resmî görüş, temeline uygun bazı aydın görüntülü kişiler yetiştirmedi değil. Bunlar terbiyesini aldıkları düzenin karakterini yansıtan bir fikir ve sanat ortamı oluşturmaya çalışmadılar değil. Ama ne var ki iğreti bir yapı ve uygarlık içinde ne kadar güçlü ve etkileyici olunabilirse o kadar olabildiler.

Bunları izleyen nesilse, Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devrimlerinin sıcaklığını yitirdiği ve durağanlaştığı bir dönemde yaşadıklarından; hızla tavsayan bu devrimlere uygun olarak daha gevşek, daha kişiliksiz çıktı.

Şimdi son devrim olan Cumhuriyet'ten yetmiş yıl sonra görünen bugünkü manzara; gevşek, kişiliksiz, pelteleşmiş neslin son kalıntılarını sergilemektedir.

Bir samyeli geçmiş gibi ülkenin üzerinden. Düşünce, sanat ve siyaset alanları ıpıssız. Bazı çığırtkanların bağırtıları dolayısıyla çok canlıymış izlenimi verilmeye çalışılsa da fikir, sanat ve siyaset ortamı ger-

çekte pek ıssız bir vaha görüntüsü içerisinde. Bağırtilarsa batmak üzere olan bir insanın bataklıktaki son haykırışlarını andırıyor. Bu batış aslında, Batıcılığın tükenişidir.

Tanzimat'la başlayan Batıcı yarış, bu yarışın koşucuları, yorgunluk-tan öte hastadırlar artık. Tedavileri de imkânsızdır.

Kim bilir belki de Tanzimat'tan beridir yarışmasına engel olunanlara gelmiştir sıra.

Yeni Mesaj, 18 Aralık 1997

KÜLTÜR VE EDEBİYAT

Kültürün tezahür ettiği en belli başlı alan edebiyattır. Toplumun var olan, yaşanan kültürü, edebiyatında buharlaşmıştır. Edebiyat aracılığıyla kültür, şuurlu bir dil kazanmış oluyor. Yani inanılan, yaşanan bir vesikadır edebiyat. Öyle bir vesika ki ölü değil, sürekli olarak hayatietini koruyacak, aktüalitesini devam ettirecek bir vesikadır bu. Dolayısıyla kültürün devamlılığını sağlayacak, hatta onun gelişmesine mesnet olacaktır, kaynaklık edecektir. Malzemesi dil, yani kelimeler olduğu için edebiyat, bir yandan kültürün ifadeye dökülmüş vesikası olduğu kadar, öte yandan da bu kültürün zaman içinde gittikçe gelişmesine vesile olacaktır. Çünkü kelimelerle düşünür insan.

İnsanı düşündürmeye yönelten kelimelerdir ama bu kelimeler sözlükteki kelimeler değildir. Sözlükler, kelimelerin basit resimlerini çizen kitaplardır. O resimlere can veren, kelimeleri diri kılan edebiyattır. Ve ancak diri kelimeler şuurunu besler insanın. Diri kelimelerdir insanda yeni buluşlar için çağrışım kapısını aralayan.

Kelime, kullanımını iyi edebiyat örneklerinde bulamamışsa, ölür. Kelimenin sağlığı, edebiyata misafir edilmesiyle sağlanıyor. Ama bu misafirliğin de hatır için olmaması lazım. Eğer bir kelime misafirliği hak etmişse, kendini sevdirmişse, girdiği edebiyat evinden hiç kovulmaz, her nesil tarafından ağırlanır. Aksi takdirde birçok usta sanatçı da kitabına buyur etse, hayatiyeti devamlı olamıyor o kelimenin. Başta Yunus Emre olmak üzere birçok şair tarafından kullanılmasına rağmen mesela; çalap, tamu, yalvaç, uçmak gibi kelimelelerin yaşayamaması yukarıda söylediklerimizi doğrular. Bu kelimeler Yunus'un divanında bile bir sözlükte yer almışçasına bulunuyorlar gibidir. Pek bir şey çağrıştırmıyor insana bugün.

İfadesini edebiyatta bulan kültürden en önce yararlanması gerekenler de aydınlardır. Çünkü edebiyat aynı zamanda kültürün, aydınlara mahsus bir emziğidir. Kültürü entelektüel manada algılayarak, hatta yorumlayarak, üstün bir belagatle ambalajlayan sanatçı, öncelikle aydınlık için bir eğitim ocağı kurmaktadır. Halk, toplumun kültürünü kendi sınırlı ihtiyacı içinde yaşar, ama aydın; yaşamaktan öte bu kültürü geliştirerek yaşatıcı bir görevin sahibidir. Onu bu göreve, aydınlıkların oluşturduğu edebiyat iter.

Demek oluyor ki ülkesinin edebiyat hayatıyla sağlam bir bağ içinde bulunmayan aydın, gerçek aydın değildir. Çünkü kendisini kültürene bağlayan ipi kesmiştir. Böyle bir aydın, bilgisi ne kadar kalabalık olursa olsun eksiktir. O, bilgilerinden toplumuna besleyici sütler sağlamaz. Böylelerinden âlim çıktığı, mütefekkir çıktığı görülmemiştir. Kelimelere canlı muhteva kazandıran edebiyat, kelimelerle düşünen insanoğluna kelimelerin boyutlarını çağrıştırmak için zihin idmanına sokan edebiyat, kişiyi kendi kültür zemini üzerinde mütefekkir kılmaya yönelen edebiyat, bütün bilimlerin aküsünü dolduran enerjinin adıdır.

Yeni Mesaj, 15 Şubat 1998

EDEBİYATSIZ BİR DÜNYA

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Sanatsever devlet adamlarının nesli bizde tükendi galiba. Veya varsa da ben biliyorum. Acaba var mı dersiniz şiir okuyan, roman okuyan devlet adamı şimdi, işittiniz mi, rastladınız mı?

Bunca yoğun işi arasında, nerede, bir de edebiyatla ilgilensin siyaset erbabı diye mi düşünüyorsunuz yoksa? Sanatla ilgilenmeyi sadece boş zamanı olan kişilerin bir uğraşısı olarak görüyorsanız ya da sanat ancak mensuplarının meşgale alanıdır diye düşünüyorsanız, katılmam bu anlayışa.

Sanat, boş vakti bol olanların ya da yalnızca yazarlarının izleyeceği bir saha değildir çünkü.

Yakın bir geçmişte, oldukça ünlü bir siyasetçiyle yapılmış bir röportajı hatırlarım. Adam, sorulan soruya:

“Hayır, şiirle, edebiyatla hiç ilgilenmedim, bunun için de hiçbir sanatçıyı tanımıyorum.” demişti açık açık. Bunu söylerken de hiçbir eksiklenme duygusu ifade etmemişti. O zaman kendi kendime düşünmüştüm. O adamcağızda gerçekten de hiçbir ince çizgi mevcut

değildi, hiçbir entelektüel hüviyet yoktu. Pat! diye, hasbelkader siyasetin içine düşmüş, toplamış olduğu üne rağmen kalıcı olamamış bir vatandaştı. Ciddi bir muhteva sahibi değildi. İyi niyetli, hizmet iştiağı içinde biriydi ama tıknefesti, renksiz ve kırsırdı.

Kelamında halavet olan, davranışlarında zarafet bulunan, meselelere farklı, geniş açılar içinden bakabilen, insanımızı derinden kavramış görünen, hâsılı kişiliğinde ilginç, önemli hususiyetler taşıyan kişilere yakından bakınız, göreceksinizdir ki o mutlaka sanatla edebiyatla ilgilenmiş birisidir.

Osmanlı hükümdarlarının en büyükleri edebiyatla sanatla ilgileri en ileride olan kişilerdi. Öteki devlet adamları da öyle...

Dünya, kuru devlet adamlarının elinde çölleşiyor. Gerek geçmişten gerekse bugünden adı çevresinde derin ilgiler yumaklanmış olan yöneticilere dikkat ediniz, hepsinde sanatın incelittiği, geliştirdiği bir kişilik bulursunuz. Ulusunu, insanını köklü bir sevgiyle kucaklamış devlet adamlarında da, bilim adamlarında da görürsünüz bu edebiyat bağımlılığını. Çünkü ulusu da, insanı da çözümlen, yorumlayan, tanıtan edebiyattır.

İnsana da, olaylara da bilinçle yaklaşma yeteneğini edebiyat geliştirir. Zihnî ve kalbî tekamül ettiren odur.

“Sanat eserlerini okumak, ancak boş zamanlarda mümkündür.” zannını ise sanatı tanımamış olmanın savunmasıdır. Yemek yemek, elbise giymek nasıl ki boş zamanımızın bir işi değilse –âdeta– tabii bir ihtiyaç ise kitap okumak da öyledir, öyle olmalıdır. Yani bizzat bir iştir, hem de baş iştir edebiyat eserlerini okumak.

Tatsız-tuzsuz bir ortamda yaşıyorsak, kimse kimseyi anlamıyorsa, insanlık, edep, incelik ufkumuzdan çekip gitmişse, iyice anlayalım ki insanı kemale kavuşturacak bir baş müessese olan edebiyattan kop-

muşuzdur da ondandır bütün bunlar. Edebiyattan nasibini almamış olanlarla ilişkilerde ne edepten nişane kalıyor ne hassasiyetten, ne insanlıktan.

Gelin adını koyalım iç huzursuzluklarımızın ve dahi çağın hastalığının: Edebiyatsızlık...

Yeni Mesaj, 27 Şubat 1998

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

SANAT ÜSTÜNE

Batı'ya açıldıktan sonra, edebiyat hayatımızda münasebetsiz bir usûl gelişti. Yayına başlayan sanatçılar, özellikle topluluklar, ilk iş olarak kendilerinden önceki sanatçıları ve toplulukları eleştirmeye koyulmuşlardır. Kendileri yeni bir şeyler söylesin ya da söylemesin, her yeni topluluk bu tür eleştirmeyi, bildirilerini, böyle bir eleştirinin içine saklamayı bir sanat görevi ve geleneği bildiler.

Bir yanıyla, başkalarını eleştire eleştire, âdeta kendilerinin değişik bir sanat görüşü bulmalarına da yardımcı olan bu gelenek, öteki birçok yanıyla, fikirsizliğin, kararsızlığın, yeteneksizliğin de göstergesi olmuştur. Bu tür polemiklere girmeden, ortaya koyacakları sanatla, edebiyat çevrelerinin dikkatini çekemeyeceklerine inanmışlar, koydukları polemiklerin kendilerine çağrıştırdığı zayıf fikir demetlerine tutunmuşlar; ne yapacaklarının bilincini geliştirmeden, bir disipline bağlamadan önce, önlerindeki sanatçıları yıkmayı şart görmüşlerdir.

Bu geleneğin edebiyatımıza hiçbir şey kazandırmadığı kesindir. İşin bu yanı, kötü edebiyat tarihçileri için ilgi konusudur ancak. Asıl edebiyat adamları, bu tür kavgaların hiçbirini önemsememiştir. Dedikoduya değil, ortaya konan eserlere bakar, onunla uğraşır edebiyat adamı.

Polemiğe kaçan eleştirilerle, güçlü bir sanatçının ya da sanat hareketinin yıkıldığı görülmemiştir.

Bu bakımdan Tanzimat sonrası edebiyatımızdaki her yeni neslin kendine yer açmak için öteki nesilleri küçültmeye kalkması, kötü bir gelenek olmaktan başka hiçbir iz bırakmadı... Ayakta kalanlar, iyi saldırılar düzenleyen kişiler ya da topluluklar değil, ortaya iyi sanat koyanlardır.

Hangi sanatın iyi sanat olduğunaysa soğukkanlı usta sanat adamlarıyla birlikte, “zaman” karar verir.

Polemikler, ucuz saldırılar, aceleci genellemeler, önyargıya dayanan kestirip atmalar, kıskançlıklar yön vermez edebiyata. Bunlar olsa olsa edebiyat değil, ancak edebiyatın dedikodusuyla oyalanan edebiyat müptedilerinin ilgisini çeker.

Benim neslimin inançlı sanatçıları, bu kötü geleneği ayakaltına alarak işe koyuldular. Elden geldiğince basit polemiklere düşmeden, sağa sola anlamsız duygusal saldırılarda bulunmadan, ağırbaşlı kalarak yetenekleri ölçüsünde iyi sanat eserleri vermeye çalıştılar. Söyleyeceklerini eserleriyle söyleme yolunu seçtiler. Filan dergi iyi, falancası kötü demeden, filanın şiiri berbat, hikâyesi yavan yahut iyi gibi basit, ucuz yargılamalara yanaşmadılar. Ne kimsenin nefretini kazanmak ne de saygısını toplamak hesabına yatmadılar.

Ne meddahlık yaptık ne de saldırdık kimseye. Fikriyatımızın sanatını yapmaya, geliştirmeye çalıştık yalnızca. Düşüncemizin, sanatımızın vakarına gölge düşmedi bu yüzden.

Tanzimat’la başlayan fikir ve sanat ahlakının, bu kötü geleneklerin, bize ne kadar aykırı olduğunu göstermeye çalıştık davranışlarımızla. Bu geleneği kaldırmak yerine kendi ahlakımızı getirmek nazarımız-

da sanatımızdan da öndeydi. “Önce töremizin yolunu açmalıyız.” diyorduk, bizden sonra gelen inançlı sanatçılar, bu yolu hazır bulsunlar diye düşünüyorduk.

Yeni Mesaj, 13 Mart 1998

OKURYAZAR OLMAK YA DA OLMAMAK*

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Ülkenin geri kalmışlığını, okuryazar olmayanlarımızın oranıyla açıklayanlara derim ki: Okuryazar bir çiftçi, daha mı iyi sürer toprağını, okuryazar olmayan çiftçiye kıyasla? Adana Ovası'nda pamuk toplayan mevsimlik işçi kadından okuryazar olanına daha mı çok ücret verir pamuk yetiştiricisi? Ayakkabımızı boyatırken ya da tamir ettirirken, hangimiz bu esnafın okuryazar olanını tercih ederiz acaba? Evdeki hanımınemiz okumayı yazmayı öğrenecek olursa daha mı mutlu olacaktır dersiniz? Okumayı söken ev kadını, daha mı çok memnun edecektir kocasını?

Okuryazar olmak kişinin her gününden bir bölümünü fiilen okumaya yöneltecek bir imkânı da beraberinde getirmeyecekse anlamsız, saçma, komik olmaktan başka bir şey ifade etmez.

Adam, alfabeyi sökmüştür ama ayda birkaç tanecik gazete, yılda birkaç adetçik kitap okuma ortamından yoksunsa bırakın hiç öğrenmemiş olsun heceleri çatmayı.

* “Okuryazar Olmak ya da Olmamak” başlıklı yazı, önce 9 Nisan 1981 tarihli *Yeni Devir*'de “Önce Okuryazarları Kurtaralım” başlığıyla yayımlanmıştır. Yazı, ikinci yayımlanışında yazarı tarafından dil yönünden küçük değişikliklere tâbi tutulmuştur. (H.Y.)

Ülkenin genel kültür düzeyini yükseltici, üretimi artırıcı bir eylemi de beraberinde getiren geniş bir hedefi seçmiş ve gerekli yatırımları yapmamış iseniz kuru bir okuryazarlık kampanyasının ağır masrafları çöle yağan yağmurdan farksızdır. Onu bunu bir tarafa bırakalım. Bu memlekette okumaya meraklı vatandaşlarımız bile gönüllerince kitap ve dergi satın alamıyorlar. Bir gazetenin fiyatı 100, birkaç formalık kitabın bedeli en az 500 bin liradır. Kâğıt, matbaa ve posta ücretleri kültürümüzün, okuma yazma isteklerimizin köprüsünü tutmuş birer harami iken, hangi kültürel ve ekonomik meselemizi çözer okur-yazar sayısını arttırmak.

Okuma yazma bilmeyen vatandaşlarımızın Türkiye için sorun teşkil etmediklerini bilmeyen var mı?

Zihni karışıklık içinde olanlar, okumayı yazmayı bilmeyenlerimiz değildir Türkiye’de. Bütün ihmalimize rağmen, asla dert olmayan bir kesimdir bu milyonlarca vatandaşımız. Başımıza çorap örenlerin tümü ise okuma yazma öğrettiklerimizden gelmektedir. Onlara okuma yazmayı öğrettik; mektep, medrese kapılarını açtık ama ruhlarını, beyinlerini sağlıklı bir gelişmeye yöneltici, millî karakterli bir eğitimle ve yayımla beslemeyi akıl edemedik. Bu sebeple geri tepen birer silah gibi karşımıza geçtiler.

Bu ülkeye zarar, okuma yazma bilmeyenlerden değil, yarı aydın kesimden gelmiştir. Okuma yazma kapısını açtığın vatandaşı, millî kültürle yoğurucu, yetiştirici yayınlarla beslemezsün, başına sorunlar satın almış olursun ancak.

Okuma yazma bilen kesimin aklını, fikrini doğrultan yayına öncelik verilmelidir Türkiye’de. Ülkeyi berbat edenler onlardır, abat edecek olanlar da onlar.

Bizi bekleyen ilk görev, okuryazarlarımızı şaşkınlıktan kurtaracak bir kültür seferberliğidir. Evvela bu konu çözümlenmelidir. Daha

sonra sıra gelsin okuma yazma bilmeyenlere o masum, zavallı, temiz vatandaşlara. Biraz daha bekletelim onları, onlara musallat olan kesimi adam etmek uğruna. İmkânlarımızı, kültürümüzün ürünü olan eserlerin basımına ve çok ucuz fiyatla, okuryazarların imdadına teslim edelim. Bu işi fahriyen yapan yayıncıların da önündeki haramileri kaldıralım.

Yeni Mesaj, 20 Mart 1998

KAVGA

Asıl kavga edebiyatta veriliyor.

Toplumumuzun özellikle Tanzimat'tan beridir, geçirdiği fikir ve politika hayatını, sanat ve edebiyat hayatımızın aracılığıyla tanıyoruz. Fikir hayatımızın temsilciliğini, öncülüğünü, güdücülüğünü, sanatçılarımız yapmıştır. Dolayısıyla, politikayı da büyük ölçüde yönlendiren, etkileyen onlar olmuştur.

Geçmiş dönemlerimize bir bakalım: Şinasi, Nâmık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Cevdet Paşa ve Muallim Naci hep bir düşüncenin de kavgasını vermiş sanatçılardır. Fikret, Âkif, Gökâlî birer dünya görüşünün öncüsü değil midirler? Necip Fazıl'dan Nâzım Hikmet'e, Peyami Safâ'dan Sezai Karakoç'a kadar bütün sanat adamları, bu gelenek içinde fikir ve mücadele adamı olarak belirmiş kişilerdir.

Ülkemizin entelektüel hayatını sanatçıların temsil etmesi kaderini, dün olduğu gibi bugün de yaşamaktayız.

Politikacı da, sanat adamlarının oluşturduğu bu fikir ortamı içinde yetişen, gelişen insandır. Onun aktüalitede verdiği kavga, bu düşüncelerden birini, bulunduğu mekân içinde zamana nakışlamak işidir.

Kendisini sanatta, edebiyatta güçlü bir kadroyla temsil ettirememiş olan herhangi bir düşünce, aydın kesimde ilgi ve çevre bulamıyor. Bu durum özellikle günümüz için daha da geçerlidir. Aydın kesimde çoğunluğu sağlayan düşünce biçimi, ülke yönetiminde söz sahibi olabiliyor.

Sanat hayatımızı canlı, diri tutmak zorundayız. Etkili, güçlü bir sanatçılar kadrosuna sahip olmalıyız.

Edebiyat, sanat sadece güzel laf etme işi değildir. Günümüzün aydınları edebiyatı yalnızca “lafı iyi düşürme” mesleği sanıyorsa varoluş kavgamızda daha çok demire, kömüre ihtiyacımız var demektir.

Bir hareketin, uygarlığın, düşüncenin romanı, şiiri, hikâyesi, piyesi yazılmıyorsa demek ki onun irapta mahalli yok.

Bunları çağ içinde örgütleştirme, belgeye bağlama işi öncelikle edebiyatındır. Aslında bu işte, özel edebiyat kurma işinde, Tanzimat’tan beridir toplum olarak biz bir hayli geç kalmışızdır. Düşüncemizin, uygarlığımızın mimarları olarak sayabileceğimiz sanat adamlarımız, Cumhuriyet boyunca birkaçı geçmiyor. Uygarlığımıza, ulusal özgürlüğümüze, aykırı bir çizgide sanat üretenlerin sayısı ise daha çok.

Bu yüzden kaybettik biz. Edebiyat adamları yetiştiremediğimiz için, bir kamuoyu oluşturamadık, bir kamuoyumuz oluşamadığı için sanatçı yetiştiremedik.

Buna rağmen yetişenlerin ise kadrini bilemedik, onları maya yapamadık.

Her neyse yönelelim artık sanata, edebiyata. Yetişenlere de bir iyi sahip olalım. Bunun için en başta önemini kavrayalım sanatın. Onun önemini; tarih içindeki yerini, bir nesil oluşturmadaki ağırlığını. Asıl kavganın nerede verildiğini kavrayalım.

Yeni Mesaj, 29 Mayıs 1998

ŞÖHRET

Vaktiyle, edebiyat meraklısı birkaç genç, eserlerinden tanıdıkları ve hayranı oldukları Halikarnas Balıkçısı takma adıyla ünlü olan Cevat Şakir'i görmek ve konuşmak sevdasıyla kalkıp Bodrum'a kadar giderler. Halikarnas Balıkçısı, gençliğinde sürgün olarak gönderildiği fakat sürgünlük günlerini doldurmasına rağmen çok sevdiği için temelli olarak yerleşip hiç ayrılmadığı Bodrum'la âdeta özdeşleşmişti birçok kişinin gözünde. Dostları kendisini hiç yalnız bırakmazlarmış, özellikle yaz aylarında hep Bodrum'a taşınarak Halikarnas Balıkçısı'nın tabiatla kucak kucağa olan evinde, nadide ağaçlarla bezenmiş bahçesinde sohbetler ederlermiş.

Bu birkaç genç geldikleri Bodrum'da rastladıkları bir balıkçıya sorarlar:

“Bize Halikarnas Balıkçısı'nın evini gösterir misin?”

Balıkçı biraz düşünür fakat çıkaramaz.

“Bu arkadaş kızartma mı yapar, ızgara mı?” diye sorar.

Bizim gençler dehşete düşerler. Çünkü Halikarnas Balıkcısı'nın hele hele Bodrum'da tanınmayacağını akıllarına bile getirmemişlerdir. Bir hikâye daha:

Karı-koca iki profesörümüz Diyarbakır'a gitmişler. Diyarbakır'da gerek caddelere gerekse birçok yere Ziya Gökalp'in adının verildiği malum. Gökalp'in Diyarbakırlı olduğu da malum... Profesörler çıkmış Gökalp Caddesi'ne ve başlamışlar Gökalp'in evini aramaya. Yani Gökalp Müzesi'ni aramaya. Bulamamışlar. Caddede görevli bir polis memuruna sormuşlar.

“Bize Gökalp'in evini gösterir misiniz?”

Polis bir süre düşünmüş. Yardımcı olmak için çırpınan samimi bir tavırla.

“Efendim birden çıkaramadım. Mesleğini söylerseniz evini bulurum. Eh şöhret bu galiba.”

Kimilerinin hayran olduğu ama kimilerinin de hiç kulak bile kabartmamış olduğu isimlere şöhret deniyor olmalı.

Ama televizyon çikalı bu şöhret mevzuu da yeni bir renge girdi.

Cilt cilt eserler yazmanın sonunda kazanamayacağınız şöhretin bin mislini ama şu ama bu vesileyle az bir miktar televizyonda görünürseniz elde ettiniz gitti demektir.

Milletin aklı gözünde şimdi.

Evvelce şöhret demek, edebiyatçı demekmiş. Şöhret olarak şairi, romancıyı falan sayarlarmış, fikir adamlarını, âlimleri sayarlarmış.

Şimdi cahili de, mektep medrese görmüşü de, beyaz camda seyrettiklerini şöhret olarak kabul ediyor.

Hâl böyle olunca, o balıkçıdan polis memuruna kadar herkes haklı.

Toplumda gürültüye giden yalnızca Halikarnas Balıkcısı ile Gökalp değil ki.

Ama galiba, yine de bir teselli tarafı var bu için. Beyaz camın şöhretleri bir salgın gibi kasıp kavuruyor her tarafı. Ama çarçabuk unutuluyor bir süre sonra. Ötekilerse öyle değil...

Yeni Mesaj, 8 Temmuz 1998

DÖNÜŞÜM*

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Çok az kişi için yazıyoruz. Çok az kişiye ulaşıyor sesimiz. Çağa, topluma aykırı bir yol mu tutturmuşuz kavgamızda? Yoksa o alıcısı çok az olan, böyle olduğu hâlde gerçek değeri aşağı düşmeyen bir “fildişi kule” sanatı mı üretiyoruz? Sanmıyorum böyle olduğunu. Nedendir öyleyse bu vurdumduymazlık? Yazdıklarımız ortadadır. Hep “yerli düşünce” diyoruz. Yerli düşünceyi, sanat biçiminde vermeye çalışıyoruz. Duyarlığımız bu düşünce adına çalışmakta, ona ayarlı. Öyleyse ne kalıyor geriye? Vurdumduymazlığın kökü nereye dayanıyor? Acaba, bu yerli düşünce dediğimizi işlemeye çalışırken kullandığımız araçlar mı antenleri kesiyor? Kopukluk ondan mı? Bu bir nedense, biline ki, anlatıma, biçime, bakış açımıza, özel bir görüntü getirme, bizim kuşağımızın gereğidir. Biz, bunun gereğini yerine getirdiğimiz inancındayız. Necip Fazıl, Mehmet Âkif’in çizgisi üzerinde yürüdü mü, yürür mü hiç? Her dönem, her kuşak bir yenilik getirme görevindedir. Düşüncenin, sanatın koşuludur, onurudur bu. Aydın demek, buna kendini alıştırandır, buna uyabilendir. Çağdaşlık, çağ dışılık buna uymak ya da uymamakta aranmalı asıl.

* M. Akif İnan'ın dosyaları arasında bulunan “Dönüşüm” başlıklı yazının daha önce yayımlanıp yayımlanmadığı, yayımlandıysa nerede yayımlandığı bilinmemektedir. (H.Y.)

Sonra, biz bu konuda, yani anlatımdaki araç bakımından da, öyle “olursa da bu, olmazsa da bu” gibilerinden, bir anlaşılması güç, ancak birkaç kişinin zar zor heceleyeceği, karışık, çok özel bir yol da tutturmuş sayılmayız. Denge, baş ölçümüz olmuştur.

Öyleyse ne kalıyor geriye?

Bir şey var ki kimse yadsıyamaz: Bir sam yeli estirilmiş; düşünme, duyma adına ortalıkta bir şey bırakmamış; beyinleri kavurmuş, yürekleri kurutmuştur. Aydın diye, öyle bir insan tipi üretilmiştir ki, günlük küçük kaygılardan başka ne varsa, işte asıl onu tanımamaya yükümlü, ona mahkûm. Bir insan, ne denli zavallılaşırsa bu aydın o denli zavallıdır. Bir insan, ne denli sığ, ilkel, kültürsüz, ülküsüz, yavan duruma düşürülebilirse oraya kadar düşmüştür bu aydın. Hayal almaz, akıl almaz bir düşüştür bu, ama doğrudur. Beğenileri düzensiz, incelikleri kaba, sözlükleri kıt, beyinleri dümdüz. Her işte, her konumda kendine çıkar sağlama konusunda oldukça pişkinliği de olan bu aydın; gerçekte her yanıyla bir zavallıdır. Yaşadığımız ortam, seri malı olarak üretmiştir onu. Bu durumun bilincinde de değildir o. Bir yerde, kendinden memnundur da, yetenekli olduğunu sanır, özel bir yanı var sanır, bazı toplumsal konularda eleştirilerde bulunur. Aklının ermediğine, yanlış gözüyle bakar. Aslında bu aydınla, bir sığırtmaç arasında öyle önemli bir ayrılık yoktur. Gerçekten, düzeyleri birbirine denktir. Tek ayrılıkları, işleri, uğraşlarıdır. Aydın denilen, kendini üstün, işbilir, yönetebilir sanadursun.

Böyle bir gerçeğe kuşatılmışız. Bu kesin. Bu kesinse, buna inanıyorsa, akla gelebilir: Öyleyse yakınmamız yersizdir bu vurdumduymazlıktan, bu aldırılmazlıktan; konu çözümlenmiştir. Hayır, konu çözümlenmemiştir. Ne olursa olsun, Türkiye’de soyu hiçbir dönemde kesilmemiş, etkisi sınırlı kalmış olsa bile gerçek bir aydın yazar kuşağı vardır. Daha da önemlisi, bunların gösterdikleri çaba sonucu, sayıları çok az da olsa, gerçek bir aydın kuşak yetişmiştir.

Çok az kişi için yazdığımızı söylerken bu “çok az”ların, güçlerinin yettiğince daha yaygın bir çaba içinde olmalarının gerektiğini de birlikte söylemek istiyoruz. Küçük, ilkel aydını, sorunu olan, gerçek aydına, toplumda ağırlığı olan bir yurtsevere dönüştürmeliyiz. Bunun savaşını veriyoruz biz. Bu savaşta kazanacağımızı umuyoruz.

ŞİİRİN ÇAĞRISI*

Olayların kuşatması altındaysanız, bir yoğun hüznün ağmaktaysa üstünüze... Günler, saatler bunalımın otağını kurmuşsa içinizde, sıkıntı bezirganı haraca bağlamışsa sizi... Aczden başka sermayeniz kalmamış gibiyse... Dualar, yüreğinizin semtine uğramadan çıkıyorsa ağzınızdan... Kendi sesiniz bile yabancı düşüyorsa kulaklarınıza... Şiir okumalısınız...

Ya da gülen oynatan sevinçlerin avucunda tutsak olmuşsanız... Nefsin elinde oynayan eğitilmiş bir maymuna dönmüşseniz... Başkalarının acısı size çarptığında bir lastik top misali geriye sıçırıyorsa... Hiçbir oyuk oluşturmuyorsa içinizde hüznün... Günübürlük hay ü huyun gölgesinde nefesleniyorsanız... Öte dünya düşüncesi, hesaba çekilmek gerçeği sadece fantezi hanenizde konuklaşmışsa... Şiir okumalısınız...

Şiir, dengeler insanı.

Tüm sivrilikleri, abartmaları törpüleyen, düzenleyen şiidir. İfrat ve tefridin medd ü cezirleri, hayr vasatına şiirle girer.

* “Şiirin Çağrısı” başlıklı yazı, önce 28 Mayıs 1981 tarihli *Yeni Devir*’de “Şiir Çağrısı” başlığıyla yayımlanmıştır. Yazı, ikinci yayımlanışında yazarı tarafından dil yönünden küçük değişikliklere tâbi tutulmuştur. (H.Y.)

Hayrın vasatında, temkin üzere iseniz yine de gereklidir size şiir. Çünkü hâlinizi olgunluğa eriştirmek, yeteneklerinizi geliştirmek baş ödevinizdir.

Şiir, hikmet sevdalılarının sevgilisidir.

Şiir, ilim mensuplarının arkadaşı olmuştur.

Şiir, edebin öğretmenidir. Hayânın çocuğudur. Hassasiyetin anasıdır. Ehl-i dilin yoldaşdır. Yüreğın tercümanıdır, kalbin sesidir. Aklın en sadık yoldaşdır, rehberidir.

Şiirle tanışmamış olanlar, fukaralığın trajik tutsaklarıdır.

Şiirle merhabasını kesmiş olanlar, güzel nasiplere arka çevirmiş olanlardır.

Şiirin ikliminde yeşermeyen bilgiden de, siyasetten de ancak zarar gelir insana.

Şiirin suyuyla yoğrulmamışsa bir savaş, onun adı katliamdır. Yoğrulmuşsa cihat.

Yunus'un nefesini canevinde misafir etmemişlerle hangi ortak yanımız olabilir? Mevlânâ'nın sesleri yankılanmıyorsa birinin içinde, ne kadar uzağımızdadır o kişi. Fuzûlî, meçhulüye bir kişinin, insanlık meçhuldür ona. Şeyh Gâlib'i tanımayan hangi güzelliği, hangi aşkı tanımış olabilir? Niyazi, Kuddusî, Karacaoğlan'la bir tel bağlanmamışsa aramızda, belki yalnız şeytanlardır rabitamız.

Çağdaş Müslüman şairleri okumamışsak, o eski şiir nehirlerimizin biteviye akmakta olduğu yepyeni yatağı görmüyoruz demektir.

Simya, Kasım 1996

ŞİİR VE BİR ŞİİR

İyi bir şiir yayınlandığı zaman haftalarca, aylarca onun yankısının devam ettiği bir ortamdan, ne yazık ki uzaklardayız şimdi.

Duyarlıktan, zevkiselimden, hatta derinliğine tefekkürden ayrı düşmenin bir görüntüsü değil mi bu?

Daha çok yakınlarla kadar “ünlü adam” denildi mi akla hemen yazarlar, şairler gelirdi. Toplum onları severdi, onları konuşurdu. Bir romancı, bir hikâye yazarı, bir şair, âdeta esatirî varlıklardı. Bir itibar sahibiydiler. İlâ maşallah şimdi, hele gençlik, ünlü kişi olarak, sporculardan, şarkıcılardan, sinema oyuncularından gayrısını tanımak, kabul etmek mevkiinden çok uzakta.

Kıymet hükümlerinin değiştiği değil, dejenere olduğu bir dönemde yaşıyoruz.

Bu çürüyüş nereye kadar gider?

Bu tereddidi; ya başıboş, sorumluluk duygusundan yokun, dünyape-rest ya da anarşist ruhlu bir gençlik realitesine kadar götürür bizi.

Zaten şimdi aktüalitede de olan bu değil mi?

Okumaya, düşünmeye, duymaya ihtiyacın ortadan kalkması, insanı insan olmaktan çıkarmaz da ne yapar?

Bizler, özellikle gençlikte fikir ve sanat alakasını geliştirici bir faaliyete hız vermeliyiz. İyi sanat örnekleriyle tanıştırıcı yayınlar, entelektüel eğitimini tamamlayan faaliyettedir.

Mavera dergisinin son sayısında Alaeddin Özdenören'in bir şiiri yayınlandı. Bu güzel şiiri sizlerle birlikte bir defa daha okumak isteğimin önüne geçemedim.

Özdenören "1960 sonrası" şiirimizin en iyi isimlerindedir. Kullanılmamış, imajlarla sehl-i mümteniye varan (söylenmesi kolay gibi görünen ama zor söylenen) bir lirik ve romantik söyleyişin en çarpıcı örneklerini vermektedir. Çok zengin bir iç müzikle, derin anlamın uyduğu bu şiirler; coşkulu bir duyarlılıkla, çok boyutlu bir kültürün ürünüdür. Söyleyeceğini, şiirsel söyleyişin olanca imkânıyla kundaklayarak vermekte Özdenören, gerçekten büyük bir ustalık göstermektedir.

Aşağıdaki şiirde, bir motif olarak folklorik unsurların, nasıl çağdaş bir algılamayla sergilendiğini göreceksiniz. Şuuraltı dalgalarının, mistik bir kaynaktan çıkarak, vuzuh ile ipham arasındaki belîğ gelgitlerini sergileyen "Gök Duvarları" şiirini birlikte okuyalım:

Kalbim gök duvarlarına

Resmini çizer

Gözlerin düşlerimde gezer

Akar içime içime

*Ay taşırır geceleri
Senin yokluğundan beri
Yığar içime içime
Pusuda mı bencileyin
Her şeycikler geceleyin
Ben nasıl derinlerdeyim
Ki yıldızlar gökyüzünden
Yağar içime içime...*

Yeni Devir, 16 Temmuz 1977

O ŞEHRAYİN

Şiire erez gözüyle bakılmamalı. Temel gıda bilinmeli.
Őilim, siyaset ve kemal sahiplerinden hiç kimse yoktur ki Şiiri benimsememiŐ olsun.

Nasıl ki Yunus'u, Mevlânâ'yı, Fuzûlî'yi hafife almak, nasipsizlikse ve onlar gibi daha yüzlerce üstün hilkat, düşüncelerini, duyarlıklarını Şiir sanatının imkânı içinde vermek yolunu seçmiŐse, aėdaŐ Şiirimizi de öylece tanımak ve o yolu seenleri okumak Şarttır.

Evvelki Şairlere "evet" deyip berilere gelmemek, direnmek, çaėdaŐlarını tanımamak akıl alası değildir. Eskilere yakışır kıratıda yenileri bulamamak, genellikle anlamsız bir önyargının ürünüdür.

Sönmez seher-i haŐre kadar Ői'r-i kadim

Bir meŐaledir devredilir elden ele

Akıl, izan ve irfan erbabından hiçbirini gördünüz m ki acaba, Hâfız'ı, Sa'd'yi, Hayyâm'ı, Attâr'ı okumamış, sevmemiş bulunsun.

Ezberinde Yunus'tan, Niyazi'den, Kuddusi'den, Karacaoğlandan, Köroğlu'ndan, Şeyh Gâlib'den hatta Ziya Paşa'dan, Âkif'ten, Yahya Kemal'den, Necip Fazıl'dan birkaç mısra olmayan bir tek münevvere rastlayan beri gelsin.

Beri gelsin de o rastladığı kişinin münevverlikten hiç hisse almamış olduğunu, yüzüne karşı söylesinler.

Şiiri sevmemiş olanların ne denli halavetsiz olduğunu bilmeyen var mı?

Şiir bir mekteptir. Derin, geniş, zengin içi, zinde beyinli kişiler yetiştiren bir mektep.

İçinde bulunduğumuz sosyal kargaşanın zemininde sanattan kopuşun gerçeği yatar.

Yukarıda adını andığımız sanatçıları, bir güzelce okumuş olup da toplum düşmanlığının kesin bir ispatı olan anarşiye, teröre, arsızlığa, hırsızlığa bulaşmış bir fert var mıdır?

Hiçbir şey yapamıyorsak bile, sanatımızın bu usta isimleriyle tanıştırsaydık gençliğimizi, bu belalar gelmezdi başımıza.

Yeni Devir, 30 Nisan 1981

GİDİP OKUMAK

“Ona bir gün gidip, bu şiirleri okusak, eminim ki anlar ve severdi.” diyordu Erdem Bayazıt. Bizim neslimizin şiirlerine bir türlü ısınamamış olan bir dostumuzdan bahis açmıştık. Aslında bu dostumuz, şiiri çok seven biriydi. Hatta şiiri tanıyan biriydi de. Dahasını söyleyeyim, değerli bir antoloji bile düzenlemişti. Tasavvufla iç içe yaşayan, kalbinin keskin gözleri olan bir “ağabey”di. Mutasavvıf şairlerdeki o dipsiz derinliklere aşınaydı ve onların şiirlerinde, kendi yüreğine tercümanlar bulmuştu.

Bizim şiirle uğraştığımızı bildiği için –haydi itiraf etmiş olayım izlenimimi– bize biraz da acırdı. Ve biraz da hayret ederdi.

Öyle ya, yaşını başını almış, bunca kitaplar karıştırmış, sözü savı dinlenilir, yazdıkları yazı okunabilir, edebe erkâna riayet eden kişilerdik. Ama nasıl olurdu da manaya kulak asmayan, vezne, ahenge yüz vermeyen; velhasıl o eski, mübarek şairlerinki gibi olmayan şiirler yazardık?

İşte, çözümleyemediği bir husustu bu, o ağabeyimizin! Hani bizleri tanımasaydı ve bizlere hususi bir muhabbeti olmasaydı, o yakından tanımaya eğilmediği şiirlerimiz için, peşinen “zırva!” yaftasını yapış-

tırır ve hepimizi bir tahtada akıl ve bilgi yoksulu olarak kabul edip sırtını dönerdi herhâlde.

“Evet, kendisine bir gün gidip şiirlerimizi okusaydık, görürdü ki Yunus’un Fuzûlî’nin söylediklerine aykırı değil bizimkiler.”

Erdem Bayazıt’a, sözünün bu noktasında Cahit Zarifoğlu şöyle cevap vermişti o gün:

— O hâlde bir gün gidip okuyalım.

Güldüm. Güldüm, çünkü bu iki şairimizin de kendi şiirlerini birilerine okuduklarına ben şimdiye değin hiç şahit olmamıştım. Güldüm, çünkü bu yol, çıkmaz sokaktı. Neslimizin şiirinden hazzetmeyenleri arayıp bularak, onlara özel şiir seansları düzenlemek, hiçbir takatin harcı olamazdı.

Yeni Devir, 1 Mayıs 1981

ŞİİR ANLAYIŞIM

Şiirlerim üzerine birçok yazı çıktı. Birçok –şiirle meşgul olan– arkadaşımızın, hususi meclislerde şiirim üzerine fikir beyanlarına şahit oldum. Hepsine teşekkür ederim.

Şüphesiz bunların hepsinde bir hakikat payı var. Onların getirdikleri bu tespitlerde, yorumlarda, ben gerçekten de kendimi yakalayan unsurlar görmüyor değilim. Bu benim için sürpriz olmadı aslında. Söylemek istediklerimi bir ölçüde okuyucuya ulaştırmış olduğumu görebildim. Bu bile büyük bir mutluluk. Ben şiirdeki yerimi edep ederim; söylemeye, anlatmaya. Kendi şiirlerime karşı çok soğukkanlı ve araştırmacı gözlerle yaklaşan biriyim. Bazı sanatçılar kendi sanatı üzerine fikir beyanından imtina ederler, ama bunun dışında kalan sanatçılar da vardır. Sanatımın gücü konusunda bir şey söylemek istemem ama bazı kişisel iddialarım üzerine konuşmak isterim.

Şiirde ben; 1970’lerden bu yana kimselere benzememe yolunu seçtim. Ama bu yol bende başarılı örneklerine kavuşmamış olabilir. Bir bakıma teorisini ortaya koymaya çalıştığım şiirin iyi örneklerini de vermemiş olabilirim. Kaldı ki bu teorimin kabil-i münakaşa tarafları

da olabilir. Bunlar ayrı, fakat öyle zannediyorum ki o noktada şiirde bir karara varmış hâlim vardır. 1970'lere kadarki şiir mecram, her ne kadar daha sonraki şiirde bulmuş olduğum noktalara aykırı düşmeyen unsurlar taşımış oluyorsa da farklı bir anlatıma sahiptir.

Benim hakkımda fikir beyanında bulunan arkadaşların, eleştiricilerin çoğu benim gizlemeye çalıştığım 1970'ten önceki şiirlerimi de görmezden geldiler. Fakat 1970'lerden sonra bazı kararlara vardım. Karar aslında yine dünya görüşümün şiirini oluşturmaktı. Ama dünya görüşümün şiirini oluştururken, bir form aradım. Ve bu formu ben İslâm topluluklarının geliştirdiği şiir yapısında, geleneğinde gördüm. Bunun uzantısı da bizde ne Divan Edebiyatı'nın tekrarı ne de onun tecdidi olmalıydı. Her çağın kendine mahsus bir şiir terakkisi, söyleyiş biçimi vardır. Kaldı ki Divan Edebiyatı'nda hepimizin bildiği gibi belli bir form içerisinde bir bakıma belli teşbihlere müstenit, ama sanatçıların, dehasıyla ona yepyeni pırıltılar eklediği farklı söyleyiş, yekdiğerinden tefrik ediliyor. Divan Edebiyatı sanatçılarının işlemiş olduğu mevzu, anlatım, dayandığı benzetmeler hemen hepsinde aynıdır. Ama bir Fuzûlî'nin yaklaşımı, söyleyişi farklı; Nedim'in, Nâbî'nin ayrı. Demek ki ben şiiri yalnız bir söyleyiş farkının kurtaracağına da kail olmadım. Ama eski sanatımızın estetik telakkilerine muvafık düşen ama şiirimde onlara bazı yeni eklemeler getirmek istedim.

Zannediyorum bir ölçüde Divan Edebiyatı belirir karşılarında. Belki bir Divan şiirinin dünyasını görür gibi olurlar. Kendilerine o edebiyatı hatırlatır daha çok. Mesela Servetifünun Edebiyatı'nı hatırlatmaz da, Meşrutiyet döneminin öteki sanatçılarında görmüş olduğumuz şiirleri hatırlatmaz da, Divan Edebiyatı'nı hatırlatır. Ama hiç kimse, en dikkatli gözlemci bile diyemez ki işte bu şairin kullanmış olduğu bu hayal unsurunu, bu imajı ben Nedim'de de gördüm. Hatta farklı biçimde bile olsa gördüm diyemez.

Demek ki aynı kanunlarla yola çıkış var. Fakat onları suret-i katiyede yenileme veya onları değişik bir biçimde tekrar gündeme getirme şeklinde bir çaba göstermedim ben. Divan Edebiyatı teşbih edebiyatıdır bir bakıma. Bizim Divan Edebiyatı teşbihlerinde hem bir mantık vardır, hem yoktur gibi. Boy selviye benzetiliyor. Saç yılanı, zincire, halata. Bazı Divan Edebiyatı'nı yerenler o sanatçıların imajlarından kalkarak ortaya gayritabii ucubeler çıktığını iddia edegelmişlerdir. Gölpınarlı vesaire. Kiraz dudak, elma yanak... Böyle sevgili resmi çizecek olursak âdeta bir hilkat garibesi ortaya çıkar diyenler olmuştur. Aslında onların benzetmelerinde benzeyenle benzetilen arasında münasebet, bir mantık münasebeti yok değil. Aslolan o mantık münasebetine katılmak veya katılmamaktır. Şimdi ben de yeni imajlar getirmeye çalıştım. Divan Edebiyatı'nın bu anlatımlarını, benzetmelerini yadırgayanlar, bunları da yadırgayabilirler. Hatta benimkini daha çok yadırgayabilirler. Çünkü ötekiler çok kişilerce tekrarlanmış olduğu için bir alışma olmuştur. Ama benimkilerde de mantığa uygun bir benzetme vardır aslında. Bunu daha müşahhas olarak söyleyeyim. Mesela;

Saçların en derin bir gökyüzüdür

Varamaz ellerin merdivenleri

diyorum.

Saç, malum. Derin gökyüzüne benzetiliyor. El, bir merdivene benzetiliyor. Yalnız o kadarla kalmıyor ama...

Şimdi bu beyitte, Divan Edebiyatı'nda görmüş olduğumuz birçok edebî sanatın veya bazı beyitlerinde birçok edebî sanatın aynıyla kullanıldığını gayet müşahhas olarak görürsünüz. “Leff ü neşr”ler “telmih”ler “teşbih”ler hepsi vardır. “Tevriye”ler vardır. İşte, buradaki “el” tevriyeli olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda öteki mevcut olan edebî sanatları anlatmama lüzum yok. Yani Divan Edebiyatı'nın

sanat telakkilerinden bir kalkış var. Ama şiirimde konusunda büyük bir cehd göstermeye çalışmışımdır. Bir de hayalleri yeni seçmeye çalışmışımdır. Ama hani bu hayaller arasında da bir mantık ilgisi? Mantık örgüsünden tecrit kılınmış şiir, benim için zaten kabule şayan değil, onu yapanlar da var.

Benim üzerimde en iyi yazı yazarlardan birisi Alaeddin Özdenören, bu beyit üzerinde şimdi size de söyleyeceklerimi anlattığımda kendisine “Hayret!” dedi. “Ben, senin şiirlerine hiç bu açıdan yaklaşmamıştım.” Demek ki en iyi yazı yazarlardan birisi olduğu hâlde ve benim söylemek istediklerimin birçoğunu açığa vurmuş olduğu hâlde yine de bir yanıyla kapalı kalıyor. Bu beyitte dünya görüşüme muvafık düşen bir ulviyet tablosuyla karşı karşıyayız. Bir tesettür olayıyla karşı karşıyayız. Bir mahremiyetle kadının sakınma duygusuyla karşı karşıyayız.

Veya yine aynı dünya görüşüme merbut ama kadını terennüm eden, ideolojik terennüm eden, ikisini birbirine özdeşleştirdim. Kadın bir “ide” olarak yer aldı şiirimde.

Bir kutsal emanet gibi, sır gibi

Ve bir ayıp gibi saklarım seni

Burada tasavvufun sırrılığına, melametine, evliyaullahın kerametine izhardan imtina etmek geleneğine, vakiasına, hepsine dair telmihler vardır. Yani kalkış noktam, dünya görüşüm, onun kadın telakkisi, onun cemiyet anlayışı, onun duyarlılığı... Bu bende suni değil aslında. Yani ben, zihnen bir dünya görüşüne merbutum. Onun kavgasını veriyorum. Haydi, kendimi zorlayayım da ona muvafık düşen şiirler oluşturayım, yok öyle değil. Kelimelerin tam anlamıyla, fiilen benim için öyle çalışıyor. Yalnız güzel düşünmenin özentisi içerisinde olmadım. Ararsanız içimi yoklamaya yönelirsiniz. Bir şey çıkmaz içerisinden. Ama hani çarpıcı bir söyleyiştir. Adam:

Gözlerin göz değil gözistan

diyor. Laf ola beri gele ama âdeta argo deyimle oturtturmuş, güzel. Çok da örnekleri var bunun. Güzel söylemiş, şiirsel söylemiş ama hepsi dipsiz ambar, boş kiler. Demek ki birçok şiirlerinde zaman zaman baş duygu bir oyundur. Yani şiir, bir yanıyla bir zihin idmanı... Hatta bir hayal oyunudur. Ama ben, yalnız onlardan istimdat ile yetinmedim. Onu mutlaka güçlü, büyük bir anlam kurgusuyla birlikte vermeye çalıştım. Kelimeleri seçme konusunda azami itina gösterdim. Şiirimin, bu içinde taşıdığı anlamı, kelimelerin yan yana gelmesinden doğan müzikle de teyide gayret ettim. Zaten bence bir yanıyla şiir de odur. Ben bir şiirin güzel olup olmadığına cins bir kulak şöyle karar versin derim: Mesela ben, İtalyanca bilmem. Ama bir İtalyan bana bir şiir okuduğunda o zaman benim kulağım o şiir için diyebiliyorsa bu bir aşk şiiridir veya bu bir bunalım şiiridir. O şiir müzik bakımından problemini çözmüştür. Başarıya ulaşmıştır. Bu bir yanı... Burada ben azami derecede itina göstermeye çalıştım. Ama ne nispetle gerçekleştirdim ve bu iddialarımın başarılı örneklerini, gerçekte ortaya koydum mu koyamadım mı o ayrı. Ben iddialarımı size arz etmeye çalışıyorum. Ve bu kelime seçilmesine, seçimine azami itina göstermeye çalıştım. Bu konuda hatta eğri, yanlış bilmem uydurma kelime, onları da bazen kullandığım olmadı değil. Niye? Biraz da onu ahenk hatırına, âdeta bir müziğin akışındaki o noktanın tabiiliği oraya oturttu. Onu da oturtmakta tereddüt etmedim. Bir beytim mesela:

Bütün giysileri yırtsak yeridir

Yeter bize vefa elbiseleri

Hem elbise, hem giysi ikisi de aynı beyit içerisinde bulunmuş ve bana kalırsa da galiba gayritabii addedilmemeli. Şimdi Divan Edebiyatı'nı hatırlatıyor ya. Hatırlatıyor ama işte yakaladım sanatçıyı. Bu filanın söylediği değil, deniyor. Denmesi lazım. Onu kolladım. Mesela ba-

kın, Divan Edebiyatı üzerimde nasıl yankılar oluşturdu ve ben onlardan nasıl yeni beyitler oluşturdum. Bir örnek vereyim. Dün aklıma geldi not ettim. Nâbî'nin:

*Sultanı gam-nişimen edelden derunumu
Sahra-yı kalbe leşkeri sevda gelür gider.*

Anlamı malum. Bu beyit bende şu iki mısraı çağrıştırdı, oluşturdu, yazdırdı.

*Bir denizatıdır şimdi yüreğim
Yeryüzü bakışlım uzat elini*

Ne kadar birbiriyle anlamlı veya ne kadar birbirleriyle münasebet-siz... İşte Divan Edebiyatı'nın üzerimdeki yankısını, çağrışımın hudutlarını belirtmek bakımından bir örnek olarak vermiş olayım.

Evet, İslâm'ın bütün hassasiyetini, dünya görüşünü bin yıl içerisinde oluşturmuş olduğu estetik kanunları kullanmaya ama onu içimin süzgecinden geçirerek ona yeni bazı unsurlar eklemeye gayret göstererek kurmaya çalıştım. Bir beytim:

*Gövdemi kurşunlar sererse yere
Kırgın bakışların değdi sanırım.*

Burada nazar, nazar değmesi var; kalp kırmamaya özen var. Bütün bunlar var da bir de şu var. Bakın bir tasavvuf kıssası okudum. Bu beyti bana o ilham etti.

Diyordu ki orada; "Eğer bir kuş, avcı tarafından vurulmuşsa veya bir balık bir oltaya gelmişse, o anda zikirden hâlidir, eceli ondan gelmiştir." İnanalım inanmayalım, katıalım katılmayalım ayrı, ama ne kadar hassas bir şey, mistik tespit... Çünkü bütün mahlukat, lisanihâl ile hakkı tespih ederler. Ağaç, taş, balık, kuş öyle. Demek ki bu tespihten bir an fariğ olunca işte hayatları da hitam buluyor.

Bu tasavvufi anlatım bende bu şekilde bir beyite dönüştü. İşte yani Divan Edebiyatı olsun, tasavvuf olsun, İslâm'ın dünya görüşü olsun, bende nasıl yankılar bulmuştur, nasıl bir elbiseye bürünmüştür. Onları örneklemek adına yani şiirdeki –sözüm ona– anlayışımı belirlemek adına birkaç örnek olarak arz etmiş olayım. Bir gün bir kitap okudum. Kitapta şöyle bir kıssaya rastladım. “Sahabe olması muhtemel bir zat, Hz. Ömer'e (r.a.) geliyor. Diyor ki, 'Ben gece rüyamda cimâda bulundum birisiyle.' Af buyurun 'cezamı isterim.' Hz. Ömer her ne kadar rüyada vuku bulmuş böyle bir fiilin dünyevi cezası söz konusu olamayacağını beyana kalkıyorsa da direniyor Müslüman. 'Hayır, ben cezamı isterim.' diyor. Boşuna adil olarak ünlenmemiş. Her hattı harekâtında âdeti bir ibret manzumesi var. O hâlde diyor, dikin bu bedeviyi bahçeye. Ve gölgesine şu kadar kırbaç vurun. Had vurulması, rüyada vuku bulmuş bir fiilin cezası da olsa olsa gölgesine kırbaç olabilir. Öyle yapıyor. Ve o zat dünyevi cezasını almış biri, tövbe-kâr biri olarak içi gayet mutmain, mutlu çekip gidiyor.” Düşündüm de işte dedim, gerçek mümini anlatır bu. Bir yanıyla komik gibi geliyor insana bu kıssa ama Müslüman odur ki bütün eyleminin, rüyalarının bile hesabını yüz akıyla vermeye kalksın. İşte Müslüman odur.

Bütün vakitlerim sana ayarlı

İste hesabımı rüyalarımın

Bu kıssa bende böyle bir beyite dönüştü. Evet, yani benim dünya görüşü itibarıyla bağlı olduğum bir hakikatin ve onun tarih boyunca oluşturduğu edebiyatın geliştirdiği müesseselerin, tasavvufun içimde bulunduğu yankılar ve onlardan ne ölçüde yararlandığımı bir iki cümle hâlinde beyana yeltendim. Bunlarda muvaffak olup olmadığımı ifade bana ait değildir. Ben bu iddiamın, bu anlayışımın Türk Edebiyatı'nda kalın bir damar olarak gelişmesi konusunda da yazılar yazmaya yönelmedim, sanat sohbetlerinde bulunmadım değil, bun-

lardan bu noktainazarı benimsemiş ve bunu izleyen bazı genç arkadaşlarımda başarılı sayabileceğimiz örnekleriyle de karşı karşıya gelmedim değil. Bu, edebiyatımızda 1970'lerde, eski edebiyatımızdan yararlanmak, Divan şiirinden çağdaş anlamda yeniden istifade etmek gibi kavğaların ortaya çıktığı zaman benim içimde oluşan ve çok kaba hatlarıyla anlatmaya çalıştığım biçimde kanunlara bağlanan bir şiir anlayışı, beyit düzeni. Ama bu beyit düzeni içerisinde her biri kendi müstakil bir hane belirtiyor. Fakat bunlar arasında bir omurga yok değil. Şöyle anlaşılmalı: Hani âdeta her birini –farzı-muhal– bir kaynak olarak addedecek olursak, bunların hepsi aynı yeraltı nehrine bağlı kaynaklardır. Her beyit bu yeraltı nehri benim dünya görüşümdür. Yani İslâm'dır.

Muştu Dergisi, Mayıs-Haziran 1980

BİR TAHLİL DENEMESİ -I

GAZEL

*Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şişedir bû reh-i seng-sâre düştü*

*O zaman ki bezm-i candâ bölüşüldü kâle-i kâm
Bize hisse-î mahabbet dil-î pâre pâre düştü*

*Gehi zîr-i serde destî geh ayâğı koltuğunda
Düşe kalka haste-î gam der-i lûtf-i yâre düştü*

*Erişip bahâra bülbül yenilendi sohbet-î gül
Yine nevbet-î tahammül dil-i bî-karâre düştü*

*Meh-i burc-i ârızındâ gönül oldu hâle mâil
Bana kendi tâliimden bu siyeh sitâre düştü*

*Süzülüp o çeşm-i âhû dedi zevk-i vasla Yâ Hû
Bu değildi neyleyim bû yolum intizâre düştü*

*Reh-i Mevlevîde Gâlib bu sıfatla kaldı hayran
Kimi terk-i nâm ü şâne kimi i'tibâre düştü*

Şeyh Gâlib

1. Beyit:

*Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şişedir bû reh-i seng-sâre düştü*

Kelimeleri:

Zevrak: 1. Kayık. 2. İçine zemzem suyu konulmak için yapılan kap, ibrik, ince camdan yapılan pul şişe.

Derûn: 1. İç, iç taraf. 2. Yürek, kalp.

Kenar: 1. Kıyı, çevre, sahil. 2. Kucaklama.

Şişe: Şişe, sırça.

Seng-sâr: Taşlık, taşlı yer, taşlama.

Sadeleştirilmiş:

Gönlümün kayığı kırılıp (parçalanarak) [bir] kıyıya düştü (sahile vurdu) yine. (Tıpkı) taşlık yola (taşlama yoluna) düşen [bir] şişe [gibi]dir bu [durumum]. [O buna] dayanır mı[ydı hiç]?

Açıklanması:

İçinde, zemzem gibi kutsal bir nesne taşıyan şişe misali gönlüm, gönlümün kayığı, senin kucağına düştü, senin kıyına sığındı. Aşk denizinde dolanan gönlüm, *yabancıların* taşlamasına veya *kaderin* cilvelerine uğrayarak paramparça oldu. Bir şişenin taşlara uğraması yahut taşlık bir yola düşüp kırılması gibi, benim gönlüm de kırılmıştır, parçalanmıştır. Ben bu taşlanmalara karşı koyamadım, dayanamadım. Bu kadere dayanmak, kırılıp parçalanmamak mümkün değildi. (Buradaki “kenare düşüş” sevgiliye sığınmaktan mâda, ağyarın eline düşüş olarak da düşünülmelidir.)

Ben bu kırılmış, dağılmış hâlimde bile hep seni düşündüm, seni an-dım, sana varmaya koyuldum, sahiline vurdum, kollarına sığındım, kucağına attım kendimi. Sana dâhil düştüm.

Aslında aşk yolunda bu başıma gelenler ilk değildir. Aşk yolunun bu meşakkatlerine, açmazlarına ilk defa düşüyor değilim. Bu yolun nasibi, hep böyle belalara uğramaktır. İşte “yine” düştüm, yine kırıldı “zevrak-ı derûnum.”

Âşık olan gönlün bu kabil “taşlık yollara” rastlamaması mümkün değildir. Kırılmaması, yaralar almaması mümkün değil.

Aşkın hassasiyeti, bir şişe hassasiyeti gibi, hemen, çarçabuk kırılıverecek bir inceliktedir zaten. Böyle hassas bir gönlün, böyle bir aşkın nice muhalifleri, nice düşmanları vardır. Zaman zaman kırıklıklara düşmesi tabiidir, kaderidir. Hiçbir tedbir bile karşı koyamaz bu kadere, dayanamaz.

İşte âşık, uğradığı her zorluğa rağmen yolundan vazgeçmeyendir. Uğradığı zorluklardan yılmadan, yese düşmeden, kırık dökük hâliyle bile sığınacağı yeri bilmeli, unutmamalı.

Sevgilinin, maksudun yanına varmalı, eteklerine düşmeli, kollarına sığınmalıdır. Dergâhına iltica etmelidir.

Derdine deva, bu sığınıştıdır. Yeniden onarılmak, güçlenmek bu sığınışlarla, sevgilinin himmetiyle sağlanır.

Âşık, darmadağın olsa da yüz çevirmemelidir sevdiğinden. Hâlin arz ve istimdat makamı, sevgilidir.

Aşk uçsuz bucaksız bir deniz gibidir; âşıkta o denizde yol alan bir kayıktır sanki.

Sevgili, sahildir. Âşık, menzil-i maksut olan bu sahile ulaşmanın yolcusu. Bir kemal yolculuğudur aşk. Âşık, elbette çeşitli badirelere uğrayacaktır bu yolculukta. Aslolan, maksudunu gönlünden çıkarmaktır. Her kırılışında, arz mercii sevgilidir, sevgili olmalıdır.

Zaten bir “reh-i seng-sâr”dır bu yolculuk. Taşlara uğramak olağandır. Bir şişe misali, kırılmaklar olağandır. Âşık da bu taşlar karşısında kırılmalara uğrayacaktır elbet. Marifet, göğüs germektir bütün bu zorluklara.

Teşbihler aracılığıyla, aşk yolunun hâllerini, âşığın hâllerini ve sevgilinin, bu yolun yolcusuna her defasında, her kırıklığa uğrayışında ilticagâh olma vasfını, merhametini, maşukuna sahip çıkma hususiyetini dile getiriyor şair.

Beyitte, ince bir hüznün, bir tazallüm-i hâl; kırılma dolayısıyla bir mazeret beyanı olmakla birlikte, asla bir ümitsizlik ya da bıkkınlık yoktur. Aksine, hâlimden hoşnut olma, sevgilinin rahmetinden ümitli, hatta emin bulunma var. “Yine” kelimesi, âşığın her defasında vefa gördüğünü ifade ediyor. “Dayanır mı” kelimesi, aşk erbabının, belalar karşısında pekâlâ darmadağın olabileceğini, bu hâlin tabiiğini vurguluyor. Daha çok, âşığın nasibini “kaderini” belirliyor.

Güçlükler, güçlükleri aşan ümitle, “vasi rahmet”ler-le peçelenmiş âdetâ.

Tekniği:

Şair, “zevrak” ve “kenar” kelimelerinin öteki anlamlarını da kullanmak suretiyle “tevriye” yapmış oluyor.

“Dayanır mı” sorusu “istifham” sanatı için kullanıldığı kadar, iradesinin dışında olarak gönlünün maruz kaldığı muameleyi trajik bir biçimde vurgulamak için seçilmiştir.

Ayrıca bu “Dayanır mı” kelimesi birinci mısradâ anlatılan durum için “Bir güzel sebep” olmak, yani “hüsni-i tâlil” ağırlığını da taşımaktadır.

“Şişe” kelimesi “mecazi” olarak gönlü ifade ediyor; hem kırılmaya müsait bir varlık olduğu hem de “zevrak-ı derûn” yani bir “kayığa” yahut bir “pul şişeye” “teşbih” ettiği gönlünün bu hassasiyetine tekrar dikkati çekiyor.

Gönlünün kırılmasına; yani birilerinin eline, kucağına düşmüş olmasına ya da sevgiliye sığınmasına sebep olarak da, direnme gücü zayıf olan “zevrak” ve “şişe”ye *benzemesi* gösterilerek yine “hüsn-i tâlil” sanatı yapılıyor.

Zevrak, kırılmak, düşmek, şişe, reh-i seng-sâr arasındaki *münasebetler*, çağrışımlarla çok zengin bir “tenasüp” zinciri kurulmuş.

Şiire girişteki “yine” kelimesi âdeta bir “hüsn-i ibtidâ” mahiyetindedir ve gönlün tekrar tekrar maruz kaldığı ve kalacağı hâllere işaret olarak kullanılmıştır.

Şair “matlal”nı, yani bu ilk beytini daha sonra gelen beyitlerle çok yakından ilgili olan, âdeta her beytin başında, onun anlamını tamamlayan veya yönlendiren zengin ve bağlayıcı bir söyleyiş olarak kurmuştur.

Birinci mısradaki “*Yine zevrak-ı derûnum kırılıp*” ifadesiyle, ikinci mısradaki “*Dayanır mı şişedir bu*” ifadesi arasındaki aidiyet ve uygunluk bakımından görülen “leff ü neşr” sanatı, yukarıdaki “*kenâre düştü*” ile aşağı mısradaki “*reh-i seng-sâre düştü*” ifadeleriyle tamamlanmaktadır.

Görülüyor ki bu beyitte anlam ve sanat ağırlığı olmayan ne bir kelime var, ne de söz öbekleri.

Birinci mısradaki kullanılan kelimelerin okunurken çıkardığı seste, özellikle “zevrak” ve “kırılıp” kelimelerindeki aliterasyonda, âdeta

bir kayığın denizde parçalanırken çıkardığı sesleri, çatırtıları duyuyoruz. “*Kenâre düştü*” sesindeyse, bu kayığın parçalarının artık sahile çarparken, sahili döven dalgalarla birlikte son seslerini alıyoruz.

“*Dayanır mı*” kelimesinde, bir esef ve imkânsızlık sesinin dalgalanışı ve ondan sonra kelimelerin çıkardığı sesteyse, parçalanan kayığın yinelenen son çığılığı ve tükenişi var.

Bu beyitteki söyleyiş ve *teşbihler* bir hayli yeni ve başarılı gibidir. Gerçi gönlün bir kayığa ya da bir sırçaya benzetilmesi ve onun, kişinin elinde olmaksızın, kaderi gereği bir kırıklığa, parçalanışa uğraması, eski edebiyatımızda kullanılmamış anlatımlar, hayaller değildir ama; beytin tertibinde ve söylenişinde hemen beliriveren özel itina ve ustalık, alışılmış ve ucuz tekrara düşmeden beyte orijinal bir görüntü getirmiştir. Ayrıca, gönlü kutsal bir nesne sayan, ona “beytullah” “nazargâh-ı ilahî”, “âyîne” diyen İslâmî edebiyatın bu hususi anlayışı, bütün Divan şairleri gibi Gâlib’de de tekrarlanmakta, böyle kutsal bir mekân olan kalbinin kırılıp yıkılmasına sebep olan durum dahi bir ilahî takdire bağlanmaktadır.

Gönül şişesinin yahut aşk yolunda düşülen melametın anlatımında kullanılan “ar ü namus şişesinin taşa çalınması” eski edebiyatımızda çokça başvurulan bir söyleyiş olduğu hâlde, gönlün zemzem suyu saklanan bir “zevrak”a, yani bir pul şişeye benzetilerek, taşlık yolda bir taşa çalınması, hatta bir taşlama yoluna düşmesi, böyle bir yoldan; hayat, kader yolundan geçerken taşlamaya uğraması, şaire ait olan özel bir buluştur, söyleyiştir galiba.

Şeyh Gâlib’in bu gazelindeki öteki beyitlerin tahliline gelecek sayılarda devam edilecektir.

Mavera, Eylül 1978

BİR TAHLİL DENEMESİ -II

*O zaman ki bezm-i candâ bölüşüldü kâle-i kâm
Bize hisse-î mahabbet dil-î pâre pâre düştü*

Şeyh Gâlib

Anlamı:

Can meclisinde kâm kumaş[lar]ı bölüşüldü[ğü] o zaman[da]ki, bize [de] mahabbet hissesi [olarak] paramparça [bir] gönül düştü.

Tekniği:

İkinci mısradaki, biri “*Bize hisse-i mahabbet*”, öteki “*...dil-i pâre pâre düştü*” olmak üzere iki cümle görerek ve “*düştü*” kelimesini her iki cümlede de fiili sayarsak, şöyle bir anlam nüansı da söz konusu olabilir:

Can meclisinde kâm kumaşları bölüşüldüğünde bizim hissemize ise:
a) mahabbet, b) pâre pâre gönül düştü. Yani mahabbet hissesi olarak pâre pâre bir gönül değil; hem mahabbet hissesi, hem de parçalanmış bir gönül düştü.

Ayrıca “hisse” kelimesini yalnız “mahabbet”e ait olarak değil, aynı zamanla “dil-i pâre pâre”ye de şamil görmeliyiz. Bu durumda ikinci cümle “hissemize paramparça bir gönül düştü” anlamını ihtiva eder.

Bu küçük izaha dayanarak beyti şöylece sadeleştirelim:

Kâm kumaşının bölüşüldüğü zaman, bizim hissemize de mahabbet ve paramparça bir gönül düştü.

Mısrada iki cümlecik olduğunu vurgulamak için araya bir “ve” bağlacı koyarak manayı vuzuha kavuşturalım. “Ve” yerine “ile”yi de koyabiliriz. Böylece “hissemize hem muhabbet, hem paramparça bir gönül düştü” anlamı çıkar.

Nitekim eski edebiyatımızda, “mahabbet”, her zaman için gönlün paramparça oluşuna sebep olarak ele alınmış, işlenmiş değildir:

- a) “Mahabbet dolayısıyla paramparça olmak” söz konusu edildiği kadar,
- b) “Mahabbet dolayısıyla mutlu olmak, maksuduna kavuşmak”, “kâm almış” bulunmak da konu edinilmiştir.

Bu durumda birinci mısırada “kâle-i kâm”ı şair kendisi için “hisse-i muhabbet” olarak almış olabilir: Hissesine düşen muhabbeti kâle-i kâm olarak görmüş olabilir. Gerçi böyle bir anlatım yolu seçtiği zaman eski şairlerimiz “sihr-i helâl” sanatına başvurmuşlar, yani birinci mısraın sonunda yer alan sözü, ikinci mısraın da başına raptedilecek bir kuruluş içinde tertibe koymuşlardır. Bu beyitteyse, bizim dikkatimizi böyle bir tertibe çekecek ne bir “sihr-i helâl” ne de “akis” ya da “iade” sanatları yapılmış değil.

Ama yine de “hisse-i mahabbet”, Şair’in “kâm” aracı, hissesi olabilir. Böyle olunca “hisse-i mahabbet” ile “dil-i pâre pâre” arasında bir “te-

zat” sanatı vardır. İki cümlecik arasında “müteradif” bir mana değil, “tezat” oluyor.

Birinci mısradaki “kâm”la bir terkip oluşturan “kâle”, bir aliterasyon meydana getirmekle birlikte aşağıdaki “pâre pâre” ifadeleriyle de mukabele bularak *tıbak* (mutabakat) meydana getirmektedir.

“Kâle” kelimesi, beyit içinde yeni bir hayal unsuru hüviyetindedir. “Kâm” kelimesiyle pekâlâ birçok daha başka kelime birleştirilebilirken, Şair’in “kâle”yi seçmesi, ifadeye bir orijinalite getirmiştir.

“Bezm-i can” ifadesi beyit içindeki anlamları *tekid* eden; diğer ifadeleri kendi mihverinde toplamakla *tetmîm* eylemektedir. Hatta “bezm-i can” ifadesi, bu gazelin bütün beyitleri arasında bir anlam ilişkisi olması bakımından, yani yekahenk bir gazel olması bakımından, bütün gazel için bir *tetmîm* rolü yüklenmiştir.

Birinci beyitteki ahenk ve anlam ikinci beyitte de hiçbir seviye düşüklüğü göstermeden devam ediyor ve bir *hüsn-i matla*’ oluşturuyor.

Yorum:

Bu beyitteki “bezm-i can” ifadesiyle birinci beyitteki “yine” kelimesinin oynadığı rolü birlikte düşünürsek, şöyle bir yoruma uzanabiliriz. Şair ilk beytinde, “Gönül zevrakım ‘yine’ kırılıp kenara düştü.” diyordu. Yani, “*daha önce de kırılmıştı* gönül zevrakım, şimdi de kırıldı” demek istiyordu Şair bu “yine” kelimesiyle. Gazelin *yekahenk* hüviyetine ve “bezm-i can” ifadesinin *tetmîm* ağırlığına dayanarak; “yine” kelimesiyle anlatılan kırılmaların ne zaman ve nelerde vuku bulduğunu daha bariz bir şekilde anlayabiliriz. Gönlün kırıklığa (yani sevdaya, muhabbete, parçalanışa) uğrayışı.

a) Önce, “bezm-i canda” vuku bulmuş.

b) Saniyen, “Bezm-i cân”daki nasibi “bu dünya”da da yaşadığı için, kırıklık bu dünyada da tekrarlanmış veya devam ediyor.

Yani, biri “âlem-i bekâ”da ikincisi “âlem-i fenâ”da (âlem-i escâm) olmak üzere, iki somut kırılma vakası dile getiriliyor, “yine” kelimesi kullanılmakla.

“Yine” kelimesinin anlamını, düğümünü ise “bezm-i can” çözüyor. Bu çözümü kuvvetlendiren de “O zaman ki” ifadesidir. Denmek isteniyor ki:

Yine zevrâk-ı derûnum kırılıp kenara düştü; ilk kırılış ise bezm-i can zamanında olmuştu.

Şuna dikkat edilmelidir ki buradaki *gönül kayığının kırılması*, bugünkü yaygın ve avami anlamdaki bir *gönül kırılışı*, *kalp kırıklığı*, birilerinden *incinmek*, *küsmek* anlamlarında değildir. Bu, can meclisinde kendisine muhabbet nasip olmuş bulunan bir âşığın tabii hâlini yansıtan bir kırıklıktır, hüzündür. Peygamberimizin şu anlamda iki kutlu hadisini hatırlayalım:

1. “Ben, gönlü kırık olanlarla beraberim.”

2. “Ben hüznün peygamberiyim.”

Ezeli aşktan hisse almış âşığın hâllerini, bilhassa hüznünü, acılarını çeşitli söyleyişlerle dile getiren sayısız örnekler vardır edebiyatımızda. İslâm sanatçıları, bu fâni dünya hayatını bir *gurbet* hayatı bilerek; âlem-i bekâdan bu ayrı düşüşün hüznünü, şekvasını terennüm etmişlerdir. Mevlânâ da:

Dinle ney'den kim hikâyet etmede

Ayrılıklardan şikâyet etmede

beytiyle *Mesnevî*'sine başlar. Şairlerimiz bu “vatan-ı aslı”den (âlem-i ervâh'tan) ayrı düşüşün hüznünü, bu hasretliği, “tekrar Hakk'a rucu'u”n özlemini çok işlediler. Bu “vatancüda” hâlin ıstırabı, eski edebiyatımızda görülen bütün “sevgiliden ayrı düşüş”lerin anlatımında bir mihver gibidir, bir temel unsurdur. Ancak, şairlerimiz, bir gelenek olarak, bu *fırakı* anlatırken, yani bu dünya hayatındaki hasretliği anlatırken, dünyamızdaki unsurlardan; eşya, tabiat ve insana ait motiflerden, özelliklerden de yararlanmışlardır. Bu yararlanma, edebiyatımızda çok zengin *teşbihler* oluşturdu. Bir yanı *hakiki dünyaya* bir yanı bu dünyaya bakan mecazların oluşumu; bir hakiki, bâtinî manayı; dünyevi, dış unsurlarla peçelemek sanatının geleneği kuruldu. Bu bakımdan eski şiirimizi anlamaya yönelirken, rastladığımız kelimelerin yalnız sözlük karşılığındaki alelade anlamlarıyla yetinmemeli, bu mecazların arkasındaki asıl öteki hakiki manaları da bilmeliyiz. Bunları bilmeyince eski şiirimiz derinliği sınırlı, tek yanlı, ancak ustaca kurulmuş bir belagat ve estetik hadisesi zannedilir.

İlk beyitte Şair, gönlünü: a) bir kayığa, b) bir pul şişeye benzetmişti.

a) Niçin kayık?

Kayığın şekil olarak da *kalbe* benzemesi bir yana, onun denizde seyreden bir araç olması dolayısıyla, bütün kâinatın bir umman misali olduğunu dile getirmek içindir. Allah'ın “Ol!” emriyle yarattığı kâinat, O'nun kudretinin, ilminin, esrarının sonsuzluğuna delildir ki bu sonsuzluk deniz olarak da ifadelendiriliyor.

Yunus bahri olmak gerek

Bir ummana dalmak gerek

İrfan erbabı, Allah'ın çepeçevre kuşattığı kâinatı, bu kudret ve hikmet denizinde seyrederek. Bu kâinat ki Allah'ın *nurundan*, *emrin-*

den, *aşk ile bakışından* halk oldu. Bunlarda layığı üzere seyretmekse ancak insana mahsustur. Çünkü *mahlukun en şerefli*si insandır. Allah *insanı, eşya ve hadiseleri zapt ve teshir etsin diye kendine halife olarak yarattı*. Kâinatı musahhar kılmak kulluk görevi olan sürekli tesbih ve tefekkür üzere bulunmak, bu umman içinde insanı, yani gönü, bir kayığa benzetmekle vurgulanıyor. Çünkü duygunun ve duygunun yönetimindeki tefekkürün merkezi, gönüldür, kalptir. Gönül beytullah'tır.

b) Niçin pul şişeye benzetiliyor gönül?

Çünkü kırılmak şişenin kaderidir. Gönül şişesinin kırılma kaderini yaşaması Kâlû Belâda (Can Meclisi'nde) vuku buluyor evvela:

“Hatırla ki, Rabbin âdemoğullarının sülblerinden zürriyetlerini çıkarıp da onları nefislerine karşı şahit tutarak: ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ diye buyurduğu vakit onlar da: ‘Evet Rabbimizsin, şahit olduk.’ demişlerdi. Bu şahit tutuşumuzun sebebi, kıyamet günü, ‘Bizim bundan haberimiz yoktu.’ dersiniz diyedir” (Arâf, 172)

Ruhların, Hak ile beraber oldukları, “*Elestü bi-Rabbikum*” sorusuna “*Kâlû belâ*” mukabelesiyle verdikleri vaat vakti, ikinci beyitte de “o zaman” ifadesiyle hatırlatılıyor. İşte o zaman ki, bu “can meclisinde” yani ruh meclisinde ruhlar Allah ile beraberdiler. İşte insan bu âlem-i ervah'taki beraberliğin hasretini çeker. Allah'ın muhabbet ile bakarak cevherimizi halk ettiği bu *muhabbet meclisinde*, en büyük bağış insana lütfedilmiştir. Bütün hilkatın hissesini aldığı bu *kâm meclisinde hisse-i muhabbetle* şerefleniyor insan.

Allah'ın sonra insanları “Biraz korku, biraz açlık, biraz da mallarından, canlarından ve mahsullerinden yana eksiltmek suretiyle imtihan etmek” (Bakara, 155) için âlem-i escama göndermesiyle başlayan bu dünya hayatı, o meclisten uzak düşüşün hüznüne, acısına, hasretine sebeptir insanın.

İşte bu cisimler dünyasına düşüş, bir pul şişenin taşlık bir yola düşüşü gibidir.

Can meclisinde, bir kâle-i kâm olarak muhabbetten hisselerle dolu olan gönlü, Yaradanın nezdinden ayrı düştüğü bu dünyada, imtihan sebebiyle yaşayacağı masiva yüzünden *kırıklığa* uğrayacaktır. Hissesine hem muhabbet düşmüştür, hem de bu gurbetlik *pâre pâre* kılmıştır gönlünü.

Öte âlemden “belâ” yani “evet” vaadi, aynı zamanda, kendisine takdir buyurulan bütün kadere; imtihan gereği uğrayacağı bütün *belalara* da göğüs germesinin vaadidir. Bu belalar âdeta bir taşlık yola benzer ki tekrar tekrar gönül şişesini kırarlar hep. Şeytan ve nefis, *gönül şişesini buğulandırmak*, bu *gönül ayinesini paslandırmak*, onu *kırmak* görevindedir.

Bu sebeplerden, gönül *pare paredir*.

a) Hem hasretlik duygusuyla,

b) Hem gurbetteki imtihanlar yüzünden.

“Sonra Allah onu (insanın şeklini) düzeltip tamamladı ve bizzat kendi kudretinden ona ruh koydu. Sizin için kulaklar, gözler, kalpler yarattı” (Secde, 9). Ete kemiğe bürünerek dünyaya geldik. Burada birçok musibete maruz kalacağız. “And olsun ki mallarınızın sarfı ve canlarınızın musibeti hakkında imtihan olunacaksınız. Sizden evvel kendilerine kitap verilenlerden ve Allah’a eş koşanlardan da gerçekten birçok incitici şey işiteceksiniz. Eğer katlanırsanız ve sakınırsanız işte bu, din işlerine olan metanet ve bağlılıktandır” (Âl-i İmrân, 186). Birçok kıran, inciten, bazen şaşırtan şeylere muhatap olacaktır insan. Âl-i İmrân, 30; Mâide, 48; En’âm, 50 ve daha birçok sûrede de, müminlerin bu dünyada uğrayacağı musibet, edileceği imtihan anlatılır. İşte Şair’in bir kayığa teşbih ettiği gönlü için:

“Dayanır mı şişedir bu reh-i seng-sâre düştü”

demesi bu sebeplerdendir. Ve can meclisinde bütün mahlukata kâm kumaşı bölüştürülürken; muhabbetten en büyük hisseyi alan insanın, aynı zamanda bu hisse-i mahabbeti hamil olarak paramparça olmuş bir gönüle sahip bulunduğu yine aynı sebeplere dayanıyor.

Bu beytin üzerinde başka açılardan da durulabilir. Önümüzdeki yazılarda onları da denemeye çalışacağız.

Mavera, Ekim 1978

BİR TAHLİL DENEMESİ -III

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Bu sayıda üçüncü beytini tahlile çalıştığımız Şeyh Gâlib'in "düş-tü" redifli gazelinin ilk iki beyti, *Mavera'nın* 22 ve 23. sayılarında incelenmişti. Diğer beyitleri ise gelecek sayılarda ele alınacaktır. Amacımız, bazı beyitleri vesile kılarak eski şiirimizin şekil ve muhteva yönünden özelliklerini göstermeye çalışmak ve çağdaş sanata eski edebiyatımızın kaynaklık etmeye müsait zenginliklerini tanıtmaya katkıda bulunmaktır.

*Gehi zîr-i serde destî geh ayâğı koltuğunda
Düşe kalka haste-î gam der-i lûtf-i yâre düştü*

Şeyh Gâlib

Kelimeler:

Gehi: Ara sıra, bazı bazı, kimi vakit.

Zir: Alt, aşağı.

Zir-i serde: Başının altında.

Deste: El.

Desti: 1. Eli. 2. Testi, testisi.

Ayağ: 1. Ayak. 2. Kadeh, içki kadehi.

Haste-i gam: Gam hastası.

Der-i lûtf-i yâr: Sevgilinin lütuf kapısı

Anlamı:

1. Bazen eli başının altında, bazen [de] ayağı koltuğunda [olarak] gam hastası düşe kalka [varıp] sevgilinin lütuf kapısına düştü (yıkıldı).

2. Kimi vakit [içki] testisi başının altında, bazen [de] kadehi koltuğunda [olarak] gam hastası düşe kalka gitti, sevgilinin lütuf kapısına düştü (yıkıldı).

İzah:

Beyitte görüldüğü gibi gam hastası, testisi başında ve kadehi koltuğunda olduğu hâlde değil, kimi zaman testisiyle, kimi vakitlerde de kadehiyle sevgilisinin kapısına varıyor. Testi ve kadeh bir arada değildir. Bu durumla, gam hastasının fakr hâli daha trajik bir muhteve ile verilmiş oluyor. Hastanın, kimi defa testisi, kimi kere de ancak kadehi vardır.

Düşe kalka yol alarak gelip sevgilinin kapısına düşen ve oracıkta iki büklüm hâlinde serilip yatan lütuf isteyicisi âşğın bazen eli (yahut) testisi bir yastık gibi başının altındadır, bazen de ayakları (yahut) bardağı koltuğunun altında. Kapının önünde büzülmüş yatan bir insan tablosu çiziliyor burada. Resmedilen bir başka tablo daha var bu beyitte. O da, ya testisi başında, yani testisini omuzlamış, ya da kadehini koltuğuna, yani koynuna koymuş olduğu hâlde, düşe kalka, yani yıkıla yıkıla, sendeleye kapaklana yol alan gam hastası (fakir, sarhoş) birinin tablosu.

Eski edebiyatımızda *âşıklığın* bir *sarhoşluk* olarak anlatıldığı malumdur. Âşık, aşk şarabından içerek, aşktan nasibini alarak mestolmuştur. Gazelin ikinci beytinde bu durum, “Bezm-i canda kismetler bölüşülürken bize de hisse-i muhabbet olarak pare pare bir gönül düşmüştü.” diye anlatılmıştı.

Beyitte görüldüğü gibi çok canlı ve orijinal biçimde resmedilen hâlden, hayattan asla şikâyet edilmemektedir. Hâlimden, sevdasından şikâyetle bulunma durumunu edebiyatımızın daha çok mecazi, beşerî aşkı dile getiren örneklerinde bulabiliyoruz. Orada sevgilinin vefasızlığından, zulümlerinden vs. yakınılmıştır. Hakiki, ilahî aşkı terennüm eden şiirlerde, nasibinden şikâyet pek yoktur. Rıza, teslimiyet, hoşnutluk vardır. Yukarıdaki beyitte de şekva yoktur; ancak bir “durum anlatımı” vardır. Bu anlatımda Şair, birçok şairde bolca görülen anlatımları tekrarlamamış, tamamen değişik bir imaj keşfetmiştir.

Aşk yolunda belki bir nice zamanlar, *eli başında*, yani elinden kimseciklerin tutmadığı, tutamadığı ve *ayağı koltuğunda*, yani kendisinin de kimseciklerin yanına gitmediği bir âşıklık hâli anlatılıyor birinci mısradadır.

İkinci mısradaki sevgilisini ve onun lütfunu idrak ediş ve yola koyuluş durumu işleniyor. Bu yöneliş, maşukun kapısına sığınaş yolculuğu; vusuldeki güçlükleri, meşakkatleri, imtihanları, cilveleri anlatmak için “düşe kalka” kelimeleriyle ifade edilmiştir. Belki bu çaresizlik yahut istiğna, yârin lütuf kapısına düşüşün, maksuda erişin şartı ve vesilesi olmuştur.

Hasta, bir gam hastasıdır. **Vücut aliliyetinin (hastalıklarının)** verdiği fiziki ağrılar içinde değildir âşık. Hastalığına deva, lütfu bol sevgilinin büyük kapısındadır. Ellerin boş çevrilmeyeceği kapıda.

Edebî Sanatlar:

A. *Düştü* kelimesinde *cinas* vardır. Biri, düşüp kalmaktır; düşe kalka yürümekten takati kesilerek nihayet sevgilinin kapısına kadar varıp oraya yığılıp kalmaktır. Diğeri, yola düşmektir. Yola koyulmak anlamındadır. Sevgilinin “ocağına düşmek”, ona “dâhil düşmek” niyetiyle yola çıkmaktır.

Bu *düşme* kelimesi, beyitte birkaç kelimeyi de hükmü altında toplayarak bir *cem* sanatı oluşturmuştur: 1) Testisi başının, 2) kadehi koltuğunun altında, 3) ve gam hastası olarak lütuf kapısına düşülmüş.

B. Şarap testisi ve içki bardağı anlamına gelen desti ve ayak kelimelerinin burada asıl manalarından başka bir manaya nakledilmek suretiyle de kullanılması, yani hakikat manasının mecaz manasına alet olması suretiyle birer *mecaz-ı lügavî* belirttikleri görülmektedir.

C. Beyitte ileri bir *mübalağa* geliştirilerek *ifrat*'a başarılı bir örnek oluşturulduğu meydandadır. Malumdur ki mübalağa; bir şeyin tarif ve tasvirinde ya olduğundan fazla veya eksik göstermeye yönelmektir.

D. Ama bu mübalağada; mübalağanın “âdeten ve aklen imkânsız oluşu” olarak bilinen “gulüv”e düşülmediği muhakkaktır. Buradaki mübalağa fevkalade güzel bir *tavsif*, *tasvir* olarak beliriyor.

E. Beyitte *mürettep* bir *leff ü neşr* de hissedilmektedir: a) Birinci mısradaki zikredilen eli başının altında (olarak yürüyen) yahut testisini başının altında (tutarak yürümekte olan) *gam hastası* kişinin, ancak düşe kalka yol alabileceği, b) Yine birinci mısradaki *ayağı koltuğunda* olarak yol alan kişinin doğru dürüst yürüme imkânından yoksun oluşu dolayısıyla gelip *yârin lütuf kapısına düştüğü* hükmüyle karşılanarak tamamlanıyor. Yani birinci mısradaki zikredilen ifadelerin

“münasip ve mütemmimi” olacak lafızlar ikinci mısradan irat edilmek suretiyle “leff ü neşr” yapılıyor.

F. Keza beyitteki, “eli başının altında” ile “düşe kalka” ve “hasta” arasındaki münasebet ilişkisi bir *tekabül* sanatı da oluşturmaktadır. “Ayağı koltuğa” alınmış hâliyle de “sevgilinin kapısında bulunuş” arasındaki münasebet dolayısıyla da yine bir *mukabele* mevcut.

G. *Dest*, ayak, *düşe halka sevgilinin kapısına hasta olarak düşüş* ifadeleriyle beyitte zengin bir *tenasüp* örgüsü kurulmuş.

H. “Der-i lûtf-i yâre” düşüş için *güzel bir sebep bulunmak* suretiyle *hüsn-i tâlil* sanatı yapılmış. “Eli başında” ile anlatılan çaresizlik hâli ve “ayakları koltuğunda” olduğu hâlde “düşe kalka” yol alan âşğın bu zavallı hâli, sevgilinin lütuf kapısına sığınış sebebidir.

İ. Eğer birinci mısradan, testisi başında ve kadehi elinde olduğu hâlde yalpa vura vura yol alan serkeş bir sarhoş tasviri anlıyorsak, böyle birinin olsa olsa sevgilinin kapısına ancak serkeşane bir şekilde dayanacağı ihtimaline yer veriyorsak, ikinci mısradan zikredilen gelip lütuf dileme hâlini anlatan ifadeler bizim için bir bakıma sürpriz de ifade edebilir. Serkeşlikten cayılmış bir hâli belirleyen bu sürpriz hâlde bir *rücu* sanatı görmek de mümkündür.

J. Keza eğer sözün beklenilmeyen bir şekilde bitirildiği kabul edilirse, “der-i lûtf-i yâr” ifadesiyle önceki ifadeler arasında bir *terdid* bulunduğu da kabul edilebilir.

K. Yahut “sevgilinin lütuf kapısına” gelişiyile önceki ifadeler arasında bir *tezed* da görülebilir.

Bu ifadeler arasındaki münasebette ister bir *tezed*, isterse bir *mukabele* mevcut olsun; her iki durumda da gayet başarılı *tıbak* sanatının bulunduğu açıktır.

L. Beyitte anlam ile ahenk arasında çok muvaffak bir uyum da mevcuttur. Birinci mısradaki “z” ve “s” ile “ğ” seslerinin verdiği ahenkte, sakat bir insanın ancak zorlukla, sürüklenircesine ve yuvarlanırcasına yürüyebilşinin seslerini duyar gibi oluyoruz. İkinci mısraın sesinde de, yine o sakat ve hasta insanın ikide bir yere kapaklanışının ve nihayet kapı önünde yıkılıp düşüşünün gürültüsünü duyuyor kulağımız.

Mavera, Aralık 1981

BİR TAHLİL DENEMESİ -IV

*Erişip bahâra bülbül yenilendi sohbet-î gül
Yine nevbet-î tahammül dil-i bî-karâre düştü*

Şeyh Gâlib

Sadeleştirme:

Bülbül bahar[ın]a erişip [kavuştu ve böylece] gül sohbeti yenilendi (tazelendi); tahammül etme nöbeti yine kararsız gönlüme düştü.

Anlam:

a) Bülbül muradına ermiştir; gelen baharla birlikte bülbül gönlüne kavuşmuştur; onunla aşk sohbetine başlamıştır. Hasret gidermektedirler, sona erdi ayrılıkları onların artık. Lakin bense hasretler içindeyim.

Onların tekrar kavuşmalarına rağmen, ben hâlâ uzaklardayım sevdiğimden. Onların vuslatına bu tanık oluşum, benim darmadağınık olmuş gönlümü daha da perişan etmiştir. Buna tahammülden başka ne yapabilirim? Bir tahammül nöbeti düştü yine bana, benim bu ka-

rarsız gönlüme. Acaba bu kararsız gönlüm, bu tahammül nöbetine dayanabilir mi?

Benim kaderimde hep ayrılıklar var. Hep tahammül etmek düşüyor bana sadece. Sürekli tahammül nöbetleri tutmaktayım.

b) Herkes mutlu. Bir mahrumiyet, hasret döneminden sonra, gönüllerinin dilediklerine kavuşuyorlar. Benimse nasibim hep ayrılık ve bu ayrılıklara katlanma.

Yine bir tahammül nöbeti düştü bana. Gönlümse kararsız; acaba şimdiki bu yeni tahammül nöbetine de dayanabilecek miyim?

c) Aslında, hiçbir kararda sabit kalamamıştır gönlüm. Hep hâlden hâle geçen bir gönlüm var benim. Tecellilerin hâlden hâle döndürdüğü bir gönül. (Mutasavvıflara göre hâl; kulun elinde olmaksızın, kalbine gelen sevinç, hüznün, genişleme, daralma, şevk ve kararsızlık, heybet ve heyecan gibi ruhî hâller.)

d) Baharla birlikte gül ile bülbül birbirine kavuştular. Aralarında hararetleli bir muhabbet söyleşmesi cereyan etmektedir. İnsanı yakan, dilhûn eden o yakıcı söyleşmelerine tahammül, benim kararı elinden giden gönlüme düştü. Bülbülün o feryatları karşımda itidalini kaybeden gönlüme düştü tahammül.

Yorum:

Birbiriyle anlam ilişkisi içinde bulunan yani yek-ahenk bir özellik taşıyan bu gazelin birinci beytinde, bir kayığa benzetilen gönül, parçalanarak sevgilinin kıyısına vurmuş; ikinci beyitte bu durum ezeli bir nasip olarak ifade edilmiş; üçüncü beyitte ise aşığın sevgili kapısına varıp düşüşü tasvir edilmişti.

Değişik bir tasviri de bu beyitte görüyoruz. Şair burada, âşık ve maşuk tasvirini, edebiyatın klasik sembollerıyla yapıyor. Âşık, bülbüldür; maşuk ise gül. Bahar, bu âşıkdaşlığın en hararetili ve hareketli dönemini (mevsimini) ifade eden tamamlayıcı bir unsurdur. Bahar, aşk alanıdır; gülse bülbülün bu alan içindeki biricik sevgilisi. Gül, gerçi baharın bir uzvudur; onunla iç içe bir vakıadır ve bu yüzden de bülbülü coşkulan-dırır ama bülbülün asıl amacı, bu baharın özü gibi olan güldür. Gül ile bülbülün sevdasını doruğa ulaştırın bir dekordur bahar. Bu yüzdendir ki gülsüz bahçeler, çimenlikler bülbülü kandırmaz pek.

Bülbülün, diğer aylarda lâl olduğu (dilsizleştiği), ancak baharda ve gül için şakıdığı, edebiyatımızda çokça ifade edilmiştir. Bu şakımalarda bazen sevinç, bazen de hüznü vardır. İkisinin arası iyi ise bülbül, bu kavuşmanın mutlu neşidesidir; yok eğer gül bülbüle yüz vermiyorsa nazlanıyorsa bu şarkılar, birer hüznü bestesidir.

Edebiyatta gül ile bülbüle izafe edilen sevdâ, şairlerin kendi aşk hallerini anlatmaya bir vesiledir tabi. Bununla birlikte bülbülün sese ve doğaya, fitraten vurgun bir mahluk olduğu da malumdur ve edebiyatın bu seçimi de tesadüfi değildir elbette.

Beyitteki bülbülün bahara erişmesi, âşığın sevgili kapısına ulaşışı olarak anlaşılmalıdır. Bu ulaşış ile birlikte gülün sohbetine kavuşulmuştur. Hem gül sohbetlerde bulunmaktadır, hem de âşık, gülü üstüne sohbetlerini yenilemede. Bu yenilenişte aşkın yeniden ikrarı vardır. Bülbülün aşkını yenilemesi vardır. Eğer varsa, vefasızlıklarından pişmanlık da vardır. Çünkü bülbül, aylar boyunca bu aşkı aynı hararetle koruyamamış, bahar dışı mevsimlerde aynı coşkuyu taşıyamamış olmanın affını sunacaktır. Âdeta hatalarından bir tövbe ediş, bağlılığını yenileyiş ifadeleri mevcuttur bu erişişte.

Bu gazelin daha sonraki beyitleri, özellikle mahlashanesini (makta beyit) göz önüne alacak olursak, düşe kalka yâr kapısına düşüş, bir

müridin, şeyhinin dergâhına varıp tekrar yüz sürüşü olarak anlaşılmalı. Bilindiği gibi müridin şeyhe intisabı, günahlarından tövbe etmeye söz vermek şeklindedir. Tövbe eden derviş, gaflet saikiyle eğer bir günah işleyecek olursa, bundan hemen pişmanlık duyarak gelip tövbesini yenilemelidir. Tecdid-i iman, tecdid-i nikâh örneği, tecdid-i tarik de vardır tasavvufta. “*Erişip bahâra bülbül yenilendi sohbet-i gül*” mısraından derviş, şeyhinin dergâhına vararak tövbede bulunup bağlılığını yeniledi, anlamı çıkıyor yani. “Sohbet-i gül” terkihiyle bu huzur anlatılıyor. Gül, bu huzurdaki ilahî rayihayı ifade için kullanıldığı gibi, sohbet de tarikatın eğitim yöntemini ifade eder. Bilindiği üzere sohbet yoluyla eğitmek, peygamberlerin yöntemidir. Bu yüzdendir ki peygamberlerin çevresinde bulunan sohbet taliplilerine de sahabe denilmiştir.

Birinci mısra ile anlatılan huzura varıp tövbesini, vaadini yenileyen derviş, bir tahammül neveti olan bu hayata yeniden başlamış olacaktır tabi. İkinci mısradaki “yine” kelimesi, bu durumu anlatıyor. Bu hayat niçin “nevet-i tahammül” olarak ifade edilmiş? Çünkü sülûk gerçekten bir tahammül ister: çileye tahammül. Şair’in bağlı olduğu Mevlevî Tarikatında bu çile, bin bir gündür. Kaldı ki bu bin bir günlük çileye soyunmaktan çıktıktan sonra da bir ömür boyu devam edecek olan imtihanlar vardır daha. Her kişinin değil, ancak kişinin göğüs gerebileceği bir yoldur bu: “*Derviş bağı taş gerek / Gözü dolu yaş gerek / Koyundan yavaş gerek; / Vurana elsiz gerek / Sövene dilsiz gerek / Derviş gönülsüz gerek*”tir. Her gönül, her nefis katlanabilir mi buna? Kaldırabilir mi bu yükü? Şair bu sorulara cevap olarak kendi gönlünü, nefisini kararsız görüyor. Eğer bıkarar olmasaydı; biatını yenilemeye lüzum kalmayacaktı; sohbet-i gülden (dergâhtan) ayrılmamış, hatalara, günahlara düşmemiş olacaktı. Hâlbuki o, hatalardan yine dönmüş olarak ve yine tahammül nöbetine soyunmuştur. Beyitten öyle anlaşılıyor.

Bir de şu var: Beyitteki “yenilendi” ve “yine” gibi kelimeler, tövbeden sonra tekrar günahlara batarak tarikine âdeta ihanet etme hâlini dile getirmekten başka, bir edebi ve tevazuu da anlatmaktadır. Çünkü derviş, kendini hep günahkâr, nefisini hep hor görür. Kibirden, gururdan, nefis emniyetinden uzaktadır, melamet ehlidir derviş. Onun için Şair; “Bu tövbede sadık kalacak mıyım, yoksa tekrar günahlar işleyecek miyim, bilemiyorum.” diyor. Gönlünü bu hususta “bıkarar” görüyor. Ama kararsız da olsa gönlüne, bu varış dolayısıyla, şimdilik yine bir tahammül nöbeti düşmüştür.

Görülüyor ki zengin bir anlam taşıyor beyit. İnsana geniş manalar çağrıştırıyor.

Şiirin tümü göz önüne alınınca, ağır basan anlam şu oluyor: “Herkes şimdi bir bahar devri yaşıyor, mutludurlar. Bir bülbül gibi, güllerinin sohbetine kavuşmuşlardır, biatlerini yenileyerek, muratlarına ermişlerdir. Lakin bana bu durum kısmet olmadı. Kararsızlıkları yüzünden hatalara düşen gönlüme, ceza olarak verilmiş olan bir mahrumiyet, yani mürşidimin huzuruna çıkamama cezasına uğramış bulunuyorum. Layık olduğum bu cezaya tahammül etmeliyim şimdi. Bir tahammül nöbeti tutturuluyor bana; bununla imtihan ediliyorum. Buna dayanmam lazım. Aslında kendi ettiğimi çekmekteyim.” Yani yoğun bir nedamet içindedir şair. Lakin bu talihsizliği dolayısıyla umutsuz da değil. Kendinin de, bir tahammül nöbeti sonunda güllüyle sohbete nail olabileceği duygusu hâkim. Çünkü tövbelere daima açık olan bir kapıdadır.

Mavera, Şubat 1982

BİR TAHLİL DENEMESİ -V

*Meh-i burc-i ârızında gönül oldu hâle mâil
Bana kendi tâliimden bu siyeh sitâre düştü*

Şeyh Gâlib

Kelimeler:

Meh: Ay.

Burç: Burç (küme hâlindeki yıldızlar), güneş devrinin bölündüğü; on iki parçadan biri.

Ârız: Yanak.

Meh-i burc-i ârız: Yanağın burcunun ayı.

Hâl: Ben (vücuttaki benek).

Tâli': Talih, kısmet (tulu'dan, doğan).

Mâil: Eğilimli, meyilli.

Sitâre: Yıldız.

Sadeleştirme:

Gönül, ay burcu [gibi parlak] yanağın [üstündeki]siyah bene meyil (verdi, tutuldu); [böylece] bana [da bu] kendi talihimden bir kara yıldız düştü (düşmüş oldu.)

Gerekli Açıklama:

Beyitte, yüz; aya benzetilmiştir. Yüzdeki benler de burçlara. Ay ve *burç* kelimeleri üzerinde duralım:

Yıldızların hareket ve durumlarına bakarak hüküm çıkaran *ilm-i tencim* (yıldız ilmi), Babillilerden önce Nebatilerin, daha sonra da Yahudilerin çok yakından ilgilendiği, fakat asıl gelişmesini İslâmiyet'ten sonra göstermiş olan bir ilimdir. İlm-i ahkâm-ı nücûm üzerine İslâm bilginleri sayısız eser vermişler. İlk sağlam takvim düzenleyenler (yani *ilm-i zîc* ile uğraşanlar), gökyüzüne dair ciddi bilimsel araştırmalarda bulunan ve büyük rasathaneler kuranlar Müslümanlardır. İslâm toplumlarında ilm-i nücûm bir yandan evrenin sırlarını araştıran bir bilim dalı olarak gelişirken, öte yandan da, bu bilimle daha önceleri uğraşmış bulunan toplumlara ait bazı kalıntı bilgi ve hurafelere de yer veren bir meşgale alanı olarak devam etti. *Yıldız falcılığı*, ilm-i nücûmun gölgesinde, kimselerinin merakını tatmin eden bir uğraş olarak günümüze kadar da gelmiştir.

İlm-i nücûma esas; aya uzaklıklarına göre sıralanan: *Zühâl* (Satürn), *Müşteri* (Jüpiter), *Mirrih* (Mars), *Şems* (Güneş), *Zühre* (Venüs, Çoban Yıldızı), *Utarid* (Merkür), *Kamer* (Ay) adlı *sebâ-yı seyyâre* (yedi gezegen) ile *buruc-ı isnâaşer* denilen on iki burçtur. Bu yedi gezegen, yani yedi gök, Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde *yedi tabaka* olarak zikredilmiştir. Bunlara *burçlar göğü* ile *atlas göğü* de eklenince *nüh âsmân* (nüh felek: dokuz gök) denilmiştir.

Güneşin fevkinde olan ilk üç gezegene (yıldıza) *eflâk-i selâse-i ulviye*; altında olan ikisine *sifliyyîn* demişler. Bunların beşine *hamse-i mütehayyire* adı verilmiş. *Kamer* ile *Şems* (yani Ay ile Güneş) birlikte *kevâkib-i sebâ-yı seyyâre*'yi (Heft Âyîne veya Heft Bânu'yu) oluşturuyorlar.

Yıldızların etkisine inananlara göre hayvan, bitki ve nebatlar bile bu

yıldızların etkisinde olarak duyarlık, ahlak, tabiat ve sağlık bakımından çeşitlilik gösterir. Her yıldızın belirttiği değişik renk ve özellikler vardır.

Bunlardan yukarıdaki beyte konu olan meh'in (kamer, ay) tabiatı mutedil soğuklukta ve rutubette kabul edilmiş. Geceye ait bir müennes sayılan Kamer, mutluluk vermede mutavassıt bilinmiştir. Bu gezegene mensup olanlar için bencil, endişeli, kararsız, hayalci, zayıf iradeli, ihmalci olurlar denilmiştir. Kamer'e ait renk be-yazdır ve Kamer'in dostu Şems'tir ve düşmanı yoktur. Kamer'e, keten ve kuru ot gibi şeyleri çürütmek hassası isnat olunmuş.

Şairler sevgililerini Kamer'e benzettikleri zaman, kendi varlıklarını da onun bakışlarına dayanamayan ve hemen çürüyüveren ketenlerle (kettan), mesela ketenden bir gömleğe benzettiklerine dair eski edebiyatımızda çok örnekler vardır:

*Kettan gibi fersûde olursam da olaydım
Tek ol meh-i sîmin-tene pîrahen olaydım*

Nâbî

[Yeter ki] o gümüş tenli aya [yani, bir nur gibi parlayan o sevgiliye benim vücudum bir] gömlek olaydı [yani ona bir sarılaydım da isterse] keten gibi yıpranaydım (çürüyüp mahvolaydım).

Eski edebiyatımızda ilm-i nücuma ait bilgilerin, ifadeyi güzelleştirme, tasvir ve teşbihler yapma amacıyla kullanıldığı açıktır. Şeyh Gâlib de birçok beytinde bu geleneğe itibar etmiştir. Bir beytinde şöyle diyor:

*Vâbeste ise ayş ü tarab hükm-i nücûma
Mehtâb ederiz yâr ile çün devr-i kamerdir*

[Eğer] eğlentilerimiz ve yaşantılarımız [yeme içme ve keyif çatmalarımız] yıldızların hükmüne bağlı ise, [biz de] sevgili ile mehtap (sefalar) eyleriz, çünkü [devir] kamer devridir.

Buradaki *devr-i kamer*, şu oluyor: İlm-i nücuma göre gezegenlerin her birine ait biner seneden oluşan yedi devir varmış. Zühâl ile başlayan devreye *Devr-i Âdem* demişler. Zühâl, Mirrih, Müşteri, Şems, Zühre ve Utarid'in devirleri geçmiş imiş. Şimdi *Kamer devrinde* yaşıyormuşuz. Devr-i Kamer için, *Devr-i Muhammedî* de demişler. Devr-i Kamer, kıyamet öncesi devir olmak dolayısıyla "fitne" ve "ahir zaman" gibi kelimelerle birlikte de kullanılmış.

*Devr-i kamerde merkezi âşub ü fitnenin
Müşğîn saçınla hâl-i müdevver değil midir*

Beyitte Seyyid Nesîmî: "Bu kamer devrinde karışıklığın, fitnenin merkezi, senin misk kokulu saçınla, yusuvarlak ben'in değil midir" diyor. Devr-i Kamer'deki karışıklık ve fitne, kıyametin alameti olarak bilinmiştir.

Yüzdeki benlerin de *burçlara* benzetildiğini söylemiştik. Gerek benlerin siyah renkli oluşundan gerekse devrin Kamer devri oluşundan hareket ederek Şeyh Gâlib, talihine bir siyah sitare düşmüş olduğunu söylüyor. Yani bir kara talihe sahip bulunduğunu ifade ediyor. Yıldız kelimesiyle dilimizde birçok deyim oluşturmuştur. "Yıldızı parladı" deriz, şanslı yaver gitmiş olanlara. Veya "yıldızı karardı" denir, zevale uğrayanlar için. "Var mı ben gibi yıldızı düşkün kimse" diyor mesela Şinasi.

Sevgilinin yüzündeki benlerin, karamsar bir tablo çiziminde çokça kullanıldığını görüyoruz eski edebiyatta. Bazen bu benler, âşğın kapkara, gamlı bir gecede kalmasının vesilesi bilinmiştir:

*Dil-i zârî haste kıldı ne yaman nazâredir bu
Şeb-i gamda koydu hâlin ne siyeh sitâredir bu*

Yani ağlayan (inleyen) [bir] hastaya döndürdü, ne yaman [bir] bakış-
tır (görünüştür) [onunki; beni] gam gecesine [saldı] ben'in [o ne bir]
siyah yıldızmış [meğer].

Benler bazen de, gönül kuşunu avlamak için tuzağa konulmuş
“dane”lere benzetilmiştir:

*Bir dâmdır o turra ki tahrîk-i bâd ile
Çün dâne hâl gâh nihân geh bedîd olur*

“Saçların öyle bir tuzaktır ki, rüzgârın dalgalandırmasıyla gönül-
leri avlamak için o tuzağa konulmuş yemlere benzeyen benlerin
bazen görünür, bazen de gizlenir birden.” diyor bu beyitte de
Nesîmî.

Siyah benlerin, bir *küfür ülkesine* benzetildiği de olmuştur:

*Şöyle gird olmuş frengistân birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana*

Nedim

Benlerin ve saçların siyahlığı, bir inanç karanlığı içinde olan *küfr
hâlini, kâfirliği* hatırlatmış şairlere:

*Zülf ü hâlinle değil hiç müselmân birisi
Birisi hâin-i din düşmen-i îmân birisi*

İzzet Molla

Keza benlerin *Habeşe*, *Habeşistan*'a da benzetilmiş olduğunu görü-
yoruz:

*Hüsn meydânında Sultân-ı Habeş'tir hâl-i dost
Kim sunar hindû-yı zülfi anberin çevgân ana*

Ahmet Paşa

Gönül bir *kuşa* benzetildiğinde, daima *dane* olarak ele alınmış ve saçlar da bu benlerle birlikte tuzağı tamamlayan bir unsur olmuş; böylece zengin *tenasüp* örgüleri oluşturulmuştur.

Saçların miskten örüldüğü ve benlerin ise anberden serpiildiğini anlatan ifadeler olduğunu da burada belirtmeliyiz. (Misk ile anberi belli bir oranda karıştırarak elde edilen kokulu madde ile yüze kondurulan siyah renkli yapma benlere de *galiye*, *gavâil* derlerdi.)

Bu meseleye girmişken benlerin eski edebiyatımızda daha ne gibi anlatımlar için kullanıldığını gösteren birkaç örnek ekleyelim:

*Kaşınla kirpiğin, zülfün, yüzündeki benlerin dâhi
Biri ayyar, biri tarrar, biri mekkâr, biri câdû*

Yani, “Kaşınla kirpiğin, zülfün ve o benlerin, biri heves düşkünü, biri yankesici, biri düzenbaz, biri de büyücüdür.” diyor Nesîmî.

*Ben ol gavvâs veş can terkin ettim
Senin yüzündeki hatt ile hâle*

Burada yüz, engin bir denize; yüzdeki benlerle çizgiler (kaş, kirpik) de denizin derinliklerindeki *inci* ve *sünge*r gibi zenginliklere benzetilmiş. “Yüzündeki hat ile benè canımı dalgıç gibi feda ettim.” deniyor.

*Hâli gibi od üstüne saldı beni anın saçı
Kimse bu resm ü hâl ilen zülf ile hâle düşmesin*

“Beni sevgilinin saçı, ben’i gibi bir ateşin üstüne yolladı. Dilerim kimse bu şekilde ve hâldeki zülfe ve ben’e rastlamasın.”

Dikkat edileceği gibi benler daha çok, âşığın *kara talihini* beyan için kullanılıyor:

Kara benin gibi düştüm od üstüne yanaram

Bu âteşi ana sor kim yanar hevâsından

Nesîmî

“Kara benin gibi bir ateşin üstüne düştüm, yanar dururum; sen bu ateşi gel de kendi isteğiyle yanandan sor.”

Yorum:

Yukarıdaki açıklamalardan sonra, beytin anlamı daha belirgin bir hâle gelmiş oluyor. Şair bir ay gibi parlak gördüğü sevgilinin yüzünü, aynı zamanda ben’i veya benleri de göz önüne alarak, bir ay burcuna benzetiyor. Yüz, ay burcuna benzeyince, yukarıdaki izahlardan da anlaşılacağı üzere, ay burcunun vafından olan, olumsuzluklara muhatap olmuş bulunuyor, bir bahtsızlığa uğradığını ifade ediyor. Kamer’in o bencil, ihmalci, çürütücü vasıflarına ek olarak, kara bir talihi temsil eden benlere de mail oluşu bu talihsizliği şiddetlendiren bir unsur oluyor. *Yanağın* (yüzün) çevresindeki *benler*, yani ay burcunun etrafındaki o “siyeh sitâre”, Şair’in kara talihine, kısmetine bir *kara yıldız* isabet etmiş bulunduğuna işaret olmaktadır. *Ay burcu* ile o *siyeh sitâre*, ikisi birden, talihsizliği şiddetlendirmiştir. “Yanağı, benlerle bir *yıldız kümesine*, bir *burca* dönmüş, yüzü Ay gibi. Gönlüm, o burçta yer almış Ay yüzündeki ben’e meyil verdi, ne yapayım? Bana da kendi talihimden bir kara yıldız düşmüş oldu.” diyen Şair, aslında bu talihsizliğine sebep olarak gönlünün *hâle* (ben’e) meyletmesini göstermektedir. Yani *gönlü Aya değil ben’e* meylettği için bu

talihsizlikler başına gelmiştir. Eğer yalnızca Ay'a meyletmiş olsaydı, bir uğursuzluğa düşmeyecekti. Ay'ı bırakıp da, o Ay'ın çevresindeki, *küfrü* temsil eden *benlere* eğilim göstermiş olması yüzünden, bir *ceza* olarak, *yıldızı kararmıştır*. Yani tasavvufla izah edilmesi gereken bir *edep hatası* göstermiş oluyor. Ay dururken, çevresindeki gezegenlerden, hem de bir kara gezegene meyil duyusunun bir cezası olarak, talihinin karardığını itiraf ediyor.

Burada kişinin nura yaklaşma çabası içindeyken bile önüne bazı engellerin, *nefs hilelerinin*, *şeytan aldatmacalarının* çıkabileceği vurgulanmış bulunuyor.

Edebiyatımızda Ay, yalnız başına, aydınlığın, ışığın, nurun, parlaklığın anlatımında kullanılmıştır. Devr-i Kamer'in zikredilmediği anlatımlarda Ay, daima mutluluğun, duygusallığın ifadesi olarak kabul edilmiştir. Tasavvufta Ay, çok defa mürşide işaretir. Gerek Gâlib'in bir *Mevlevî* oluşu gerekse bu şiirin baştan sona kadarki teması göz önüne alınırsa, beyitte dile getirilen talihsizliğin; mürşide değil de onun yolunu kesen engellere takılışın, onlara meylediş talihsizliğinin, hatta küfre yenik düşüşün acısının anlatıldığı kendiliğinden ortaya çıkar. Kısacası *seyr ü sülûk*teki bir cilve dile getirilmiş bu beyitte.

Mavera, Mart 1982

BİR TAHLİL DENEMESİ -VI

*Süzülüp o çeşm-i âhû dedi zevk-i vasla Yâ Hû
Bu değildi neleyim bû yolum intizâre düştü*

Şeyh Gâlib

Kelimeler:

Çeşm-i âhû: Ceylan göz (ceylan gözlü sevgili).

Zevk-i vasl: Kavuşma zevki.

İntizar: Bekleme, gözleme.

Anlamı:

O âhû göz[ler] süzülüp buluşma (kavuşma) zevkine “Yâ Hû!” dedi[ler], (son verdiler; buluşma vaktinin sona erdiğini bildirdiler). (Umduğum) bu değildi (bunu beklemiyordum), [ama] neleyim (ne yapabilirim ki) bu yolum [böylece bir] bekleyişe düştü (yolum artık beklemeler yoludur).

Açıklama:

a) “Hû”, bitişi ifade eder. Her şeyin bittiğini anlamak için kullanılan bir nida kelimesidir.

b) “Hû”, “O” demektir. İşaret zamiridir. “Allah”ı kasederek kullandığı için, dolayısıyla “sığınma”, “yakarma” anlamındadır.

Allah’ın bir ismi olan “Bâkî” kelimesinin başına getirilip kullanıldığında anlamı şudur: “Bâkî kalan (ölümsüz olan) ancak ve sadece Allah’tır. Yani her şey bitti, zaten her şey *fânî*dir, geçicidir; Allah’tır kalıcı olan.” “Hüvelbâkî” sözüne, mezar taşlarında çokça tahnık olduğumuzu hatırlayalım.

Yorum:

Beyitte, âşığın sevgili huzurundaki durumu anlatılıyor. Âşık bir süre sevdiğinin yanında bulduktan sonra ayrılmıştır. Ayıran, sevdiğidir. O ceylana benzeyen gözleriyle buluşmanın bittiğini ifade etmiştir. Âşığın, birlikte oluş zevkine son vermiştir. Âşık, bu birlikte bulunuştan büyük mutluluk duymuştu ve niyeti de ondan, oradan ayrılmamaktı. Ne var ki sevdiği bu vuslata “Hu!” çekmiş bulunuyor.

Buradaki âşığın “derviş”, sevgilinin ise “mürşit” olduğu açıktır.

Mürşit, dervişi *cezbetmiştir*. Kendine raptetmiştir. Lakin dervişini o konumda o “makam”da bırakmıyor. O ahu gözlerin süzülüşiyle âşığın, mürşidin nazarına nail olduğu anlaşılmaktadır. Bu *nazarla* birlikte *seyr ü sülûk* başlayacaktır. Çünkü mürit, mürşide erdikten sonra, eğer istidadı varsa mürşit tarafından yeni bir yola gönderilecektir. Yani sülûke koyulacaktır. *seyr ü sülûk*, zaten bir yolculuktur. Manevi, kalbî bir *seyahattir*. Aldığı “talimat”a uygun şekilde müridin yol alışdır, kendi kendine ilerleyişidir. Bu *seyr ü sülûk* ile ancak, Hakk’a vasil olunur, O’nda fânî olunur.

Beyitte, mürşit vuslat zevkine son vermekle anlatmak istiyor ki bütün zevkler geçicidir; aslolan Allah’tır, Allah sevgisidir, âşık olunacak varlık sadece O’dur ve asıl O’na vasil olunmalıdır. Mürşit ise bir *vasıta* ve *vesiledir* ancak.

Âşığın sevdiğiyle birlikte oluştan duyduğu zevke ve ondan ayrılmak istememesine bakarak, bu dervişin, tasavvufta bir kademe olan “fenâfiş-şeyh” makamında bulunduğu söylenebilir.

Mürşit ise onu bu makamdan alıp “fenâfillâh”a ulaştırmak noktasında görülüyor. “Zevk-i vasla Yâ Hû” çekişi bu amaçladır. İkinci mısradan anlaşılıyor ki derviş, kavuştuğu bu “fenâfiş-şeyh” makamında mestolmuştur ve bu yüzden de ayrılmak istememektedir. Ayrılışını, bir bekleyişe düşüş, bir hasret ve gurbet olarak görüyor. Oysa bu ayrılış, başına daha önceleri gelmiş olan ayrı kalışlar gibi değildir. O *cilveleri*, imtihanları atlattığıdır artık. Lakin âşık onları atlattığının, bu yeni nüktenin henüz farkında değildir. Beyitte böyle bir derviş “hâl”i anlatılıyor: “*Bu değildi neleyim bû yolum intizâre düştü*” denilmek suretiyle.

Bu nükte son beyitte çözüyor.

Reh-i Mevlevîde Gâlib bu sıfatla kaldı hayran

Kimi terk-i nâm ü şâne kimi i'tibâre düştü

Kelimeler:

Reh-i Mevlevî: Mevlevîlik yolu, Mevlânâ'nın yolu.

Sıfat: Ünvan, lakap, hâl.

Terk-i nâm ü şân: Ad ve şanı terketmek.

İ'tibâr: Önem verme, şeref, haysiyet.

Anlam:

Mevlevîlik yolunda Gâlib bu sıfatla (bu hâl üzere) hayran kaldı (şaşkınlığa düştü) [oysa] kimisi adlarını sanlarını terk etmek (unutturmak çabasına), kimi [ise] itibar [elde etmek] (nüfuz sağlamak, mevki kazanmak, makam almak yoluna) düştü[ler].

Açıklama:

“Hayran”: şaşakalmak; ilahî tecelliler karşısında derin bir tefekküre dalmak ve duyarlığa gömülme. Kendinden geçme hâlidir. Hakk'ta fâni olmayı ifade eder. Hakk'tan gayrı nesneyi görmemektir. Her nesnede Hakk'ı görmektir. Kendi içini, her yanı Hakk'ın doldurmuş olduğuna tanık olmaktır. (Hallâc-ı Mansûr, bu makama bir an adım atınca “Enelhak” demişti.)

Yorum:

Beyitte anlatılmak isteniyor ki Hakk'a vusul yolunun her kademesinde kişiyi bekleyen açmazlar vardır. Tasavvuf yolunda ilerleyişte, yani sülûkte nicelerinin ayağı da kaymıştır. Vasıl oldukları makamı hazmedemeyen bir niceleri tepetaklak yuvarlanıp gitmişlerdir. Bazı kazanımlarının verdiği nefis emniyetine düşenler, şahsını üstün görüp kendisine itibar gösterilmesini bekleyenler bunlardır. Oysa bu yol, halktan itibar bekleme yolu değildir. Aslanan Hakk'ın yanında itibarlı olmaktır. Bu yolu halk nezdinde ad san kazanmaya alet etmek, kişinin nefesine yenik düşmesidir. Nam almak, şan kazanmak çabası, ucu şirke kadar uzanan bir manevi düşüştür. Yiğitlik, şöret ve şan kaydında olmamaktır. Onları terk etmektir. Ve hatta nam ve şanı terk etmek kaydında bile olmaksızın onları terk etmektir asıl yiğitlik. Çünkü terk etmek çabalarında bile çok defa, bir nefis tatmini gizlidir. Bir riya gizlidir. Sunilik mevcuttur. Makbul olan nam ve şanı terk etmek kaydına düşmeden nam ve şanı terk etmektir. Yani bir yerde, itibar kazanma yoluna düşmekle, nam ve şanı terk etmek yolunda endişeler beslemek aynı kapıya çıkıyor.

Aslanan bu endişelerden, kaygılardan, kayıtlardan bile uzaklaşmış olmaktır ki bu duruma tasavvufta “terk-i terk” denir. Ve ancak *terk-i dünya*, *terk-i ukba*'dan sonra kavuşulmuş olunur “*terk-i terk*”e. Hz. Ali'nin: “Biz dünyanın haramından geçtik, helalinden de geçtik.”

şeklinde ifade buyurdıkları hâldir bu. İlahî tecelliler karşısında “hayran” kalış, “hayret”te kalış hâli budur. Fuzûlî'nin aşağıdaki mısraları da bu durumu tablolaştırır:

*Öyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünya nedir
Ben kimem sâkî olan kimdir mey ü sahbâ nedir.*

*Hikmet-i dünyâ vü mâfiha bilen ârif değil
Ârif oldur bilmeye dünyâ vü mâfiha nedir*

Mavera, Eylül 1982

BİR TAHLİL DENEMESİ -VII

TERCİ-İ BEND

Ey dil ey dil niye bu rütbede pür gamsın sen

Gerçi virâne isen genc-i mutalsamsın sen

Secde-fermâ-yı melek zât-ı mükerremsin sen

Bildiğin gibi değil cümleden akvamsın sen

Rûhsun nefha-i Cibrîl ile tev'emsin sen

Sırr-ı Hak'sın mesel-î İsî-i Meryem'sin sen

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-î dîde-i ekvân olan âdemsin sen

Şeyh Gâlib

Sadeleştirme:

Ey gönül, ey gönül, neden bu denli gamla dolmuşsun sen? Gerçi virane[ye dönmüşsün] ama, tılsımlı bir definesin sen.

Meleklerin secde kılmaları buyurulan keremli bir varlıksın sen; bildiğin gibi değil cümle [varlıklardan daha olgun ve] ilerisin sen.

Ruhsun, Cebrail'in nefesiyle (üfürmesiyle) ikizsin; Allah'ın sırrısın, Meryem'in oğlu İsa gibisin sen.

Kendine [bir] hoşça bak, (kendini öyle basit görme); evrenin özüsün sen [bütün] varlıkların gözbebeği olan insansın sen.

Tahliline çalışacağımız yukarıdaki parça, Şeyh Gâlib'in bir Terci-i Bend'inden ilk bend'dir, yani ilk *terci'hanedir*.

Terci-i bend; aynı vezinle yazılmış ve mısra sayıları eşit parçalardan oluşan bir şiir şeklidir. *Bend* adı verilen bu parçalar, genellikle 5 ila 10 beyitten oluşur ve kafiyelenmesi de yine genellikle gazelde olduğu gibidir. Terci-i bendlerde, *vasıta* denilen son beyit, her bendin sonunda aynen tekrarlanır. *Bend* veya *bendiye* olarak da adlandırılan bu bağlayıcı, yani bend edici beyit, her bendin sonunda tekrarlandığı için; geri döndüğü, *rücu* ettiği için bu nazım şekline “terci-i bend” denilmiştir. Vasıta beyitleri rücu etmez de her bendin sonundaki beyit, değişik ve kendi arasında kafiyeli olursa bu tür bendlere *terkib-i bend* denir.

Gerek terci-i bendler gerekse terkib-i bendler, her konuda yazılan şiirlerdir. İctimai, tasavvufi, itikadî, hamasî konularda olduğu gibi, mersiye olarak yazılmışları da vardır. Yapısı gereği terci-i bend veya terkib-i bend, hep yazılma amaçları çevresinde, konu bütünlüğünü koruyan şiirlerdir. Mesela gazelde olduğu gibi, her beyit bir başka konuyu işlemez. Bu bakımdan aynı havayı koruyan derli toplu şiirlerdir. Her terci'hanenin sonuna aynı vasıta beytinin gelmesi sebebiyle bilhassa terci-i bendler, ele aldığı konuyu dağıtmadan, derinliğine işleyen şiir örnekleridir.

Gâlib'in yukarıdaki terci-i bendinin her hanesi üçer beyit ve kafiyelenişi ise gazel gibi değil, her mısraı kafiyeli biçimdedir, müselseldir.

Ey dil ey dil niye bu rütbede pür gamsın sen

“Ey gönül, ey gönül, neden bu denli gam dolusun sen?” diye bir soruyla başlıyor Şair, terci-i bendine. Bu soru kendi gönlünün şahsında bütün insanlardır. Bütün dertli, hüznü insanlardır. Atalar “Dertsiz baş olmaz.” demişler. Sebepleri değişik bile olsa, her insanın bir derdi vardır. Kiminin derdi tamamen kişisel, dünyevi; elde edemediği menfaatlerle ilgili, kimininse manevi ve içtimai, hatta evrenseldir. Müslüman için öncelikle söz konusu olan bu sonuncusudur. O, bir yandan gereği gibi kulluk yapamadığının acısını taşır, nefsinden yakınır, öte yandan da bütün dertli kişilerin acısını canevinde duyar. Çünkü Peygamber (s.a.v.): “Birbirinin derdiyle dertlenmeyen bizden değildir.” buyurmuştur. Keza “Bütün Müslümanlar kardeştir.” “Müslümanlar bir binanın taşları gibidirler.” buyrulmuştur.

Hüzün, bu bakımdan Müslümanın azığı gibidir. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde: “Ben hüzün peygamberiyim”, bir başka hadislerinde de: “Ben, gönlü kırık olanlarla beraberim.” buyurmuşlardır. Nitekim Peygamberimizin kahkahayla güldükleri hiç görülmemiştir. Ve: “Kahkaha, kalbi öldürür.” buyurmuşlardır.

Hâl böyle olunca şairin bu soruyu sorması neden? Yani insanoğlu için “gam” tabii olduğu hâlde Şair, neden böyle bir soruyu soruyor? İçinde “tecahül-i ârif” gizlenmiş olan bu istifham, mısradaki “Niye bu rütbe?” ifadesinden anlaşılacağı üzere, gamlanmada aşırılığa düşmüş bir insan hâline yöneltilmiştir. Oysa aşırılık yani ifrat ve tefrit, Müslümanlıkta yasaktır. “Hayır, vasattadır.” ve “Allah, haddi aşanları sevmez.” şeklinde buyruklar vardır. Aşırı hüzün, insanı umutsuzluğa kadar götürebilir; umutsuzluğu, yani yeisi ise İslâm, küfür saymıştır. Nitekim kemal ehli olanlarda aşırı hüzün olmadığı gibi, aşırı sevinç de görülmez. Yunus’un: “*Ne varlığa sevinirim / Ne yokluğa yerinirim*” diye ifade ettiği gibi Müslüman, bir denge içerisinde.

Mısradan da anlaşılıyor ki Şair, hüznü ileriye götürmüş ya da götürebilir insana hitap ediyor; ona, “niçin bu kadar gamlısın?” diyor. Yani, bu derece hüznü olmamalısın, demeye getiriyor.

İnsanı gerçekçi olmaya çağırıyor. Tefekküre davet ediyor. İnsanda mevcut olan cevherleri hatırlatıyor. Onu bir nefis muhasebesine zorluyor.

Bu soru mısraı, aşağıdaki mısralarda cevabını da bulmaktadır. Kişinin kendi kendini tanımasını, yaratılışından getirdiği cevherleri idrak ederek mevkiini bilmesini, dolayısıyla gereksiz acizliklere düşmemesini hatırlatıyor.

Gerçi vîrâne isen genc-i mutalsamsın sen

“Gerçi [bir] virane isen [de] tılsımlı [bir] hazinesin sen” diye ekleyerek; dertten, gamdan yıkık hâle gelmiş olsan da senin içinde, yaratılıştan gelen bir define mevcuttur, diyor. Bu hazinenin neler olduğunu şiirin sonuna kadar da sıralıyor. (Bu mısradaki *virane* ve *define*, bilindiği gibi bir tenasüp ilişkisi içerisindedir; eski edebiyatımızda çok defa bu iki kelime yan yana bulunur. Dikkati çekmemek için olmalı eskiler, hazinelerini harap yerlere gömerlermiş ve tılsımla, bu defineyi beklesin diye başına bir yılanı bekçi olarak koyarlarmış. Bu konuda halk arasında da yaygın söylentiler mevcuttur.)

Bu mısrada: “Ben bir gizli hazine idim, bilineyim istedim.” anlamındaki kudsî hadise de telmih vardır. Allah (c.c.) bütün kâinatı ve insanı, kendisini bilsinler ve kulluk etsinler diye yaratmıştır. İnsan ise Allah’ın (c.c.) yeryüzündeki halifesidir. Bu sebeple bizatihi insan bile bir hazinedir.

Secde-fermâ-yı melek zât-ı mükerremsin sen

“Meleklerin secde etmeleri emredilen keremli bir varlıksın sen” diye rek ezelde insanın, kadrinin ne denli yüce olduğunu idrak etmesini hatırlatıyor Şair. Bakara Sûresi’ndeki: “Meleklerle: ‘Âdem’e secde edin.’ demiştik, İblis müstesna hepsi secde ettiler, o ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkâr edenlerden oldu.” ayetiyle bu husus açıklanmakta-

dır. Keza A'râf Sûresi'nin 2, Hicr Sûresi'nin 30-31, İsrâ Sûresi'nin 61, Kehf Sûresi'nin 50, Tâhâ Sûresi'nin 116'ncı ayetlerinde de aynı olaya temaslara vardır. Sâd Sûresi'nin 71, 72 ve 75'inci ayetlerindeki: "Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üflediğim zaman ona secdeye kapanın", "Allah, Ey İblis, kudretimle yarattığıma secde etmektен seni alıkoyan nedir?" şeklindeki ifadelerden anlaşılacağı üzere insan, Allah'ın "kudret"iyle yarattığı ve ona kendi "ruhundan" üflediği bir varlıktır. Dolayısıyla yapılan secde insana değil, doğrudan doğruya Allah'a yapılmış oluyor. İnsan burada sadece bir temsil unsurudur; bir gölgedir. Yahut bir mihraptır. Bilindiği gibi secde mihraba değil, Allah'a yapılır. Kâbe'ye doğru yapılan secde de nitekim Hacerü'l-Esvede değil Allah'adır. Kâbe, bir mihraptır sadece. Bunlar birer mihrap olarak tayin buyurulmakla, ayrıca kadirlerinin Allah tarafından ne denli yüceltildiğini de gösterir. Şair, işte sen kadri bu derece yüksek bir yaratıksın diyor insan için.

Bildiğin gibi değil cümleden akvamsın sen

"Bildiğin gibi değil cümle [varlıklar]dan [daha] öndesin (değerlisin) sen" mısraı ile insanın "eşref-i mahlukat" oluşunu ifade ediyor. Allah (c.c.) bütün varlıkları insana hizmet etmeleri için yaratmıştır. İnsan yaratıkların sonuncusudur. İnsana hizmet edecek olan bütün varlıklar yaratıldıktan sonra, insan, efendi olarak yaratıldı. Her şey insan için olduğuna göre insan, son yaratık olmakla birlikte, hepsinden "önce" gibidir de. Şair bu inceliği belirtmek istiyor, yani bütün varlıklardan, haddizatında en önce olan, ilkin var edilmiş olan sensin, bunu böylece bilmelisin, diyor. Sonsun ama, ilk gibisin diyor.

Rûhsun nefha-i Cibril ile tev'emsin sen

"Ruhsun, Cebrail'in üfürmesiyle (nefesiyle) ikizsin" mısraı, Âl-i İmrân Sûresi 59'uncu ayette; "Allah'ın katında İsa'nın durumu -kendisini topraktan yaratıp sonra 'ol' demesiyle olmuş olan- Âdem'in

durumu gibidir.” telmihtir. Nisâ Sûresi 171’inci ayette de; “Meryemoğlu İsa Mesih, Allah’ın peygambere, Meryem’e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur...” Tahrîm Sûresi 12’inci ayette Hz. İsa için Meryem’e; “..ruhumuzdan üflemiştik..” buyuruluyor.

Hz. İsa ile Hz. Âdem’in yaratılışları arasında bir beraberlik vardır. Yukarıdaki üçüncü mısraın açıklamasında gösterildiği gibi Hz. Âdem de Allah’ın kendi ruhundan üflediği bir varlıktı.

Şair, insanoğluna; sen de ruhsun, Allah’ın ruhusun, çünkü Âdem neslindensin ve yine Âdem neslinden olan ve ikinci kez, Cibril tarafından ilahî nefese nail bulunan İsa Peygamber’e üflenen nefesle de ikizsin.

Sırr-ı Hak’sın mesel-î İsí-i Meryem’sin sen

Yani “Allah’ın sırrısın, Meryem’in oğlu İsa gibisin sen.” İlahî sır sonucu, İsa’nın durumunu andırmaktasın ya da İsa’nın varoluşu, senin varoluş olayını tekrarlayan, teyid eden bir misaldir.

Görüldüğü gibi şair, insanoğlunu peygamberlerin hayat kıssalarını naklederek yorumluyor. İnsanın kendi kendini idrak etmesi için bu fevkalade olayları hatırlatıyor. İnsanın kendisine alelade bir yaratık gibi bakmamasını istiyor.

Gündelik küçük olayların seline kapılarak, bu varoluş hikmetlerinden uzaklaşma tehlikesini yaşayan insanı uyarıyor. Menşei ne olursa olsun dertlerin seline kapılarak umutsuzluğa gömülmelerini telkine çalışıyor.

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

“Kendine hoşça bak (kendini iyi tut, küçük görme), evrenin özüsün (en seçkin parçasısın) sen.” Allah: “Eşya ve hadiseleri zapt ve teshir etsin için insanı, kendime halife olarak yarattım.” buyuruyor. Dolayı-

sıyla insan ezeli ve ebedi olan Vâcibü'l-Vücûd'un, Vücûd-ı Mutlak'ın, küllî iradenin, fâni bir cüzüdüdür. Bu fâni cüz, sürekli olarak bu dünyada, bir hicranı, asla dönüşün özlemini yaşar. Bu dünya hayatı, bir gurbettir, imtihan meydanıdır. Aslî vatan, öte dünyadır. Bu imtihanı başarıyla verecek olan insan, öte dünyaya göçünce, aslına rücu edince, Cemalullah'a nail olacaktır. Ve bu dünya da, tıpkı insanlar gibi fâni olacaktır. "Her nefis ölümü tadacaktır." Allah'ın bir sanatı olan, insanın hatırına yaratılmış bulunan bu âlemi idrak eden birinin, insanoğlunun ne denli kadri yüce bir varlık olarak yaratıldığını kavramaması mümkün değildir. İşte bu inceliği fehmetmeye çağırıyor Şair insanı. Kendi kendinin kadrini iyice bil, diyor insana "evrenin sebep-i vücûdu sensin" diyor.

Ve insanın, anâsır-ı erbaa denilen *hava, ateş, su, toprak* gibi unsurları ihtiva eden mevcut varlıkların özü olduğunu hatırlatıyor.

Merdüm-ı dîde-i ekvân olan âdemsin sen

Ve "varlıkların gözbebeği olan insansın sen" ile cümle yaratıkların insan için ne denli bir seferberlik içinde bulduklarını; varoluşlarının insanoğluna hizmet amacına yönelik olduğunu vurguluyor. İnsanın, eşref-i mahlukat olarak yaratıldığını, dolayısıyla "kendini tanımasını" ihtar ediyor. Varlıkların gözbebeği olan insan, gerek ki bu ilahî lütufları idrak ede; kendini, dolayısıyla Rabbini bile. Bunu bilirse bütün varlığın seyyididir, gözbebeğidir, meleklerden üstündür ve Hakk'ın gerçek halifesidir. Bilmezse, bütün bu nimetlerin nankörü ise, "hayvandan da aşağı"dır, bütün mahlukatın kendinden davacı olacağı bir cehennem ehlidir.

Mavera, Aralık 1982

ŞİİRİM*

Şiirimin omurgasını benzetmeler oluşturur. Sanatçının söyleyeceğini bir benzetme aracılığıyla ortaya koyması, aslında Türk ve dünya klasiklerinin bütün sanatçılarında görülen bir genel yoldur. İmrülkays, dört teşbihi bir beyite sığdıran sanatçı olarak anlatılır. Benzetme, eski sanatçıların gücünü belirleyen bir ölçü de olmuştur. Sanatçılar, kullanılmamış benzetmeler bulmuş olmaları bakımından değerlendirilmiştir. Belirli benzetmelerden kalkarak şiirini kuran sanatçılar, bu benzetmeleri ne kadar farklı bir söyleyişe büründürmüş olsalar bile, sanat dünyasında çığır açıcı olamamışlardır. Söyleyiş farkı, yani üslûp farkı, özellikle eski Türk şiiri için bir başarı ölçüsü bilinmiş, fakat daha öncelikle önemsenen, üzerinde durulan sanatçının getirmiş olduğu yeni teşbihler olmuştur. Eskilerin “nevhayâl” dediği budur. Yeni hayal, yeni teşbihlerle verilmiştir. Yeni, büyük bir iç gücüyle gelmeyen sanatçıyı, bir bakıma çok sığ, başarısız, ağırlıksız yapan bir mihenk taşıdır teşbih.

* M. Akif İnan'ın dosyaları arasında bulunan “Şiirim” başlıklı yazının daha önce yayımlanıp yayımlanmadığı, yayımlandıysa nerede yayımlandığı bilinmemektedir. (H.Y.)

Benzetmeyi yaparken mantık ölçülerini zedelememeye çalışırım. Hayalle, realite arasında dengelemeye önem veririm. Benzetme çığ düşmemelidir. Mantığın sınırları içinde kalmak aslında hayale kapalı kalmaktır. Hayale geniş alan tanımak, daha doğrusu duyguyu disipline sokmadan serbest çağrışımdan imdat beklemek, çok iyi kullanılmazsa bir ucu saçmaya (absürde) götürür insanı. Şiirse şizofrenik sayıklamalar olmamalı.

Hayali, duyguyu, çarpıcı, benimsenir, yeni bir benzetmeyle vermek isterim. Daha başka üzerinde durduğum, bütün bunları da dil imkânını en iyi biçimde kullanarak vermektir. Fazla veya eksik bir kelime kullanmamaktadır. Ne hayali, ne düşüncüyü total bırakmadan söylemektir. Yani teşbih aracılığıyla verilen anlamı da, hayali de tamamlık içinde belirtmek, bütünlemek. Bunları ses uyumu, yani bir iç müzikle paketlemek isterim. Şiirin dayandığı, anlatmak isteğiyle, kelimelerin çıkardığı müzik arasında bir uyum kollarım.

İşin tekniği kısaca bu.

Özüne gelince:

Daha çok kendimden hareket ediyorum. Kendi hikâyeme, duygulanmama, düşünceme yorum arıyorum. Bu yanıyla, dış dünyaya kapalı, sosyal realiteye pek yönelmiyorum gibi gelmesin. Kendimle, çevreyi, politikayı, geçmişi, folkloru, çatışsam da uyuşsam da sürekli olarak dengelemeye çalışıyorum. Tatalım aşkı yansıtırken önce kendim varım. Kendi içimden çıkıyorum yola. Sonra bununla bizim bu ulusal varlığımızda var olan yaşamış olan, inancım içinde yaşamış, gelişmiş olan, atalarımın da duyduğu, yaşadığı destanlarımızda mesnevilerimizde Halk şiirimizde ifadesini bulan, bize mahsus aşkla aramda bir ortaklık, bir uyum yakalamaya, onlarla dengelemeye çalışıyorum. Bu benim için asla bir suni ortaklık değildir. Çünkü benim içim de öyle çalışıyor. Dolayısıyla ortaya çıkan şiirim kendi sosyal, ulusal re-

aliteme de yapışık oluyor sanırım. Bunu yaparken bir kültür değişmesine uğramış, değer yargıları bir hayli başkalaşmış olan aktüalite ile onun insanıyla belki tam özdeşleşemiyorum ama kendi kültür hayatımızla bağları kopmamış insanın iç sesine her hâlde aykırı düşünüyorum. Aslında başkalaşmış, yabancılaşmış toplumun iç kargaşalığını, uyumsuzluğunu, tedirginliğini verirken de yaptığım aşağı yukarı bu. Bu noktada kendimi, yiten, yitirilmiş bir şeyleri yeniden yürürlüğe koymaya çabalayan biri olarak da sayabilirim.

ANA HATLARIYLA İLK DÖNEM CUMHURİYET ŞİİRİ*

Meşrutiyet’le birlikte açılan oldukça serbest fikir ortamıyla Osmanlı Devleti içindeki fikir hareketleri en geniş manada propaganda imkânı bulmuş ve teşkilatlanmaya başlamıştır.

Bunlardan Osmanlılık bizzat devletin yürüttüğü bir politikaydı. Devlet içindeki bütün vatandaşları din, dil ve soy farkı gözetmeksizin aynı devlet içinde tutan, dağılma ve parçalanma ve ayrı devletler oluşturmalarına razı olamayan bu siyasi görüş, aslında yalnız o zaman değil, öteden beri devletin geleneksel devlet anlayışıydı. İmparatorluğun kuvvetli olduğu devirler için bir sorun oluşturmayan bu anlayışın, sonraları 1839 Tanzimat Fermanı’yla güçlü Batı devletlerine karşı bir teminat olarak teyiden ilanı, İmparatorluğun artık eski gücünü kaybetmesinin ve varlığını korumak için Batı’ya yaranmaya kendini mecbur hissetmesinin ifadesidir. Dolayısıyla “düvel-i muazzama”nın bundan böyle fırsatlar kollayarak, bahaneler bularak, sık sık iç işlerimize karışmasına yol açmıştır. Meşrutiyet’in ilanı ile de bu gayri Türk ve müslim unsurlar çok daha elverişli bir serbest or-

* M. Akif İnan’ın dosyaları arasında bulunan “Ana Hatlarıyla İlk Dönem Cumhuriyet Şiiri” başlıklı yazının daha önce yayımlanıp yayımlanmadığı, yayımlandıysa nerede yayımlandığı bilinmemektedir. (H.Y.)

tam bulunca, Batılı devletlerin teşvik ve yardımlarıyla istiklal davalarına büyük hız vermiş, Balkan Savaşı sonunda da bağımsızlıklarını kazanınca, Osmanlılık anlayışı tarihe karışmıştır.

İmparatorluğun Müslüman unsurlardan ibaret kalması karşısında devlet politikasının, bu kere de İslâmcı anlayışa itibar ettiğini görmekteyiz. İslâmcılık, İmparatorluktaki Müslümanları bir bayrak altında toplama politikasıydı. Edebiyat sahasında en önemli temsilcisini Mehmet Âkif'te bulan bu anlayış, Müslüman unsur olarak önce Arnavutların, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Arapların İmparatorluktan kopmaları karşısında önem ve etkinliğini koruyamamış ve içerik değişikliğine uğramıştır.

Memleketin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulması için devlet düzeninde ve cemiyetin bünyesinde Batı'yı esas alan köklü reformları öngören Batıcılık anlayışı, bu dönemin fikir hareketlerinden bir diğeridir.

Türkçülük ise önceleri dünyadaki, sonraları değişen şartlar sonucu da sınırlarımızın içinde kalan Türkleri bir devlet içinde toplamak esasına bağlı olarak, dil ve edebiyat sahasındaki fikirleri bakımından edebiyatımızı en geniş şekilde etkilemiş bir akımdır.

Tanzimat'tan sonra başlayan sade dil akımının zaman zaman sanat eserlerinde, özellikle şiirlerde hep kesintiye uğradığını, hatta bazen Divan şiirinden de anlaşılması güç ve kozmopolit bir hüviyete büründüğünü görürüz. Yani Türkçe, ancak Meşrutiyet'ten sonra geniş teşkilat kuran ve memleketin fikir, sanat ve politikasında etkin bir konuma ulaşan Türkçü hareketten sonra büyük gelişme göstermiştir.

Türkçü akımın büyük hız verdiği ve geliştirdiği Millî Edebiyat'a sonraları katılan Faik Ali, Hamdullah Suphi, Köprülü Fuat, Refik Halit, Yakup Kadri gibi sanatçılarıyla Fecriâtî Topluluğu; Yahya Kemal'in

denetiminde çıkan *Dergâh* dergisi; Celal Sahir tarafından kurulan Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Enis Behiç, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Ali Canip, Halide Nusret, Rıza Tevfik, Ziya Gökalp gibi sanatkârları etrafında toplayan Şairler Derneği; Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan gibi şairler Millî Edebiyat'ın ve onun davasının başarı kazanmasında büyük roller oynamışlardır.

Ayrıca 1908-1913 yılları arasında faaliyet gösteren Türk Derneği, 1911'de kurulan Türk Yurdu Derneği ve 1912'den günümüze kadar devam eden Türk Ocakları; Türkçü, milliyetçi akımın kurdurduğu ve Millî Edebiyat'ın gelişmesinde önemli fonksiyonları olan kuruluşlardır.

İlk önemli neşir organları Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp'in çıkarttığı *Genç Kalemler* (1911) olan Türkçü akımın, bütün bu dernek ve neşir organları, hedef olarak dilde sadeleşmeyle aruzun yerine hece vezninin kullanılmasını esas almışlardır.

İslâm öncesi Türk tarihine, mitoloji ve örfüne geleneksel Halk Edebiyatı'na ve folkloruna yönelen ve siyasi alanda İttihat ve Terakki Fırkası üzerinde büyük etkisi olan Türkçü akım, Balkan Savaşı ile Osmanlıcılığın, Birinci Dünya Savaşı ile İslâmcılık akımlarının meydana çekilmesiyle, memleket aydınlarının büyük bir kısmını etrafında toplayarak en aktüel akım durumuna gelmiş, İstiklal Savaşı sonrasında kurulan yeni devletin, Batıcılık akımıyla birlikte dayandığı temel fikirlerden birisi olmuştur.

Cumhuriyet'le birlikte Türkçü ve milliyetçi akımın bizzat kendi bünyesinde de birçok gelişme olmuştur. Öncelikle Turancılığı uzak bir ideal görerek, çok daha Anadolu'ya bir hüviyet göstermeye başlamıştır. Bu hareketin fikir babası olan Ziya Gökalp'te bu değişimleri ve daha gerçekçi bir duruma yönelişi görmek mümkündür. Cumhuriyet'ten sonra Anadolu'ya, onun insan ve coğrafyasına, folk-

loruna yönelen Millî Edebiyat, bir yandan bu konuları işlerken diğer yandan bütün gücüyle katıldığı yeni devletin ve onun inkılaplarının vecdiyle sanatına yeni konular eklemiştir. Bu yeni içerik çok daha romantik bir memleketçi hüviyet edinir. Bu durum memleketin seferberlik, harpler dönemini kapatarak yepyeni bir devreye girmiş; İmparatorluğun yerini Türklerin oturduğu bir coğrafya ve onun yeni devleti almış; sosyal bünyeyi ve kurumları tamamen yeni ve değişik bir şekilde ele alan ve düzenleyen inkılapların yapılmaya başlanmasıyla ilgilidir. O dönem çoğu şairlerin hararetle katıldıkları bu yeni oluşumun, farklı bir sanatı da var edeceği tabiiydi. Bu heyecanlı dönem, memleket realitesine olduğu kadar, devrimleri de romantik bir anlayış, zevk ve estetik içerisinde terennüm ettirmiştir. Memleketin coğrafya planında kurtuluşu, Cumhuriyet'in ilanı, devrimlerin heyecanı, sanatçılara memleket realitesine, yani büyük tarihi ihmallerin ve savaşların yıkıntısını hâlâ yaşayan ve bu durumdan kurtulması için daha çok uzun yıllara ihtiyacı bulunan Anadolu'nun realitesini gösterememiştir. Anadolu, olduğu gibi değil, sanatçının kendi hayatında yaşattığı şekilde, görmek istediği şekilde, yani memleketçi bir romantizmle terennüm edilmiştir.

Millî Edebiyat sanatçıları, kendilerinden önceki nesillerden farklı bir anlayışla eserler verirken, bunlardan nevi şahsına münhasır bir şiir kuran birkaç önemli sanatçı hariç, genellikle kendi edebiyat anlayışlarına uygun büyük kabiliyet gösterememişlerdir. Yani bu nesil sanatçıları birkaç istisna dışında hep orta derecede şairlerdir.

Millî Edebiyat sanatçıları ve onlara bağlı dernek ve dergiler etrafında toplanan sanatçılar, millî şekil ve veznin mutlak hâkimiyetini sağlamak ve millî tarihimize yönelmek, halk realitesine, folklorumuza eğilmek, şiirimize Anadolu'yu, onun insan tabiat ve coğrafyasını sokmak, konuşma dilinin edebiyatını kurmak gibi büyük görevler yüklenmişler ve bunları kabiliyetleri ölçüsünde terennüm etmişlerdir.

Şu hususu önemle belirtmek lazımdır ki bu sanatçılar, bu konuları hep milliyetçi bir romantizm içerisinde terennüm etmişler, bu romantizm sebebiyle Anadolu realitesini gerçeğe uygun bir şekilde olmaktan daha çok, görmek istedikleri bir hüviyet ve eda içerisinde dile getirmişlerdir. Bu yaklaşımda, art arda yapılan inkılapların tesir ve vecdini görmek mümkündür. Onlarca Anadolu, gümüş ırmakların, yemyeşil ovaların, bereketli ekinlerin, şairane çobanların, çalışkan neşeli insanların yurdudur. Millî Edebiyat'ın bu ikinci neslinde, yani Cumhuriyet'i ve yapılan devrimleri gençliklerinde gören bu şairlerde mesela, kendilerinden önceki şairlerden, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Yahya Kemal gibi sanatçılarda görülen fakir ve hasta insanlar, yıkık, harabe semtler, yanmış ekinler konu olarak yer almamıştır. Yani onlarda sosyal bir gerçekçilik yok, onun yerine romantik bir millet ve Anadolu tutkusu vardır. Bunda rol oynayan psikoloji; harpler, seferberlikler, işgaller, siyasi baskı devrinin kapanmış; yeni bir devlet kurulmuş ve art arda devrimler yapılmış ve milletin derdini çözümlemeye yönelmiş bir ortam görmeleriyle açıklanmalıdır.

1940'lardan sonra edebiyatımızda göreceğimiz sosyal gerçekçi akımın, bu Millî Edebiyat'a dâhil sanatçıların her tarafı toz pembe gören ve gösteren anlayışlarına karşı bir reaksiyon hissi taşıdığı meydandadır.

İnsana, eşyaya ve olaylara yeni bir bakışla şiirlerini kuran, özellikle Nâzım ile Necip Fazıl denebilir ki bu reaksiyoner kuşağın öncülüğünü yapmış, günümüze kadar uzanan şiirimizin de bir bakıma kurucuları olmuşlardır.

Cumhuriyet devrinde bazen romantik bir şekle bürünen memleketçi şiir akımının yanı sıra, onun kadar değilse bile, oldukça önemli bir yer tutan imajist ve sembolist akımın tesiri altında yazılmış şiirlere de rastlanmaktadır. Millî Edebiyat devri şairlerinde görülen birbi-

rine yakın bu durum, aşağı yukarı 1930 tarihinden sonra değişir. Milli Edebiyat şairleri elinde bir hayli gelişmiş ve genelleşmiş bulunan sade dil ve hece vezinli şiir anlayışına bağlı kalarak, fakat içerik bakımından şiirimizi farklı bir alana çeken şairlerimizin başında, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhip Dıranas, Necip Fazıl Kısakürek ve Nâzım Hikmet gelir. Bizce Cumhuriyet şiirini asıl bunlar temsil ederler. Milli Edebiyat şairleriyle bunlar arasındaki en büyük fark, diğerlerinin Cumhuriyet'e intikal, intibak etmelerinin yanında bunlarınsa bizzat Cumhuriyet devrinde yetişmeleri, onun getirdiği kurumlarda eğitimlerini görmeleri, yani çok genç yaşlarında Cumhuriyet'i idrak etmeleridir. Onlar adapte olmuş, bunlarsa idrak etmişlerdir. Zaten Cumhuriyet'in ilanıyla hemen bir Cumhuriyet Edebiyatı'nın başladığı söylenemez. Tanzimat Edebiyatı da Tanzimat'tan yirmi yıl sonra ürünlerini vermiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Avrupalı bir kültürle, plastik bir zevke dayalı tarih ve millî kültürümüze de yaslanmanın, huzur ve aydınlığı içerisinde yeni imajlarla parlak ve renkli şiirler yazarken; Ahmet Kutsi Tecer, entelektüel bir zevkle folklorla dayalı ve Halk şiirini modern bir tarzda dillendirmiş; Ahmet Muhip Dranas gerek bizim gerek Batı'nın şiir dünyasını çok iyi tanımanın verdiği bir imkânla, modern sembollerle yüklü, kuvvetli bir estetiğe dayanan şiirler yazmıştır. Dilin ritim imkânlarını özel bir başarıyla kullanan, yer yer hitabet ve propagandaya kaçan, toplumcu bir dünya görüşünün edebiyatımız için orijinal şiirlerini yazan Nâzım Hikmet'le; çok kuvvetli bir tahkiye içerisinde insan, toplum ve eşyanın dış yüzünü değil de derinliğini kurcalayan, psikolojik durumların sırrını yer yer romantik ve trajik bir özel bunalımı mistik bir anlayış içerisinde veren Necip Fazıl Kısakürek, bir yandan Cumhuriyet devrinin en başarılı ve orijinal örneklerini verirken, kendilerinden sonraki şiirimizi etkileyen şairler olmuştur.

Cumhuriyet devri edebiyatından söz ederken onu hazırlayan daha önceki edebiyata ve edebiyatı besleyen sosyal ve edebî akımlara çok kısa ve zaruri bir bakıştan sonra tekrar 1923 Türkiye'sine biraz daha göz atalım.

Bilindiği gibi Atatürk, Batılılaşma hareketinin en büyük gerçekleştircisidir. Tanzimat'la başlayan eğilim, asıl gücünü Cumhuriyet'in uygulama yıllarında kazanmıştır. Özellikle Batı'nın kültür değerlerine ardına kadar bu dönemde açılmıştır Türkiye. Medeni Kanun'un, Ceza Kanunu'nun, hatta Anayasa'nın Batı ülkelerindeki yasalardan, çok kez olduğu gibi çevirtilerek yurdumuzda uygulamaya başlanması bu döneme rastlar. Türk'ün, İsviçre Medeni Kanunu'na göre evlenmesi, faşist İtalyan Ceza Kanunu'na göre hapse girmesi bu dönemdedir. Şapka ve Latin harfleri bu dönemde gelmiştir. Dünya tarihini Batı'nın görüşüne göre değerlendiren ders kitapları... bu dönemdedir. Tanzimat sadece bir Batı hayranlığı değil, Batı'nın zoruyla bir Batı hayranlığı idi. Cumhuriyet ise Batı'nın Türkiye'de her planda gerçekleştirilmesi çabaları ile doludur. Öyle ki Batılılaşma hareketi en büyük tutamağını Atatürk'te bulmuştur, diyebiliriz.

Denebilir ki Cumhuriyet ve devrimler, genellikle devrin sanatçıları tarafından bir ilgi ve alakayla karşılanmıştır. Bu durum, daima bir farklılığı, yeniliği arayan, kollayan sanatın ve sanatçıların mizaç ve mesleğine uygun düşmüştür. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki şiirlerde, devrimlerin ve Atatürkçülüğün vecdi açıktır. Bu bakımdan şiir, cemiyetçi bir karakter belirtir. Hele bazı sanatçıların şiirinde ise düşünce CHP tüzüğüne ve Mustafa Kemal'in *Nutuk*'unun kısa yorumları olmaktan ileri gidememiştir. Bu durumda Türk şiirinin 1935 yılına kadar Kurtuluş Savaşı'nın geçici gururunu bir Ergenekon duyarlığı içinde yaşadığını, o yıllardan sonra, önce İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı bir çocuk melankolisine girdiğini söylemek mümkündür.

Bir yandan memleketçi gerçekçilik ile Halk Edebiyatı'ndan faydalanma fikrini taşımakta olan bir şiir anlayışıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen sürrealist üslûp arasında tam bir tezat vardır.

Cumhuriyet devrinde Anadolu'yu anlatan yüzlerce şiir, hikâye, roman, piyes, deneme, yazılmıştır. Bunlarda birbirinden ayrı manzaralara, tiplere ve görüşlere rastlarız. Bu Anadolu'nun çeşitli cepheleri bulunan bir âlem olmasından başka ona bakan insanlar arasındaki mizaç, kültür ve dikkat farklarından ileri gelir.

Bu durum biraz da o devrin sanatında, daha sonraları kendilerine karşı bir reaksiyonla gelişen sosyal gerçekçi anlayışa uygun olmayan bir sübjektivite vardır. Yani ortaya konan eserler objektif olarak Anadolu realitesini aksettirmemekte, sanatkârın görmek istediği şekilde yazılmaktadır. Cumhuriyet'ten 1940'lara kadarki dönem böyle bir edebiyatın moda ve geleneğini kurmuştur. 1940'lardan sonra gelişen şiir Millî Edebiyat'tan Cumhuriyet'e intikal eden bu karakterin dışında ve ondan tamamen farklı bir çizgi üzerinde gelişme göstermiştir.

1940'lardan sonra başladığını söylediğimiz toplum-cu-gerçekçi şiirin kendisini kurması 1945'lerden itibaren dir. Asıl mahsullerini vermesi ise 1950'den sonradır.

İnkıpların tamamlanması, yeni düzenin mümkün olduğu kadar yerine oturmuş bir görünüm arz etmesi; çok heyecanlı bir geçmişten artık sakin bir ortama ulaşılmış olması, şiirimizin yeni imkânlar aramasının sosyal sebeplerindedir. Bu sosyal duruma uygun olarak bu dönemin ferdiyetçi şiir anlayışı 1940 yılına kadar devam eden şiirimizin genel karakterini tespitler. Cahit Sıtkı ile diğer yeni yetişen şairlerde, hatta Orhan Veli'nin ilk dönemlerinde bu genel karaktere uygun şiir anlayışının başarıyla devam ettiğini görmekteyiz. Bununla birlikte bu şairlerde olduğu kadar, diğer bazı şairlerde özellikle Asaf Halet Çelebi ve Fazıl Hüsnü Dağlarca'da gerek 1940 sonrası Ga-

rip Şiir anlayışına gerekse Mavi Hareketi'yle özellikle İkinci Yeni'ye intikal eden yenilikleri de görmekteyiz.

Millî edebiyatçıların idealist ve romantik şiiirleriyle, onlardan sonra gelen şairlerin daha çok ferdiyetçi ve şairane bir hüviyet belirten şiiirlerine bir reaksiyonla gelişen Orhan Veli ve arkadaşlarının Garip Hareketi, şiiirin içeriğini çok genişletmiş; günlük yaşamı, alelade ilişkileri, sıradan insanın yaşayışını ve dilini çok yalın ve külfetsiz bir ifadeyle şiiire sokmuştur. Aristokrat ve entelektüel zevkin ve onun ferdî duyarlıklarının şiiirine karşı çıkış, 1940-1950 yıllarında şiiirimize oldukça egemen olmuştur.

Orhan Veli, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu üçlüsü, 1941 yılında başlattıkları sanat hareketine Garip adına verdiler. Bu üç arkadaş, eski inançların tamamıyla yıkıldığını düşünen, insanı tatmin edici bir dünya görüşünün okula ve hayata henüz iyice yerleşemediği bir devirde yetişmişlerdir. Üç arkadaşın, edebiyat sahnesine çıktıkları zaman, yazdıkları ilk şiiirlerde ileride hangi istikamette karar kılacaklarını sezdirmeyen bir davranış vardır. Garip adıyla ortaya çıktıkları zaman düşündükleri, hiçbir hayal ve düşüncenin karışmadığı saf duyguların, çıplak olarak tespit edilmesinden ibaretti. Bunlarda dış âlem, bir aynaya akseder gibi veriliyordu. Sonra üçü de çeşitli derecelerde İkinci Dünya Savaşı esnasında Türk aydınları üzerinde büyük tesir yapan Marksist hayat görüşünü benimsediler. Halk Edebiyatı'ndan ve halk dilinden faydalanarak, açık veya kapalı şekilde, sosyalist fikirleri anlatan şiiirler yazdılar.

Bizde Garipçilerin başlattığı bu akım, aslında, 1920-1930 yılları arasında Batı Edebiyatı'nı sarsan devrimci şiiir akımına paralel olarak gelişmiştir. Yani sarsıntı çağdaştır. O dönemlerde Türkiye'de ayrıca, birçok kurumun ve değer yargısının sarsılması, horlanması da sahne almaya başlamıştır. Bu sarsıntıyı belirli nispette, daha önce Cumhuriyet neslinin öncü şairlerinden olan Nâzım ve Necip Fazıl'da da görmekteyiz. Demek oluyor ki Garip Hareketi gerek dünyada gerekse bizde mevcut bulunan sosyal durumla çok yakından ilgilidir.

Bu akımın en önemli şairi Orhan Veli'dir. Ve ölünceye kadar da bu anlayışa bağlı kalmıştır. Arkadaşları Melih Cevdet ve Oktay Rıfat'ın şiirleri ise sonuna kadar aynı karakteri göstermez, kendilerini yenilerler. Orhan Veli'de az görülen ideolojik kaygı, başta Melih Cevdet olmak üzere Oktay Rıfat'ta gide gide daha belirli bir hüviyet kazanır.

1950'den sonraki şiir Garip Hareketi'ne karşı çıkışın; romantizme, şairaneliğe dönüşün şiirini getirir. Attilâ İlhan ve arkadaşlarının başlattığı ve Mavi olarak adlandırılan bu hareketin sahibi Attilâ İlhan, ideolojik, toplumcu şiirlerinde bile marazi bir duyarlık ve melankolinin öne çıktığı ve bohem bir hayatı, uzak ülke seyahatlerinin izlenimlerini ve cinsel ilişkileri erotik bir ifadeyle vermesi bakımından da şiirimizde özgün bir özellik belirtir.

Nâzım'la başlayan şiirimizdeki Marksist eğilim, Cahit Sıtkı ve Orhan Veli neslini, 1955'ten sonra görülen Attilâ İlhan ve arkadaşlarının Mavi Hareketi ile İkinci Yeni'yi de etkilemiş, ancak bu etki, şiirdeki yansımaları her nesilde, hatta her şairde oldukça farklı göstermiştir. Bu farklı yansıma kimi zaman ideoloji bakımından birbirine yakın olan şairler ve eleştirmenlerce tartışma konusu olmuştur. Hep Nâzım'ın anlayışına ve tarzına yakın şiir isteyenler, romantik, şuuraltı hadiselerini işleyen, iphama geniş yer veren modern şiire karşı olmuşlardır. Bu bakımdan İkinci Yeni'nin çok şiddetli saldırılara uğradığını görmekteyiz.

İkinci Yeni akım şairlerinin savundukları kapalı, soyut ve anlamsız sanat, Batı Edebiyatı'nda gördüğümüz ve daha önceki bazı şairlerimizi de etkileyen sembolizm, gerçeküstücülük ve varoluşçuluk gibi akımlarla yakından ilgilidir. Ayrıca asrımızın başında başlayan şuuraltı hadiselerini şiirleştiren; savaşların ve teknik ve yeniliklerin karşısında apışan, şaşırın, sosyal dengesizliğe düşen insanın ve insan psikolojisinin durumlarını tespitleyen fütürizm, dadaizm, kübizm gibi akımları, kısacası gerçeküstücülük olarak adlandırılan fikir ve ona dayalı sanat anlayışına bağlı bir sanat kuran, Fransızlardan G. Apollinaire, L. Aragon, A. Breton, P. Éluard, P. Claudel, F. Mauriac,

Henri Michaux, Pierre Reverdy, René Char, S. J. Perse, J. Supervielle; İngilizlerden T. S. Eliot, D. Herbert Lawence, Thomas Dylan; Amerikalılardan Hilda Doclittle, Archibald MacLeish, Ezra Paund; Almanlardan Albrech Goes, R. Maria Rilke, Karl Krlow, Poul Celan gibi sanatçıların da çok büyük tesiri olmuştur. Nitekim bu şairlerin bizde tanınması ve tanıtılması denebilir ki daha çok İkinci Yeni hareketine katılan şairlerin aracılığıyla olmuştur.

Freud, Marks, Sartre, Camus'nün de şiirleri üzerinde bir mukabil tesirini gördüğümüz bu şairler, bir yandan savaşlar öte yandan maddenin insanı aşan gücü, ekonomik sarsıntılar, dengesizlikler ve nihayet çağdaş insanın moral değerlerden estetik ölçülerden süratle uzaklaşmasının ve yaşamakta olduğu bunalımın şiirini kuruyorlardı.

Batıda böyle bir sanatın vücut bulmasında rol oynayan sosyal durum, Türkiye içinde aynen varit olmadığı hâlde, yerli şairlerimizin Batıdaki bu akıma uygun bir sanat kurmaları bir özenti olduğu gibi, biraz da o zamanki sosyal ve politik durumumuzla ilgili olarak yorumlanmıştır. 1955 ve sonraki yıllarda çıkan birçok yazıda bu konuların çok geniş yer aldığını görüyoruz.

1946'dan, yani daha serbest ve çok partili bir siyasi hayata girmemizden sonra, Türkiye'de ideolojik faaliyet daha da artmış, genişleme imkânı bulmuş ve teşkilatlanmıştır. Çok partili dönemin düşünce özgürlüğüne biraz alan tanınması, bazı kurumlara özerklik tanınması, yayınların artmasına ve çeşitlenmesine, dolayısıyla ideolojilerin yayılmasına kolaylık sağlamıştır. Sol akım ve onunla birlikte gelişen edebiyat bu ortamı iyi değerlendirmiştir. Bu değerlendirmenin ürünü olarak birçok edebiyat okuyucusu ve heveslisi, solcu fikirlere sahip olmayı sanatın şartı gibi görür olmuştur. Bu durumun ancak belirli bir sanat çevresini etkilediğini, onun dışında kalan büyük bir aydın ve halk çevresini edebiyat okuyucusu olmaktan uzaklaştırıcı bir etken olduğunu da belirtmek gerekir.

ŞAİR MEHMET AKİF İNAN İLE SOHBET

M. Madak: Sayın İnan, ben ilk olarak günümüz şiiri üzerine düşüncelerinizi almak istiyorum; kısa bir değerlendirme yapar mısınız?

A. İnan: Teşekkür ederim. Günümüzün şiiri bundan birkaç sene önceki şiir ile farklılık belirtir çizgiye geldi. Türkiye'nin geçirmiş olduğu sosyal kargaşa dönemi aynıyla yankısını şiirde de bulmuş ve Türk şiiri hızla slogancı bir söyleşiye doğru kaymıştı. Bu kayışın elbette ki başarılı örnekleri olmadı değil; ama ne var ki, şiirsel gerilim bakımından, sanatsal kaygı bakımından bu anlayışın parlak örnekleri pek az oldu ve ancak birinci sınıf sanatçıların elinde görülebildi. Genelde şiir bir hayli ucuzladı ve bazı ideolojik unsurları taşıyan söyleyişlerle, hitabet yüklü söyleyişlerle şiirin oluşabileceği, şiir yazılabileceği gibi bir kanaat kapladı ortalığı.

M. Madak: O dönemde ideoloji şiiri boğdu mu demek istiyorsunuz?

A. İnan: İdeolojinin ifade ediş biçimi şiiri boğdu. Yoksa sanatı, ideolojiden soyutlayamazsınız. Özellikle çağımızda herhangi bir sanat ürününü, bir sanatçıyı ideolojinin dışında düşünmek zaten

imkânsızdır. Ama ne var ki bu ideolojinin sanata yansıma tarzı, görüntüsü, oranı değişiktir. Bizim hızlı bir kargaşa ortamı yaşamamız sanat ürünü oluşturmada gerekli olan sabrı bize âdeta vermedi. Ve aceleye gelmiş, çoğunluk başarısız örnekler sayabileceğimiz şiirler dergilerimizi işgal etti. Ben bunu şiirimiz için bir yanıyla kayıp olarak görürüm. Zaten bu tür örneklerle oyalananlar, öyle sanıyorum ki gerçekten de büyük sanat ortaya koymaya nefesleri yetmeyecek olan kişilerdi. Bu yanıyla da bize bir teselli payı çıkmıyor değil.

M. Madak: *Bir şiir enflasyonu mu vardı demek istiyorsunuz o dönemde?*

A. İnan: Şiir enflasyonu değil, şiirin özünde bir çarpıtma söz konusudur. Ve şiirin içeriğinde bir yapaylık söz konusudur. Şöyle söyleyeyim: Mesela, ideoloji âdeta çayın içinde şekerin erimesi misali verilmiş olsa, yani sanat kurallarına, kanunlarına uygun biçimde verilmiş olsa mesele yok. Ama çayı içiyorsunuz, âdeta ağzınıza şeker parçacıkları geliyor...

M. Madak: *İdeoloji şiirde sırtıyor diyebilir miyiz buna?*

A. İnan: Eritilmemiş. Yani zaman verilmemiş, emek verilmemiş. Arz ettiğim gibi o hızlı ideolojik hayat ve kargaşa ortamı âdeta sanatın istediği çileyi sanata verdirtmemiştir gibi geliyor bana.

M. Madak: *Sözü sizin şiirinize getirmek istiyorum. Gördüğümüz kadarıyla Divan şiirinin bazı özelliklerinden yararlanıyorsunuz, hatta şiirinizin kaynağını oluşturuyor diyebiliriz. Bu durum Divan şiirine duyduğunuz özel bir sevgiden mi kaynaklanıyor? Yoksa daha başka nedenleri var mı? Ayrıca şiirlerinizi Divan Edebiyatı'ndan yararlanmaya bir örnek olarak gösterebilir miyiz?*

A. İnan: Divan Edebiyatı'na beslediğim özel bir sevgi değildir benim şiirimizin özünü oluşturan unsur. Benim sevdiğim, şiirdir. Şiirin iyi-

leridir, cins şiiirlerdir. Cins şiiirlere vurgun biriyim. Bu cins şiiirlerin birçoğunu da Divan şiiirinde bulduğumuz bir gerçektir. Ben Divan şiiirinin günümüzde modernize edilerek yeni bir sanat çıkartılmasında, onda birçok mesnet olabilecek unsurlar bulunduğunu Türkiye'de ilk olarak ortaya atanlardan biri oldum. 1960 sonrası sanatçılarından bazılarında ve daha önceki kuşağa ait sanatçıların bazılarında Divan şiiirinden yararlanmak, oradan yola çıkmak gibi bir çabanın ürünlerini verdiğiine tanık olduk. Yapmış olduğumuz bu münakaşalardan sonra mesela, Behçet Necatigil'in *Encam* kitabı, bu konunun aktüaliteye çekildiği dönemlerde çıktı; keza Attilâ İlhan'ın gazelleri bu meselelerin tartışıldığı dönemin ürünüdür. Turgut Uyar'ın *Divan*'ı, yine Divan konusunun tartışıldığı günlerde yazıldı. O günlerde ben bu işin hem teorisini yapmaya yöneldim, hem de o zaman çıkardığımız *Edebiyat* dergisinde bu teoriye uygun örnekler oluşturmak bakımından bazı şiiirler de ortaya koydum. Göstermeye çalışıyordum ki Divan şiiirinden yararlanılırsa eğer, bu biçimde yararlanılmalıdır. Yani onu çağdaş biçimde tecdit etmek lazımdır. Yoksa Divan şiiirine yenik düşerek veya sözüm ona Divan şiiirinden yararlanma zannıyla yola çıkıp Divan şiiiriyle hiçbir kan ve ruh bağı olmayan bir şiiir oluşturan örnekleri ben bu anlayışı temsil eden örnekler olarak görmüyorum. Benim şiiirim, Divan şiiiri kültürünü almış ve o şiiiri ayrıntılarına kadar tanımaya çabalayışın kişide oluşturduğu estetik kurguyla yola çıkılarak, ama tamamen değişik imajlarla örülü ve o eski şiiirimizle arasında hiçbir taklit unsuru taşımayan bir şiiir. Benim bir beytimi gösteremezseniz içerisinde Fuzûlî'yi, Bâkî'yi, Nedim'i uzaktan andıran, hatırlatan bir söyleyiş olsun. Demek ki ben mesela bir şiiir oluştururken eski şiiire yenik düşenlerden olmamaya çalıştım ve eski şiiiri de kendi şiiirine kaynak sayıp da, kaynak gösterip de tamamen indî bir şiiir oluşturanlar gibi de olmadım. Zannediyorum ki kuramını ortaya koyduğum bu anlayışın uygun örneklerini yazdım. Ama bu örnekler ne nispette üstün bir şiiiri ifade eder, ona ben karar vermek durumunda değilim. O, hakkımda söz söyleyenlerin söylediklerinden çıkarılmalıdır.

M. Madak: *Bu çizgiyi sürdürmekte ısrarlı mısınız?*

A. İnan: Bu anlayışı öz olarak fakat değişik yorumlar biçiminde şimdilerde devam ettiriyorum. Ama kaymış olduğum değişik tutum; bu söyleyişleri birer beyit çerçevesinde söylemekten öte, onları bütüncül bir anlayışla dillendirmeye yönelmek biçiminde oluyor. Yani, daha önceki şiirimde omurgasız gibi görülen unsurları yeni çalışmalarında tekrarlamak istemiyorum. Ve âdeta aralarında gizli bir organik bağ olan beyitlerden oluşan bütüncül şiirlere yönelme eğilimindeyim şimdilerde.

M. Madak: *Sayın İnan, şiirlerinize baktığımızda dil konusuna özel bir dikkat gösterdiğiniz anlaşılıyor, kelimeler ve sesler uyum içinde. Anlaşılır dil kullanmayı yeğliyorsunuz. Bu tutumunuz ve şiirde dil üzerine neler söylemek istersiniz?*

A. İnan: Efendim bu aslında bana ait bir özellik değil. Eski şairlerin hepsinde bu özelliği görüyoruz. Fuzûlî'nin dili, bir Necatî'nin dili değildir; Nedim'in dili bir Bâkî'nin dili değildir. Keza Cumhuriyet dönemi sanatçılarınin dili bir Servetifünunun dili değildir... Dil konusunda çağının yansıtıcısı olmayan, çağından ileri gitmiş veya geri düşmüş olan sanatçıların yaşarlılık tarafı çürüyor. Şimdi dikkat ediniz, bugün Servetifünun Edebiyatı'nın dili gitti ama Fikret'in oldukça sadeleşme gördüğümüz sosyal içerikli şiirleri yaşıyor daha. Cenap Şahabettin'in de öyle. Ama Servetifünun'un dil anlayışına bağlı olan şiirleri bugün maalesef okunma talihini kaybetmiştir. Keza daha önceki kuşaktan Hâmid, olağanüstü bir kabiliyetle Türk şiirine gelmiş olduğu hâlde dilindeki açmaz dolayısıyla maalesef bugünün sanatseverleri tarafından izlenme şansını kaybetmiştir. Ben bütün bunları göz önüne alarak günümüz Türkçesi, hatta biraz da geleceğe sarkan Türkçe kaygısıyla şiirlerimi oluşturmaya çalıştım. Dolayısıyla karşınıza sade örnekler çıktı. Ama bununla birlikte hemen ekleyeyim ki bazı Türkçe olmayan kelimeleri de bilerek ve özenle şiirlerimde

kullanmışlığım vardır. Ben bunların içinde yaşama şansını gördüklerimi özellikle kullanmışımdır. Bazılarını ise sırf seslerinin hatırına, o mısradaki müzikal ağırlıklarının hatırına kullandığım olmuştur. Mesela bir şiirimde:

Bütün giysileri yırtsak yeridir

Yeter bana vefa elbiseleri

diyorum. Burada dikkat ederseniz hem giysi kelimesini hem de elbise kelimesini bir beyit içerisinde kullanıyorum. Öyle sanıyorum ki hem elbise kelimesi yaşama şansına sahiptir hem de o beyit içerisinde o sese ihtiyaç var.

M. Madak: *Bu açıklamalarınıza dayanarak, şiir alanında bir yenilik yaptığınızı ve kendinize has bir sanat oluşturduğunuzu söyleyebilir miyiz?*

A. İnan: Benim bir tek mısraımı kimse gösteremez filan sanatçıyı andırıyor diye. Gerek günümüzden, gerek dünden, gerekse bildiğim kadarıyla dünya edebiyatından. Ben öyle zannediyorum ki kendime özgü bir sanat oluşturmaya çalıştım. Ama bunun ne nispette başarılı örneklerini verdim bunu ben ifade edemem. Yine öyle zannediyorum ki orijinaldir ve değişiktir söyleyişim. Şunu da hemen ekleyeyim ki her yenilik kollayan sanatçı, başarılı örnekler verememiştir. Dön dolaş daima söylerim: Mesela Şinasi, edebiyatımızda yeniliğin bayraktarlığını yaptı. Şinasi'nin şiirlerine bakıyoruz, çok başarısızdır... Keza Gökalp, Yurdakul yeni bir edebiyat anlayışının temsilcisi oldular; ama ortaya koydukları eserler, sanatsal ağırlık bakımından bir hayli hafiftir. Orhan Veli ve arkadaşları için de aynı şeyi söyleyebilirim. Onlar da edebiyatımızda bir yenilik oluşturdular; Birinci Yeni'yi başlattılar. Ama kendilerinin kişisel sanat yetenekleri sınırlı... Yani aslanan yalnız bir yenilik değil, o yeniliği üstün bir sanat yeteneğiyle, başarısıyla ifadelendirmektir. Ben bunu yapabildim mi? Buna karar vermek benim hakkım ve haddim olmamalı.

M. Madak: Okurlar örnek olarak aldığımız şiirlerinizde de fark edeceklerdir, tüm beyitleriniz değişik ve çarpıcı imajlarla yüklü. Bu imajlar konusunda neler söyleyeceksiniz?

A. İnan: Ben hem iphama (kapalılığa) hem de vuzuha (açıklığa) yer verdim ve bunu kolladım şiirlerimde. Ayrıca şiirim, imajist bir şiirdir de. Ama imajlarımın hiçbirisi absürd (saçma) değildir; teşbihlerimde daima bir denge vardır ve aklın kurallarına aykırı olmayan imajlar üretmeye çalışmışımdır. Şiirimde zengin bir imaj örgüsü, anlaşılır bir tertip içerisinde verilmeye çalışılmıştır.

M. Madak: Bu arada şiir geçmişinizden ve şiirdeki aşamalarımızdan söz eder misiniz?

A. İnan: Şiirim bir bakıma geç kaldı diyebilirim. Ben yetiştiğim coğrafya gereği ve ilgi kurma mevkiinde bulunduğum edebiyat anlayışı bakımından uzun süre geleneksel edebiyata, statik edebiyata çok bağlı bir anlayış sürdürdüm. Mesela, Divan Edebiyatı duyarlılığının hâlâ çok yoğun biçimde devam ettiği Urfa'da yetiştim. 1960'lara kadar ben edebiyatımızdaki yenileşme macerasına yani Necip Fazıl'ların başını çektiği ondan sonra; Asaf Halet'te, Dağlarca'da, Attilâ İlhan'da ve İkinci Yeni'de rastlamış olduğumuz yeni edebiyat zıplamalarına maalesef geç ulaştım. Hatta psikolojisi, anlayışı içerisindeydim. Ve dolayısıyla farklı bir şiir üretimi sürdürüyordum. Divan şiirinin etkisinde aruzla gazel ve rubailer yazmaktaydım. Giderek kendimde bazı yenileşmeler oldu: Heceye yöneldim. Bu sefer de Halk şiirinin bazı örneklerini tanıdım, benimsedim ve Halk şiiri ile Divan şiirinin ortalaması bir anlayışı modern örneklerle kavuşturmaya çalışan bir tutum sürdürdüm. Bu dönemimin şiirleri, o dönemin birçok sanat ve edebiyat dergilerinde yer aldı. Ve ben maalesef sonradan tamamen değiştirmiş olduğum bu anlayışın örneklerini ortaya koyarak edebiyat dünyasında göründüm. Bu görünüş benim hakkımda belki bazı çevrelerce bir kanaat oluşturmuştu; ben o kanaati, 1970'lere

doğru tamamen değiştiren yeni şiir ortaya koymakla gidermeye çalıştım ve gidermeye katkısı olsun diye de yeni anlayışımın kuramını ifade eden yazılar yazdım.

M. Madak: *şiiri bir akıl-mantık işi olarak görenler olduğu gibi, şiir bir coşku-duygu işidir diyenler de var. Siz bu konuda nasıl düşünüyorsunuz?*

A. İnan: Doğru. Bunun ikisinin de örnekleri var: Coşkuya, duyguya dayanan örnekler olduğu gibi aklın oluşturduğu örnekler de var. İkiniciler umumiyetle kuru oluyorlar, lirizmden yoksun oluyorlar. Bence sanatçının esas kalkış noktası duygudur, duyarlıktır. Aklı, o duyarlığı biçimlendirmede görevlendirmek gerekir... Benim anlayışım budur, şiirimde bunu gerçekleştirmeye çalışıyorum. şiirim duygudan yola çıkıyor ama kültürüm, aklımla trplyorum ve şiirsel hâle gelmesinde aklıma ve düşünceme hak tanıyorum.

M. Madak: *ok özel bir soru yönelmek istiyorum Sayın İnan, isterseniz cevaplandırmayabilirsiniz: Beğendiğiniz şairler var mı, varsa kimler?*

A. İnan: Kendi beğenime uygun düştüğü için bazı şiirlere, sanatçılara prim verenlerden değilim. Kendi alanı içerisinde kendi şiir iddiası içerisinde başarılı sanat oluşturan bütün sanatçılara karşı bir takdir duygusu içerisindeyim. Dolayısıyla çeşitli anlayışların başarılı örneklerini sevmişimdir. Bunu zel bir isme bağlamayı lüzumlu görmüyorum. Ama birkaç isim söylenecek olursa; “İkinci Yeni” hareketinden Karakoç’u, Cemal’i onun dışındaki “Mavi Hareketi”nden Attilâ İlhan’ı, daha yakın kuşaktan Cahit Zarifoğlu’nu, İsmet zel’i başarılı sanatçılar arasında görmekteyim.

M. Madak: *Teşekkür ederim. Bildiğiniz gibi Divan şiiri için ve günümüz şiiri için geçerli olan bir tartışma var: şiirde cinsellik. Bu konudaki düşünceleriniz...*

A. İnan: Bu, bir bardak suda koparılan fırtınadır. Sanat yeteneklerini çok sınırlı bulduğum bazı sanatçılarda özenle öne çıkarılmak ve dolayısıyla kendi isimlerini yaygınlaştırma çabasıyla iç içe görüyorum bu kaygıyı. Divan Edebiyatı'nda "cinsel sapıklığı" gören adamların ve âdeta cinsel sapıklığı, edebiyatın da içeriğinde bulundurması lazım gelen bir konu olarak görmek isteyenlerin zihninde çarpıklık olduğu kanaatini taşıyanlarla beraberim ben. Bizim şiirimizde öne çıkan böyle bir sapıklık olmadığı, edebiyatla uzaktan ilgilenenlerin bile bildiği bir gerçektir. Edebiyatımızda sapık insanlar hiç görülmedi mi? Elbette olmuştur. Ama ne var ki Türk Edebiyatı böyle cinsel sapıklığı belirgin, kalın bir damar olarak devam ettiren bir anlayışı dışlamıştır.

* * *

M. Madak: *Sayın İnan, dergilerde Divan şiirinden özellikle Şeyh Gâlib'in şiirlerinden tahliller yapıyorsunuz; neden böyle bir işe giriştiniz?*

A. İnan: Kendi şiirimi kurma döneminde kuramını yaptığım anlayışın bir uzantısı olarak görünüz onları. Şimdi evvela Divan şiiri nasıl anlaşılmalıdır? Bu konuda ben edebiyat çevresinin hatta edebiyat hocalarının maalesef tam bir eksiklik içerisinde olduğunu görmekteyim. Sanatçıların da Divan Edebiyatı'na yaklaşmakta ve kavramakta gerekli ön bilgiye ve kültüre sahip olmadıkları realitesiyle karşı karşıyayım. Onun için Divan şiirinin bazı örneklerini yorumlamaya yöneldim. Dikkat ederseniz benim yorumlamaya yönelmiş olduğum şiirler ünlü şairlerimizden aşağı yukarı en ünlü örnekleridir. Bunun sebebi şu: Mesela, Fuzûlî denildiği zaman akla ne geliyor? "*Beni candan usandırdı cefadan yâr usanmaz mı?*" Şeyh Gâlib denildiği zaman akla ne geliyor? "*Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenara düştü.*" Yorumlamak için özellikle bu şiirleri ele alıyorum. Edebiyatla ilgilenip de bu şiirleri duymamış olan yoktur. Bu şiirleri bildiklerini zannedi-

yorlar... Benim çalışmalarımı, hele biz nasıl anlıyormuşuz o şiirleri, doğru dürüst kavriyor muymuşuz gibi bir merakla okusunlar. O yazıyı okuyunca görecekler ki kendilerine öğretilen, eski edebiyatımızın birer dedikodusu mahiyetindedir; özünden, derinliğinden haber verilmemiştir kendilerine. Bu belli örneklerden kalkışımın nedeni budur.

M. Madak: *Divan şiirinin, bugüne seslendiğini yarına da seslenebileceğini çıkarabilir miyiz buraya kadarki açıklamanızdan?*

A. İnan: Bu sorunuza aktüel Türk Edebiyatı cevap vermiştir. Divan Edebiyatı'nı yararlanmak için kendisine hedef seçmiş olan sanatçıların ortaya koyduğu anlayışla da bu billurlaşmıştır ki Divan Edebiyatı günümüze de hatta gelecek yüzyıllara da söyleyecek birçok derin sanatsal mesajları ihtiva etmektedir.

M. Madak: *Bildiğiniz gibi “sanat için sanat”, “toplum için sanat” tartışmaları Batı’da da bizde de uzun süre devam etti. Hızını ve şiddetini yitirmekle birlikte günümüzde de sürüyor. Bu konudaki görüşünüz nedir? Ayrıca, bu tartışmalar yönünden Divan şiirini değerlendirir misiniz?*

A. İnan: Efendim bunlar eski konular. Bizde Tanzimat’tan bu yana hep tartışıldı: “Halk için sanat” “sanat için sanat” gibi. Bizde de Batı’da da son yüzyılın sorunlarıdır bunlar. Kimileri: “Sanat bir sosyal gerçeği yansıtmalıdır, topluma yararlı olmalıdır; halkı uyarmada, geliştirmede, yönlendirmede rol üstlenmelidir.” diye düşünmüşlerdir. Kimileri de: “Sanatın sanat kuralları içerisinde söylenmesi gerektiğini, çağla bağlantılarının daha belirgin olmasını” savunmuşlardır. Bunun her ikisinin de başarılı örnekleri ortaya kondu. Kimilerinin zevki sosyal konulara ağırlık veren sanatı istiyor, kimileri daha çok sanat yanı ağır basan örnekleri istiyor. Bu günümüzde de hâlâ konuşuluyor. Aslında toplumla ilgisi çok sınırlı gibi olan sanat anlayışlarında bile yakından

bakacak olursak çağ, toplumu yansıtan bir espri görmüyor değiliz. Mesela, herkesin Divan Edebiyatı konusunda –herkesin demeyeyim de– bazı kişilerin şöyle bir yargısı var: Toplumdan kopuk bir sanattır, soyut bir sanattır, çağı yansıtmıyor, statiktir diye anlayanlar, yorumlayanlar oluyor. Oysa ben bu kanaatte değilim. Şöyle ki: Altı yüz yıllık bir şiir serüvenidir eski edebiyatımız, Divan Edebiyatımız. Onda görüyoruz ki on dördüncü yüzyılın sanatıyla on sekizinci yüzyılın sanatı dinamik bakımından çok büyük farklılık gösteriyor. Kalkıp siz Bâkî’yi on dördüncü yüzyıl içinde mümkün değil düşünebilirsiniz. Nedim’i on üçüncü yüzyıla taşıyamazsınız. Yani toplumla ilgileri çok sınırlı gibi görünse bile, ister istemez sanatçılarda kendi toplumlarına tanık olma, kendi çağlarını yansıtmaya özelliklerini belli bir oranda bile olsa biz görmekteyiz. Tamamen toplumcu olan sanatı bekleyen bir açmaz vardır: Aktüaliteye yenik düşmek. Değişen çağ, değişen şartlar o tür sanatın bir yanını kemiriyor, bir yanını çürütüyor. Heraklit diyor: “Bir suda iki defa çimemezsiniz.” Çünkü zaman akıp gitmekte. Şimdi siz bugünün realitesinin fotokopisi mahiyetinde bir sanat oluşturursanız bunun ancak olsa olsa edebiyat tarihi açısından bir değeri, ağırlığı olabilir. Ama geleceğe yansıyan yanı çok az olur, çok sınırlı olur. Niye? Değişen yüzyılda değişen bir sosyal yapı karşımıza çıkacaktır; o sosyal yapıya, geçmişin çağına, realiteye fazla bağlı olan sanatı pek bir şey söyleyemez duruma gelecektir. Özetleyeyim: Büyük sanatçılar bir yanıyla gerçekte toplumcu olmuşlardır öte yanıyla sanatı ihmal etmemişlerdir. Bu bakımdan “Sanat sanat içindir.” ve “Sanat toplum içindir.” gibi bir tartışmayı, bir yerde artık edebiyatın dışına konması lazım gelen ve edebiyatın ancak dedikodusuyla uğraşan insanlara yakışan bir sorun olarak görüyorum. Çünkü bu konuya edebiyatımız ve dünya edebiyatı cevap vermiştir. Yaşayan sanatçılar, büyük sanatçılar söylediğim gibi bir yanıyla toplumdan devşirmişlerdir konularını öte yandan onu, çağları aşabilecek bir diyalektikle evrensel bir boyut içerisinde oluşturmuşlardır, sanat hâline dönüştürmüşlerdir. O bakımdan bu tür tartışmalar bana kalmırsa edebiyatın içinden çıkarılmalıdır.

M. Madak: Şimdi de sözü Cumhuriyet dönemi şiirine getirmek istiyorum. Bugünkü şiirin oluşması ve gelişmesi konusunda sizin değişik bir yaklaşımınız var. Bu görüşünüzle ilgili bilgi verir misiniz?

A. İnan: Efendim öncelikle şunu söyleyeyim ki bu görüş, tarafımdan ortaya atılmıştır. Çeşitli yazılarımda ve edebiyat üstüne yaptığım konuşmalarda Cumhuriyet şiirine iki ana damar belirledim ben. Bu iki ana damardan birini Necip Fazıl ötekini Nâzım Hikmet ifade ediyor diye bir kanaate varmışımdır. Günümüze kadar gelen şiirin izlerini sürecektir olursak bu iki sanatçıya çıkıyor. Veyahut da günümüzün şiiri bu iki ana damar üzerinde gelişiyor. Bu iki kaynaktan süt emdi kanaatini taşımaktayım. Bunu biraz daha açacak olursam şöyle ifade edeyim: Nâzım'ın şiiri; ses ustalığına dayanan, hitabeyi ihtiva eden kendine özgü hitabet dilini örgülestiren bir sanat geliştirdi. Yani hitabet yüklü bir sanat. Farklıca örneklerini Fikret'in şiirlerinde veya daha önce Nâmık Kemal'de görmüş olduğumuz bir çizgiyi, kendi yenileyerek geliştirerek gününde temsil etti. İdeolojik özlü, ağırlıklı Nâzım'ın şiirlerinin belkemiği, doğrudan doğruya bir tebliğdir. Bir bildiri taşıyor. Necip Fazıl'ın şiiri öz bakımından Nâzım'inkinden değişik. O âdeta bir tebliği değil bir telkini amaç edindi. Bir bildiri, bir dışarıdan hitabeyi değil de âdeta içe seslenen, ruha, derine seslenen ve insanın iç kargaşasını şiirleştiren, insanın bunalımlarına kapı aralayan bir sanat geliştirdi. Bu bakımdan, şiirimizdeki bugünkü Marksist öz, Nâzım'a istinat eder, onun dışındaki estetik anlayış ve giderek sanatı soyutun en uç noktalarına çeken anlayış, Necip Fazıl'da ilk temsilcisini bulmuştur diyebiliriz.

M. Madak: Sayın İnan belki kehanet olacak ama Türk şiirinin geleceği konusunda ne dersiniz?

A. İnan: Bir yanıyla kehanettir. Bir yanıyla da görünen köy kılavuz istemez, derler. Öyle zannediyorum ki bazı moda görüntülü hareketlere sanatını fazla abandıran kimseler, sanatçılar, geleceğe sarkma

talihini bir ölçüde kaybediyorlar. Yani sanatında dengeyi kurabilmiş olan, geçmiş sanatla günün sanatı arasında oranlamayı başarıyla yapmış olan ve sanatın hangi yanının evrensel özellikler ihtiva ettiğini, dolayısıyla geleceğe de hitap edebilir unsurlar taşıdığı inceliğini kavrayarak sanat üretenler geleceğe kalırlar. İzleyebildiğim kadarıyla bugün Batı'da görülen o kargaşa döneminin, bunalım döneminin yansıtıcısı olan sanat daha sakin bir çizgiye doğru kayıyor ve âdeta o boz bulanık akan sular daha sakin ve daha net bir görüntü kazanıyor... Geleceğin şiirini, modern imajlara dayalı ama dünya şiir geleceğiyle kan bağı, ruh bağı, beyin bağı koparmamış olan yenilikçi atımların ürünleri oluşturacaktır. Bu tür şiirler geleceğe kalır ve geleceğin sanatını oluşturmada kaynaklık eder gibi düşünürüm.

M. Madak: *İsterseniz şiirden ayrılalım Sayın İnan. Diğer türlere oranla Türk şiirinin büyük aşamalar gösterdiği bir gerçek... Öykü, roman ve tiyatro gibi türlerin gelişimi şiirle bir paralellik gösteriyor mu?*

A. İnan: Ben bir paralellik göremiyorum. Değil ben, bütün edebiyat uzmanları bu paralelliği göremiyorlar. Türk şiirinin kaydedegeldiği büyük aşamalara uygun bir roman, hikâye, hele hele tiyatro eserlerine maalesef edebiyat dünyamız tanık olamadı. Şiirdeki köklü yapımız ve güçlü birikimimiz daima başarılı ve üstün örnekler ortaya koydu ama biz bunu nesre dayalı olan edebiyat türlerinde gereği gibi yankılatamadık.

M. Madak: *O zaman ben güncel bir tartışmaya getireyim sözü: Türkiye'de roman var mı, yok mu?*

A. İnan: Türkiye'de roman var. Hikâye de var, tiyatro da var. Ama zannediyorum ki büyük Türk romanı yazılamadı. Büyük Türk hikâyesinin birkaç örneği var ama genelde yine yazılamadı. Tiyatro ise hiç yazılamadı. Mevcudun başarılı örnekleri var. Ne yazık ki şiirde kaydettiğimiz zirveyi mahcup etmeyen bir nesir tırmanışını biz

gösteremedik. Gerek günümüzden olsun gerekse yakın geçmişten başarılı örnekler mevcuttur. Mesela, Tanpınar'ın roman anlayışının yerli roman oluşturmada mutlaka göz ardı edilmemesi lazım gelen bir kaynak olduğunu ifade etmek isterim. Peyami'nin ruh çözümlemelerine yönelik romanları bile bazı yerli nitelikler taşır. Daha yakın dönemden Kemal Tahir'in romanları içerik itibarıyla tamamen yerli bir anlayışın romanlaştığı örneklerdir. Ama roman sanatı bakımından münakaşa edilir tarafları vardır. Bu arada bazı şairlerin roman da yazmış olalım der gibi yazdıkları romanların çok kötü olduğunu söylemeye bilmem lüzum var mı? Bilhassa bizde “köy romanı” oluşturmada ortaya konan eserlerin büyük ölçüde ilkel ve zavallı örnekler olduğunu da üzümlere ifade etmek durumundayım.

M. Madak: Gerçek ve büyük Türk romanı neden oluşturulamadı? Bunun nedenini de şiirde olduğu gibi “ideoloji” unsuruna mı bağlıyorsunuz, yoksa daha değişik nedenleri var mı?

A. İnan: İki sebebi var: Birincisi büyük romancı çıkmadı. Bütün bu engelleri yırtarak aşan büyük sanat nefesine sahip romancı çıkmadı. İkincisi ise bu tarzın bizde yeni oluşudur. Ana hatlarıyla bu iki sebep söz konusu olabilir...

M. Madak: Bu türün yeni olduğundan söz ettiniz. İlk roman ürünlerimizin Batı'yı taklit ya da aynen kopya biçiminde olmasının da bir etkisi olabilir mi?

A. İnan: Önceleri kopya edilmesi elbette kaçınılmazdı. Çünkü bizde olmayan örnekti. Bunu Batı'dan almıştık. Batılı aletlerle yerli şarkılar üretmeye çalışacaktık. Gerek Nâmık Kemal gerek Ahmet Mithat Efendi bir ölçüde bunu yapmaya çalıştılar. Bu aleti iyi kullanmakta elbette Halit Ziya aşama gösterdi. Onun ardından gelen Yakup Kadri, gerek bu aleti kullanmakta gerek ona bazı yerli unsurlar katmakta gerçekten başarılı bir çalışmacı olarak ortaya çıktı. Ne yazık ki büyük sanat dehasıyla ortaya çıkan bir romancı Türk Edebiyatı'nda görülemedi...

M. Madak: *Türkiye’de roman yok diyoruz ama Türk romanları yurt içinde ve yurt dışında ödüller alıyor.*

A. İnan: Ödül aslında bir yanıyla ölçüdür. Ama ödül hiçbir zaman için şaşmaz ölçü değildir. Romanımızın başarılı örnekleri ödüllendiriliyor olabilir, bir. Daha önemlisi ideolojik kaygılarla ödüller dağıtılıyor, iki. Ödüllendirmelerde ideolojik kaygıların öne çıktığı en ciddi ödül kurumlarında bile gözlemleniyor. Mesela, Nobel Ödülü... Çağımız bir yerde ideoloji çağıdır, insanlar ne kadar münevver olsalar da kendi ideolojilerine, anlayışlarına daima öncelik tanımak gibi bir anlayış içerisinde yer alıyorlar. Dolayısıyla bizden olsun da nasıl olursa olsun veya bizden olanların en başarılı örneğini ödüllendirelim gibi bir anlayış bu ödüllendirmelerde yer alıyor. Bu ödüllendirmelerin örneğini Türkiye’de de görebiliriz: Son zamanlarda çok tartışılır oldu ödül enflasyonu. Dikkat ediniz son on-on beş yılda ödül alan sanatçıların büyük bir çoğunluğu fiilen unutulmuştur. Edebiyatta ısrar etmemişlerdir, devam etmemişlerdir ama adamın şiiri Türk Dil Kurumundan şuradan buradan ödüller almıştır, birkaç sene önce birincilik, ikincilik, üçüncülük. Adamlar şiirde bugün nemevcut, romanda yok, devam etmemiş. Demek ki bizde de dünyada da bu ödüllendirmeler bizi pek kandırmasın. Nitekim Nobel almış birçok sanatçı var, ama kendilerine hiç de birinci sınıf sanatçı gözüyle bakılmamıştır. Bazen de hakkı olduğu hâlde dünya edebiyat çevrelerince önemli addedilmesine rağmen ödül alamayan veya ödülleri çok geciktirilen sanatçılar da var. Mesela Kafka’yı edebiyat dünyası buna belli başlı bir örnek sayar.

M. Madak: *Bizde Tanzimat’tan önce roman türünün olmayışının nedenleri nelerdir Sayın İnan?*

A. İnan: “Bizde eskiden neden roman olmadı?” sorusu üzerine de tartışmalar oldu. Bu tartışmalardan birisi ilginçtir. Cemil Meriç’e aittir. Cemil Meriç diyor ki: “Roman aslında kişilerin hayatlarının

mahremiyetlerinin sergilenmesi işidir, dolayısıyla kişilerin özel hayatlarının mınıcıklanması işidir, bu ise bizim uygarlığımızın, geleneksel yaşantımızın esprisinin dışında kalan bir vakiadır, bizde romanın oluşmaması biraz da bu uygarlık farkıyla ilgilidir.” Bu görüş bence üzerinde durulması gereken bir tespittir. Tartışılması gerekir.

M. Madak: *Ülkemizde genç sanatçılara gereken değer veriliyor mu, onlara destek olma çabaları var mı?*

A. İnan: Var. Güdümlenmek yarışı var. Eli kalem tutan bir vatandaş buldukları zaman onlara ideolojiyi talim ettirmek için yalpa kürek seferber olan çevreler var. Bunun dışında o kişide edebiyat yeteneğini geliştirmeye öncelik veren öncüler de yok değil. Ama maalesef çok azınlıklar.

M. Madak: *Sözünü ettiğiniz durum bilinçli olarak mı yapılıyor, yoksa bir yanlış anlama mı var?*

A. İnan: Edebiyat halis mensuplarınca hiçbir dönemde yanlış anlaşılmadı. Politikaya yenik düşenler, sanatı bildiriye dönüştürenler ve sanat yalnızca bunu ihtiva etsin diye düşünenler hariç...

M. Madak: *Sayın İnan, son olarak söylemek istediğiniz ya da eklemek istediğiniz şeyler var mı?*

A. İnan: Efendim, söylemek isteyeceğim şey kendimin değil aynı zamanda kültür hayatımızın ve edebiyat hayatımızın derdidir. Bugünkü aydınlarımız maalesef edebiyatla gereği gibi ilgilenmiyorlar. Dün hiçbir aydın düşünemezsiniz ki sanatla bağlantısı olmasın... Ezberinde şiirler olmayan, divanlar karıştırmamış bir aydına “aydın” gözüyle bakılmayan bir geçmiş... Yaşadıklarıyla yakın bir bağlantı içindeydi dünkü aydınımız... Ama çağ değişti, meslekler ayrıldı, hayat hızlı bir seyir takip eder oldu, dolayısıyla insan ancak kendi konularına yetişiyor diye karşıma çıkabilirsiniz...

Bu bütün yüzyılımızın ortak durumudur. Ben Türkiye'deki aydının sanatı izlemekte Batılı aydından geride kaldığını üzülenek görmekteyim. Bugünkü sanat edebiyat dergilerine bakınız; şiir, hikâye, roman kitaplarının sayısı kadar bile değil veya edebiyat öğrencilerinin sayısı kadar bile değil. Öteki aydınlara da hitap etmesi, onların da bu ürünleri izlemesi zorunluluğu bir tarafa yani bizzat edebiyatla ilişki hâlinde bulunması lazım gelen çevrelerce bile edebiyat ürünleri gereği gibi izlenmiyor. Bunu büyük bir eksiklik olarak görürüm. Ama bunu edebiyatın bir eksikliği olarak görenlerden değilim. Bu durum aydınlarımızın bir genel hastalığıdır. Bu genel hastalığın temelinde de kuşkusuz Türkiye'de uygulanan eğitim politikaları yatar. Millî eğitimimizin içinde bulunduğu çarpıklık yatar. Ve kültür meselelerinin devletçe layıkıyla kavranmadığı gerçeği yatar ve politikanın edebiyatı çok kötü biçimde kasten ezdiği gerçeği yatar. Bu gidiş devam ettiği sürece Türkiye'nin büyük hamleler yapmasının imkânsız olduğunu bir kehanet olarak değil bir gerçek olarak ifade etmeye mecburum. Bir ülkenin aydınını gerçek aydın kılan, o ülkenin uygarlığının ve duyarlığının tam bir yansıtıcısı olan sanattır. Sanatıyla bağlantısını koparan bir aydının o ülkenin aydını olamayacağını, o ülkenin kalbine kulağını veren, o ülkenin hastalığını ya da sağlıklı yanını tanıyan bir aydın olmadığı kuşkusuzdur. Dolayısıyla Türkiye'nin sosyal realitesine aykırı bir aydın üretiminin bir mekanizması hâline gelmiştir. Türkiye'de Millî Eğitim yetkililerinin de bu işe bilerek veya bilmeyerek yardımcı olmaları Türkiye'nin meselelerinin kördüğüm hâline gelmesine neden oluyor. Türkiye bugün bir açmaz içerisindeyse bunun bir tek sebebi vardır: Kültür zaafıdır, uygarlık enflasyonudur ve aydınlarımızın ülkesi insanına, uygarlığına aykırı biçimde yetişmiş olmasıdır.

M. Madak: *Türk kültürünü ve bugünkü kültür yaşamımızı yabancı kültürler etkiliyor mu demek istiyorsunuz?*

A. İnan: Ortada Türk kültürünün varlığı bile görülemez hâle geliyor; bu, güçlü kurumların ihmalinin bir sonucu... Biz ne kadar başarılı sanat üretirsek üretelim devletten güçlü değiliz. Milli Eğitim'den güçlü değiliz. Biz âdeta ağızdan dolma tüfekte bir atış yapıyoruz, öbür tarafta daha güçlü olanlar âdeta bize mitralyöz ile mukabelede bulunmaktadır ve böylece sanat ortamını zavallı bildircinler gibi avlamaktadırlar.

M. Madak: *Bu durum karşısında sizce ne yapılmalıdır?*

A. İnan: Ülkemizin sorununun bir kültür sorunu olduğunu, uygarlık sorunu olduğunu yürekten tanımış, kavramış olan aydınların kavgarlarına yoğunluk vermeleriyle, belki bu mesele bir ölçüde giderilir, önümüzdeki betonların kırılması mümkün olabilir. Bu işi kavrayan gerçek aydınlar bunu ele almalı ve sürekli olarak bunu yazmalı, bunu konuşmalı, bunu anlatmalıdır. Ola ki sağır sultanlar da bunu duya.

M. Madak: *Görüşme için teşekkür ederim Sayın İnan.*

*Yenigün, 2 Nisan 1982, 29 Haziran 1982
(İki bölüm hâlinde)*

İSLÂM EDEBİYATI

İslâm: *İslâm Edebiyatı deyince ne anlıyoruz?*

A. İnan: Müslüman sanatçıların oluşturduğu edebiyat eserlerinin tümüne birden İslâm Edebiyatı diyoruz.

İslâm: *Yani konularını, ilhamlarını İslâm'dan alan sanatçıların oluşturduğu edebiyat, İslâm Edebiyatı oluyor öyle mi?*

A. İnan: Bir Hıristiyan şair, İslâm mukaddeslerini konu edinerek şiirler yazdığında onun yazdıklarını nasıl İslâm Edebiyatı'na dâhil edemiyorsak bir Müslüman sanatçının da konusuna bakılarak değerlendirilmeyeceği açıktır. Biri neyi yazarsa yazsın, Hıristiyan; diğeri neyi yazarsa yazsın Müslüman sanatçıdır. Yani aslolan konu değil, konunun idrak biçimidir. Divan şairlerine bir bakalım.

İslâm: *Evet, ben de onu soracaktım. Mesela Divan şairlerimiz Müslüman'dırlar ama yazdıklarına bakıyoruz aşk, şarap ve kadınlı dolu. Şimdi onların bu yazdıklarını İslâm Edebiyatı'na mı dâhil edeceğiz?*

A. İnan: Eski edebiyatımızı dinî ve lâ-dinî diye ikiye ayıran anlayışı doğru bulanlardan değiliz. Bu ayırım, bize Batı'dan aktarıldı. Bu anlayışa uyarsak yalnız Nedim gibileri değil, Kadıasker Bâkî'yi, Şeyhülislâm Yahya'yı da 'din dışı' saymak gibi hatalara düşmüş oluruz. Oysa Nedim'den Karacaoğlan'a kadar Divan ve Halk sanatçılarımızın hepsi İslâm Edebiyatı'nın mensubudurlar. Eski sanatçılarımızın aşk, şarap, kadın konusundaki yaklaşımlarını da çok defa yanlış ve tek yanlı olarak yorumluyorlar. Malumdur ki söyleyişlerin çoğu, İslâm'a uygun açıklamaları olan bir muhtevanın terennümleridir.

İslâm: *Hiç aykırı olanları yok mu yani?*

A. İnan: Vardır. Bazısında İslâmca ayıp ve kabih görülen unsurlar, söyleyişler bulabilirsiniz. Ama bu dahi onların İslâm dışına itilmeleri için yeter sebep değildir.

İslâm: *Onların bu durumlarını mesela herhangi bir Müslüman'da görülebilen hatalara, günahlara benzetebilir miyiz?*

A. İnan: Benzetebilirsiniz. Nasıl ki onlar, bu suçları dolayısıyla gayrimüslim muamelesi görmüyorlarsa...

İslâm: *Bu durumu eski toplumumuzun daha başka kurumlarında da bulmaktayız.*

A. İnan: Öyledir. Mesela Osmanlı yönetimi, İslâmî bir yönetimdi. Birçok eksik ve yanlışlarına bakarak bu yönetimi din dışı sayıyor muyuz? Eski edebiyatımız da öyle. İslâm'a muvafık düşmeyen bazı tezahürler olmakla birlikte, bu edebiyatımız genelde İslâm Edebiyatı'dır. Tanzimat sonrası edebiyatımız için Batı tesirinde Türk Edebiyatı denildiği malumdur. Eski edebiyatımızsa en azından İslâm etkisinde gelişmiş bir edebiyattır. Üzerinde bu etkiyi görmediğimiz, bir tek eski sanatçımız yoktur.

İslâm: *Çoğunda, İslâmî tebliğ var diyorsunuz.*

A. İnan: İnsana, eşyaya, tabiata, olaylara Müslüman bir kafa ve yürekle yönelmişlerdir. Onun için hemen hemen her yazdıkları İslâm Edebiyatı mahsulüdür. Gelin başta sorduğunuz soruya daha tamam bir cevap düşünelim: Yazdıklarında İslâm'ın emir ve nehiyelerine bağlı kalan Müslüman sanatçıların her yazdıkları İslâm Edebiyatı'nın malıdır, diyelim.

İslâm: *Bu emir ve yasaklar, özgür sanat üretimine bir kısıtlama, bir sınırlama getirmiş olmuyor mu?*

A. İnan: Bunlar gayriinsani sınırlamalar değildir. Ahlaksızlığa yol vermeyen ideal hudutlardır. Sanatın asıl amacını belirleyen soylu düsturlardır.

İslâm: *Yani sanattan sosyal yarar bekleyen, bir bakıma toplumcu, sanatı toplum yararına kullandıran sınırlar. Buna tebliğ diyebilir miyiz?*

A. İnan: Tebliğ ifadesine değişik bir tarif getirenlere rastlıyoruz günümüzde. Âdeta militan bir tavır bekleyenler var sanattan. Bunlar edebiyatla diğer meslekleri karıştırıyorlar gibi. Sanatçıdan bir politikacının, bir vaizin ya da hukukçunun üslûp ve işlevini bekliyorlar. Edebiyatsa kendi kuralları içinde konuşan bir sanattır. Bir propaganda vasıtası olarak aranmamalıdır. İslâm dışı bazı ideolojilerin sanattan istedikleri “şartlandırıcılık” görevi, bizim için de ölçü olarak alınmamalıdır.

İslâm: *Evet, onlar sanatı âdeta bir reklam yazarlığı mahiyetinde görüyorlar.*

A. İnan: Bizde ise reklamcılık yoktur. Emtianın vasfını beyan vardır ancak. Bu inceliği, bu özelliği eski sanatçılarımızda hakkıyla bulmaktayız. Mevlânâ'yı, Yunus'u, Fuzûlî'yi, Gâlib'i, hatta Hafız'ı, Sa'dî'yi düşününüz. İslâmî propaganda diye bir çabaları oldu mu? Oysa o zamanlarda da küfür vardı, bâtil vardı. Ne yaptı bu sanatçılar? İslâm

duyarlılığının, tefekkürünün yansıtıcısı oldular ve bu yansıtmayı asla bir propaganda çerçevesinde sunmadılar. Yani edebiyatın tebliğciliği, kendine özgüdür. Mimarinin, müziğin tebliğciliği nasıl kendine özgü ise Batı kökenli ideolojiler, sanattan zorla, sanat dışı şeyler istiyor. Onların bu isteği, bizi de etkilememeli, yönlendirmemeli. Aslında onların istedikleri sanat değil, politikadır ve bu politik talep sanatın kalıcılığına, ölümsüzlüğüne, evrenselliğine vurulan bir zincirdir. Mevlânâ'yı yedi yüz yıldır diri tutan, bütün büyük sanatçıları diri tutan ve her dönemin insanı için yararlı kılan, sanat dışındakilere itibar etmemeleri olmuştur.

İslâm: *Yani Müslüman sanatçı direkt tebliği üstlenmemeli mi?*

A. İnan: Demek istediğim bizim sanattan beklediğimiz tebliğ, bize özgüdür. *Mevlid*'in, *Su Kasidesi*'nin Yunus'un şiirlerinin içinde, Batılı ideolojilerin aradığı militan özü bulamazsınız. Ama bunların hepsi, İslâmî eserdir. Biz kendi kurallarımız içinde oynamaya, kendi geleceğimiz içerisinde sanatı sürdürmeye bakmalıyız, diyorum. Öteki anlayışların koyduğu kaidelerle bir reaksiyon olsun diye sanat telakkimize bazı aşlamalar, suni yönlendirmeler yapmamalıyız. Onlarda var, niye bizde olmasın cinsinden yanlışlığa düşmemeliyiz. Nasıl ki İslâm dışı uygulamaların sonucu olarak ortaya çıkan sorunlara İslâm'dan cevap beklemek anlamsızsa, onların oluşturduğu sanat anlayışlarına bakarak, bizim de öyle sanat anlayışlarında karar kılmamız, uygun değildir. Biz nasıl ki “nevi şahsına münhasır” bir dünya görüşü isek sanat anlayışımız da öyledir. Bunu özellikle vurgulamak isterim.

İslâm, Nisan 1984

KUR'AN BAHARI ORUÇ BİLİNÇLERİ TAZELEMELİK İÇİN

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

İslâm: *Ramazan-ı Şerif'in gelişi sizde ne tür değışikliklere vesile oldu? Şahsınızda tecrübe ettiğiniz bu değışikliğin toplumun diğeri fertleri üzerinde de yansıma bulması için neler yapılmalı?*

A. İnan: Yahya Kemal, "Atik-Valde'den İnen Sokakta" adlı şiirinde yaşadığı bir ramazan gününü şöyle anlatır:

İftardan önce gittim Atik-Valde semtine,

...

*Top gürleyip oruç bozulan lâhzadan beri,
Bir nurlu neşè kapladı kerpiçten evleri.*

...

*Tenha sokakta kaldım oruçsuz ve neşesiz.
Yurdun bu iftarından uzak kalmanın gamı
Hadsiz yaşattı ruhuna bir gurbet akşamı.
Bir tek düşünce oldu teselli bu derdime:
Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime:*

*“Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür;
Mademki böyle duygularım kaldı, çok şükür.”*

Yukarıdaki mısralar, oruç tutamamış son dönem bir Osmanlı aydınınının hüznü ruh hâlini anlatır.

Bir de ramazan gelir gelmez azgınlıkları keskinleşen şimdiki aydınlara bakıp aralarındaki farkı görelim.

Ben bir profesör tanırdım ki ramazanın birinci gününden başlar, otuz gün boyunca, yani her ramazan günü, ağzından bir an ayırmadığı sigarasıyla ikinci vaktinden, ta akşama kadar Kızılay Caddesi’nde dolaşır dururdu. Amacı ramazanı protesto imiş bu Cumhuriyet aydınının! Adamın bu kastını öğrenince, o saatlerde Kızılay’a çıkıp kendisine birkaç kez sataştığımı hatırlıyorum.

Düşünüyorum: 1960’larda tanıdığım bu profesör şimdi sağ olsaydı, acaba aynı direnişini sürdürür müydü? Pek sanmıyorum. Çünkü şimdi basınıyla, radyo ve televizyonuyla öyle çok yanlı bir ramazan düşmanlığı sergileniyor ki ferdi direnişlere pek gerek kalmamıştır.

İşin garibi, sergilenen bu çok yanlı ramazan düşmanlığı, bugün maalesef, oruç tutmakta olan birçok insanımızın bile içini ihtilale vermiştir. “Eski Ramazanlar” diye yutturulan envai çeşit kepazelikleri, vaktiyle ancak ayak takımından birkaç yüz kişinin tiryakisi olduğu “Direklerarası”ndaki adilikleri, beğenerek, imrenerek “Eski Ramazanlar”dan sayanlar var. Yüz milyonlarca Müslüman, ecdadımızın ramazanlarını nasıl yaşadıklarını anmadan ve düşünmeden, ancak İstanbul’un, o da bir semtinin bir bölgesinde tezgâhlanan yüzkaralıklarını, ramazan bilinci ve kültürü olarak benimsemiş bulunan insanlarımız, maskeli ve maskesiz biçimde sürdürülen ramazan düşmanlığının kurbanıdırlar.

Oruçlarını tuttıkları hâlde, onun hikmetli boyutlarından habersiz kalan kurbanları uyarmak, aydınlatmak lazım. Gelen her ramazan bende, ayartılmış bu insanları uyandırmanın çabasını kamçılar.

Çünkü her şeye rağmen, ramazanı dejenere etmeye soyunmuş bu organize fitne odaklarının yaygın yayınlarına rağmen, şu veya bu şekilde de olsa, insanımızın ezici çoğunluğu oruçlarını tutmaktadır. Bu oruç tutuşlar, bir yanıyla, o fitne odaklarının hezimetidir. Yani saltanatını sürdürmektedir ramazan. Ne TRT'nin hazırladığı programlar, ne gazetelerin düzenlediği sayfalar manevi tahtından indirememiştir ramazanları. Ama bazılarımızın orucunda oyuklar açmıştır.

Her ramazan bir bilinç tazelenişine vesile olarak, bu oyukları da sıvamaya görevlendiriyor bizleri. Bunun için bütün tebliğ araçlarını kullanmalıyız. Bu oyukların kapanması, milletçe bütünleşmemiz manasındadır.

Ramazanda kazandığımız bilinç tazelenişini, yılımızın bütününe yaymalıyız. Ramazanda azgınlaşan ramazan düşmanlığı aslında bir din düşmanlığı olduğu için, Müslüman her gününü âdeta bir ramazanmış gibi bilerek mücadelesini sürdürmelidir.

İslâm, Mayıs 1987

“TEPETAKLAK MİMARİ ARTIK DOĞRULACAK”

Öğüt: *Türkiye’de bir aydın meselesi var mıdır?*

A. İnan: Temel meselemizdir aydın meselesi... Tanzimat’tan beri Türkiye bir aydın bunalımı yaşıyor. Tanzimat’la birlikte ülkemiz sosyal, siyasal ve kültürel açıdan Batılı biçimde kendisine bir yön belirleyince, aydın tipimiz de değişime uğradı. Aydın tipimizin belirgin özelliği taklitçilik, kendi halkını beğenmemek, geleneksel kurallara, hukuk düzenine, devlet anlayışına, aile yapısına karşı çıkmaktır. Günümüz Türkiye’sindeki aydınlar işte Tanzimat’la birlikte tohumu atılan aydın neslinin uzantıları, evlatlarıdır. Bize aykırı, Batı’ya hayran bu aydın tipi, 1840’lardan bu yana Türkiye’nin politikasında, siyasetinde, ekonomisinde, sanat ve edebiyatında etkili oldu. Etkili olmaktan öte ülkenin hâkimi oldu. Devlet kurumları bu yeni aydın tipinin hamisi oldu. Dolayısıyla çoğaltılan bu aydın tipine, nesline aykırı olarak milletin kendi zayıf ve ezik imkânlarıyla yetiştirdiği gerçek aydın tipi, siyasetin de, fikir ve sanat dünyasının da horlanan aydın tipi oldu. Yani gerçek aydın tipi tesadüflerin neticesinde yetişiyordu ve belki milletin tacı idi. Tanzimat aydınları, devlet adamları Batı’nın kaydettiği başarı karşısında apıştıkları ve gözleri kamaştığı için Batı dünyasını eksiksiz, ideal bir dünya olarak kabul ediyorlardı. Ve kurtuluşumuzu onların tecrübesini bize aktarmakla mümkün görüyorlardı ki bu büyük bir tarihî yanlgı idi. Denebilir ki Tanzimat’ın

düştüğü bu çıkmaz, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde gelişerek devam etti.

Öğüt: *Türkiye’de aydın kesimde uygulanan çifte standart hakkında neler söylersiniz?*

A. İnan: Çifte standart her alanda var. En basitinden bu ülkenin Müslüman halkına, inançlarına uygun yaşama özgürlüğü, gayrimüslim halka verilen bu tip özgürlüklerden azdır. Onlar kiliselerinde, havralarında gerekli ayinlerini yapabilirler ve hiçbir takibata uğramazlar. Ama bakın gazetelere “Ayin yaparken yakalandı” diye gün geçmez ki Müslümanlar tedirgin edilmemiş olsun. Bizim insanımız inancına uygun bir kılık kıyafete büründüğü takdirde, üniversitelere giremez. Hatta din eğitimi yapan okullarda bile okuma şansları yoktur. Oysa onlar papaz okullarında, erkekli kadınlı kendi dinî kıyafetlerini giyebilirler. İbadet özgürlüğü olduğunu söylerler, sorarım size hangi memur bırakın vakit namazlarını; cuma namazlarını rahatlıkla kılabilir? Resmî dairelerin cuma namazı kılan insana izin verme yetkisi var mı? Yani bu memlekette çifte standart vardır ve Müslümanların aleyhinde olarak uygulanıyor. Bu memleketin şartlı ve Batıcı aydını kendi insanına ve itikadına öyle peşin bir retle yetiştirilmiştir ki bunun örneğini dünyanın hiçbir ülkesinde göremezsiniz. Bir yazıda ifade etmiştim: Bu ülkenin sıradan aydını, sokakta bir Müslümanla bir gayrimüslim kavga etse, kavganın sebebine bakmadan gayrimüslimi haklı bulur peşinen. Bu ülkenin Batıcı aydını, yolda başı örtük bir kadınla, başı açık bir kadının ağız kavgasına rastlarsa, peşinen başı örtük olanın haksız olduğunu kabul eder. Bu çifte standart değil de nedir?

Öğüt: *Sizce aydın kime denir?*

A. İnan: Dünyanın her yerinde aydın demek, halkıyla uyum içerisinde olmak demektir. Halkının inançlarını, geleneklerini entelektü-

el biçimde özümleyen, yaşayan insan demektir. Dünyanın her yerinde aydın, Türkiye'deki aydının zıddına, muhafazakârdır. Geleneksel ulusal kurumların sahibi bütün dünyada aydınlardır. Bizde ilerencilik, devrimcilik aydınların alametifarikası oldu. Oysa bütün istatistikler Batı'da kiliseye devam edenlerin aydınlardığını gösteriyor. Köklü kültürden mahrum olanlar arasında daha çok dine karşı lakaydlilik mevcut, Avrupa memleketlerinde. Bizde ordu öteden beri devrimci oldu. Oysa Batı'da bunu göremezsiniz. Bakınız Batı ülkelerinin üniversitesine, kendi geleneksel uygarlıklarının, kültürlerinin, âdeta birer karargâhı mahiyetindedir orası. Yayın organları keza öyledir. Bizde ise aydın bozuk. Mukaddesatına, dinine sahip çıkanlar ise zavallı halk yığınları ancak. Ama şu da var; bu tepetaklak olan mimari, artık doğrultularak, oturması gereken zemine oturacaktır. Türkiye bunun sancılı içerisinde. Türkiye'de, Tanzimat'tan beri yakamızı Batı'ya kaptırmamızın derin tepkilerini duyan ve kendimize uygun bir dünya görüşünün gerçekleşmesine çalışın bilinçli insanlar var. Yani davamız, artık bir aydın kuşağa malik olmuştur.

Öğüt: “Millî basın” ifadesi sizde ne gibi bir çağrışım uyandırıyor?

A. İnan: “Millî basın”, sizce zannediyorum mayalandırmayı hedeflediğiniz bir hizmeti ifade ediyor. Oysa “millî basın” demeye layık, Türkiye'de büyük bir potansiyel var mı yok mu, evvela bunun üzerinde durmak lazımdır. “Millî” kelimesi, Millî Mücadele'den başlayıp Cumhuriyet döneminde birçok kuruma verilen ad oldu. Millî tiyatro, millî eğitim, millî savunma akla gelen kuruluşlar olarak zikredilebilir. Gazetelere de bu ismi verenler oldu. Hatta partilerinin başına bile millî kelimesini koyanlar oldu. Bizim Müslüman çevrede de bu kelimeyi aslına uygun elbiseler giyindirerek kullananlar olduğu için, millî kelimesini benimsemiş ve “Millî Basın” diye bir müessese oluşturmanın faaliyeti içinde bulunuyorsunuz. Basının gazete kesimine göz atacak olursak, burada bizim büyük tirajlı gazetelerimizin olmadığı aşikârdır. Fakat denebilir ki bugün Türkiye'de dergileri en

çok satanlar Müslümanlardır. Birkaç tane gazetemiz de mevcut. Siz zannediyorum, bu potansiyeli kendi aralarında birleştirmek istiyorsunuz. Aslında bunu hayırlı bir girişim olarak takdirle karşılamak lazım. Yalnız şunu sormak istiyorum. Acaba bir resmî kuruluş mu düşünüyorsunuz? Yoksa bu gazete ve dergilerdeki arkadaşların birbirleriyle daha sıkı işbirliğinde olmalarını mı hedefliyorsunuz? Bunu siz açıklama mevkiindeyiz. Fakat en azından bu milli basın organlarının birbirleriyle fikir alışverişi içinde olmaları zaruridir.

Öteki İslâm ülkelerinin, bizimle aynı düşünceyi paylaşan haber ve yayın organlarıyla ilişkimizi örgünleştirmeliyiz. Çok büyük para isteyen ve gerçekten güçlü kadrolar bekleyen hizmet alanıdır bu... Sizin teşebbüsünüz nihayet böyle bir basına olan ihtiyacın gereğini ortaya koymaktır. Umulur ki teşebbüsünüz hayırlara vesile olur.

Öğüt: *Ülkemizde, genel basın içinde milli diye telakki edebileceğimiz basının yeri ve seviyesi ne durumdadır?*

A. İnan: Arz etmeye çalıştım. Haber kaynağı itibarıyla biz, dışımızdakilere mahkûmuz. Bunun dışında fikir üretimine yönelik yayın çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir görüntümüz var ve de çok satan dergilerimiz mevcut... Bizim kaydettiğimiz bu tiraj yüksekliği karşıtlarımızda da bir telaş konusu olmuştur. İnsanlarımızın müstehcen neşriyata memur yayına göstermiş olduğu büyük alaka yanında, belki onu da aşan bir dinamizmle İslâmî düşünceyi yansıtan yayınlara olan alakası da çoğalıyor. Yani denebilir ki burada müstepetle menfi had safhada bir yarış hâlinde. Madalyonun iki yüzü var. Karşıtlarımızın yaptığı neşriyatın aydın kesimde bir kamuoyu oluşturucu vasfı yoktur. Oysa bizim neşriyatı izleyenler büyük bir aile görünümü arz ediyor.

Öğüt: *Hem sahip oldukları basın organları hem de diğer meselelerde Müslümanların istikbalini nasıl görüyorsunuz?*

A. İnan: İleriye aydınlık görüyorum. Çok parlak görüyorum. Bu, inancımın bir gereği... Parlak görmeye eş olarak, hatta onu da aşan realist bir yaklaşım neticesinde parlak gördüğüm manasına alınmalıdır. Türkiye'de son kırk senede, Müslümanların nereden nereye geldiğini gören bir kişi olarak ümitvar olucu çok vesileler görmekteyim. Türkiye'de istikbali kurtarmaya müsait en kalın damar, bizim temsil ettiğimiz damardır. Yani İslâmî bilinçtir. Bizim karşımızda olanlar bu yüzden telaşa düşmüşlerdir. Yakın zamanda gündeme aldıkları irtica konusu bunun örneklerinden birisidir. Bizim bu potansiyel gücümüzden asıl dıştaki düşmanlarımız paniğe kapılıyor ve Türkiye'deki bizim karşıtlarımız aslında onların birer uzantısı... Bugün şuurlu Müslümanlar asıl kavgayı Vatikan'la veriyorlar. Moskova'yla, New York'la, Tel-Aviv'le, Londra'yla veriyorlar. Emperyalizmin merkezleri olan bu üsler yeryüzündeki İslâmî uyanış karşısında âdeta elbirliği hâlinde, bu uyanışı tekrar derin bir uykuya dönüştürmenin çabası içindeler. Bu çaba tarih boyunca çeşitli örnekleriyle görüldü. Haçlı Seferleri bunun değişik bir ifadesiydi. Günümüzde de arkasında çok büyük ekonomik güçler olan yayın organlarıyla İslâm'ı köşeye sıkıştırmaya çalışıyorlar. Ortadoğu'daki huzursuzluklar, savaşlar bunun bir sonucudur. Ama bütün bunlara rağmen İslâm dünyasında derin bir inanç mevcuttur ve bu inanç her gün örgüsünü tamamlayarak tarihî misyonunu oynamaya doğru yol alıyor. Ben istikbali her açıdan Müslümanların lehine görmekteyim.

Öğüt, Ekim 1987

GÜNÜMÜZ ŞİİRİNİN TEMEL KOYUCUSU NECİP FAZIL

Necip Fazıl Kısakürek'in yedinci ölüm yıldönümü dolayısıyla, kendisiyle sık sık birlikte olan yazar, şair M. Akif İnan'la konuştuk. *Panel* camiası olarak, Necip Fazıl'ı rahmet ve minnetle anıyoruz.

Panel: *Necip Fazıl'ın edebi kişiliği, özellikle şairliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*

A. İnan: Necip Fazıl denildiğinde, akla, haklı olarak şairliği geliyor. Üstad, fikir kavgası meydanına atılmadan önce, ününü şiirle yapmıştı. Bence, Üstad'ın şairliği, Cumhuriyet dönemi şiirinin en ilginç aşamasını ifade eder. Üstad'ın şiirine, Cumhuriyet şiirinin babası gözüyle bakagelmişimdir. Etkileri günümüze kadar gelen bir şiir yaşamının izlerini sürecekseler olursak bu izlerin Üstad'a kadar gittiğini görürüz. Gerçi, Üstad'ın şair olarak zuhur ettiği yıllarda, kendisiyle yaşdaş, göz ardı etmememiz gereken bazı sanatçılar da var. Onlara da Üstad'la birlikte Cumhuriyet devri Türk şiirinin temellerine katkıları olan sanatçılar gözüyle bakılmalı. Bunlar, sırasıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dranas, Ahmet Kutsi Tecer ve Nâzım Hikmet'tir. Diğerleri neyse de Nâzım, Türk şiirine, yabancı olduğu olduğumuz değişik öz ve sesler getirdi. Kuşkusuz, Türk şiirini belli

ölçüde etkileyen biri oldu. Fakat Nâzım'ın bugüne kadarki şiir kesitindeki etkinliği, şiir estetiği yönünden değil, daha çok 'ideolojik öz' bakımındandır. Şiirimizi, derinden ve köklü olarak etkileyen isimse şüphesiz Necip Fazıl'dır. Onunla birlikte, şiirimize; ruh ve ötesi, korku, hafakan, şuuraltı, iç burkuntuları, kaygılar, büyük ve kişisel sancılar girdi. Daha sonraki dönemlerde gördüğümüz şiir, Üstad'ın temellerini attığı şiirin geliştirilmesi, çizgisinin izlenmesi sonucudur. Mesela "İkinci Yeni", bence, en büyük dayanağını Necip Fazıl'da bulmuştur. İkinci Yeni'deki sürreal muhteva, şuuraltı sayıklamaları Necip Fazıl'a dayanır. Yani Necip Fazıl, ruhçu bir şiirin babasıydı. Fakat getirdiği tahkiye, şiir disiplini ve kurcaladığı yeni imajlar âlemi, kendisini yalnız ruhçu sanatçıların değil, materyalist anlayışa bağlı sanatçıların da öncüsü yapmıştır.

Onlar, Üstad'ın getirdiği değer yargılarını belki tepetaklak ettiler, ama söyleyeceklerini çok değişik, yeni, çarpıcı ve öznel imajlarla donatma işinde, ilk ustaları Üstad'dır. Bu bakımdan, günümüze kadar gelen şiirin ilk temel koyucusu Necip Fazıl'dır.

Panel: *Biraz önce Nâzım Hikmet'in şiirindeki "ideolojik öz"den söz ettiniz. Zaman zaman, "Necip Fazıl'ın şiirinden ideolojiyi çekersek, geriye şiir kalmaz." gibi fikirler ileri sürülür. Bu konuda ne düşünüyor musunuz?*

A. İnan: Necip Fazıl, özellikle şairdir. Şiirindeki ideolojik muhtevayı çekecek olursak yine ortada büyük bir şiir kalır. İdeolojik muhteva, belki şiirini tahkim eden, şiirine yeni ve değişik alanlar getiren bir imkân oluşturmuştur.

Necip Fazıl'ın bütün şiirlerini, kavgasını verdiği ideolojinin şiiri olarak göremeyiz. Bu amaca uygun şiirleri yok değil, ama herkesin bildiği gibi Üstad, ideolojik kavgaya soyunmadan önce de şairdi. Gerçekten de Türk şiirinin en ilginç, en dikkat çekici şiirlerini yazı-

yordu. Demem şu ki Üstad'ın kalkışı ve konaklayışı, yalnızca ideoloji olmamıştır. Keza, Nâzım'ın şiiri ideolojik muhtevalıdır ama Nâzım öncelikle şairdir. İdeolojisine uygun olmayan sayısız şiirleri olan bir sanatçı Nâzım. Yani, ideoloji bu şairlerin şiirinin kaynağı delil, mesnetlerinden birisidir.

Panel: Müslüman olmaları hasebiyle Necip Fazıl, Mehmet Âkif ve Yahya Kemal'in şair kişiliklerini karşılaştırır mısınız?

A. İnan: Mehmet Âkif için ikinci soruda söylediğinizi doğrularım. Mehmet Âkif'in bütün amacı İslâm, İslâm çevresinde şiir üretmek. “Ben böyle bakıp durmayacaktım dili bağlı / İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım” diyor. Şiir yazmak için bir tek şiir yazmamış Âkif. *Safahat*'taki şiirlerinin tümü 30 yaşından sonra yazılmıştır. Ondan önceki şiirlerinin hiçbirini *Safahat*'a almamıştır. Yani Âkif, inancına hizmet etmeyi şiiri vasıtasıyla başarıyla denemiş biridir. Âkif'e, ben, pek de ideoloji şairi gözüyle bakmam. Bir İslâm şairidir. Bakın, belki paradoks gibi gelecek ama Necip Fazıl'a bir ideoloji şairi gözüyle bakmam mümkündür. Gelelim Yahya Kemal'e... Onun için “millî şair” denmeye başladı. Ne demek millî şair? Yani Türk milletinin şairi. Millî şair denince akla, Gökalp'ler, Yurdakul'lar filan gelir. Ben onlardan çok daha tutarlı, mazbut bir millî şair gözüyle görüyorum Yahya Kemal'i. Türk'ü eksen almış, ama dini de asla ihraç etmemiştir. Türk'ün İslâm'dan sonraki hayatını önemsemiş, yani Türk milletinin İslâm'ı kuşandıktan sonraki döneminin en belirgin şairi olmuştur Yahya Kemal. Bu yüzden onun millîliği yalnız ırki bir muhteva belirtmiyor, İslâm da mevcut. Ama onda, Âkif gibi İslâm'a tam anlamıyla teslim olmuşluğu bulamazsınız. Suçlama manasına gelmesin ama bu yanıyla Yahya Kemal'e laik şair de diyebiliriz. Özet olarak bu üç sanatçıda da İslâm var. Necip Fazıl'ın şiirindeki İslâm, ideoloji ağırlıklıdır. “Sakarya Türküsü” bunun en karakteristiğidir. Bir ihtilal şiiridir o. Üstad bir ideolojik kavgayı sürdürdü. Bu, hepimizin gönlünde taht kurmasına vesile olan yanındır. İslâm'ı entelektüel kesime,

aydın ve düşünen kesime mal etmenin soylu kavgasını verdi. Bu anlayışa bağlı bir gençliğin yetişmesi için bir ömür boyu kalem oynattı, kelimeler sarf etti ve çileler çekti. Üstad'ın bu belirgin yanına bakarak, bütün şiirlerini bu ideolojik kavganın bir aynası olarak görme durumunda olmayalım. Âkif'in şiirinin, günümüz şiiri üzerinde yönlendirici bir ağırlığı yoktur. Aynı şeyi bir ölçüde Yahya Kemal için de söylememiz mümkün. Her ikisi de nevi şahsına münhasır dev sanatçılar kuşkusuz. Ama kendilerinden sonraki kuşağı etkileyememişlerdir. Türk şiiri değişik bir mecraya girdi. O mecra, Necip Fazıl'ın temellerini atmış olduğu mecradır. Bu tümüyle Üstad'a mal edilmez. Dünyanın şiir akışı da bu yöndeydi. Necip Fazıl, yalnız çağdaş büyük Türk şairi değil, aynı zamanda çağımızın büyük bir şairidir. Âkif'in hangi şiirini İngilizceye, İtalyancaya, İspanyolcaya çevirebilirsiniz ve ilgi toplayabilirsiniz? Keza Yahya Kemal'in kaç şiirini başka bir dile çevirdiğinizde okuyucu bulur ve beğenilir? Necip Fazıl'ın şiirlerinin yarısından fazlasını, hangi dile çevirirseniz çevirin, okuyan zevk alır, o sesi kendisine yabancı bulmaz. Üstad'ın çağdaş ve evrensel bir boyutu var. Bunu diğerlerinde bulamazsınız.

Panel: *Necip Fazıl'ın inancı, şairliğini; şairliği de inancını etkilemiş midir? Nasıl?*

A. İnan: Evet, Necip Fazıl'ın şairliğini inancı etkilemiştir. Bunu kendisi de belirtir. İnancının kavgasını yükledikten sonra, şiirine yeni sesler getirdi. Bunun ilk büyük örneğini *Çile*'de görüyoruz. Şairliğinin de inancının sergilenişinde, inancının bir doktrine dönüşmesinde çok büyük rolü olmuştur. Üstad, şüphesiz bir mütefekkindi, ama aynı zamanda büyük bir sanatçı olduğu için, ideolojisini örgülerken, şairlik vasfını ayan beyan bize gösteriyor. *İdeolocya Örgüsü*'ne bakınız: İslâm'ın "nizam" olarak vaz'ına, tedvinine yönelik bir tefekkür çalışmasıdır. Ama bildiğimiz Şair Necip Fazıl'ın kaleminden çıkmıştır. Onda, yer yer büyük şiirsel anlatımı, yalnız üslup fevkaladeliliğini kastetmiyorum, imajlarla yüklü, şiire mahsus anlatımı görüyoruz.

Hatta bazı derinlikleri ve ayrıntıları şairliğiyle perdelemiştir. *İdeolocya Örgüsü*'nü okuyan biri, İslâmî bilimler üzerinde derinleşmiş bir araştırmacıyla karşılaşmaz. Bir şairle, bir terkipçiyle, meseleyi bütüncül görmeye çalışan bir ideologla karşılaşır. Bunu bir eksiklik olarak görmek büyük yanıldır. Bilginlik, ideologluk, düşünürlük ayrıdır. Üstad Necip Fazıl, bu yönüyle, kendi çağında oldukça büyük, derinlikli, belki yarım düzine din bilgininin verdiği hizmetin çok daha fazlasını vermiş bir kişidir.

Panel: *Necip Fazıl'ı ölümünün 7. yıldönümünde rahmetle anarken, onunla ilgili önemli bulduğumuz bir anekdot anlatabilir misiniz?*

A. İnan: Üstad'la sayısız hatıramız oldu kuşkusuz. Şimdi aklıma geleni anlatayım. Üstad, defalarca telefon etmiş ve aynen şunları söylemiştir: “Yarın geliyorum. En yakınlarımızı topla. Has odamızın esrarını konuşacağız.” Ben de Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Rahmetli Cahit Zarifoğlu gibi arkadaşları toplamışımdır. En yakınlardan kastı buydu. Oturup gece yaralarına, sabahlara kadar şiir konuşurduk, derin tasavvufi meseleler konuşurduk, edebiyat, fikir konuşurduk. Üstad'la bir araya geldiğimizde, bizim, saatlerce ideoloji, din, kavga konuştuğumuz zannedilebilir. Hayır, bunları konuşmazdık biz. Üstad, yukarıda konuştuğumuzu söylediğim şeylere, “has odamızın esrarı” derdi. Bu konuşmalarımızda “Ben, odama geçmek için kanalizasyon temizliyorum. Benim esas söyleyeceklerim bunlardır. Ben, bunların adamıyım. Öteki meselelerle uğraşmıyorum, kavgalarım; işte bu meseleleri konuştuğumuz düzenin, statünün, devletin oluşması içindir.” gibi cümlelerle düşüncelerini anlatırdı. Üstad bir nizamın hasretini çekiyordu ve o nizamında da üstün fikir, yüksek sanat kaygıları, derin fikir ve felsefe tartışmaları, inceden inceye tasavvuf konuları vardı.

Gerçekten biz, Üstad'ın asıl derinliğini, bu tür özel meclislerde tatmışızdır, yakalamışızdır.

Panel, 15 Mayıs - 15 Haziran 1990

AKİF İNAN İLE SOHBET

M. Akif İnan 1940 yılında Urfa'da doğdu. Çocukluğu hastalıklar ve kazalarla geçti. Kendi ifadesine göre "Ahım şahım bir öğrenci" olamadı. "Düşe kalka idare etti." "Çocukluğumda ve delikanlılığımda oldukça duygusal, içedönük ve romantik biriydim. Biraz da inatçılığım vardı. Bir hayli de kavgacıyım." Şairliğinin kökleri o yıllara uzanır.

SÖYLEŞİLER

Dedesi Hacı Mehmet Tevfik, Maraş'ın köklü ailelerindedir. Dedeoğulları'ndandır. Kendisinden dinleyelim: "Dedemin evini işgale kalkanlar. Ev, şehre oldukça hâkim bir tepede yüksek bir bina olduğu için, evin damına top yerleştireceklermiş. Dedem Fransız'ın eline düşürmemek için bu evini gaz dökerek kendi elleriyle yakar. Hem de içindeki bütün eşyalarıyla. Bu yangında yalnız dedemin değil, yan yana dizili bütün Dedeoğulları'nın o görkemli evleri hep birlikte kül olmuştur." Maraş'ta Cumhuriyet'ten sonra patlak veren şapka olayları sebebiyle bu Dedeoğlu ailesi bir hayli baskılı ve sıkıntılı olaylar yaşarlar.

Takdimimi *Hicret* adlı şiir kitabının son şiiri "Yiğitler"den birkaç mısrayla noktalıyorum.

*Kanımın nehriyle cetvellediğim
Bu toprak söyleyin neden çoraktır*

*En kara putların saldırısında
Yurdumun ki alnu ay gibi aktır*

*Yiğitler yol olsa destana doğru
Şehitler gözümde aynen bayraktır*

*Gel kurut bu çağın kargaşasını
Seninle beklenen şimdi şafaktır.*

A. Ersöz: *Doğduğunuz ve içe dönük bir şehir olarak vasıflandırdığımız Urfa'yı anlatır mısınız?*

A. İnan: Evet aynen öyleydi. Kültür hayatı bakımından da, ekonomik yapı bakımından da Urfa, çevreden, yurttan, dünyadan soyutlanmış bir kentti. Urfalı dışarıyı bilmezdi. "Gördüğü Antep, yediği pekmez." diye bir söz vardır Urfada bu dışa kapalılığı vurgulayan.

Biz ailece bazı yıllar yaz tatilini Maraş'ta geçirirdik. Şimdi otobüsle iki buçuk saat çeken bu yol, 1950'lerden önce bir buçuk günümüzü alıyordu. Hatırlarım, binbir zahmetle Maraş'a ulaştıktan sonra babam, annem şöyle konuşurlardı: "İnsanoğlu kuş misali, daha dün Urfadaydık. İşte şimdi Maraş'tayız. Altı konaklık yolu bir buçuk günde aldık. Ne büyük imkân?"

Evet, Urfa ulaşım imkânı bakımından da böyle zorluklar içindeydi. Bu sebeple insanları kolay kolay dışarıya çıkamazlardı. İstanbul'a falan giden sayılı tüccarları vardı. Bir de bazı varlıklı aile çocukları öğrenim için Diyarbakır veya Antep'e giderdi. Urfa'ya lise 1946 yılında açılmıştır. O yıllarda üniversitede okuyan parmakla sayılacak kadar az öğrencimiz vardı. Yani dışa çıkışımız da, dışarıdan bize gelmeler

de nadir olaylardı. Bazı devlet memurlarından başka yabancı yoktu şehrimizde. Tabii bu şartlarda ne bizim yetiştirdiğimiz ürünler dışarı gidebilir ne de dışarıdan bize yiyecek içecek gelirdi. Mesela, muz ben ortaokul yıllarında görüp tadabilmişimdir. Bir gün babam elinde bir muzla eve gelmişti. Muz özenle soyulup babam tarafından bir bıçakla dilimlenerek biz altı kardeşe eşit olarak taksim edilmişti.

Mamafih bu içe kapalılığın bazı yararları da yok değildi. Şehrimiz böylece eski ve büyük bir site olmasının özelliklerini özenle yaşatmıştır. Çok zengin folklor hayatımızın varlığı ve devamı, herhâlde bu içine kapalılığın korumacılığında sürdürülüyordu. Zengin müzik geleneğimiz, ilginç örflerimiz, şiir, edebiyat tutkumuz, giyim kuşam hususiyetimiz hatta mahallî ağzımız o sebeple özelliğini koruyordu biraz da.

Şehre pek de uzak olmayan bir köyde oturan lise arkadaşım Rahmetli Sabri anlatmıştı. Bir gün bir jip gelmiş köyelerine. Arabayı ilk defa görüyor köylü. Merakla, hayretle seyretmişler. Köylünün biri koşup bir kucak ot getirmiş jipin önüne, yesin diye. Bir başka köylü ise şoföre ricada bulunmuş: “Bu hayvanın yavrusunu bana ver.” demiş. Lafite değil bunlar, ayniyle vaki.

A. Ersöz: Öğrencilik yıllarınız nasıl geçti?

A. İnan: İlk, orta ve liseyi son sınıfa kadar Urfa’da okudum. 1950’den itibaren Türkiye’nin girmiş bulunduğu değişme süreci, herkesin üzerinde etkili oluyordu. Yavaş yavaş fikrî ve siyasi bir uyanma dönemi başlamıştı. Aydın ve halk giderek üstünden korkuyu, çekingenliği atıyordu. Çok partili hayat, insanlarımıza değişik fikirleri savunmaya, inançlarını konuşabilmeye biraz imkân vermişti. Farklı dergiler gazeteler çıkıyordu. Ben okumayı seven bir aileden geldiğim için, bu yayınları izliyordum. Çevremin ve ailemin muhafazakâr oluşu, kişiliğimde de yerini almıştı. Bu kişiliğin üzerine yayınlar da eklenmeye

başlayınca, daha sosyal bir alana doğru yol alıyordum. Benim gibi olan sınıf arkadaşlarım vardı. Birbirimizi etkiliyorduk. Hepimizde okuma tutkusu vardı. Doğu'nun Batı'nın Türkçeye çevrilmiş klasiklerinin belli başlılarını hızla deviriyordum. En sıkışık günlerimde bile 6-7 saat verebiliyordum okumaya. Tatil günlerinde bu bazen 10 saati geçiyordu. Bir yandan da yazma hevesim başlamıştı. Mahallî gazetelerde bir uçtan yazılarım çıkardı. Özellikle *Demokrat Urfa* gazetesinde yazıyordum. Benim gibi yazıya meraklı olan arkadaşlarımdan Abdülkadir Billurcu, Zübeyir Yetik ve Nihat Armağan'la birlikte *Derya* adlı bir gazete de çıkarmaya başladık. Hepimiz lise son sınıf öğrencileriydik. Çevremizde Rahmetli Mehmet Emin Balıyan, Sabri Aralan ve İbrahim Kızılgöl adlı sınıf arkadaşlarımız da vardı. Okul dışından Nabi Kılıçoğlu, Cemal Kayar ve Ahmet Rüzgar gibi destekçi ya da yazar arkadaşlar da bizimleydiler. Hafta sonlarında, daha başka yandaşlarımızın da katılmasıyla birimizin evinde toplanır hem çığ köftelerimizi yer hem de konuşmalar, tartışmalar yapardık. Kendi aramızda münazaralar düzenlerdik. Müzikle de aramız iyiydi. Arada bir Muhammed Hafız'a giderek ondan eski yazı ve Farsça dersleri de alıyordum. Tabii baş tutkum ve uğraşı alanımsa şiirdi.

A. Ersöz: *Hangi dergilerde çıkıyordu şiirleriniz?*

A. İnan: 1958'den sonra on yıl boyunca yazı ve şiirlerimin çıktığı dergilerin hepsini hatırlayamam. Aklıma geliverenleri sayayım: *Türk Ruhu, Türk Düşüncesi, Toprak, Oku, Türk Yurdu, Orkun, Yaprak, Çağdaş, Defne, Hilâl. Hilâl* dergisi, 1961'den 64 sonlarına kadar, yönetimine de katılmış olduğum bir dergidir. Bir hayli yazı ve şiirim o dergide yer aldı.

A. Ersöz: *O yıllarda yazdığımız, dergilerde yayınlanan şiirlerinizi kitabınızın dışında bıraktınız. Niçin?*

A. İnan: Evet sayısı 50'yi bulan o yıllara ait şiirlerimin hepsini kitabımın dışında bıraktım. Çünkü o şiirlerle edebiyat dünyasında belirmek istemedim. *Hicret* adlı şiir kitabımdaki şiirlerimin hepsi, benim 1969'dan sonra yazdıklarımıdır. Yani *Edebiyat* dergisini kurduğumuzdan sonra yazdığım şiirlere önem verdim. Yeni ve özel bir anlayışın ürünüydü bunlar.

A. Ersöz: *Biraz açıklar mısınız bu söylediklerinizi?*

A. İnan: Yenilik arayışı değil, geleneksel beğeniye ters düşmeyen bir anlayış egemendi bende. Bir şekil özeni vardı, aruz veya hece veznini kullanıyordum. Serbest şiiri hafife aldığımdan, hele hele Garip şiirini sanat saymadığım gibi, vezinsizliği yeni bir içerikle dolduran İkinci Yenicileri de saçma bulmaktaydım. Tabii bu kararlarımda, onların ideolojisine duyduğum tepkiler de etkili olmuştu. Bu sebeple, kendi muhafazakârlığımın ateşli bir savunucusuydum. Lise son sınıfı okumak üzere Maraşa geldiğimde, sanat merakına kendileriyle arkadaş olduğum Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin ve Rasim Özdenören, benden farklı anlayışla oldukça içli dışlıydılar. Ağabeyleriye Nuri Pakdil'di. Aramızda yaman ve tatlı tartışmalar olurdu. Kendimce bilinçli ve iyi bir münazaracı olmama rağmen, onları çekip getiremedim kendi çizgime. Yeteneklerinden emin olduğum için heder(!) olmasınlar istiyordum. Onlar sanırım beni ve düşüncelerimi tanımaya ve takdir etmeye yönelmeksizin, "tutucu"; bense onları, kendilerini köksüz bir modaya yakalatmış "ilerici"lik meraklısı görüyordum. Ama iyi arkadaş olmuştuk hepsiyle ve bende şöyle böyle bir değişme de başlamıştı: Onların önem verip okuduklarını, biraz daha dikkatle izler olmuştum. Bu dikkatli izleyişim zamanla onların izlediği sanatı tanımama ve benimsememe yol açtı.

A. Ersöz: *Böylece şiirinizin de yönü değişti...*

A. İnan: Şiirim değişti, fakat bu değişme benim dışımda gövdelenmiş bulunan yeni şiirin etkisine girmem şeklinde olmadı. 1969'da *Edebiyat* dergisini çıkarırken “yerli düşünce” diye bir slogan edinmiştik kendimize. Bu lafın icatçısı Nuri Pakdil'di. Yerli düşünceden muradımız, kendi uygarlığımızdı. Eski edebiyatımızı da yerli düşüncenin temsilcisi sayıyorduk. Tanzimat'ı ve sonrasını, yerli düşüncüyü ortadan kaldırmaya yönelik bir yabancılaşma olarak görüyorduk. Bu konuları işleyen ciddi denemeler yer alıyordu dergimizde. Ben bu anlayış doğrultusunda iki seri yazı yazdım. Birincisi, Divan Edebiyatı'nı; onun uygarlığımızla bağlantısını, sanat inceliklerini anlatan yazılardı. Diğeriyse Tanzimat hareketini tahlil ederek yaşanan siyasal, kültürel ve sosyal çarpılmaları sergileyen bir çalışmaydı. Bu yazılar, fikir ve edebiyat dünyamızda büyük ilgi topladı. Benimle aynı ya da karşıt görüşte yığınla yazı çıkıyordu dergilerde. Ben bu yazılarda bir de şöyle bir tez sahibiydim. Diyordum ki: Bizim eski edebiyatımız –ki onu Halk ve Divan Edebiyatı diye iki ayrı dünya saymamak lazım– taşıdığı öz bakımından günümüzün şiirine de kaynaklık edebilecek yığınla çağdaş deyişle doludur. O kaynaktan ilhamla günümüzde de gayet güçlü ve modern bir şiir çatısı kurulabilir ve böylece şiir serüvenimiz kendi öz kökleri üzerinde sürekli dal budak salan bir ağaç gibi gelecek zamanlara uzanabilir. Benim bu konu çevresinde yazdığım uzun yazılar ve böylece başlamış bulunan tartışmalar, bir süre sonra şiirimiz üzerinde de etkisini gösterdi. “Divan şiirinden yararlanan” şiirler yazılmaya başladı. Attilâ İlhan gazeller yazıyordu. Turgut Uyar, *Divançe*'sinde yer alacak şiirlerini yayınlamaktaydı. Behçet Necatigil, *Encam* şiirleriyle ilgi topluyordu. Fakat ben bunları ve bunlara benzer biçimde yazılmakta olan şiirleri, “Divan şiirinden yararlanma” anlayışına pek de uygun bulmuyordum. Çoğu öykünme ve özentili kokuyordu bu şiirlerin. Divan şiirimizin dayandığı uygarlık dünyasını gereği gibi tanımadan, dahası benimsemeden yazılan şiirleri, benim iddiamın ürünleri olamıyordu. Şöyle yaptım ben de: Kendi iddiamın şiirlerini kendim yazdım.

Edebiyat dergisinde yayınlanıp da sonradan *Hicret* adlı kitabımda yer alan şiirlerimin macerası budur. Bazı değişiklik ve geliştirmelerle hâlâ aynı kafadayım.

A. Ersöz: *Şiirlerinizin unutamadığımız hatıraları var mı?*

A. İnan: Sorunuza pek cevap değil ama benim şiir serüvenimi anlatan bir hatıram var. Maraş'ta lise son sınıf öğrencisiyim. Sezai Karakoç'un *Körfez* adlı şiir kitabı yayımlanmıştı. O dönemlerde hani her türlü yayını izliyorum ya. Şeref Turhan'dan *Körfez*'i de alıp okudum. Okudum ama hiç sevemedim. Bizim Erdem, Cahit, Alaeddin'se bayılıyorlardı o tür şiirlere. Fakat ne onlar bana laf anlatabiliyordu ne ben onlara. Aradan birkaç yıl geçti. 1961'de üniversiteye başladım. Bu arada da Hilâl Yayınları'nı yönetiyorum. Günlerden bir gün Karakoç, dergiye geldi. Tanıştık, konuştuk. Son yıllarda Karakoç'un bazı yazılarını da okumuştum. O yazılar, beni hayrete düşürmüştü. Karşımda gayet seviyeli ve derinlikli bir fikir ve sanat adamı belirmişti. Düşünüyordum: Bu denli tutarlı bir adam nasıl olur da *Körfez*'deki o şiirleri yazmış bulunur. Bu düşüncelerimi Karakoç'a da anlattım. Bir de nasihat çektim kendisine: "Yazıların iyi, yazmaya devam et, dergimize de gönder. Ama şiirden vazgeç ya da otur vezinli, kafiye-
li, dengeli tutarlı şiirler yaz." dedim. Karakoç, sükûnetle tebessüm ederek dinlemişti beni. Hatta yer yer de bana hak vererek: "Benim vezinli şiirlerim de var." demişti. Bu karşılaşmamız, Karakoç'u bana sevdirmişti. O sevgiyle, yazdıklarını daha da önemseyerek okumaya başlamıştım. Okudukça ayıbım ve mahcubiyetim çoğaldı gözümde. Şimdiyse Karakoç'un birçok şiirinden başka *Körfez* adlı kitabı tümüyle ezberimdedir ve onun sanat ve fikir alanındaki dehası dilimin pelesengidir.

A. Ersöz: *Sanat anlayışımızdaki değişmeyi gayet güzel özetleyen bir hatıra bu. Bir başka anınızı da dinlesek.*

A. İnan: Nuri Pakdil Paris'te. Dergimiz *Edebiyat*'a "Kaside" adlı şiirimi koyuyorum. Bu şiir benim sanattaki zıplayışımın ilk örneği. Pakdil'den hemen bir mektup geliyor. "O ne şiir öyle? Güzel, yer yer olağanüstü." diye yazıyor. Aynı şiiri evde teybe okumuştum. Açıp Üstad Necip Fazıl'a dinlettim bir gün. Üstad, merak ve hayretle dinledi. Sonra şöyle konuştu: "Senin bazı şiirlerini görmüştüm. Bu, öyle değil. Müşahhasan kalkarak, şiiri mücerrede çekiyor, kelimelere usta-ca perendeler atırıyorsun. Buna devam etmeni istiyorum."

Daha başka şeyler de söyledi ama izin verin bende kalsın. O dinle-yişte iki mısraımı ezberlemişti: "*Bulutlarda gömülü sedeften yüzün / Dünyanı kuşatmış destansı hüzüün.*" *Edebiyat*'ta çıkan bu şiirlerim dolayısıyla, bir de Ceyhun Atuf Kansu'nun o zaman *Barış* gazete-sinde benim hakkımda yazdığı bir yazısı var ki unutamamışımdır. Özellikle benim "El Gazeli"ni çok sevmiş.

A. Ersöz: *Konuşmanızın arasında bazı ünlü isimler geçti. Herhâlde daha birçok ünlü kişiyle tanışmışsınızdır. Politikadan, edebiyat dün-yasından, fikir ve sanat âleminde tanıdıklarınız, onları da anmak ister misiniz?*

A. İnan: Benim aktif politikayla ilişkim olmadı. Yani günlük siya-setle, onun kulisleriyle ilgilenmedim. Ama elbette fikriyatımın bir siyaseti var. Bu anlamda siyasetin hem de göbeğindeyim.

A. Ersöz: *Tanıdığımız başka ünlüler?*

A. İnan: Her birisiyle ortak anılarımız olan yüzlerce önemli kişi ta-nıdım. Mesela Eşref Edip, Cevat Rifat, Osman Yüksel, Zihni Hızal. Bunlar uzun uzun anlatacağım zatlardır. Şimdi isimlerini söyleye-rek geçeyim. Ben 1964-69 yılları arasında Türk Ocakları Merkez Müdürlüğü yapmıştım. O münasebetle de birçok bilim ve düşünce adamımızla yakınlıklarım oldu. Mesela Hamdullah Suphi Tanrıöver,

Prof. Osman Turan, Prof. Zeki Velidi Toğan, Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Prof. Emin Bilgiç, Prof. Mümtaz Turhan, Prof. Tahir Çağatay, Prof. Mehmet Kaplan, Dr. Fethi Erden, Fevziye Abdullah Tansel, Dr. Hamit Zübeyir Koşay, Mahmut Nedim Gündüzalp, Kazım Nami Duru, Mehmet Emin Buğra, İsa Yusuf Alptekin, aklıma geliverenler. Sanat edebiyat dünyamızdan da birçok tanıdığım, yakınım olmuştur.

Bunların dışında ulemadan ve meşayihden de birçok değerli insanı tanıma fırsatı bulmuşumdur.

A. Ersöz: *Gerçekten de çok sayıda ve oldukça değişik insan. Mümkün olsa da bunlarla ilgili hatıralarınızı yazsanız.*

A. İnan: Yıllardır düşünüyorum. Eğer yazabilirsek sanırım bütün Cumhuriyet döneminin, özellikle son otuz yılın fikir, sanat ve politika hayatının bir tablosu çıkar ortaya.

A. Ersöz: *Evet, siz aynı zamanda konuşan birisiniz. Şimdiye kadar sayısız konferanslar verdiniz. Açık oturumlara katıldınız. Sempozyumlara, ilmi kongrelere katıldınız, bildiriler sundunuz. Özellikle son yıllarınız daha çok konuşmayla geçti. Yani yazı yazmaya pek zaman ayıramadınız.*

A. İnan: Biliyorsunuz 1977'den itibaren on yıl, önce *Yeni Devir*'de sonra *Millî Gazete*'de günlük yazılar yazdım. Son üç yıldır yalnız günlük yazıları değil, aşağı yukarı yazı yazmayı da ihmal ettim. Son üç yılım konuşmalarla doldu. Yetmiş civarında konferans verdim. Otuz kadar şehirde konuştum. Daha başka etkinliklere katıldım. Bu faaliyetler yazı yazmamı engellediği gibi, üzerimde büyük yorgunluklar da oluşturdu. Artık konuşmalarımı kessem ve yazıya dönsem diyorum. 1977-80 yılları arasında da çok yoğun bir konferans verme dönemi yaşamıştım. Hem günlük yazılarımı yazıyordum hem de konferanslara yetişiyordum. Fakülte'deki

derslerim de aksamıyordu. Şimdi o koşuşturmayı yapamıyorum artık. Yalnız gücüm yetmiyor değil, aynı zamanda uygun da bulmuyorum. Kendime şöyle bir program hayalliyorum. Ayda bir konferans, haftada bir iki yazı ve kitap hazırlama. Elimde kitaba dönüşmeyi bekleyen bir hayli çalışmam var. Onları tamamlamak istiyorum.

A. Ersöz: *Allah kolaylık versin. Öncelikle yeni şiir kitabımızı basılmış görelim. Sanırım bir hayli şiiriniz birikti.*

A. İnan: Bir kitap olacak kadar şiirim var. Bazı rötuşlar yapayım diye beklettim yıllardır. Keşke o hâlleriyle basılmış olsa idiler, belki rahatlardım. Şiir konusunda galiba biraz fazla müşkülpeşendim. Kendimi kolay kolay kandıramıyorum. Dört başı mamur hâle gelsinler, öyle kitaplaşsınlar diyorum. Bu hâlim, kimilerini şiirden uzaklaştığım zannına götürüyormuş. Oysa asıl göz ağrım, şiirdir benim.

A. Ersöz: *Günümüzün şiir ortamını nasıl buluyorsunuz? Şiirler, edebiyatla ilgilenen insanlar gittikçe azalıyor kimilerine göre. Bu güçlü sanatçılarımızın olmamasından mı? Sanatımız bir darboğazda mı acaba?*

A. İnan: Ne münasebet. Çok büyük şairlerimiz var. Ve şiirimiz de iyi yoldadır. Ben öteden beri dünyanın en büyük şairlerinin hep Türkiye’de yaşadıklarını söylemişimdir. Şiir nehri hiç kurumamıştır bizde. Hep gür akmıştır. Bakınız roman, hikâye ve tiyatro için aynı şeyleri söylemiyorum. O dallarda şöyle böyleyiz ama şiirde en öndeyizdir. Ülkemizde edebiyata gösterilen ilgi konusuna gelince siyasi yapının, iletişim araçlarının kültüre, yerli sanata karşı kör, dilsiz ve kulaksız oluşu, sanat ürünlerimizin vitrinini söntükleştirmiştir.

A. Ersöz: *Gençlik yeterli ilgiyi gösteriyor mu?*

A. İnan: Milli Eğitim’in şartlamasından kendini kurtarabilen gözü açık gençler, ülkenin kültür ve sanat hayatına ilgi gösteriyor.

A. Ersöz: *Bu değişmenin işaretleri var mı?*

A. İnan: Elbette. Ya ben bu kadar konferansları kimlere veriyorum? Dedelere, ninelere mi konuşuyorum gittiğim yerlerde? Salonları dol-duranlar hep gençler. Yol arayanlar, ışık arayanlar onlar.

Zaman, 18 Kasım 1990

SÖYLEŞİLER

EĞİTİM-BİR GENEL BAŞKANI AKİF İNAN'LA BİR SOHBET

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Milli Gazete: Sayın İnan, Eğitim-Bir adındaki sendikanın genel başkanlığını yürütüyorsunuz. Bize sendikanızın kuruluş hikâyesini anlatır mısınız?

A. İnan: Çoğunu şahsen tanımadığım bazı eğitimci arkadaşlar eğitim-iş kolunda bir sendika konusunda çalışmalar yapıyorlarmış. Bu çalışmalarında da bir hayli mesafe almışlar. Bir gün beni aradılar. Eğitimciler olarak bir sendika kurmak istiyoruz ne dersiniz, diye sordular. Ben ise memnun olduğumu hatta geç bile kalındığımı, ellerini çabuk tutmalarını dilediğimi ifade ettim. Beni toplantılarına çağırdılar. Toplantılarına katılamadım. O gün bir başka faaliyetim vardı. Biliyorsunuz son üç yılım konferanslar vermekle geçti. Hemen her hafta bir şehirde konferans veriyordum. Bu yoğun konferans faaliyetleri, büyük ölçüde benim yazı hayatımı da engelledi. Kendi kendime bir karar vermiştim. Artık bu konferanslara bir ara verecektim. Oturup tekrar yazı hayatına yönelecektim. Benim verdiğim bu kararla, eğitimci arkadaşlarımla sendika kurma çalışmaları aynı haftalara rastlıyor.

Yine bir gün aradılar toplantılarına katıldım. Kurulacak olan sendikanın kadrosunu belirliyorlardı. Bu arada benim başkanlığım üze-

rinde ısrar edildi. Ben bu isteğe teşekkürle beraber karşı çıktım. Arz ettiğim gibi tekrar yazı hayatına dönecektim. Arkadaşlarıma mazeretimi ifade ettim. Onlar bana, “Biz sizinle yaptığımız telefon görüşmesinde, elimizi çabuk tutmamızı söylemişsiniz. Böyle bir sendikanın bir an önce kurulmasını tavsiye etmişsiniz. Biz bu sözleri başımıza geçmeniz konusunda taahhüt saydık. Böylelikle çalışmalarımız hızlanmıştı.” dediler. Böylelikle sendikanın başına geçmiş oldum. Sendika kurmayı amaçlayan arkadaşlar, genelde kendi anlayışlarına uygun arkadaşları etrafında toplarlar. Bizde bunun tam tersi oldu. Ben sonradan arkadaşların başına geçmiş buldum. Başlarına geçtikten sonra bu arkadaşlarımı daha yakından tanıma fırsatı buldum. İtiraf etmeliyim ki hepsi birbirinden değerli Millî Eğitimimiz üzerinde tecrübeleri ve kabiliyetleri olan arkadaşlar. Kuruluş dilekçemizi 14 Şubat’ta vilayete verdik. Vilayet dilekçemizi aldı ve biz kurulmuş olduk.

Kuruluşumuzdan sonra çalışmalarımızda iki yol izledik. Birisi Millî Eğitime ilişkin fikirlerimizi somut hâle getirmek, Millî Eğitim’in iyileşmesi konusunda var olmak, fikirlerimizi tartışarak, geliştirerek raporlara dökmek. Bu arada öğretmenlerimizin sorunlarını, özlük haklarını, maddi durumlarını iyileştirmek konusunda fikirler üretmek. İkinci yaptığımız çalışma da –şimdiye kadar bu alanda diyebilirim ki tatmin edici sonuçlara vardık– bilim çevrelerinde, eğitim üzerinde düşünen fikir sahibi arkadaşlarımızdan oluşan 61 kişilik bir komisyon oluşturduk. Bu komisyon kendi arasında dokuz komisyona ayrıldı. Sendikanın Millî Eğitime ilişkin görüşlerinin ne olması gerektiğine dair fikirleri, teklifleri, raporlara bağladı. Öte yandan ülke çapında yaptığımız örgütlenme faaliyetleri, çalışmaları... Türkiye’nin hemen her şehrinde sendikamız kurulma aşamasına gelmiş bulunuyor. Şimdiye kadar her şehirde sendikamızın şubesini çok rahatlıkla oluşturabiliriz. Eğer konuyu istediğimiz ölçüde sıkı tutmamış olsaydık bunu başaramazdık. Şunu söylemek istiyorum:

Sendikamızı geniş bir tabana oturtmak amacındayız; belli bir hizbe, belli bir gruba, belli bir siyasi partinin çevresinde bulunmuş olmakla yetinmeyip kanatlarını geniş açmış, bizi benimseyen bütün eğitimcileri çevresinde toplayan bir sendika olmak amacındayız. Şahsi düşüncesi, inancı, siyasi kanaati ne olursa olsun bir yerde hepimizin sorunları birbirine yakındır. Özlük sorunları açısından olsun, çalışma hayatımızdaki problemler açısından olsun, iyi düzenlenmesi, organize edilmesi konusunda elbette problemlerle yüz yüzeyiz. Bu konuda birbirimize yakın bir konumda da bulunuyoruz. Aslolan, eğitimciler kesimini istismar etmeden, kullanmadan, onları bazı peşin yargılara zorla yönlendirme gibi bir hedef gütmekten, elbirliği hâlinde bir konu etrafında düşündürüp, çalıştırıp bazı ortak sonuçlara vardırmaktır. Bu yüzden şubelerimizi bu vasıftaki arkadaşlarımızı ısmarlamak istedik.

Yani bir siyasi tercihin ön safında aktif olarak görülen ya da herhangi bir hizbin vitrine çıkardığı arkadaşlardan ziyade, tarafsız görüntülü öğretmenler kesiminin büyük bölümünü etrafında toplayabilir esneklikte, duyarlılıkta arkadaşlar bulunsun istedik. Bunda da büyük ölçüde başarı sağladığımızı gördük. Bu usulümüzün en yakın arkadaşlarımız tarafından makul sayıldığını gördük.

Millî Gazete: *Peki, Sayın İnan, eğitim-iş kolunda bu kadar sendika varken neden yeni bir sendika kurmak istediniz?*

A. İnan: Bu iş kolunda kurulmuş olan sendikaların hiçbirisini eleştirmeyi kendimize yakıştırmayız. Ama bizim çok daha farklı, değişik, sosyal gerçeklere uygun fikirler taşıdığımızı inanıyoruz.

Bizim Millî Eğitim konusunda ileri sürdüğümüz fikirlerin uygulanabilir olduğunu çok iyi biliyoruz. Yani biz; hayalî, ütöpik tasarılar, içerisinde yaşadığımız Türkiye realitesi, nasıl fikirler geliştirilirse

uygulanma alanı ve şansı taşır, bunu biliyoruz. Ayrıca biz belli bir anlayışın ve inancın kavgasını vermek için sendikayı araç sayan bir anlayışta da değiliz. Hükûmetle kavgalaşmak için yola çıkmadığımız gibi hükûmete payanda olalım, yandaş olalım gibi kaygılarla da yola çıkmış değiliz.

Ortada somut bir gerçek vardır. Türkiye'deki Millî Eğitim çıkmaz sokaktadır. Eğitim bir sorundur. Ama çözülmesi mümkün olmayan bir sorun değildir. Eğitimciler büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Bunlar çözümlenemeyecek boyutta sorunlar değildir. Bunları peşin ne sert bir üslûpla halletmek ne de hükûmete yaltaklanmak suretiyle çözmek gibi bir kaygıdan uzağız. Fikirlerimizin aklîselim sahibi herkes tarafından paylaşılacağına inanıyoruz. Nitekim programlarımızın, fikirlerimizin tartışıldığı bütün platformlarda geniş ölçüde ilgi ve önem bulduğumuzu gördük. Bunlara dayanarak söyleyebilirim ki bizim sendikamız bu anlayış üzere sürdüğü sürece Türkiye'deki eğitimcilerin büyük bir dilimini çevresinde toplayabilir, geniş tabanlı bir sendika hâline gelebilir.

Millî Gazete: Sayın İnan, bu ölçüde eğitimcilere vaadiniz ne? Neleri öneriyorsunuz? Millî Eğitim'in iyileştirilmesi konusunda ne gibi önerileriniz var?

A. İnan: Bu sorulara cevap vermede, en güçlü görünen kuruluşuz. Yayımladığımız bültenle fikirlerimizin bir bölümünü kamuoyuna açıklama fırsatı bulduk. Yapılan çeşitli mülakatlarda o fikirlerimizin bir bölümünü ifade fırsatı bulduk. Bütün bunların kitap hâlinde çok kısa zamanda yayımlanarak kamuoyuna intikal ettirileceğinin müjdesini vermiş olalım. Bu fikirlerimizi açma ve bu fikirlerimize karşı ya da onu açan, genişleten fikirleri de almak amacıyla Türkiye çapında, ben ve arkadaşlarım konferanslar vermeye çalışacağız. Bu konuda oldukça yeni düşüncelerimiz var. İsterseniz birkaçını sıralayalım.

Biz, öğrencilerimizin her kademede öğretmenlerini seçmelerini istiyoruz. Öğretmenlerimizin ve öğretim üyelerimizin idarecilerini seçmelerini istiyoruz. Yani yönetime katılmalarını istiyoruz. Biz terfi ve taltiflerin ehliyete göre yapılmasını istiyoruz. Belirli süreyi dolduran her eğitimcinin aynı derecede terfi etmesini adil bir düzen olarak görmüyoruz. Çalışana, kabiliyeti olana daha hızlı yükselme ve maddi tatmini sağlama imkânı getirilmelidir. Eğitimcilerimizin meslek bakımından eğitilmelerine, geliştirilmelerine yönelik değişik tekliflerimiz var: Bütün eğitim camiamızın, belirli bir zaman diliminde eğitimden geçirilmesini, bu eğitim sonucunda sınava tâbi tutulmasını, sınavdaki başarı durumlarına göre özlük durumlarının düzeltilmesini istiyoruz.

Millî Gazete: Peki, Sayın İnan, memurların sendikalaşması olayında, bu konuyu gerekli görüyor musunuz?

A. İnan: Bugünkü Türkiye şartları içerisinde kaçınılmazdır, sendikalaşmak. Zaten bu kaçınılmaz durumun ürünü olarak mevcuduz. Fakat problemimiz şu ki sendikalaşmamıza dair, bize ait ortada bir kanun yok. 1980'den bu yana bazı çevrelerde tanık olduğumuz yargı, kamu çalışanlarının sendikalaşmasına engeller bulunduğu şeklinde. Oysa mevcut yasalarda olsun, Anayasâda olsun, kamu çalışanlarının sendikalaşmasına mani hiçbir hüküm yoktur. Kanuni düzenleme getirilmemiştir, eksik olan budur.

1980 yılından bu yana ülkede egemen olan bir çekingenlik, 1980 öncesi anarşik ortamın yaygınlaştırıldığı genel korku hâlâ atılabilmiş değil. Bu yüzden bazı kişiler kamu çalışanlarının sendikalaşması için yasalarda emredici hükümlerin olmasını istiyor. Bize kalırsa buna gerek yok. Gerek olan kamu çalışanları için bir kanuni düzenlemenin ortaya konulmasıdır. Sadece bazı çevreler illa da Anayasâdan fetva almak istiyorlar.

Bu fetvaya en başta hükümet ihtiyaç duydu. İktidarı oluşturan partiler, muhalefetteyken, çalışanlara sendika hakları vereceklerine dair net vaatlerde bulundular. Anti-demokratik düzenlemelerin kaldırılacağına ilişkin vaatlerde bulundular. Demokratikleşme ve şeffaflaşma konusunda vaatleri oldu. Hükümeti oluşturduktan sonra aynı partilerin, bu vaatlerini sürekli olarak tekrarladıklarını gördük. Bu vaatlerini uluslararası kuruluşlara da taahhüt ettiler. Örneğin İLO, örneğin AGİK Antlaşmalarında, demokratikleşmenin önündeki, sendikalaşmanın önündeki sorunları kaldıracaklarına dair, bu hakları dünya standartlarına uygun bir biçimde Türkiye’de gerçekleştireceklerine dair imzaları vardır.

Gerek bu imzalarına gerekse iktidarlarında bu taahhütlerini dillerinden düşürmemelerine rağmen, ortaya somut herhangi bir çalışma konulmamıştır. Hükümet, vaatlerini tekrarlamakla yetiniyor. Bu konuda büyük ölçüde çekingen. Bu çekingenliğin en somut işareti, kamu çalışanlarına sendika hakkı verilmesine Anayasa’nın engel teşkil edip etmediğini Yargıtay’dan sormasıdır. Hükümet yani Başbakanlık, Yargıtay’dan bu konuda görüş istedi. Yargıtay 5. Dairesi İçişleri Bakanlığının, Adalet Bakanlığının ve Başbakanlık Kanunlar Dairesinin mütalaasını alarak, kendi görüşlerini de ekleyerek 15 sayfalık geniş kapsamlı ve tutarlı bir karar verdi. Bu karar basında yer aldı. “Memur sendikalarına Yargıtay’dan vize” diye... Yani Anayasa’nın memurların sendikalaşmasına karşı hiçbir hüküm taşımadığı Yargıtayca ifade edildi. Buna rağmen hükümet hâlâ çalışmalarımızı düzenleyici bir kanun getirmiş değil. İşte biz bunun mantığını anlamıyoruz.

Oysa kendilerinin vaatleri var. Uluslararası kuruluşlara vaatleri var. Yargıtay’ın kararı mevcut... Niçin daha kanun çıkmamıştır? Hükümeti bu konuda bir açıklama içerisinde görmedik, onların tereddütleri, tereddütlerinin dayanakları konusunda fikir sahibi değiliz. Eğer vaat edilen sendikal haklar ve özgürlükler, demokra-

tikleşme, din ve vicdan hürriyeti tam anlamıyla halkımıza verilirse 1980 öncesi anarşi ortamına mı döneriz? Böyle bir kaygı mı var hükûmette, bunu bilmiyoruz. Eğer böyle bir kaygı varsa biz bunun gereksiz olduğu kanaatindeyiz. Çünkü 1980 Türkiye'si en az on yıl gerilerde kalmıştır. O günden bu yana bir hayli değişme, gelişme olmuştur. Zaman içerisinde dünyada değişim olmuştur. Şunu sormak isterim: Acaba bu hakları verme konusunda hükûmeti geciktiren psikoloji, bu hakların kamuoyumuzda hazmedilemeyeceği konusu mudur? Değişik bir ifadeyle layık olmadığımız zannı mıdır? Yani bu ülkenin insanı herhangi bir ülkenin insanı kadar insanca yaşamaya, özgür yaşamaya, dilediğine inanmaya, dilediği kıyafeti giymeye, istediği şekilde örgütlemeye layık değil midir? Biz insanımızın bunları hak ettiği kanaatindeyiz ve bu hakların geciktirilmeden verilmesini istiyoruz. Bu hakların geciktirilmesi; insanımıza karşı çıkmaktır, verilen hakların yerine getirilmemesidir, dünyaya karşı bizi mahcup duruma düşürmektir. Artık birçok meselenin Türkiye'nin gündeminden çıkarılması gerekmektedir.

Türkiye sözüm ona demokratikleşme ve özgürlükten o denli yana görünüyor ki dağılan Sovyetler Birliği'ndeki Türk devletlerine bunları götürme konusunda kendisini görevli addediyor. Yani oralarda özgür demokratik gelişmeler oluşmasında öncülük görevi üstlenmiş. Kendi ülkesinde gerçekleştirdiğini öteki Türk devletlerine mi götürmek istiyor? Özetlemek istiyorum ki bu ülkenin insanları hiçbir ülkenin insanından geri değildir ve kendi toprağında özgür yaşama, istediğine inanma, düşünme; istediği gibi örgütlenme konusunda hiçbir haktan mahrum tutulmaması lazımdır.

Tanzimat'tan bu yana halkımızı bazı haklara layık görmeyen, seçkin bir zümrenin ülkemizi yönettiğine tanık oluyoruz. Halkla yöneticiler arasında bir uyumsuzluk, toplumumuzun kaderi olmuştur. Bunun artık son bulması lazım. Milletten kısıkanılan hakların tabii insan hakları olduğu ortada. Bunlara karşı çıkış ulusa karşı çıkıştır.

Ulusun dayandığı değerlere, yargılara karşı çıkıştır. Halkımız artık haklarına sahip çıkma konusunda bunları alma konusunda geçmiş dönemlere oranla çok daha olumlu bir bilinç düzeyine gelmiştir. Demek istiyorum ki hükümetlerin, yöneticilerin gerçeği görmeleri lazım. Halkın gerisinde kalmamaları lazım. Halkın önündeki bu engelleri; halk, bir sel gibi taşıp bentlerini yıkmadan kaldırmaması lazım.

Milli Gazete: Peki, halkın önündeki engelleri çözemez; kaldıramazlarsa?

A. İnan: Çözemezlerse gürültüye giderler. Artık bu toplum kendisine aykırı insanların yönetmesine tahammül edemeyecek noktalara gelmiştir, bu düzeye ulaşmıştır. Halka rağmen idare bizde Tanzimat'tan bu yana âdeta gelenek olmuştur. Tanzimat'tan bu yana yöneticilerimiz, ya halka kontr bir konumda yer almışlardır, ya da inançlarını ve isteğini istismar ederek, kullanarak iktidarlarını sürdürmüşlerdir. Bu dönemler geride kalıyor. Bunu göremeyen politikacının elini, eteğini çekmesi ve tasını, tarağını toplaması gerekir.

Milli Gazete: Efendim, memurların sendikalaşmasına gerek var, ihtiyaç var değil mi?

A. İnan: Benim bu konuda kesin görüşüm o ki memurlarla devlet, işçiyle işveren arasındaki ilişkiler herhangi bir soruna açık kapı bırakmayacak şekilde düzenlenirse ihtiyaç olmayabilir.

Yani devlet bu konuda babalık görevini üstlenirse, düzen adil olursa, çalışanla çalıştıran arasındaki ilişkiler insan fitratına uygun bir düzen tarafından hallederse niçin işçi ya da memur kendi hakkını almak için örgütlenme ihtiyacı içinde olsun?

Bir de Türkiye'nin içinde bulunduğu realiteye bakalım. Türkiye Tanzimat'tan bu yana Batılılaşma yolundadır. Türkiye bu konuda Cumhuriyet'le birlikte bir hamle daha yaptı. Bu hamlelerin tabii

ürünü olarak, belli bir sosyal ortamda yaşıyoruz, bir hukuk düzeninde yaşıyoruz. Ekonomik düzenleme içinde yaşıyoruz. Bu hamlelerin varmış olduğu yere bakarak örgütlenmenin, sendikalaşmanın zaruret hâline geldiğini görüyoruz. Eğer bu örgütlenme olmazsa çalışanlar haklarını gereği gibi alamıyorlar... Mesela işçiler örgütlenmiştir, sendikalaşmıştır. Toplu iş sözleşmesi yapıyor ancak o şekilde hakkını alıyor... Kendilerine sendika kurma hakkı verilmesinin avantajını devşiriyor. Öğretmenler, diğer çalışanlar bu haklardan şimdiye kadar mahrum kılındığı için ülkemizin en ezilen sınıfı ve maddi bakımından sıkıntı içerisinde yaşayan kesim olmuştur. Bu yüzden ülke çalışanlarını işçi ve memur diye ayırıp ayrı statülere tâbi tutmak yerine eşit görmek lazım. Birine verdiğimiz sendikalaşma hakkını ötekenden kıskanmamak lazım. Yani memurların da kamu çalışanlarının da sendikalaşması zaruret hâline gelmiştir. Aksi takdirde onların ezilmesi ve Türkiye'nin en fukara kesimleri olması durumu devam edip gidecektir. Bu noktada memurlara verilecek sendikal hakların bir sendikaya yakışır özellikte verilmesini, soyutlanarak verilmemesini istiyoruz.

Yani toplu sözleşme hakkı, hatta grev hakkını da içeren kanuni düzenleme olmalı... Aksi takdirde eksik ve yanlış bir iş yapılmış olur. Böyle bir oyalama doğru değildir. Hükûmete de yakışmaz. Memurların da beklentilerine cevap vermez.

Millî Gazete: Sendikamızın 25-26 Temmuz'da yapacağı kongre vilayetçe engellendi. Bu konuda neler demek istersiniz?

A. İnan: Sendikamızın 25-26 Temmuz'da yapacağı kongre vilayetçe engellendi. Biliyorsunuz altı ay içinde genel kongremizi yapma zorunluluğu vardır. Yapılmadığı takdirde sendikamız münfesihtir. Kapanır. Biz de kanuni gereği yerine getirmek amacıyla, olağan kongremizi yapmak için vilayete başvurduk. Vilayetten gelen yazıda memurların sendikalaşmasına ilişkin yasal düzenlemeler

bulunmadığı, Anayasa'da amir hüküm olmadığı ileri sürülüyordu. Dahası 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 22. Maddesi'nde memurların sendika kuramayacağı amir hükmü bulunduğu ileri sürülüyordu. Bu yazıya cevap verdik. Yasa ve Anayasa'da engel hüküm yoktur gerçeğini tekrarladık. Adı geçen Memurin Kanunu'nun 22. Maddesi'nin, bundan yirmi yıl önce bir Bakanlar Kurulu Kararıyla kaldırıldığını söyledik. Bize garip gelen gerçek bu. Vilayet maddenin kaldırıldığını nasıl olur da bilmez. Adı geçen kanun maddesi Bakanlar Kurulu'nun 23 Aralık 1972 tarih ve iki sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin 5. Maddesi'ni yürürlükten kaldırmıştır. Valiliğin kongremizi engellemek için ileri sürdüğü hükümlerin hiçbirisi geçerli değildir. Biz bu durumu cevap olarak bildirdik. Vilayet kongremizi engellemek için mahkemeye başvurdu. 15. Asliye Hukuk Mahkemesi vilayetin bu talebini reddetti. Dolayısıyla kongre yapmamız mecburiyet hâline geldi. Eğer kanun altı ay içerisinde kongre yapmamızı mecbur tutmasaydı, biz bu kongreye zaten ihtiyaç hâlinde olmadığımızdan kendimiz de yapmayacaktık. Kongreyi yapmak, kanuni gereği yerine getirmektir. Bu vilayet tarafından engellendi, mahkeme makul görmedi. Bu nedenle biz kongremizi yapacağız, yapmadığımız takdirde müfeseh duruma düşeceğiz. Onun için de kongremizi yapacağız. Taşradan gelecek arkadaşlarımız var. Çeşitli hazırlıklar yapmışız. Aksi hâlde zarara uğrayacağız. Onun için de yapacağız. Kanuni zorunluluğu yerine getiriyoruz. Normal hakları kullanıyoruz. Mahkemenin ret kararı ilginç: Deniyor ki eğer bu sendika hükmü şahsiyet kazanmamışsa niçin şimdiye kadar hakkında herhangi bir koğuşturma açılmamıştır. Eğer bu sendika kanunsuzsa şimdiye kadar cezai yönden bir soruşturma olmadığı gibi herhangi bir genelge ile engellenmiş değil. Emniyet Genel Müdürlüğünce engellenme genelgesi de yayımlanmış değildir. İşin gerçeği bu. Neredeyse altı ay oldu kurulalı, kuruluşumuzun gayrimeşru olduğuna ilişkin bir yazıyla muhatap olmadık ve örgütümüzün taşra örgütlerini oluşturmada herhangi bir engel zuhur etmedi. Türkiye genelinde

hızlı bir örgütlenme ve yaygın üye kaydı yapma dönemindeyiz. Bu konuda herhangi bir sıkıntıya muhatap olmadık.

Millî Gazete: Kongreden sonraki çalışmalarınız nasıl olacak?

A. İnan: Kongreden sonra, örgütlenme çalışmalarımızı tamamlayacağız. Çok hızlı üye kayıt kampanyası başlatacağız. Gördüğümüz o ki bizim sendikamız umulandan, beklenenden daha hızlı gelişme süreci yaşayacaktır. Bu, hiçbir çevreyi ürkütmesin, sevindirsin. Bizim kimseyle, hiçbir sendikayla tersleşmemiz yoktur. Sendikamız eğitim kuruluşudur. Meşru bir kuruluştur. Çalışanlarımıza, eğitimcilerimize rahat nefes aldırarak bir kuruluştur.

Millî Gazete: Sayın İnan, size teşekkür ediyorum, bize vakit ayırdınız.

A. İnan: Ben de teşekkür ederim...

Millî Gazete, 25 Temmuz 1992

AKİF İNAN'LA ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE

İslâm: 1974'te *Hicret* ve 1991'de *Tehna Sözcükler*. Yeni şiir kitabınız için
bunca yıl bekleyiş neden?

A. İnan: İki şiir kitabı arasına yıllar girdi. Evvela şunu söyleyeyim. Şiir benim kolay yazdığım bir tarz değil. Oldukça yoğun bir yayın ve yazı hayatım olmasına rağmen yazmış olduğum şiirler sayılıdır. Aslında bu belki şiire bakış açımıyla ilgili, şiire vermiş olduğum önemle ilgili. Şiirlerimi kendime çok zor kabul ettiriyorum. Yazmış olduğum şiirlerimin tümünü yayınlamıyorum. Kendimce belli bir zaman içerisinde, nihai olgunluğa eriştiğine kanaat getirdikten sonra yayınlıyorum. Kaldı ki çok şiir yazmakla, büyük şiir yazmak arasında doğru bir orantı yok. Mesela Kanuni Sultan Süleyman, Divan şairlerimiz arasında en çok şiiri olan şair, ama onu biz birinci sınıf şairlerden saymıyoruz. Mesela Ahmet Haşim benden fazla yazmış değil. Tanpınar'ın, Ahmet Kutsi'nin yazmış olduğu şiirler de benim yazdığım şiirlerden fazla değildir. Aklıma bir hatıra geldi: 1976 yılında *Mavera* dergisini çıkarıyorduk. İlk yıllarda bazı şairlerden, ilk sayfalara onların şiirlerinden bir haylisini koyuyorduk. Mesela benim on kadar şiirim *Mavera*'nın bir sayısında bir arada çıktı. Okuyucuların

âdeta bazı şairler hakkında daha derli toplu fikir sahibi olmalarına yol açsın diye böyle bir demet şiiri bir defada koyuyorduk. Bunu Üstad Necip Fazıl gördü. İfadesi şu oldu: “Nasıl bu kadar şiiri bir adam yazabilir. Şiir bedel bir hâldir, böyle kolon kolon yazılmaz.” Üstadın dediği doğrudur, ama şu var: Benim orada on kadar şiirim yayınlandığında ben birkaç yıl şiir yayınlamamıştım. Elimde birikmiş olan şiirleri bir kerede böylece yayınladım. Yoksa ben o kadar şiiri ancak birkaç sene içinde yazabiliyorum. Şunu söyleyeyim. Benim şiirlerim iki kitapta toplandı: *Hicret* ve *Tenha Sözler*. Benim şiirlerimin tümü bunlar değil, 1979’dan sonra yazdığım şiirlerdir bunlar. Oysa ben 1958’den beri şiir neşrediyorum. Yüzlerce şiirim çeşitli dergi sayfaları arasında kaldı. Onları kitaplarıma almadım. Dolayısıyla benim şiir serüvenimin yirmi yılı kitaplaşmamıştır. Eğer bunları nazarıdikkate alırsak, az şiir yazmadığım ortaya çıkar. Belki soracaksınız. “Niçin o şiirleri kitap hâline getirmediğiniz?” Şunun için getirmediğim. Biz 1969 yılında *Edebiyat* dergisini çıkarmaya başladık. O dönemde çağdaş şiirimizi kanıtlamak gibi bir kaygımız vardı. Ben 1969’dan sonraki şiirlerimle çıkmak istedim. Bunda isabetli davrandığımı da zannedirim. Çünkü daha önceki şiirlerimde kendime mahsus çizgiler, ifadeler elbette vardı, ama onlar belli bir poetikaya uygun olarak üretilmişti. Vezinli, kafiyeli, geleneksel kokulu şiirlerdi.

İslâm: *Şiir kitabınızda korkularınızı, kurtuluşunuzu önce Allah’a sonra da veli ordusuna katılmada arıyorsunuz. Daha sonra çağı sorguluyorsunuz. Bunca duygular içinde kitabınızın ismini neden *Tenha Sözler* koydunuz?*

A. İnan: Ben seneler önce ikinci şiir kitabımın ismini ilan etmiştim. “Hicretten Sonra Medine”. Fakat araya giren yıllar bu ismi değiştirtti. *Tenha Sözler* yalnız bana kelime dizisi olarak güzel değil muhteva bakımından da şiirlerimi ifade ediyor gibi geldi. Mümkün olduğu kadar zor bulunur sözler manası biraz hedeflendi. Biraz garip, deği-

şik, farklı söyleyiş ihtiva ettiği belki düşünüldü. İçimde bir mekanizma bu isme karar verdi. Birkaç sanatçı arkadaşına bu ismi söyleyince çok ilginç buldular. Hatta benim bile yakıştıramadığım bazı güzel açıklamalarına tanık oldum.

İslâm: *Şiir kitabınızda tasavvufla ilgili şiirler var. Şiir ve tasavvuf bağlantısı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*

A. İnan: Tasavvuf zaten bizim şiir geleneğimizin öteden beridir bir ögesi olmuştur. Birçok tasavvuf erbabı aynı zamanda şair. Yunus Emre'den tutun Şeyh Gâlib'e, Üstad Necip Fazıl'a kadar birçok büyük şairin tasavvufla bağlantısı olmuş. Tasavvufla fiili bağlantısı olmayan sanatçılarda bile, tasavvufi özün yer aldığını görüyoruz. Bu edebiyatımızda bir gelenektir, kaldı ki bir de tasavvuf edebiyatı var olmuştur. Kuddusî Baba'dan tutun, Niyazi-i Mısrî'ye kadar birçok sanatçımız var. Alevi Bektaşî şairler var. Benim 1980'den itibaren tasavvufa direkt olarak yönelişimin şiir hâlinde de tezahür etmemesi mümkün değildi. Benim tasavvufi şiirlerim, bir özentî, tasavvufun genel geçer yargılarına yönelik değil. Bizzat tasavvufi ağırlıklı şiirlerim de en çok sevilen şiirlerim arasında yer alıyor. Çevreden almış olduğu izlenim budur.

İslâm: *Üstad şair için "Arı bal yapar ama izah edemez der." Akif İnan'ın şiir anlayışı nedir?*

A. İnan: Üstad öyle söyler ama kendi şiirini en iyi açıklayan insandır da. Şiir kitabının sonunda poetikası vardır. Uzun uzun kendi şiir anlayışını açıklar. Edebiyatımızda başka isimler de var, Ahmet Haşim, Abdülhak Hâmid. Onlar da kendi şiirleri üzerinde düşünmüş, şiirlerini gayet tutarlı bir biçimde anlatmış insanlardır. Ben şiirin üzerinde derinliğine, genişliğine düşünmüş bir insanım. Bunun fikriyatını yapma konusunda emekler vermiş biriyim. Özellikle *Edebiyat* dergisinde 1969'dan sonra yazdığım yazılarda öngörmüş olduğum şiirin

çerçevesine yönelik bir hayli yazılar yazdım. Hatırlarsanız o dönemlerde Divan şiirinden yararlanma gündemdeydi. Birçok sanatçının bu anlayışa uygun şiirler yazdığını görüyorduk. Behçet Necatigil, *Encam* adlı şiir kitabını yayınladı. Turgut Uyar *Divançe*, Attilâ İlhan gazeller adlı Divan şiirinin özünden, şeklinden manasından modern kılıklı şiirler yazıldı bir hayli. O dönemlerde ben bu tür şiirlere karşı fikirler geliştirdim. Bunların Divan şiiriyle ilgili organik bir bağ içinde olmadığını söyledim. Çünkü bu sanatçılar Divan dünyasının ruhuyla bağlantılı insanlar değillerdi. Divan şiiri temelde İslâm uygarlığına dayanır. İslâm uygarlığının içinde kendisini saymayan bir sınıf sanatçının Divan şiirinden yararlanması olsa olsa bir özentidir. O şiirlerde ben bu özentiyi gördüm. Divan şiirinden çağdaş anlamda nasıl yararlanılması lazım geldiğine dair yazmış olduğum düz yazılara uygun biçimde şiirler ürettim. İşte benim *Hicret*'te yer alan şiirlerim bu şiirlerimdir. *Tenha Sözlere*'deki şiirlerim de aynı anlayışın uzantılarıdır. Değişim, belki bir parça gelişime uğramış uzantılarıdır. Sanat üzerinde, şiiri üzerinde düşünmemiş olan sanatçıyı büyük sanatçı saymak mümkün değildir aslında. Yani bu bir insiyaki olay değildir. Bir birikimin bilinçli olarak dışa vurum hadisesidir. Ve onu estetikle ambalajlama olayıdır. Ben bütün iyi sanatçılarda şiirin içeriği üzerine derinliğine düşünülmüş olma özelliğini görmekteyim.

İslâm: *İslâmî edebiyat nedir, günümüzde görünümü ve gelişimi nedir?*

A. İnan: İslâmî edebiyat üzerinde bu memlekette en çok konuşmuş yazmış adam benim. Buna dair belki üç yüz civarında yazı yazdım. Umarım bu yazılarımdan bir kısmı toplanarak bir kitap oluşturulur. Hâlen bu mesele üzerinde düşünmekteyim ve konferanslar vermekteyim. İslâm'ın öngörmüş olduğu bir edebiyat var. Bu edebiyatın mesnetlerini biz Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimiz zamanındaki şairlerin eserlerinde görmekteyiz. İslâm, sosyal hayatın hiçbir bölümünü cevapsız bırakmayan bir nizamdır. Elbette bunun bir estetik görüşü de mevcut. Ve bu görüşe uygun olarak yüzyıllar boyu zaten bir edebi-

yat üretilmiş. Şimdi bütün İslâm toplumlarının Müslüman olduktan günümüze kadarki maceralarında üretmiş oldukları sanat eserleri de İslâm uygarlığının şemsiyesi altında üretilmiş olan eserlerdir. Yani ben günümüze kadarki Türk şiirinin özellikle, Tanzimat'a kadar olan Türk şiirinin doğrudan doğruya İslâm uygarlığının ürünü olan bir şiir olduğu kanaatindeyim. Tıpkı mimarimiz ve musikimizin İslâm uygarlığının etkisinde olduğu gibi. Bu meseleye dair sizinle ayrı bir konuşma yapmak isterim. İslâm uygarlığının toplumumuz üzerinde etkinliğini sürdürmesi, Tanzimat'a kadardır. O yıldan itibaren devlet İslâm uygarlığı yerine Batı uygarlığını seçti. Dolayısıyla eğitim kurumlarımız, sosyal kurumlarımız, Batılı anlamda oluştu. 150 yıllık şiir maceramız mümkün olduğu kadar İslâmî etkiden, özden ayrı olarak gelişti. Ama buna rağmen İslâm uygarlığını sanatına eksen edinmiş sanatçılar bir uçtan yetişti. Yakın dönemde M. Âkif'ten, Necip Fazıl'a kadar olan dönem ve bizim kuşak sanatçıları bu çerçeve altında mütalaa edilmelidir.

İslâm: *Siz Edebiyat ve Maverâ dergilerinin kuruluşunda yer aldınız. Bu dergilerin kuruluşunu ve işlevini anlatır mısınız?*

A. İnan: *Edebiyat dergisiyle bizim kesim ilk defa bir koro hareketine kavuşmuş oldu. Daha önce İslâmcı çizginin sanatçıları Türk Edebiyatı'nda solo yapıyorlardı. Mesela Üstad Necip Fazıl ve ondan öncekiler. Tanzimat'la birlikte Batı modeli bir akım gelişti. Bu model içinde İslâmî çizgide zuhur eden istisnai sanatçılar çıktı. Bunların ürettiği solo niteliğinde ürünler oluyordu. 1969'da başta Nuri Pakdil olmak üzere, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Aleaddin Özdenören toplandık. Dünya görüşü aynı olan bu arkadaşlar edebiyatımızda yeni bir akım başlattılar. Ve ilk defa olarak böyle bir grup hareketi olarak zuhur etti bizim kesim. Oldukça yüksek düzeyde bir sanat oluşturuldu. Etkinliği günümüze kadar gelen bir damarın kurucusu oldular. Kimileri bu harekete Kabaklı gibi "Yeni İslâmcı Hareket" bazı çevreler de "60 Sonrası İslâmî Kanat" dediler. Edebiyat hareketi o çok mütevazı gibi görünen sayfa sayılarına ters orantılı olarak Türk Edebiyatı'nda da çok kalıcı ve*

yüz akı bir sanatın temellerini oluşturdu. 1976 yılında kurduğumuz *Mavera* dergisi bu işi çok ileri noktalara taşıdı. Birçok sanatçının yetişmesinde mektep görevi üstlendi.

İslâm: *Bugün edebiyata, özellikle şiire karşı olan duyarsızlığın sebepleri nelerdir?*

A. İnan: Edebiyata sanata karşı olan duyarsızlığın sebebi, sanatın kaynaklanmıyor. Şunu ifade edeyim: Bizim toplumumuz tarih boyunca hep büyük sanatçılar yetiştirmiştir. Hiçbir dönemde dahi sanatçılardan yoksun kalmamıştır. Özellikle şiir kesiminde... Bakın tiyatro, hikâye, roman dalında aynı şeyi söylemiyorum. Ama şiirde dün de bugün de dünyanın en büyük sanatçılarını yetiştirmişiz. Bugün Türk Edebiyatı'nın sanatçıları, şairleri yeryüzünün en büyük sanatçılarıdır. Farzımuhal bu sanatçılarımız şiirlerini Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca yazmış olsalardı, bu ulusların sanatçıları olmuş olsalardı, bu sanatçıların içinden yığınla isim Nobel alırdı. Amma dilimizin, diğer ülkelere ters gelmesi, Türkiye'nin öteki ülkeler nezdindeki mağlubiyeti, aynı şekilde edebiyatımız için de biçildi. Türk şiiri şimdi zayıf bir dönemini yaşamıyor. Şiir bizim en başarılı olduğumuz daldır tarih boyunca. Şiire ilginin en asgari hadde indiği bir dönemde yaşıyoruz bu doğru. Bunun kabahati sanatçılarımızla izah edilemez. Bu, toplumsal bir derttir. Âdeta, kültüre, sanata duyarlılığı törpülenmiş kuşaklar oluşturuldu. Bunu öncelikle devlet böyle oluşturdu. Eğitim kuruluşları, kitle haberleşme araçları ciddi sanatı ve fikri dışlayan âdeta bir gelenek içerisine girdiler. Yine bir hatıramı anlatmak istiyorum: Bakın *Hicret* kitabı basıldığı yıl, on yedi yıl önce, beş bin basılmıştı. Bunca yıl benim şiirle uğraştığımı daha fazla insan duydu, Türkiye'nin nüfusu iki misli arttı. Eğer Türkiye'de şiire, edebiyata ilgi gösterme oranı hiç değişmemiş olsaydı bugün en azından *Tenha Sözler* kitabının on bin basması gerekirdi. Ama Basın Kitabevi iki bin bastı. Hayrete düştüm. Hoş baskı tükendi. Yeni baskısı birkaç hafta sonra yapılacak. Ama bu şiire ilgiyle

orantılı değil. Ben Türkiye'nin her tarafında konferanslar veriyorum. Gittiğim yerde kitaplarım sergileniyor. İmzalıyorum. Öyle satılıyor. Türkiye'deki sanata ve şiire ilgi bu. Tabii televizyon, radyo, gazeteler, yayın organları ciddi sanata ve fikir ürünlerine alanı olabildiğince daralttılar. Demek ki bu bizim sanatçılarımızdan kaynaklanan ters bir sonuç değil. Doğrudan doğruya Türkiye'nin bu konudaki politikasızlığına rejim tarafından yapılan eğitim ve kültür düşmanlığıyla bu noktaya gelmişizdir.

İslâm: *Üstadı rahmetle anarken, Üstad hakkındaki görüşlerinizi anlatır mısınız?*

A. İnan: Üstad Necip Fazıl, bizim kuşağın her alandaki babasıdır, fikirde, sanatta, politikada. Bütün birikimimizi biz Üstad'la devşirdik. Bu yalnız bizim kuşak için değil, Türkiye'de bizimle aynı dünya görüşünü bölüşen, her seviyede her insanın itiraf etmesi gereken bir gerçektir. Şunu söylemek istiyorum. Üstad'dan isterse hiçbir eser okumamış olsun bu memleketin bilinçli bir Müslüman'ı ben yine onu, Üstad'dan mana devşirmiş, fikir devşirmiş insan olarak sayıyorum. Niye? En azından Üstad'ın oluşturmuş olduğu iklimde solumuş bir adamdır. Farkında olsa da olmasa da Üstad'ın manasından teneffüs etmiştir.

İslâm: *Aşağıdaki kelimeleri birkaç cümle ile açıklar mısınız?*

(Şair, politika, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, aşk, özel televizyon, İslâm dünyası, devlet, Eğitim-Bir)

A. İnan: Şair: Şair için aklıma bir hadis geldi. "Allah'ın sır hazinesi arşın altındadır ve anahtarı şairin diline verilmiştir." Şair için sayısız tarif getirilebilir ama benim bunun üstüne bir tarifte bulunmam ayıp olur.

Politika: Şiirin hedeflendiği sosyal ortamın teessüsü için aletlerden bir alettir.

Sezai Karakoç: Yüzyılımızın sanat ve fikir abidesidir.

Nuri Pakdil: Nevi şahsına münhasır bir deha.

Cahit Zarifoğlu: Üstad, Cahit'e 'Artist' derdi. Sanatçı anlamında.

İtiraf edeyim ki bizim kuşağın içinde en şair olanıdır. Rahmetli Cahit, yalnızca şiirle yetinmedi. Fikrî alanda, roman, hikâye, çocuk edebiyatında ölümsüz eserler verdi. Kısa yaşamına çok soylu bir muhteva giydirdi. Ölümsüz eserler yazdı. Bizim grubumuzun ön lo-komotiflerinden biriydi.

Aşk: "Aşk imiş âlemde her ne var ise, ilim bir kıyl u kâl imiş ancak" diyor Fuzûlî. Aşk olmazsa hiçbir şey olmaz. Kâinat aşk ile halk olmuştur. Bütün varlık bir aşk ürünüdür. İnsanın üretimi olan her olayda mutlaka bir aşk vardır. Yoksa bu olağanüstü olayların vuku bulması mümkün değildir. Aşkın merkezi Cenabı Allah'tır. İnsan, kabiliyeti ölçüsünde nasipdardır.

Özel Televizyon: Bugün bizim kesim niçin tahakkuk ettirilmesi zaruri bir araç hâline gelmiştir. Şimdi bana sorsalar ki ne yapalım, en önce bir televizyon kuralım derim.

İslâm Dünyası: İslâm'ı idrak etmemenin hüznünü yaşayan âdeta zavallı ülkeler manzumesi. İslâm ülkelerinde var olan İslâm davasının yiğit mensupları eğer aktivitelerini çoğaltıp ülkelerine egemen olmazlarsa, şimdi içinde bulunduğumuz durum üzücüdür. İslâm âlemi, emperyalizmin kısıkağı altındadır. İslâm âlemi dünyaya yeni baştan nizam verebilecek potansiyele sahiptir. Emperyalizmi tüketebilecek bir potansiyeldir. Yeryüzünde insanların Allah'ın murat ettiği ölçüde yaşamasını sağlamaya yetebilir bir potansiyeldir. Bu potansiyeli devreye sokma konusunda, küfür odakları İslâm sülalesinin içinde ve dışında olan adamlarla işbirliği hâlinde yolları kesmiş ve tıkamıştır. İşte bu tıkanan yolları açma konusunda seferber olan insanların çoğalması gerekmektedir.

Devlet: İnsanların bir arada yaşamasının resmî adıdır. Onun düzeni ni kuran, geliştiren müessesenin ta kendisidir. Devlet olmasa, insanlar yığındır. Her inancın her ideolojinin öngördüğü bir devlet var. Bizim devlet anlayışımız, Tanzimat'tan bugüne her gün biraz daha İslâm toplumunun gündeminden kaçırılmıştır. Biz onu yeni baştan ihya etmenin, yürürlüğe koymanın gereğine inanmış kişileriz.

Eğitim-Bir: Eğitimciler Birliği Sendikası. Kısa adı Eğitim-Bir. Bu sendika Türkiye'de sayıları en kabarık olan eğitimcilere yönelik. Onların sosyal haklarını iyileştirmeye yönelik. Eğitimi ve müfredatı iyileştirmeyi amaç edinmiş bir sendika... Bu sendikanın kurulması konusunda mevcut hükûmetin taahhütleri var. Fakat henüz gerçekleşmedi. Sendikamız evvela bir meslek kuruluşudur. Güncel politikanın tamamen dışında ve herhangi bir partinin asla şemsiyesi altında olmayan bir kuruluştur. Bizim amacımız geniş tabanlı bir sendika oluşturmak. Bu konuda da hayli yol almış durumdayız.

İslâm: *Son olarak, bir zamanlar Yedi Güzel Adam vardı. Şu anda yeniden bir dergi çıkarmayı düşünüyor musunuz?*

A. İnan: Yedi Güzel Adam'dan kastınız bizim, *Edebiyat ve Maverâ* kadrosu ise o kadro hiçbir zaman birbirine olan bağlılığını tavsatmamıştır. Yerlerimiz farklı da olsa ruhî, kalbî, ideolojik işbirliğimiz aynı hareketi korumaktadır. Eğer siz bu arkadaşlar yeni baştan bir dergi çerçevesinde toplansınlar diyorsanız, bugün için şartlar biraz uzaktır. Zaman zaman bunu da gündemimize getirmiyor değiliz. Fakat bugün için bu güzel bir temennidir. Erdem Bayazıt'ın geçende bir gazeteye vermiş olduğu ifade oldukça ilginç. "Biz o kümelenişlerde (*Edebiyat ve Maverâ* dergilerinde) âdeta bir sera ziraatı yapıyorduk. Fakat şimdi tarla ziraatına yöneldik."

Bu açıklama bana hayli ilginç geldi.

İslâm, Temmuz 1992

“TÜRK CUMHURİYETLERİ PAPAZ KAYNIYOR..”

Yörünge: *Sayın M. Akif İnan, geçtiğimiz günlerde Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’la birlikte yaptığınız Orta Asya gezinizden bahseder misiniz?*

A. İnan: Efendim dokuz günlük bir Özbekistan, Kırgızistan gezimiz oldu. 105 kişi katıldı. Ben Eğitim-Bir Sendikası Başkanı olarak davet edilmiştim. Gördüğüm şu oldu: Onlar bizi bazı konularda fersah fersah geçmişler. Bir kere işsizlik diye bir sorunları yok. Şehirlerin alt yapısı tamamlanmış, okuma yazma oranı yüzde yüz. Kırgızistan’da üniversite mezunu olmayan yok gibi... Konut sorunu yok, gelir düzeyleri ortalama 7 dolar. Onun için zar zor idare ediyorlar...

Yörünge: *Sosyal hayat nasıl?*

A. İnan: Tiyatro salonları var, tatil günlerinde bile caddelerde kimsecikler yok. Bir iki çocuğa rastlıyorsunuz.

Yörünge: *Eğitimi nasıl?*

A. İnan: Eğitimi tamamen devletin sırtına yüklemişler. Hâliyle güdümlü bir eğitim söz konusu. Adamlar Sovyetler dışında başka bir yer duymamışlar ve tanımıyorlar. Mesela, gündemdeki konu olması dolayısıyla bir profesöre Bosna-Hersek olaylarını sordum. Hiç haberi olmamış. Oralarda hâlâ resmî bir güdüm söz konusu. Televizyon ve eğitim hâlâ devletin kontrolünde.

Yörünge: *Basın organları ne durumda?*

A. İnan: Eğitim tamamen Rusça olduğundan gazeteler de Rusça yayın yapıyorlar.

Yörünge: *Yani Rusça tamamen hâkim, öyle mi?*

A. İnan: Evet. Bir örnek olarak aktarmakta fayda görüyoruz. Oraya giden 19 ülkenin millî eğitim bakanlarından sadece Kıbrıs ve Türkiye'nin bakanları Türkçe konuştular, diğerleri Rusça konuştu.

Yörünge: *Hocam, bu durumda ortak bir Türkçeye varmak zor değil mi?*

A. İnan: Yalnız alfabeyle olacak bir iş değil. Zaten Türk Cumhuriyetleri Latin alfabesine sıcak bakmıyorlar. Kazakistan Millî Eğitim Bakanı karşı çıktı. Gerekçeleri ise kendilerince haklı. 70 yıldır bu alfabeyle düşüp kalkıyoruz, yeni alfabeğe geçecek olursak birden bire bütün halkımız ümmi olur. Bu uzun zaman ister.

Yörünge: *Sayın İnan, Türk Cumhuriyetlerine nasıl ulaşabiliriz?*

A. İnan: Efendim Rusça çok yaygın olduğu için Rusça kitaplar yayınlarsanız daha faydalı olur.

Yörünge: *Dinî hayattan bahseder misiniz?*

A. İnan: Ne din ne de dincilik hâkim. Daha doğrusu din etkin değil. Din onların gündeminden çıkarılmış. Eğer sizi sempatik bulurlarsa din konusundaki açıklamaları dinleyip çok mutlu olurlar.

Eğitim fakültelerine gittim, orucu bilmiyorlar. Dekan, namazı bilmiyorum dedi. Taşkent'te son bir yılda inen uçakların hemen hepsinde ikişer üçer papaz geliyormuş. Amerika-İspanya-Vatikan... Papazlar nefis Rusça biliyorlarmış. Halka her yerde anlatıyorlarmış... Bizim hocalar ise camide cemaat beklediklerinden başarılı olamıyorlarmış. Papazlar otobüslerde, uçaklarda, pazarda, çarşıda, her yerde anlatıyorlarmış... Hatta ilginç, Hindistan'dan gelen Budist rahipler bile ilgi görüyorlarmış...

Yörünge: *Hocam söz buraya gelmişken bizim buradan gidip oralarda özel okullar açıyorlar... Onların çalışmaları nasıl?*

A. İnan: Oralarda okul açmak ucuz. Binalar çok ucuz... Bizim bakan oradaki papazların çalışmalarını duyunca ilahiyat fakültesi açalım dedi. Diğer özel okulları gezme fırsatı bulamadım.

Yörünge: *Edebiyatları ne âlemde?*

A. İnan: Çok cılız bir edebiyatları var. Bizden Aziz Nesin'i tanımışlar. Şiirleri kötü. Eski Yunan, Fransız ve Batı Edebiyatı'nı hiç bilmiyorlar. Edebiyatta Rusya'nın sanatçıları biliyorlar.

Yörünge: *Demek hâlâ Rusya'nın etkisindedeler?*

A. İnan: Evet, hegemonya devam ediyor. Rusya benim yakamdan düşün dese bile onların ayrılmaya niyetleri yok gibi... Heykeller aynen korunuyor. Bütün üst görevlerde Ruslar var.

Yörünge: *Hocam alkolü çok kullanıyorlar mı?*

A. İnan: Efendim, haddinden fazla içiyorlar. Yemeklerin hepsinde başköşede alkol var. Hatta bu konuda ilginç bir anekdotum var. Yemekteydik... Biri kadehini kaldırıp “Siz dersiniz rakı, biz deyerik arak hadi bismillah” dedi... Yani bu insanlara çok şeyler anlatmaktansa pratik çözümler götürmeliyiz.

Yörünge: *Hocam, geçerken uğramıştık, sohbetiniz için teşekkür ederim.*

A. İnan: Ben de çok teşekkür ederim.

Yörünge, 17 Ocak 1993

AKİF İNAN'LA ŞİİR, SANAT, OKUMA ÜZERİNE

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Akif İnan, davetimizi kabul ederek okulumuza geldi, öğrencilerimize Mevlânâ Hazretlerini tanıtıcı bir konferans verdi. Öğrencilerimiz konuşmayı ilgiyle dinlediler ve Akif İnan'a eserlerini imzalatmak için sıraya girdiler. Sonraki günlerde biz de Akif İnan'a konuk olduk. Okuma, okur, sanat, şiir konularında sohbet ettik.

Sanatseverlerin, kitapseverlerin ortak derdiyle girdik konuya: Kitaba ilgi az, Akif İnan hemen bir hatırasını nakletti bize:

“Son kitabım *Tenha Sözler*'i bastırmak istediğimde yayınevi bin adet basacağını söyledi, şaşırdım. Bundan 18 yıl önce, daha beni kimse tanımazken, *Hicret* adlı kitabım beş bin adet basılmıştı. Geçen sene Azerbaycan'a gittiğimde öğrendim ki yazarı biraz tanınan bir şiir kitabı yüz bin adet basılıp satılıyormuş, yedi milyonluk bir ülke orası. Azerbaycan'ın tanınmış şairlerinden Bahtiyar Vahapzade: ‘Bizi komünizme karşı iki şey diri tuttu: Birisi şiirimiz, öteki folklorumuz, güzel sanatımız.’ diyordu.”

Gülistan: *Türkiye’de kültüre, sanata, edebiyata ilginin gerilemesinin sebepleri nelerdir?*

A. İnan: Çok çeşitli sebepler var. Kimileri radyo, televizyon diyor-
sa da bu o kadar önemli değil. İlgisizliğin temel sebebi 1980 askeri
müdahalesi ve müdahaleyi izleyen yıllarda dünyadan, Türkiyeden,
kültürümüzden, sosyal olaylardan habersiz yarış atları yetiştirmenin
amaçlanması.

Gülistan: *Seksen öncesi edebiyata ilgi nasıldı?*

A. İnan: Ben 1961'de Ankara'ya geldim, üniversiteye başladım. Bir
ders yılı içerisinde çeşitli yüksek okullarda –ki bunların arasında
orta dereceli okullar da vardı– belki 50-60 edebiyat-sanat günü olur-
du. Gazeteler edebiyat, sanat ekleri verirlerdi, bugün sulu magazin
dergileri veriyorlar. Her tarafa edebiyatı, sanatı hafife alan insanlar
yığıldı. Edebiyatın içeriğini bilmemekten bütün bunlar. Zannediyor-
lar ki edebiyat, sanat, sadece, bu işle ilgilenen yazar-çizer takımının
uğraşı alanıdır: Sanki bir entelektüel gerçek değildir.

Gülistan: *Okuyucuların azalması edebiyatı nasıl etkiledi? Edebiyat
hayatımız geriledi mi?*

A. İnan: Edebiyatımız çok canlıdır, özellikle şiirimiz. Zaten biz
toplum olarak edebiyatı şiir olarak algılamışız. Tarih boyunca bü-
yük şairler yetiştirdiğimiz gibi bugün de şiirde dünyanın önünde-
yiz. Karşılaştığımız alakasızlığa rağmen büyük sanatkârlara her
dönemde olduğu gibi şimdi de sahibiz. İşte bu mutlu durumun
tam zıddı bir sosyal realiteyle karşı karşıyayız: Büyük şiirler yazı-
lıyor ama okuyanı yok.

Gülistan: *Bu zor durumu nasıl açacağız?*

A. İnan: Dünyada da edebiyata ilgi azalıyor. Dünya edebiyatının
âdeta üssü olan Fransa'da da durum aynı. Ama onların mütefekkiri
devlet adamları, “Tıkanmanın önünü nasıl açabiliriz?” diye çareler
arıyorlar. Bizimkiler ise uyuyorlar, o bilinç yok bizim devlet adam-

larında. Ne zamandır kitap okumamış, tiyatroya gitmemiş devlet adamlarımız var. Bakın Osmanlı döneminde şiire ilgisiz devlet adamı görmeniz mümkün değildir.

Gülistan: *Evet, Osmanlı'dan sonra neler oluyor?*

A. İnan: Osmanlı'daki sanata, şiire ilgi çok gerilerde kaldı. Tanzimat'la birlikte, okuyan, yazan devlet adamları azalmaya başladı. Cumhuriyet'le birlikte azalma hızlandı, günümüzde ise en az noktaya geldi. Şimdi aklında dört mısra olmayan yöneticilerimiz var. Ayıplanacak bir durum... Ama güçlü sanatçılarımızla bunu aşacağız. Bu çaba, ülkenin bağımsızlığını elde etme çabasıdır. Aynı zamanda ülke insanını şuurlandırma işi. Kendi özüne bağlı edebiyat, kültür hayatını idrak etmekten geçiyor.

Gülistan: *Osmanlı'da şiire ilginin büyük olduğunu, şiirle ilgilenmeyen devlet adamının olmadığını söylediniz. Bugün ise "Divan Edebiyatı toplumdan kopuktur, soyuttur, hayali konuları işler, taklit bir edebiyattır." iddialarıyla saldırılar var.*

A. İnan: Bunlar Tanzimat'tan sonra Divan Edebiyatımıza düşman olanların ileri sürdüğü dayanaksız iddialardır. Gerçekten de soyut anlayışı en uç noktalara götürmüş bir edebiyattır Divan Edebiyatı ama bununla birlikte çağının sözcüsü olmuştur. Her sanat mutlaka toplumunu yansıtır. Siz Nedim'in şiirlerini Lale devrinin dışında tahayyül edebilir misiniz? Nedim'in şiirlerinde o devrin zevki, sefası, anlayışı yok mudur? Siz kalkıp da, "Bunlar on altıncı asır şiiri." diyebilir misiniz? Ne "Divan Edebiyatı İran Edebiyatı'nın taklididir." diyenler, ne de "Birbirlerini taklit etmişlerdir." diyenler doğru söylüyor. Her büyük sanatçı kendi sanat dehasının ürününe ortaya koymuştur.

Gülistan: *Günümüz şairleri Divan şiirinden faydalanıyorlar mı?*

A. İnan: 1969-1970 yıllarında bu konu gündeme geldi. 1957'lerden sonraki İkinci Yeni hareketiyle Divan şiiri arasında bazı uygunluklar bulundu, imajist olma, ilginç hayal unsurlarıyla örülü olma noktasında. Böyle düşünenlerin arasında ben de vardım. Attilâ İlhan, Turgut Uyar, Edip Cansever, Behçet Necatigil bu anlayışa uygun şiirler yazdılar. Ben de o dönemde kendi yaklaşımımı ifade eden şiirler, Divan şiirini savunur nitelikte yazılar yazıyordum. O dönem şiirlerini özentî olarak yorumluyordum. Çünkü Divan şiiri temelde İslâm uygarlığının ürünüdür; oysa İslâm uygarlığına yabancı, aykırı, hatta düşman kişilerin Divan şiirinin özünü tanınması ve o öze uygun şiirler yazması zaten imkânsızdır. Ben de bu anlayışa uygun şiirler yazılırsa böyle olmalıdır düşüncesiyle *Hicret*'teki şiirlerimi yazdım.

Gülîstan: *Bazı eleştirmenler şiirimizin, halk şiiriyle de bağlantılı olduğu görüşünde. Bu hangi noktalardadır?*

A. İnan: Ben Türk Halk şiirinden çok Divan şiirine ilgi duyan bir insanım. Zaten iki şiirin de dayandığı zemin aynı; ikisi de aynı toplumun sanatı, aralarında yakın unsurlar var. Söyleyeceklerimi hece vezniyle, yalın halk Türkçesiyle söylemem dolayısıyla şiirlerimi halk şiiriyle irtibatlandırdılar. Ama ben halk şiirinin etkilerini şiirimde pek göremem.

Gülîstan: *Şiirlerinizi nasıl yazarsınız? Şiiriniz üzerinde düşünür müsünüz?*

A. İnan: Düşünerek yazarım. Nasıl bir şiir kuracağım konusunda bazı kararlara varırım. Şiir yazma yeteneğimi o kararlara uygun bir çizgiye çekerim. Ayrıca her içimden geçeni şiire dönüştüremem. Ben, belli bir sanat anlayışının, dünya görüşünün mensubuyum. Duygularımı süzgeçten geçiririm. Şiirim hem sanat bakımından ergin, yetkin olsun hem ahlak anlayışıma uygun düşün isterim.

Benim şiirim gönül şiiridir, yürek şiiridir. Ama bunları aklımda düzenlerim. Dil, yazılış, imaj, ritim bakımından şiire tekrar tekrar müdahalelerde bulunurum. Şiirin konusuyla uyum içinde bir müzikalite benim sürekli peşinde olduğum bir özellik oldu. Bir de mümkün olduğu kadar az kelimeyle çok mana ifade etmeye yöneldim. Her kesimden insana hitap etmeye çalıştım.

Gülistan: *Beğendiğiniz şairler, işte şiir böyle yazılır dediğiniz şiirler var mı?*

A. İnan: Ben Yunus Emre'yi çok beğendim. Evrenseli yakalaması, bütün insanlara seslenebilmesi, temaları, dili, ahengiyle Yunus'un şiirlerini mükemmel bulurum.

Gülistan: *Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.*

Gülistan, Özel Muradiye Kız Lisesi Yayın Organı, Şubat 1994

AKİF İNAN VE M. ATILLA MARAŞ İLE SOHBET

Sunuş:

Akif İnan ve M. Atilla Maraş, edebiyat dünyamızın iki tanınmış ismi. Her ikisi de Urfalı, Urfa'nın sanat, kültür, tarih ve edebiyat (özellikle de şiir) ikliminden eserlerini Türkiye, hatta dünya çapına taşımış kişiler. Çeşitli eserleri var. Akif İnan aynı zamanda eğitimci olmasının kendisine yüklediği bir görevle şimdi Eğitim-Bir Sendikası Genel Başkanlığını yapıyor. Bizim dünyamızın bu mümtaz insanlarıyla, bu kıymetli *Zaman* dostlarıyla Şanlıurfa *Zaman* Bürosu'nda sanatı, sanatçıyı, şaire yüklenen misyonu, sanatçının öncü kişiliğini, toplum ve sanat yapımızı konuştuk. Sizlere bu çok uzun sohbetimizden bazı kesitler sunuyoruz.

O. Güzelgöz: Öncelikle Zaman Şanlıurfa Bürosu'na hoş geldiniz, diyorum. Sayın Akif İnan, şiir, fikir yazıları, eğitimcilik ve konferanslarımız. Bu çizgide bir hayatınız var. Şiiri, günlük yazıları ve fikir yazılarıyla konferansları nasıl bir araya getiriyorsunuz? Hangi amaçla bir araya getiriyorsunuz ve bunların birbirleriyle bağlantıları neler?

A. İnan: Bu faaliyet dallarının tümü aslında bir bütünün parçalarını oluşturur. Şiirle fikri, fikirle sosyal hayatı, dolayısıyla sanatı birbirinden ayıramazsınız. Üstad Necip Fazıl'a da buna benzer bir soru

sorulmuştu. Cevabı şöyle oldu Üstad'ın: “Ben şiirim hedeflediği iklimi bulabilmek için bütün bu faaliyetlere katlanıyorum.” ‘Bu konferanslar ve yazılar şiirin gerektirdiği sosyal hayatı hazırlayan yan ürünlerdir’ anlamında söylemiş. Bence de gayet tutarlı bir açıklama. Sanatçı toplumun temsilcisi, şahidi ve yansıtıcısıdır. Ve topluma mesaj ulaştırın adamdır. Biz, sanat adamında böyle bir fikrî içerik daima aramışızdır. Yoksa yalnız mücerret bir sanatla meşguliyet ki eskiden “fildişi kulesi sanatçılığı” denirdi. Böyle bir sanat yaşamı bizim için kabule uygun değil. Cemiyetten kendimizi soyutlayamayız. Aslında bu realite dünya edebiyatında rastladığımız bütün sanatçılarımız için söz konusudur. Yani bütün büyük sanatçıların hepsinde toplumlarına tanık olma gerçeğini ve günü içerisinde de bir işlevi yerine getirme olgusunu görmekteyiz. Mesela bakınız, Divan Edebiyatı soyut bir sanat olarak anlatılır ve denir ki “Toplumla bağlantısı yok.” Ama bununla birlikte Divan şairlerimizin tümü çağlarının birer yansıtıcısı olmuşlardır. Mesela siz Nedim’i Lale devrinde değil de, kalkıp on altıncı yüzyılda yaşamış bir şair olarak görebilir misiniz? Veya Bâkî’yi on sekizinci yüzyıl sanatçısı olarak görmek mümkün mü? Bâkî’de Osmanlı İmparatorluğu’nun şaşaası vardır. Nedim’de yaşadığı dönemin zevki, sefası vardır. Fuzûlî’de Bağdat ve havalisinin o mistik hayatı yansıtılır. Halk Edebiyatı’ndan da örnek verebiliriz; Karacaoğlan’dan Köroğlu’na kadar, Yunus’a kadar hepsinde iyi yaklaşıp baktığımızda çağlarına dair çok geniş bir malzeme kaynağına şahit oluruz.

Şimdi efendim, sanatçıyı toplum yetiştirir. Yani sanatçıyı emziren toplumdur. Ama bu toplum ana ise herkesi emziriyordur. Ondan emenlerin içerisinde bazı istisnai insanlar emdiklerini değişik ürünlere dönüştürürler. Ve o ürünler ise döner toplumu emzirir. Dolayısıyla aralarında böyle bir bağlantı var. Yani, toplumdan devşirir, onu değişik bir telkine tâbi tutup yeni mesajlara ulaşır. Ve yine o topluma döner. O artık toplumun eğiticisidir. Eğer toplumdan aldığı üstün

bir sanat yeteneğiyle değişik bir telkine tâbi tutup yeni ürünlere dönüştürmüyorsa bu, toplumun gerisinde kalmış demektir. Buna büyük sanatçı gözüyle bakmamız mümkün değildir. Yani demek ki sanatçı aynı zamanda toplumu geliştiren, ileriye fırlatan varlıktır. Tarih boyunca da böyle olmuştur. Uygarlığı temsil eden sanat adamlarıdır. Sanat, tarihin tam kendisidir. Şimdi bir İslâm uygarlığı diyoruz. Bir Batı uygarlığı diyoruz. Bu uygarlıkları anlatırken neleri anlatıyoruz? Bunların mimarisini, musikisini, folklorunu, edebiyatını anlatıyoruz. Yani o milletin yetiştirmiş olduğu sanatçıların oluşturduğu eserler, verimler, birikimler uygarlığın ta kendisi. Demek ki uygarlığı bizatihi yapan sanatçıdır. Ama onun kaynaklarını toplumdan hammadde olarak devşirir ve geleceğe götürür. Bu sanatçı artık sadece çağının tanığı durumunda kalmamıştır. O noktaya geldikten sonra gelecek yüzyıllara da mesaj ulaştıran bir insan durumuna gelmiştir. Yunus Emre 700 yıl önce yaşamış ama hâlâ günümüze kadar sarkan mesajları var. İşte sanatçı Yunus Emre'dir. İşte bu nokta eşittir evrenselliğidir. Milliliği bile aşmak demektir bu. Sanatçı bu yanıla geleceği de besleyen adamdır. Ben şiirde evrenselliği anlatırken diyorum ki o şiir başka dillere çevrildiğinde hâlâ o ülke insanlarına bir şeyler söylüyor mu? Demek ki evrenselliğe ulaşmıştır. Elli sene sonra bir şeyler söylüyor mu? Demek ki evrenselliğe ulaşmıştır. Ben de kendi çapımda şiirimde bunu kollamaya çalışmışımdır. Benim bir şiirimi ister ABD'li, ister Çinli olsun benimsemeli... Bir de gelecek dönemin insanı bile bazı taze tatlar alabilmelidir... Sanat tarihinde birinci sınıf sanatçılarda bu özelliği görmüşümdür.

O. Güzelgöz: *Sayın Maraş sizin de birçok çalışmanız başka dillere çevrildi. En son kitabınız da İngilizce ve Türkçe yayımlanan bir şiir kitabı. Hatta size bu konuda bir de doktorluk unvanı verildi. Bunlar Sayın İnan'ın fikirlerini doğrulayan gelişmeler. Siz bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

M. A. Maraş: Bir şairin şiirini ancak yine başka bir şair kendi ülkesinin diline çevrilebilir. Dikkatinizi buraya çekmek istiyorum. Dolayısıyla benim şiirimi 90 yılında Malaycaya çeviren şair bir kişiydi. Malezya'da uluslararası bir kurumun başkanı şiirlerimi okuduğu zaman bana şunu söyledi: "Siz şairsiniz! Demek ki ortak bir dilimiz oluştu artık." Bakın ben bilhassa bu çeviri işinde, kendi ülkesinde isim yapmış büyük sanatçıların şiirlerinin, eserlerinin başka dillere aktarılmasına şiddetle taraftarım. Mutlaka çevrilmelidir. Çünkü siz bir sanat yapıyorsunuz tüm dünya bunu duymalı ve görmelidir. Niye yapılmasın? Çeviri işi Türkiye'de çok yapılıyor. Batı'dan bir sürü çeviri yapmışız. Neden Türk dili, edebiyatı, sanatı, şiiri bir başka dile, başka dillere çevrilmesin? Bu da bize bu işlere ciddiyetle bakmadığımız gerçeğini gösteriyor. Necip Fazıl evrensel bir sanatçıdır. Gönül ister ki kitapları başka dillere çevrilsin, eserlerini tüm dünya tansın. Mesajlarımızın başka dillere, İngilizceye, Çinceye, İspanyolcaya, Arapçaya çevrilmesi lazım. Milletlerin kullandıkları ortak dilleri biz de sanatımız adına kullanmalıyız diye düşünüyorum.

O. Güzelgöz: Sayın İnan, sizin şiirlerinizde Divan Edebiyatı'ndan yararlanma özellikleri görüyoruz. Bu şekilde Divan Edebiyatı'ndan yararlanarak günümüze göre şiir yazma konusuna nasıl bakıyorsunuz?

A. İnan: Şiir hayatı bir milletin hayatında bütündür. Ben bu bütünlük içerisinde 700 yıllık şiir macerasını görüyorum. Divan ve Halk Edebiyatı eski değildir. Edebiyat dönemleri arasında peynir dilimi kesilmiş gibi kopukluk olmaması gerekir. Toplum olarak Tanzimat'tan sonra belirli bir kopukluk ve değişim görüyoruz. Divan Edebiyatı'ndan yararlanma hususu 70'li yıllarda gündeme geldi. Bu, Divan Edebiyatı'ndan yararlanma konusu Türk Edebiyatı'nda bazıları tarafından benimsendi. Sanatçıların ortaya koydukları ürünlerde gördük ki biraz olsun Divan Edebiyatı'nı kavramışlardır. Hayal âlemlerinde bir şeyler kurup yazdılar. Divan şiirinden neyi anlamalıyız. Eskiyen nedir? 70'ten sonra yazdım. 70'ten sonraki şiirlerim yeni anlayışımın ürünleridir.

O. Güzelgöz: *Sayın Maraş, sizin mahallî manada bildiğimiz ünlü bir “Aney” şiiriniz var. Biz Atilla Maraş ismini çocukluğumuzda bu şiirle duyduk. Bundan başka da mahallî bir şiirinize bir daha rastlamadık. Sanat çizginizin seyri hızla mahallilikten milliliğe, oradan da evrensellığe ulaştı. Nasıl oldu bu seyir? Nasıl ulaştınız bu millî ve evrensel mesajlar sunan şiire?*

M. A. Maraş: Şimdi aslında Sayın İnan’ın ortaya koyduğu görüşlere bakarsak hep bütünsellikten bahsediyor. Bir kültür bütünlüğünden söz ediyor. Şimdi meseleye bütünlük açısından bakarsak, yerel olma, milli olma, ifade edebilme ve bütünlük içerisinde mesaj sunabilme olarak bakarsak Urfa Anadolu coğrafyasında yer almıştır. Ben de Urfâda doğdum. Burada yaşadım. Bu iklimin çocuğuyum. “Aney” şiirini çok mahallî, folklorik bulduğum için kitaplarıma almadım. Bu şiir 25 yıllıktır. Sadece Urfâ’yı değil herkesi etkiledi bu şiir. Şiirde anne gibi büyük bir temayı işledim. Bu şiir de başka dillere çevrilse büyük ilgi görecektir. Bu şiir herkesi etkileyip analarını ağlatmıştır. Sanatımızın mahallilikten kurtulup evrensele ulaşması gerektiğine inandığımız için biz burada kalmadık ve şiirimizi, sanatımızı dünyaya taşıma mücadelesi verdik. İncancımızı ve kendi dünyamızı çağımıza tanık olma özelliklerimizle bütünleştirip bu çizgiye ulaştık.

O. Güzelgöz: *Genellikle sizin kuşağımız için “Necip Fazıl kuşağı” veya “Necip Fazıl ekolü” diye bir ibare kullanılıyor. Necip Fazıl’ın Türk şiir ve edebiyatına getirdikleri üzerinde de biraz konuşabilir miyiz?*

M. A. Maraş: Buna geçmeden önce tashih etmek isterim ki ben Üstad Necip Fazıl’ı taklit etmedim. Çok kişi taklitçilik yüzünden kaybolmuştur. Ben Necip Fazıl’dan etkilenmiş biri değilim. Onunla bir çizgi bütünlüğümüz var. Çünkü her ikimiz de belli bir dünyanın insanlarıyız. Kökümüz 1400 yıllık maziye dayanır. Sezai Karakoç da bu çizginin kilometre taşıdır. Şimdi bunu niçin söylüyorum; bu çizgisellik devam edecektir. Benzer mesajlar vardır. Bakıldığında damgalar görülecektir.

A. İnan: Aslında Türk Edebiyatı Necip Fazıl ile bir tıkanmayı aşmıştır. Özel imajist anlatım geleneği Necip Fazıl'ın şiiriyle başlamıştır. Necip Fazıl'ın yakalamış olduğu yeni yönelmeler Üstad ile gelmiştir. Necip Fazıl, Türk şiirinde herkesin üzerinde örgülemeye büyük etkisi olan bir sanatçıdır.

M. A. Maraş: Ben bir hususu eklemek istiyorum; ben genelde serbest diye adlandırılan şekilde şiir yazıyorum. Şiirimde ölçü vardır. Serbest şiirimde kafiye düzeni, örgü gizlenmiştir. Divan şiiri kurmaktan bile daha güçtür serbest şiir. Çünkü alanı çok geniştir. Çok zordur.

O. Güzelgöz: *Türkiye'de en az satılan kitaplar şiir kitaplarıdır. Bu acı bir olay. Şair, toplum tarafından çok az anlaşılan bir sanatçı mı? Şairin kendisini topluma kabul ettiremeyişinden mi? Veya toplumun şairi anlama çizgisine gelemeyişinden mi?*

M. A. Maraş: Esas sebep belli bir şeyin yerine bir başka şeyi ikame ederseniz, o ikame edilen şey alıp götürür. Bakın ekonomide bir kanun vardır. "Kötü para gelir iyi parayı kovar." Bu kanun Türkiye'de şiir kitapları için de geçerlidir. Fakat Avrupada bu böyle değil. Bir kitap basılıyor yıllarca piyasada kalıyor orada. Şiirin okuyanı da, taleplisi de az. Realite maalesef bu.

A. İnan: Şiirin okuyucusu çok asgari bir rakamda ise bunun bir tek sebebi vardır, bu da, toplumu eğiten ve etkileyen kurumların şiiri ihraç etmiş olmalarıdır. Bu, devlet politikasıyla izah edilebilecek bir husustur. Eğitim politikasıyla izah edilecek bir husustur. Yoksa şiirimizin seviye kaybettiği gibi bir düşünce tamamen yanlış olur. Bundan da toplumun istemediği manası çıkarılmamalıdır.

O. Güzelgöz: *Teşekkür ederim efendim. Zaman adına daha güzel sohbetlerde buluşmayı diliyoruz.*

Zaman, 22 Mayıs 1994

ŞİİR, DİL VE GELENEK ÜZERİNE

Bu söyleşi, 25 Şubat 1993'te Eğitim-Bir Sendikası'nın Kütahya Şubesi'nin açılışından sonra, yerel Çini TV'de "Kültür Dünyamız" adlı programda sunucu ve yapımcı Habibe Çelikbaş ve Mustafa Özçelik tarafından yapılmıştır. Bu söyleşinin video-bant çözümlerini Mustafa Özçelik gerçekleştirmiştir.

H. Çelikbaş: *Efendim, sizinle şiir konuşacağız. Ama önce sizi kendi ağzınızdan tanımak istiyoruz.*

A. İnan: Efendim, Urfa doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi kentimde yaptım. Lise son sınıfı Maraş'ta okudum. Üniversite öğrenimim Ankara'da oldu. Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin Edebiyat Bölümünden mezunum. 1958'den bu yana edebiyat ve yayın hayatının içerisindeyim. Çeşitli sanat-edebiyat dergilerinde yazı ve şiirlerim çıktı. Günlük gazetelerde yazılarım yayımlandı. Bazı dergilerin kuruluş çalışmalarına katıldım. Muhtelif lise ve yüksek okullarda hocalık yaptım. Hâlen edebiyat öğretmenliğini sürdürüyorum. Tabi bu arada yayımlanmış eserlerim var. Bunlar arasında şiir kitapları, bilimsel makaleler, ders kitapları, deneme türünde çalışmalarım var. Kısaca böyle.

M. Özçelik: Ben söze “Mahzen” şiirinizden bir beyitle başlamak istiyorum. “Çevir gözlerini içimden yana / Sırrını saklayan mahzenim ben.” diyorsunuz. Gözlerimizi size çevirdiğimizde mahzeninizden devşirilen bir sır mıdır şiir sizce?

A. İnan: Evet, içimizin sırrını, esrarını bir dışa vurma eylemi olsa gerektir şiir. Ama bu dışa vurumda içimizin her şeyini dışa yansıtmıyoruz. Onun içerisinde şiir elbisesi giymeye uygun olanları yansıtabiliyoruz kuşkusuz. Yani şiir olma yanı olan duygularımız, düşüncelerimiz şiir hüviyetinde dışarı çıkıyorlar. Yoksa içimizin bütün alabarası kuşkusuz şiire yansımıyordur. Her insanın elbette içinde büyük olaylar, büyük kargaşalar, büyük mutluluklar olur; ama bunların kelimelere dökümü, dışa dökümü herhangi bir insan için bile her zaman mümkün olmaz. Kaldı ki sanatçı için hiç mümkün olmaz. Aklıma geldi Üstad Necip Fazıl diyor ki: “Boşuna gezmişim tabiatla / Yok içimdeki kadar iniş ve çıkış.” İnsan kuşkusuz üstün bir yaratık. Çok geniş dalgaları olan bir varlık. Dolayısıyla sanatçı ise bu konularda daha uç noktalara kaymış bir insandır yapı itibarıyla. Kendi sanatımın malzemesini elbette kendi içimden devşiriyorum. Ben her zaman dış dünyanın üzerimdeki izlenimlerinin yansıtıcısı olmaktan ziyade kendi içimin sesine tercüman olmaya çalışmışımdır. Yani çevrenin, toplumun benim ve sanatım üzerinde belli oranda izleri oluyor; fakat bununla birlikte ifade edeyim ki benim esas çıkış noktam kendi içimdir.

H. Çelikbaş: Efendim Tanzimat’tan bu yana pek çok şairimiz gelenekle bağlarını kesti. Siz gelenekten kopmayan bir şiir tarzı ortaya koydunuz. Gazel, kaside türlerini denediniz. Şiirinizdeki bu yeni eğilimin özellikleri sizce nelerdir?

A. İnan: Efendim, sanatçı yalnız kendi ulusunun değil dünyanın çocuğudur. İnsanlığın, yeryüzü insanlarının çocuğudur. Dolayısıyla sanatın bir ayağı ulusalda diğer ayağı evrenselindedir. Hz. Mevlânâ’nın

bir sözü geldi aklıma... Diyor ki, “Ben o pergele benzerim ki bir ayağım inancımın üzerinde öteki ayağımla yetmiş iki milleti dola-
nıyorum.” Şimdi şiirimizin bazı isimleri, ustaları Tanzimat’tan sonra
yönlerini tamamen Batı’ya çevirdiler. Böylece bizim geleneksel kül-
türümüzün, sanatımızın dışındaki bir dünyadan devşirmeye çalıştı-
lar ilhamlarını. Onların birçoğunun bu konudaki itirafları edebiyat
kitaplarında var. Yani biz geçmişi hiç bilmiyoruz diyorlar. Örneğin
Tanzimat dönemi sanatçıları diyorlar ki biz Divan Edebiyatı’nı hiç
tanımıyoruz. O denli Batı’ya çevirmişler yüzlerini. Ben bunun doğ-
ru olmadığını söylemişimdir. Biz, kendi sanatımızı da çok yakından
tanımak durumundayız, ama onunla birlikte dünya sanatını, onun
varmış olduğu yeri, geçirmiş olduğu macerayı bilmek durumunda-
yız. Kimileri der ki ulusal olana yönelince evrensel olma talihi ta-
mamen suya düşer. Katiyen öyle değil. Şimdi dikkat ediniz. Yunus
Emre tamamen bizim inancımızın, dünyamızın, uygarlığımızın
bir sanatkârıdır. Ama dikkat ediniz. Yunus Emre dünyanın da bir
sanatçısıdır. Bir Batılı da, Uzakdoğulu da Yunus Emre’yi okuyunca
kendisini bulabiliyor. Yine söylüyorum, ulusal olma evrensel olmaya
asla engel değildir. Dikkat ediniz bir Dostoyevski... O bir Rus üste-
lik Mujik’tir ve Mujik hayatını çok iyi bilen ve yansıtan bir insandır
ve koyu bir Hıristiyan’dır. Ama biz onu okuduğumuzda onda kendi
içimizden yankılar görürüz. Keza diyelim meşhur Hint şairi Tagore,
bir Hindu’dur. Yani Ganj’a ve ineğe tapan bir ulusun çocuğudur ve o
inanca da bağlı bir insandır. Ama yazmış olduğu şiir dünyanın tüm
insanlarına seslenir. Kendisine Nobel verilmiştir. Demek ki kendi
ulusunun birikiminden yola çıkar bir sanatçı ama bu sanat malze-
mesini evrensel bir boyuta taşıma ustalığını da yakalamış olur. Büyük
sanatçıların tümünde bu özelliği görüyoruz. Ben, Batı Edebiyatı’nı,
Batı sanatını asla reddeden biri değil onu çok yakından tanımamın
gereğine inanan biriyim. Ve ona da algılarımı, gözümü, kulağımı aç-
mışımdır. Ama kendi zeminimi belirlemeye de özen gösteririm. Bu
zemin, içinde bulunduğum toplumun yaşadığı inançtır, kültürdür,

uygarlıktır. Ve istemişimdir ki sanat hayatımızda bir silsile, zincirleme devam etmiş olsun. Türk Edebiyatı Anadolu kesimindeki edebiyat itibarıyla söylüyorum on üçüncü yüzyıldan günümüze kadar âdeta birbirine bağlı halkalar hâlinde günümüze gelmemiş olsun. Bu sanatçıların bazılarının da bu bağlantının dışında olduklarını görmüşümdür. Herhâlde sizin sorunuz, reaksiyonunuz bununla ilgilidir. O sanatçılarımız bana kalırsa özellikle bazıları büyük sanat nefesine malik olmakla birlikte bir yanılgıya bu ulusallığı ihmal ettiklerinden dolayı kendilerine yazık etmişlerdir.

M. Özçelik: *Yani evrensel olmanın yolu ulusal olmaktan geçiyor...*

A. İnan: Kesinlikle öyle.

M. Özçelik: *Ben de bu soruyla bağlantılı olarak bir şey daha eklemek istiyorum: Sizin şiirlerinizi okuduğumuzda muhtevanın oldukça ilginç olduğunu görüyoruz; ama biçim de muhtevayı etkileyen bir güce sahip. Mesela, siz gazel, kaside tarzını deniyorsunuz. Klasik edebiyatımızda yapıldığı gibi edebî sanatlara çokça yer veriyorsunuz. Fakat bu yönelim eski şiirimizin bir taklidi biçiminde değil. Buradan şiirde öz-biçim ilişkisi konusuna gelmek istiyorum. Bir de belki katılır, belki katılmazsınız. Yahya Kemal'in şiirinde gerçekleştirdiği ve neo-klasik diyebileceğimiz olayla sizinki arasında bir benzerlikten söz edebilir miyiz?*

A. İnan: Efendim, şimdi benim neo-klasik tarzın temsilcisi olduğumu söyleyen bazı eleştirmenler oldu. Yahya Kemal'deki bu tavrı ileri götüren bir kişi olarak algıladılar. Buna benim bir itirazım yoktur; ama buna tam anlamıyla katılmam da mümkün değildir. Ben bir ayağı geçmiş edebiyatımızda öteki ayağı dünya edebiyatında ama varlığımın gövdemle çağımın içinde bulunmak istemişimdir. Bu durumum beni bazı kişiler nezdinde “yeni klasikçi” olarak göstermiş olabilir. Nitekim onları haklı çıkaran bazı resimlemeler de verebili-

rim. Ne yaptım ben? Şiirlerimi beyitleme biçiminde sürdürdüm ama bizim eski şiirimizde rastlanan edebî sanatların tümüne yakınına şiirimde kullanmaya çalıştım; fakat değişik biçimlerde, değişik içerikte. Belki çağdaş anlamda ve bir yanılıyla da bana özgü biçimde. Onları yanılta o oldu. Divan Edebiyatı'nda bu sanatlar var. Akif İnan'da da var. O hâlde Akif İnan yeni bir klasizmi zorluyor denilmiştir artık onu bilemiyorum, eleştiricilerin takdirine bırakıyorum.

M. Özçelik: *Sizin tarzınızı şekil planında deneyenler var. A. İlhan, T. Uyar gibi isimler... Fakat muhteva olarak bakıldığında siz onlardan ayrılıyorsunuz. Şimdi diyebilir miyiz ki sadece şekil olarak gelenekten beslenmek, yararlanmak yeterli midir? Dünya görüşü olarak, öz olarak bu şiire bakmak gerekmez mi?*

A. İnan: Benim bütün iddiam budur ve ben bu konuda Divan şiirinden yararlanma hareketi/anlayışı içerisinde ortaya sanat koyan arkadaşların ürünlerine baktığımda, onların benim anladığım manada üretimlerinin olmadığını görmüşümdür ve yazmışımdır. Onlar daha çok büyük bir sanat harikası olan Divan şiirine bakıyorlar ve onu tam manasıyla kavramadan, anlamadan yaklaşılabildikleri kadar dış güzelliklerini görüyorlar ve o izlerle şiirler söylemeye çalışıyorlar. Oysa Divan Edebiyatı salt bir edebiyat olayı değildir. Bir uygarlığın, bir kültürün sanat planında dışa vurumudur. Siz eğer Divan Edebiyatı'nın dayandığı dünya ve uygarlığına yabancı iseniz, aykırı iseniz, karşı iseniz sizin çağdaş anlamda eski sanatımızla kan bağı içinde yeni eserler örmeniz mümkün olamaz. Kanaatim odur. Aksi hâlde birer özentî olur. Nedir onlarınki birer özentî. Ben özentî olmayan örnekler ortaya koymaya çalıştım. Ortaya çıkan şiirlerim bu anlayışımın birer sonucudur.

H. Çelikbaş: *Şiirinizi besleyen kaynaklar nelerdir. Bu uzun ince yolda size ışık tutan, sizi etkileyen şairler kimlerdir?*

A. İnan: Şimdi elbette şiirimi benim toplumum emziriyor, benim uygarlığım emziriyor. Ama ben bu toplum içerisinde bir uygarlık içerisinde ayrı bir bireyim. Her şey, işte bu bireyin süzgecinden geçmelidir. Buna özen göstermişimdir. Dolayısıyla benim şiirlerim toplumsal olmaktan öte kişiseldir, özeldir ve kendi kişiliğimin adesesinden yansımış olan ürünlerdir. Yani ben bir toplumun, uygarlığın, kültürün, inancın salt yansıtıcısı olmadım. Hatta onun bir yerde eleştiricisi oldum ve ancak bana yarayan yönlerine kapılarımı, pencerelerimi açtım. Bütün o dünyanın tümüne elbette açamazdım. Kabiliyetim ölçüsünde kulaklarımın, gözlerimin, içimin açılabilceği yerlere açtım. Ve dolayısıyla diyebilirim ki bu uygarlığın zemininde oluşmakla birlikte tamamı kişisel bir söylem mahiyetindedir benim ürünlerim.

M. Özçelik: *Sormak istediğim bir soru da bununla ilgiliydi. Şiirlerinize baktığımızda hüznün, aşk, umut, ölüm, korku, yalnızlık gibi bireysel temalar ağır basıyor. Sizce şiir daha çok bireysel bir olay mıdır, toplumsal konular şiirde ne ölçüde ve nasıl yer almalıdır? Ya da biraz önce evrensel olmanın yolu ulusal olmaktan geçer denmişti. Acaba sanatçının eserine kendi damgasını vurabilmesi için de ulusal olmanın yolu da önce kişisel olmaktan mı geçiyor?*

A. İnan: Efendim, elbette... Biraz kişisel olmaktan geçiyor. Çünkü bakın aynı dönemde yaşamış olan sanatçılar vardır. Birine bakıyorsunuz büyük sanatçı, diğeri değil. Oysa ikisini de besleyen aynı toplum. Öteki çok yüzeysel kalmıştır, büyük sanatçı değildir. Yani burada önemli olan kişinin gücüdür. Bireysel özellikleridir. Büyük bir sanat kabiliyetiyle doğmuşsa ancak kendi algı gücüyle büyük eserler üretir. Yoksa aynı malzemelerle bir başka insan kötü eser üretir. Tahta parçalarını kötü bir marangozun eline verirseniz kötü bir möble yapar, usta olan biri harikalar ortaya koyar aynı malzemenin. Hele kendileriyle aynı dünya görüşünü paylaştığımız arkadaşlarımız vardır. Kiminin ortaya koyduğu eser büyük bir eserdir, kalıcı-

dır. Öteki öyle değildir. Önemli olan o malzemeyi ustaca kullanma işidir. Şimdi bakınız bizim bir süredir edebiyatımızda, şiirimizde, hikâyemizde bir gelenek var. Bazı arkadaşlarımız İslâmî bir edebiyat oluşturma gayretiyle yola çıkmışlar. Ortaya romanlar koymuşlar, şiirler koymuşlar, bu eserlerin büyük bölümünün sanat değeri olmadığını ben her zaman söylemişimdir. Anlattıkları doğru, söyledikleri doğru ama ona ustaca sanat elbisesi giydirmiş değillerdir. Şimdi o malzemeyi bir usta kullanmış olsa ortaya büyük eser çıkar. Şimdi, uyduralım mesela, diyelim ki efendim bir kızımız adı Ayşe olsun, bir oğlumuz adı Mehmet olsun. Bunlar birbirlerini sevmiş olsunlar. İslâmî dünya görüşünün dışından gelmiş olan Ayşe bu yakınlıkla bu görüşü benimseyen ve evlensinler. Roman mutlu bir sonla bitmiş olsun. Bunu siz, bu konuyu dikkat buyurun kötü bir romancıya havale edin. Ortaya kötü bir eser çıkar. Ama büyük bir romancı ona el atarsa ortaya gelecek yüzyıllara sarkan büyük bir eser çıkar. Burada şunu söylemek istiyorum. Sanatçının durumu, önemi burada... Sanatçının yeteneğidir yoksa ortaya çıkan malzeme değil. Yoksa birisi yüzüne gözüne bulaştırır. Öteki onunla ortaya güzel eserler çıkarır.

M. Özçelik: *O zaman sanatta neyin anlatıldığı değil nasıl anlatıldığı önemlidir.*

A. İnan: Evet, aynen öyledir. Efendim Yunus'un söylediğini şimdi ben söylemek istiyorum. Seni çok seviyorum, yandım, yakıldım, öldüm filan... Bunu Yunus da söyler, ben de söylerim, üçüncü, beşinci sınıf birisi de söyler. Ama Yunus ustaca söylüyor, öteki çok ucuz söylüyor. Ama belirttiğimiz gibi nasıl söylediğidir önemli olan, ne söylediği değil. Bunun bilhassa Müslüman kesimin sanatçılarına bu mesajın ulaşmasını istemişimdir. Dilimin döndüğü kadar da herkes söylemişimdir. Sanatın kurallarına, özelliklerine uygun üretim yapılmalıdır. O emek, o eser günü içerisinde bir işlev görüyor, insanların bilinçlenmelerine yararlı oluyor ama eser olmak niteliğinde değildir. Geleceğe kalma, geleceğin insanlarına, dünyasına bir şey söyleme şansını kaybediyor.

H. Çelikbaş: *Ben hemen seyircilerimize şiir kitabınızı göstermek istiyorum. Kitabın ismi Hicret. Ama içinde bu başlıkta bir şiir yok. Şunu öğrenmek istiyorum. Bu hicret nereye ya da neden hicret?*

A. İnan: Efendim, bu kitabın adını Nuri Pakdil koydu ama bence de uygun düştü. Hicret; kötünden iyiye, sanatsızlıktan sanata, çirkin-den güzele... Yani artık bunu ne kadar genişletirseniz genişletin. Bir yerde hicret ayrılık demektir. Hicr ayrı, hicret çoğulu ayrılık... Güzelliklerden ayrı düşmek... Bir uygarlıktan ayrı düşmek... Bir büyük dünyadan mahrum kalmak, köksüzleşmek... Onun hüznünü, acısını ifade etmek... Bir arayışın adı diye de düşünülebilir. Bu isim bütün bunları kapsıyor. Diğer kitabımın adı *Tenha Sözler*... Geçen sene uluslararası bir toplantıya katıldım. Çağdaş İslâm sanatçılarının, şairlerinin katıldığı bir toplantıydı. Bana bir Arap sanatçısı sordu. Nedir dedi bu *Tenha Sözler*... Ben biraz anlatmaya çalıştım. O Arap sanatçı arkadaş şöyle anladı. Dedi ki, yani demek istiyorsunuz ki bu sözü herkes söyleyemez. Ancak ben söylerim. Herkesin bulamadığı söz. Bu manaya mı geliyor. Doğru, haklısın, ne diyeyim dedim.

H. Çelikbaş: *O zaman hicretten ben neyi anladığımı söyleyeyim size. Artık yaşadığımız dünya kirlendi. Olaylara özellikle şairler gibi bakanlar için yaşanmaz bir hâle geldi. Tükenmişliğimiz, bitmişliğimiz var. Belki bu noktada başka bir iklime hicret?*

A. İnan: Bütün bunları da kapsıyor. Mutlu bir dünyaya, hayalî bir dünyaya, ruhun dünyasına, bir ezel meclisine kaçma, aslımıza rücu etme... Onun hasreti var. Acı da var. Fakat bunun üzerinde durmak isterim. Şiirin temel taşları bunlardır efendim. Homeros'tan günümüze kadar Batı Edebiyatı, bildiğimiz kadarıyla Türk Edebiyatı, bildiğimiz kadarıyla Cahiliye'den günümüze kadar Arap Edebiyatı hep bunları terennüm ettiler. Ve bunlar evrensel konulardır. Yani acı, sevinç, mutluluk... Bunlar edebiyatın, şiirin sonsuza kadar sürecek olan temel konularıdır.

M. Özçelik: *Bir şiirinizde şöyle diyorsunuz: “Ellerine sarın kalbimin içi / O ayla boyanmış nar ellerine / Bahar ellerine giydir düşleri / Göksel şarkıları sar ellerine / O kar ellerine yâr ellerine / Deme sabah akşam var ellerine...” Bu ve benzeri şiirlerine baktığımızda müthiş bir musiki ile karşılaşılıyor. Şiirlerinizden birçoğunun da bestelendiğini biliyoruz. Bu noktada şiir-musiki ilişkisi hakkında neler söylemek istersiniz?*

A. İnan: Efendim, şiir müziğin kardeşidir. Daha doğrusu bütün güzel sanatlar birbirinin kardeşidir. Şiirde resim unsurları olsun istemişimdir. Şiirde müzik unsurları görmek istemişimdir. Bakmış olduğum bir tabloda da şiirsel unsurlar aramışım. Bir bestede bir tablo görmek istemişimdir. Yani güzel sanatların birbirleriyle akraba olduğuna inanmışım. Ve şiirde melodiye, sese ayrı bir önem vermişimdir. Ve bunlardan mümkün olduğu kadar yeni, modern çağrışımlarla hem klasik sanatlarla bezemişim hem de klasik teşbihlerle. Efendim, teşbih deyip geçmemek lazımdır. Teşbih şiirin belkemiğidir. Bütün dünya şairleri, şiir ustalarında yeni, usta teşbihler yakalama gayretini görüyoruz. İmrü'l-Kays, Cahiliye döneminin büyük şairi... Onun büyüklüğünü anlatırken herkesin söylediği bir söz var. Bir beyte dört büyük teşbih sığdırıyor adam. Yani şiir, insanın anlatmak istediğini teşbihlerle dolaylı olarak anlatma işidir. Efendim, eski şairlerimiz de yapmış. Uzun boylu sevgilileri için servi demişler. Gözü ceylana teşbih etmişler vs. Ben de kalkar aynı şeyleri kullanırsam eskileri taklit etmiş olurum. Ben yeni teşbihler yakalamalıyım diye düşünmüşümdür. Ve zannediyorum hem ses hem ritim itibarıyla yeni teşbihlerle şiirimi donatmış oluyorum.

H. Çelikbaş: *Şiir hey şeyden önce bir sevda işidir. Uzun, çileli bir yoldur. Hakikaten böyle bir yolda yürümek hayli zor. Siz bugün bu yolda epeyce mesafe katetmiş birisi olarak yolun başındaki genç şair adaylarına neler söylemek istersiniz.*

A. İnan: Şunu söylemek isterim. Şiirin ustalarını tanısınlar. Bu iş oturup anlatmakla, nasihat çekmekle olmaz. Sanatçının mektebi ürünleridir. Yani şiirle meşgul bir insan dünya şiirinin ustalarını tanımaya, vakit ayırmaya özen gösterecektir. Öyle üçer beşer şiirini okuyayım, antolojilerden tanıyayım... Hayır, hayır... Usta şairlerin külliyatını okuyacak, kavrayacak ve kendine özel bir yer arayacak. Sanatçı yaptığının bilincinde olan insandır. Şimdi niçin ustalar diyorum! Bakın kötü ürünlere şartlanmış bir adamın güzel sanatı yakalamasına imkân yoktur. İçi dolmuş müziğine şartlanmış bir adama siz İtrî'yi, Dede Efendi'yi, Bach'ı, Mozart'ı filan dinletemezsiniz. Onun için kişi, anlamakta zorluk çekiyor olsa bile, yaşı küçük olan arkadaşlarıma, evlatlarıma da söylüyorum zorlasınlar kendilerini dünya şiirinin, edebiyatının, müziğinin büyük ustalarını tanısınlar. Kötü sanatla düşer kalkarlarsa büyük sanatçı olma şansını kaybetmiş olurlar. Peki kimdir dünyanın bu büyük şairleri? Hemen cevaplayayım, klasiklerdir. Bir sanatçının klasik olması boşuna değildir. Yüzyılların eleğinden, beğenisinden geçiyor da öyle klasikleşiyor. Onun için kimi tavsiye ediyorsunuz dersiniz klasiklerdir derim. Türk sanatının ve dünya sanatının büyük ustalarını tanımadan sanatta ciddi ve kalıcı olmayı beklemek boşunadır.

M. Özçelik: Dilimizin son yıllarda geçirdiği değişimler malumunuz. Bugün geldiği noktada şöyle bir şey söyleniyor. Mevcut bu dille şiir yazılamaz ya da zor yazılır. Şiirimizin verimsizliği, kısırlığı, iddiaları buna da dayandırılıyor. Sizce mevcut dil, şiir için yeterli imkânlarla sahip mi?

A. İnan: Şiir, elbette bir dil işidir. Ve sanatçı dili içerisinde ayrı bir dili olan insandır. Büyük şiir büyük dille yazılır kuşkusuz. Niçin? Örneğin Afrikadaki ve Avustralya'daki kabilelerden büyük sanatçı çıkmıyor. Birkaç yüz kelimeyle konuşan bir kavmin içerisinde büyük sanatçı çıkamaz. Onun için büyük dile ulaşmak özlemi ve gayreti içerisinde olmaya mecburuz. Geçmişte atalarımız, ecdadı-

mız sanatın büyük dille olabileceğini kavramışlar. Mevcut dilin de yetmediğini görmüşler. Ne yapmışlar? Kendileriyle aynı uygarlık ve siyasal bütünlük, yakınlık içerisinde bulunduğumuz kardeş ulusların dillerinden kelimeler almışlar ve gerçekten olağanüstü güzel, zengin, ritmik sanata elverişli büyük bir dil yakalamışlar ve o dille ölümsüz eserler ortaya koymuşlar, ama onların yaptığı o dönem için şarttı, geçerliydi günümüz için değil. Biz şimdi kendi dilimizi, ana dilimizi zenginleştirmeliyiz. Niye atalarımız öyle yapmadı? Çünkü o dönemlerde bugünkü anlamda bir dilbilim yoktu. Bunun temeli, on dokuzuncu yüzyılda atıldı dünyada. Şimdi biz dilimizi zenginleştirme konusunda ne yapacağız? Atalarımızın yaptığı gibi Arapçadan, Farsçadan kelimeler mi almalıyız? Hayır. Mesela Batı'dan özellikle teknoloji aracılığıyla yığınla kelime giriyor. Onlara mı kapımızı, penceremizi kapatalım? Hayır. Türk dili üzerinde kalarak ve Türk dilinin gelişmesinde sanatçılar olarak kendimizi görevli addederek sanat üreteceğiz. Ve bir yanıyla dilimizi geliştirmenin bir eylemidir sanat... Türk dili, bugünkü yapısıyla dünyanın büyük dilleri arasında değil kuşkusuz. Ama bu işle uzaktan yakından ilgili birisi olarak söylüyorum. Türk dili dünyanın büyük dillerinden biri olma şansına, potansiyeline, imkânına sahip bir dildir. Ama biz bunu doğru dürüst işletecek, geliştirecek olursak... Türkçenin çok zengin bir ek-kök sistemi var. Karşılığını şimdi dilimizde bulamayıp Doğu ve Batı dillerinden aldığımız kavramları kendi dilimizin imkânlarını bilimsel bir şekilde kullanarak bulabiliriz. Buna özen gösterilmelidir. Türk Dil Kurumu aracılığıyla... Ama onlar bir yanıyla yaparken öteki yanıyla da çok fena bir şekilde yıkıyorlar. Bu işi bilimden haberdar, yurtsever insanların yapması lazım. Bugün ne diyorum gerçekten çok büyük sanatçılara sahibiz. Mevcut dil içerisinde çok büyük sanatçılar, şairler yetiştirmişiz. Bu sanatkârlarımız eserlerini çok daha zengin bir dille dillendirdikleri takdirde ortaya çok daha büyük ürünler çıkması elbette mümkündür. Bir de o ürünlerin uluslararası platforma çıkması için bu muamelenin yapılması şarttır. De-

mek ki Türk dilinin sadeleştirilmesi konusunda, çok iyi kullanılması konusunda özen göstermeliyiz. Buna biz özen göstermişizdir. Bizim kuşak özen göstermiştir. Bizden birkaç yaş büyük olan Sezai Karakoç özen göstermiştir. Dikkat edin biz bu saydığımız isimler olarak Türkçeyi en iyi kullanmaya özen göstermişizdir. Daha önceki kuşakta da var. Âkif'i düşünün, Servetifünun döneminin o çok ağdalı Osmanlıcası yanında Âkif'in dili temiz bir Türkçedir. Ama bizim bazı yakın arkadaş ve dostlarımız, bunu uygarlığımıza âdeta ters bir girişim olarak mütalaa etmişlerdir yanlış bir anlayışla. Efendim biz bu Osmanlıca kelimeleri kullanarak uygarlığımıza sahip çıkıyoruz. Öteki İslâm ülkeleri ile kardeş ülkelerle bağlantımızı böylece devam ettiriyoruz... Hayır! Hiç ilgisi yok. Siz o dilleri öğrenin ama kendi dilinizle eser ortaya koyun. Böyle olması lazım.

H. Çeliklebaş: *Siz, bizden bu konuda şanslıydınız. Bizim neslimizin işi çok zor. Hissettiklerimizi hangi kelimeyle ifade edeceğimizi bile bilemiyoruz, zorlanıyoruz. Bize bu konuda ne tavsiye ederseniz?*

A. İnan: Efendim, dili iyi kullanın. Sanatçılar size örnektir. Ve çevrenin bu konudaki baskılarına hele hele ideolojik kökenli bu baskılara hiç kulak vermeyin. Eğer biz kulak vermiş olsaydık bu eserleri ortaya koyamazdık. Hatırlarsınız bilhassa siz Mustafa Özçelik Bey, biz *Edebiyat* dergisini çıkardığımızda dilimize karşı çok şiddetli tepkilerle karşılaştık. Bu nasıl dil? Solcuların, komünistlerin dilini kullanıyorsunuz. Hatta onlardan daha öztürkçe kullanıyorsunuz. Biz bunların hiçbirini dinlemedik. Bunlara cevap olarak ortaya eser koyduk ve şimdilerde herkes bu anlayış doğrultusunda yazmaya çalışıyor.

M. Özçelik: *Zaten bu konuda Edebiyat ve Mavera yazar ve şairleri bir tavrın insanı oldular. Edebiyat çıkana kadar sanatçılar arasında iki eğilim vardı: Ya ağdalı bir Osmanlıca kullanılıyordu yahut yapay bir Türkçe. Bu iki dergi etrafında kümelenen yazarlar tercihlerini ana dilden yana yaptılar, ama mutedil bir tutum sergilediler denebilir mi aynı zamanda?*

A. İnan: Arz ettiğim gibi... Bizden önceki kuşaklar da aynı hassasiyeti gösterdiler. Âkif'in diline de itiraz ediyorlardı ama o dinlemedi ve kalıcı eseri öylece ortaya koydu. Üstad Necip Fazıl'ın dilini de tenkit ediyorlardı. Sezai Karakoç'un dilini de. Ama bu konuda haklı çıkan onlar oldu..

H. Çelikbaş: *Teşekkür ediyorum Hocam. Programımızı onurlandırdınız. Güzel bir sohbet oldu. Özçelik Hocam, katkılarınızdan dolayı size de teşekkür ederim.*

A. İnan: Ben de sizlere teşekkür ediyorum. Tebrik ediyorum. Sesimden ve rahatsızlığımdan dolayı özür diliyorum. Size ve seyircilerimize hayırlı akşamlar...

Yedi İklim, Mart 2000

AKİF İNAN'LA ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE SOHBET

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Yıl 1958. Maraş. Öylesine kendini bilmez, öylesine haince, öylesine düşmanca mehtaplı bir akşamüstü. Akif İnan'la yürüyoruz. Urfa'dan sürgün gelmiş Maraş Lisesine. Kendisine zulmeden bir öğretmeni dövdüğü için. Evet, hiç unutmuyorum; betimlemeye çalıştığım o akşamüstüydü. Akif'in yürürken sakin görünüşü herhâlde bu akşam yüzündendir. Kendisini götüren dalgınlıktan habersizdi. Bana Ahmet Haşim'den şiirler okuyordu. Kısacık bir an da olsa kendimi onun yerine koymayı denedim. Başaramadım. Dostluk, kardeşlik bağlarıyla birbirimize bağlandığımızı duyuyordum. Ama daha sonra bir ayrılış başlayacak. Belki acı, belki de zorbaca. O Ankara'da ben İstanbul'dayım. Ama bir kopuş yok. Ayrılık maddi, manevi değil. Akif'in kendi sesini yakaladığı dönem 1970. Sanki bizi ayıran kader, koridordan uzaklaşan ayak sesi gibi.

Yıl 1966. Maraş Lisesinde felsefe öğretmeniyim. Akif'ten mektup. Gerçek soyluluğun pazarlığa yanaşmayacağını bir kez daha öğreniyorum. Diyor ki: "Çocukları sınıfta bırakma. Başımızdan geçenleri bilmiyor musun? Çocukları incitmemek için elinden geleni yap. Onları okumaya alıştır." İçimde bir bolluk oluşuyor. Hem de ne bolluk. Çocukları okumaya sürüklüyorum. Okulun kütüphanesine çekidüzen veriyorum. Çocuklar kütüphaneye alıyor. Beni seviyorlar.

Çocuksu gözlerinin acı bakışlarını üzerimde hissediyorum. Osman Sarı, İsmail Killioğlu, Efendi Barutçu, Ali Doğan, Serpil Öksüz, Cafer ve diğerleri. Saymakla bitmez. İstanbul'u özlüyorum. İstanbul! Tozlar arasında gözümden kayboluyor ve sonra Marmara Denizi'nin kükremesini bütün şiddetiyle duyuyorum.

Yıl 1997. Ankara. Girgin'de Muhittin'le oturuyoruz. Ankara'nın ortasındaız. Islak saçları alınına yapışmış o kız geliyor aklıma. Yağmurlu bir günde yürürken. İçimden geçenler: Cahit'ten "*İçim ey içim / Yine bir kentin ölümünü başlatır gibisin.*" Karamsar bir insan değilim. Kötü düşünmezsem daha kötü durumlara düşebilirim. İçimden geçenler: Muhittin, benimle arkadaşlık yapmak derin bir kuyuya düşmek gibidir. Bu senin için talihsizlik olabilir. Suçluysan nasıl olsa cezanı çekmek zorundasın. Hüküm en hunharca bir şekilde infaz edilir. Yani ben suçsuz olduğu için hapishaneye gidiyorum.

Ülkemizin işleri. Sanki alelade şeylerden söz ediyormuşum gibi bana bakıyor. Beni bu dergi işine itmemiş gibi.

Muhittin, elindeki urganı çözmeye çalışırken, iyice karıştırarak kördüğüm yapan bir çocuktur benim gözümde. Araba kazasından da bu yüzden kurtuldu. Sana kim dedi boş, anlamsız her vakitkinden daha uzun bir yolculuğa çık diye. Şiir yolculuğu böyledir işte, uçuruma yuvarlanırsın. Ağlaya ağlaya okula gitmese de ağlamaklıdır. Birden gün ucuyla ata binmiş, karşı yakaya geçmiş gibidir; amacı bir yük kuru şiir otunu evine götürmek. Kolay değildir bu işler. Sen hayatında hiç at sırtında ırmaktan geçtin mi? Güzün sular o denli coşkun olmaz; ama yazın insanı atın üstünden aldığı gibi sürükler, götürür. Suyun derin akıntısının fazla oluşu yüzünden. Atı iyi dizginlemek, akıntıya ayarlamak gerekir. Kendini akıntının oluruna bırakmayacak, akıntıya karşı da direnmeyeceksin. Bu o kadar kolay iş değildir, ama zor iş de değildir. Edinilmişlik meselesi. Tıpkı yüzmek gibi.

Muhittin gözümün içine bakıyor. “Abi ne düşünüyorsun?” “Kalk seni şiirle mücehhez bir insanın yanına götüreceğim. Bir sohbetle koyulalım.” “Akif Abi’ye mi?” diyor. Bildi.

Akif İnan’la birlikteyiz. Beyaz Saray apartmanının yedinci katında... Eğitim-Bir’de. Ankara ayağımızın altında. Muhittin derin derin içini çekiyor. Çünkü Akif’in şiirleri belleğine yerleşmiş. Akif Urfalı; yakıcı rüzgârların çocuğu. O Urfa ki yüreği her zaman kan ağlamıştır. Hücreler, kervansaraylar ve kuraklık. Simsiyah saçlarının arasından bana “gücüm yetmeyecek hiçbir şey yoktur” der gibi.

Ben: Akif, şiir mantık işi midir? Yani akılla şiir yazılır mı?

A. İnan: Bana güzelim yeşil otları çiğneyen bir adamı hatırlatıyor. Şiir akıl işi olur mu? Öyle olsa sarı sığağın altında herkes şiir yazardı. Şiir yenilmez bir nefret, belki de ıstıraplı bir yabancılaşma kaynağıdır. Hayaller, yalnızlıklar ve serüvenler... Karanlığa gömülmek gibi bir şey... Baksana kocaman bir ay var gökyüzünde, olacak iş mi? Şiir belki de insanın iç bağlarından kurtulma işi. Şiir akılla yazılmaz, Zarifoğlu’nun dediği gibi, belki akılla düzeltilir. Akıl ışığıyla.

M. Bilge: Şiir elbette akıl işi değil. Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz o büyük yolculuk gibi.

A. İnan: Bizler ancak ölümün yaklaştığını sezince, omzumuzdaki melekleri hatırlarız; onların ağır ve hafif yükünü duyarız. Ve karşımızda beliren o yüceliğin asla kolay kazanılamayacağını anlarız.

M. Bilge: Şiir bize gelecektekenden haber verir mi?

A. İnan: Verir. Şiirde mazi ile gelecek kaynaşmıştır. Şiir bir keyfiyet ilerlemesidir. İnsan hiçbir vakit geleceği önceden akılla tahmin edemez, ama şiirle edebilir. Şiirde talihimizin payı düşündüğümüzden daha büyüktür.

Ben: Şiir elbette mantık işi değil. Şiiri mantığın dar kadrolarına sığdırmak imkânsız. Mantıkta doğruluğu kabul edilmiş varsayımlardan kesin sonuçlar çıkarılır. Varsayımlar tartışılabilir, ama onlardan çıkarılan sonuçlar tartışılmaz. Çünkü burada yürürlükte olan çelişmezlik ilkesidir.

M. Bilge: Tamam da, şiirin de bir mantığı yok mu?

Ben: Elbette var. Ben buna his ya da sezgi mantığı diyorum. Bu bakımdan şiir her türlü yoruma açıktır. Şiir bir icattır, ama realiten koparılmış, soyutlanmış bir icat, bir buluş. Her şiir, o şiiri yazan insanla kaimdir. Akif olmasa Akif'in şiirleri olur muydu? Bu şiirleri dilimize bir başkası elbette kazandıramazdı. O zaman o şiirler, o bir başkasının olurdu.

M. Bilge: Şiir mantık gibi gayrişahsi değil. Şahsi bir ürün. Orijinal olan her eser de öyle değil mi? Ben Akif Ağabey'e başka bir şey sormak istiyorum. Şiir dille yazılıyor. İşin ilginç yanı dil şiire engel, şiirin karşısında. Ama onsuz da olunamıyor. Onunla da yapamıyoruz, onsuz da. Ne diyorsunuz?

A. İnan: Duygu ve düşüncelerimiz de yaşayan bir şey değil mi? Öyleyse ona tercüman olan dil de duygu ve düşünce kadar canlı olmak gerekir. Bu açıdan doğayla dil arasında da içten bir mutabakat vardır.

Ben: Dilin akıcılığını sağlayan, dili zenginleştiren şairlerdir. Dilin imkânlarını onlar zorluyor. Bu yüzden değil midir ki şiir her dilde zordur.

M. Bilge: Akif Ağabey, doğayla dil arasında içten bir mutabakat var dediniz. Bunu biraz açar mısınız?

A. İnan: Demin şiir zekâ ile yazılmaz dediniz. Daha doğrusu ortak bir kanaat olarak belirttik. Şimdi zekâ, menfaat gözetmeyen bir alet değildir. Yahut zekâ sanıldığı gibi mücerret bir temaşa vasıtası değil-

dir. Biz zekâmız sayesinde doğaya intibak ediyoruz. Bergson “Zekâ alet yapma yetisidir.” diyor. Yani yaşamamızı sağlayan bir yeti. İnsanoğlu günümüzde yapmış olduğu aletler sayesinde uzaya bile intibak ediyor. Yani ayda da yaşıyor. Öyle değil mi? Kısacası zekâmız pratik bir hedefe yönelmiştir. Ancak şiir Alaeddin’in de söylediği gibi zekâmızın kadrolarına sığmayan, anlaşılmaktan ziyade yaşanan olaylardan doğar. Onun sahası özgürlüğün sahasıdır. Şiiri inkâr etmek düpedüz özgürlüğü inkâr etmektir. Şuurumuzun derin bir iç hayatı var. Şiir işte oradan çıkıyor. Şiir bize dostluğu, acımayı, sevgiyi duyuruyor. Ama bu duyguları tatmadan ölen çok insan var. İşte bizim dilimizle, doğanın dilini kaynaştıran ortak birlik; yani şiir.

M. Bilge: *Akif Ağabey şiirin sahası özgürlüğün sahasıdır dediniz. Yani burada bilimde olduğu gibi kapalı sistemler değil, açık sistemler, gerçek birlikler, gerçek bütünlerle karşı karşıyayız.*

A. İnan: Evet, öyle.

Ben: *Diyorum ki iki türlü tecrübe var: Birisi yüzeysel, duyu organlarıyla algılanan tecrübe. Pratik hayat için bu yeterli. Maddi başarıya kapıyı aralar, ama bir de vasitasız, aracısız, tecrübe var. Bu ikinci tecrübeye duyu organlarımızdan çok, doğa ve olaylarla doğrudan birleşme söz konusu. Bu tecrübe daha gerçek, daha derin, daha asıl, aşkın bir tecrübe. İşte şiiri meydana getiren tecrübe, bu tecrübe.*

A. İnan: Yani şair bir sırrı, ben olmanın sırrını elinde tutuyor.

M. Bilge: *Akif Ağabey, sizin şiirinizde doğayla aranızda bir sır var gibi. Kendinizi fazla yormuyorsunuz. İçinizin derinliklerine gömülü utangaçlık, bazı bazı alabildiğine şiddetli, bazı bazı da ince, isteklerine sabırlı, bekleyen bir sessizlik.*

Ben: *Rasim Özdenören, şiirlerin için “kalbin ve dilin fışkırışından çok, kalpte yetiştirilip büyütülmüş şiirler” diyor. Sen ne dersin?*

A. İnan: Bu teşhis doğrudur ama bütün şiirlerimi kapsamaz.

Ben: *Bu sohbeta zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum.*

A. İnan: Asıl ben size teşekkür ediyorum. Buraya kadar zaman ayırıp geldiğiniz için.

M. Bilge: *Bir şey daha söyleyeceğim. Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerini okurken ayağımızın altından zemin kayıyor gibi. O şiiri kovalamıyor, şiir onu kovalıyor. Sizdeyse şiir önümüzde açılan, baş döndürücü uçurum. Bir bela. Kaçmak istiyorsunuz, ama kaçamıyorsunuz. "Bir çılgınlık bulsam / Kurtulsam yahut" diyorsunuz.*

A. İnan: Bunu sana Alaeddin açıklasın.

Ben: *Açıkladım. Kısmetse yakında kitabım çıkacak. Okursun Muhitin.*

İçimden diyorum: "Hiçbir şey bize bağlı değil. Sana olan güvenim, kendime olan güvensizliğimden, sevgili arkadaşım Akif?"

Simya, Nisan-Mayıs 1997

M. AKİF İNAN İLE ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE

İlahiyat Ekseni: Şiir denilince herkesin zihninde bir şeyler husule geliyor. Fakat net bir tanım yapılmıyor. Matematik formülü gibi net bir ifade yok. Şiiri bir yürek hoplaması, ruh heyecanı ve gözyaşı olmak da gören var, size göre şiir nedir?

A. İnan: Şiir için değişik tarifler yapılagelmiştir. Bu tariflerin tümü kuşkusuz doğrudur. Ama tümü de eksiktir. Her edebiyat adamının, sanatçının farklı bir yorum içerisinde olması tabiidir. Bu da şiirin çok yanlı bir sanat olduğunun göstergesi sayılmalı. Şiir bana göre sözcükleri ustalıklı biçimde güzel, derin ifade ederek bir dizi içerisinde sıralama işi değildir. Şiir kuşkusuz bir sanattır. O sanatın da her sanat gibi bazı usûlleri, kuralları vardır. O kuralları da içermesi lazım. Bence iyi şiir, anlamıyla söz dizimi arasında gizli bir anlaşma, uyum gerçekleştirmiş olan ifadelerdir. Yani şiir yalnız bir şeyi anlatmak için değil aynı zamanda bir şeyi hissettirme yükümlülüğü içerisinde. Bu bir şeyi hissettirmek ise her okuyucuda aynı hissi uyandırmak ve aynı yorumlara ulaştırmasını sağlamak biçiminde asla algılanmamalıdır.

İlahiyat Ekseni: *Şiir, şairlerin birtakım kalıplarla gönül hicranlarını, beklentilerini hayallerini isyanlarını manzum olarak dile getirmeleridir diyebilir miyiz? Yani şairin hayata bakış açısı diyebilir miyiz?*

A. İnan: Söylediklerinize itiraz etmek mümkün değil. Ama yalnız bu söylediklerinizle kalamayız. Şairin eseri kuşkusuz kendisinin algılarının, anlayışının yansıtılmasıdır ve bu yanıyla şiir bireysel bir sanat ürünüdür. Eğer yalnız algılar ve içerisinde yaşadığımız şartlar bizi yönlendirmiş olsaydı aynı dönemi yaşamış sanatçıların ürünlerinde ayniyet olurdu. Ama görüyoruz ki hayatın ve olayların her sanatçı üzerindeki izleri, yankısı farklı oluyor ve bu sanatçı kavrayışlarını yeni bir üslûpla ifade ediyor. Bu üslûp ifadesinin altını çizmek istiyorum. Sanatçıyı başka sanatçıdan ayıran en belirgin özelliği kuşkusuz üslûbudur.

İlahiyat Ekseni: *Şiir ne derece hayati bir unsurdur. Şiirin insan ve toplum hayatındaki fonksiyonu nedir?*

A. İnan: Efendim şiir bunların hepsi veya hiçbirisi. Şiirden toplum adına mesajlar çıkarılması doğru değildir. Yani şiirin âdeta bir muhatabı, bir fikirde geliştirme veya bir anlayışı, inancı tebliğ gibi bir yük taşıdığını kabul etmiyorum. Yani sanat öteki sosyal kurumlar gibi düşünülmemeli. Şiir, toplumu çekip çeviren düzenleyen nizam veren bir kurum da değildir. Örneğin bir hukuk kurumu değildir. Şair bir ahlakçı da değildir. Bir sosyolog da değildir. Yani şiirin yeri, değeri farklıdır. Elbette her şiirde insanları geliştiren eğiten bir öz mevcut, eğer o öze dayanarak toplumsal bir yeri işlevi vardır, diyorsak buna itirazım yok.

İlahiyat Ekseni: *Şiir daha çok şairin ifade edilmiş duygu düşünceleri iken burada şair olmayan dinleyici okuyucu insanları şiir okumaya çeken şey nedir, şiir efsunu nedir?*

A. İnan: Okuyucu kendini buluyorsa bir şiirde o şiir tutacaktır. Yani kendi duyarlılığıyla, düşünce zeminiyle sanatçının üretimi arasında

bir buluşma varsa, okuyucu o sanatçıyı sever. Dolayısıyla bunu realitede de gözlemleyebiliriz.

İlahiyat Ekseni: *Her edebiyatsever okuyucunun tuttuğu, benimsediği kendisine hitap ettiği bu. Şiiri ölçü aldığımızda (gerçi bu tam ölçü olmaz mutlaka) bir toplum hakkında o toplum için neler söyleyebiliriz. Şiiri ayna kabul ettiğimizde neler yansır?*

A. İnan: Şiir bir güzel sanat olduğu için anlatımının da güzel olması lazım, değerden kasıt yani toplumun üzerinde ittifak ettiği değerleri içermesi ise şiirden o görevi beklemem lazım diye vurguluyorum. Ama toplumsal değerlere de aykırı bir sanat üretiminin evvela o toplum nezdinde ilgi görme olasılığı ortadan kalkıyor. Bir de bir bakıma kozmopolit bir sanat oluyor. Sanata itiraz etmiyorum. Ama büyük sanatçılar o anlayışın dışındaki sanatçılardır. Yani kendi ulusal uygarlığıyla, kültürüyle bir kan bağı içerisinde dolayısıyla kendi ulusal sanatının bir bakıma çağdaş bir temsilcisi gibi. Yani sanat bir zincir gibi birbirine bağlı olarak günümüze kadar gelen ardı ardına halkalardan oluşur. Bütün geçmiş birikimi yok sayarak, dünya birikimini yok sayarak yeni bir sanat oluşturmanın mümkün olmadığını, dolayısıyla böyle çok da soyuta kaçmış ve oluşa gelmiş birikimlerin dışında sanat üretimini düşleyen ve öyle ürünler ortaya koyan olmamış değil ama hem ulusal hem de dünyanın tuttuğu sanatçılar böyleleri değildir. Bir yanıyla klasizme dayalı sanatın yaşama şansı vardır.

İlahiyat Ekseni: *Şiirde kural şart mıdır?*

A. İnan: Bu kuraldan kasıt vezin kafiye ise elbette onu söylemek istemiyorum ama şiirin de kendine mahsus hem belli hem de gizli kuralları vardır.

İlahiyat Ekseni: *Son dönemlerde hassaten birçok akımın ortaya çıkması, ölçü tanımayan, vezin tanımayan (mesela bir Orhan Veli bunun*

en tipik örneği, onu da şairler içerisinde mütalaa ediyoruz), fakat güzel şiirler vardır. Bu noktadan hareketle soruyorum?

A. İnan: Bu sanattaki akımlar şiir hayatımızı zenginleştirmiştir. Bu akımlar devam da edecektir. Gelecekte yeni akımların elbette çıkacağı düşünmemiz lazım. Bu, sanat üzerine insanların düşünmeye devam ettiğinin bir göstergesidir. Sanatı önemseydiğinin bir ifadesidir.

İlahiyat Ekseni: Size göre sanat mı öne çıkmalıdır muhteva mı, ayırım yapılabilir mi?

A. İnan: Bunun ikisi bir bütündür. Yani sanatkârane söyleyeceksiniz elbette bir derinliği, bir içeriği de olacak. Yok, yalnız kişinin âdeta bir yüksek ateşte olduğu gibi bir hastanın sayıklaması gibi ifadelerle şiiri yakalamak güçtür. Mutlaka içerisinde gizliden gizliye bir mantık dizgisi olmalı kanaatim. Görünen o ki büyük şiiri büyük milletler yazmıştır. Tarih boyunca öyle. Bu bizi nereye götürüyor. Şiirin bir medeniyetin hür ortamında gelişebileceği realitesine yetişebileceğimize götürüyor bizi. Bu bakımdan biz çok büyük bir edebiyata sahibizdir. Her zaman söylüyorum Türk Edebiyatı her zaman dünyanın en büyük sanatçılarını yetiştiregelmiştir. Bu geleneğimiz bugün de devam ediyor.

İlahiyat Ekseni: Şiir evrensel olabilir mi?

A. İnan: Elbette. Şair elbette belli bir birikimin, bir ulusun mensubudur, temsilcisidir, ama şair aynı zamanda çağının da tanığıdır, çağının da tercümanıdır. Kendi ulusal sanatının birikimini kendine malzeme yaparak dünyaya kapalı sanatçılardan evrensel bir sanatçı çıkması elbette mümkün değildir. Şu demek değil yalnız. Kendi ulusal değerlerini işleyerek farklı bir sentez kurup evrenselleştirmek... Hayır, bakın tipik bir örnek Yunus'u düşününüz, Mevlânâ'yı düşün-

nüz. Belli bir inancın, uygarlığın sınımsız bağlılarıdır. Ama onu öyle bir estetik söylemle birleştirmişlerdir ki hangi ulustan ve dinden olursa olsun ondan zevk alıyor ve bu kişileri büyük sanatçı olarak görüyorlar. Yani ulusallık evrenselliği asla engellemez. Tam tersine ulusal özü iyi irdeleyen kişiyi evrensel olmaya götüren bir hareket noktasıdır.

İlahiyat Ekseni: *Sizin ifadenizle şiir “ilham yağmurları” mı? Yoksa şairin gayretiyle yığma dönüşmüş çabalar mıdır? Ya da şiir sadece ilham mıdır?*

A. İnan: Benim için şiir, yüzde yüz ilhamdır. Şiiri düzyazıdan, fikir üretimli çalışmalardan ayıran en büyük özellik budur. Şiir bir trans olayıdır. Havasına girme meselesidir. Yoksa düşünerek kurarak ya da eğer bir şiir eğitimi almışsa bir edebiyat adamı o çabayla yani taşıma suyla bir sanat eseri ortaya koyan yok değildir. Ama ölümsüz eserler kuşkusuz ki vecdin, istiğrakın tabiri caizse bir cezbenin, bir trans hâlinin yani kısacası ilhamın ürünün olan eserlerdir.

İlahiyat Ekseni: *Efendim ifade kerih olacak ama affınızı istirham ediyorum. Bizim edebiyatçı bir arkadaşın ifadesi şöyle: Şairler deli insanlardır, onların dostlukları olmaz. Sübjektif bir görüş ama bir gerçeği yansıtıyor. Şairler gerçekten deli dolu uçuk insanlar mıdır? Siz de bir şair olarak bu iddiayı nasıl değerlendiriyorsunuz?*

A. İnan: Şimdi bu arkadaşın sözünü doğrulayan bazı örnekler vardır. Özellikle Batı Edebiyatı’nda. Şair biraz toplum dışı bir insandır. Böyle genelgeçer ölçüler içerisinde açılar içerisinde onlara baktığımızda onların çok farklı bir muhteva içerisinde olduğunu görürsünüz ve hemen yaftayı yapıştırırsınız. Kendisine göre bu demek ki anormal bir insandır, bu uçuk bir sanatçı; genelde öyle antisosyal ya da asosyal bir yaratık değildir. Ama büyük sanatçının işi bir ilham olayı olduğundan, ilham ile sürekli iç içe yaşayan bir adamın

çevreden yadırganacağı da tabiidir, onun için öyle yorumlar ortaya çıkıyor. Edebiyatımızda şiirimizde bu söylediklerinizi doğrulayan, yani anormal sanatçıya hemen hemen hiç rastlanmaz. Bunun da zannediyorum temeli insanlarımızın bağlı olduğu uygarlık ve uygarlığın temeli olan dinimizle açıklanmalıdır. Yani öğretici özelliğimizle açıklanmalıdır.

İlahiyat Ekseni: *Şuara Süresi'nde bir ayette şairler hakkında "Ve onlar yapmayacakları sözleri söylerler." diyor. Kur'ani bir bütünlükten baktığımızda şairlerin tamamının zemmedildiği manası çıkmaz. Şairlerin yapmadığını, yapamayacağını söyleyen insanlar olması bir realite değil mi?*

A. İnan: Bu ayetler nazil olduğunda sahabe şair Abdullah b. Revaha çok büyük bir telaşa düşüyor ve ağlayarak Peygamberimizin hanesine geliyor ve diyor ki: "Efendim siz de bilirsiniz âlem de bilir biz şairlerdeniz. Şimdi bizim hâlimiz ne olacak?" Peygamberimizin cevabı "Öteki ayetlere bakmadın mı?" olmuştur. Biliyorsunuz Şuara Süresi'nin son dört ayeti bir bütündür, o ayetlerden birisidir sizin söylediğiniz: "Ama hayır işleyenler hariç."

İlahiyat Ekseni: *Efendim, benim kastettiğim Kur'an'ın şairleri kâfirlediğinden ziyade bir realite olarak şairlerin mübalağacılığı idi. Bir yanlış anlaşılma oldu zannediyorum. Mesela şair yıldızları kaldırım taşı niyetine sevgilisinin ayaklarının altına sereceğini söylüyor, bu hususta neler söylersiniz?*

A. İnan: Bunlar normaldir, bunlar bir mübalağa sanatıdır. Bir teşbih olayıdır ve bunlara bakarak yapamayacak şeyleri söylüyor hükümüne varmayın. Ama işi gücü yalan olan şairler de yok değildir. O tür sanatçılar bizim inancımızda kınanmıştır ve o tür şairler genelde hiciv sanatıyla veya metih sanatıyla uğraşmış bugünkü tabiriyle böyle yaltaklanan insanlardır. Bizim inancımızda bir adamın o ahlak üzerine

olmaması gerekir, hiç olmaması lazım diyeyim son olarak. Kur'an'da şair asla zemmedilmemiştir. Hatta bu ayetlerden teşvik bile edildiği belli, o kadar belli ki Peygamber'in düzinelerle şairlere ilişkin sözleri ve hatıraları vardır. Bunların hemen hepsinin sadedindedir ve kendilerinin de şiiri çok sevdiğine dair sayısız bilgilerimiz var.

İlahiyat Ekseni: *Yani sizi değerlendiren yazarlar genellikle yeni tarzda Divan Edebiyatı'nın şiirlerinin devamı olarak nitelendiriyorlar, size göre sizin tarzınız sanatınız nasıl?*

A. İnan: Benim hakkımda yazılanlar aşağı yukarı doğru tespitlerdir. Onun için size açıklamaya kalksam bir yanıyla onları tekrarlayacağım gibi. Benim sanatım geçmişle çok sıkı bir bağ içerisinde olmakla birlikte tamamen özgün ve hiçbir tekrar şiir cümlesini içermeyen, oldukça soyut söylemlere dayanan imaja yönelik bir şiirdir.

İlahiyat Ekseni: *Şiirde sizin gayeniz, hedefiniz nelerdir? Bir şairin nihai gayesi bir başka ifadeyle hicreti neresidir?*

A. İnan: Üstad Necip Fazıl'a ait bir hatıramı nakille bunu cevaplamış olayım. Biliyorsunuz yaşı kadar eser yazmış birisidir. Ayrıca da şairdir. Üstad bir gün şunu söyledi. "O bütün sosyal kaygılarım, konferanslarım, eserlerim hep şiirimin istediği ipliğimi oluşturmak içindi." Bu açıklamaya ben de bütün varlığımla katılıyorum.

İlahiyat Ekseni: *Sizin şiir kitaplarınızdan birinin isminin Tenha Sözler olduğunu biliyoruz. Bana göre her insanda fitri olarak var olduğuna inandığım gönül gurbetinden dolayı mı yoksa tenhalarda boy atıp geliştiği için mi? Kısaca niye Tenha Sözler?*

A. İnan: Şimdi bu *Tenha Sözler* her ne kadar aklıma bir kerede gelmiş ise de zannediyorum şiirlerimin iddiasını, içeriğini ifade eder oldu. Şimdi benim şiirlerimi Arapçaya çeviren bir kişi bu "tenha sözler"i nasıl çevireceğinde bir hayli zorlandı. Açıkla, anlat dedi.

Tenha sözlerden ne anlatmak istediğimi dilimin döndüğü kadar bir şeyler söylemeye çalıştım. “Efendim” dedi ki “yani böyle herkesin söyleyemeyeceği sözler, kolay bulunamayacak nadir, kıymetli laflar mı demek istiyorsun.” Efendim ben anladım ki açıklamanın, çok az bir bölümünü anlatabilmişim, kavratmışım ona. Fazla tartışmayayım diye ben de kendisine evet öyle dedim.

İlahiyat Ekseni: *Divan şiiri artık fonksiyonunu yitirmiş meyyit bir şiir midir? Yani bir medeniyet göstergesi olarak geçmiş gitmiş midir?*

A. İnan: Şiir eskimez. İsterse bin yıl önce yazılmış olsun, büyük bir şairse yaşıyor, yığınla dünya edebiyatında da kendi edebiyatımızda da örnekleri vardır. Efendim dilin değişime uğraması bile şiirin eskimesine sebep olmuyor, büyük şiir her yerde büyük şiirdir. Hangi dille yazılmış olursa olsun, hangi inancı yansıtırsa, hangi inancın zemininde zamana boy atmış olursa olsun. O şiir büyük şiirdir. Efendim bizim Divan şiiri sanatla ve edebiyatla ciddi olarak ilgilenen en başta sanat adamlarımızın hâlâ elinin altında temel kaynaktır. En azından kendi hesabıma öyle... Efendim biz şiir dünyamızı kurarken elbette bir yanımızla etkileşime açtık, algılara açtık. Bu, algılarımızın kaynağı ve etkilerimizin kaynağı kendi hesabıma Divan Edebiyatı olmuştur. Ama ifade edeyim ki Divan Edebiyatı'nın bir tekrarcısı, çağdaş bir tekrarcısı olmamayı da kendimize yol bildik.

İlahiyat Ekseni: *Efendim bugün, Divan Edebiyatı'nı ihtisas ehli dışında veya çok az insan dışında pek anlayan yok... Kaldı ki Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Türkçe yazılmış olan eserleri bile anlamaktan uzak talebeler, nesiller yetişiyor. Bu noktada, o kadim edebiyatla nasıl köprü kurabiliriz, nasıl faydalanabiliriz?*

A. İnan: Efendim bunu bizim eğitim düzenimize sorun. Onun çarpıklığıyla açıklayın. Efendim kendi sanat birikiminden haberli kuşaklar yetiştirmeyi bir devlet kendisine kültür politikası olarak almazsa varacağımız sonuç budur. Onun için insanlarımız ancak ken-

di kişisel çabalarıyla yani el yordamıyla, gayret göstererek tanıyorlarsa o geçmiş edebiyatımızı tanıyorlar, onları bu konuda eğitecek maalesef ne bir eğitim düzeninden söz edebiliriz ne de medyadan.

İlahiyat Ekseni: *Efendim İskender Pala'nın bir ifadesi var: "Divan Edebiyatı eski popüleritesine layık olduğu ilgiye yavaş yavaş yine kavuşuyor." Bu konuda sizin görüşünüz nedir?*

A. İnan: Zaten Divan Edebiyatı ilgi odağı olmaktan hiç çıkmadı ki. Aslında iyi sanatçılarımızın ürünlerine bakacak olursanız, Divan Edebiyatı'na zaman zaman tavsanmıştır. Özellikle Tanzimat'tan sonra bu tavsama doruk noktasına ulaşmıştır. Ama 1970'lerden sonra Divan Edebiyatı, edebiyat dünyamızın gündemine yeniden girmiştir.

İlahiyat Ekseni: *Divan Edebiyatı'ndan herhangi bir gazeli okurken aldığımız zevki günümüz edebiyatında bulamıyoruz. Bunun sebebi nedir?*

A. İnan: Günümüzde iyi bir şairin iyi bir ürününü anlamak için ısrarlı bir şekilde okursanız, Divan Edebiyatı'ndan aldığımız zevki hiç kuşkusuz alırsınız. Ama siz bir önyargıyla günümüzün sanatını hafifsiyorsanız, hafife alıyorsanız ve sanat zevkinizde eskiye daha fazla sahip çıkma psikolojisi varsa ona sözüm yok. Tarihin her döneminde Türk şiiri dâhi şairler yetiştirmiştir. Bunların yanında günümüzün de büyük sanatçıları vardır. Onlara da aynı yakınlığı gösterin isterim. Örneğin Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, İsmet Özel ve Erdem Bayazıt.

İlahiyat Ekseni: *Efendim bundan sonra şiirle muaşakanız devam edecek mi?*

A. İnan: Kuşkusuz hiçbir edebiyat adamı edebiyatla ilgisini birdenbire kesemez.

İlahiyat Ekseni: *Şu anda Türkiye’de şiirin durumu ve toplumun şiire ilgisi nedir?*

A. İnan: Maalesef günümüzde edebiyata ve sanata ilgi bizi üzecek seviyededir. Bunu aşmak için sanatın gereğini ve önemini insanları-mıza kavraticı girişimlerimizi sürdürmek lazım. Şiirin, güzel sözleri bir araya getirmek olmadığını, âdeta bir uygarlık meselesi olduğunu ve ona ilgi göstermenin aydın olmanın bir kanıtı olduğunu, inadına bir biçimde anlatmamız lazımdır. Bunu eğitim düzeni anlatıyor olabilir, iletişim araçları anlatıyor olabilir ama bizler de anlatmaya devam edeceğiz.

İlahiyat Ekseni: *Beşerî aşkın şiire etkisi var mıdır?*

A. İnan: Elbette beşerî aşkın etkisi günümüz şiirinde de dünya şiirinde de vardır. Fuzûlî’nin Leylâ ile Mecnûn’unda olduğu gibi burada beşerî aşktan ilahî aşka ulaştığı aşikârdır. Bu beşerî ilişkiler, duygulanmalar insan üzerinde bazı etkiler ve kendisini şiir söylemeye yönlendirici roller oynayabilir. Ama şiir, gerçek etkileşimlerin ürünü ise onlardan büyük şiir çıkacağını zannetmiyorum. Sanat adamı sürekli bir ilham sürdüren tabiri caizse bir ilahî sarhoşluk içinde sürekli olarak yaşayan adamdır.

İlahiyat Ekseni: *Teşekkür ediyorum.*

A. İnan: Ben de teşekkür ederim.

İlahiyat Ekseni, Yıl I, Ay ve Yıl yok.

“KASİDE” SANATTAKİ ZIPLAYIŞIMIN İLK ÖRNEĞİDİR*

Soru: *Hayatınızı anlatır mısınız?*

A . İnan: Urfalıyım. Mirzaali oymağındanız. Dedelerimizden bize ulaşan bir rivayete göre, bundan 600 yıl kadar önce Mirza Ali adlı bir bey, bir mecburiyet yüzünden, çoluk çocuğunu yanına alarak Konya'dan kalkıp Urfâ'nın Suruç kazası yakınlarındaki bir yere göçer ve yerleşir. Zamanla çoğalırlar, köyler oluştururlar. Bir kolları Urfâ'ya gelir, yerleşir. Ben aşağı yukarı 10 nesildir Urfâ'da oturan Mirzaali oymağının çocuğuyum. Dedelerim köyün tüccarı imişler. Ayrıca ziraatla da uğraşmışlar. Koyun ticareti için her yıl Erzurum'a, Van'a giderlermiş. Oradan aldıkları sürüleri, Barhane adı verilen büyük kervanlar hâlinde getirip Halep ve Şam taraflarında satarlarmış. Kendilerinden bu sürüleri satın alan daha büyük tüccarlarsa, Hayfa ve Yafa limanları üzerinden Avrupa'ya ihracat yaparlarmış. Bazı yıllar dedemler kervanlarıyla Maraş'a gidip Ahır dağlarında baharlarlarmış. Atalarımın bazıları bu münasebetle Maraş'tan kız almışlardır. Ailemizin ticaret hayatları, seferberlik yıllarına kadar devam etmiştir. Seferberlikte devlet, dedemin elindeki paraları borç olarak

* Mehmet Akif İnan'ın evrakları arasında sendikamıza intikal eden bu söyleşisinin yayımlanıp yayımlanmadığı, yayımlandıysa nerede yayımlandığı tespit edilememiştir. Başlık tarafımızdan eklenmiştir. (H.Y.)

alıyor, harpten sonra devlet bizimkilerden altın olarak aldığı parayı, o da ancak bir kısmını, kâğıt para şeklinde ödemiş. O zaman altın ile kâğıt para arasında büyük değer farkı olduğundan, dedemler çok büyük sermaye kaybına uğramışlar. O küçük sermaye ile Urfa'da bakır ve halı ticaretini denemişler. Anlamadıkları bu yeni ticaret işinden-se zarar etmişler. Arkasından, halk arasında Fransız Harbi denilen Kurtuluş Savaşı geliyor. Savaş dönemi, savaş öncesi ve sonrasındaki meşhur kıtlık yılları, elde avuçta olanları alıp götürmüştü. Buna rağmen dedem yine de hâli vakti yerinde sayılırmış. Ziraatla ve zengin dönemlerinden kalan mal ve eşyalarla geçinip gider olmuşlar.

Babam, küçük yaşta medreseye verilmiş. Medreseden sonra bir süre Mekteb-i Sanayide okuyor. Biraz da Cumhuriyet'ten sonra açılmış ve kısa bir süre sonra kapatılmış bulunan Dârü'l-Hilafede okumuşluğu var. Askerlikten önce bazı sanatlara girip çıkmış. Askerlikten sonra memuriyete giriyor. Kaçak istihbaratı ve gümrük memurlukları yapıyor. Memuriyete Antep'te başlıyor. Annemle Antep'te evlenmiştir. Annemin babası Hacı Mehmet Tevfik, Maraş'ın köklü ailelerinden, Dedeoğulları'ndandır. Dedem o yıllar Antep'te müteahhitlik yapıyor-muş. Tanınmış ve hayli varlıklı biriymiş. Annem, küçük bir memur olmasına rağmen babamı beğenmiş ve sevmiş. Annem de ortaokul sonrasında Biçki Dikiş Yurdu öğrencisiymiş o zamanlar. Annemin babası olan dedemi ben çok iyi hatırlarım. Görmüş geçirmiş bir aristokratı. Oldukça münevver, olağanüstü biçimde hoş sohbet biriydi. Eskilerin mîr-i kelâm dediği cinsten. Bu dedemin dedesi, yani aile isimleri kendisinden gelen Hacı Dede ilmiye mensubu olmakla birlikte, bilgisi, ileri görüşlülüğü, kalp gözünün açıklığıyla tanınmış ve çok saygı toplamış bir zatmış. Mesleği debbağ imiş. 5 oğluyla birlikte sanatlarını ilerletmişler. Büyük çapta deri ticareti yapar olmuşlar. Şam'a deri sevk ederlermiş. Hacı Dede'nin büyük torunu olan dedem de küçük yaşta ticarete girmiş böylece. Bütün yakın akrabalar gibi kendisi de zengin olmuş. Maraşlı dedemin hayli ilginç bir mücadele

ve siyaset hayatı vardır. Maraş, Kurtuluş Savaşı'nda Fransızlara karşı canıyla malıyla yiğitlikler göstermiştir. Parasıyla mücahit çeteler donatmış ve beslemiştir. Savaşta yerli Ermenilerle işbirliği hâlinde olan Fransızlar şehri topa tutmak amacıyla, dedemin evini işgale kalkarlar. Ev, şehre oldukça hâkim bir tepede yüksek bir bina olduğu için evin damına top yerleştireceklermiş. Dedem Fransız'ın eline düşürmemek için bu evini gaz dökerek kendi elleriyle yakar, hem de içindeki bütün eşyalarıyla. Annem çocukken yaşadığı bu olayları bize hep anlatırdı. Bu yangında yalnız dedemin değil, yan yana dizili olan bütün Dedeoğulları'nın da o görkemli evleri hep birlikte kül olmuştur. Harpten sonra Cumhuriyet kurulur. Maraş'ta patlak veren şapka olayları sebebiyle bu Dedeoğlu ailesi bir hayli baskılar ve sıkıntılı olaylar yaşarlar. Dedeoğulları'nın ticaret hayatları Cumhuriyet'ten sonra geriye saymaya başlar. Dedem bir hamle yapmak ister. Antep'e göçer, müteahhitliğe başlar. Antep, dedemin, önceleri kazanıp sonraları ise sermayesini erittiği yer olur. Annemi orada evlendirdikten bir süre sonra tekrar Maraş'a döner. İş hayatını kapatmıştır artık. Gayrimenkulleriyle, ziraatlarıyla geçimini sürdürür. Bu arada biraz da siyasetle uğraşır. Demokrat Parti'nin kurucularından olur. Çok ısrara rağmen mevki mansıp istemeden bir eyyam, Maraş'ta Demokrat Parti'nin gayriresmî güdücüsü olarak hizmet verir.

Soru: *Bu bilgiler için teşekkür ederiz. Gelelim babanıza, annenize...*

A. İnan: 1967 yılında vefat eden babam, sosyal yanı oldukça gelişkin, bilgili, görgülü, kültürlü bir insandı. Akrabaları ve çevresince çok sevilirdi. Aile içinde kendisini büyük tanırırlar, her türlü meseleleri için danışmaya gelirlerdi. Onlarla candan ilgilenirdi. İşlerini bitirmeye çalışırdı. Küçük aile bütçemize rağmen cömertti. O kadar ev, izzet ikram, masraf nasıl bir memur maaşıyla karşılanırdı, hayret. Demek ki bereket varmış kazancında. Bizlere yaptığı vasiyetlerden biri şu olurdu hep. “Bakın” derdi, “ben bilerek boğazınızdan bir dirhem haram lokma geçirtmedim. Benim evlatlarım iseniz bunu

unutmayın.” Eklemeliyim ki annem de çok tutumlu, idareci bir kadındı. Bir lokma etten birkaç çeşit yemek çıkarırdı. İsrافی bilmezdi. Yalnız iç çamaşırlarımızı değil, bütün giyeceklerimizi annem dikerdi. Babamın eskiyen, daralan elbiselerinden bizlere yepyeni ve çok güzel giyecekler uydururdu. Bu konuda akrabalara da, konu komşuya da örnekti. Amcalarım, akrabalar, tanıyanlar, annemi gerçekten sever ve sayarlardı. Geleneğimizde kuvvetli bir aile tutkunluğu vardı. Annemse bizden değil, yani bir yabancıydı, Maraşlı’ydı, bize dışarıdan katılmıştı. Buna rağmen en çok sevilen bir aile üyesi olmuştu. Annem kaynanalı bir eve gelmişti. Kayınvalidesi, babamın üvey annesiydi. Büyük annemiz ölünce dedemiz bu kadıncağızla evlenmiş. Ondan da ikinci amcamız vardı. Fakat bu büyük annemiz öteki öz oğullarıyla değil, bizimle otururdu. Babam da, annem de onu çok sayarlardı. Annemle öyle bir uyum içerisinde yaşardı ki... Babaannemizin en sevgili torunuydum. Benim en iyi arkadaşım, en eğlendirici varlığım oydu.

Annem bir ömür boyu bir dediğini iki etmedi babamın. Babam da asla incitmedi annemi, hep sevdi ve yüceltti. Babam otoriter yaratılışlı biri olduğu hâlde, aslında evde babamın iradesinden çok annemin hükmü uygulanırdı. Fakat annem, zeki bir kadın olduğundan kendi fikirlerini babamın iradesiymiş gibi geliştirir ve düzenlerdi. Görünürde, babamın sözüydü geçerli olan. Ama gerçekte babamı çoğu kez yönlendiren annemdi. Sadece itibar, onur babamın olurdu.

Evce okumayı severdik. Babam her çeşitten kitap okurdu. Doğu ve Batı klasiklerinin önemli eserlerini bitirmiş biriydi babam. Ayrıca çağdaş yazarları da tanırdı. Şeyh Sa’dî’den Shakespeare’ye, Geothé’den Hâmid’e, Âkif’e, Necip Fazıl’a, Nur risalelerine varıncaya değin geniş ve zengin bir okuma alanına sahipti babam. *Sebülürreşşâd*’dan *Büyük Doğu*’ya, oradan magazin dergilerine kadar eve birçok dergi taşırdı. Evimize gazete gelmedik gün olmazdı. Yurt ve dünya olayları yakından izlenirdi. Düşünüyorum da, bu kültürü ve birikimiyle babam,

aslında çok önemli resmî görevleri yürütebilecek düzeyde olmasına rağmen, niye hep küçük bir memur olarak kaldı? Galiba şunlardı sebepleri: Evvela Urfa'nın dışına çıkmaktan korkuyordu, ancak bir süre o da istemeye istemeye Antep'te kalmışlığı vardı. Urfa'nın dışı, ona meçhul bir memleketmiş gibi ürkütücü geliyordu. Şehrine, özellikle çevresine ve arkadaşlarına müthiş bir bağlılığı vardı. İkinci olarak da gözü hiç yükseklerde değildi. Hiçbir hırsı yoktu; yükselmek, daha iyi memuriyetlere atlamak konusunda. Üçüncü olarak, kendisini bu hususlarda teşvik eden, arkalayan kimse yoktu. Bu işleri düşünse düşünse milletvekillerimiz düşünebilirlerdi o zaman için. Ama şehrimizin şansı, milletvekillerimizin tümü o dönemlerde ya yarı ümmi veya tam uyurgezer zavallılardı. Adamların dünyadan haberleri yoktu, Meclis'te adları, ağırlıkları hep hak getireydi. Babamı ancak tanıır ve severlerdi, o kadar. Bir iddia ve dava sahibi ne bir mebus çıktı Urfa'dan o dönemlerde ne de etkin yerlere gelmiş bir yüksek bürokrat. Talihsiz bir şehirdi Urfa.

Soru: *Yani kendi başına bırakılmış, içe dönük bir şehirdi Urfa...*

A. İnan: Evet, aynen öyleydi. Kültür hayatı bakımından da, ekonomik yapı bakımından da Urfa çevreden, dünyadan, yurttan, soyutlanmış bir kentti. Urfa, dışarıyı bilmezdi. "Gördüğü Antep, yediği pekmez." diye bir söz vardır Urfa'da, bu dışı kapanıklılığı vurgulayan. Ailece bazı yıllar yaz tatilini Maraş'ta geçirirdik. Bir âlemde yolculuğumuz. Sabahleyin erkenden otobüse biner, öğlen vakti Birecik kazasına ulaşırdık. Birecik'ten geçen Fırat Nehri üzerinde o zamanlar köprü yoktu. Karşı sahile sallarla geçerdik. Karşıya geçer, Antep tarafından gelen otobüse aktarılırdık. Ve ancak ikindiüstü Antep'e ulaşırdık. Antep'te o gece bir otelde kalır, ertesi sabah Maraş otobüsüyle yola koyulur, öğlen vakti Maraş'a yetişirdik. Şimdi otobüsle 2,5 saat çeken bu yol, 1950'lerden önce 1,5 günümüzü alıyordu. Hatırlarım, bin bir zahmetle Maraş'a ulaştıktan sonra babam, annem şöyle konuşurlardı: "İnsanoğlu kuş misali, daha dün Urfa'daydık, şimdi Maraş'tayız. 6 konaklık yolu 1,5 günde aldık; ne büyük imkân?"

Evet, Urfa ulaşım imkânı bakımından da böyle zorluklar içindeydi. Bu sebepten, insanlar kolay kolay dışarı çıkmazdı. Sayılı tüccarları vardı İstanbul'a falan giden. Bir de varlıklı aile çocukları öğrenim için Antep'e giderdi. Urfa'ya lise 1946 yılında açılmıştır. O yıllarda üniversitede okuyan parmakla sayılacak kadar az öğrencimiz vardı. Yani dışa çıkışımız da, dışarıdan bize gelmeler de nadir olaylardı. Bazı devlet memurlarından başka yabancı yoktu şehrimizde. Tabii bu şartlarda ne bizim yetiştirdiğimiz ürünler dışarı gidebilir ne de dışarıdan bize yiyecek içecek gelirdi. Mesela muz ben ortaokul yıllarında görüp tadabilmişimdir. Bir gün babam elinde bir muzla eve gelmişti. Özenle soyulup babam tarafından bir bıçakla dilimlenerek 6 kardeşe eşit olarak taksim edilmişti.

Mamafih bu içe kapalılığın bazı yararları da yok değildi. Şehrimiz, eski ve büyük bir site olmasının özelliklerini özenle yaşatmıştır. Çok zengin bir folklor hayatımızın varlığı ve devamı, herhâlde bu içine kapalılığın korumacılığında sürdürülüyordu. Zengin müzik geleneğimiz, ilginç örflerimiz, şiir, edebiyat tutkumuz, giyim kuşam hususiyetimiz, hatta mahallî ağzımız o sebeple özelliğini koruyordu biraz da.

Urfalının dışarıya gidememesi o dereceydi ki mesela ben şehrimizin en yakın köylerini bile bilmezdim, birçok Urfalı gibi. Öyle köylülerimiz de vardı ki ömrübillah şehir yüzü görmemişlerdi. Şehre pek de uzak olmayan bir köyde oturan lise arkadaşım Rahmetli Sabri anlatmıştı. Bir gün bir jip gelmiş köyelerine. Arabayı ilk defa görüyor köylü. Merakla, hayretle seyretmişler. Köylünün biri koşup bir kucak ot getirmiş jipin önüne, yesin diye. Bir başka köylü ise şoföre ricada bulunmuş, "Bu hayvanın yavrusunu bana ver." demiş. Latife değil, bunlar aynıyle vaki.

Urfa merkezinin çevresiyle bağlantısızlığı şuradan da bellidir: Urfâda gördüğümüz örfü, folkloru kazalarında bile bulamazsınız.

Urfalının çektiği hoyratı, o yorum ve hançereyi, değil bir Bireciklide, bir Halfetilide, bir Suruçluda, Akçakalelide bile bulamazsınız. Urfalının kullandığı makamlardan İbrahimîyi, kürdîyi ne Siverekli bilir ne Hilvanlısı. Çiğköftemizden, birçok yemek ve kebab çeşidine, giyim kuşamından, eğlence ve oyun geleneğine kadar Urfanın bir yığın özelliğini merkezinin dışında görmek mümkün değildir.

Soru: *Ailenizi ve şehrinizi eski hâllerıyla tanıdık. Biraz da kendinizi anlatır mısınız?*

A. İnan: Dördü erkek, ikisi kız olan altı kardeşin büyüğü olarak ben 1940 yılında, Urfada doğmuşum. Oldukça gülbüz ve sağlıklı bir çocukmuşum. Fakat sonraları, yani birkaç yaşımdan sonra birçok hastalıklar, kazalar geçiriyordum. Benden bir yaş küçük olan kardeşim Ali, ilk ve ortaokul yıllarımda benden daha iriydi. Zaten okula da onunla birlikte başladık. O benden daha çalışkandı. Zaten ben hiçbir zaman, öyle ahım şahım bir öğrenci olmadım. Eh düşe kalka idare ederdik. Çocukluğumda, hatta delikanlılığımda oldukça duygusal, içe dönük, romantik biriydim. Biraz da inatçılığım vardı. Bir hayli de kavgacıydım. O yaşlarımda çok dövüşlere girmiş çıkmışlığım vardır. Bu dövüşçülük, lise dönemimde spora, özellikle güreşe bulaştırdı. Lisede güreş kaptanıydım.

Soru: *Çocukluk yıllarınızın sosyal manzarası nasıldı?*

A. İnan: Biliyorsunuz, Türkiye çok partili siyasi hayata 1946'da geçmiştir. 1950'ye kadar tek parti egemenliği vardı. Koyu bir devletçilik izleniyordu her alanda. Siyaset, ekonomi ve insan hakları konusunda serbestliğe çok kapalıydı toplum. Adı Cumhuriyet fakat özü "şeflik" olan bu yönetim, 1950'deki iktidar değişikliğine kadar devam etti. Halk bu seçimlerle, şeflik yönetiminden memnun olmadığını çok kesin biçimde ortaya koydu. Gerçi 1946'da da seçim olmuştu ama bilindiği gibi o seçim meşhur ve yaygın ifadeyle, "Açık oy, gizli sayım"

şeklindeydi. Halk yönetimden hoşnut olmamakla birlikte, bu yönetimin partisine oy vermemekten de korkuyordu. Özellikle memur sınıfı, başlarına bir bela gelmesin diye iktidarı tutar görünüyordu ve bu açık oy usûlünü daha açık hâle getirerek sandık başlarında oylarını göstere göstere iktidara oy veriyorlardı. Bu hususa ilişkin çocuk hafızamda bir hayli komik hatıra var. 1954 seçimlerinde halkın bir kere daha ezici bir çoğunlukla eski iktidarı cezalandırması, bu baskıların kalkması, korkunun silinmiş olduğu gerçeğine bağlıdır. Urfa, yukarıda da anlattığım gibi oldukça içe kapalı, dolayısıyla hayli muhafazakâr bir kent olma özelliğinin bedelini, o tarihlerde, her gün ödüyordu. Gün geçmezdi ki birkaç Urfalının bir kıyafeti yüzünden başı derde girmesin. Polis ve jandarma, geleneksel mahallî kıyafetle dolaşan hemşehrilerimizi; kadın, erkek ve çocuk demeden yoldan, mahalle aralarından toplayarak karakollara götürürdü. Ben çocukken, polisin sokak ortasında, Kılık-Kıyafet Kanunu'na aykırı gördükleri bu giysileri yırttığına çok tanık olmuşumdur. Halkın, özellikle köylünün ödü kopardı polisten, jandarmadan. Milletın karnı açtı, iş sahaları yok denecek kadar azdı. Ama bu halktan şalvar, entari, çarşaf yerine; pantolon, ceket, şapka, manto giymesi isteniyordu. Yol Vergisi'ni veremeyecek durumdaki fakir halk birer suçlu gibi teker teker toplanarak götürülüp yollarda zorla çalıştırılırdı. İnanç bakımından da halk, devletin yönlendirmesi altındaydı. Evvela din eğitimi veren hiçbir kurum yoktu. Okullarda din, ders olarak okutulmuyordu, yasaktı. Dinî yayınlar da yasaktı. Konu komşu çocuklarına gizli gizli Kur'an öğreten kadın-erkek birçok kişinin, evlerinin basılarak suç unsurlarıyla birlikte karakollara, mahkemelere taşınması, gündelik sıradan olaylardandı. Ezan bile Türkçe okunurdu minarelerde. Batılılaşma uğruna yapılıyordu bütün bunlar. Ülkede hiçbir ciddi sanayi yok. Yol, su, elektrik, telefon diye bir şey yok; millet alabildiğine fakir, ama görünüşte Avrupalı olalım tutkusunu almış başını gidiyordu. Sattığımız incir, üzüm, fındık, buğday karşılığında İngiliz'den kumaş, İtalyan'dan baston, Fransız'dan süs püs eşyaları it-

hal ediyorduk. Harp zengini bir avuç insan, komprador, bürokrat, bir eli yağda bir eli balda yaşarken, halk zar zor karnını doyurma ve inancını gizli gizli yaşama mücadelesi veriyordu. Özetle işte böyleydi, çocukluk yıllarıma sosyal görüntüsü.

Soru: Öğrencilik yıllarınıza dönsek mi?

A. İnan: İlk, orta ve liseyi son sınıfa kadar Urfa'da okudum. 1950'den itibaren Türkiye'nin girmiş bulunduğu değişme süreci, herkesin üzerinde etkili oluyordu. Yavaş yavaş fikrî ve siyasi bir uyanma dönemi başlamıştı. Aydın ve halk giderek üstünden korkuyu, çekingenliği atıyordu. Çok partili hayat, insanlarımızı değişik fikirleri savunmaya, inançlarını konuşabilmeye biraz imkân vermişti. Farklı dergiler, gazeteler çıkıyordu. Ben okumayı seven bir aileden geldiğim için, bu yayınları izliyordum. Çevrem ve ailemin muhafazakâr oluşu, kişiliğim de yerini almıştı. Bu kişiliğin üzerine yayınlar da eklenmeye başlayınca, daha sosyal bir alana doğru yol alıyordum. Benim gibi olan sınıf arkadaşlarım vardı. Birbirimizi etkiliyorduk. Hepimizde okuma tutkusu vardı. Doğu'nun, Batı'nın Türkçeye çevrilmiş klasiklerinin belli başlılarını hızla deviriyordum. En sıkışık günlerimde bile altı yedi saat verebiliyordum okumaya. Tatil günlerinde bu bazen on saati geçiyordu. Bir yandan da yazma hevesim başlamıştı. Mahallî gazetelerde bir uçtan yazılarım çıkardı. Özellikle *Demokrat Urfa* gazetesinde yazıyordum. Benim gibi yazıya meraklı olan arkadaşlarımdan Abdülkadir Billurcu, Zübeyir Yetik ve Nihat Armağan'la birlikte *Derya* adlı bir gazete de çıkarmaya başladık. Hepimiz lise son sınıf öğrencileriydik. Çevremizde Rahmetli Mehmet Emin Balyan, Sabri Arslan ve İbrahim Kızılgöl adlı sınıf arkadaşlarımız da vardı. Okul dışından Nabi Kılıçoğlu, Cemal Kayar, Ahmet Rüzgar gibi destekçi ya da yazar arkadaşlar da bizimleydiler. Hafta sonlarında, daha başka yandaşlarımızın da katılımıyla birimizin evinde toplanıp hem çığköftelerimizi yer hem de konuşmalar, tartışmalar yapardık. Kendi aramızda münazaralar düzenlerdik. Müzikle de aramız iyiydi. Tefle

âlemler yapardık. Benim ayrıca şehrin önde gelen hanende ve sazende takımıyla da ahbablığım vardı. Mesire yerlerine gider, sabahlara kadar eğlenir, fasıllar geçerdik. Ayrıca arada bir Muhammet Hafız'a giderek, eski yazı ve Farsça dersleri de alıyordum. Tabi baş tutkum ve uğraşı alanımsa şiirdi.

Soru: *Şiire kaç yaşında başlamıştınız?*

A. İnan: Şiirlerim sanat ve fikir dergilerinde 1958'den sonra yayınlanmaya başlamıştır. Daha önceki yıllara ait denemelerimden bugün elimde hiç örnek yok. Ama herhâlde yayınlanmalarından 5-6 sene evveline kadar uzanır şiire başlamam.

Soru: *Hangi dergilerde çıkıyordu şiirleriniz?*

A. İnan: 1958'den sonra on yıl boyunca yazı ve şiirlerimin çıktığı dergilerin hepsini hatırlayamam. Aklıma geliverenleri sayayım: *Türk Ruhu, Türk Düşüncesi, Toprak, Oku, Türk Yurdu, Orkun, Yaprak, Çağdaş, Defne, Hilâl. Hilâl* dergisi, 1961'den 64 sonlarına kadar yönetimine de katılmış olduğum bir dergidir. Bir hayli yazı ve şiirim o dergide yer aldı.

Soru: *O yıllarda yazdığınız dergilerde yayınlanan şiirlerinizi kitabınızın dışında bıraktınız, niçin?*

A. İnan: Evet, sayısı 50'yi bulan, o yıllara ait şiirlerimin hepsini kitabımın dışında bıraktım. Çünkü o şiirlerle edebiyat dünyasında bilinmek istemedim. *Hicret* adlı şiir kitabımdaki şiirlerimin hepsi 1969'dan sonra yazdıklarımıdır. Yani, *Edebiyat* dergisini kurduğumuzdan sonra yazdığım şiirlere önem verdim. Yeni ve özel bir anlayışın ürünüydü bunlar.

Soru: *Biraz açıklar mısınız bu söylediklerinizi?*

A. İnan: Şöyle; yetiştiğim çevre, yani Urfa beni her bakımdan etkiledi. Zevk ve estetik anlayışım, Urfa'da canlılığını koruyan klasik ve statik sanat ve folkloru uygun biçimde gelişmişti. Okuduğum eserleri bile bende yer etmiş bulunan kalıplara uyarlayarak dağarcığıma atıyordum. Yenilik arayışı değil, geleneksel beğeniye ters düşmeyen bir anlayış egemendi bende. Bir şekil özeni vardı, aruz veya hece veznini kullanıyordum. Serbest şiiri hafife aldığımdan, hele hele Garip şiirini sanat saymadığım gibi, vezinsizliği yeni bir içerikle dolduran İkinci Yenicileri de saçma bulmaktaydım. Tabii bu kararlarımda, onların ideolojisine duyduğum tepkiler de etkili olmuştu. Bu sebeple, kendi muhafazakârlığının ateşli bir savunucusuydum. Lise son sınıfı okumak üzere Maraş'a geldiğimde, sanat merakına kendileriyle arkadaş olduğum Erdem Bayazit, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin ve Rasim Özdenören, benim karşıtı bulduğum anlayışla oldukça içli dışlıydılar. Ağabeyleri ise Nuri Pakdil'di. Aramızda yaman ve tatlı tartışmalar olurdu. Kendimce bilinçli ve iyi bir münazaracı olmama rağmen onları çekip getiremedim kendi çizgime. Yeteneklerinden emin olduğum için heder(!) olmasınlar istiyordum. Onlar, sanırım beni ve düşüncelerimi tanımaya ve takdir etmeye yönelmeksizin "tutucu"; bense onları, kendilerini köksüz bir moda yakalatmış "ilerici"lik meraklısı görüyordum. Ama iyi arkadaş olmuştuk hepsiyle. Bende şöyle böyle bir değişme başlamıştı. Onların önem verip okuduklarını biraz daha dikkatle izler olmuştum. Bu dikkatli izleyişim, zamanla onların izlediği sanatı tanımama ve benimsememe yol açtı.

Soru: Böylece şiirinizin yönü de değişti...

A. İnan: Şiirim değişti, fakat bu değişme, benim dışımda gövdelenmiş bulunan yeni şiirin etkisine girmem şeklinde olmadı. 1969'da *Edebiyat* dergisini çıkarırken "yerli düşünce" diye bir slogan edinmiştik kendimize. Bu lafın icatçısı Nuri Pakdil'di. Yerli düşünceden muradımız, kendi uygarlığımızdı. Eski edebiyatımızı da yerli düşüncenin temsilcisi sayıyorduk. Tanzimat'ı ve sonrasını, yerli düşünceyi

ortadan kaldırmaya yönelik bir yabancılaşma olarak görüyorduk. Bu konuları işleyen ciddi denemeler yer alıyordu dergimizde. Ben bu anlayış doğrultusunda iki seri yazı yazdım. Birisi, Divan Edebiyatı'nı; onun uygarlığımızla bağlantısını, sanat inceliklerini anlatan yazıydı; diğer dizi ise Tanzimat hareketini tahlil ederek yaşanan siyasal, kültürel ve sosyal çarpımları sergileyen bir çalışmaydı. Bu yazılar, fikir ve edebiyat dünyamızda büyük ilgi topladı. Benimle aynı ya da karşıt görüşte yığınla yazı çıkıyordu dergilerde. Ben bu yazılarda bir de şöyle bir tez sahibiydim. Diyordum ki: Bizim eski edebiyatımız – ki onu Halk ve Divan Edebiyatı diye iki ayrı dünya saymamak lazımtaşıdığı öz bakımından günümüzün şiirine de kaynaklık edebilecek yığınla çağdaş deyişlerle doludur. O kaynaktan ilhamla günümüzde de gayet güçlü ve modern bir şiir çatısı kurulabilir. Ve böylece şiir serüvenimiz kendi öz kökü üzerinde sürekli olarak dal budak salan bir ağaç gibi gelecek zamanlara uzanabilir. Benim bu konu çevresinde yazdığım uzun yazılar ve böylece başlamış bulunan bu tartışmalar bir süre sonra şiirimiz üzerinde de etkisini gösterdi. “Divan şiirinden yararlanan” şiirler yazılmaya başladı. Attılâ İlhan gazeller yazıyordu. Turgut Uyar, *Divançe*'sinde yer alacak şiirlerini yayınlamaktaydı. Behçet Necatigil *Encam* şiirleriyle ilgi topluyordu. Fakat ben bunları ve bunlara benzer biçimde yazılmakta olan şiirleri “Divan şiirinden yararlanma” anlayışına pek de uygun bulmuyordum. Çoğu öykünme ve özentî kokuyordu bu şiirlerin. Divan şiirimizin dayandığı uygarlık dünyasını gereği gibi tanımadan, dahası benimsemeden yazılmış olan şiirler benim iddiamın ürünleri olamıyordu. Şöyle yaptım ben de: Kendi iddiamın şiirlerini kendim yazdım. *Edebiyat* dergisinde yayınlanıp da sonradan *Hicret* adlı kitabımda yer alan şiirlerimin macerası budur. Bazı değişiklik ve gelişmelerle hâlâ aynı kafadayım.

Soru: *Hicret adlı kitabınız çoktan tükendi.*

A. İnan: Doğru, ikinci baskısını da yapmadık. *Hicret*'ten sonra yazılan bir hayli şiirim var. Önce onları bastırılalım, diyorum. Sonra her ikisini birleştirerek bastırırız. Birbirini tamamlarlar sanırım.

Soru: Şiirlerinizin unutamadığımız hatıraları var mı?

A. İnan: Sorunuza pek cevap değil ama benim şiir serüvenimi anlatan bir hatıram var. Maraş'ta lise son sınıf öğrencisiyim. Sezai Karakoç'un *Körfez* adlı şiir kitabı yayınlanmıştı. O dönemlerde, hani her türlü yayını izliyorum ya, Şeref Turhan'dan *Körfez*'i alıp okudum. Okudum ama hiç sevemedim. Bizim Erdem, Cahit, Alaeddin ise bayılıyorlardı o tür şeylere. Ne onlar bana laf anlatabiliyorlardı ne de ben onlara. Aradan birkaç yıl geçti. 1961'de üniversiteye başladım. Bu arada da Hilâl Yayınları'nı yönetiyorum. Günlerden bir gün Karakoç dergiye geldi. Tanıştık, konuştuk. Son yıllarda Karakoç'un bazı yazılarını da okumuştum. O yazılar beni hayrete düşürmüştü. Karşımda gayet seviyeli ve derinlikli bir fikir ve sanat adamı belirmişti. Düşünüyordum: Bu denli tutarlı bir adam nasıl olur da *Körfez*'deki o şiirleri yazmış bulunur. Bu düşüncelerimi Karakoç'a da anlattım. Bir de nasihat çektim kendisine: "Yazıların iyi. Yazmaya devam et. Dergimize de gönder. Ama şiirden vazgeç ya da otur vezinli, kafiye- li, dengeli, tutarlı şiirler yaz." dedim. Karakoç'sa sükûnetle tebessüm ederek dinlemişti beni. Hatta yer yer de bana hak vererek, "Benim vezinli şiirlerim de var." demişti. Bu karşılaşmamız Karakoç'u bana sevdirmişti. O sevgiyle yazdıklarını daha da önemseyerek okumaya başlamıştım. Okudukça ayıbım ve mahcubiyetim çoğaldı gözümde. Şimdiyse, Karakoç'un birçok şiirinden başka *Körfez* adlı kitabı tümüyle ezberimdedir. Ve onun sanat ve fikir alanındaki dehası dilimin pelesengidir. Yani 1965'lere kadar muhafazakârdım. İdealistli- ğimi, yeni şiiri de kendime karşıt ürünlerden sayarak, yaşamaktay- dım. Oldukça geç ayılmışım, değil mi? Eh bu da Urfalılığın hediyesi. Urfanın dışı kapalı, güçlü gelenekçiliğinin faturası.

Soru: Sanat anlayışınızdaki değişmeyi gayet güzel özetleyen bir hatıra bu. Bir başka anınızı da dinlesek...

A. İnan: Nuri Pakdil Paris'te. Dergimiz *Edebiyat*'a "Kaside" adlı şiirimi koyuyorum. Bu şiir benim sanattaki zıplayışımın ilk örneği. Pakdil'den hemen bir mektup geliyor. "O ne şiir öyle. Güzel, yer yer olağanüstü!" diye yazıyor. Aynı şiiri evde teybe okumuştum. Açıp Üstad Necip Fazıl'a dinlettim bir gün. Üstad merak ve hayretle dinledi. Sonra şöyle konuştu: "Senin bazı şiirlerini görmüştüm, bu öyle değil. Müşahhasan kalkarak şiiri mücerrede çekiyor, kelimelere ustaca perendeler attırıyorsun. Buna devam etmeni istiyorum."

Daha başka şeyler de söyledi ama izin verin, bende kalsın. O dinleyişte iki mısraımı ezberlemişti: "*Bulutlara gömülü sedeften yüzün / Dünyanı kuşatmış destansı hüznün.*" *Edebiyat*'ta çıkan bu şiirlerim dolayısıyla bir de Ceyhun Atuf Kansu'nun o zaman *Bariş* gazetesinde benim hakkımda yazdığı bir yazısı var ki unutamamışımıdır. Özellikle benim "El Gazeli"ni çok sevmiş.

“URFA YÜZYILLAR BOYU SANATIN ÜSSÜ OLMUŞTUR”

A . Karakaş: *Edebiyatla ilgilenmeye başlayışınızı ve Türk Edebiyatı'nda bugünkü konumunuza gelişinizi anlatır mısınız?*

A. İnan: Sanatla ilgilenen herkes gibi ben de, çok genç yaşlarda sanatla ilgili olarak buldum kendimi. İlk şiir ve yazı denemelerim, zannediyorum ortaokul sıralarında oldu. Lise dönemindeyken, şiir ve yazılarım *Türk Yurdu*, *Türk Düşüncesi*, *Toprak*, *Yeni İstiklâl* gibi tanınmış dergilerde yayımlanıyordu. Aynı yıllarda arkadaşarımla, yerel gazetelerde yazıyorduk. Tüm kültürel faaliyetlerle uğraşıyorduk. 1961'de üniversiteye başladığımda, Salih Özcan'ın yeni çıkarcığı *Hilâl* dergisinde buldum kendimi. Yani 1961'den bu yana yayın hayatım sürüyor. Beş yıl boyunca birlikte çıkardığımız bu dergide kitap yayını yapıyorduk. Ben hem bu dergiyi yönetiyor hem de öteki edebiyat dergilerinde şiir ve yazılar yazıyordum. Sanat üzerine konuşmalarım, konferanslarım devam ediyordu. 1969'da bir kültür kuruluşu olan Türk Ocağı Müdürlüğüne geldim. 1969'da Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt ve Rasim Özdenören'le *Edebiyat* dergisini çıkarmaya başladık. Benim edebiyat dünyasında yapmış olduğum –tabir caizse– sıçrama *Edebiyat* dergisinde olmuştur.

Sanatımda ilk dönüşüm şöyle oldu: Lise son sınıfın ikinci yarısını Kahramanmaraş'ta okudum. Erdem (Bayazıt), Rahmetli Cahit (Zarifoglu), Alaeddin (Özdenören), Rasim (Özdenören) gibi arkadaşlar da orada, aynı dönemde, öğrenciydiler. Nuri Pakdil bizden birkaç dönem önceydi. Onlar da, yerel gazetelerde ve Türkiye'nin önde gelen dergilerinde ürünlerini yayınlıyorlardı. Benim Urfalı olmam dolayısıyla, klasik kültürle, sanatla, Divan şiiriyle, sanat müziğiyle yakından tanışıklığım vardı. Dolayısıyla sanatım da, o yıla kadar bu klasik çerçevedeydi. Yani İkinci Yeni'yle doruğa ulaşmış olan sanatla bağlantım, yok denecek kadar azdı; dahası onlara karşıt bir durumum da vardı. Çünkü bir dönemden bu yana sanattaki bu yenileşme, bizim ideolojik olarak karşı olduğumuz kesimin elindeydi. Biz de buna ideolojik olarak karşıydık. Maraş'taki arkadaşlarımız da klasik edebiyatımıza karşı ilgisizlerdi. Onlar beni etkiledi, ben onları etkiledim. Sonradan bildiğiniz sanat yaşamını sürdürdük.

Sözün özü, biraz Urfalı olmamdan, biraz da ideolojimdən dolayı sanatımdaki yenileşme biraz geç olmuştur. Bu bir kazanç olarak da, bir kayıp olarak da kabul edilebilir.

A. Karakaş: *Çağdaş Türk şiirinde, Divan'dan esintiler ve gelenekten yararlanma akımı, 70'lerde siz ve arkadaşlarımızla ilk kez başlıyor sanırım. Niçin böyle bir şeye ihtiyaç duydunuz?*

A. İnan: 1969'da *Edebiyat*'ı çıkarıyorduk. O zamanlar şiirde varmış olduğum yeni kararlarla ilgili dizi yazılar yazmaya başladım. Divan şiirimizin, modern şiirimizin oluşumunda kaynaklık yapıp yapmayacağı konusunu uzun uzun düşündüm. Bu yazılarımla bunu savundum.

Bir de şu vardı: Devrimlerden dolayı aydın kesimler, geçmişimize karşı çok eleştireci bir yaklaşım içindeydi. Edebiyat dünyası, Divan Edebiyatı'nı bir saray, mey, mahbup edebiyatı olarak, toplumumuz-

dan kopuk bir sanat olarak görüyor ve dışlıyorlardı. Çok sert eleştiriyorlardı. Biz, geçmişi şiddetle eleştirenlere hep şüpheyle bakmaktaydık. Bu saldırıların haksızlığını konuşmalarım ve yazılarımla ifade etmeye çalıştım. Necip Fazıl'la başlayan mistik, şuuraltı ve imajist şiir, bunalım şiiri, İkinci Yeni'yle âdeta yeni bir açılım kazandı. Bunlar şiiri, âdeta hayalin ve şuuraltının son noktalarına taşıyorlardı; değişik imajlarla donatılıyorlardı. Bunlarda da eski şiire karşı ret duygusu hâkimdi. Sezai (Karakoç) hariç.

Ben bu yazılarımı çeşitli edebiyat dergilerinde ve kulüplerinde anlatmaya çalıştım. Bu anlayış yankı bulunca, manifestosunu belirlemeye çalıştığım, Divan şiirinden yararlanan bu yeni anlayışa uygun ürünler ortaya koymaya çalıştım. O yıllarda Kemal Tahir'in kendi çıkardığı *Edebiyat* adlı dergideki yazılarında benim yazılarımla tam bir paralellik gördüm. Öteki dergilerden de çeşitli cevaplar geliyordu benim yazılarıma. Bu işin üssü bizim çıkardığımız *Edebiyat* dergisiydi. Bu anlayış giderek diğer sanat adamlarımızdan bazılarını da içine çekti. Örneğin, Attilâ İlhan gazel yazmaya başladı. Turgut Uyar bu çizgideki şiirlerini *Divançe* adıyla topladı. Behçet Necatigil *Encam* adlı kitabındaki şiirleri yeni duyarlılıkla yazdı. Bunu görünce, bu konuya biraz daha açıklık getirmek gerektiğini iddia ettim. Diyordum ki: Divan şiiri İslâm uygarlığına dayanıyor. Bu uygarlıkla kan bağı olmayan, hatta karşı olanların bu şiiri gereği gibi tanınması zaten mümkün değildir. Bu nedenle ürünleri, bir özenti biçiminde ve yüzeysel ürünler olabilir ancak. Bunları kendi iddiamaya uygun ürünler olarak görmedim ve bunun örneklerini kendim vermeye yöneldim. İşte 1969'dan bu yana şiir maceram bu olmuştur.

A. Karakaş: *Tarihinde kültürel devrimler yaşamış olan toplumların, geleneğe karşı ölçsüz tutumları oluyor. Bu, tabii ki sanata da yansıyor. Bize nasıl yansımış, sanatımızı nasıl biçimlendirmiştir?*

A. İnan: Sanatımızda bazı dönüşüm ve kırılmalar olduğu belli. Örneğin, Tanzimat'la birlikte tüm sosyal hayatımız gibi sanatımız da yönünü Batı'ya dönmüştür. Klasik sanat ve kültürümüzle bağlantı giderek zayıflamıştır. Divan Edebiyatı döneminde Batı'dan alacağımız ciddi bir birikim yoktu. İletişim de zayıftı. Uygur dünya, İslâm dünyasıydı. Sanat adamlarımız, eğilimleri gereği Arapça ve Farsça biliyorlardı. Bu kültürle sanatlarını pekiştiriyorlardı. Ben Batı sanatının yakından tanınmasından yanayım. Bu konuda kendim de çok çaba sarf etmişimdir. Tabii bu, sanatımızı, Batı'yı taklit eden bir özentî edebiyatı hâline getirmemiz anlamına gelmez. Evrensel oluşumdan, gelişimden ve sanatın varmış olduğu noktadan haberdar olarak kendi sanatımızı kurmamız lazımdır. Türk Edebiyatı'nı bir zincir gibi düşünelim. Günümüz sanatçısı buna bir halka oluşturmalı. Tanzimat'tan bu yana unutulmamış isimlerin çoğu hem Batı sanatını hem de geleneksel sanatımızı hiçlememiş kimselerdir.

A. Karakaş: *Bugün Batı sanatına önem veriyoruz. Onu öğreniyoruz. Doğu milletlerinde sanatın durumu nasıl? Onlar bize yeni bir ufuk olamaz mı?*

A. İnan: İşte bu benim öteden beri kavgamdır. Bildiğiniz gibi dünya edebiyatı okutulur. Dünya edebiyatı, bizde Batı Edebiyatı demektir. Elbette Batı Edebiyatı'nı çok iyi bilmemiz gerekir. Fakat Hint Edebiyatı yok mu? Çin Edebiyatı yok mu? Japon Edebiyatı yok mu? Latin Amerika'nın, Afrika ülkelerinin edebiyatı yok mu? Bunlar neden ana hatlarıyla bile olsa müfredatlarımızda yer almaz? Belki 20 yıldır, Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde bunun kavgasını vermişimdir. Defalarca Bakanlığa rapor vermişimdir. Son birkaç yıldır bu üzüntüm, kısmen de olsa giderici bir yaklaşım gerçekleştirildi. Artık Uzakdoğu Edebiyatı'ndan da çocuklarımız haberdar olacaktır. Yüzyıllarca birlikte yürüdüğümüz Fars ve Arap Edebiyatlarına Cumhuriyet'ten bu yana yabancı kaldık. SSCB'nin dağılmasıyla bağlantı kurduğumuz Türk Cumhuriyetleri'nde çok zengin ve yaygın bir edebiyat yaşamı-

nın olduğuna tanık olduk. Devirler boyu bunlara yabancı kalmıştık. Oysa dünyanın ürünlerinden dünya yararlanmalıdır. Kapımızı sadece bir ülke ya da ülkeler topluluğuna açmak, bizi kolay kolay evrensel kılmaz. Bu eksiklikler de giderilmelidir, diyorum.

A. Karakaş: *Üstad Necip Fazıl'la yakın bir ilişkiniz olduğunu biliyoruz. Bize Üstad'dan ve onun sanatımızdaki rolünden bahsedebilir misiniz?*

A. İnan: Üstad Necip Fazıl, modern Türk şiirinin babasıdır, denebilir. İdeolojik olarak onun çizgisinde olsun olmasın Üstad'ın şiiri şimdiye kadar Türk şiirini etkileyen baş isimdir. Benim anlayışımca, Cumhuriyet döneminde Türk şiirini iki kişi etkilemiştir. Biri Necip Fazıl, öteki Nâzım Hikmet'tir. Nâzım Hikmet, edebiyatımızı estetik yönden değil, tamamen ideolojik yönden çok derin bir şekilde etkilemiştir. Bu elbette, Üstad'ı taklit şeklinde gelişmedi. Her gelen kuşak kendi birikim ve eklemeleriyle geldi. Bu konuda daha ciddi çalışmalar olacaktır. Modern Türk şiirinin gerçek babası, kurucusu Üstad Necip Fazıl'dır. Bazı arkadaşlar bunun, "Birinci Yeni", yani Orhan Veli ve arkadaşları olduğunu iddia ederler. Necip Fazıl, sanatın muhtevası bakımından ve çağdaş imajist yakalayışları bakımından tüm sanatçılara öncü olmuştur. Buna da iştirakim vardır. Fakat bu iddia, ancak, 1950'lere kadar devam edegelen şiirimiz üzerinde etkili olmuştur. Görünen o ki biraz da çağın itmesiyle ve Batı şiirinin ulaşmış olduğu çizgi bakımından Necip Fazıl'ı almamız gerekir.

A. Karakaş: *Şiirinizi 1969'dan önceki ve sonraki diye ayırmak mümkün mü? Bugün Türk şiirinde bir Akif İnan tarzı var. Bu tarzı nasıl yakaladınız?*

A. İnan: Sadece 69'dan sonraki şiirlerimi kitaplarıma aldım. Öncekiler dergilerde kaldı. Bazıları da yayınlanmamıştır. Hatırladığım kadarıyla aruz şiirlerimin çoğu yayınlanmamıştır. Onlar daha çok

Divan kokusu taşıyordu. Hece şiirlerim çok yayınlandı ve kitaplarımdakinden çok fazladır. Bunları kitaplara almadım. Çünkü 69'dan sonra yakaladığım sesle edebiyat tarihinde kalmak istedim. Bu, biraz da iradem dışında oldu. Çünkü o dönemde, hakkımdaki yazılarda beni, yakalamış olduğum bu yeni şiir bakımından ele aldılar. Eski dönemimi bu yoruma katmadılar. Ben de şikâyetçi olmadım bundan.

69'dan önceki ve sonraki şiirlerimde, elbette bir bağ vardır. Ama genel içerik açısından eski şiirlerimde daha fazla alışlagelmiş duyarlılıklar, biraz da veznin ve ritmin himayesinde ifadeler vardır. Yeni imajlar yakalama konusunda kendimi zorlamamıştım. Bu yüzden onlar orada kaldı. 1969'dan sonraki şiirlerim Necip Fazıl tarafından da beğenildi. Bu tarzı geliştirmem için bir hayli iltifatlarda bulundu bana. Yakın arkadaşlarımla bu konudaki uyarıları da etkili oldu.

Benim şiirlerimle Divan şiiri arasındaki bağlantı, ancak bu işi iyi bilenlerin yakalayabileceği boyutlardadır. Eski edebiyatımızdaki edebî sanatların tümü benim şiirimde vardır. Fakat bunların hiçbirisi eski sanatçılarımızinkine benzemez, tamamen yenidir. Nâmık Kemal diyor ki: "Bir eskiyi al, yeni yap. Bence dâhisin." Buna katılmam mümkün değil. Niçin yeni şeyler yapmayalım. Eskilerin kurduğu binaya yeni katlar eklemek lazım. Dayandığı uygarlık zemini itibarıyla aralarında organik bir bağ bulunmalıdır. Fakat kesinlikle taklit olmamalı.

Bence şiirin bel kemiği teşbihtir. Benim şiirimde çok yaygın bir teşbih vardır. Divan şiirinin estetiği, müzikalitesi ve ritmi beni çok ilgilendirmiştir. Çünkü 40'tan sonra dünya edebiyatının zorladığı soyutlamanın en muhteşem örneklerini Divan'da görüyoruz. Bunu anlamayanlar, Divan için, "toplumdan kopuk efendim, soyut bir edebiyat" diyorlar. Çağımızın varmış olduğu yer zaten soyut bir edebiyattır. Şiiri somutlaştırdıkça bayağılaşır. Ben şiirimde hiçbir somut

olgu ve anlatıma yer vermem. Fuzûlî, Nâilî ve Şeyh Gâlib gibi şairlerin soyutun en çok olduğu şiirlerine önem vermişimdir.

Şiirde ritim de önemlidir. Örneğin, İtalyanca bilmiyorsunuz ama İtalyanca bir şiir okunduğunda, bunun konusunu tahmin edebiliyorsunuz. O şiir muvaffak olmuştur, estetik ve ahenk bakımından. Usta şairlerimizde bunu hep görürüz:

“Mert dayanır, namert kaçır

Dağlar gümbür gümbürlenir.”

Şimdi, bundaki sesli-tonlu kelimelere bakın, hep konsonatlar öne çıkarılmış, konusuna uygun bir ses yakalanmış. “Men lebin müştaki-yem zühhad kevser talibi” bundaki ince aşkî ritme bakın.

Okuduğu zaman seni hayrete düşürecek, “Ben böyle yapamam” de-
dirtecek şiir, hem ahenk hem de teşbih itibarıyla, iyi şiirdir. Bunu ne ölçüde yakalamışım? Bunu edebiyat çevreleri söylemeli.

A. Karakaş: Edebiyat dünyasında uzun bir serüveniniz ve seçkin bir yeriniz olmasına rağmen sadece iki şiir kitabınız var. Az yazmanız neden kaynaklanıyor? Acaba sanatsal bir kaygı mı bu?

A. İnan: Sanatta çok müşkülpeşentim. Bunu eleştirenler de olmuştur. Kabul, ortaya daha çok eser koyabilirdim. Ama benim şiirim Ahmet Hamdi Tanpınar’inkinden, hatta Ahmet Haşim’inkinden az değildir. Ben hayatıma birçok meşgale ekleyerek bir yaşam sürdürdüm; yazı hayatı, Türkiye’nin tüm kentleri dâhil olmak üzere sürekli geziler, konferanslar...

Hele bu sekiz yıldır sendikal faaliyetler, kendimi sanata verememde büyük ölçüde etkili olmuştur. Umarım yakında yeni bir şiir kitabım çıkar.

A. Karakaş: *Bir tek siz değil, günümüz şairlerinin hemen hepsi az yazıyorlar. Mesela Erdem Bayazıt da siyasi hayatından dolayı az yazdığını söylüyor. Ama Osmanlı döneminde böyle değil. O zaman devletin bir desteği mi vardı ki çok yazıyorlardı?*

A. İnan: Elbette. Devletin, toplumun desteği vardı. Özellikle büyük sanatçılar büyük ilgi görürlerdi. Yığınla örneği vardır bunun. Mese-la Kanuni, “Bâkî gibi bir şairle çağdaş olduğum için övünüyorum.” diyor. Devletle kurumları ve sanatı arasında böyle tabii bir bağlantı vardı. Bu özellik bakımından dünyada örneği olmayan bir tarihe sahibiz. Tarihimizde iyi bir sanatçı olup da şöhreti yakalayamayan, itibar görmeyen yoktur; mimar olsun, hattat olsun, musikişinas olsun, şair olsun... Batıda, ancak öldükten sonra tanınmış yığınla sanatçı vardır. Eskiden matbaa yok, kitaplar herkese ulaşmıyor, buna rağmen sanatçılar el üstünde tutulmuş. Bu, çağımızın yakalaması gereken fevkalade bir doruktur. Bir devlet; kültürüyle, sanatıyla, ekonomisiyle, siyasetiyle birlikte büyük bir devlet olur. Dolayısıyla bizce sanat herkesin hoşuna giden, usturuplu kelimeleri alt alta getiren bir söz dizimi değildir. Uygarlığımızın, kültürümüzün, toplumsal yaşantımızın kendi imkânlarıyla dışa vurumudur. Şiir kelime olarak, mimari taş olarak kültürümüzün dışa vurumudur. Sanatın böyle toplumsal içeriği ve ağırlığı vardır. Bir devlet ki bütün bu realiteleri kavramamış ve dışlamışsa, onun da hakkı ve talihi küçük ve sıradan bir devlet olmaktır.

A. Karakaş: *Şiirde kullanılan kelimeler, kuşkusuz, en önemli malzemedir. Bizi bu konuda bilgilendirir misiniz?*

A. İnan: Her kelimeyi mümkün değildir, şiirime koyayım. Her kelime, sanatçı tarafından bir muayeneden geçmiştir ve oluşturacağı şiirin/sanatın neresinde yer alacağı konusunda bir karara bağlanmıştır. Yoksa şiir bir lügat kitabı değildir. İnce bir işçilik gerekir.

A. Karakaş: Arabesk ve pop müziklerinde olduğu gibi, kelimelerin pervasız kullanımı, kelimelerimizi deforme ediyor ve ortaya çıkan içi boş yığınla kelimenin edebiyatımızın tikanıklığına sebep olduğu söylenebilir mi? Yani bir edebiyatçı bunlardan birini kullanmışsa, okuyucu üzerinde yeterli etkiyi uyandırabiliyor mu?

A. İnan: Aslında yeterli etkiyi uyandırdığı söylenemez. Çünkü haddinden fazla popüler olmuş müzik parçası ve şiirler olmuştur. Ama zaman öyle adil bir elektir ki elemektedir bunları. Ve geleceğe kalan, sadece birinci sınıf sanat ürünleridir. Bunun için üzülsek de, kötü gider, iyisi kalır. Tabii gönül ister ki kötü ürünler yaygınlaştırılmasın, medya ve sanat dünyası onlara sanat payesi vermesin. Verirlerse, tarihe kendi yanılığları olarak tescil edilirler.

A. Karakaş: Şiirde imge en önemli öğelerdendir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? İmgenin şiire katkıları nelerdir? Günümüzde bu konuya gereken ilgi gösteriliyor mu?

A. İnan: Bu konuya ilgi gösteren kazanır. Ucuz, harciâlem anlatımla şiirde mesafe alınmaz. Şiir, hikâye değildir. Kuşkusuz, bir şeyi anlatır ama bu anlatım önemli değildir. İşte bunu iyi bilmemiz lazım. Gök kubbe altında söylenmemiş söz yoktur. Aşk şiiri olsun, kahramanlık ya da tabiat şiiri olsun, yüzlerce şair bu konuları işlemiş. Demek ki şiiri konu kurtarmaz. Onu sen kendine özgü bir imajla, yani hayal unsuruyla donatarak veriyor musun? Mühim olan budur. Tabii bu, sıradan insanların değil de, bu işte belli bir terbiyeden geçmiş olanların zevkine hitap eder. Sıradan insanların beğendiği sanatçılar belki daha çok tanınıyordur. Bu geçmişte de olmuştur. Mesela, on dokuzuncu yüzyıla doğru İstanbul, Enderunlu Vasıf ve Fazıl gibilerin şiirlerini terennüm edermiş. Ama bunların hepsi gitmiş, Nedim kalmış. Bu normal. 1961'de Zeki Müren'in *Bıldırıcın Yağmuru* adlı şiir kitabı iki yüz bin baskı yaptı ve birkaç haftada tükendi. Aynı yıl Yahya Kemal'in *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı kitabı beş bin baskı yaptı ve yıllarca vitrinlerde kaldı. Soruyorum size, Zeki Müren mi şairdir yok-

sa Yahya Kemal mi? Çok satılma, çok okunma, şair olarak alkışlanma, elbette güzeldir. Ama bu bir oltadır, kandırmamalıdır insanı. Sanatla, edebiyatla birinci derecede ilgili olanların, bundan anlayanların “usta” dedikleri adamlara itibar etmek, onların eserlerini tanımak lazım. Kötüye şartlananların birinci sınıf eserlerden anlamaları çok zor olur.

A. Karakaş: *Şiirde düşünce nasıl olmalıdır?*

A. İnan: Düşünmeden kasıt ideolojiyse ben şiirde ideolojinin çok belirgin, somut bir şekilde yer almasından yana değilim. Şiirim tabii yansıması olarak düşünce, şiirde yankısını buluyorsa şiirim kapıları buna elbette açıktır. Siz kalkıp “Davama hizmet edeyim” diye sanat yaparsanız, bunlardan kolay kolay birinci sınıf eser çıkmaz. Düşünce, şiirde, çay içerisinde şekerin erimesi misali tabii olarak birleşmiş olur. Yoksa yapay yaklaşımlarla, özellikle bir propagandayı içersin diye yazılan şiirle kalıcı olarak büyük eser ortaya koymak mümkün değildir. Düşüncem, benim hayatımın bir parçası olmuşsa onu yaşıyor ve hissediyorsam bu, şiirde tabii olarak tezahür edecektir.

A. Karakaş: *Şiir kimine göre akıl işi, kimine göre de duygu işidir. Siz şiiri nasıl tanımlıyorsunuz? Aşksız şiir olur mu?*

A. İnan: Benim şiirim duygu işidir, coşku işidir, bir manevi sarhoşluk olayıdır. Havasında bulunursunuz, kendiliğinden zuhur eder şiir. O şiiri yazdıktan sonra ona aklımla, kültürümle, bilgimle bazı rötuşlar yapabilirim. Şiirim kaynağı daima kalple birlikte aşk olmuştur. Bildiğiniz gibi hakkımdaki yazılarda “Aşk Şairi” olduğumu söylüyorlar. Doğrudur; şiirim ekseni aşktır; ister ideolojik mahiyette olsun, isterse tabiatı anlatma biçiminde olsun, isterse bir insanı sevmek biçiminde olsun. Zaten bunların hepsi bende iç içedir. Dikkat ederseniz, bir beyitte ideolojik bir mesaj öne çıkmıştır. Altındaki beyitte, doğrudan, sevgiliye bir atf vardır. Bence bunların hepsi aynı kazanın içerisinde. Aynı ayrı mütalaa etmiyorum. Yani kaynak yürektir, aşktır. Tabiata, insana, olaylara bakışımızda bu aşk gözü egemen olmalıdır.

A. Karakaş: *Taşrada sanat yapmaya çalışan arkadaşlar olarak, büyük metropollerin bize kör ve sağır kalmalarını anlayamıyoruz. Siz bu konuda ne dersiniz?*

A. İnan: Taşrada sanat yapanların öteden beri yakınma konusudur bu. Biz de bunu yaşadık ama ürünlerimizi büyük dergi ve gazetelere gönderdiğimizde yer alıyordu. Sanıyorum ki sanat etkisi gibi büyük kentlerin inhisarındadır. Ürününüz sanat değeri taşıyorsa mutlaka büyük kentlere de yansır; bugün olmazsa, yarın. İyi ürün, kesinlikle gölgede kalmaz. Aslanan, birinci sınıf eser üretmektir. Nerede olursanız olun, eserinizi bir anlayan, ona değerini veren olur. Şimdilerde taşraya karşı bir hafife alma, sağırlık, elbette vardır ama bu sizi yıldırmaz.

A. Karakaş: *Sorularımız bu kadar, eklemek istediğiniz bir şeyler var mı?*

A. İnan: Urfa, yüzyıllar boyu sanatın, bilimin, kültürün üssü olmuştur. Fakat bugün, geçmişine uygun bir dorukta değil. Urfa'nın daha çok sanatçıya ihtiyacı vardır. Altyapısı buna müsaittir. Urfa'da çıkan dergi ve gazeteleri görüyorum. Bunlarda dikkatimi çeken, konuşmak için fırsat kolladığım isimler var. Onlara yeni hamleler yaptırmak için kapılar açmalı, diye düşünüyorum. Diyorum ki: "Yahu şu birkaç mısra şöyle şöyle değişime uğrasa birinci sınıf şiir olacak." Ama işte yapamamış. Oysa kolaydır. Bir sanat ortamında konuşularak ve usta sanatçıları özenle izleyerek olur bu. Size tavsiyem, daima birinci sınıf eserlerle temas kurun. Dostoyevski, Tolstoy, Sartre, Sezai Karakoç gibileri okunmalı. Anlamıyorsanız, tekrar tekrar okuyun ki onu anlayacak seviyeye gelesiniz.

A. Karakaş: *Bize vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.*

A. İnan: Ben teşekkür ederim. Allah sizi muvaffak etsin.

Şanlıurfa, Mayıs 1998

AKİF İNAN'LA MEMUR SENDİKALARININ SORUNLARI ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Mehmet Davut Özüiker: 1997 yılında kamu çalışanları neler gördü neler yaşadı? Bu bakımdan değerlendirecek olursak neler oldu efendim?

Akif İnan: 1997 yılını memurlarımız çok sıkıntılı olarak geçirdi. Hemen eklemeliyim, aslında memurların rahat bir yaşama düzenini yakaladığı görülmemiştir. Ben bir memur çocuğuyum efendim, kendi memuriyet hayatım da neredeyse 30 yılı aşıyor. Ben bir türlü memurların aldığı maaşların normal geçim şartını yakaladıklarına tanık olmamışım. Efendim memurun ölüsü de dirisi de para lafı çok geride kalmıştır. Osmanlı dönemine ait bir sözdür bu. Efendim, ama memurlarımız benim tanık olduğum kadarıyla en sıkıntılı dönemini 1997 yılında yaşamıştır. Hatırlardadır başbakan bile çok zorlu bir kış yaşayacağımızın müjdesini vermişti. Yani gerçekten de memurların maaşı, özellikle 1997 yılı içerisinde, özellikle onun ikinci yarısında, artık geçinmesi mümkün olmayan bir noktaya kilitledi memurumuzu. Durum budur. Pek de iç açıcı değildir, kambur üstüne kambur dönemler yaşanmıştır. Yapılan zamma gelince, efendim biliyorsunuz ki %30-33 oranında bir artış oldu, pratik bir şey olsun diye söyleyeyim, yani 40 milyon lira alan bir memurumuz, bu zam oranıyla 55 milyon

lira alacak. Bugünkü Türkiye şartlarında bir memur 55 milyon lirayla yaşayabilir mi? Örneğin, bunca hizmeti olan ben –kadememde derecemde sonuna gelen bir arkadaşınızım– 84 milyon lira maaş alıyorum. Durum budur. Bu paraya geçinilir mi, geçinilmez mi? Aylık, bir evin kirası ne kadardır. Hele birkaç çocuklu bir aile olursa bu parayla geçinme imkânı var mıdır, yok mudur, ehli vicdan cevap versin.

Mehmet Davut Özüiker: *Sayın İnan standartlar son derece önemli. Memur-Sen olarak acaba asgari geçimi tespit ettiniz mi? Yani 4 kişilik bir aile ne kadar ile geçinebilir?*

Akif İnan: Efendim 1997'nin ikinci yarısında memur sendikalarımızın, konfederasyonumuzun yapmış olduğu hesaplama göre 4 kişilik bir ailenin, geçimi için 120 milyon lira gerekir. Efendim artık asgari demeyelim buna, devlet de bir asgari ücret belirliyor. Oysa o asgari ücretle geçinebilen beri gelsin. Biz bunun adına insanca yaşama diyoruz. İnsanca yaşaması için, mütevazı bir ailenin, en az 120 milyon lira alması lazımdır. Bunun altında olursa onun yaşamı yaşam değildir ve her kim kendisine bu ücret düzenini uyguluyorsa ona zulüm ediyor demektir.

Mehmet Davut Özüiker: *Efendim benim merak ettiğim bir konu var. Belirli bir derece görev yapan memurlarımızın maaşlarının zamları sürekli arttırılması konusunda, siyasi olarak veya sivil toplum örgütleri olarak, sizler de dâhil olmak üzere, hep zamlardan bahsediyoruz. Yetmiyor artış gerekir diyorsunuz. Tabii üst kademeler dışarıda kalırsa, alt kademedeki memurlar biraz daha lüks bir hayat istediğinden mi dolaydır.*

Akif İnan: Efendim lüks değil. Rakamlar önünüzde sizin de bildiğiniz gibi bu rakamlarla lüks bir yaşantı şöyle dursun, hatta en üst düzeyde ücret alan genel müdürlerimiz bile, işin doğrusu, müşerhlarımız bile aldığı bu maaşla lüks bir hayat yaşayamaz. Ama di-

yeceksiniz ki sıradan memurla arasında çok büyük bir ücret farkı var. Genel müdür 200 küsur milyon alıyor. Birinci kademeye gelmiş olan bir memur ise 80 milyon alıyor, arada büyük bir fark var. Ama bununla birlikte en üst düzeydeki memurumuzun bile aldığı aslında iyi bir maaş değildir. İşin doğrusu budur. Ama ne var ki bu aradaki büyük uçurum da ayrıca bizi incitmektedir, birbirine yaklaşmalıdır memurların aldığı ücret.

***Mehmet Davut Özüiker:** Efendim çalışan memurlarımızın aldığı rakamlardan bahsediyoruz. Tabi birde memur emeklileri var.*

Akif İnan: Efendim onların durumu, işçi emeklilerinin durumu, memur emeklilerinin durumu, tamamen bir trajedidir. Efendim çok kötü görüyorum. Söylememe gerek var mı? Geçen ayın sonunda işçi emeklilerimiz bir tepki sergilediler. Hepimiz onların yanında yer aldık. 30 milyon alan bir işçi emeklisinin –hele o yaşta sağlığına ekstradan baktırması lazım ki SSK hastanelerinin durumu meydana– bu parayla geçinmesi mümkün değil. Ama izin verirsiniz bir de şunu söyleyim. Biz hep ücretlerimiz azdır azdır diyoruz. Bizim hükümet, hükümetler pasta meydana Türkiye'nin geliri meydana, bunu nasıl arttıralım diyorlar ve gerçekten de memur ve işçilere yapılan zammın enflasyonu arttırma sebebi olduğunu söylüyorlar. Şimdi bu doğru değildir. Ben her zaman söylüyorum: Doğru dürüst bir ekonomik politika yürürlükte olursa verilen zamların enflasyona etkisi yoktur. Şimdi bakın memleketin çok geniş imkânları var, ama bu imkânların çarçur edildiğini görüyoruz. Batık krediler, teşvikler, dost, ahbap kayırmalar, bunları teker teker sıralayalım mı? Bu israf muslukları, hırsızlık muslukları, dostu çevreyi, kendi siyasi yandaşları arkalamanın muslukları kapanacak olursa, emin olun bu memleketin geliri memurunu fevkalade iyi yaşatabilir. Adil bir gelir dağılımı olursa, adil bir vergileme olursa. Şimdi bakın, Türkiye'nin bütçesinin %51'ini şu bizim dar gelirli, fakara düzeyine düşmüş olan memur ve işçilerimiz oluşturuyor. Demek ki ülkemizde bir vergi

adaleti yok. Bir mahalle bakkalından daha az gelir durumunda olan bir memur ve işçi, Türkiye'nin bütçesinin büyük bir bölümünü oluşturuyor. Bu, kelimenin tam anlamıyla zulümdür. İmkânlar eşit bölüşsün. Külfetler de eşit dağıtılsın istiyoruz ve Türkiye'nin ekonomik politikalarını düzelttiğimiz takdirde bu ülkenin bütün insanları mutlu olur, özellikle çalışanlarımız rahat nefes alır.

Mehmet Davut Özüiker: *Efendim tabii ki geride bıraktığımız yıl içerisinde pek tükenmek bilmeyen zamlar sıralandı. Gerçekten de bu, çalışan kesimimizle birlikte, emeklimizi, dul ve yetimimizi son derece mağdur durumda bıraktı. Zamlar direkt olarak memurlarımızı ne derece etkiliyor?*

Akif İnan: Şimdi zam evvela dar gelirliyi etkiler. Tuzu kuru olanlar için herhangi bir problem yoktur. Hatta bu tür zamlardan yararları olan kişiler ve çevreler vardır. Enflasyonun tırmanışından yararı olan çevreler vardır. Bunlar teker teker söylenmiştir. Enflasyon memurumuzu eziyor, fukara kesimi eziyor, dul ve yetimi, işçi, memur emeklisini eziyor. Bu meselelerin halli her zaman için mümkündür. Biz Memur-Sen olarak yalnız çalışanlarımızın ücretleri artsın demiyoruz. Nasıl artış sağlanabileceğine ilişkin yol gösteriyoruz ve önerilerde bulunuyoruz.

Mehmet Davut Özüiker: *Efendim nedir bu öneriler?*

Akif İnan: Şimdi sürekli olarak söyledik. Dosta ahababa dağıtılan şeyler, bu israf muslukları hep oralara akıyor. Şimdi toplanamayan vergiler, kayıt altına alınamayan ekonomi, kısa zamanda kâra dönüşen yatırıma dönememe, gerçekleştirilemeyen özelleştirme, bütün bunlar Türkiye'deki sıkıntının ana sebepleridir. Eldeki imkânları da rantçı çevrelere bölüştürüyorsunuz, o durumda en altta kalan ezilecektir. En altta kalan benim memurum ve işçidir.

Mehmet Davut Özüiker: *Efendim tabii ki sendikal alanda çalışmalar vardı 1997 yılında, fakat somut bir netice elde edilemedi. 98'in ikinci günündeyiz. Bu yıl içerisinde ya da önümüzdeki günlerde bir netice elde edilebilir mi, yasa konusunda?*

Akif İnan: Şimdi bu enflasyonun beli kırılmalıdır. Bunun da yolu yordamı vardır. Bu lafla olmaz. Şimdi bakın Memur-Sen'in önerilerinin hükümet tarafından önemsenmesini sürekli olarak rica etmişimdir. Biz yalnız memurlarımızın maaşlarının artması konusunda kavga vermiyoruz. Biz kendimizi ülkemizin tüm meselelerinden, ekonomik yaşantısından, kültürel yaşamından sorumlu addediyoruz. Sorumlu bir sendikacılık sürdürmekteyiz. Memur sendikaları, işçi sendikalarından çok farklı bir yapıya sahiptir. En başta memurlar okumuş kesimdir. Yani sıradan memurdan müsteşara varıncaya kadar, ilkokul öğretmeninden profesöre varıncaya kadar, bizim sendikamızın mensuplarıdır. Yani demem şu ki bu ülkenin fikir üretecek, öneri geliştirecek olan kesimi bizim memur sendikalarının etrafındaki kesim ve camiadır. Bizim camiamızdır. Dolayısıyla biz ülkenin meselelerini kendisini sorumlu sayan kuruluş olarak, insanlar olarak, hükümete elimizden geldiği kadar yol göstermeye çaba göstermişizdir. Biz hiçbir hükümete düşman değiliz. Hükümet bizim hükümetimiz. Bu ülkemizin hükümeti. O hükümetin yapacağı yanlışların altında kalan bu ülkenin, bu ulusun insanlarıdır ve çalışanlarıdır. Onun için kim iktidarda olursa olsun, biz onlara iyi niyetle yol göstermeyi kendimize yöntem olarak seçtik. Memur-Sen hakkını sokaklarda aramayı öne çıkarmadı. Biz mümkün olduğu kadar meşru zeminlerde kalarak, çatışmaksızın, kavga çıkarmaksızın ve hükümeti uyarıcı, Türkiye şartlarında uygulanabilir nitelikte yığınla öneriler götürülmüşizdir. Bunların hiçbirisine maalesef olumlu yanıt alamıyoruz. Yani bizim bu tutarlı önerilerimiz siyasi önerileri şu veya bu sebeple olsun etkilemiyor ve yönlendiremiyor.

Mehmet Davut Özüilker: *Bu bağlamda ben şu konuya değinmek istiyorum. Geçtiğimiz günlerde sizin bir beyanatınız oldu. Memurlar maaşları konusunda iyileştirme olmaz ise kitlesel eylemlerden bahsettiniz. Nedir bu kitlesel eylemler?*

Akif İnan: Tekrarlayayım. Biz Memur-Sen olarak şimdiye kadar önerilerimizi kamuoyuna yansıtma konusunda yığınla etkinlik sergiledik. Tüm kentlerimizde bir yıl içerisinde her kentimizde 2, 3, 5 salon faaliyetimiz oldu. Sempozyumlar, açık oturumlar vb. oralarda bilim dünyamızın önde gelenleri bildiriler sundular. Politika dünyasının önde gelenleri bildirilerde bulundular. Ülkenin her meselesine eğitimden, tarım, enerji meselesine varıncaya dek, sürekli olarak biz öneriler öne sürdük ve bunu kamuoyuna mal etmeye çalıştık. Elimizden geldiği kadar ilgililere ulaştırmaya çalıştık. Yani iyi niyetli olarak biz sesimizi, isteklerimizi devlete ulaştırmaya devam ediyoruz. Karşı çıkmama, düşmanlık ilan etmeme, azami itinaı göstermişizdir. Ama görünen odur ki bıçak kemiğe dayanmıştır. Memur sendikalarının üyeleri bir eylem sergilememiz konusunda bizi sıkıştırmaktadırlar. Geçen ay içerisinde Türkiye genelindeki tüm il başkanlarımızın katılımıyla yapmış olduğumuz görkemli bir toplantıda Memur-Sen eylem kararı almıştır.

Başbakan kalabalık hâlinde ziyaret edilecek ve önerilerimiz kendilerine ulaştırılacaktır. Parlamento'ya ulaştırılacaktır. Bu önerilerimize olumlu yanıt aldığımız takdirde mesele yok. Mesele halledilecek veya halledilmeye yatkın bir vüsat vardır demektir. Olmadığı takdirde biz, Anadolu kentlerinde toplu gösteriler yapacağız, mitingler yapacağız, eylemler sergileyeceğiz ve hükümeti ve hükümeti oluşturan siyasi partileri, faks, telgraf yağmuruna tutacağız. Yine de karşımızda bize olumlu yaklaşım, yanıt konumunda bulunmayan bir hükümet gördüğümüzde, önce Ankara'da çok görkemli büyük bir miting düzenleyeceğiz. Şunu da ifade edeyim, Memur-Sen kelimesinin tam anlamıyla, halkla bütünleşmiş bir kuruluştur. Niçin? Çünkü

biz ideolojik bir kuruluş değiliz. Tekrar ve tekrar söylüyorum bunu. Biz siyasi bir kuruluş değiliz. Biz herhangi bir siyasi partinin şemsiyesi altında bir kuruluş değiliz. Biz hükûmete düşman değiliz. Biz çalışanları temsil eden bir meslek kuruluşuyuz ve çalışanlarımızın dileklerini yansıtma yükü altındayız ve bizim bu denli tarafsız, bu denli ağırbaşlı kuruluş olmamız halkımızın bilgisi altındadır ve halkı da arkasına almış bir kuruluşuzdur. Onun için bizim yapacağımız miting, çok görkemli olacaktır. Bu bir tehdit değildir, hükûmete bir uyarıdır ve haklarımızın verilmesi konusunda olumlu bir yaklaşım içerisine bu hükûmet girmelidir. Hükûmet ile yapmış olduğumuz ilk görüşmelerde biz kendilerine neler intikal ettireceğimizi sürekli söylüyoruz, vaktimiz olursa tekrarlayabilirim onları. Bizim hükûmetten 13-14 ana madde hâlinde taleplerimiz vardır ve bunun yerine gelmesini istiyoruz. Bunu tekrar söylüyorum ki bizim bu taleplerimiz bugünkü Türkiye şartları içerisinde karşılanabilir, gerçekleşebilir türden önerilerdir. Biz Türkiye'nin şartlarını imkânlarını asla göz ardı etmiyoruz. Hep bana Rabbenâ demiyoruz. Adil bir bölüşüm istiyoruz. Bu insanlarımızın, çalışanlarımızın, ezilenlerin hakları konusunda olumlu girişimler bekliyoruz.

Mehmet Davut Özüiker: *Son olarak, süremizin sonuna geldik. Emeklilik yasası hakkındaki düşüncenizi alabilir miyim? Kısa olursa lütfen.*

Akif İnan: Emeklilik yani bayanlar için 55, erkekler için 60 yaş ben uygun bulurum. Gönül de ister ki daha ileri yaşlara çekilmiş olsun. Özellikle Batı, Kuzey Avrupa ülkelerinde öyledir. Türkiye'nin şartına ben bunu uygun bulurum.

Kanal 7, 2 Ocak 1998

ÜCRET KAVGASI VERMİYORUZ, TÜRKİYE'NİN KAVGASINI VERİYORUZ

Mehmet Davut Özlüker: *Efendim diyelim ki %20'lik veya %30'luk artış. Diyelim ki %30 veya %40'lık bir zam geldi memurların maaşına. Tabii alt tabakadaki insanlar için soruyorum yani 15/1'den başlıyor yanılmıyorsam. Belirli bir kademeye kadar yüksek seviyedeki memurlar hariç. %40'lık bir artış olsa, bu memurlarımızın, çalışanlarımızın başı göğe mi erecek efendim? Nasıl bir artış sağlanmış olacak?*

Akif İnan: %100 artış olsa bile memurumuzun insanca yaşamasına bu rakam yetmez. Şimdi arkadaşım söyledi, ortalama memur maaşı 70 milyondur. Siz buna %20 zam yapacak olursanız, 14 milyon artar. Bugünkü Türkiye şartlarında, almış olduğumuz bu mütevazı maaşa 14 milyon eklerseniz ya da %40 olsun 28 milyon eklerseniz, bu gerçekten insanca yaşamamıza yetecek bir rakam değildir. Şimdi görünen o ki yaşamış olduğumuz, sürükleyegeldiğimiz realite o ki, memurlar her dönemde perişan olmuşlardır. Ama şimdilerde uğramış oldukları zulüm ayyuka çıktı. Yani şimdilerdeki sıkıntılarını geçmişte hiçbir dönemde yaşamadılar. Maaş artışları sürekli olarak enflasyonun altında oldu. Şimdi elimizde rakamlar var bizim. 1992'den günümüze kadar sürekli olarak memur maaşının eridiğini görüyoruz.

1992'de %20 civarında bir erime olmuştur. Çünkü ücret artışı %57,2, enflasyon artışı %70'tir. Fazla rakamlarla karıştırmayayım. Memurların 1992'den bu yana uğramış olduğu maaş kaybı %175'i buluyor, realite bu. Şimdi biz, bize 1992'den bu yana uğrayagelmiş olduğumuz müthiş maaş kaybını verin demiyoruz. Ama hiç olmazsa son 1 yıl içerisinde memleketin yaşamış olduğu enflasyon oranında zam yapın diyoruz. Bu zam rakamı da herkesin elinde, herkes bu rakamın ne olduğunu biliyor. Bunun altında maaş takdiri evvela başbakanın ve yardımcısının kendi kendisini inkârı manasına gelir. Çünkü sürekli olarak, bunlar kamuoyuna memur maaşı artışları, enflasyonun altında olmayacak diyorlar. Biz de diyoruz ki işte hesap kitap meydanda, sözünüz meydandadır. Bu zammı yapın. Bu zammı yapmamak için envaiçeşit atraksiyona tanık oluyoruz. Öteki ortakları, özellikle Ecevit âdeta gölge bir ortak gibi eylemsiz bir başbakan yardımcısı. Şimdiye değin hep bu hükûmeti yönlendirdiğine tanık olduğumuz Baykal âdeta bir yanıp bir sönen deniz feneri gibidir. Ne şiş yansın, ne kebab türünde bir politika izliyor. Başbakan ise maşallah dediğim dedik çaldığım düdüğü. Şimdilerde bir oranda Cindoruk devreye girmiş görünüyor.

Mehmet Davut Özüiker: *Sayın İnan sormak istiyorum. Az önce Sayın Cindoruk'un tavrından bahsetmiştik ve %40'lık bir istek vardı Demokrat Parti çevresinden. Ama ısrarın %30'lara düştüğü konusunda bir gelişme var. Gerekierorsa hükûmetten çekiliriz gibi bir ifade çıktı. Nasıl yorumluyorsunuz, bu hadise yani memur zammı bir uzlaşma, bir sulh sağlanamazsa hakikaten bir kriz meydana gelebilir mi? Bunu başka bir amaçla mı değerlendiriyorsunuz?*

Akif İnan: Nasıl sonuçlanır onu bizim kestirmemiz mümkün değil. Fakat hükûmet ortaklarından Cindoruk'un her ne kadar yumurta kapıya geldiği anda, muhalefetini ortaya koyması gibi bir manzarayla karşılaşmış olsak bile, öteki ortaklarına oranla biraz daha yüreklice bir karşı çıkış üslubu içerisinde. Şimdi bu ülkede âdeta

bir gelenek hâline geldi. Memur maaşlarına yapılan zam enflasyonu yükseltiyor. Oysa memur maaşı Cindoruk'un söylediği rakam yani %40 oranında zam görmüş olsa bile, bunun enflasyona etkisi %2 dolayında olduğu rakamlarla ortaya çıkmıştır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir devlet kalkıp da çalışanlarına yani memurlarına işçilerine verdiği ücretin veya zammın enflasyonu yükselttiğini söylememiştir. Bu bize özgü bir politikadır. Bu çarpık yaklaşım bize özgüdür. Dünyada enflasyon diye bir şey kalmadı. Elimizde her ülkenin enflasyon rakamları var. Biz bu konuda da dünyanın ikincisiyiz, enflasyon bakımından ve gelir dağılımındaki eşitsizlik bakımından da dünyanın beşinci yerini tutuyoruz. Şimdi bir hususa dikkati çekmek isterim: Biz Memur-Sen olarak, çok trajik bir maaşla çalışan insanlar olarak, ifade ediyorum, kavgamız memurlarımızın maaşının düzelmesi olarak anlaşılmamalı. Bize şimdi %100 zam verseler bile bu, memurların durumunu iyileştirmeyeceğini ifade ediyorum. Biz ülkemizin çarpık ekonomik yapısının, bu kötü geleneğin değiştirilmesinin kavgasını veriyoruz. Ücret kavgası vermiyoruz, maaş kavgası vermiyoruz, Türkiye'nin kavgasını veriyoruz. Türkiye çok kötü bir biçimde yönetiliyor. Her bakımdan, yalnız ekonomik bakımdan değil, siyasal bakımdan, kültürel bakımdan, sosyal bakımdan yani bu yapının değişmesi lazımdır. Peki, bunu kim söyleyecek, bunu biz söylemeye kendimizi mecbur sayıyoruz. Niçin? Çünkü memur sendikaları bu ülkenin okumuş kesimini şemsiyesi etrafında toplayan sendikalar. Ülkenin meselelerini yakından bilen insanları, bürokratları ve aydınları etrafında toplamıştır. Bu konularda kendilerine düşeni söylemezlerse sorumlu olurlar. Onun için biz diyoruz ki bizim kavgamız, Türkiye kavgasıdır. Bu arada elbette memur kesim de eziliyor, her altı ayda bir önümüze memur maaşı getiriliyor. Bu münasebetle tekrar görüşlerimizi söylemekteyiz.

Mehmet Davut Özülker: *Bu çarpıklığın giderilmesine çeşitli katkılarda bulunuyorsunuz da, bunlar giderildi mi?*

Akif İnan: Katkıda bulunamıyoruz. Niçin? Çünkü hükümet bizi muhatap almıyor. Hükümet kendisi oturuyor, siyasi kararlar alıyor, bize de bunu dayatıyor. İşte memur sendikaları yasal bir zemine otursaydı bir parçacık, hiç olmazsa bizim de sözümüzün ciddiye alındığı bir ortam açılmış olurdu. Biz söylüyoruz her ne kadar kendilerince kanuni bir zemine oturmamış olsak bile, bu bizim hakkımız; çünkü Cumhurbaşkanı dâhil her otoriteyle pekâlâ görüşüyoruz. Demek ki bizim varlığımız bir realite olarak onay görmüştür. Şimdi diyorum ki hükümet çağırсын bizi, benim bütçe imkânım budur, kaynaklarımızı da siz biliyorsunuz. Çünkü bürokratlarınız işin içindediniz, söyleyin bana ne kadar zam verirsem bu ülkenin yapısı kaldırabilir? Biz bunu söyleyelim. %60 civarında memura maaş zammı yapıldığı takdirde bu ülkenin sosyal yapısında, ekonomik yapısında hiçbir çarpılma olmaz; çünkü yerine kaynaklarını göstereceğiz, hangi israf musluklarının kapatıldığı takdirde bu kaynağın oluşturulacağını söyleyeceğiz. Ama hükümet bizi maalesef şimdiye kadar muhatap almadı. Çünkü alacak olursa oyunlar ortaya dökülecek, yapılan yanlışlıklar ortaya konulacak, işte bu yüzden kanunumuzu çıkarmıyorlar. Bu arada bunu da söylemiş olayım. Böyle bir oyunun karşısındayız.

Mehmet Davut Özüiker: Sayın İnan, cuma günü liderler arasında, genel başkanlar arasında toplantı oldu. Önemli bir zirveydi ama bir netice çıkmadı. Bu neticenin Bakanlar Kurulu'ndan çıkacağını bekliyoruz. %20'lik bir karar çıkarsa Memur-Sen olarak ne yapmayı düşünüyorsunuz.

Akif İnan: Bu hükümet, “Eğer maaş zammı yaparsam enflasyonu arttırır.” sözünü hiç kimseye yutturamaz. Şimdi bakın söylüyorum bir yıllık bu hükümet, %77’lerden aldı enflasyonu %100’lere çıkardı. Peki, bu arada bizim maaşlarımıza doğru dürüst bir zam yaptı mı ki 25 puan enflasyonu yükseltti? Bu evvela bir aldatmacadır, kamuoyu bunu bilmelidir. Bize yapılacak maaş zammıyla enflasyon arasında doğrudan bir orantı kurmak yanlıştır. Şimdi bütün bu hesabımıza kitabımıza rağmen yani bu devlet bakınız kamu personeline –1998

yılı rakamıdır- %23,7 pay ayırmıştır, ama faize %39,9. Yani kendi %39,9 faize pay ayırıyor, memur maaşını Cindoruk'un talebi olan %40'ları bile telafuz etmek istemiyor. Bu, gözümüzün içine baka baka yalan söylemenin ve memura zulmetmeye karar vermenin ta kendisidir. Bu arada söyleyeyim ki, bu gidişle hükûmet ayakta kalmaz. Yani amiyane tabirle Abbas yolcuya benziyor, durum bu. Eğer onlar bu zulümlerinde ısrar edecek olurlarsa, yani hükûmet telafuz etmekte olduğu rakam civarında bir zammı bize öngörecektir olursa, işte buradan da ilan ediyorum, Memur-Sen Türkiye genelinde bütün kentlerimizde mitingler düzenleyecek ve bu hükûmeti halka şikâyet edecektir. Niçin halka, tekrar söylüyorum: Memurların maaş kavgasını vermiyoruz, Türkiye'nin heder edilmesinin, Türkiye'nin imkânlarını şuna buna, yandaşa çarçur edilmesinin kavgasını vermekteyiz. Memur maaşı da bu büyük sorunlardan ancak birisidir. Tekrar ifade edeyim, eğer hükûmet bu tutumunda direnirse bizim de sokaklara döküleceğimizi şimdiden ilan ediyorum.

Kanal 7, 22 Haziran 1998

SİYASET KOKAN YAZILAR

AŞIRI NE Kİ?

“Aşırı sağ, aşırı sol” diye ortalıkta dolaşan bir söz var. Ne demek aşırılık? Yani ifrat veya tefrit. İfrat ortalamanın çok üstüne çıkma; tefrit ise ortalamanın çok altına düşme anlamına gelir. Mesela, bir suçta hak ettiği cezanın üstünde bir ceza verilirse bu ifrattır; bunun aksi olur yani hak ettiği cezanın altında cezalandırılırsa bu da tefrittir. Adalet ise hakkını vermektir, haddi aşmamaktır. Yani suçta verilen cezada ifrat veya tefrite gidilirse adaletsizlik olur; adalet çiğnenmiş olur.

İslâm'da ifrat da tefrit de yoktur. Her ikisi de insanı küfre kadar götürür. Her şeyin sınırı çizilmiştir bizim inancımızda. Sahabe sevgisi, Peygamber sevgisinin, o da Allah sevgisinin sınırını aşamaz. Savaş kaçınılmaz olunca ondan yüz çeviremezsiniz, savaşırsınız, düşmanı öldüreceksinizdir ama işkenceyle öldüremezsiniz, muharip olmayan düşmanı bile öldürmeye hakkınız yoktur; öldürürseniz ifrata gitmiş olursunuz, katil işlemiş olursunuz. Savaşın icabını yerine getirmek farz, ifrata gitmek suçtur.

Nedir “sağ”? Biz “yerli düşünce” diyoruz buna. Bu düşüncenin kendi metoduna uygun biçimde, başarıya ulaşmasına çalışıyoruz. Yani düşüncemizin özünden gelen bir anlayış ve disiplin içinde başarıma da-

vasındayız. Başarıya ulaşma işini mesela hızlandırmak için, davamızın anlayış ve disiplinine uymayan yöntemleri kullanmaya kalkarsak bizim bu eylemimiz, doğal olarak davanın özüne aykırı düşecektir. İfrata sapmış olacağız çünkü.

Her davanın ayrı bir yöntemi vardır.

Sağın da bir yöntemi vardır, solun da. Her ikisi de yöntemlerine aykırı eylemlere koyulurlarsa özlerini de birlikte yitirirler. Dolayısıyla işi baştan yanlış tuttukları için, başarılı olamazlar.

Her ideolojinin özü, kendine mahsus bir eylem anlayışına, biçimine sahiptir.

Sanıyorum ki Türkiye'deki sağ da sol da, kendi ideoloji özlerinin eylemlerini koyuyorlar ortaya.

Ne istiyorlar bu ideolojiler? Ülke yönetimine el koymayı istiyorlar! Eylemleri de ideolojilerine uygun bir tarzda yürüyor.

Aşırılık falan yok ortada!

Mesela komünist ülkelerde nasıl gerçekleşmiş komünizm? Aynı yöntemleri uygulamıyorlar mı bugün ülkemizde? O hâlde aşırılık yoktur; o ideolojinin kendi metoduna tam uygun bir eylem vardır realitede.

“Aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız.” diyenler ne demek istiyorlar? Yani sağcılık da olsun, solculuk da olsun, biz bunlara karşı değiliz, ama yönetimi ele geçirmeye kalkmasınlar mı demek istiyorlar? Nasıl olurmuş bu iş? Bu, “Fılan kızı sevebilirsin ama nikâhlamana razı olmam” demek gibi değil midir? Âşıkdaşlığa evet, izdivaca hayır, demek değil midir?

Aklım ermiyor buna.

Bir ideolojide tehlike ya görülür ya görülmez. Şurasına kadar zararsız, burasına kadar zararlı olur mu? “Parça, bütünü habercisidir.”

İdeolojilerin ılımlısı, müfridi yoktur. Bir ideoloji neyse odur. İfrata giderse farzımuhal bir ideoloji, zaten o, ideoloji olmaktan çıkmıştır, dejenere olmuştur, üzerinde konuşulmaya değmez. Türkiye’de tabiatlarına, karakterlerine, yapılarına, özlerine tam bir uygunluk içinde mücadele veren ideolojiler vardır.

Zihin ve ruh tembelliğini bir tarafa bırakıp görmeli gerçeği.

Yok, “aşırı sağa ve aşırı sola karşıyız.” diyenler, “Biz sağa da sola da sempati duyanlara değil, sağa da sola da inanmış olanlara karşıyız.” demek istiyorlarsa bu zavallılığa ancak acı acı gülünür. İnanmanın yanında aşkın yanında ne menem şeydir sempati?

Anlayan varsa beri gelsin.

Yeni Devir, 15 Mart 1977

KADER

Türkiye’de sağ düşüncenin oluşmasında, gelişmesinde Tanzimat’tan beridir resmî tutumun, yani rejimin sürekli engellemeleriyle karşılaşmıştır. Bu bakımdan sağ düşünce, bir yandan kendi ülkesinde ezilmeye, terk edilmeye zorlanırken diğer yandan beynelmilel güçlerin kendisini yozlaştırmaya ya da tüketmeye yönelmiş oyunlarıyla savaşmak zorunda kalmıştır.

Beynelmilel güçler, bizi ortadan kaldırmak için üzerimizde yalnız askerî güçlerle hâkimiyet sağlamanın yeterli ve kalıcı olmayacağını pekâlâ biliyorlardı. Onun için bizi uygarlığımızdan, uygarlığımızın bizi biçimlendirdiği ve yönettiği dünya görüşümüzden, manevi değerlerimizden, kültür ve sanatımızdan uzaklaştırmaya koyuldular. Bunda başarı sağladıktan, içimizde kendilerine uygun aydın bir ekip bulduktan sonra yönetim biçimimizi ve buna bağlı olarak sosyal kurumlarımızı değiştirdiler. Bu değişimden sonra yetişen aydınlar, rejime uygun olarak hep Batı’ya şartlı, ulusal varlığına yabancı veya aykırı olduğu için sağ düşünce her gün biraz daha devletin, yönetimin ve aktüalitenin dışına itildi. Rejimin yetiştirdiği aydınlar, sağ düşünceye bir alternatif olarak bile hayat hakkı tanımadılar. Devlet

Batıcı, aydınları da Batıcıydı artık. (Halksa zaten bu olan bitenlerin dışında bırakılıyordu. Onu hesaba alan yoktu. Bizde yapılan bütün devrimlerde, değişimlerde halk hesap dışında bırakılmıştır hep. Tezgâhlamalar üst kesimde, bürokrat kesimde yapılmıştır.)

Batı, bir yandan bizi uygarlığımızdan koparmaya çalışıyor, öte yandan ekonomik sömürsünü sürdürüyor, diğer yandan da coğrafyamızı parçalamanın hesabını yapıyordu. Zaten son aşaması Osmanlı Devleti'ni parçalamaktı. Bunların hepsi 1839'la 1923 yılları arasında 75 senede gerçekleşti. 1923'ten sonra kurulan rejimle Batıcı düşünce tam anlamıyla gelip yerleşti.

Batı bütün hesaplarını, yalnız Ortadoğu'nun değil dünyanın da bir denge unsuru olan Osmanlı Devleti'ni parçalamak, sömürge alanını genişletmek üzerine kurmuştur. Kendi uygarlığımızdan, dünya görüşümüzden bizi uzaklaştırmaksızın bunu gerçekleştiremeyeceğini biliyordu.

Sağ düşünce, milletimizi kendi dünya görüşümüz içinde geliştirmenin inancındadır.

Sağ düşünce, tarihî misyonumuzu kuşanmanın bir var olma yok olma davası olduğuna inanır.

Bu bakımdan Batı ve Batıcılar, sağ düşünceye düşmandır. Sağ düşünceye, yani yerli düşünceye Tanzimat'tan beridir hiçbir resmî kuruluş destek olmamıştır. Hatta unutturulmaya çalışılmıştır. Zaman zaman sağ düşünceye destek oldukları görüntüsünü veren bazı resmî çevreler, aslında gerçek sağa değil sağı yozlaştırmayı hedef bilen "sağ gölgeler"e omuz vermişlerdir. (O da hesap dışı tutulan halkın bir gün tam bilinçli olarak ayağa kalkıp kendilerinden hesap sormaya yöneldiklerinde savunmaları olsun diye.)

Peki, “imalat hatası” bu sağ, yok olmadan nasıl bugünlere kadar geldi? Her şey kendine karşı olduğu, her yerden horlandığı “Dokuz köyün sahibi dokuz köyden kovulmuş öz yurdunda garip, öz vatanında parya” muamelesi gördüğü hâlde?

Yok olmamamız, gittikçe çoğalmamız büyümemiz, bu davanın sahibi ve koruyucusunun Yüce Allah olmasındandır. Onun lütfuyla bu milletin içinden “Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak!” diye meydanlara düşen bir avuç er kişinin yetişmesiyle sağ bugünlere ulaşmıştır.

Yeni Devir, 29 Nisan 1977

KÖK VE DAL

Dış dünya şartlarının zorlamasıyla 1946'ya doğru Türkiye'de de yavaş yavaş açılan kısmi özgürlük ortamı, toplumumuzu bir yandan çok partili siyasi hayata kaydırırken, öte yandan yazma ve konuşma alanına da solunum yapabilme fırsatı bırakıyordu. Gerçi, rejimin kanunlarında, bunları başışlayan yeni hükümler yer almıyordu ama uygulamada hesaplı bir göz yumma vardı. Yeni siyasi partilerin kurulması, yazarların, sanatçılarn rejimi zaman zaman zorlamaları, aktüalitede yeni bir sosyete oluşturuluyordu. Yani aktüalitenin gittikçe rejimi de aştığı bir çığır açılıyordu.

Aslında aktüalitenin rejimi yönlendirmesiyle rejimin bir aktüalite oluşturması arasında, toplum hayatımız için önemli bir fark olmamıştır. Çünkü özellikle Cumhuriyet dönemindeki aydınlar, rejime uygun olarak temelde Batıcıdır. Çünkü gerek aydınlarımız gerekse yürürlükteki düzen, Batıcılıktan başka hiçbir düşünce biçimini bir alternatif olarak kabul etmemiş; Batıcılık dışında hiçbir dünya görüşüne hayat hakkı tanımamıştır! Her ikisi (rejim ve aydın) bu konuda, ortak bir önyargı içinde bulunmuştur. Bu bakımdan aktüalitenin rejimi aşması, rejimi temelden değiştirmeyi öngören bir biçimde değil, rejim üzerinde yeni düzenlemeler yapmayı tasarlama şeklinde gelişmiştir. Ne var ki bu tasarılar bile düzeni elinde tutan yönetici kesimi

zaman zaman tedirgin etmiş, kuşkulandırmış, aydınlar hakkında kovuşturmalar açılmış, tutuklamalara gidilmiştir. Oysa ortada aydın kesimle rejimin tutucuları arasında ciddi bir ayrılık yoktur, yoktu... Her ikisi de temelde Batıcıydı. Farkları şuydu: Aydınlar, rejimden daha hızlı yol alıyorlardı, o kadar! Rejim, yönetimin yüküyle uğraşırken diğerleri, dış dünyayı izliyor ve o yönde kendilerini kurmaya, geliştirmeye daha çok imkân ve fırsat buluyorlardı...

Bugün yürürlükteki rejimi aşır geçerek yol almış; bir ayağı sokak eylemlerinde, diğer ayağı bütün sosyal kurumlarda olan bir anarşi ortamıyla iç içeyiz. Bu ortam, olanca hüviyetiyle, Cumhuriyet'ten hatta Tanzimat'tan beri yaşanagelen sosyal geleneğin bir uzantısıdır. Batıcı rejimi, sonu "izm"le biten Batı kaynaklı dünya görüşleri bir hayli köşeye sıkıştırmıştır. Çocuk babayı, boynuz kulağı geçmiştir yani.

Kurtuluşu hep kendi dışında arayan bir gelenek kurulduktan sonra, bu geleneğin, değişen şartlara uygun olarak yeni görüntüler kazanması olağandır. Açık konuşalım, bugünkü sol eylem, Batılılaşma maceramızın son ürünüdür, tabii uzantısıdır. Ayrıntılarda, dallarda çekiştiğine kanılmasın, aslında, kökte aynıdırlar. Batı düşüncesinin, çağımızdaki modasıdır sol.

Bu çalkantıdan toplumu kurtarmak için ne yapılabilir?

Nasıl, Tanzimat, Meşrutiyet'i; Meşrutiyet de Cumhuriyet'i doğurduysa Cumhuriyet'in de kendini aşan realiteye baş eğmesi, onun kendi çocuğu olduğunu kabullenmesi ve onunla özdeşleşmesi gerekir. Veyahut da şimdiye kadarki tutumunun tam aksine, hani o bir alternatif olarak bile görmeye yanaşmadığı sağ düşüncenin, daha da güçlenerek duruma el koymasına razı olmalıdır. Sadece "Aşırı sola da aşırı sağa da karşıyız." gibi bir sloganla rejimi ayakta tutmaya yeltenmek, bir binanın çöküşünü badana ve sıvayla durdurmaya çalışmaktan farksızdır.

Yeni Devir, 30 Nisan 1977

DEMOKRASİYE GEÇERKEN

Cumhuriyet, Batılılaşma yolunda varılan son merhale olmuştu. Bu sonuca gelirken Tanzimat ve Meşrutiyet konaklarında eğlenerek eksikler tamamlanmıştı, tedarik görülmüştü. Batılılar, Osmanlı Devleti'ni yıkmadan, Cumhuriyet yönetiminin kurulamayacağını çok iyi biliyorlardı. Dolayısıyla Batıcı anlamda devrimlere girişebilmek için yönetim biçimimizin değişmesi gerektiğine inanıyorlardı.

Fakat içimizdeki cumhuriyetçi kadronun bu devrimleri halka taviz vermeden gerçekleştirebilecekleri konusunda kesin emniyet duygusu içinde değildi. Ulusumuzun uygarlığına, törelerine çok bağlı olduğunu biliyorlardı. Cumhuriyet yönetiminin, özellikle devrimlerin, halkın başkaldırısıyla engellenebileceği ihtimalini hesapta tutuyorlardı. Çünkü gerek Cumhuriyet olsun gerekse getireceği devrimler olsun, Meşrutiyet ve Tanzimat ile kıyaslanamayacak kadar büyük yenilikler getirecekti. İlk iki devrim, sosyal hayatımıza Batı'dan bazı kurumları getirmişse de, öteden beri yaşayagelen geleneksel kurumlarımızı kaldırmamıştı. Yeni ile eski yan yana duruyordu. Gerçi yönetim hep yeniden yanaydı ama eski kurumlar da kaldırılmamıştı. Bir yanda yeni "mektep"ler, öte yanda eski "medreseler" vardı mesela. Ordu ve maliye düzeninde Batılı anlamda bir hayli reformlara gidilmiş, fakat örfi yapımız da sökülüp atılmamıştı. Hele hukuk alanında

Avrupalılaşmaya cesaret edilememişti. Âli Paşa İsviçre'den Medeni Kanunu almamızı teklif ettiği zaman başta Ahmet Cevdet Paşa olmak üzere, hatta o devirde Batı'dan yana olan birçok ileri gelen şiddetle karşı çıkmışlardı. Zaten *Mecelle* de bunun üzerine hazırlanmıştır. Hele hele “hükümdarlığı” ortadan kaldırmak, hiç düşünülüyordu.

Cumhuriyet ise her şeyi değiştirecekti.

Cumhuriyetçilerin gücü buna yetebilecek miydi? İşte bunda Batı'nın bazı tereddütleri vardı. Gerçi, cumhuriyetçilerin bu konudaki düşünce ve kararından emindiler; ama başarabilmek ayrı şeydi. Nitekim Lozan müzakerelerinde yapacağımız devrimleri anlatıp Batılıları inandırmaya çalışırken, Batılılar tereddütlerini saklamamışlardı. Bunu fiilen görmek istiyorlardı. Lozan Antlaşması metin hâline getirildikten sonra, başta İngiltere olmak üzere bazı devletler bunu imzalamadılar. Bu kâğıt üzerindeki hükümlerin yerine getirilmesiydi asıl olan onlarca.

Lozan Antlaşması'nın Batılı devletler tarafından imzalanarak bize gönderilmesi, Türkiye'de yaptığımız düzen değişikliğinden, devrimlere başladıktan sonra sağlandı. Yani gördü ve inandı Batı bize...

Ama İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı dünyası, yeni bir noktaya gelmişti artık. Cumhuriyet kâfi değildi. Demokrasiyi de uygulama-lydık. Şeflik düzeni değişmeliydi. Serbest seçimler olmalıydı. Cumhuriyeti getirenler, cumhuriyetçiliğin bu aşamasına da öncü olmalıydılar. Aksi takdirde yalnız bırakılırdık.

Hem Batı özlü cumhuriyetin ömrü çeyrek yüzyılı geçmişti. Toplumumuz Batı özlü devrimlere oldukça yatkın bir duruma getirilmişti. Aydın kesimin, hemen hemen tamamı Batıcı, devrimci idi. Okullar, yayın kurumları sürekli olarak Batıcı insan oluşturmaya çalışmıştı. Çok partili hayata geçişte Batı'nın korkacağı bir husus yoktu. Yeni

partileri kuracak kişiler, “aydın”lar olmayacak mıydı? Aydınlardan emindi zaten. Batıcılığa aykırı bir davranışta bulunamazlardı. Demokrasi son aşamasıydı Batı’nın. Sosyalizmin gelişmesine bu yolla karşı çıkılabilirdi. Komünizmi böylece geriletebilirlerdi. Halka irade tanıyarak, komünizmin halk iradesine nasıl karşı olduğu ispatlanacaktı.

Halk, bizim halkımızsa, zaten Rusya’ya da, komünizme de düşmandı. Dünyada komünizme karşı cephe tutan devletlere sevgi duyacağı tabii idi. Hele Amerika’ya karşı, düşman olmasını gerektiren herhangi bir tarihî sebep de yoktu... Seviyordu Amerika’yı. 1839’dan beri Batılılaşma hareketleri herhâlde halkımızı da büyük ölçüde Batıcı yapmış olmalıydı. O hâlde, Türkiye’de çok partili düzene geçmenin mahzuru yoktu; çünkü ortam hazırdı. Farzımuhal, halk, Batıcılığa ısınmamış olsa bile iş yine de kolaydı. Onları kendi başlarına bırakıp kendi kendilerini düzenlemelerine, örgütlenmelerine fırsat vermeden, Batıcı aydınların kuracakları partiler vasıtasıyla, kontrol altında tutmak gerekirdi. Bu yol, belki de en sağlam yoldu. Gerektiğinde küçük tavizler verip avutarak asıl konusu, davası ona unutturulabilirdi.

Onun için denenmeliydi demokrasi Türkiye’de...

Yeni Devir, 10 Mayıs 1977

GEÇTİK DEMOKRASİYE

1 945’lerde girişilen demokrasi denemesi, aklın hesaplarını aşan bir hızla yürüyerek, gelişerek 1950’de iktidarı aldı. Bu konuda bugün bile genel yargı, o zamanki iktidar, kendisinin başlatmak zorunda kaldığı demokrasiye doğru dürüst uymak durumunda bulunsaydı, bu iktidar değişikliği daha 1946 seçimlerinde gerçekleşecekti. İktidar, kendi sesinin yankısından kaçan çocuk gibi bu hızlı demokratik gelişmeden ürküntü duymuştu. Fakat hareket başlamıştı artık, ok yaydan çıkmıştı. Halk, uzun bir Şeflik yönetiminden duyduğu sıkıntıyı gidermek adına yeni partinin çevresinde kümelenmişti. Bu bir reaksiyondur. Yeni partinin ne getireceğinden emin olmaktan öte, eski yönetime karşı duyduğu nefretin örgütlenmesiydi. Eski günlerinin devam etmesini istemiyordu halk.

Bu, laiklik adına girişilmiş bulunan, İslâm düşmanlığına karşı halkın başkaldırışıydı. Dinî eğitimin kaldırılması, ezanın Türkçeleştirilmesi, tekke ve türbelerin kapatılması, ibadet yerlerinin sattırılması, yıkılması, halkın içinde bir aksülamel oluşturmuştu. Kendisini dinî göreve adanmış Müslümanların, radyo ve gazetelerde, Halk Evleri sahnelerinde sürekli aşağılanması ve kötülenmesi, geriliğin, bilgisizliğin sembolü hâline getirilerek hep hakarete uğratılması, en azından karikatürize edilmesi, Müslüman çocuklarına gizli gizli Kur’an

öğretmeye çalışan insanların hapislerde süründürülmesi, eski yazılı kitapların toplatılması, yakılması halkın bağrında onulmaz yaralar açmıştı.

Fukara halkın ağır vergiler altında kalması, köylünün muhtar, jandarma ve tahsildar aracılığıyla sıkıştırılması, devlete karşı korku ve güvensizliğe sebep olmuştu.

Aydınlar, öğretmen-imam imajı etrafında halkın moral değerlerine saldırıyorlardı.

Başlarından Dünya Savaşı felaketi geçtiği hâlde, yeniden ayağa kalkmış, kendini toplamış devletler varken, Türkiye ekonomik güç sıralamasında her yıl biraz daha gerilere düşüyordu. Kalkınma hızı dünyada en yavaş olan ülkelerinden olmamıza rağmen, devrim ve devrimcilik heyecanını sürdürüyorduk. “Muasır medeniyet seviyesine ulaşmak” aydınların ağzında sakızdı. Artık Batılı olduk, ilerliyoruz dünya bize değer veriyor safsatalarıyla avunuyor, halkı uyutuyorduk.

“Demir ağlarla ördük yurdumuzu dört baştan / On yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan” gibi teranelerle yılları geçiriyorduk. Devden düşmüştük ama hâlâ hop hoptan geri kalmıyorduk.

Endüstri diye bir şey yoktu. Okullarda “Yerli Malı Haftası” incir, üzüm, portakalla kutlanıyordu. Ziraat hâlâ en ilkel biçimde yapıyor, az nüfusumuza rağmen kendimize yetecek buğdayı üretemiyorduk.

Milletin karnını doyuramadığımız hâlde, ondan Avrupalı kılığa, kıyafete bürünmesini istiyorduk zorla; moda gereği, Avrupa’dan şapka ve baston ithal ediliyordu.

Harf devrimi yapılmıştı. Öğrencilere, gençliğe ders kitapları dışında, okuyabilecekleri eser bırakmamıştık.

Köylü, milletin en hakir insanlarıydı.

Fazla uzatmaya gerek yok, böyle görüyordu, böyle bulmuştu halk kendisini. Onun için, bu düzenin devam etmesini istemiyordu. Kendisini bu düzenden kurtarması için kim çıksaydı karşısına onu tutacaktı. “Yeter!” diyordu artık halkımız. Bunu bilen yeni parti, havaya kalkmış bir el ve altında “Yeter” yazısı olan afişlerle seçime girdi.

Kendi varlıklarını bu millet için bir “lazıme” görenlerin dışında herkes, bu seçimi yeni partinin kazanacağını biliyordu.

Yeni parti, yani Demokrat Parti, Batı dünyasının demokratik düzen anlayışını bir hayli benimsemiş ve Cumhuriyet geleneği içinde de önemli görevler almış bir kadronun partisiydi. Cumhuriyetçi ve Batıcı ağacın “devletçi”, “otoriter” dalını değil; “liberal”, “demokrat” dalını seçmişlerdi.

Yeni Devir, 12 Mayıs 1977

DEMOKRASİ Kİ...

1950 sonrası iktidarı da Batıcıydı, laikti; ama demoklattı. Halkın eğilimi ile laisizm arasında bir dengeleme kurmayı kolladı hep. İslâmî bir hayat nizamının özlemi içinde bulunan halkın bu eğilimini –ki bunun kendini iktidara getiren baş unsur olduğunu iyi biliyordu– cevapsız bırakmayacaktı. Çünkü bu, eğilimi için bir çıkmaz olurdu. 1945’lerden sonra değişen dünya ve ülke şartları, özgürlük ve çok partililik modası, bu eğilimi göz önünde bulundurmaya bir “şart” hâline getirmişti. O dönemlerde bazı öncülere ve güdücülere de kavuşan İslâmî eğilim, kendi başına bırakılırsa kendini çok daha geniş biçimde örgütlenme ve mevcut düzenle direkt kavgaya girme imkânı arayacaktı. Ne Batı ne de Batıcı Cumhuriyetçiler buna razı olurdu.

Bütün devrimlere ve halkı değiştirme çabalarına rağmen, halk bir noktada oldukça sıkı olarak hâlâ duruyor ve direniyordu. Aydınlar, istemese bile bir realiteydi bu durum, yani direnme.

Demokrat Parti, halkla ilgi kurarak bu potansiyeli başka bir mecraya akmaması için, demokrasinin isteği doğrultuda bir kanala sokarak kontrol altına alma, iktidarının tarlasını sulatma yolunu seçti.

Laikliğin dinsizlik olmadığını, dinsizliği reddettiklerini ilan ediyorlardı.

Ezanın, geleneğine uygun şekilde okunmasını sağladılar.

İlahiyat Fakültesinden sonra, İmam-Hatip Okullarının da açılması gerçekleştirildi, resmî Kur'an kursları başladı. Müslümanların, din görevlilerinin çığneden onurunu okşamaya koyuldular. Dinî görevlerin yerine getirilmesi artık kınanmıyor, aksine sevimli bir hareket olarak karşılanıyordu. Kutsal gecelerde radyo, mevlit yayınlıyordu. Devletin ileri gelenleri, hükûmet üyeleri, dindar görünme yoluna girmişler, dinî kelime ve istilâh kullanıyorlar, halkın artık "hür" ve "serbest" olduğunu söylüyorlardı. "Müslümanlık irtica değildir. Bu millet Müslümandır ve Müslüman kalacaktır." gibi beyanlar, halkı çok sevindiriyor, duygulandırıyor ve hükûmete, devlete bağlı, onu seven ve destekleyen insanlar hâline getiriyordu.

Zaten hedef, halkın gönlünü kazanmaktı. Onu devlete bağlamaktı.

Halk; laik, demokrat cumhuriyete kolaylıkla bağlandı.

Cumhuriyet'ten bu yana, araya büyük bir boşluk girdiği için halk, bu yönetimin, kendinin kulaktan duyduğu, bir bilinç ve kültür olarak değil de bir duygu olarak tanıyıp işittiği idealinin yönetimiyle ayniyet içerisinde sanıyordu. Kendisinin idealiyle devlet özdeşleşmişti artık halka göre, hep daha önceki yönetimle mukayese ediyordu ve Demokrat Parti'yi, Müslümanlığı getiren bir parti sayıyordu.

Gerek hükûmetin gerekse halkın bu durumu, devrim terbiyesi almış, kendilerini aydın, ileriye gören çevreleri ve muhalefeti alabildiğine rahatsız etmeye başlamıştı. "İrtica hortlamış, devrimler elden gidiyordu" onlarca. Bu psikoloji ve muhalefet duygusu giderek onları "ilericilik" yolunda daha da pekleştirerek solculuğa kadar götürecektir.

Her neyse halk çoğunluğu hâlimden memnundu.

Memleket ekonomisi daha geniş bir alana ulaşmış; çoğu montaj bile olsa endüstri canlanmış, ziraat kabuk değiştirmiş, makineleşmiş; köylünün, esnafın hayat seviyesi bir hayli yükselmiş, daha iyi bir hayat şartı bulma ümidiyle köylerden şehirlere insan akını başlamıştı. Halkın karnı eskisi gibi aç değildi. Artık yalnız zengin çocukları değil, köylü çocukları da okuma fırsatı buluyorlardı. Bütün bunları bu hükümet, demokrasi sağlamıştı.

Çok sıkıntılı günlerden, bugünlere ulaşılmıştı.

Jandarmanın dipçiğinden kurtulmuştu.

Yol Vergisi veremediği için kimse kendisinin çulunu, tavuğunu sat-tırmıyor, hapse attırmıyordu.

Şikâyeti olduğu zaman dilekçe yazdırabiliyordu. Gidip derdini savcıya da, polise de, partiye de anlatabiliyordu.

Çocuğuna okullarda eskisi gibi padişahlara, halifelere küfür ettirilmiyordu.

Başka ne istesindi halk. İki devrin farkı ortadaydı işte.

Gerçi ilk Cumhurbaşkanı Koruma Kanunu çıkmıştı; Masonluğu kaldıran kanun teklifi Meclis'te reddedilmişti; Nurcular, Ticaniler tevkif ediliyordu; Necip Fazıl hapisten hapse gezdiriliyordu; ama ne yapalım, bu kadar kabahat kadı kızında da olurdu. Yine şükretmeliydik, nereden nereye gelmiştik.

Yeni Devir, 13 Mayıs 1977

SANDIK BAŞI

Seçimlere katılma oranının gittikçe düşmesi üzerinde bir hayli yorumlar yapılmaktadır. Beliren ortak kanaat, seçime katılmayanlar, düşünce yapısı olarak sağdan yana olan vatandaşlarmış. Doğrudur. Öyle sanırız ki özellikle geçen seçimde solda yer alan parti, kendisine oy vermesi mümkün ve muhtemel olan bütün seçmenlerin oylarını almıştır. 1946'dan beri katıldığı her seçimde, hep azınlıkta kalan bu partinin geçen seçimde oy nispetini yükseltmesi, her hâlde partilerinin siyasal geleneğinden uzaklaşmasıyla çok yakından ilgilidir. Günü gününden beri sola açık olan bu parti, kendisinin koruyuculuğu sayesinde gelişen daha aktif sol gruplara karşı bütün kapılarını sonuna kadar açmak hususunda hep gecikiyordu. Çünkü kendisinin her şeye rağmen geleneksel bir yapısı vardı. Solun da kendisinin bu geleneksel yapısı içerisinde kalmasını, daha ilerilere varmamasını istiyordu. Bazı doğmalarından, hele hele Kemalizmden ayrılmak, aklına ters geliyordu. Oysa kendisinin kanatları altında gelişen daha radikal solcu bir kamuoyu oluşmuştu. Bunlar, analarıyla zaman zaman çatışacak bir güce ve sayıya ulaşmışlardı. Özellikle üniversite, basın ve sendikal kuruluşlarda küçümsenmeyecek bir ağırlıkları vardı. Eğer bu parti, bu ağırlıklarla kesin bir işbirliğine yönelmez ve kan

tazelemesi yapmazsa, daha düne kadar kendi himayesinde olan bu güçler, elbette ayrı bir parti oluşturacaklardı. Nitekim öyle de oldu. TİP'in kuruluşunda bu temel gerçek vardır. CHP, parti olarak, kendi kamuoyunun gerisine düşmüştü. Bu durumda erimesi, küçülmesi gittikçe artan bir hızla devam edecekti.

Bunu anladı CHP ve “Göbekli” adını verdikleri gelenekçileri tasfiyeye yöneldi. Önce “Güven”, sonra “Cumhuriyetçi” diye iki grubu, sonra, değişmez liderlerini ayırdılar içlerinden. Artık kendilerini “yeni”lemişler, kamuoyuna ulaşmışlardı. Geçen seçimden daha başarılı çıkmalarını bu yenilenmeyle izah etmek gerekir. Çünkü yalnız aydınlar değil, halk da değişmeden, yenileşmeden yanadır. Bir siyasi kümelenişteki biteviyelik, yeknesaklık, zamanla halkta da bıkkınlık doğurmaktadır. Hele hele halk, öteden beri, kendi düşüncesine yakın bulduğu aydını, hep dinleyegelmiştir. CHP eğilimli halk da hep kendi yanında göregeldiği fakat zamanla daha ilerilere varan bu “yeni” aydınına uymaya hazırды. Devrimi ve devrimcileri benimseyen kesim olarak CHP tabanı, daha ileri bir devrim anlayışına karşı olamazdı. Partinin daha önceki seçimlerde belirttiği durağanlık, statükoculuk yüzünden içinde bulunduğu bıkkınlığı üzerinden atarak sandık başına koştı halk, “yeni parti”sini destekledi. Hatta, partilerinin ipini ellerine geçiren grup, kendisinden çok daha ileri noktada olduğu hâlde, ürküntü duymadan bir ramazan günü gidip oyunu verdi partisine halk. “Yeni CHP” ve “Akgünler” sloganı tutmuştu artık.

Kısacası, CHP alacağı oy tavanına ulaştı bu seçimde. Bütün seçmenlerini sandık başına götürdü. Hatta geçen seçimde çok aktif rol oynayan “militan”ların çabalarıyla, müteredit vatandaşlardan da yaygın propaganda sonucu bir hayli oy almıştır CHP.

Sandık başına gitmeyenler “sağ”dan yana olan vatandaşlardır, doğru. Düşünürsek sebebi açıktır bunun. Anlatalım mı yine de?..

Yeni Devir, 22 Mayıs 1977

HALKIN GERİSİNDE KALMAK

CHP tarihî yenilgilerini devam ettirmemek için nasıl kendi kamuoyuyla özdeşleşmeye yönelip kendisini “yeni”leyerek siyasi hayatında bir sıçrama yaptıysa, sağ siyasi kuruluşlar da kendilerini yeni baştan düzenlemeye mecburdurlar. Aksi takdirde sandık başına gitmemek suretiyle sağ halkın, sağ partileri boykotu devam edecektir.

Gerçekten sağ siyasi hareketler, sağın kamuoyuna nispetle çok arkalarda kalmıştır.

Peki, bu sağ kamuoyu nasıl oluştu?

Sol kamuoyu, CHP'nin şemsiyesi altında oluştu demiştik. Sağ kamuoyu, sağ partilerin ve iktidarın yedeğinde oluşmadı, bu kesin... Sağ iktidarlar döneminde, sağ düşüncenin kavgasını veren birçok fikir ve sanat adamı, inanç önderi hapislerde çürütülmedi mi? Büyük eziyetler görmediler mi? Ama bunlara rağmen gerek sağcı önderler gerekse oluşturdukları kamuoyu, sağ görüntülü siyasal kuruluşları tutar göründüler. O zamanki şartlar içinde buna stratejileri gereği mecburdular. Kamuoyunu bu iktidarları tutmaya teşvik ederlerken, öte yandan kamuoyunu, bu noktaları da aşacak biçimde eğitiyorlardı. Bu gelişme, büyük bir hızla devam etti. Hız arttıkça, sağ partilerle aralarındaki uçurum da genişledi. Bu yüzden sandık başına gitmez oldu bu halk...

Akla gelebilir, denebilir ki, bugün ülkemizde, sayısı milyonlara ulaşan böyle bilinçli, aydın bir sağ kamuoyu var mıdır gerçekten? Bunlar örgüt müdür ki hep birlikte davranıyor, toptan protestoya gidiyorlar? Hangi dergiler, gazeteler bunların yayın organlarıdır? Böyle, satışı milyonları bulan yayın organları var mı?

Hayır, bu halk, örgüt değildir. Böyle yayın organları olsa bile, onları izleyecek bir kültür düzeyinde de değildir, gerçekten.

O hâlde?

O hâldesi şu: Bu meselelerle uğraşan sağ aydın bir nesil olmuştur ülkemizde. Sayıları sınırlı bile olsa, bir toplulukturlar, yazarları da vardır, konuşmacıları da. Büyük bir yekûn belirtmese bile okuyana vardır, dinleyenleri vardır bunların.

İşte sağın kamuoyu bu çekirdektir. Kemiyyet olarak öyle çok değil. Ama her yerde, her şehirde, kasabada bunlardan bir halka mevcuttur. Yani nereye bakarsanız, orada aydın bir sağ grup görebilirsiniz. Sağdan yana olan halk bunlara inanıyor, güveniyor. Gelip fikrini danıştığı, konuştuğu, dinlediği bunlardır. Bunlar, yani bu çekirdek gruplar, bir yerleşme bölgesinde, nasıl bir siyasi tavır alıyorlarsa o çevrenin sağdan yana olan hakkı da onlara uymaktadır. Kendisini istismar etmediğini, sağlam düşünceli, ahlaklı, faziletli, inançlı, bilgili olduğuna şahit olursa halk birilerinin, bir grubun etrafında hemen toplanıverir. Dinler onları.

Bunları dinleyerek, toptan direnişe geçmiştir halk... Sandık başlarına gitmemiştir.

Bilerek, inanarak yani...

Yeni Devir, 24 Mayıs 1977

BUZLAR ÇÖZÜLÜR MÜ?

Aslında Cumhuriyet'ten bu yana, hatta Meşrutiyet'ten bu yana Türkiye'de bir sağ parti ve iktidarı görülmemiştir. Tanzimat'tan sonra resmen Batılılaşma yoluna girmemiz, ülkemizde sağ düşünceyi politika alanında da saf dışına itmiştir. Resmî tutum, sağ düşünceyi, geriliğimizin sebebi olarak görmüştür.

1945'ten sonra çok partili hayata geçilmesine rağmen, sağ karakterli bir parti kurulmasına imkân verilmedi. Kısacası sağ düşünce, resmen gündemden çıkarılmıştı.

“Devrimcilik”, “ilericilik” furyası, sol düşüncenin gelişmesine, himaye görmesine yarıyordu.

Sağ düşünce ise ancak birkaç fikir ve sanat adamının, birkaç inanç erinin çabalarıyla baş başaydı. Türlü kahr, şiddet ve zorluklara göğüs gererek bu düşünceyi yayan bir avuç insan, iğneyle kuyu kazarcasına bir yandan sağ düşüncenin aydın neslini yoğurmaya, öte yandan bozulmaya terk edilmiş halkı diri tutmaya gayret ediyorlardı. Bugün ülkemizde oluşmuş bulunan sağcı aydınların ve onların

çevresindeki kamuoyunun tümü, bu gayretlerin ürünüdür. Sağ nesil ve onların kamuoyu, gayriresmî çabalarla oluşmuştur. Hiçbir resmî güçten, partiden, sağcı sanılan hükûmetlerden himaye görmemiştir. Ve asıl sağ, budur.

1950'den sonra kurulan ve sağ karakterli sanılan bazı hükûmetler, temelde, bu sağdan yana olmamışlardır. Onların sağcılığı, solda yerini almış diğer partiye veya daha önceki hükûmetlere, bazı konularda şiddetle karşı olmaktan öteye geçmemiştir. Temel düşünce olarak Batıcıdırlar, laiktirler. Batılı anlamda ancak sağcıdırlar, dincidirler. Ve bizdeki asıl sağa, “aşırı sağ” diyerek karşıdırlar. Ama iktidarı ellerinde tutmak için, zaman zaman bu “aşırı sağ”a, karanlıkta göz kırpmışlardır. Bu göz kırpmaya, gerçekten de işlerine bir hayli yaramıştır. Hatta bazı eksik bilinçli sağ çevrelerde bir “kurtarıcı” olarak karşılanmalarını sağlamıştır.

Hâlâ bazı çevreler, bazı iktidarları sağcı olarak görmeye devam etsinler... Gerçek budur ki Türkiye'deki asıl sağ, hiçbir zaman için kendini temsil eden iktidara malik olamamıştır. Ucundan, kenarından gösterilen bazı teveccühler, bir oy avcılığı hesabına dayalı olmuştur bu hükûmetlerin. Ve asıl tespit ve teşhis, bu hükûmetlerin de Türkiye'deki sağ düşünce bağluları tarafından, bir sol akım sayıldığıdır. Çünkü sağ düşüncenin, yerli düşüncenin dışında kalan her hareket, sağa göre, solda yerini almıştır. Aralarında olsa olsa bir derece farkı vardır. Batıcılığın her türlü soldur sağa göre. Batılı anlamda sağcı bile olsalar, sol sayılmaktan kurtulamazlar.

Sağcı gibi görülen bu partilere ve hükûmetlere, asıl sağcılarımız da zaman zaman “sağcı” diyorlarsa bu sırf bir anlatım kolaylığı olsun diyedir. Diğer sol, beynelmilel sol aralarındaki farkı vurgulamada kolaylık olsun diyedir. Yoksa asıl sağ, “efradını cami, ağyarını mânidir.”

Bütün bunların hesabını yapan bir sağ kamuoyu vardır Türkiye’de artık ve sağcı geçinen iktidarların, sağ olmadığını bilir. Tanzimat’tan beri bütün siyasi gelişmelerin, sağı hiç tutmadığını bilir. Bu sağ görüşlü partileri, “ehven-i şer” anlayışı içinde tuttuğunu da bilir. Ve artık kendisi, ülkenin en diri kamuoyu olmuştur, bunu da bilir. Onun oy kullanmaması, sandık başına gitmemesi, bir karar içinde, bilinçli bir karar içinde, yani bir protesto içinde bulunduğu sonucudur. Ve en önemlisi, yeni kararlar arifesinde olduğunun sonucudur. Basit bir “tembellik”, “bıkkınlık” değildir oyunu kullanmaması. Bilinçli bir direniştir. Sağcı geçinen partilerin, kendisine kıyasla çok gerilerde kalmış olduğunu görmesindedir. Öyle bir sağ kamuoyu oluşmuştur ki Türkiye’de, kendini sağcı ilan eden partiler, bu kamuoyunun çok arkalarında kaldılar. Bu ilkeği, bu yutturmacılığı çok iyi değerlendirdiği için protestoya geçti halk. Ya kendisiyle, hiç olmazsa, aynı hizaya gelir siyasi kuruluşlar ya da eriyip gitmeye razı olurlar. CHP nasıl, kendi aydın neslinin hizasına gelerek, kendini yeniledi ve tam solda yerini aldıysa bunlar da, bu sağcı partiler de sağ kamuoyuna ram olmaya mecburdurlar. Aksi takdirde, bir süre sonra tükenirler.

Çünkü sağın kamuoyu, kendisini gereği gibi yansıtmayan, realite dışı sağa artık tahammül göstermiyor. Çok yeni bir kuruluş olduğu hâlde geçen seçimde MSP’nin başarısını bu gerçekte aramalı.

Kendisini temsil eden bir siyasi kuruluşu bulursa halkımız, bu protestoyu durduracaktır yavaş yavaş. Çünkü her şeye rağmen halk ağır davranır. Bu temkinindedir onun.

Yeni Devir, 25 Mayıs 1977

İKİNCİ 27

Cumhuriyet'in ikinci 27 yılı nasıl geçti.

1950'deki iktidar değişikliğiyle Türkiye, yeni bir döneme giriyordu. Her ne kadar bu yeni iktidarın kadrosu aynı zamanda ilk 27 yıllık devrenin de ileri gelenleri idiysen de farklı bir yanları da vardı. Gerçi cumhuriyetçilik, Batıcılık, laiklik konusunda temelli bir ayrıcalıkları yoktu. Hepsi bu kavramlara yürekten bağlıydılar. Devrimler doğrutusunda düşünen insanlardı. Ama demokrattılar. Düşünce özgürlüğüne, belli bir sınıra kadar olsa bile, hayat hakkı tanıyorlardı. Halkın eğilimlerine ve iradesine daha saygılıydılar. Ekonomik anlayışları, devletçilikle birlikte, özel teşebbüse de oldukça geniş alanlar bırakıyordu.

Yani hür demokratik dünyanın ulaştığı ve bize de telkin ettiği sisteme oldukça yakındılar.

İktidarlarının ilk dört yılı, fanatik devrimci olmayan aydınlarla halkın çoğunluğunun sevinçle karşıladıkları bir dönem oldu. Üniversite, ordu ve basın çevreleri, demokrasiye geçişin heyecanı içinde mutluydular. Ama daha sonra bu çevreler, seçim sonunda bir paniğe kapılmışlar, bu tecrübesiz ve yeteneksiz sandıkları partinin elinde

ülkenin yeni bir maceraya sürükleneceğinden korkmuşlardı. Göz açıp gördükleri yönetimin ve kendilerine “kahraman” diye belletilen şeflerin dışında, bazı tecrübeleri olsa bile, hiçbir kadronun memleketi idare edemeyeceklerini sanıyorlardı. Cumhuriyet bataabilir, devrimler elden gidebilirdi onlara göre. Çünkü şefler ve devrimler, bir tabu idi gözlerinde, onları olağanüstü varlıklar ve nesnelere olarak görüyorlardı.

İktidarı kaybeden Şef, bu yeni kadronun az bir zaman hükûmette kaldıktan sonra gelip kendisinden memleketi yönetmeye devam etmesini isteyeceğini düşünüyordu.

Tam aksi oldu.

1950-54 yılları herkesi memnun etti.

Ülkede büyük bir kalkınma görüldü. Fabrika, yol, okul, baraj yapımları başladı. Tarım, motor ve gübreye kavuştu. Yeni iş alanları doğdu. Kazanç arttı. Kuyruk ve karne artık bir acı hatıraydı.

Dinî inanış eskisi gibi horlanmıyordu. Müslümanlar acıyı, hüznü büyük ölçüde geride bırakmıştı. Ve olanca gücüyle bu yeni iktidarı tutuyorlardı. Özgürlüğe bir pencere açılmıştı. Kapılar da açılabilirdi zamanla. Her şey birdenbire olamazdı çünkü. 27 yıllık yıkımın birden tasfiyesi kolay değildi.

1954 seçimi, sabık iktidarı tamamen silinme noktasına getirdi. 1950'den daha güçlü, tecrübeli ve moralleri yüksek olarak devleti yönetmeye başladı iktidar.

İktidar artık bir güven duygusu, bir nefis emniyeti içerisine giriyordu. Halkın, kendilerine gösterdiği teveccühün bitip tükeneyeğine hiç ihtimal vermiyordu. Bundan böyle de bütün seçimlerden galip çıkacaklarına inanıyorlardı.

Bu durum Şef'i ve kadrosunu telaşlandırmıştı. Bütün eski yan güçlerini, yeni baştan düzenlemeye, daha programlı, sert bir muhalefete yöneldiler. Şef, tarihî kişiliğini bu muhalefette geniş ölçüde kullanarak, ülkenin tehlikeli bir yola itildiğinin propagandasına koyuldu. İktidarın her tutum ve davranışında, tehlikeli bir oyun olduğu, devrimlerin ve Cumhuriyet'in bir maceraya sürüklendiği, artan dış borçların yeni bir kapitülasyon olduğu ilan ediliyordu. Eski Şef'in böyle konuşması, özellikle Cumhuriyet terbiyesiyle yetişmiş olan aydın çevrelerde ilgiyle karşılanmaya başladı. Bu ilgi giderek tasvibe ve inanmaya dönüşüyordu.

Ve 1957 seçim sonucu, gerçi bir iktidar değişikliği yaptırmadı, ama muhalefetin yıpratma politikasının oldukça başarıya ulaştığını ortaya koydu.

Yeni Devir, 26 Mayıs 1977

1950 seçim döneminde muhalefetin dilinden düşürmediği bir cümle vardı: “27 yıl bu millete çektirmediklerini bırakmadılar, yeter artık!” Köylüsünden meydan hatiplerine kadar herkes, halkın çoğunluğu, geçmiş 27 yılı hep bir ağızdan protesto ediyorlardı. Gerçi büyük çoğunluk, geçmiş devrin liderlerini pek ağızlarına alamıyorlardı ama 27 yıla karşı çıkararak içlerini boşaltıyorlar, teselli oluyorlardı. Aslında 27 yıla karşı çıkmakla, o devrin liderlerine karşı çıkmak arasında öz farkı yoktu. Olsa olsa bir üslûp farkıydı bu. Bu üslûp farkına sebep de her şeye rağmen, 27 yıllık baskı yönetiminin korkusunu, ezilmişliğini silkip atamamış olmaktı. Halk hem o yönetimin değişmesini istiyor hem de bunu bütün boyutlarıyla ilan etmekten korkuyordu. Eğer yönetim değişmezse, kendisinden bu sözlerinin intikamı alınır diye korkuyordu zahir.

Gerçekten de ürkek, çekingen, hakkını istemekten korkan bir halk olmuştu. Çok defalar, kendisini yüreklendirmek isteyenleri bile, dinlemekten çekinmişti. “Yerin kulağı var.” diye tedirgindi. Çünkü kabak hep kendi başında patlıyordu halkın.

Ama 1946 seçimi halk için bir tecrübe olmuştu. Biraz daha direnirse, iktidar değişebilirdi. Mevcut iktidar, ele güne karşı bütün seçim sonuçla-

rını ters yüz edemezdi. İçte de dışta da beş paralık itibarımız kalmazdı o zaman. Bunu kimse göze alamazdı. Geçen seçimin dedikodularını tazelemek, gerçekten sırtlanılamayacak bir yükü. Meclis'teki muhalif grup, dört yıl kök söktürmüştü iktidara. İyi kötü bir basın oluşmuş, bunları halka aksettirebiliyordu. Bütün bunlar, halkı bir hayli cesaretlendiriyordu. Geçmiş 27 yıla karşı çıkıyordu artık.

Bu karşı çıkış başarıyla sonuçlandı.

Bugün o 27 yılın üstünden bir 27 yıl daha geçti.

İlk 27 yılın 15 yılı, sonuna doğru hızı azalan devrimlerle geçti. Bu hız azalması, yapılması tasarlanan her devrimin gerçekleştirilmiş olmasıyla ilgilidir. Devrimler tamamlanınca, heyecan hızı düşmüş, daha sakin bir ortam oluşmuştu. Baş gösteren bu sükûnet ortamı, devrimlerin uygulamada karşılaştığı güçlükler dolayısıyla halkta bir reaksiyon birikimine de yol açıyordu.

Bu ilk 15 yıldan sonraki 5-6 yıl, yani rejimin ikinci şefinin yılları, bu hız azalmasının ve reaksiyon duygusunun gün yüzüne çıkmak için fırsat kolladığı yıllardır.

27 yılın son 5 yılı ise bir yandan demokrasiye geçme mecburiyetinde kalan, öte yandan kamuoyunda gittikçe çoğalan muhalefet duygusunun örgütlenmesiyle başı bir hayli sıkışan yönetimin en bunalımlı devridir.

1950'de ömrünü tamamlayan 27 yıla, toplu bir göz atıldığında görülen gerçek şudur:

Aslında ülke, ekonomik büyüme açısından dünyanın gelişme hızına kıyasla her yıl biraz daha alt sıralara düşmektedir. Hiçbir büyük endüstri hamlesine şahit olamıyoruz. Çok önemli bir gelişme potansiyelimiz olduğu hâlde bu, harekete geçirilememektedir. Dünya savaş-

larından büyük yaralar alan birçok ülke yeniden dirildiği hâlde bizde hiçbir canlılık belirtisi yoktur. Ekonomide ne iç kaynaklarımızı harekete getirebiliyoruz, ne de dışa açılmaya cesaretimiz var. Devrimleri yaptıktan sonra Batı da, bizi ekonomik bakımdan yalnızlığa terk etmiştir. Hatta yalnızlıktan öte, derlenip toparlanmamıza hiç razı değildir. Her şeye rağmen eski devî, ayağa kaldırmak istememektedir.

Yeni Devir, 27 Mayıs 1977

KARGAŞALIK DEVRİ

Cumhuriyet Türkiye'sinin politika hayatında maruz kaldığı kargaşalık, 1957 seçimlerinden sonra başlamıştır.

Adı Cumhuriyet, fakat yönetim biçimi Şeflik olan önceki dönemlerde bir sükûnet vardı. Canlılık, devrimci kadroda görülüyordu. Devrimler birbirini izliyordu. Resmî kurumlar, bu devrimlerin yaygınlaşmasını ve eğitimini üstlenmişlerdi. Devrimlere karşı çıkma eğilimleri şiddetle cezalandırılıyordu. Bu cezalandırma korkusuyla gerek devrimlerden yana olmayan aydınlar gerekse halk bir korkuya kapıldığı için, her yerde bir sessizlik, sükûnet hüküm sürüyordu.

Bu durum çok az değişikliğe uğrayarak 1945'lere kadar devam etti. 1945-50 yılları, demokrasiye geçiş dönemi olduğu hâlde, politika hayatımızda, yeni bir canlılık görüldüğü hâlde, yine Şefliğin hükümlerinde olduğu bir dönemdir. Sınırlı, güdümlü bir hürriyet vardır. Tabuların eleştirilmesine izin yoktur.

1950 seçimi bir şok olmuştur. Sabık iktidarı apıştırmıştır. Yeni iktidar heyecanlı, içinde başarısından emin olmak ihtiyacını barındırmakla birlikte, kuşklarını yenemeyen bir telaş yüklü. Eski iktidara ikide bir hesap verme gereğini duymakta. Onları kızdırmamaya çalışmakta. Hatta halkın kendilerine gösterdiği teveccühten bile ürkererek, bu teveccühün taşkınığa dönüşmemesine dikkat etmekte.

Ama bu yeni hükümet, giderek cesaretlenmekte, şahsiyetlerine yönelmektedir. Zamanla halka daha da ısınmakta, onların eğilimleri doğrultusunda icraata koyulmaktadır. Etraflarında bir aydın halka da oluşmuştur. Halk, ittifaka varacak bir çoğunlukla kendilerine yönelmeye başlamıştır. Halktan ve aydınlardan buldukları cesaretle, bir yandan kendilerine bir yön bulmaya çalışırken, öte yandan da ülkeyi yönetmeye ve yönlendirmeye başlamışlardır.

Sabık devirse kendilerini, daha gereği gibi ciddiye almamıştır. Aristokrat yapıları dolayısıyla mevcut iktidarı kendilerine pek muhatap saymamaktadırlar. Tepeden bakmaktadırlar hâlâ. Bir şaşkınlık sonucu, değişiklik yapma duygusuyla halkın, bunları iktidara getirdiğine inanıyorlar. Düşükleri ufak tefek yanlışlıklar yüzünden, halkın kendilerine güvenmiş olduğunu sanıyorlar. Her şeye rağmen halkın bu güvenlikten vazgeçeceğine, kendilerini anlayacağını bekliyorlar. Halk, bir bakıma yanılıya düşmüştü, bir seçim sonra bunu anlayarak kendilerini tekrar iktidara getirecekti.

Çünkü halkı, adam eden kendileriydi. Bu kadar devrimi bunlar için yapmamışlar mıydı? Vatanı kurtaran kendileri değil miydi? Batılı bir devlet, millet hâline yükseltmemişler miydi? Ne hizmetler yapmışlardı memlekete. Demokrasiyi de getiren onlardı. Bu demokrasinin yerleşmesi için bir müddet iktidardan uzaklaşmaya da katlanacaklardı. Onların büyüklüğünü halk elbette anlayacak, demokrasinin bir cilvesi sonucu, bazı vaatlere inanarak düştüğü yanılığdan ayrılarak kendilerini tekrar iktidara getirecekti. Bundan emindiler.

1954 seçimi bu hesapları allak bullak etti. Siliniyorlardı. Yeni bir stratejiye yönelmeliydiler.

Başka şekilde iktidara gelemeyeceklerdi. Karşılarındaki iktidar, artık değişmiş, güçlenmiş, yüreklenmiş, tecrübe kazanmıştı. Millet de arkasındaydı onların.

Gündeme bu iktidarı yıpratma alınmalıydı.

Bu hırsla yola çıkıldı. Çok keskin bir muhalefet başladı. Üniversite ve basınla eski bağlar tazelendi. Paşalık titriyle orduyu etkileme zor olmayacaktı. Bir sivil-asker aykırılığı köpürtülecekti. Ordu, bizde devirler boyu devrimciliğin vurucu gücü olarak görev yapmamış mıydı? İşte şimdi devrimler tehlikedeydi. Bir generalimize bu hükümet, bu halk, bir Amerikalı çavuşa gösterilen rağbeti bile göstermiyordu. Komutanlarımızın üstünde görev almışlardı yabancı subaylar. Karargâhlarını bile yabancılar teftiş ediyordu. Bu, millî duygularımıza aykırı değil miydi? “Her mahallede bir milyon” türetilirken ordumuz aç bırakılıyordu.

Bütün bu yıpratmalara rağmen 1957’de, seçim kanunu gereği iktidar, yine çoğunlukla karşıda kaldı. Ama yıpratmalar meyvesini vermişti. Bu yıpratma, daha hızlı, daha gürültülü, daha etkileyici bir biçimde sürdürülmeliydi. Sol güçler tam görev almalıydı. Beynelmilel kuvvetler bu alana yönelmeliydi. Gençlik sokaklara dökülmeliydi. Ordu işe karışmalıydı. Yoksa bu halk, belki yine kendilerine iktidarı veremeyebilirdi. Bu iş, seçimle olmuyordu çünkü.

Ve bilinen 27 Mayıs Darbesi gerçekleşti.

1957’den sonra başlayan kargaşalığın, değişik öz ve biçim kazanmış olsa bile, uzantıları bugüne kadar gelmiştir.

Yeni Devir, 28 Mayıs 1977

MTTB VE AYASOFYA

Düşüncemizin biricik gençlik kuruluşu Millî Türk Talebe Birliği'dir. Beş dönemdir yerli düşünceye bağlı kadrolar tarafından yönetilen MTTB, uzun ve soylu bir çaba sonunda, gençliğimizin karargâhı olmuştur. O gün bugündür MTTB, katıksız sağ düşüncenin bir eğitim alanı olarak çalışmaktadır. Yürüttüğü entelektüel çalışmayı, adi sokak hareketleriyle bulandırmadan, sebatla ve güvenle devam ettirmiştir. Onun aktüaliteye yenik düşmeden, bağlularını sokağa dökmeden yürüttüğü bu hareket, hatta bazı sağcı çevrelerce de, bir atalet ve güçsüzlük olarak yorumlanmıştır. Oysa MTTB, davayı geniş boyutlar içinde düşünme, taktik ve stratejisini diğer ideolojilere ve onların eylemlerine göre değil, bizzat kendi ülküsünün tabiatına uygun bir biçimde düzenlemenin idraki ve teennisi içindedir. Bu duruma, “korkaklık” demek, en azından, sokaklardaki heyecanlı ve dehşetli gösterilere kapılarak akli ve iradeyi ikinci plana itmek ve dava metodu içinde düşünme zahmetine girmemektir. Oysa mesainin tümünü gündelik telaşlara ayırmak, hesaplı ve dengeli yürümeye engeldir.

Bir düşünce, kadrosunu tamamlamadan harekete geçerse kendisini bekleyen yer, yenilgidir. Güçlü bir aydınlar kadrosuna sahip olmayan, bir devrim hareketinin, başarıya ulaştığı nerede görülmüştür?

Tamamlanmamış bir kadroyu harekete sürüklemek, yoğurt hayaliyle göle maya çalmaktır; tohumları, çorak bir toprağa serpmektir. Yanlış zaman hesaplamalarıyla, maceraya girmez aklı olan. Başarı gibi görülen küçük avantajlarla teselli olunmaya başlanır ve nefis de bundan haz duymaya alışır, ucu kaybedilir ana davanın.

Biz, Tanzimat'tan beridir, iflah edilmemek için, başına örülmedik çorap bırakılmayan bir düşünce nizamının çocuklarıyız. Tamamen erimememiz, tükenmememiz, Allah'ın bir lütfudur ve lütfu bağlı olarak bir avuç inanç kahramanın destanî direnişindedir. Atılan küçük küçük adımlarla bugüne ulaştık. Şimdi adımlarımızın arası daha genişlemiştir. Bu yürüyüş çok yakınlarda belki, bir koşuya dönüşecektir. Koşuya hazırlanmanın ön çalışmaları içindeyiz. Bu hazırlıklar bitmeden koşuya çıkamayız. Çıkarırsak yazık olur bu kadar emeklere. Kaybedersek yeni baştan hazırlanmak, tekrar başlara dönmek zorunda kalırız. O da bırakılırsa...

İşte bütün bu hesaplar içindedir MTTB. Onda, delikanlılığın heycanıyla akıl olgunluğunun iç içe dengesini görüyoruz. “Gençlik, cinnetten bir şubedir.” buyruğunun gereğini kavramışlar, davanın asliyetine uygun bir strateji içine girmişlerdir. Ve aktüaliteyi de bu strateji içinde değerlendirmektedirler.

İstanbul'un Fethi yıldönümü dolayısıyla düzenledikleri anma ve Ayasofya'nın ibadete açılması hususundaki girişimleri, bu stratejiye uygun, örnek bir davranıştır.

Ayasofya'nın, Fatih'in vasiyetine uyularak, aslına döndürülmesini istemek, iyi bilinmelidir ki davayı şahdamarından yakalamış olmanın bir tezahürüdür.

Ayasofya konusu, dostla düşmanı birbirinden ayırmanın, safları belirlemenin bir ölçüsüdür. Ruhundan köleliği silkip atmanın aktüel

ölçüsü, bugün Ayasofya'dan yana olmakla beliriyor. Ayasofya bir mi-
mari realite değil, bir idrak mihengidir. Ayasofya, ruhumuza nak-
şolmuş bir davanın anahtarıdır şimdi. Onun kapısını açınca, fetih
görünür ancak.

MTTB'li genç, şimdi yeridir, selam sana!

Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilâl için

Gelmiş bu şeh-suvâr-ı cihangir aşkına

Ey leşker-i mübin-i zâmin o tebşir aşkına

Son savletinle vur ki açılsın bu surlar

Fecr-i hücum içindeki Tekbir aşkına

Yeni Devir, 29 Mayıs 1977

ÖNCE DÜŞÜNMEK

Bu seçim arifesinde seçmenler, iyice düşünmelidir.

Cumhuriyet'in ilk 27 yılı bütün sosyal bünyemizi değiştirmeyi hedefleyen devrimlerle geçti. Bu dönemde ülke kalkınma yolunda hiçbir ciddi, büyük hamle görmemiştir. Hukuk düzenimizin değiştirilmesi, eski harflerin atılması, kılık kıyafetimizin Batılılaşması... bu dönemin baş meselesi olarak belirdi. Kendimizi Batı'ya sevdirmeye, bizi de kendilerinden kabul ettirme yolunda çırpınıp durduk.

Oysa Batı, bizim devletimizi yıkmıştı. Dünya savaşını, sırf Osmanlı Devleti'ni parçalara ayırmak için çıkarmıştı. Tarihî bir düşmanlık içindeydi bize karşı. İslâm dünyasını çökertmek, onun Haçlı zihniyetinin bir gereği idi. Batı, kendisi tarihten silinmemek için inancımıza, bu inancımızın kurduğu uygarlığımıza ve bu uygarlığımızın var ettiği devletimize hep düşman olmuştur. Bu düşmanlık duygusunu korumamış olsaydı, o da bizim "Cihan Hâkimiyeti" mizde bize bağlı olarak yerini almış olurdu. Bize bağlanmaya razı olmadığı için, ayakta kalmak için bu düşmanlığı sürdürmeye mecburdu. Bu düşmanlığın erişmeyi düşündüğü en önemli yol ağzı devletimizi yıkmaktı. Bunun için bizi, önce inancımızın uygarlığından uzaklaştırmak gerekiyordu.

Tanzimat'la birlikte, uygarlığımızdan fiilen uzaklaşma devri başladı. Meşrutiyet dönemi, mahsullerin devşirilmeye başlandığı dönemdir. Balkan, Trablus, Birinci Dünya Savaşı, nihayet devletin dağıldığı Batı'nın büyük ölçüde muradına erdiği olaylar zinciri... Devletimiz darmadağın olduktan sonra da iş bitmiyordu. Çünkü dört yüz milyon Müslümanı teker teker kırmadan Batı bu işin sonunu almış olamazdı. Dört yüz milyon Müslümanı kırmaksa elbette imkânsızdı. O hâlde yapılacak şey, bu darmadağın insanları, kendisinin emriyle oturup kalkan "sözde devlet"lerle idare etmektir. Böylece onları kendi uygarlıklarından her gün biraz daha uzaklaştırarak işlemi tamamlayacaktı. Hele hele ekonomik bir varlık hâline gelmemelerine özellikle çok dikkat edilecekti.

Batılılar, devletimizi yıktıktan sonra, topraklarımız üzerinde kurulan bu "sözde devletler"den çok, özellikle ve öncelikle bizim üstümüzde durmuştur. Çünkü tarih, yalnız bize "baş olma" nasibini bağışlamıştır. Bu başı, diri, sağlam tutmazsa gerisi kolaydı. Lider bizdik.

Cumhuriyet'ten sonra da bir "lider devlet" durumuna yükselmemiz için gerek Batı gerekse Batıcılar, ellerinden geleni arkalarına koymadılar.

İkinci 27 yıl, Batıcılığın yeni bir hüviyet kazandığı, uyduluğun Amerikancılığa dönüştüğü, yeni bir maceraya sürüklendiğimiz dönemdir. Küçük tesellilerle oyalandığımız dönemdir. Halkımızın "şer"le "ehven-i şer" arasında bir tercih yapmaya mecbur bırakıldığı dönemdir. Manevi hayatımızın asıl, "laisizm"e bağlandığı ve bunun da Müslümanlığın ta kendisiymiş gibi gösterildiği; maddi hayatımızinsa köklü ve yerli kaynak ve imalata özellikle dönüştürülmediği, montajın gerçek sanayi gibi gösterildiği, dolayısıyla büyük ruh törpülenmelerine uğradığımız ve çok vakitler kaybettiğimiz bir dönemdir.

Bunları daha genişleterek düşünmeli ve oyunu vermelisin ey seçmen! Çünkü hamam aynı hamam, sadece tellaklar değişmiştir...

Yeni Devir, 2 Haziran 1977

BU OYLAR KİMİN

Devirler boyudur yerli düşüncenin yürürlükten kaldırılmasına ve bir daha belini doğrultamaz duruma getirilmesine çalışıldığı hâlde, yok edilemediği meydandadır.

Devirler boyudur yerli düşüncenin kadrolaşmaması için gösterilen çabalara rağmen, bugün ülkemizde maya tutmaya namzet bir neslin var olduğu da bir gerçektir.

Allah'ın koruyuculuğunda gelişen bu düşüncenin ve oluşan kadronun –yöneldikleri alan ne olursa olsun– bağlı buldukları davayı yürütebilmeleri ve daha geniş imkânlara kavuşabilmeleri için her idrak sahibi tarafından desteklenmesi gerekir.

Önümüzdeki seçim bu destek görevinin yerine getirilmesi için bir imkândır. Bu imkânı değerlendirmekten kaçınmamalıdır seçmenler.

Verilecek oylar, temelde Batıcılığa karşı olanlara verilmelidir.

Verilecek oylar, yerli düşünceye yürekten bağlı olanlara verilmelidir.

Verilecek oylar, bu konularda bilinç ve ehliyet sahibi olanlara verilmelidir. Bu konulara karşı şu veya bu şekilde sempatik davrananlara değil, bizzat bir inanç ve davranış olarak bunu yaşayanlara, bunu yayanlara, bunun kavgasını verenlere, yani yavaşmalara değil gerçekten bağlılara verilmelidir. Bu meselelerin sahtekârı ile samimisini ayırt edebilmeliyiz. Bu konulara bir inanç ve kültür birikimiyle yönelmiş olanla, aktüalite gözü açıklarını karıştırmamalıyız. “Yağmur nereye yağarsa tarlasını oraya götüren”lerin elinde, davanın hakikatini çarpıtmamalıyız.

İnancımızın, uygarlığımızın bekçilerine destek olmalıyız. Ülkenin maarifinden ekonomisine kadar bütün konularına, inanç ve uygarlık açısından çözüm düşünenlere destek olmalıyız. Yani içimizden olanlara, aynı kalbi, aynı beyni taşıdığımız kardeşlerimize destek olalım.

Kalbinin ve beyninin bir yerinde, açık veya gizli bir biçimde yabancıcı modeller taşıyanları, iyice teşhis edelim. Uşak ruhlu olanlarla, efendiliği bir deri gibi kuşanmış olanları tanıyalım. Daha önce düştüğümüz yanılıklar varsa tekrarlamayalım. “Belki”lerle değil, “mutlaka”larla uğraşmalıyız.

İnanç erlerine yol açmalıyız.

Montaj değil, ağır sanayi düşünenlerden çıkar inanç erleri. “Makine yapan makine” peşinde olanlardan çıkar inanç erleri. Batı’ya, şu veya bu ideolojiye bağlananlardan değil, yerli düşünceye yönelmiş olanlardan çıkar inanç erleri. Yeryüzündeki bütün Müslümanları kardeş bilenlerden çıkar inanç erleri.

Kıbrıs’ı vermek istemeyenlerdir inanç erleri. Keşmir’den, Filistin’e, Habeşistan’dan Amerikalı Müslüman zenciye kadar görüş, bilgi ve hareket ufkunu genişletmiş olanlardır inanç erleri.

İnanç erlerini desteklemeliyiz. Yani Müslümanları!

Oy verecekler, Müslümana versin oyları!

Siz bu ihlas ile davranın ve mükâfatını ancak Allah'tan bekleyin. Ararsanız, isterseniz, çalışırsanız, sizden olanı kutsal bir emanet gibi korursanız, açılır fetih kapıları. "Ey kapıları açan Allah'ım, bize hayırlı kapılar aç!"

Yeni Devir, 3 Haziran 1977

SIYASET KOKAN YAZILAR

SEÇİM KONUŞMASI VEYA NEREDEN NEREYE

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Özellikle Cumhuriyet'ten sonra, devrimcilik nöbetine tutularak yıkmadığımız değer bırakmadık. Geçmişî kötülemek, padişahlara küfretmek gelenek oldu. Bir kişi tarihinden, geçmiş uyarlığundan ve o uyarlığın kurumlarından ne kadar çok nefret ediyorsa o kadar bilgili, o kadar aydın sayılır oldu.

Cumhuriyet bizi nereye getirmişti, hangi meseleler halledilmişti, kalkınma, gelişme yolundaki tutumumuz tempomuz neydi... bu konuşulmuyordu, yazılmıyordu, öğretilmiyordu.

Diğer yabancı ülkelerin ilerleme hızına oranla bizim durumumuz arasındaki farkı, her gün biraz daha açılan mesafeyi kimse görmüyordu.

Devrimler yapılmıştı ya, Batılı olmuştuk ya, bu bize yetmez miydi? Gerilikten kurtulmuş olmanın sevinci yaşıyordu. Avrupalı genç bir ülkeydik, bütün dünya bizi takdirle izliyor, başımızdakiler gelmiş geçmiş en büyük adamlar olduğu için, büyük hayranlık topluyoruz zannıyla oyalanıyorduk. Olayların tabii akışı içinde gerçekleşiveren bazı küçük endüstri ve zirai hamleleri, heyecanla ve mübalağayla

olduğundan büyük göstererek bayraklaştırıyor, şeflerimizi daha da yüceltiyorduk. Bu yüceltme işinde, hiçbir ilkel toplulukta bile rastlanmayacak bir noktadaydık.

Cumhuriyet'ten bu yana iki 27 yıl geçti. Dönüp bir arkamıza bakalım.

Dönüp bir bakalım arkamıza, öyle çok uzaklara değil, çökme devrine girdiğimiz, hem de çoktan, nizam-ı âlem devleti olmaktan çıktığımız, bundan, yüz yıl, bir tek yüzyıl öncesine bakalım: “1876’da Türk donanması dünya üçüncüsü iken, Japon donanması ancak on beşinci idi (Birleşik Amerika donanması beşinci) Türk ordusu dünya dördüncüsü iken (Almanya, Fransa ve Rusya’dan sonra), Japonya modern ordusunu kurma hazırlığı yapıyordu. 1875’te Türkiye telgraf hatları bakımından dünya beşincisi iken (37.643 kilometre) Japonya daha 2.832 kilometre telgraf hattı döşeyebilmişti. 1875’te Türkiye 4.632 kilometre demiryoluyla dünya dokuzuncusu iken Japonya ve Çin’de henüz tek kilometre demiryolu yoktu” (Yılmaz Öztuna, *Osmanlı İmparatorluğu Nasıl Battı*).

Bu tarihten 32 sene sonra yani günümüzden 69 sene önce, Meşrutiyet’in ilan edildiği 1908’de manzaramız neydi? Toprak büyüklüğümüz 9 milyon kilometreyi aşıyordu. Şimdiki topraklarımızın 11 mislinden fazla yani. Ve tarihimizin en buhranlı devrini yaşıyorduk. Ordu ve maliyemiz geçen yüzyıllarla kıyaslanamayacak kadar zayıflamıştı. “Hasta adam”dan öte “can çekişen adam”dık. Buna rağmen, dünyanın en büyük devletleri bizimle başa çıkmak için, birleşmeye mecbur kalıyorlardı. Hiçbirisi bizimle teke tek dövüşmeyi göze alamıyordu. Böyle güçlüydü can çekişen adam çünkü.

Soralım kendimize şimdi. Bugün dünya devletlerinin güç sıralamasındaki yerimiz neresidir?

Bizim kadar büyük bir tarihî birikimi, coğrafya elverişliliği, tabii kaynak zenginliği olmayan kaç devlet geçti bizi şu iki 27 yıl içinde?

Bugünkü durumumuz, her gün biraz daha gerilemiş olmaktan başka neyi hatırlatıyor? 100 yılda, 75 yılda, 50 yılda, nereden nereye düşmüşüz kademe kademe?

Aklımızı başımıza toplayalım. Gerçeği görelim. Nasıl ninnilerle uyutulduğumuzu anlayalım artık!

Her kim ki şu iki 27 yılın heder edilmiş yıllar olduğu gerçeğini kabul etmiyorsa, ona “aydın” gözüyle bakmayınız; kendinizi, milleti ona, o uyurgezere emanet etmeyiniz. Bu asgari bilince ulaşmamış insanı, insan diye karşınıza almayınız. Çünkü o, işe daha nereden başlanacağı, nerede olduğumuzu asla kavramış değildir, o kadar...

Yeni Devir, 4 Haziran 1977

BİR MUSİBET

Bir gerçeği bu seçim de ortaya koydu. Sol, her gün biraz daha güçlenmektedir. Sağdaki oyların parçalanması... solun tek cephe hâlinde sandıkta birleşmesi... gibi daha birçok sebep sıralayarak, gerçeği gizleme yoluna gidilmesin.

Eğer sağ –aman ne sağ!– hayal bu ya, tek parti olarak seçimlere girmiş olsaydı, bu hüküm, yani solun her gün biraz daha güçlenmiş olduğu hükmümüz yine değişmezdi. Başta bir sağ hükümetin bulunmuş olması engelleyemiyor solun gelişmesini. Şimdi bir sağ hükümet kurulsaydı yani solun iktidarı geciktirilmiş olsa bile yine güçlenmeye devam edecek olan soldur. Bu sefer gelecek seçimde iktidara gelir, hem de ezici bir çoğunlukla...

Çünkü zaman, solun hesabına işliyor ülkemizde. Aydın kesiminde de, halk arasında da, gençlik içinde de en çok artan, çoğalan soldur. Bu gidiş, bunu gösteriyor. Ülke sola kayıyor hızla. Bugünkü anlamda solun, gelişme yoluna girmesi 1960'lardan sonradır. Gele gele bu noktaya geldi. Kendisine kuluçka görevi yapmış olan bir partiyi işgal ettikten sonra, daha geniş yayılma alanı bularak iktidara oynuyor şimdi sol.

Sağ hükümetlerin, hatta bütün diğer sağ kuruluşların, solla, komünizmle mücadelesi, âdeta solun güçlenmesinden başka bir şeye yaramamıştır. Solu aktüel kılan, gündemde tutan, ona ilgiyi arttıran, sağın uyguladığı mücadele yöntemleridir ya da yönemsizlikleridir.

Sağı, sağcılığı yalnızca siyasi iktidarları için bir oy toplama aracı olarak kullanan sağ iktidarlar, kendileriyle birlikte halkı da getirip bir darboğaza bırakmışlardır. Bu vebal onlarındır.

Halkımızın bu seçimle gösterdiği tercihin sonucuna bakarak onlara kızmaya kalkmak, kendi suçunu başkalarının üzerine atmaktan başka bir şey değildir. Kime oy vermiş olursa olsun, bu millet bizimdir, diyerek aklını başına toplamalı; şimdiye kadarki temelden yanlış taktik ve stratejisini değiştirmelidir adını sağcıya çıkarmış olan kuruluşlar.

“Bir musibet bin nasihatten evladır.” demişler. Solun bugünkü siyasi başarısı sürpriz değildir aslında. Bu başarıya, bu seçimde ulaşmasaydı, gelecek seçimde ulaşacaktı mutlaka! Çünkü genel gidiş bunu gösteriyordu. Solun bu noktaya ulaşmasını sağ, bir bakıma avantaj da saymalıdır kendi hesabına. Tabii bu sonuç, uyanmasına vesile olursa! Bu musibetten ders alırsa... Sağ yine iktidarda kalsaydı, bu uyurgezerlikle, bu hükümetçilik oyunlarıyla oyalanarak sola daha kesin ve büyük bir iktidar armağan ederdi gelecek seçimde.

Çünkü sağın iktidarda kalması, sağı kuvvetlendirme aracı olarak çalıştırılmıyordu. Sağ partilerdeki oy tabanının o partiden bu partiye akmış olması önemli değil. Bu, her gün biraz daha küçülen bir mirasın kavgasıyla teselli aramaktır. Sağ partileri sevindiren de, yerindiren de, sağ oyların kendisine kayması veya kendisinden uzaklaşması olmamalıdır. Çoğunluk, halk çoğunluğu gidiyor elden. Sağ mevcut azalıyor, bunun çaresine baksınlar asıl.

Kayan bir millet zemini var. İktidarlara, çeyrek iktidarlara tutamıyorsunuz bunu. Evimizi değil, ülkemizi bir yangından kurtarmanın çaresi?!

Yeni Devir, 9 Haziran 1977

DÜŞÜNELİM BİR YOL

Son seçimde en çok milletvekili çıkaran parti, 27 yıldır aldığı Sidman sebebiyle, muhalefetçilik oyununda tam ustalaşmış bir partidir. Olayları hep kendi lehinde yorumlama ve semerelendirme işinde iyice pişmiştir. Kamuoyunu hızla etkileyen resmî ve özel bir yığın yan kurum geliştirmiştir.

Bu parti, kısacası, muhalefet yapmada, yıpratmada kendisiyle kolay kolay başa çıkılamayacak bir noktadadır. Basından, üniversiteye, sendikal kuruluşlardan Danıştay'a, oradan Anayasa Mahkemesi'ne kadar birçok etkili kurumla nasıl içli dışlı olduğu meydandadır. Âdeta muhalefetteyken bile fiilen iktidarda gibi...

Kendisinin çizgisindeki bu kuruluşların desteğiyle geniş bir oy tabanına da kavuştu. Halktaki hoşnutsuzlukları, bıkkınlıkları, değişiklik arama psikolojisini işleterek gücünün doruğuna ulaştı.

Çatısı altında topladığı vurucu güçlerle de, şimdiye kadarki muhalefetçiliğine, son yıllarda yeni boyutlar ekledi. Yıpratma ve yıkma yolunda yeni metotlar uygular oldu.

Bütün bunlarla birlikte, anarşi ve terörün dışındaymış gibi bir görüntüye bürünerek barışın, huzurun gelmesi için kendisini bir “umut” olarak anons etti halka.

Bugün, kendisine inanan, güvenen bir kitle vardır artık. Elindeki geniş propaganda imkânları aracılığıyla, şimdilik, bu kitlenin erimesi, küçülmesi değil, aksine çoğalması, büyümesi söz konusudur. Bu seçimde tek başına iktidara gelmesine ramak kaldı. Bu hızla, bu muhalefet hızıyla, mesela gelecek seçimde tek başına iktidar olabilir mi dersiniz?

Hiç belli olmaz. Bugünkü manzaraya bakarak konuşulacak olursa mutlaka iktidara gelecektir gibi görünüyor. Görünüyor ama, bu seçimde etrafında kenetlemeye muvaffak olduğu, aslında kendisine dış bileyen güçleri gelecek seçimde tekrar yanında bulabilir mi? Aslında bir “Babil Kulesi”dir bu partinin içi, bir yaman yamalı bohçadır. Yıkma işinde çok pişkin, parçalamada profesyonel olan bu hizipler, barındıkları bu çatı altında öylece kuzu kuzu dururlar mı?

Görünen o ki bir iç çatlamaya uğramazsa, şimdiye kadarki yoğun muhalefet eylemini sürdürürse daha da genişleme, büyüme talihi vardır.

Şimdi çok istekli görüldüğü iktidara gelirse durum ne olur acaba? Bu güçlenme devam eder mi? İktidar imkânını, kendini büyütme yolunda bir araç olarak kullanmaya yöneleceği tabii olduğu hâlde, gerçekten iktidara gelirse büyür mü bu parti? Asıl, bir çözüme kavuşturulması gereken nokta budur. Geçen milletvekili seçiminde yüzde 33 olan oy oranı, kısmî senato seçiminde artarak, bugün yüzde 41’e ulaştı. Yani her seçimde gittikçe arttı oyu. Yoğun muhalefetiyle arttırdığı bu oyları, muhalefette kalırsa eğer arttırmaya devam eder mi? Yoksa limiti bu mudur, bundan böyle düşme mi olur, hiziplerle parçalanır mı? İyi hesaplamalı bunu.

Hükümeti kurarsa iç hiziplerini tatmin edecek bir denge sağlayabilir mi, bu birliğini devam ettirebilir mi? Muhalefetçilikteki ustalığını, devlet yönetiminde de gösterebilir mi? Bir başka partinin ortaklık suretiyle yardım ve desteğini görmeden, kendi kendine, yüz aklığı gösterebilir mi devlet yönetiminde? Yoksa söner mi bir balon gibi? Ve halk da beslediği güvenden ve umuttan dolayı pişman olur, döner mi? Güvendiği dağlara kar yağar mı milletin?

Yeni Devir, 13 Haziran 1977

BUYURSUNLAR BAKALIM

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Hükûmeti kurma isteğiyle yanıp tutuşan en kalabalık parti, ortaklı olarak işbaşına gelirse ne olur ülke yönetimi?

Muhalefetçilikte çok pişkin olan bu parti, gerektiğinde, iktidarda iken bile, muhalefetçilik gösterileriyle bir hayli puan toplama yolunu da iyi biliyor. Geniş propaganda araçlarıyla, kendisine iş yaptırılmadığını, engellediğini yayarak masum rolünü başarabiliyor. Kabahatleri ortağına yıkabiliyor, başarıları ise kendine mal edebiliyor. Koalisyonların ülke yönetimini çıkmaza götürdüğünün propagandasını ederek tek başına iktidar istemeye vesileler buluyor.

Ya tek başına iktidar olursa?

Tek başına iktidar olursa bu sızlanmalardan vazgeçer mi?

Geçmez. Muhalefetin kendisini çalıştırmadığını yayar elbette. Bunu yaymasına yayar da istediği gibi tutturabilir mi? Kendisine “Eee artık, iktidarsın, bu kadar sızlanmaya var mı hakkın. Şunu yapamaz mısın...” demezler mi?

Galiba, iktidarda mazeret dinletmek kolay değil halka. İktidardan iş ister halk. Senin propaganda imkânının ne kadar geniş olursa olsun, hatta devlet imkânlarını da isterken ekle bu propagandana, eğer iş yapamıyorsan, ülke ihtiyaçlarına çözüm getiremiyorsan, anlamaz, dinlemez, mazeret kabul etmez halk. Tembellik, yeteneksizlik mazereti sayar halk bunu.

Memleket yönetiminde başarılı olan hükümetler bile, zamanla yaralır, yıpranırlar. Çünkü muhalefet, daima konu bulabilir kendine.

Ya hükümet başarılı olmazsa? Tenkide, hoşnutsuzluğa daima açık olan halk, hızla geçer hükümetin karşısına, muhalefette yerini alır, hemen.

Muhalefeti, yıpratmayı meslek gibi yerine getiren bir parti, ne yapar iktidarda? Yine, “erken seçim” feryadıyla bırakıp kaçabilir mi?

Bir güzel yönetirse memleketi, herkes karnı burnu tok, kurtla kuzu bir arada mutlu bir şekilde götürürse bu işi, mesele yok.

Yapabilir mi bunu?

Yoksa kendi içindeki yamalı bohça hâli dışı vurur, o yetenekli yıpratıcılar kendisini yıpratmaya yönelir de, kopar mı işin şirazesini?

Muhalefetteki ustalığını iktidarda göstereceğe pek benzemez bu parti.

Hem hele, yığın hâlinde ekonomik meselelerin bulunduğu, ağır sanayi yatırımlarının başladığı, devalüasyon ihtimalinin belirlediği bir dönemde hangi anlayışla, hangi programla, hangi ekiple üstesinden gelecek bu işlerin.

Bunları hesaplamıyor mu, kendini daha tanımıyor mu bu parti acaba? Bir dönem daha beklerse, şimdiki durumunu korursa, o malum

muhalefetini sürdürürse, kesin bir iktidar talihi varken, kalkmış iktidar ister. Bir süre iktidarda kalmak pahasına, tükeneceğini, halkın umudunu tüketebileceğini anlaşılan aklına getirmiyor. Eh, iktidar tatlı geliyor zahir. Eliyle yapan boynuyla çeker, demişler. Bir sönmeyigörsün balonlar bir 27 yılda daha bellerini doğrultamaz olurlar sonra.

Kendileri bilir, önce.

Daha sonra da kamuoyu bilir, halk bilir yapacağını. Kendi düşen ağlamaz, ne yapalım.

Gelsinler, buyursunlar iktidara, göstereyinler yapacaklarını, hakem ise halktır. Ezbere konuşmak, hariçten gazel okumak kolay mıymış görelim. Millet görsün, görsün de çözülsün bu ülke.

Yeni Devir, 14 Haziran 1977

HÜKÛMET OLSALAR

Bir siyasi iktidar ne kadar güçlü olursa olsun, zamanla yıpranacaktır. Çünkü hataya düşmek, işbaşında olanlar için daha çok söz konusudur. Muhalefetlerin halka şirin görünmek için, iktidardan daha fazla fırsata sahip olacağı tabiidir. İktidarın herhangi bir iyi hamlesinde bile, muhalefetin ekmeğine yağ sürecektir. Zaten muhalefet demek demokrasilerde, iktidarın her işinin altında bir çapanoğlu aramak demektir.

Şu Boğaz Köprüsü'nü düşünelim. Onun yapımına bir siyasi parti çok sert şekilde nasıl karşı çıkmıştı. Kendi paralelindeki basın aracılığıyla, aleyhte bir kamuoyu oluşturmak yolunda yapmadığını bırakmamıştı. Köprü yapıldı bitti, kısa zamanda kendini finanse etti ve işbu partinin bu hususta yanılmış olduğu gün gibi ortaya çıktı. Çıktı ama, bu olay, o zamanki iktidarı yıpratma işinde rolünü, zaman içindeki rolünü de oynamış oldu. Zaten muhalefetin, olayları günü gününe kendi lehine yorumlamak ve o gün içinde puanını toplamaktır işi. Bugün o parti etrafında kümelenen halk, bütün bu ve buna benzer olayların parti menfaati açısından yorumlanagelmesi sonucunda oluşturulmuştur. Ve o parti etrafındaki halk, o zaman Boğaz Köprüsü konusunda bugünkü partisinin kendisini yanıltmış, hatta kullanmış olduğunu kabul edecek noktada değildir. Eh, demokrasi bu işte!

Hatta bu olayda kendisinin kullanıldığını anlamak, karşı çıkmak şöyle dursun, bir daha hararetle gidip oyunu o partiye verdi. İstanbul, gidip o partiye oy verdi.

Yani, her hâlükârda yıpranan iktidardır demokrasilerde.

Şimdi iktidara gelmek hususunda pek hevesli görünen, hatta bir azınlık hükûmeti kurma yolunu bile zorlayan bu parti, 27 yıldır devam eden çok sıkı bir muhalefet hayatından geçerek bugünkü duruma geldi.

Halk, bu partinin iktidardaki yıllarını âdeta unutmuş gibi. Hele, kendisini yenilemesiyle, daha cazip bir görüntü de verdi kendisine. Gençliği cezbedecek imkânları yakalama ve kullanma yolunda yoğun çalışmalarla geçti. Kısacası, iktidarları yıpratma hususunda gayet iyi işleyen bir “endüstri” kurdu.

Ama bir şeyi gerçekleştiremedi. Düşüncesine uygun şekilde devleti yönetebilecek, hükûmette başarılı olacak mütecanis, ehliyetli bir kadro oluşturamadı. Kısa süreli bir koalisyon hükûmeti hayatı, bunu ispatlamaya yeter. Özellikle teknik konularda, çok ilkel anlamda bile olsa, bir bilgi ve hazırlığının olmadığı anlaşıldı. Muhalefet yapma, yıpratma işinde çok usta olan bu parti ve kadrosu, elhak ki, devlet yönetiminde tam bir yeteneksizlik içerisindedir.

Muhalefette güçlenen, güçlenmesi de tabii olan bu partinin, eğer gerçekleşirse, iktidarı tam bir başarısızlık olur.

Bütün sihri zail olur iktidarlarında. Daha önceki koalisyonu bir ölçü olarak akıldan çıkarmamalı. Ansızın çıkıveren Kıbrıs olayının kendisi için bir cankurtaran simdi olduğunu, yoksa nasıl büyük yaralar aldığını düşünelim.

Onlar, hükûmeti kurmak için varsın seferber oladursunlar, realite de budur. Farzımuhal bir hükûmet olsunlar, seyreyleyin gümbürtüyü. Nasıl sönecek balonlar.

Sönmesine söner balonları da, milletin uğradığı musibete can dayanır mı, bilinmez.

Yeni Devir, 15 Haziran 1977

SIYASET KOKAN YAZILAR

1946 SEÇİMİ GİBİ

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Seçimlere gölge düşmüştür.

Ağzını açan herkes, bu seçimlere hile karıştığını, çok sayıda fazla seçmen kartı kullanılarak oy verildiğini söylüyor. “Yenilen, güreşe doymazmış.” derler ama, bu öyle değil. Hangi partiden olursa olsun, vatandaşlar, hemen herkes bu seçimlerin doğru dürüst yapılamadığından söz ediyor. “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.” Bütün bu söylentilerin vardır galiba bir aslı astarı. Daha önceki seçimler için bu kabil rivayetler hiç çıkmış mıydı? 1950’den beri yapılan seçimler için kimse kalkıp bir şey söyledi mi?

Ama bir 1946 seçimi var ki o döneme yetişmiş olan herkes, o seçimin halkın oyunu yansıtmadığını söyler durur. “Açık seçim gizli tasnif” ifadesiyle o seçim anlatılır hep. Eğer doğru, eğer yanlış; gerek 1946 gerekse 1977 seçimleri öyle değil. Bu şaibenin ortadan kaldırılması mümkündür. Dedikodular, şikâyetler bu noktaya varınca, ilgililerin neye nasıl mal olursa olsun kollarını sıvayarak bu işi halletmeleri gerekir. Velez, sonuç değişmese bile, parlamento aritmetiği değişikliğe uğramasa bile bu seçimin yenilenmesi zaruret hâline gelmiştir. Gerçekten, bir tek hileli oy kullanılmamış bile olsa, yine yenilenmelidir bu seçim. “Bir şeyin şüyu vukuundan beterdir.” demişler. Hileli bir seçim diye şüyu bulmuştur bu seçim.

1946 Türkiye'siyle günümüz aynı da değildir. 1946'lar, yeni yeni demokrasi denemesine koyulduğumuz, ama yine çok otoriter bir yönetimin hüküm sürdüğü, haksızlıklara karşı halkın direnme gücünün hemen hemen hiç olmadığı bir devirdi. Hele hele daha önceki tamamen tayin şeklinde yürütülen milletvekili seçimlerine kıyasla 1946 seçimi, her şeye rağmen halkın oyunun sınırlı bile olsa önemsendiği bir seçimdir. Bu bakımdan, seçim sonucu ters yüz edilmiş olsa da 1946 seçimi daha önceki seçimlere kıyasla bir aşamadır, müspet bir hamledir. Onun için millet sineye çekti 1946 seçim sonuçlarını. Fazla homurdanma olmadı. Ne yapındı millet, ta Meşrutiyet'ten beri yapılagelen seçimler zaten bir bakıma hep göstermelik seçimlerdi. Sözde başvuruyorlardı halkın iradesine. Bu "sözde seçim" geleneğine halk alışmış olduğu için, 1946 seçimlerini de sineye çekmişti. Çekmişti ama, bir kısmî uyanma da başladığı için, sessiz sedasız, oyunu hiçe sayanları, 1950'de yine oyuyla cezalandırmayı ihmal etmedi.

1950'den beri bizde iyi kötü, ama hilesiz hurdasız seçim yapma geleneği kuruldu. 1946 seçimi bir başka seçim geleneğinin son halkası, 1950'den sonraki seçimler ise dürüst seçim yapma geleneğinin örnekleridir. 27 yıllık bu gelenek, bugün gölgelenmiştir. Ve aklımıza, 31 yıl önceki, yani 1946 seçimlerini getirmektedir. Çok kötü bir çağrışım... Aradan şu kadar yıl geçtiği hâlde, 46 seçimleri nasıl unutulmadıysa, eğer yenilenmezse 1977 seçimleri de kötü bir hatıra olarak unutulmayacaktır. Hatta 1946 seçimlerinin yeni bir deneme olması bakımından belki affedilir bir yanı bulunabilir ama 1977 seçimi için hiçbir mazeret yakıştırılmaz.

Hileli bir seçim hâline gelmesinde, ilgili resmî mercilerin ihmalden başka, belki büyük kabahatleri yoktur; ama bundan sonraki duruma el koymazlarsa yani hileli seçimi bozmazlarsa, tarih bütün kabahatleri üstlerine yıkacaktır. Seçime kadar günahsız, fakat seçim işlemindeki hileler dolayısıyla kabahatli duruma gelen ilgililer, kendilerini de namuslu oyları da temize çıkarmak yükü altındadırlar!

Yeni Devir, 21 Haziran 1977

DİN DÜŞMANLIĞI - I

Temeline İslâm düşmanlığı olan, ama dış görünüşü bakımından bu düşmanlığı oldukça başarılı bir şekilde peçeleyen bazı davranışlar, bazı sözler vardır.

Örnek mi istersiniz?

Arap düşmanlığı mesela... Doğrudan doğruya din düşmanı olarak görünmeyi uygun bulmayan İslâm düşmanları bizde, özellikle Meşrutiyet'ten beri Arap düşmanlığını meslek edinmişlerdir.

Araplar haindir, korkaktır, ikiyüzlüdür. Tarih boyunca biz kendilerine iyilik ettiğimiz hâlde, onlar bizi Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin altınlarına konarak arkadan vurmuşlardır. Osmanlı Devleti Anadolu'yu ihmal ederek bütün servetini Arap ülkelerine sarf etti; onlar bizi adam yerine koymadığı hâlde biz onlara “kavm-i necib-i Arab” diyerek baş tacı ettik; ırk davasına kalkarak bize ihanette bulundular; onların Müslümanlıkla ilgileri yoktur, biz onlardan daha iyi Müslümanız; pistirler, kirlidirler...

Daha sıralamak mümkün... Hatta bunlara bazı uydurma atasözleri de eklenebilir.

Yüzyıllarca aynı inanç ve o inanca bağı aynı uygarlığın içinde yaşadığımız, aynı siyasi birlik içinde ömür sürdüğümüz bu kardeş topluluk hakkında sürdürülen bu düşmanlık, Osmanlı Devleti'ni yıkmayı hedefleyen Batılıların aramıza soktuğu nifak ve fitne cümlesindedir.

Bin yıldan fazla kardeş gibi yaşadığımız soylu ve tarihî birlikten hiç bahsedilmiyor da, sırf siyasal birliğimizi yok etmek için Batılıların çevirdiği dolaplar sonunda, 1900'lerden sonra düştüğümüz, daha doğrusu düşürüldüğümüz açmazın yankıları ve dedikodusu devam ettiriliyor.

Hangi birlik bin yıl devam etmiştir tarihte? Bunu niye konuşmuyorlar?

Aslolan etmemektir ama kardeşler de kavga ederler. Ama hangi kardeş kavgası sonsuza kadar gider?

Kaldı ki biz kavga etmedik, Batılının oyununa geldik. Hâlâ gelmiyor muyuz Batılının oyununa? Tanzimat'tan beri Batılının oyununa gelmiyor muyuz?

Hem sanki bütün Araplar el ele vererek bize karşı saf mı tuttular dünya savaşında? Geniş halk yığınlarının bilmediği ve katılmadığı bazı bölgesel karşı koymalarla karşılaştık sadece. Bize karşı asıl savaşanlar Batılılardı.

Osmanlı Devleti yıkıldı, yani "yorgan gitti kavga bitti" ve biz, devletimizi yıkan Batılılarla içli dışlı yeni dostluklar kurduk, ama Araplara karşı, düşmanlık duygusundan sıyrılmadık.

Çünkü Batı, bu düşmanlık bitmesin istiyordu. Hatta giderek artsın istiyordu. Yeniden kuracağımız dostluklar, işbirliği, bizim tarihî misyonumuzu yeniden kuşanmak olurdu. Bu işine gelmezdi Batı'nın.

Bizi Ortadoğu ile bütünleyen unsur, din birliği olduğu için, ülkemizde yeniden canlanabilecek din bilinci, Batılının korkulu rüyası olmuştur hep. Bu bakımdan gerek Batılı gerekse köle ruhlu yerli Batıcı aydın, ülkemizde din bilincinin canlanmasına, geniş boyutlar kazanmasına temelden karşıdır. Bu karşı oluşlarını, toplumumuzdan reaksiyon görmeyecek bir biçim içerisinde yürütmeye mecburdur. Doğrudan doğruya İslâm düşmanlığına yönelmek, kendilerini dinlenmez hâle getirir. Bu bakımdan, bu düşmanlığa, yani İslâm düşmanlığına ayrı bir elbise giydirmeye mecburdurlar. İşte bu elbise Arap düşmanlığıdır. Bu düşmanlığa, akıllarınca tarihî bir temel de bulmuşlardır.

Batılı da, Batıcı da bunu yapmaya mecbur ama, gerçekten Müslüman olan bazı kişilerin, bazı çevrelerin bu oyuna gelmesine ne buyrulur?

Oysa bu oyuna gelmek İslâm'ın gerçeğinden habersiz olmanın ta kendisidir.

Yeni Devir, 29 Haziran 1977

DİN DÜŞMANLIĞI - II

Çok satılan günlük bir gazetede 27 Haziran günü şöyle bir haber başlığı vardı: “Almanya’da resmî makamlar, Türklerin Kur’an kurslarına karşı tepki gösteriyor.” Haberde, Kuzey Ren Vesfalya Eyaleti Eğitim Bakanı’nın “Kur’an kursları, Eyalet Anayasası ile bağdaşmıyor.” dediğine dair bir bilgi var. Ayrıca Duisburg ilkokullarından birinin müdiresi Renata Irskens adlı birinin adı geçen eyaletin Eğitim Bakanlığına Kur’an kurslarını şikâyet ettiği bildiriliyor. Bu kadının anlattığına göre, Kur’an kurslarında hocalar çocukları dövüyorlarmış, dayak ders planına girmişmiş, kız çocuklarının başlarını örtmesi isteniyormuş, kursa giden öğrenciler okul derslerine yorgun geldikleri için başarılı olamıyorlarmış. Ve nihayet bu öğretmen kadın baklayı ağzından çıkarıyor, şöyle diyor: “Kur’an kursları, Türk çocuklarının Alman toplumuna uyumunu da geciktiriyor.”

SIYASET KOKAN YAZILAR

Bu haberin doğru mu, uydurma mı olduğunu bilemeyiz, ama bize uydurma gibi geliyor. Çünkü hiçbir aklı başında gâvur, bu cins bir din düşmanlığı yapmaz. Gayet bilinçli olarak içlerinde bir İslâm düşmanlığı taşıyanlar bile, böyle ilkel biçimde yansıtmazlar düşmanlıklarını. Kendilerinin laiklik anlayışına ters düşer böyle bir tutum. İslâm toplumunu direkt olarak karşılına almaktan sakınırlar. Müslümanları inançlarından soğutmak, uzaklaştırmak yolunun ince

hesaplarını çok iyi bilirler. Dine, herkesin inancına saygılı gibi görünmek, düşünce özgürlüğünden yana olmak gibi maskeleri vardır gâvurların. Bu cins ayrıntılarla uğraşmazlar. Onlar, suyu kaynağında kurutma hesabı içinde olurlar hep. Maşa varken ellerini yakmazlar. İçimizden, yerli maşalar kullanırlar.

Hatta maşa hâline getirdikleri içimizden biri, mesela bu haberi veren gazeteci, Kur'an'a düşmansa ve eyaletteki Kur'an kurslarını kaldırtmak için gidip bir ilkokul öğretmeninden beyanat istese ve gidip Eyalet Bakanı'na bu düşüncesini telkin etmeye yönelse çok kuvvetli bir ihtimalle şu cevapla karşılaşabilir:

“Burası laik bir ülkedir. Herkes inancında özgürdür. İnancının gereğini yerine getirenlere engel olmak, yasalarımıza göre suçtur. Sizin bu Kur'an kurslarınız bizim devlet düzenimizi ve halkımızın yaşayışını tehdit edici nitelikte, bir eylem görüntüsünde değildir.” diyerek bizim şikâyetçimizi –huzuruna kabul etmişse– tebessümle savar başından.

Ama hayır, gerek bu öğretmen kadın gerekse Eyalet Bakanı, hiçbir aydın yanları olmayan hatta aleladenin de altında birer insansalar, muhtemelen böyle bir girişimde bulunmuş olabilirler. Veya işbu bizim gazetecinin böyle bir tertibine uyarak saçmalayabilirler. Hiç bulunmaz olur mu gâvurların içinde bu vasıf ve akılda adam? Koca Almanya'da bulunur zahir bir öğretmenle, bir eyalet bakanı. Böyle konuşmuş olabilirler. Kendiliğinden gün doğmuş olabilir bizim gazeteciye.

Ama bana ters gelen, bu adamların tıpkı bizim yerli din düşmanları gibi konuşmaları. Aynı malum ve mahut, posası çıkmış teranelerle konuşmaları. Bu bakımdan, bu ifadelerde bizim yerli, idraksiz, kalın kafalı Batıcı devrimcilerin edası var. Onun için gâvurlara yakıştıramıyorum bu sözleri. Bizimkiler konuşuyor gibi geliyor bana. Çağ

değişti, zaman döndü, hâlâ bu ağız cari bazı çevrelerde. Kart, dinsiz ağız. Eh, memleketimizin hâli bu.

İliklerine kadar İslâm düşmanlığı işlemiş iğrenç adam mı ararsınız, çok.

Eskimolarda İslâm düşmanı bir adam mı türese, onun ifadelerini manşet yapacak gazete mi ararsınız, o da çok.

Batı'nın her pisliğini helva gibi yiyecek ve bunu aydın olmanın şanı gibi görecek liberalist veya sosyalist herifler gırla!..

“Kur'an kursları, Türk çocuklarının Alman toplumuna uyumunu da zorlaştırıyor”muş. Öyle ya, aslolan Batı toplumuna uymak... Lâ havle velâ...

Yeni Devir, 1 Temmuz 1977

KALABALIK DAĞILINCA

Mevlevî şeyhi büyük şair Gâlib Dede'nin tekkesine çok giden gelen olurmuş. Kalabalıkla baş edemez olmuşlar. Günlerden bir gün Şeyh Gâlib'in eline, üzerine "Medet ya Ali" yazılı bir levha geçmiş. Hattı çok beğenen, hakikatte de bir ehlibeyt âşığı olan Şeyh Gâlib, bu levhayı gören ve işiten, çevrede ne kadar Alevi Bektaşî varsa tekkeye daha çok doluşmaya başlamışlar, oradan ayrılmaz olmuşlar. Tekkenin böyle saçı sakalı birbirine karışmış, çoğu hırpani kılıklı Alevilerin işgaline uğradığını gören Sünniler, bu durumu görünce tekkeye gelmemeye başlamışlar. Tekke olmuş bir Alevi karargâhı. Bu vaziyetten memnun olmayan Şeyh Gâlib, hemen, çarçabuk, bu kere, üzerinde "Ya Hazret-i Muaviye" ibaresi yazılı bir levha hazırlattırarak onu tekkeye astırmış. Bu levhayı gören erenler, babalar, dedeler şaşkına uğramışlar. Bir daha gelmemek üzere terk etmişler tekkeyi. Önce Sünnilerin uzaklaştığı, sonra Alevilerin terk ettiği tekke, iyiden iyiye ıssızlaşınca Şeyh Gâlib, muhibbi, can dostu, dervişi olan Şair Esrâr Dede'ye:

"Gel Esrâr, herkes uzaklaştı bizden. Şimdi seninle baş başa kaldık. Gel ki artık seninle halvet olabiliriz." der.

Yukarıdaki hikâye, bir rivayettir. Aynen vuku bulmuş mu, bulmamış mı bilemeyiz ama yahşi biliriz ki bu iktidar değişikliği dolayısıyla bazı siyasi partilerin başlarındaki kalabalık dağılarak çevreleri, bahsi geçen tekke gibi ıssızlaşmış. Tekke sahipleriye hakiki muhipleriyle, dostlarıyla halvet olacak fırsatı bulmuşlardır.

Muhalefete düşmek de siyasi partilerin halvet ehliyle, kuru kalabalığı birbirinden iyice ayrılmalarına vesile olacak güzel bir fırsattır doğrusu.

Hazır aşı kaşığıyla koşan çok oluyor.

Partiler, mevki mansıp aşkıyla yananların, yağmur nereye yağarsa tarlasını oraya götürülenlerin, ikbal dostu olanların kimler olduğunu muhalefete düşünce anlarlar.

İktidarda olmanın hayhuyu; olayları, kişileri derinliğine tanımaya pek imkân bırakmıyor.

Partilerin sıkı bir nefis muhasebesine yönelmesi, muhalefetteyken daha çok mümkün oluyor. Davasının halisleriyle yavaşmalarını ayırt edebilmenin asıl ortamını muhalefette bulur. Parti imkânlarını ve güçlerini yeniden gözden geçirmek, yeni atılımlarını planlamak, kadrolaşmak muhalefette halledeceği işlerindedir partinin.

Yeni Devir, 6 Ocak 1978

ÇARK

Eskilerin “kaht-ı rical” dediği adam yokluğunu nice zamandan beridir her alanda görmek mümkün. Ehliyet kayıplara karışmıştır. Bir kör dövüşüdür gidiyor. Feraset, Kafdağı’nın arkasındadır.

Öyle işler vardır ki halli için birazcık izan yeter, birazcık namuslu, birazcık çalışkan olmakla kotarılacak nice meseleler vardır.

Ama söz meclisten dışarı, öyle bir kül elenmiş ki herkesin başına, kimseler üstünü başını silkeleyip de şu halli an meselesi olan birçok konunun üstüne gidemiyor.

Bir garip düzen çemberiyle, anlaşılan hep sıkboğaz edilmişiz. Öyle çarklar var ki bu toplumda, kim kurmuşsa kurmuş, nasıl kurmuşsa kurmuş, zararını yanışını herkesler görse bile kimseler onu değiştirmeye yanaşmıyor.

Cinlerin, şeytanların kurduğu bir çark sanki? Kimse kendilerini cinler, şeytanlar çarpmasın diye, o çarka el atamıyor.

Bir korku mu bu, bir tabu mu ne?

İşin daha garibi, kenarlarda köşelerde bu çarkın kırılması için ver-yansın edenler bir gün talih kendilerine gülüp de ikbal kapılarını açınca, onlar da dut yemiş bülbüle dönüyorlar. Adını anmaz oluyorlar artık bu çarkın, anlaşılan bu çarka hemencecik kendilerini kapatıyor olmalılar.

Gerçi bu günün behrinde dâhi adamları, kurtarıcıları, mütefekkir aksiyoncuları geçtik; normal, bir-iki adım önünü görebilene bile razı gelecek millet. Razı gelecek de neden kimseler, birazcık olsun davranmıyorlar?

Cinler, şeytanlar mı korku salmış içlerine?

Yoksa görünmez bir hayalcinin, değnekleri ucunda bize oynatılan rolleri oynamak mevkiindeki gölgeler miyiz? Gerektiğinde perdeyi yıkip viran eylemek, bu yüzden mi elimizde değil?

Neyi mi söylemek istiyorum?

Hem şu küçük gündelik, acil çözüm bekleyen, çözülmesi için üstün bir inanç ve yetenek gerektirmeyen konuları söylemek istiyorum.

Hem her şeyi söylemek istiyorum.

Hem de hiçbir şeyi.

En iyisi mi, siz düşünün kendi ferdî hayatınızdan, aile çevrenizden, iş muhitinizden, siyasi itikadınızdan geçim meselenize, ev kiranızdan aldığınız ücrete, verdiğiniz vergiden vergi kaçıranlara, memleketi yönetenlerden dünyayı idare edenlere kadar, şöylece bir düşünün. Nice meseleler var nice göz göre göre önümüzden akıp giden imkânlar var, nice haksızlıklar, nice basiretsizlikler var değil mi?

Bunların birçoğunu hâl ve fasl etmek için hiç de olağanüstü kabiliyetli olmaya gerek yok.

O hâlde niçin davranmıyorsun sen ey insan. Neden davranmıyorsun sen ey devletlû.

Hayır hayır, sen niye böyle eğri büğrü konuşuyorsun ey nefsim?

Yeni Devir, 7 Şubat 1978

BİR KONUŞMA BİR GERÇEK

Çok satılan günlük gazetenin birinde fıkra yazan Cumhurbaşkanlığı kontenjan senatörü, Kahramanmaraş Milletvekili Hasan Seyithanoğlu'nun 1978 Mali Yılı, Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle partisinin grubu adına yaptığı konuşmasını yazı konusu yaparak hayli metihlerde bulunuyor. Senatörün fıkra başlığı şöyle: “MSP'den Gelen Değişik Ses.”

Senatör-yazarın heyecanla benimsediği bu Meclis konuşmasını doğrusu biz de merak ettik. Bulduk ve okuduk.

Ama itiraf etmeliyiz ki biz Senatör gibi öyle heyecanlanmadık. Konuşmayı kötü bulduğumuzdan mı? Asla! Konuşma gerçekten derin bir vukufu Türkiye'nin eğitim meselesini tahlil etmekte ve ciddi çıkar yollar göstermektedir. Ağırbaşlı bir ifade içinde, düşünen bir adamın dengeli, tutarlı, mütalaaları var konuşmada.

Durum böyleyken acaba neden bu kadar heyecanlanmıştı, bunu “değişik bir ses” olarak bulmuştur Senatör-yazar, diye düşündük.

Acaba biz mi heyecanımızı yitirmişiz, yeni değişik sesleri fark edemiyor muyuz?

Hayır!

Mesele şu galiba: Bizim için olağan olan fikrî seviyeye, bakış açısına, anlatım biçimine, bizim dışımızda kalanlar tam bir yabancılık içindedir. Bizi tanıma, dinleme fırsatı bulamadıkları için, bizi olduğumuz gibi değil, zannettikleri gibi biliyorlar. Bizim düşüncemiz hakkında, onlar peşin fikirlerle dolmuşlardır. Kulaktan kapma, ezbere fikirlerle bize bakıyorlar. Aleyhimizdeki yayınların ve kurumların etkisi altında kalarak bizi hükme bağlamışlar. “Değişik bir ses” olacağımıza ihtimal vermiyorlar. Peşinen mahkûm kılınmış birçoklarının nazarında. Anlamayı, dinlemeyi hiç akıllarına getirdikleri yok.

Bu düzenin, sıradan aydınları için biz, bazı karikatürlerde gördükleri, bazı nutuklarda duydukları, ülkeyi karanlık çağa geri götürmek isteyen, acayip, yobaz mahluklarız.

Tanzimat’tan beri göregeldiğimiz bu sıradan aydınlar; her yerli, halis sesi, önyargıyla reddetmenin talimini görmüşlerdir. Daha doğrusu duymaya bile tahammülleri yoktur bizleri. Kültür emperyalizmine şartlı olmanın bir gereğidir bizi duymamak çünkü. Tanımadan düşman olmak görevleri...

Önyargılardan soyunarak bizi dinlemeye yönelen herkes için biz, yeni bir ses gibi geliyoruz anlaşılın.

Üzerinde yıllardan beri söylemediğimiz söz bırakmadığımız nice konular var ki bizim dışımızdakilerden birileri bir vesileyle bunların bir parçasını duysa, birden dehşete düşüyor, heyecan duyuyor; büyük, önemli, isabetli buluveriyor hemen.

Çünkü bizi hep dinlemeden vurmuşlardı. Dinleyecek olsalar, haklı olduğumuzu göreceklerdi çünkü. Kimileri hakkımızı elimizden almak için bile bile “söyletmen vurun!”u uygulamış, kimileri de bilinçsizce bu “söyletmen vurun”a uymuşlar, bunu gelenekleştirmişlerdir.

Biz haklı olduğumuzu biliyoruz, hangi seviyeden konuştuğumuzu, nerelere varmış bulunduğumuzu biliyoruz. Hasan Seyithanoğlu'nun konuşması da belli bir dünya görüşü açısından, belli bir seviyeyi koruyan gayet tabii bir konuşmadır. Düşünce hayatımızın bugün ulaşmış bulunduğu alanı bir yazıyla yansıtan bir konuşmadır. Biz bugün, bu seviyenin altında kalanlara, düşüncemizin müptedileri gözüyle bakıyoruz zaten. Ve kimsecikler de bizi onların beyanıyla yorumlamasın. Bulduğumuz yeri, en azından, Seyithanoğlu'nun beyanı belirler. Bu bakımdan adı geçen konuşma bizim için olağandır.

Başkaları heyecan duyabilir. Bu kapıyı yeni aralıyorlar çünkü. Şu da var: Bütün ülke aydınları bu heyecanı duymaya başlasa bir gün, ne olur? Ne olur, kurtulmuş oluruz!

O hâlde, galiba bu heyecanı tebrik mevkiindeyiz şimdilik.

Yeni Devir, 24 Mart 1978

DALKAVUKLAR SULTASI

Dalkavukluğun bu kadarına pes, doğrusu.

Soytarılığın böylesini hiçbir kitapta bulamazsınız.

Aslında bizim “dalkavuk” bildiğimiz, gâvurların “soytarı” olarak tanıttığı, birbirini andıran bu meslek, çok eskidir. Bu mesleğin erbabları, tarih boyunca, efendilerini eğlendirmek, oyalamak yanında ayrıca bağlı buldukları kişiyi zekâlarıyla, münasip lisanlarıyla yanlış işlerden ve kararlardan alıkoymak gibi hizmetlerde de bulurlardı. Efendisini, sonunda mahcup olacağı, pişmanlık duyacağı eylemlerinden caydırmayı görev bilirdi dalkavuk veya soytarı. İyi dalkavuk veya soytarı, efendisinin yanında, bir bakıma kamuoyunu temsil ederdi, yani kamuoyunda kötü yankılar bırakacak davranıştan vazgeçirmeye çalışırdı efendisini. Efendisinin izzetini, şerefini korumayı görev bilirdi. Azarlanmak, kovulmak pahasına bile olsa bu “koruyucu melek” rolünden vazgeçmezdi.

Çünkü fiilen ve resmen bir meslekti dalkavukluk, soytarılık. Bu mesleğin töreleri bunlardı. Bu işin erbabları bu töreye uyarlardı.

Tarihimizde buna sayısız örnekler vardır.

Dünya edebiyatına, soytarı tipini en güçlü bir şekilde kazandırmış olan Shakespeare, soytarıya entelektüel bir hüviyet biçmiştir. Daha doğrusu, gerçek soytarıyı, gerçek rolüyle yaşatmak istemiştir.

Dalkavukluğun, soytarılığın asli hüviyetini kaybederek, bir “ağa gâvurluğuna”, yalnız menfaat karşılığında yapılan bir efendi övücülüğüne dönüşmesi, bir pohpohlamacılık hâline gelmesi, efendisinin dümen suyunda gitme mesleği olması, sonunda, bu mesleğin gerçek temsilcileri de ortadan kalktı.

Dalkavukluk, soytarılık, bir öz değişikliğine uğradı. Öyle ki bugün dalkavuk, soytarı deyince, bütün dünyada hemen akla gelen tip, malum menfi bir tiptir. Artık herkesin menfi olarak tanıdığı bu malum tipe şimdi dalkavuk, soytarı deniyor.

İşbu tipin en aşağılık yahut diğer deyimiyle en muhteşem örnekleriyse, geri kalmış ya da totaliter birçok ülkede bile eşine rastlanması mümkün olmayacak şekilde bizde mevcut.

Şeflik yönetiminde Türkiye, bunların yetişmesine elverişli bir tarla hâline getirildi. Bu işin endüstrisini kurdular.

Özellikle basın, bunların boy gösterdiği en belirgin alan oldu. O dönemin gazete koleksiyonunu karıştıran herkes, dalkavukluğun sayısız örnekleriyle yüz yüze geliverir hemen.

Demokrat Parti'nin iktidarı zamanında bunlara “besleme basın” deniyordu. “Örtülü ödenek” bunların arpalığından sadece biriydi. Demokrat Parti'nin başını yiyenlerden biri de şüphe yok ki bu besleme basın olmuştur. Efendisinin her icraatına “isabet buyurdunuz, keramet buyurdunuz” demeyi görev bilen bu basın, hükûmetin yolu üzerine kazılmış bulunan kuyuları çer çöple örtmekten, halkın damarına basarak tepkileri büyütmekten, karşıtlarına malzeme olmaktan başka bir şeye yaramadı. Halkın eğilimini, reaksiyonunu gizleyerek,

bunları bağnaz muhalefetin abartmaları gibi göstererek, kendine kulak asan hkmeti Őapa oturttu.

Aslında, özellikle bu çağda dalkavuk beslemenin, dalkavuğa itibar etmenin akıbeti daima böyle olacaktır.

Şimdi dinleyin beni:

Bu tür dalkavukların meydanları doldurduğu, su başlarını tuttuğu, yakın dönem dalkavuklarını fersah fersah aşmış bulunan, bir vakte gelip dayanmıştır toplumumuz Şimdi.

En cins rnekleri TRT’de ve gazetelerde mekân tutmuŐtur bu dalkavukların.

Akıllı olan dost edinir, dalkavuk değil.

Yeni Devir, 12 Haziran 1978

DİKKAT ÜSTÜ DİKKAT

Doğu vilayetlerimizin birinden gelen arkadaşımız anlatıyordu.

Bir vatandaşımız gelip müftüye başvuruyor. Diyormuş ki:

– Ben hacca gitmeye niyetliyim. Bütün hazırlıklarımı da yaptım. Fakat gelip bana dediler ki Müslümanlara hac düşmez, bu fariza üzerlerinden kalkmıştır. Çünkü işgal altındadır. Memleketlerine dinsizler el koymuştur. Onlarla cihat etmesi gerekir Müslümanın; bu cihada sen de katılmalısın, paranı bu cihadı yürütenlere vermen icap eder. Bizler cihat için yola çıkmışız. Bağımsız bir Kürdistan kurmak davasındayız. Milletinin bu hürriyet mücadelesine sen de katıl.

Daha önceleri de başka bir hikâye anlatmıştı başka bir arkadaşımız. Bir vilayette de yine “Kürtlere bağımsızlık” mücadelesinde bulunan militanlar, camiden dağılan halka: “Gelin bize yardım edin, dinsizler, kâfirler, kurda, puta tapan zındıklar üzerlerimize saldırıyor. Dinini seven, milletini seven peşimizden gelsin.” diyorlarmış. Zavallı, masum vatandaşlarımızı kandırarak, tahrik ederek kendi saflarında kavgaya sokuyorlarmış.

Evet beyler, yıllarca “Halklara özgürlük!” diye şehir şehir, meydan meydan nutuklar çekilirse hem de bu kampanyaya siyasi partiler, onların ileri gelenleri katılırsa, fitne bu noktalara kadar gelir işte.

Memlekette iç savaş çıkması için çalışan hizipler, ülkeyi daha da parçalamayı hedef tutan eylemlere, her türlü istismara açıkça yönelmiş bulunmaktadır. Parçalanmaya, ırkçılığa en büyük engel olan İslâm’ı ve Müslümanları bile kullanmaya yelteniyorlar. Kendilerini “Maocu” olarak nitelendiren anarşistler, bilgisiz ve bilinçsiz Müslümanları kandırmak için: “İlim Çin’de bile olsa gidip alınız.” mealindeki hadisi serlevha ederek bildiriler, kitaplar dağıtıyorlar.

Çünkü biliyorlar ki kendilerinin belini kıracak olan kuvvet, İslâm’dır. Onun için dini alet etmeye, İslâm’ı istismar etmeye, hatta halkı kandırmak için, kendi mücadelelerine dinî bir görüntü vermeye yelteniyorlar. En korktuklarını, dost diye göstermeye kalkıyorlar.

Evet, ey vatanperverler!

Sizler, bu azim tehlikeyi görüyorsanız, onu önlemenin de yolunu şöylece belleyin ki ırkçılığı, kavmiyetçiliği öne alan bir davayla, onun yöntemiyle davranırsanız, bu ancak fitnenin büyümesine, ötekilerin de kavmiyet davası gütmesine yol açar.

İslâm’a sarılmaktan başka yol yoktur. İslâm’ın birleştiriciliğini, kardeşliğini yaymanın, kısacası İslâm’a samimiyetle inanmanın, ülkümüzün adını böylece belirlemenin tek çıkar yol olduğunu bilelim.

Bizi izzetleyen İslâm’dır.

Aklımızı başımıza toplayalım. Tanzimat’tan beridir, gelenekleştirdiğimiz İslâm düşmanlığını terk edelim, memleketin son parçaları da elden gitmeden.

Yeni Devir, 25 Haziran 1978

BİR KOVSAK YANAŞMALARI

İnsanlarımızın arasındaki kin ve kavganın temelinde, siyasi düşünce ayrılığı yatıyor.

Aralarında hiçbir özel geçmişi olmayan insanlar, birbirine düşman. Esnaflar birbirine düşman, memurlar, işçiler, öğrenciler, öğretmenler, polisler, kadınlar, çocuklar birbirine düşman. Biri ötekine hiçbir kötülük yapmadığı hâlde, birbirine düşman olmuşlar. Ellerinden gelse biri ötekine kötülük yapabilecektir. Karşıtı zarara uğrasa seviyecektir veya acımayacaktır en azından.

Siyaset girmiştir aralarına çünkü. Düşünce ayrılığı, parti gayreti girmiştir araya.

Bir kan davası olsa, bir mezra anlaşmazlığı, bir kadın meselesi olsa, araya girip uzlaştırabilirsiniz, barıştırabilir, dost eyleyebilirsiniz belki, ama bunu mümkünü yok halledemezsiniz.

Siyasette ayrılmışlardır çünkü.

Bu siyaseti yapanlar, ayrı ayrı partiler kuranlar, icabında yan yana gelebilir, el sıkışabilir, ortaklık yani koalisyon kurarak memleketi birlikte yönetebilirler ama, ama hayır, taraftarları yine de bir kazanda kaynamazlar, sevmezler birbirini. Öylece kopmuşlardır birbirinden.

Yekdiğerlerine şaka yollu laf atmalardan, yarı şaka yarı ciddi tartışmalardan, aile ve menfaat rekabetinden başlayarak, köylerdeki, kentlerdeki kahvehanelerini ayırmaya, oralardan da karıştırlarını dövmeye, dövdürmeye kadar vardı aykırılıkları, düşmanlıkları.

Şimdilerdeyse öldürüyorlar.

Öldürdükçe veya öldürüldükçe, kan görmüş boğalar gibi daha da azgınlaşıyorlar.

Ölü kendilerinin, geberense ötekiler.

Aslında ölen de, öldüren de, bu işin ayaktakımı bir bakıma. Suyun başında olanlarsa ne ölüyor, ne de öldürüyor.

Düğün başkasının, oynayanlarsa bunlar. Eller, maşayla tutuyor ateşi. Hangi devrim, militanlarını iktidarına ortak etmiştir ki? Zafer sonrasında da sürünmektir nasibi militanın. Tavlada atlar tepişir, eşekler ezilirmiş arada!

Bir avuç azınlık, yani sütun kaymağını yiyenler veya yiyecek olanlar rahat aslında. Kiralık katil tutmaktır onların işi. Kiralıklarsa sanıyorlar ki her şey kendileridir, bir kurtuluşun mücadelesini yapıyorlar.

Yalnız sokak kavgacıları değil, bütün bir millet âdeta böyle bir zan içinde şimdi. Herkes, her grup, her parti, hakikatin kendisinde olduğunu sanıyor. Deli bir vecdini yaşıyor bu zannının. Sanıyor ki kendisi doğru ve bilinçli, gayrısı hain ve cahil.

Kırk milyonluk bir millet değil, âdeta her parti veya düşünce çeşidi adedince birçok millet yaşıyor ülkede.

Parti partiye, düşünce düşünceye, komşu komşuya, kardeş kardeşe düşman, ayrı milletlerin, ayrı dinlerin üyeleri gibi, hayır daha da beteri...

Hani beyanat veriyorlar ya: Kardeşi kardeşe düşman eden zihniyete karşıyız, her türlü anarşiye karşıyız, düşünce özgürlüğü silahlı çatışmaya dönüşmemeli diye, yok aslı astarı bunun. İnanıklarını söylemiyorlar. Kandırmacadır bütün söyledikleri.

Hangilerinin kimi ve kimleri tuttuğu, desteklediği apaçık meydanda değil mi?

Yalan söylüyorlar!

Bu milleti birbirine düşman edenler bunlardır. Düşmanlığı diri tutanlar, körükleyenler bunlardır.

Asıl katil kendileridir. Maşa değil, eldir katil olan, ellerin sahipleridir.

Bir karar düşseki herkesin içine ve herkes bir tek yürek ve ağız hâlinde bağırıp dese ki:

– Biz bir tek milletiz ve hepimiz kardeşiz, bizi birbirimize düşman eyleyen sizlersiniz, defolun içimizden!

İşte o vakit, ta Tanzimat'tan beridir içimize girmiş olan bütün gâvur dölleri, hep birden kaybolur, kahrolurlar. Biter bütün oyunlar, düşmanlıklar, kıtaller.

Ve evimiz bize kalır. Mutlu oluruz, insan oluruz yani.

Yeni Devir, 28 Haziran 1978

GÂVURLUKLAR

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Siyaseti bahane ederek, düşman kıldılar bu milleti birbirine. Gâvurun tohumunu ektiler ülkemize yani. Gâvurun bize ihraç ettiği her şeyde bin fitnenin tohumu vardır. Batı, gâvurdan daha gâvur adamlar üretti içimizden. Batı bir avcıysa silahları da, köpekleri de bunlardır.

Bunlarla savaşa soktular bizi. Bunlarla sulh imzaladılar. Bunların aracılığıyla devleti parçaladılar. Bunlarla sömürüldük. Bunlarla siyaseti soktular, kavgayı soktular içimize.

Eşğimizi bunlarla çaldılar, bunlara buldurttular. Bunların aracılığıyla babamızı, atamızı şehit verdik. Bunlarla elimize elma şekeri tutuşturuldu.

Ben bir partiyi tutuyorsam, sen bir partiyi tutuyorsan, ben şuna sen buna inandırılmış, şartlandırılmışsak, ben seni düşman bellemiş ve seni öldürme yolundaysam, sen beni yok etmenin hayrına inanmışsan, beni de seni de bu duruma getirenler, işte onlardır.

Benim bir fabrikam varsa ve sen orada işçiyisen, seni sömürmenin, halkı sömürmenin hesabıyla meşgulsem, beni böyle şartlayanlar onlardır. Sen, beni her gördükçe, domuz görmüş gibi oluyorsan, seni de bu hâllere getiren onlardır.

Biri bir mal üretiyor da o malın öteki benzerlerinden farkı yoksa ama o üretici “en iyisini ben üretiyorum, benden alın” diye bar bar bağıyor ve reklamlar yapıyorsa, onu böyle alçak bir ahlakla ahlaklayan onlardır.

Çürük malı sağlam mal diye yutturma yöntemini talim ettiren onlardır. Sağlam mal üretimini bir görev olarak değil, rekabet duygusuyla, bencillik ve çok kazanç fikriyle yapma ahlsızlığını da öğreten onlardır.

Bizleri israfa alıştıran onlardır. Lüksü bir ihtiyaç hâline getiren onlardır. Örtünmek için değil, giyinmek için giyinmeye alıştıranlar da onlardır. Ve onları giyinmeye gücü yetmeyenleri, giyenlere düşman eyleyen de onlardır.

Kimilerini zengin, çoğunluğu fakara kılan onlardır. Fukarayı adam yerine koydurtmayan da, fukarayı zengine kinli eyleyen de onlardır.

Hem üstümüzü başımızı, hem aklımızı ruhumuzu soyan onlardır.

Edebiyatımızı, müziğimizi, yazımızı, kelimemizi bozan, değiştiren onlardır.

Evladı atasından utandıran onlardır.

Komşu hakkını unutturan onlardır. Yardımlaşmanın, dayanışmanın arasına “menfaati” sokuşturan onlardır.

Namusu değiştiren onlardır.

Aşkı imha eden; zinaya “aşk yapma” adını takan onlardır.

Halkı, ayrı ayrı milletler hâline getiren, yekdiğerine düşman eden onlardır.

Sokaklarda adam vurduranlar onlardır. Adına parti, siyaset, düşünce farkı diyerek, bu milleti birbiriyle zıtlaştıran, hısımları hasım eyleyen onlardır.

Yani gâvurlardır.

Tanzimat’tan beri, içimizde yuva kuranlardır.

Yuvamızı dağıtmak için yuvalananlardır.

Gâvurun bize ihraç ettiği partiye, parti fikrine, iş hayatına, hususi hâle getirdiğimiz hayata, devlet anlayışına, millet tarifine, tüccar, işçi, esnaf, kadın-erkek, ev-okul, gazete dergi anlayışına ve daha nice cürufa paydos demeyince kurtuluş yoktur.

Milleti muzmahil eyleyen ne varsa cümlesi gâvurdan gelmedir bize. Paydos olsun gâvura da, gâvurluklara da. Hem onlara hem de onların uzantılarına, partilerine, particiliklerine, düşünce hareketlerine, sanat hareketlerine!

Yeni Devir, 29 Haziran 1978

KAN SELİNİ SALAN

Hemen Hak hayra tebdil eyleye; zulüm, gözyaşı, kan görünüyor
Hülkemin yakın geleceğinde.

Birbirini inadına anlamak istemeyen, kızgın, düşman insanlar doluyor dört bir yanımızda.

Çeşitli siyasi düşünce kamplarına bölünmüş delişmen delikanlılar türetilmiş, her biri bir barut fıçısı gibi. Her birinin dilinde birer broşürlük ideolojik sloganlar ve ellerinde silah.

Ne ciddi bir muhakeme ne de derinliğine bir bilgi. Ne akliselime tahammülleri var ne de dinlemeye, okumaya.

Ne Türkiye'yi tanıyorlar ne de dünyayı.

Ne tarihimizi biliyorlar ne de tarih boyunca bize beslenen düşmanlıkları.

Tanzimat niçin ilan edildi? Meşrutiyet ve Cumhuriyet devrimlerinin amacı neydi? 27 Mayıs'ın, 12 Mart'ın temelinde neler vardır?

Jön Türkler kimlerdi, ne istiyorlardı? Abdülhamit Han, Meşrutiyet Meclisi'ni niçin kapattı; İttihat Terakki Fırkası hangi emellere hizmet etti?

Hürriyet, adalet, müsavet perdesi arkasında hangi oyunlar sergilen-di? Balkan Harbi'nin, Birinci Dünya Savaşı'nın amacı neydi?

İstiklal Savaşı hangi şartlarda verildi, hangi şartlarla bitti, Lozan Antlaşması'nın içyüzü nedir?

Çok partili hayata geçişimiz, Demokrat Parti ve sonrası?

Ne zamandan başlıyor parçalanışımız, siyasi ve ekonomik sömürü nedir?

İrkçılık davasını kimler başlattı, sonucu ne oldu?

Bunları bilmiyor, kızgın ve silahlı gençler! Ya da birer cümlelik bi-liyorlar, o da şartlandıkları düşüncenin ve eylemin doğrultusunda.

Aslında bunları gereği gibi, olduğu gibi bilmedikleri için, şu veya bu düşünce akımına kolayca şartlanmışlar zaten. Kolayca şartlanmışlar, kolayca kızmışlar, kolayca silahlanmışlar hemen.

Bütün bunları bilmedikleri içindir bu kargaşalık. Kargaşa, cehaleti kendine temel yaparak bu gençleri toplamıştır çevresinde.

Bütün bu bilmediklerinin içyüzünü bir öğrenebilseydiler böyle ol-mazdı, böyle yetişmezlerdi.

Bütün bunların içyüzünü öğretmediler gençliğe. Öğretiyor gibi dav-ranarak öğretmediler. Bütün bunların gerçek yüzüne, bir yalan per-desi gererek öğretmeye çalıştılar. Güdümlü bir öğretim uygulandı. Çarpık bir eğitim uygulandı.

Bu çarpık güdümün ruhlarda oluşturduğu boşluğun, reaksiyonun gün yüzüne çıkışıdır bu kargaşanın kök sebebi.

Yalanla, dolanla, tutarsız bir propagandayla oyalamanın, hakikatlere sahte elbiseler giydirmenin mahsulüdür bütün bunlar. Poyraz biçiyor şimdi ekilen sahte rüzgârlardan. Ekilen rüzgârlar sahte olduğu için, bu poyrazlar da sahtedir işin hakikati. Ama sahte bile olsa bu poyraz, kan getiriyor yedeğinde, zulüm ve gözyaşı getiriyor.

Çok kurbanlar vereceğe benziyoruz.

Hepsi bizim olan bu ülkenin çocukları birbirini katlıyor, katledecekler. Hangi kamptan katledilirse edilsin, hepsi kurbandır bunların ve hepsi bizim çocuklarımızdır. Kendilerine fidelelik olarak ekilen rüzgârlardan habersizcesine, birer kan poyrazı gibi esiyorlar.

Bu piyonlar, bu satrancı oynayanları bir tanısalar.

Ah, bir tanısalardı, biterdi bu oyun.

Bu kan seli basmazdı ülkemi.

Yeni Devir, 27 Ağustos 1978

CHP'Yİ NASIL BİLİRSİNİZ ?

CHP, temelde solun hiçbir çeşidine karşı değildir. Sol düşüncenin her türüyle, hiçbir ihtilafı olmayan bir partidir CHP.

Bu gerçeği gözler önüne sermiş bulunan sayısız örneklerle karşı karşıyayız. Mesela kamuoyunun solcu militan olarak tanıdığı nice yazar, politikacı, sanatçı, üniversite mensubu, sendika ve dernekler vardır ki bunlar bugün CHP ile kesin işbirliği hâlinindedir, hatta CHP'nin belkemiğini oluşturmaktadır. Ve aslında CHP, kendisine oy veren milyonlarca insanın genel eğiliminin değil, bu aktif solcu kişi ve kuruluşların temsilciliğini yapmaktadır. Zaten kendisine geniş oy tabanı hazırlayan da bunlardır. Bu kişi ve kuruluşların ellerinde bulunan güçlü propaganda imkânlarıyla geniş bir oy tabanı kazandı CHP. Bu kişi ve kuruluşlar, düşüncelerini temsil eden CHP'ye iktidar yolunu açmak için, sonuç almaya yarayan bütün taktikleri kullanarak, geniş bir oy tabanı oluşturdular. Yani şu kesin bir gerçek ki CHP'nin kurmaylarıyla, bu partiye oy veren milyonlarca insan, asla aynı dünya görüşünü paylaşmış değildir. CHP'nin kurmayları, iktidarlarının değirmenini çevirsin diye, muhtaç oldukları suya kavuşmak için halkı şartlayıp oy aldılar. CHP'nin fikriyatıyla, yoğun propagandaların

etkisinde kalarak şartlanan ve CHP'ye oy veren yığınlar arasındaki kati ideolojik ayrılığa bakarak, bu değirmenin taşıma suyla dönmekte olduğunu herkes bilmelidir.

CHP'nin bir fikir partisi gibi seçmeniyle bütünleşmiş bir parti değil, ancak kendisiyle aynı ideolojik zeminde bulunan bazı kişi ve kuruluşların amacını gerçekleştirmeyi hedef bilen bir parti olduğunu keşinkes kabul etmek lazımdır.

Bu sol parti, Türkiye'deki mevcut sol hareketlerden hiçbirleriyle düşünce ayrılığı içinde değildir. Düşüncede ortak olduğu öteki sol gruplarla, ihtilaf noktası yalnızca "eylem" konusundadır. Bazı fanatik solcu grupların her şeyi silahlı eylemle oldubittiye getirmek istemesine CHP razı değil. Mevcut Türkiye ve dünya şartları açısından bu tür eylemlerin, başımıza büyük gaileler açacağını görüyor. Eylemcilerin bu müfrit ve zamansız davranışlarına muhalefeti var sadece. İdeolojiyi bir macera aracı olarak saymıyor, terörle iktidara gelişin mümkün ve muvaffak olacağına inanmıyor. Daha gerçekçi ve akıllı, bu yüzden merhale merhale amaca yaklaşma yolunu benimsemiş.

Oysa öteki fanatik solcular, CHP'nin bu yöntemini davaya ihanet sayıyorlar. Bu partinin, hele iktidar olduktan sonra kavuştuğu imkânları tez elden değerlendirerek hızlı, köklü ve hatta kanlı reformlara ve kıyımlara kalkmamasını hazmedemiyorlar. Batı'nın destek ve kontrolüne girmiş bulunan bir solculuğa tahammülleri yok. Oysa CHP, Türkiye'deki Batı'ya bağlı siyasal geleneğin tamamen dışına çıkan bir solcu yönetimin, ülkemizi önü alınması imkânsız bir bunalımın, hatta savaşın içine sokacağına inanmaktadır. Bu sebeple CHP'nin inandığı solculuğun Türkiye'de muvaffak olması, daha bir süre Batı'nın işine geldiği, kısa ve uzun vadeli hesaplarına çok uygun düştüğü için, Türkiye'de solculuğun, rahat ve huzurlu bir gelişme ortamı bulmasına fırsat vermektedir Batı.

İşte, eylemci solcular, solcu CHP'nin bu stratejisine karşı olduklarından, varlıklarını ve ağırlıklarını bilhassa CHP'ye de tescil ettirmek için eylemlerini gittikçe yoğunlaştırmaktadır. Kestirmeden gitmek istiyorlar. CHP ise bunca yıllık çalışmayı bin güçlkle meydana getirilmiş birikimi, aceleye ve maceraya feda etmek istemiyor. Menzile, kademe kademe yaklaşmayı uygun buluyor. Yoksa temel ideolojide “Yarıncı Türkiye” konusunda bir ihtilafları yok birbiriyle. Hepsi “sosyalist bir Türkiye” istiyor. Ancak stratejide ve taktikte ayrılıyorlar. CHP'nin âdeta resmî görüşü olan: Her türlü düşünce özgürlüğüne (ki bunun pratikteki anlamı her türlü sol düşünce özgürlüğüne) “evet”, ama silahlı eylemlere “hayır!” sloganı, bu partinin, sol düşüncüyü tabana yayma konusunda nasıl bilinçli bir görev anlayışı taşıdığıнын, sola daha geniş ve meşru bir alan açma çabası içinde nasıl tarihî bir rol oynadığının, hâsılı öteki sollarla düşüncede hiçbir ciddi ayrılığı kabul etmediğinin sayısız örneklerinden biridir.

Yeni Devir, 15 Aralık 1978

KIYAFET KANUNU

Günlerdir bir haber yer alıyor ajanslarda. Orta Afrika'da Bokassa adlı biri kendini imparator eylemiş. Rivayete göre bu Bokassa, yaşları 12-16 olan 150 civarında çocuğu öldürtüyor. Sebebi, tayin ettiği formayı giymekten imtina etmeleriymiş.

Bu konu üzerinde bilahare durmak isterim. Afrika üzerinde süper güçlerin yüz yıldan beri oynadıkları oyunlar malum. Bugün dahi korkunç hesaplar dönüyor Afrika'da.

Bugün söyleyeceğim şu ki:

Bokassa'nın öğrencilere tayin ettiği kifayeti giymemekte direnmeleri üzerine öldürülmeleri, bana birdenbire, bizde de şapka giymek istemeyen birçok vatandaşımızın idam edilmesini hatırlattı.

Bu iki olay arasındaki ne gibi benzerlik ya da aykırılık olduğu hususunda açıklamayı veya savunmayı ilgililer düşünsün.

Şu kadarını söyleyeyim ki Bokassa, bu kıyafeti imal eden fabrikaya ortakmış. Yani işin içinde bir maddi menfaat meselesi var.

Bizimkiyse bu tür maddi hesaplara dayanmıyor. Batılılaşmak aşkına dayanıyor.

Her yönüyle Batı'yı izlemenin tabii bir uzantısı olarak ele alınmıştır Kıyafet Kanunu.

Çarşaf yerine manto. Fes, sarık yerine şapka. Şalvar yerine pantolon. Bunların hepsi, sayısız davaların, hapislerin kapısına götürdü halkı. Lakin “şapka” fiilen idama vesile oldu.

Şapkayı “alâmet-i küfr-i zâhir” addettiler, en büyük direnmeyi ona gösterdiler. Asırlarca “zünnar”la “şapka” küfür alameti olarak bilinmişti çünkü.

Bokassa'nın bu kıyafet devrimi bizim kıyafet devriminin bir taklidi midir?

Sanmam!

Sanmam da, her ikisinin ucunda kan görüldü; bu bakımdan ister istemez bir ilgi kurdurtuyor insana. Gerçi “Tarih tekerrürdür” derler, ama bizim tarihin Orta Afrika'da zuhur edip tekerrür etmesi mümkün mü? Olabilirse Orta Afrika İmparatoru Bokassa, 50 sene mesafeyle bizi izliyor, demektir.

Yeni Devir, 27 Mart 1979

İSTİKBALİ YOKTUR ANARŞİNİN

Türkiye'deki anarşik olaylar, aslında sınırlı terör olaylarından başka bir şey değildir.

Bütün bozguncu çabalara rağmen Türkiye'de birbirinden farklı insan sınıfları oluşturulamadı.

Bir “köylü” sınıfımız yoktur bizim. Köylümüz, icabında “işçi”dir yahut “esnaf”tır da. Hangi esnafımızda veya işçimizde köylülüğün izleri silinmiştir? Hangi esnafımız işçiliğe aykırıdır? Hangi işçimizde, esnaflıktan kopmuşluk vardır?

“Emekçi” adı verilen hangi köylümüz, esnafımız, işçimiz “özel teşebbüs” düşüncesinden, tasarısından uzaktadır?

Hatta hangi özel teşebbüşümüz köylü, esnaf, işçi duraklarında oyalanmadan; hayat olarak oraları bilmeden işveren olmuştur? Kapitalizmin kaç günlük geçmişi var ki bizde?

Hangi “memur”umuz “halk” değildir? Halk içinden, köylü içinden gelmeyen bir “memurlar nesli”miz var mı?

Ve hangi asker, halk kaynağından gelmemiştir? Kaç kişi vardır bizde subay oğlu subay olan?

Hangi şehirlimiz köy gerçeğinin yabancısı; hangi köylümüz, şehirle, şehirliyle alakasızdır?

Aydını, halkı, memuru, işçisi, şehirlisi, köylüsüyle birdir, bir bütündür Anadolu insanı.

Bir etnik kavga da yoktur asla insanımızda.

Türkiye’de ırk davası güden, kavga veren, aklı başında bir tek kişi bile yoktur. Bütün akılsızların, bozguncuların kışkırtmasına rağmen, ciddi bir taraftar kitle bulamamıştır ırkçılık bizde.

Mevcut siyasi partilerden birini tutan vatandaşlarımız arasında da, asla bir kavga veya münaferet yoktur. Birbirine kapı komşu, dükkân komşusu olan bu insanlarımızın arasında, öyle ciddi bir hayat farkı göremeyiz. Üç aşağı beş yukarı birbirlerine benzerler hep. Farklı siyasi tercihleri asla bir düşmanlık konusu değildir. Hatta bir şaka veya latife konusudur genellikle, sohbet mevzuudur.

İşte bütün bu sebeplerdendir ki, yani Türkiye’de birbirinden farklı sınıflar, insan kümeleri oluşturulamadığı içindir ki, bütün bozguncu mihraklar, arkalarına takılacak insanları, sınıfları bulamadılar.

Ayakları havada kaldı anarşinin.

Beyni yıkanmış bir avuç teröristten ibarettir, şu anarşi sanılan olaylar, onların elemanları.

Yani asla halka inmedi, inemez de bizde anarşi, bazı vatandaşlarımızın, siyasal tercihlerinin etkisinde kalarak, anarşi çıkaran gruplardan birini tuttuğu, haklı bulduğu, gerçek bile olsa, temelde hepsi-

nin anarşiden şikâyetçi oldukları muhakkaktır. Bu gruplardan birini benimsemiş olması, halkımızın anarşi yanlısı olduğu manasına asla gelmez. Anarşinin devamını, genişlemesini isteyen hiçbir partili yoktur halkımızın içinde.

Anarşi, halkı ne içine alabildi, ne de yanına.

Bu sebeple anarşik olaylara, daha doğrusu bu mevzi terör olaylarına, temel tutturamamış, deri üstü ifrazat gözüyle bakmalı. Türkiye’de anarşiye istikbal, talih görünmüyor. Yapımız reddediyor çünkü. Hem de bütün çabalara, tahriklere, 150 yıldır uğradığımız saldırılara, yıkımlara, yatırımlara rağmen.

Yeni Devir, 14 Nisan 1979

TERÖR BİTER VE SONRA...

Herkesin üzerinde ittifak etmesi gereken gerçek şu: Ülkemizde anarşi yoktur! Ancak sınırlı terör olayları var.

Terör olaylarının amacı, ülkeyi bir anarşiye götürmektir. Halka yaymaktır... Halkla bütünleşmeyen terörün, yani ülke çapında taban bulmayan anarşinin, sonu yenilgidir. Türkiye’de halk, terörcülerin planına uymadı, başkaldırıya girişmedi.

Halkımızın çeşitli siyasi partilere ayrılması, bazen teröristlerden bir bölümüne sempati duymasına vesile olmuş ama bu durum onu eylemlerin içine çekmeye yetmemiştir. Yani teröristler, halktan sadece sempaticiler elde etmişler ama asla işbirlikçi bulamamışlardır.

Terörün bugün Türkiye’de ulaştığı tavan başarı, işte bu kadardır: Sınırlı bir sempaticiler kesim. Fakat bu kesimler, anarşide yer almadı. Alması da imkânsız. Hoş olsa bile bu, ülke çapında anarşinin olduğu anlamına gelemezdi.

Çünkü Türkiye’de anarşi çıkarmak isteyen gruplardan hiçbirinin sempaticilerini, ülke nüfusunun bütünlüğü içinde ekseriyeti sağlamış değildir. Hatta ciddi bir yüzdeyi bile bulamamışlardır.

Galebe çalmalarını sağlayacak nispete ve ortama malik değiller.

Kaldı ki bu sempatizan kesimler, doğru buldukları, inandıkları fikirlerin iktidar olmasını, kanlı yöntemlerle gerçekleştirme istidadını hiç taşıyorlar. İhtilalci bir anlayıştan, yapıdan tamamen uzaktırlar. Halk geleneğimizde yoktur bu. Bu geleneksel yapı dolayısıyla ki sempati duyduğu düşüncenin sokak eylemlerini bile çoğu kez gereksiz, tehlikeli, zararlı buluyor halkımız. Kan dökmekten yana olmuyor halk.

Halkın bu durumunu, demokrasinin etkileri ve izleriyle izah edenler çıkabilir. Bilhassa ihtilalci çevreler halkın bu barışçı yapısını demokrasinin aşladığı bir miskinlik ya da çürüme olarak sayabilirler. Oysa bu hâl demokrasinin halkı düşürdüğü oyun ve açmazdan çok, sosyal geleneğimizle ilgilidir. Hâlâ yaşamakta olduğumuz hayatla izah edilmelidir.

Terörcü grupların hatta bazı siyasal partilerin çabalarıyla ülkemizin halk katında bazı çatlamlar olmuşsa da asla bölünmeler olmamıştır.

Halkımız düşünce bakımından kendine aykırı bulduğu komşusunu öldürmeye varan bir kavgaya katiyen girmez. Bu durumun korkaklıkla hiç alakası yoktur. Hayat ve insan anlayışı budur halkımızın. Değil kavga, kalp kırmaya bile yanaşmak istemez. Böyle bir komşusuyla ilgisini kesmeye bile kimse güç yetiremez. Böyle bir tanıdığıyla, komşusuyla ne alışverişten vazgeçer ne de yardımlaşmaktan.

Bazı fanatik kişiler dışında, hiçbir Anadolu insanı, evine gelen misafir için ambargo koymaz. Kendisi gibi olana daha çok sevgi duyar ama, karşıtına kanlı, kinli düşman değildir.

Ve gerçek de odur ki, bizdeki siyasi akıde farkları, halkı birbirine aykırı kutuplar hâline getirememiştir.

Hatta aydın kesimlerdeki aykırılık kadar bile, halkımızda farklılık yoktur. Halkın birbiriyle iştirak hâlinde bulunduğu sayısız nokta var. Bu noktaların belli başlı odak noktası ise dindir. Dinin biçtiği itikat ve amel bakımından bu halk birbirine o kadar benzer ki... Hayatları birbirine öyle yakındır ki aydın geçinen birçok kişide bu birliği, benzerliği bulamazsınız.

Yeni Devir, 15 Nisan 1979

TÜRKİYE İRAN DEĞİLDİR

İran Devrimi'yle Türkiye arasında bir bağlantı kuranlar var. Bazı çevreler, Türkiye'de İran benzeri olayların çıkacağından kaygılanıyorlar. Bazı heyecanlı neşriyatı ve mitingleri bu olayların başlangıcı imiş gibi yorumluyorlar.

Kurulan bu ilişkinin gerçek payı nedir?

Bu soruyu cevaplamak için, kaba hatlarıyla, İran ve Türkiye arasındaki yapı benzerliklerini ve ayrılıklarını gözden geçirmek gerekir:

- a) Bilindiği gibi İran'ın başında, halk iradesiyle seçilmemiş bir Şah vardı.
- b) Demokrasinin ipleri tamamen Şah'ın elindeydi. Ordu, Şah'ın güdümündeydi. Zalim polis örgütü kimseye göz açtırmıyordu.
- c) Şah da, ordu da, Savak da, halk iradesinin tamamen dışında vücut bulmuş hâkim bir güç olarak varlıklarını devam ettirmek için, resmen ve alenen emperyalizmin bekçiliğini üstlenmişlerdir.

Yukarıdaki bu şartlar, Türkiye için ne ölçüde söz konusudur?

Türkiye'de iyi kötü bir cumhuriyet var. Hükûmeti oluşturan parti veya partililer, fiilen halkın reyini alarak Meclis'e girmişlerdir. Her hâlükârda hükûmet, bir halk tabanına dayanıyor; geniş bir taraftar kitlesi vardır.

Açık bir emperyalizmin alenen yedeğine girmesi mümkün olmayan bir terbiye geleneği vardır ordumuzun. Gerek ordu gerekse polis örgütü, İran'la ölçülemeyecek oranda halkçıdır, halktan yanadır Türkiye'de.

Şu da var:

Türkiye'de aşağı yukarı bütün siyasal düşünceler, birer parti hâlinde örgütlenmiştir, faaliyet göstermektedir. Ama bu siyasal düşünce biçimlerinden hiçbiri ülke nüfusunun çoğunluğunu elde edememiştir.

Bu durumda, ülkede bir başkaldırı olsa, ancak belli orandaki taraftarından muhtemelen destek görebilir. Hatta bir başkaldırı gündeme gelince, o siyasi örgüt, rey ve gönül bakımından taraftarı olan kendi kitlesinin tümünü bile eyleme geçiremez. Taraftarlık; eylem birliğine ve ortak başkaldırıya hazırlıklı değildir Türkiye'de. İş eyleme dökülünce, eylemciler fikir olarak taraftarları onları bile yanı başlarında göremezler.

Kaldı ki bir fikir kavgasını başkaldırıya dönüştürenler çıksa hatta bütün taraftarlarını ayağa kaldırabilseler dahi bu başkaldırı, ülke insanlarının çoğunluğu tarafından redde uğrar. Öteki düşünce biçimlerine veya siyasi partilere bağlı çoğunluklar tarafından karşı çıkılır, iptal edilir.

Anadolu insanı, bir değil, birçok başlı bir mahluk mevkiindedir bugün. Hiçbir baş öteki başlara hâkim değildir; hatta kendi çevresindekilere bile hâkim değildir.

Yani bütün bir halkı, devlete karşı başkaldırtmak şöyle dursun; bir bölüm halkı bile ayağa kaldırtmak gücü, nüfuzu yoktur kimsede.

Kaldırabilse bile, dediğimiz gibi, küçük bir kesimin başkaldırısı olur bu ve asla genelleşemez, başarıya ulaşamaz, ezilir bir anda.

Onun için bu macerayı öyle kolay kolay kimse göze alamaz. Çünkü açık bir intihardır bu yol.

Oysa İran'da halk, ittifak hâlinde başkaldırdı. Eğer bu ittifak sağlanmış olsaydı, yani istisnasız bütün İranlı el ele vermemiş olsaydı, o malum ordu ve Savak, bir silindir gibi ezerdi onları bir günde.

Yeni Devir, 16 Nisan 1979

IRKÇILIĞI MUSALLAT ETTİLER

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Osmanlı Devleti'ni parçalamak için sayısız savaflara ve ekonomik kuşatmalara başvurdular. Devlet, büyük yaralar aldı ama parçalanmadı. Parçalanması da mümkün değildi. Çünkü iç bünyemiz o kadar sağlamdı ki açılan her yara, kesilen her uzuv, sağlam ve faal iç bünye tarafından hızla onarılarak yeniden teşekkül ettiriliyordu.

Dış darbeler, iç dinamiklerimizce etkisiz hâle getiriliyordu.

Yani sağlam bir milli bünyemiz vardı. Halkımız, İslâm milletinden olma şuuru içindeydi.

Halk, hangi kavimden olursa olsun, kendini aynı milletin üyesi olarak biliyordu.

Devlet, böyle bir milletin devletiydi.

Halk, devlet babanın çocuklarıydı.

Devlet, “kerim devlet”ti. Millet ona “Devlet-i ebed-müddet” gözüyle bakıyordu.

Aynı uygarlığa, aynı dünya görüşüne bağlı büyük bir millettik.

Teknikte eksliğimiz vardı. Uygarlığımızın tekniğini geliştirme konusundaki faaliyetimiz büyük ihmale uğramıştı. Uygarlığımızın yavaşlaması, teknik gelişmemizi önce yavaşlatmış sonra da durdurmuştu.

Duran ve zamanla iptale uğrayan teknik açığımızı kapatmak için “teknik ithali” yoluna gittik.

Bu teknik ithali beraberinde kendi uygarlığını da getiriyordu bize. Batı tekniğiyle birlikte Batı uygarlığı geliyordu.

O dönemdeki aydınlarımız, teknikle uygarlık arasındaki derin ortaklığı kavrayamadılar. Oysa teknikle uygarlık, bir yapışık kardeş bile değil, birbirini bütünleyen tek varlıktır.

Batı tekniği alınırken, Batı uygarlığının birlikte gelmemesi mümkün değildi.

Biz teknik ihtiyacımızı gidermek için Batı'dan ithale kalkınca, bu teknikle beraber, tabii olarak uygarlıkta geliyordu.

Gelen Batı uygarlığı, zamanla üstyapı kurumlarımızı etkiledi, değiştirdi.

Batılı sosyal kurumlar teşekkül etti Osmanlı Devleti'nde.

Bu macera, tarihimizde “Islahat” ve “Tanzimat” devirleri olarak isim almıştır.

Oysa bu, ne ıslah etme ne de yeniden tanzim eylemekti; bir buhrandı.

Devlette, sosyal kurumlarımızda başlayan bu buhranın, itiraf etmeliyiz ki halka yansımaları çok geç ve zor oldu.

Çünkü halk, kendi geleneksel uygarlığı içinde hayatını yaşamaya devam ediyordu. Hayat tarzını düzenleyen kurallar çok sağlam ve yerleşik olduğu için, halkımız bunalıma yabancıydı. Üst kurumlardaki bunalımın sarsıntısı, geniş halk yığınlarına ulaşınca kadar, etkinliğini yitiriyordu.

Zaten halkın, devlete olağanüstü bağlılığına rağmen, bizzat devletle ilişkisi çok sınırlı ve seyrekti. Bu bakımdan devlet ve onun Batıcı kurumlarıyla daha sık ilgili hâlinde bulunan kesim (yani okuyanlar, yüksek memur ve tüccarlar) dışındaki halk çoğunluğu, kendi uygarlığımızın bilinci ve geleneğini yaşadılar.

Halkın bu sağlam yapısı, buhrana düşen devleti de koruyordu. Her şeye rağmen devlet de halka karşı babalık görevini hâlâ şiddetle yerine getirmeye çabalıyordu. Bu sebeple, dıştan uğradığımız bütün kuşatma ve darbeler, bizi parçalayamadı, yıkamadı.

Bir “millet” kayasına çarpıyordu dış dalgalar. Batı'nın ne tekniği parçalayabiliyordu bizi ne de galip devleti, üst kurumları işgal etmiş olan uygarlığı.

Halkı parçalamayınca devleti de parçalamanın imkânı yoktu. Bunu hep görüyordu Batı.

Halkı parçalamaksa onun bağlı olduğu uygarlığı fesada vermekle mümkün olabilirdi.

Batı, uygarlığımızı fesada vermek için, ırkçılığı musallat etti başımıza.

Ancak ırkçılık silahıyla devletimizi yıkabildiler.

Yeni Devir, 29 Nisan 1979

IRKÇILIK ÜSTÜNE

Dünya siyonizminin o günkü en güçlü maşası olan İngiltere'nin yoğun çabaları sonunda baş gösteren ırkçılık davası, Osmanlı Devleti'ni tarihe karıştırdı.

Osmanlı'yı yıkan ne teknik zaafıdır ne ekonomik güçlüklerdir, ne şu ne bu, hiçbiri değil, ırkçılık kavgalarıdır.

İrkçılığı aydın kesime yaydılar. Örgütler kurdurdular. Taraflar buldular.

Şüphesiz ki büyük halk yığınlarını bu konuda elde edemediler ama, devleti parçalamaya kâfi gelecek kadar bir kuvvet oluşturabildiler.

İrkçılığa ideoloji süsü verilmişti. Bağımsız bir devlet fikrini inşa etmişlerdi ırkçılığın üstüne.

Meşrutiyet dönemi, ırkçılık akımlarının yoğunluk kazandığı bir devrimizdir. Ve 10 yılda Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yetti.

Ortadoğu ülkeleri, şimdi de, tıpkı Meşrutiyet dönemimize benzer bir şekilde ırkçılık faaliyetlerine sahne ediliyor.

Parçalanmış olan Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde kurulmuş bulunan küçük parçalı devletleri bir daha parçalamak, daha da ufaltmak istiyorlar.

Bu devletler üzerinde ırkçılık akımlarını destekleyenler de tıpkı dünkü gibi, yine süper devletlerdir.

Dün Osmanlı Devleti'ni parçalayıp sömürge alanlarına ayıran kuvvetler, bugün sömürülerini devam ettirmek için ırkçılığı körüklüyorlar.

İslâm ülkelerindeki bazı olumlu gelişmeler, bu ülkelerin belirttiği potansiyel, örgütlenir ve güçlenirse, sultaları sona erer diye korkuyor şimdi dış güçler. Gerçekten de Ortadoğu, dünkü önemli konumunu yalnız korumakta değil, yepyeni bir güç birikiminin beşiği gibi de görülüyor. Büyük nüfus potansiyeli ve yeraltı zenginlikleriyle dünya dengesini değiştirecek bir hususiyet arz ediyor.

Ortadoğu, çağdaş emperyalizme başkaldırının, öze dönüş hareketlerinin yoğunlaştığı bir dönem yaşıyor şimdilerde. Doğum sancıları içinde âdeta.

Emperyalizmin korkusu da bundan.

Bu sebeple içinden vurmayı kolluyor bu ülkeleri. Bunun içindir ırkçılığı tekrar gündeme getirişi.

Hem devletleri ırkçılığa zorluyor, hem de halk gruplarını. Devletler, akıllarınca devleti korumak çabasıyla ırkçı bir tutum izliyor; halklar sa zulme başkaldırı adı altında ırkçılığın ağına düşüyorlar. Emperyalizm Ortadoğu'da devletleri de, halkları da kullanmaktadır kendi hesapları doğrultusunda.

Bu oyuna gelmemek, önce devletlerin görevidir.

Devletler, bu konuda bir taraf olarak yer alınca, halklar tabii olarak devletin karşısına geçecektir. Oysa parçalanmak istemeyen devletin görevi, taraf olarak belirlemek değil, tarafsız kalmaktır. Yani halk kesimlerinden birini karşısına almamaktır devlete düşen. Devlet, topyekûn ırkçılığı karşısına almalıdır. Irkçılığın her çeşidine karşı savaş açmalıdır.

Bir devlet kendini, Arapların, İranlıların, Türklerin devleti olarak ilan ederse yani Arapçı, İrancı, Türkçü bir devlet olarak görür ve savunmaya kalkarsa, halkın içindeki bazı kesimler de hızla dış tahriklere kapılarak kavmiyet davası güderler.

Ortadoğu'nun devletlerini bekleyen görev, yakın geçmişten de örnekler vererek küfrün oyunu olan ırkçılığın karşısında bilinçle yer almak, halkı bu konuda aydınlatmaya seferber olmaktır. Devletlere düşen, bir yandan bütün devlet imkânlarıyla bunu aydınlatmaya koyulurken, öte yandan ırkçılık davasının alanlarını da teşhir ve tecziye etmektir.

Yeni Devir, 30 Nisan 1979

HALKIMIZ IRKÇI DEĞİLDİR AMA

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Halkımız asla ırkçı değildir bizim. Hiçbir Müslüman toplulukta ırkçılık taban bulamaz, bulamamıştır.

İrkçilik, Osmanlı Devleti'ni yıkan en büyük müessir olmasına rağmen, büyük halk yığınlarını kapsamına alamamıştır.

Osmanlı Devleti'nde ırkçılık tabana yayılmadığı hâlde devletin parçalanmasına kâfi gelebildi.

Bu, şu demek oluyor: Bir etnik grup, ırkçı fikirlerle donatılmamış olsa bile, ırkçıların tahrik oyunlarının rüzgârına kapılarak başkaldırıya pekâlâ alet edilebiliyor. Tahriklerin genel havası ve heyecanı, birçok masum insanı da çemberine alabiliyor.

Onun için aslolan tahrik merkezlerini yok etmektir.

Etnik gruplara düşman gözülle bakmamalı, onları tahrik edenlerin elinden kurtarmalı.

Etnik grupları düşman görmek, tahrikçilerin işini kolaylaştırır.

İslâm ülkelerindeki bütün ırkçı eylemler, dıştan güdümlenmektedir. Bütün ırkçı faaliyetlerin gerisinde, istisnasız düşman parmağı vardır.

Dış düşman, yetiştirdiği ırkçı militanlar aracılığıyla etnik grupları şartlayarak, İslâm ülkelerinde karşıt halklar doluşturmuştur. İrkçilik davası halka nüfuz için kendini “hak”, “adalet”, “hürriyet” savunucusu olarak gösterir. Çünkü gerçek çehresi olan ırkçılıkla zuhur ederek taraftar bulmaya yönelirse ve hele hele dıştan güdümlü olduğunu açığa vurursa hiçbir etnik grubu arkasına düşüremez ırkçı eylemler.

Halka karşı suret-i haktan gibi görünmek ırkçıların değişmez peçesidir.

İrkçılar çok iyi bilir ki Müslüman olan hiçbir kesimi ırkçı bir davayla peşlerine takmak mümkün değildir.

Çünkü İslâm, kökünü kazımıştır ırkçılığın.

Bu yüzden tarih boyunca bütün ırkçılar, İslâm’a karşı kesin bir tavır takınmamışlar; İslâm’ı kendilerine alet etmeye çalışmışlardır. İrkçılar temelde din düşmanı olmalarına rağmen, bu düşmanlıklarını gizlemeye çabalamıştır hep. Çeşitli te’vil yollu maskeler kullanmışlardır.

Evet, halkın ırkçılığa yüz vermediğini iyi bilir ırkçılar.

Nitekim yüzyıllarca bizde ırkçılık asla bir problem olmadı. Halkımız ayrı ırktan olan Müslümanları kesinlikle kardeş bildi. Ne izdivaçlarında ne de ticaretlerinde ırk konusu tanımadı asla. İrk farklılığı halkımız arasında, ancak ve ancak tatlı sohbet konusu, hoşça vakit geçirmek için latife ve şaka vesilesi olmuştur. Kırıcı bir münakaşaya bile dönüştüğü görülmemiştir halkımızda ırk mevzuunun.

Mesela hangi etnik grup rahatsız olmuştur bizde, Karagöz’deki Kürt, Laz, Arap, Arnavut, İranlı, Boşnak, Pomak, Çerkez tiplerinden, onların konuşma tarzlarından?

Netice-i kelam, bizim halkımız ırkçı olmamıştır hiçbir zaman. Bugünde olmayacağı tabiidir. Tabiidir ama iyi bilinmelidir ki bütün gerçeğe rağmen ırkçılık, pekâlâ bir ülkeyi yıkmaya, parçalamaya kâfi gelecek yolları da bilmekte ve bulmaktadır. Buna yakın şahit Osmanlı Devleti'dir.

Bu bakımdan aklı başında olan her fertten devlete kadar, herkesin ırkçılığı bir düşman oyunu olarak tanınması ve tanıtması gerekiyor.

Şu da var: Irkçılığı zahirde reddeden, halis ırkçılara da kanmamalı. Ve asıl ırkçılar bugün böyle bir “özü başka, sözü başka” oyun içindeler. Halka başka türlü nüfuz imkânı yok çünkü...

Yeni Devir, 1 Mayıs 1979

ATEŞLE VARANLAR

– Doğulu vatandaşlarımız özbeöz Türk'tür!

Bu ve buna benzer sözleri sık sık duymuşuzdur. Bunu söyleyenler, bilimsel bir gerçeğe bağlı olarak, buna inanarak böyle konuştukları gibi, sırf Doğulu vatandaşlarımıza bir iltifat veya cemile olsun diye bunları söylemiş olabilirler. Yahut da oy kaygısıyla böyle konuşuyorlardır.

Bazılarımız şuna inanıyor: Kürtlerin Türk olduğu ispatlanırsa ve ora halkı da buna inanırsa bu problem kökünden çözülür.

Oysa Doğu'nun problemi, yalnız bir ırkçılık problemi değildir; siyasidir.

İrk meselesi ise buna alet ediliyor. Daha doğrusu aletlerden bir alettir ırk meselesi. Doğu halkının alametifarikası değildir ırkçılık konusu. İrkçi değildir Doğulu. Batılı da, kuzeyli de ırkçı değildir Türkiye'de asla.

Bu sebeple Doğu'da kaynatılmak istenen fitne kazanına, “yalnızca ırkçı” bir eylem gözüyle bakmak yanıltır ve meseleyi daha büyük açmazlara sokar.

Türkiye'nin her yanı olduğu gibi, doğusu da beynelmilel tahriklere maruz. Aslında bütün İslâm dünyası bu tahriklerle karşı karşıya.

Uluslararası şer örgütleri, her türlü fırsat ve vesileyi değerlendiriyor. Doğu halkı faraza Kürt değil de Türk olsaydı, bu tahrikler olmayacak mıydı?

Doğu'nun Türk olduğunu ispatlamak, küfre alet olmanın bütün yollarını tıkar mı sanıyorsunuz?

İrk vakıasıyla ilgisi yoktur suçun.

İdeolojinin de yoktur ırkla bir ilgisi.

Bütün Türkiye halkı özbeöz Türk olduğuna inansa, bütün sorunlar çözülür mü aklınızca?

Elinde silahla banka soyan, adam öldüren şu kadar adam kendilerini Türk'ten başka bir ırk mensubu saydıkları için mi bu işleri yapıyor? Kendilerinin, ailelerinin Türk olduğunu inkâr anlamına mı anarşist olmuşlar, komünist olmuşlar? Bu menfi eylemlerde yer alanlar, Türk'ten başka bir kavme mensup olduklarını mı iddia ediyorlar?

Yani dava, Türklük, Kürtlük, Lazlık, Çerkezlik değildir.

Dava, bir inanç konusudur.

Bu sebeple, Doğu halkının Türk olduğunu ilan ve ispatla bu mesele bitmez. Hatta bu konuda şiddetli davranılırsa bir aksülamele de sebebîyet verilir.

Bir inanç etrafında toplanır insanlar. İrk bilinciyle yan yana gelemeyen bir topluluk. Gelse bile sürekli olmaz bu, sağlam olmaz.

Çünkü ırkçılık bir ideoloji değildir. Olsa olsa psikolojik bir buluşma noktası olur ırk veya dil konusu. Ve asla toplulukları bir arada uzun süre tutmaya yetmez. Tarih boyunca da yetmedi.

İdeoloji birliğidir aslolan.

İdeolojik birlik sarsılınca, aynı kavmin ve dilin çocukları bile birbirine düşman olmuyorlar mı?

Biz hepimiz aynı ideolojiye inanmadıktan sonra, yine hepimiz ha Türk olmuşuz, ha Arap, neyi çözümlüyor bu? Birliğı sağlıyor mu, düşmanlığı önlüyor mu?

İrkçi yaklaşım ateşe benzin dökmektir; benzini arabaya nakletmek değil.

İrkçi yaklaşım yalnız insana saygısızlık değil, insanı da, insanlığı da berhava etmektir.

Yeni Devir, 2 Mayıs 1979

EMPERYALİZMİN SİLAHIDIR IRKÇILIK

“İnsan Hakları”, “Birleşmiş Milletler”, “UNESCO” gibi yaftaların ve kuruluşların peçesi arkasında, iğrenç bir çehre taşımaktadır süper güçler, yani emperyalistler.

Daima suret-i haktan görünmeye çalışarak sömürmüştür dünyayı emperyalistler.

Koca Afrika kıtasını en vahşi saldırılarla işgal eden bu sömürgeciler, geri kalmış bu kıtaya uygarlık götürdüklerini ilan ediyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı'nda yalnızca Fransa'nın kendi emelleri uğruna zorla toplayarak dünyanın birçok yerinde savaşa götürüp öldürttüğü Afrikalı insan sayısı 875 bindir.

On beşinci yüzyıldan yirminci yüzyılın ortalarına kadar sömürgeciler, 200 milyonun üstünde Afrikalıyı fiilen esir ederek Amerika'ya ve Avrupa'ya taşıyıp köle gibi kullanmışlardır.

Afrika'da bıraktıklarını ise orada geliştirdikleri sömürü düzeninde esir işçiler olarak sayarlar.

Bugün Afrika'da görülen kabile kavgaları da bizzat emperyalistler tarafından tezgâhlanmıştır. Sömürülerini rahatça devam ettirebilmek için, Afrika halklarının arasında kabilecilik fikrini, asabiyeti yayan sömürgeciler olmuştur.

Tarafsız gözlemciler, sömürgeciler gelmeden önce Afrikalıların kendi aralarında, yani kabileler arasında hiçbir çarpışmanın, düşmanlığın olmadığını yazıyorlar. Geniş bir kıta üzerinde, kabileler hâlinde yaşayan Afrika halkı arasında tarih boyunca menfaat bölüşümüyle ilgili hiç kavga çıkmamış. Yakın kabileler arasında hep dostluk havası ve gösterileri hüküm sürmüştür.

Ta ki sömürgeciler gelinceye kadar...

Sömürgeciler gelince bu zavallı halk, uğradığı zulüm karşısında birleşip sömürgecilere başkaldırmasın diye sırtlarından kırbaç eksik olmadı. Ayrıca birbirine karşı da düşman kılındılar. Bazı kabileleri, bazı kabilelere karşı destekleyerek savaştırmışlar.

Kabilelerin başına yeni bir "başkanlık" sistemi getirenler de sömürgecilerdir. Daha önceleri kabile başında bulunanlar, hiçbir ayrıcalıkları olmayan, halkıyla eşit sayılan, onlarla birlikte yaşayan, birlikte avlanan veya çalışan kişilerdi. Daha doğrusu biçimsel bir kabile başkanlığı bile yoktu. Aileler, kendi aileleri içinden saygıya değer kişilerin çevresinde, hep bir arada yaşarlarmış. Kabilelerse hepsi birbirine akraba olan ailelerden oluşmuş daha büyük bir aile müessesesi görünüşündeymiş.

Sömürgeciler bu düzeni değiştirdiler. Çeşitli vesileler bulup dolaplar çevirerek, bu kabilelerden kendilerine iyiden iyiye bağladıkları bazı kişileri, kabile başkanı yaptılar. Yani kendi kukllarını geçirdiler kabilenin başına.

Bu kuklların da aracılığıyla kabileler arası düşmanlıklar, kavgalar ürettiler.

Kısacası, Afrika tipi yeni bir ırkçılık başlattılar.

İrkçılık, emperyalizmin baş silahı olmuştur hep. Yerine ve şartlarına göre değişik görüntüler içinde bile olsa.

Esir ettikleri Türk ellerinde, her Türk topluluğunu ayrı bir milletmiş gibi sürekli telkin altında tutmak, birbirine yabancı gözle baktırma-ya çalışmak, şive ve lehçe farklılıklarını ayrı bir dil ailesi gibi göstermek, alfabe birliğini kaldırmak, emperyalistlerin Türkler üzerinde uyguladığı ırkçılığın komünistçesidir.

İngilizlerin uyguladığı bu ırkçılığın Ugandacasına ise bir darbeyle İdi Amin son vermişti bir zaman evvel.

Arap ülkelerindeki ırkçılığın yakın dönemdeki putu da Nâsır'dı. "Sosyalist Arap Cemahiriyesi" ise Nasırcılığın Kaddaficesidir.

Yeni Devir, 6 Mayıs 1979

IRKÇILIK PEŞİN MAĞLUBİYETTİR

Irk olgusu, ırkçılık, herhangi bir ideolojiye inanmaya engel olabilir mi?

Mesela bir Fransız, komünist veya faşist olamaz mı veya liberalizme inanamaz mı?

Keza bir Türk'ün ya da Arap'ın, bu ideolojilerden birine bağlanması mümkün değil mi?

Şurası açık ki kişilerin bir ideolojiyi seçmelerinin önüne engeller dikme durumunda olamıyor ırk vakıası.

İdeolojiler kişileri bağlıyor; ama ırk, kişileri ideolojilere bağlıyor. Hiçbir ırk ya da ırkçılık, çeşitli dünya görüşlerine inanmayı ortadan kaldırmamıştır. Çünkü hiçbir ırk için, kökten reddedebilecek içerikte bir ideoloji yoktur.

- Hangi ideoloji, hangi ırka ters düşebilir?
- Hangi ırk için, hangi ideoloji idealdir?

Bunlar, çözümünü imkânsız açmazlardır.

Her ırk, her millet, şu veya bu ideolojiden yana olabilmektedir. Bir Alman liberal olabilirken, bir başka soydaşı faşist ya da komünist olabilir pekâlâ. Topluluklar, milletler de öyle.

Kendi yerli gerçeğimize dönelim: İçimizde, komünizmi seçmiş Türk çocukları yok mudur? Bu kadar silahlı sol eylemci ülke dışından gelmediğine göre, onların hepsinin bu toplumun çocukları olduğuna göre, açıkça görülüyor ki herhangi bir ırktan olmak, herhangi bir ideolojiye bağlanmaya mâni olamıyor.

Bazı fanatiklerin klasik bir demagogileri var: “Bu çocuklar gerçekten Türk olsaydı komünizme bağlanmazlardı.” diyorlar. Hatta onları, “soysuzlaşmış”, “kanı bozuk” şeklinde göstermek gibi zalıca ithamlarda bulunuyorlar. Mesela, biri “vatansever” öbürü “komünist” olan iki kardeşten birinin soyu “pak” diğèrinin “karışık” oluyor bu durumda. Bu tür ucuz ve uydurma izah tarzını kullanarak konunun, vakıanın gerçek yüzünü örtbas eden ve ortadaki yalın gerçeği kavramaktan yoksun bulunan bu kişi ve çevrelerin ciddiye alınmaya müsait hiçbir tarafı yoktur. Onlar, ırk vakiasında ırkçılığa ideoloji süsü veren fikir madrabazlarına inanmışlardır en azından.

Herhangi bir ırkın, herhangi bir ideolojiye yatkın veya aykırı olamayacağı gibi, herhangi bir ırkçılığın da bir ideoloji olmadığını tekrara lüzum var mı? Irkçılık, Necip Fazıl'ın da deyimiyle: “Bir ideoloji değil, bir psikolojidir.”

Demek istediğim şu ki: Herhangi bir topluluğu, bağlı olduğu ırk vakiasına çağırarak, toplulukta sürekli bir birliği sağlama imkânı yoktur. Bir psikolojinin köpürtülmesiyle sağlanacak birlik, çok kısa ömürlü olabilir ancak. Şuurlu bir birleşme olmaz bu. İdeoloji şuurlandırır topluluğu, ırk ya da ırkçılık değil. Irkçılık bir “şuur” değil,

olsa olsa anlamsız bir “gurur” getirir kişiye veya topluma. Hem öyle bir gurur ki bazen kendi ırkçılığını kişiye, bir ideoloji sandırarak fanatikleştirir ya da bir başka ideolojiye kapılanmak ihtiyacında bırakarak, kendi ırkdaşları arasında bile bir başka ideolojinin kavgasını veren militan hâline getirir.

İrkçılık bir ideoloji olmadığı için ırkçılar, ister istemez yabancı bir ideolojiye kapılabilir.

İslâm ise ırkçılığın düşmesi tabii olan bütün çıkmaz sokakları silip süpürmüş eksiksiz, evrensel bir dünya görüşüdür, bir ideolojidir.

Yeni Devir, 4 Ekim 1979

BİRKAÇ ÇİZGİYLE DOĞU

Fitnenin endüstrisi kurulmuş Doğu illerimizde.

Gündüz gözüne yollar kesiliyor, arabalar soyuluyor, adamlar öldürülüyor.

Caddeler, sokaklar, şehirler, köyler, dağlar, taşlar sloganlarla doldurulmuş.

Parti liderleri bile konuşmalarını mitinglerini iptal ediyor. Çünkü konuşuşturulmuyorlar hem de güvenlik kuvvetlerine rağmen.

Korkunç silah kaçakçılığı yapılıyor. Son iki yılda milyarlarca liralık silah sokulmuş, silahlı eğitimler yapılıyor; İran'a Humeyni'yle çarpışmak için gönüllüler yollanıyor.

Bir milletvekili kendi şehrinde mahpus hayatı yaşıyor, dışarı çıkarsa öldürülecekmış.

Şehirler, kazalar, köyler boşalıyor; halk mallarını mülklerini bırakarak baba ocaklarını terk ediyor, muhacir oluyorlar.

Çeşitli fraksiyonlar bir cadı kazanına çevirmişler Doğu'yu. Komünizmin her çeşidi propaganda ediliyor. Irkçılık körükleniyor. Bağımsız bir devlet istiyorlar.

Gazetelerin yazdığı bunlar. Doğu'ya gidip gelenlerin anlattıkları bu.

Kimileri “Gitti gider Doğu!” diyor.

Kimileri şöyle görüyor:

– Bütün bu eylemler bir avuç terörcünün işi. Bu terörcülerin şerrinden çekinen halk, sesini sedasını çıkaramıyor; oysa hepsi dış biliyor bu terörcülere. Örgütlü terörcüler, estirdiği korku ve dehşet havası içinde Doğu'ya hâkim görünüyorlar. Kendi bölgelerinde, kendi soydaşlarına karşı işledikleri zulümler, bunların halkla bütünleşmesini imkânsız kılıyor. Özellikle bu terörcülerin taşıdığı ideolojik hüviyete, halk temelinden karşıdır. Bunların halkla birleşmek için geçerli gibi görülen tek silahları, kavmiyetçiliktir. Halkın, yönetimlere ve yöneticilere karşı duyageldikleri haklı hoşnutsuzluğu, kavmî bir reaksiyona dönüştürmek hususunda yoğun bir kampanya işlemiştir Doğu'da.

Yönetimlerin ve yöneticilerin asla tarafsız olmayan klasik tutumları, halkın reaksiyonlarını sürekli olarak besleyen en somut etkenler olmuştur. Meşrutiyet devrimiyle açılan bu çığır, şartlarını ağırlaştırma ağırlaştırma bugünkü sonuca ulaştırdı Doğu'yu.

Doğulu horlanmıştır.

Doğu, özellikle ihmal edilmiştir.

Doğu, fiilen kırım ve kıyım uğramıştır. Sürgünlere maruz kalmıştır. Saygın kişileri, Doğu'nun babası olan saygın aileler zulmün, sürgünün çarkları arasında eritilmek istenmiştir.

Doğu halkının sırtında, jandarmanın dipçik gölgeleri bulunur. Tahsildarin şahsında, fukaralığının gözyaşına bakmayan hükümet heykelleşmiştir.

Doğu'nun Türkçe bilmemesi, aşağılanmasının gerekçelerinden sayılmıştır. Doğu'nun dindarlığı, "irtica hortlamaları"nın kaynağı bilinmiştir.

Doğu, siyasal partilerin istismar ve sömürü konusu ve alanı oldu.

Boşuna gelmedi Doğu bugünkü noktaya.

Sapık ideolojilerin bu bölgede "mekân" tutması, kendiliğinden oluşmadı.

Meşrutiyet'ten beri resmî güçlerin çiğnediği Doğu'ya, şimdi de bütün bu çiğnemeleri istismar ederek yola çıkan teröristler musallat olmuştur.

Doğu'ya da Batı'ya da, bütün yeryüzüne de anlatmak lazım ki İslâm milletinin de, dünyanın da kurtuluşu, sadece İslâm ilemdir. İslâm'dan gayrisi "Kırk katır mı, kırk satır mı?"dır hep.

Yeni Devir, 6 Ekim 1979

DOĞU NASIL DOĞAR?

Ülkemizin doğusu yüz yıllarca büyük mana erlerinin, ulemanın, halka baba gibi davranan aşiret ulularının denetim ve gözetimi altında yaşamıştır. Kendi devletlerine candan bağılı olan bu büyükler kadrosu, yaşadıkları faziletli hayatlarıyla hem devletin, hem de çevre halkının saygısına muhatap idiler. Bu ulular, meslekleri gereğı, birbirlerini izzetledikleri için hiçbir hayırsız ihtilaf olmazdı aralarında. Bir olağanüstü saygı ve muhabbet çemberi içindeydi böylece Doğu. Devletse bunların hatırını gözetir, bir dediklerini iki etmezdi.

Elan Doğu illerimizin birinde müftülük yapan sâdattan mübarek bir zat; yer, zaman ve isimlerini söyleyerek bir olay nakletmişlerdi bana: Abdülhamit Han, sınır vilayetlerimizin birine bir emirname gönderiyorlar. Vali Paşa bu emri duyurmak için eşrafı topluyor. Meşayih-ten ulu bir kişi, bu emirnameye itiraz ediyorlar. Vali bu zatın itirazını ve gerekçelerini aynen İstanbul'a intikal ettiriyor. Bunun üzerine Padişah'tan aynen şu mealde yeni bir emirname geliyor. Falan efendi hazretlerine selam eyleriz. O bölgemiz kendilerine emanet edilmiştir. Onun emir ve irşatlarına uyulsun. Ne ki ferman ediyorlarsa bizim dahi fermanımız odur.

Bazı art niyetli nasipsizler, Doğu'nun şeyh ve ağalar tarafından sömürldüğünü iddia ededursun. Bazı münferit olayları bütün Doğu'ya teşmil ederek istismarlarını sürdürsünler.

Hakikat o ki Doğu'nun salim beyni ve kalbi bu zevattı. Özellikle devletin devlet olduğu dönemlerde yüzyıllarca bu soylu düzen ve gelenekler geçerli oldu Doğu'da.

Bu denge, devletin tükenmeye koyulmasıyla birlikte bozulmaya, çarpılmaya başlamıştır. Hele zamanla bizzat devletin Doğu'daki bu dengeli düzene karşı savaş açması sonunda ise işler, tamamen çığır değiştirdi.

Rejim, Doğu'nun bu denge kadrosunu kendine düşman bilip kırım ve sürgünlere tâbi kılınca, Doğu başsız kaldı.

Yetişen gençler bu kadronun zalim ve sömürgeci olduğuna inan-
dırıldı. Münferit kötü örnek ve olaylar abartılarak Doğu'nun genel karakteristiği gibi gösterildi. Gençler, bu geleneksel yapıya düşman kılındılar.

Hele hele rejimle işini pişirerek düzenden bazı menfaatler elde eden bir avuç yeni mütegalibe, bu yeni yetişen gençlerin, halkın önünde örnekler olarak da belirince, bu sefer o soylu kadım yapının tümü, redde uğramış oldu. Sanıldı ki yüzyıllardan beridir Doğu'yu devletle elbirliği etmiş bir avuç şeyh ve ağa sömürmüştür.

Bu zan; tarihten, İslâm düzeninden haberi olmadan yetişen bir ke-
sim Doğulu genci ve halkı hem devlete hem de başlarındaki mahallî otoritelere karşı düşman hâline getirmiş oldu.

Doğu'daki kaynaşmaların temelinde, yürürlükteki çarpık düzenin, etkinliği sarsılan mana erlerinin, bilginlerin ve halk babası büyük-
lerin bıraktığı boşluklar yatar. Bu çarpık düzenin keenlem yekûn kılmaya özen gösterdiği geleneksel mahallî otoriteleri diriltmekle Doğu'daki fitne kazanı söndürülebilir ancak.

Yeni Devir, 7 Ekim 1979

DOĞU GÖÇÜYOR

Yüzyıllardan beri din ve devlet uğruna, Şan ve Őerefle hizmet vermiş birçok Doğulu eşraf, baba ocaklarını birer birer terk edip muhacir oluyor bugün. Çevrelerinden hep bağlılık ve saygı görmüş olan bu aileler, büyük Şehirlerin “kim kime dum duma”sına sığınyorlar Şimdi. Yakın geçmişte bizzat bu düzenin kırım ve sürgünlerine uğramıştı bu ailelerden bazıları.

Onların, çevrelerindeki etkinliklerini ilk kıran, rejim olmuştu. Rejim, bu aileleri Doğu’da irticam kaynağı olarak görmüştü. Onların Doğu’daki nüfuzunu, rejim için tehlikeli saymıŐtı. Onları Şeyh, ağa ve mütegalibe diye adlandırarak yok etmeye yöneldi. Cezalara uğratıldılar. Onlara bağlı kalan halka gözdağı verildi.

Böylece, devlet otoritesini sağlamak için, bir nüfuz boşluğu sağlandı Doğu’da.

Rejim, bu boşluğu kendi varlığıyla, buralara gönderdiği memurlarıyla ve bilhassa kendine kesinkes bağladığı mahallı sadık kişi ve ailelerle doldurmaya yöneldi.

Böylece sırtını devlete dayamış olan yeni mütegalibeler çığırı açılmış oldu. Doğu'da politika bunların inhisarına geçti. Geniş topraklar ve nüfuz sahibi oldular. Tek partili dönem, bunlardan destek gördü. Horlanan halkların, jandarma dipçığıne maruz kalanların feryadı ilgilendirmede bu nevezuhur rejimcileri.

Halkta, kendilerine ve devlete karşı biriken kini göremedi, önemsemedi bunlar.

Çok partili siyasi hayat, bunların ekmeğine daha çok yağ sürdü: Dün kendileri devlete yaltaklanırken şimdi partiler kendilerine artık hulus çakıyordu. Böylece, daha da yükseldi itibarları.

Halksa uğradığı şokların etkisinden kurtulamamıştı hâlâ. Ancak alttan alta, devlete ve bunlara karşı duydukları kini çoğaltıyordu içinde.

Zamanla, bu kini istismar ederek halkı bu rejime ve rejimle menfaat bağı içinde bulunan kişi ve zümrelere karşı kullanmaya kalkan bâtil ideoloji bağluları türedi. Bunların belli başlı manivelalarından biri ırk konusuydu. Ülke düşmanlarının, dış güçlerin de desteğiyle bu fitne şimdilerde Doğu'yu denetimi altına alacak bir güce ulaşmış bulunuyor.

Onlar, kendilerinin yetişmesine fırsat veren ve düzenle işbirliği hâlinde bulunan bu nevezuhur kişi ve çevrelerle kavga veriyorlar bugün.

Ve daha önemlisi bu türedi kişi ve çevrelerden çok, vaktiyle rejim tarafından otoriteleri kırılmış olan, daha eski ve köklü mazlum kişi ve aileler üzerinde baskılarını sürdürüyorlar. Onların otorite kalıntılarını kendi eylemlerinin baş engeli görüyor bu anarşist ırkçı eylemciler şimdi.

Çünkü bütün eski kırım ve sürgünlere rağmen, halk içinde saygınlıkları hâlâ tükenmemiş olanlar bunlardır. Devirler boyu asla istis-

mara yönelmemiş olanlar bunlardır. Sabır ve metanetlerini elden geldiğince korumaya çalışmış olan bu mazlum ve soylu kişilerin ve ailelerin bu kargaşa döneminde, yeni baştan halkın ilticagâhı olacağından korkuluyor. Komünizmin ve ırkçılığın, kendine düşman bildiği bu eşraf ailelerin hicrete zorlanması sonunda, Doğu'nun şakileri meydanı daha da boş bulacaklar.

Doğu'nun gerçek sahipleri, öz yurtlarında bugün de garip yaşıyorlar. Sürgüne zorlanıyorlar.

Nerededir, onları baba ocaklarında mukim kılarak itibarlarını tekrar hediye edecek olan eller?

Yeni Devir, 9 Ekim 1979

DİRENMEK LAZIM

Doğu'daki fitne, geleneksel aile bağlarının, mahallî İslâmî otoritelerin çözülmesine bağlamıştır umudunu.

Bu görüntülere bakarak fitnelerin, asıl bu otoriteleri diri tuttuğunu ve kullandığını sanmayalım. Fitneciler, bu ailelerin ve otoritelerin arasına fitne tohumları ekmekle meşgul. Asıl çabaları, aile ve otoritelerin etkinliğini tüketmeye yöneliktir. Kendilerine alet edebildikleri çevreyi istismar ederek kullanıyorlar; edemediklerini is, baba ocaklarında tedirgin kılıp göç ettirmeye zorluyorlar.

Eşraftan Doğulu bir zat anlatıyordu.

– Biz asırlardan beridir memleketimizde hürmet gören, birçok bilgin ve şeyh yetiştirmiş, bir aileyiz. Osmanlı zamanında, devletimiz de bize itibar ederdi, hatırımızı gözetirdi. Allah, onların en kötüsünün bile şefaatinde mahrum eylemesin bizi. Hepsini din ve devlet sahibiydiler. Meşrutiyet'ten sonra, giderek yoğunlaşan bir zulme maruz kaldık. Tafsile lüzum yok, hep bilirsiniz, bize Doğu'ya yapılanları.

Şimdi öyle bir nesil türetildi ki bunların bize yaptıkları hepsini geçti. Biz daha önceki zulümlerde, akrabalarımızı, halkı manen arkamızda

bulurduk. Şimdi onların arasına da nifak düşürülmüştür. Her biri ayrı bir dava peşinde, kendilerine uymayan akrabalarını bile düşman bellemişler. “İslâm’dan ayrılmayın, parçalanmayın.” şeklindeki nasihatlerimiz, gürültüye getiriliyor. Bize uymaya çalışanlar, tehdit ediliyor. Biz dahi bizzat tehditlere maruz kalıyoruz.

Biliyoruz, memleketimizi terk edersek bunlar daha çok serbest kalacaklar. Hâlâ bize iyi kötü bağlı olanlar, bu sefer tamamen başsız kalarak bir tarafa sinecekler. Meydanı bozguncular alacak.

Ama ne yapalım ki biz bugün bu bozguncularla uğraşacak imkâna sahip değiliz. Bir çatışmaya girmek mecburiyeti doğmuştur çünkü. Biz ise kan dökme işine giremeyiz. Şimdiye kadar ecdadımız da kan dökmüş değildir.

Bela gelmiş kapımızın önüne dayanmıştır. Devletin ve hükûmetin hâli malum... Onlara sığınmanın ne imkânı vardır ne de yararı.

Anarşiye, bizim silahla cevap vermemiz de mümkün olmadığına göre yapacağımız hiçbir şey kalmamış gibidir. Yerlerimizde kalmakta direnirsek, hem canımız tehlikededir hem de bize uyanların hayatı tehlikeye girecek.

Yerimizde kalmakla kalmamak arasındaki fayda ve zararları düşünerek göçmeyi daha münasip görürüz. Ne yapalım: “Gâh olur gurbet vatan, gâhi vatan gurbetlenir.”

– Yerinizden yurdunuzdan olmayın. Her şeye rağmen, Doğu’nun sahibi ve teminatı sizlersiniz. Sabredin. Meşru ve makul sınırlar içinde hak hizmetinize devam edin. Evvelallah, sizlerin ve bilinçli Müslümanların çabalarıyla, bu fitnenin doğudan da batıdan da, bütün İslâm yurtlarından da söndürüleceğini inanınız. Bu fitneler, aslında bir can çekişme alametidir. Bu arada, canımızdan olmak kaderde varsa feda olsun. Bela bizi kaçarken değil, savaşırken yakalasın. Allah kerim ve rahîmdir; bize, hizmete devam düşer, vesselam...

Yeni Devir, 10 Ekim 1979

IRKÇILIK İSLÂM'A TUZAKTIR

Irkçılık bir ideoloji olmadığı için ırkçılar, ideolojiye olan ihtiyaçlarını şu veya bu ideolojiyi seçmekle karşılamak zorundadırlar. Irkçılık bu bakımdan, bütün ideolojilere açık bir hususiyet belirtmektedir. Bir ırkçı liberalist olabileceği gibi, komünist de olabilir. Teoride komünizmin ırkçılığı reddeden evrensel bir dünya görüşü olduğunu, realitedeki uygulamaların tümü zaten yalanlamıştır. Komünizmin Rusya'da bir Rus milliyetçiliğinin; Çin'de ise bir Çin milliyetçiliğinin aracı olduğu açıktır. Arnavutluk'tan Yugoslavya'ya kadar her yerde komünizm, o ülkelerin ırkçı, milliyetçi tutum ve uygulamalarıyla iç içedir.

Gerek ülkemizdeki gerekse İran ve Irak'taki Kürt milliyetçilerinin önemli bir bölümü, bilindiği gibi komünizmi seçmişlerdir. Mümkündür ki bu Kürtçülerin bir kısmı da liberalizmi seçmiş olalar. Aslında hangi ideolojiyi seçmiş olurlarsa olsunlar, bu seçişleri milliyetçi, ırkçı oluşlarına engel değildir.

Aynı durum Arap milliyetçileri için de söz konusudur. Arap milliyetçilerinin en büyük dilimi, sosyalisttir. Keza kapitalizme bağlı Arap milliyetçileri de var.

Tekrarlayalım milliyetçi, ırkçı olmak, ideolojik seçimde bulunmaya engel değil. Beşeri doktrinlerden birisine bağlanmaya mâni olmayan milliyetçiliğin, ırkçılığın sadece bir tek dünya görüşüne bağlanması imkânsızdır: İslâm'a ilahî bir düzen olan İslâm, tabiri caizse hem teori hem uygulama olarak ırkçılığa, milliyetçiliğe hiçbir açık kapı bırakmamıştır. Kavim üstünlüğünü kökten ortadan kaldırmış bulunan bir düzendir İslâm. İslâm düzeni içinde bütün Müslümanlar, bir yapının taşları gibi birbirine bağlı bir bütünlük belirtirler. Hepsine aynı milletin çocukları gözüyle bakılır. Kavim gayreti, kavmiyetçilik güdülmesi yasaktır. Aslında bu düzen içinde yaşayanlar, kavmiyetçi bir konuya muhatap bile olmamışlardır. Bu bakımdan kavmiyetçilik yasak olmaktan öte, imkânsızdır da. Kavmiyetçiliğe ihtiyaç olmadığı gibi ortam da söz konusu değildir İslâm'da.

Kavmi özellikleri ortadan mı kaldırır İslâm? Asla! Her kavim kendi anadilini konuşmaya, yaşatmaya devam eder tabii olarak bu düzende. İslâm'a aykırı olmayan her türlü gelenek aynıyla yaşanır, yaşatılır. Bunlar ırkçı bir anlayışa ve gayrete bağlı olarak değil, kendi tabii seyri içinde yaşanır, devam eder. Hayatın tabii, meşru akışı, bir sapmaya uğramadan yol alır. Bu yanıyla kavim varlığı ve özellikleri, canlı ve güzel yapısını ancak ve sadece İslâm'la koruma talihine sahip olmuştur. İslâm'ın evrensel oluşuna rağmen, kavim özelliklerini de koruyan hususiyeti, bu ilahî düzenin beşer için ne büyük rahmetler taşıdığıнын küçük bir delilidir. Müslüman olmayan bazı kavimlerin, kavmi özelliklerini de yitirmiş olduğuna dair sayısız örnekleri hatırlayalım.

Kavim gayreti güdenlerin, kavmiyetçi olan toplumların, zamanla kavmi özelliklerini bile kaybettikleri bir noktaya geldikleri, olaylarla ispatlanmıştır. Yani ırkçılık duygusu ve fikri, ters sonuçlar vererek; kavmi hususiyetlerin korunmasına değil, kaybına sebep oluyor. Irkçılık, kaderi gereği, bir ideolojinin güdümüne girmektedir çünkü bir ideolojinin altyapısında harcanıyor.

Bu yüzdendir ki Batı, İslâm toplumlarını ırkçı düşüncelere ve eylemlere iteliyor. Irkçılık davasına kalkan Müslüman toplumlar, önce İslâm'dan uzaklaşıyorlar. İçine düştükleri ideoloji boşluğunu doldurmak için, küfrün kendilerine telkin ettiği beşerî doktrinlerden birini seçiyorlar. Böylece İslâm'ın sayesinde korudukları ırki hasletlerini de kaybederek yabancılaşıyorlar ve sömürünün ağına düşüyorlar. İrkdaşlarını korumak, onları ayrı bir devlet çatısı altında toplamak çabaları, ırkçılık açmazının tabii bir sonucu olan başka bir ideolojiyi seçmelerine ve dolayısıyla sömürünün bir parçası olmaya götürüyor Müslümanları.

İrki, ırkdaşları korumanın da tek yolu İslâm'dır. Kavmini, İslâm birliği ve bütünlüğü içinde sevmeyenler, ayrı bir baş çekenler, hüsrandıdır. İçinde kavminin de dâhil olduğu İslâm birliği için kavga verenlere selam olsun! İlahî müjdenin muhatapları onlardır ancak!

Yeni Devir, 12 Ekim 1979

İSLÂM BİRLİĞİNİN MÜJDECİLERİ

Doğu'nun hakiki eşrafı, İslâm davasının sahibidir. Zaten şeref-lerini, İslâm'a olan nispetleriyle kazanmıştır eşraf. Gayeleri İslâm, bütün çabaları halkı bu hususta irşat olan bu şerefli ailelerin ve kişilerin nüfuzu kırılmakla Doğu illeri bunalımın, anarşinin içine yuvarlanmış oldu.

Onların manevi nüfuzunun hırpalanmasıyla açılan boşluğu, hiçbir kuvvetle doldurmak mümkün değildir. Türedi eşraf, Doğu bunalımının temel öğelerinden biri olmuştur. Halkın eşraf otoritesine başkaldırısına bu türedi eşrafın sömürüsü sebep oldu. Hiçbir manevi kayıt taşımayan bu türedilere itibar etmekle, Doğu'nun içinde bulunduğu kargaşalık dindirilemez, hızlandırılır. Genellik kazanan bir anarşiyi ise hiçbir resmî müdahale durduramaz. Hatta resmî müdahale ateşin üzerine benzin dökmek anlamına bile gelir.

Değil yalnızca Doğu'yu, bütün ülkeyi, tüm İslâm ülkelerini fitnelerden korumanın çaresi, yalnızca İslâm'dır. İslâm'ın olduğu yerde, İslâm bilincinin yoğun olduğu yerde ırkçılık barınmaz, bâtil ideolojiler barınmaz.

Ülke Müslümanlarının mahallî dinî otoritelere en bağlı olanları Doğu kardeşlerimizdi. Bu otorite ve bağlılık, operasyonlarla sürekli yıkılmaya çalışıldı. Anarşi, bu yıkımların ürünüdür.

Bütün ülkede uygulanan bu yıkım, dindar Doğu bölgelerimizde daha yoğun uygulandı. Hususi eğitim merkezleri, birer suç karargâhı görüldü. Buralardan yetişen bilginler, tehlike merkezi sayıldı.

Doğu'nun dinî hayatını besleyen bu damarların kurutulma ameliyesine öte yandan, etnik yapılarına karşı yönetilen saldırı ve horlamalar da eklenmiştir.

Bu horlamalar hızını bugün de eksiltmiş değil. Suret-i haktan gibi, Doğu halkının da Türk olduğunu vurgulayan beyanlar dahi, bir başka kavme olumlu bir bakış içinde olunamayacağı psikolojisinin sonucu değil midir? Doğu halkını Kürt kavmiyetçiliğine çağırarak, Doğu'nun Türk kavminden olduğunu ısrarla ileriye sürmenin doğurduğu kargaşalıklar, her birine destek ola ola fitne kazanımının ateşlerini çoğaltmıyor mu? Oysa bu fitneyi söndürmenin yolu, ırk konusunu tam anlamıyla bir tarafa iterek, halkımızı yalnızca İslâm bayrağının altına çağırmaktan geçer. Irkçılık, bir başka ırkçı kaygı ve eylemle öldürülemez; tam aksine çoğaltılmış, genelleştirilmiş olur.

Bugünkü Kürtçülük yangını, Doğu'nun hayatını şekillendiren şerefli dinî mihrakların imhaya çalışılmasıyla ve buna bağlı olarak emperyalizmin oyununa uyulup uygulanan resmî ırkçı tutum ve davranışlarla körüklendi.

Talana uğrayan şanlı Osmanlı'nın mirası, hâlâ didikleniyor bugün. Hem de onun çocukları tarafından, küfür dünyasının oyunlarına uyularak.

Gerçek şu ki bütün bu yıkıntılara rağmen, Doğu halkında hâlâ tüketilmemiş olan İslâm bağlılığı, bilinci, daha da dirilterek fitneleri alt etmek elbette mümkündür.

Bunun içinse İslâm davasının askerleri olan eşrafın manevi varlığını galip kılmak gerek. Yıllarca rejim tarafından tamamen tasfiye edilmeye çalışılan bu Peygamber vârislerine daha etkin olabilmeleri için yeni imkân ve vesileler hediye edilmelidir. Bugünkü bozuk düzenin devamı için değil, İslâm'ın gelmesi, Hakk'ın sultanının hükümran olması için. Hem İslâm ülkelerinin hem yeryüzünün kurtuluşu için, her yer gibi Doğu'da da İslâm'ın erlerine meydanlar açılmalı. Irk putunu da, beşerî düzenlerin bütün putlarını da kıracak olan sadece İslâm'dır, sadece İslâm'la şeref bulduğuna inananlardır. Ülkemin doğusu, belki de her yerden daha çok bu eşrafa malik durumdadır, yeter ki arka çıkılsın, desteklensin bundan böyle... Bunlardır küfrün korkusu, İslâm birliğinin müjdesi.

Yeni Devir, 15 Ekim 1979

DOĞU EŞRAFINA İTİBAR

Doğu illerimizi helak olmaya doğru iteleyen kavmiyetçilik fitnesinin önünü keserek Doğu'nun doğuşunu sağlamak için, bu düzenin bombardıman altında tuttuğu “eşraf düzeni”ni yeniden yürürlüğe koymak, en makul ve tabii tedbir meyanında mütalaa edilmelidir.

Doğu'nun geleneksel ve aktüel yapısı da bunu gerektiriyor. Hiçbir bölgemiz, Doğu illerimiz kadar mahallî otoritelere bağlı bir hususiyet içinde değildir. Bu hususiyet, altmış yıllık yıkımlara rağmen, hâlâ etkinliğini sürdürmektedir. Lakin bu yıkımlar sonunda hakiki eşraf düzeni büyük sarsıntı geçirmiş, onun yerine birçok türedi nüfuz sahibi bu boşluğu işgal etmiş bulunuyor. Düzen, kendi selameti açısından, eski sağlam eşraf yerine, rejime yaslanan yeni nüfuz sahibi “sözde eşraf”lar türetti. Tek partili dönemde tayinle Meclis'e gelen birçok Doğulunun şahsında, rejimle özdeşleşmiş yeni eşraf takımının örneklerini bulmak mümkündür. Bunların içinde birçok geleneksel eşraf ailelerinin çocukları da vardı.

Ama rejim, bunları Doğu'nun geleneksel yapısını korumaları için değil, bu yapıyı rejime yakın bir çizgiye çekmeleri için görevlendir-

mişti âdeta. Dişleri rejim tarafından sökülmüş birer aslan hâlindeki bu eşraf çocukları, devletin Doğu illeri için birer teminatı olarak kullanıldı. Böylece geleneksel eşraf düzeni, kazandırılan yeni öze, laik Cumhuriyet için asla tehlike arz etmeyen bir bünyeye dönüştürüldü.

Rejim bir yandan kendine bağladığı bu eski eşraf çocuklarının eliyle varlığını teminat altına alırken, öte yandan hakiki eşraf düzenini kolayca imha etmek fırsatı buluyordu.

Soy geçmişleri ne olursa olsun, rejimin yandaşı olan bu eşraf çocuklarıyla, eşraftan olmadığı hâlde rejim tarafından arkalanan ve kendilerine tek partili düzenin kapıları açılarak Meclis'e giren yahut ticaret imkânları bahşedilerek güçlendirilen ve zamanla eşraf hüviyeti kazandırılan bu türediler arasında, yüklendikleri görev bakımından hiçbir fark yoktur.

Bu her iki sınıftan gelen yeni nüfuz sahiplerinin gördükleri hizmet aynıydı. İkisi de Doğu'nun bünyesini değiştirmenin maşaları idiler. Her iki sınıftan gelenler, halkın saygınlığını kazanan kişisel bir özgeçmişin sahibi değil, rejim tarafından himaye edilen suni bir eşraflığın mensubu olmuşlardı.

Doğu'nun eşraf müessesesine bağlılığı, işte bu türedi eşrafların şahsında sarsıntıya uğramıştır.

Sürekli istismar edilen ağalık, şeyhlik kurumu, bu adamların şahsında kötü örneklerini bulmuştur. Bu kurumlara karşı baş gösteren başkaldırıların sebebi, bu kötü örneklerle izah edilmelidir. Bilinmelidir ki bu kötü örneklerin hepsine yakını, yakın tarihin ürünleridir.

Sürgünlere, kıyım ve kırımlara uğrayan halk babası gerçek eşrafın, gerçek tasavvuf erbabı ve İslâm bilgini olan mübarek zevatın, yani bu hakiki eşrafın yerine türetilen çıkarıcı yeni eşraf bozuntularının yüzünden Doğu'nun dengesi sarsılmıştır.

Bu türedi eşrafın zoraki sultası zamanla bir etkinlik de kazanmıştır. Çok partili siyasi hayat, denebilir ki, bunların itibarını arttırdı. Evvelce kendileri rejime yaltaklanırken, şimdi siyasi partiler ricacı olmuştur bunlara. Bunların bazısı halk içindeki sultalarını korumak amacıyla şimdi de kavmiyetçiliği seçmiş görünüyor. Ve ne gariptir ki “şeyhlik ve ağalık” ifadeleriyle somutlaşan sömürüye karşı savaş vermek iddiasıyla terör yolunu seçmiş bulunanlarla işbirliği hâлиндeler. Bizzat kendilerinin temsil ettiği sömürünün, tagallübün karşıtlarıyla birleşmişler yani. Böylece tekrar el üstünde kalacaklarını sanıyorlar, sultalarının devam edeceğini umuyorlar. Ve terör çevreleriyle birlikte, bu düzenin imha etmeye yöneldiği ama tam anlamıyla tüketemediği “gerçek eşraf” a karşı yoğun saldırılar yöneltiyorlar.

Çünkü kesinlikle biliniyor ki Doğu'nun gerçek eşrafı ayakta kalabildiği sürece, ırkçı ve solcu eylemler için kesin başarı imkânsızdır. Doğu'daki fitnenin temel sebeplerinden biri, eşraf düzeninin başına örülen çorapta aranmalıdır. İhyası ise hakiki eşrafa itibar iadesiyle çok yakından ilgili...

Yeni Devir, 14 Ekim 1979

ZİNADAN KAÇINMAK DA FEDAKÂRLIKMIŞ

Başbakandan yeni bir vecize: “Siyaset özel yaşamda kesin özveri ister.”

Bilindiği gibi bu vecize, Başbakanın: “Hizmetlerini her zaman şükranla anacağım.” diyerek istifasını kabul ettiği Güneş’in, malum skandalı üzerine söyleniyor.

Bu vecize, işbu skandal dolayısıyla değil, bir siyaset adamı için aranan vasıflar meyanında zikredilseydi mesele yoktu. Gerçekten de siyaset, kişinin özel hayatından bazı fedakârlıklar bekler, diye düşünülebilir.

Lakin öyle değil, bir gayrimeşru ilişki sebebiyle söyleniyor bu söz. Başbakana göre bu kabil ilişkilerden bir siyaset adamı fedakârlıkta bulunmalıymış. Malumdur ki “fedakârlık”; kişinin hakkı olduğu bir şeyden vazgeçme büyüklüğünü göstermesi gibi hâller için kullanılan bir kelimedir. Kendi için helal ve tabii olan hakkından feragatte bulunmak durumunu ifade eder “fedakârlık”.

Edebiyatla da uğraştığı bilinen bir Başbakanın, bu kelimeyi yersiz kullanmadığını kabul edecek olursak, Güneş’in malum fiilini gayet

tabii bir hak saydığını, ama bir siyaset adamı olması dolayısıyla, bu hakkını kullanmaması, yani bu hakkından fedakârlıkta bulunması gerektiğine inandığını ileriye sürmek durumunda kalacağız.

Bir başka manaya gelmez bu söz, yani vecize, bu durumda. Bu olay için kullanılmıştır madem, o hâlde Başbakan demek istiyor ki: “Eğer siyaset adamıysan herkesin hakkı olan bazı hususlardan fedakârlıkta bulunacaksın! Yani, gerçi senin de hakkındır ama bu hakkını kullanmayacaksın. Çünkü siyaset özel yaşamda kesin özveri ister.”

Gayrimeşru ilişkilerin, özel hayatın tabii unsurlarından sayılması, Batı'nın hayat anlayışına ters düşmez. Bununla birlikte Batı'nın da kamuoyu, bu kabil ilişkileri siyaset adamları için yakışık almayacak fiillerden addetmiş; bu konuda siyasilere hep özveri beklemiştir her nedense.

Batı, güzel sanatlarını, edebiyatını, gayrimeşru ilişkilerin anlatımlarıyla oluşturmuş, süslemiş; romanından sinemasına kadar her dalda bunu örneklemiş olduğu hâlde, bunu, uçkur gevşekliğini yaşayan politikacılarında görmek istememiştir, nasılsa. Siyaseti, özel yaşamda özveri isteyen bir meslek olarak görmüş.

Anlaşılan, uzun Batılılaşma serüvenlerinin sonunda biz de aynı noktaya ulaşmış bulunuyoruz: Siyaset adamı, cinsel özgürlüğünden fedakârlık etmeli. Yani bu hakkını kullanmamalı. Kısacası zinadan fedakârlıkta bulunmalı.

Dikkat ediyorsunuz değil mi: Kınanan zina değil, zinayı siyaset adamının işlemesi.

Zinaya alelaide bir fiil gözüyle bakıyor Batı, toplum için. Önemli bir “özür” bile saymıyor. Fakat bu fiili bir siyasetçi işlerse hemen gözden düşüyor. Daha doğrusu işlerse değil, işlediğine tanık olunursa, spotlanırsa. Fiilin kendisi değil, dedikodusu önemli oluyor Batı için.

Skandala razı değil Batı. Skandala adı karışan siyasininse “özür”ünü asla kabul etmiyor. Zaten böyle bir skandala adı karışan siyasi de, işlediği fiilin halk katında nasıl karşılanacağını bildiği için âdeta kabahatini alelade bir kabahat mesabesine indirircesine halktan özür dilemek gibi, acayip bir garipliğe düşmüyor. Sus-pus olup bir kenara çekiliveriyor hemen. Biz bu konuda da Batı’yı çok geride bırakmış olmalıyız ki müstafi İçişleri Bakanı, gazetecilere:

– “Bunu bilhassa yazınız: Türk halkından özür dilerim” diye beyanat veriyor.

Özel hayatından “fedakârlık”ta bulunamamış olan sabık Bakan, milletten özür dilemektense Allah’tan af dilemeliydi, diye düşünen var mı?

Özür dileyince ve bu özü kabul edilince her şey normal seyrine dönecek sanki.

Aklıma gelmişken söyleyeyim: Herhâlde sabık Bakan ve eşi taaddüd-i zevcata karşıdırlar, değil mi?

Yeni Devir, 16 Ekim 1979

HA İNÖNÜ, HA ECEVİT

Bazı liderlere, makamlarını kaybetmek, bir hükümdarın tahtını tacını kaybetmesinden daha ağır geliyor anlaşılan.

Toprağı bol olası İnönü, bunlardan biriydi. Köşeye sıkışmayıversin, hemen basardı çığlığı!

– “Ya ben ya o!” diye.

Etrafındakilerin de eli böğründe kalırdı. Herhâlde “aşağı tükürsek sakal, yukarı tükürsek bıyık” şeklinde düşünürlerdi ve yutarlardı tükürüklerini. Böylece devam edip giderdi İnönü’nün düzeni.

İnönü’nün bu düzenini ilk defa Ecevit bozdu. İnönü’nün bu klasik oyununu, eline ve diline dolayarak yıktı adamı. CHP Kurultayını: “Ya ben ya o” ifadesinin “çağ dışı”lığına inandıran Ecevit ve arkadaşları oldu. O günlerde şöyle konuşuyordu Ecevit:

– Hiç kimse “Ya ben ya o” deme hakkına sahip olmamalıydı. Hiç kimse kendi oyunu, herkesin oyunun üstünde görmemelidir. Parti liderliği, bir hizmet yarısıdır; padişahlık değildir. İnönü de padişah değildir, padişahlığı yıkan adamdır.

Neticede alt etti adamı. Aslında İnönü de hafife almıştı Ecevit'i. Onun kendisiyle başa çıkabileceğine ihtimal vermiyordu. “Ne yapar yapar, eski numaramı çeker, yerim Ecevit'i” diye düşünüyordu. Ecevit'in kulislerini, taşra örgütünde kurduğu tuzakları pek önemsememişti. Ecevit'se, İnönü'nün nefesine duyduğu güven duygusu dolayısıyla işi biraz gevşek tutmasından, alabildiğine yararlandı. Halkın bıkkınlık psikolojisini bir güzel örgütledi. Ve halkı, bir kadro değişikliği olmazsa CHP'nin iktidar yüzü göremeyeceğine inandırdı. Kavgayı İnönü'ye değil de onun etrafındakilere karşı veriyormuş gibi davranarak, İnönistleri bile elde etmeyi başardı.

Neticede yedi adamın başını.

İnönü, yıllar yılı kendini “ya ben, ya o!” cümlesiyle ayakta tutmuştu ama sonunda yıkılışına da bu sözü sebep olmuştu.

İnönü'yü bu sözüyle tüketen Ecevit, yıllar sonra yani bu son olağanüstü kurultayında, şimdi ortaya, tıpkı eski lideri gibi çıkıyor. Gerçi, İnönü gibi “Ya ben, ya o” demiyor ama, İnönüce olan bu sözün Ecevitçeye tercümesi demek olan şunları söylüyor.

– “Kendimi görevi sürdüremeyecek durumda hissetmem hâlinde genel başkanlıktan ayrılıyorum.”

Partinin hezimetini, parti içi hiziplere bağlayan Ecevit, Kurultay'dan açıkça, kendisiyle “uyumlu bir biçimde” çalışacak arkadaşlarının seçilmesini istiyor. Bu gerçekleşmediği takdirde:

– “İlle de Genel Başkan kalmak diye bir tutkum yok!” diyor.

Yeni Devir, 7 Kasım 1979

KILIK KIYAFET DAYATMASI

MEHMET AKIF İNAN ESERLERİ

Dünyanın en ilkel ülkesinden en gelişmişine kadar, yönetim biçimleri devletin resmî ideolojisi ne olursa olsun, hiçbir ülkede, hiçbir vatandaş sakal bıraktığı ya da başını örttüğü için cezaya çarptırılmaz, çarptırılmamıştır günümüzde.

Türkiye hariç!

Sakal koyuverdiği için bir ortaokul müdürünün, kaymakam tarafından görevine son verildiğini gösterir bir belgeyi yayınladı gazetemiz.

Bu örnek, tek değildir. Bu yolda yüzlerce uygulamaya tanık olduk.

Keza, sırf başlarını örttükleri için eğitimi engellenmiş yüzlerce öğrenci kızımız ya da görevlerinden uzaklaştırılmış memur hanımlarımız var.

Akıldan, izandan zerre kadar nasibi bulunan herkesi dehşete düşürmesi gereken olaylardır bunlar.

Bu tür kıyafetler Anayasa'nın ve Eğitim Yasasının, lafzına ve ruhuna aykırıymış.

Totalım ki doğrudur.

Bu konuyu temelinden çözümlmek için Anayasa'nın ve Kıyafet Kanunu'nun değışmesi lazımdır.

Ama bir de şu var: Adı geçen bu yasalar, yürürlükte bulunan daha birçok yasa gibi, gelişen ve değışen şartların gerisinde kaldığı için, aktüalitede zaten uygulanmaz, işlemez duruma gelmemiş midir? Resmen değışmediğı hâlde, artık alenen uygulanmayan, önemsenmeyen birçok yasamız yok mu?

Örnek mi istersiniz?

Hiç uzağı gitmeyelim. Bizzat bu yazının konusu olan Kıyafet Kanunu ve onun uygulaması dahi açıkça göstermektedir bu yasanın birçok alanda işlemediğini, uygulanmadığını, kullanılmadığını.

Çevremize bir göz atalım. Bu yasaların lafzına ve ruhuna aykırı bir kıyafetle dolaşan milyonlarca insan vardır bu ülkede. Sinema dünyasından tutunda, sanat edebiyat çevresine kadar, üniversite hocalarından birçok bürokrata varıncaya değin binlerce adam sakallı olarak dolaşmıyor mu? Her partiden birçok sakallı parlamenter yok mu? Bakanlar olmadı mı? Gazetelerde, televizyonda bunların görüntüleri rahatlıkla sergilenmiyor mu? Keza buralarda envaiçeşit kıyafetlerle, acayip garaip giysilerle endam gösteren yüzlerce kadına rastlamıyor muyuz?

Demek ki kıyafete ilişkin yasaların lafzına, ruhuna, bugünkü toplum fiilen uymamaktadır ve kanun koruyucuları dahi bu toplumsal gerçeğı uyararak, bu konuları asla önemsememektedir. Yani toplumsal yaşantımızın gerisinde kalmıştır bu yasalar.

Öyle de bu yasalardan daha da geri kalmış olan bazı gayretkeş yobazlar, kendi kişisel din düşmanlıkları dolayısıyla, bu yasaları tek taraflı olarak işletip Müslümanlara zulmetmektedirler. Bu yasalara zevki ve keyfî uğruna uymayan her meslekten on binlerce bay ve bayan, gönüllerince salınıp durur ve kimsecikler de kendilerine asla karışmazken hatta karışmak bile terbiyesizlik sayılırken sırf din bağlılığı uğruna sakal bırakan ve başını örten vatandaşlarımıza zulmedenlere ne demeli...

Yeni Devir, 26 Aralık 1979

YANILGIDAN DÖNMEDİKÇE

Demokrasinin düşünce özgürlüğü demek olduğu, her türlü düşünce sistemine ve düşünme biçimine en geniş anlamda hayat hakkı tanıdığı, dahası her türlü düşüncenin gelişmesi için ortam hazırlamak görevinde olduğu, tartışma alanı sağladığı, onu tarif edenlerin dillerinden hiç düşürmediği sözlerdendir.

Demokrasinin ne idüğü ve ne olmadığı konusu üzerine ülkemizde evrensel boyutlu bir tek bilimsel çalışmanın yapılmamış olması ve en sıkı demokrasi yanlılarının bile ancak aktarma ve yarım yamalak bilgilerine bazı kişisel çağrışımalarını ya da demagojilerini eklemek suretiyle yorumlar kazandırmaya yeltenişleri; bu yeltenişlerinin ise ciddiye alınarak ülke yönetimine kullanılması, sonuç olarak Türkiye'yi her 10 yılda bir demokrasiyi kurtarmak adına yönetime el koyan askerî müdahalelere maruz bırakmıştır.

Düşünce özgürlüğü gereği ve ilerencilik sanılarak arkalanan bazı fikirlerin zamanla, gerçek ve tabii hüviyetlerini kuşanarak silahlı eylem hâlinde ortaya çıkışı, bizde demokrasinin sözcülüğünü yüklenmiş ve etkili olmuş çevrelerin nasıl köklü bir yanılığa ya da kasıt içinde bulduklarının, her defasında çok pahalıya ödenmiş ispatıdır.

Onlar demokrasi için sürekli olarak hayali düşmanlar var etmişler, hatta samimi Müslümanları bile en büyük tehlike saymak gibi vehimlerle uğraşarak asıl tehlikeyi göz ardı etmişler ve ettirmişlerdir.

Nihayet bir kez daha en somut biçimde gerçek ortaya çıkmıştır ki asıl tehlike, silaha sarılarak ülkeyi bir yangın alanına çevirenler, demokrasinin vazgeçilmez unsuru gibi addedilerek serbestçe çalışmalarına meydan açılan kişi ve çevrelermiş. O kişi ve çevrelerin zihniyeti, demokrasiye bağlılığın bir göstergesi sanılarak korunmuştur. Anarşi ve terörün, o düşüncelerle bünyesel beraberlik içinde bulunduğu, silahlı eyleme koyulmanın o düşüncelerin olağan bir uzantısı olduğu dikkatlerden saklanmıştır. Dahası o tehlikeye dikkat çekenler, gericilikle, art niyet taşımakla suçlanmıştır.

Düşünce özgürlüğü bahanesiyle korunan o fikirlerin, çağımızda bağımsız birer düşünce biçimi olmaktan çok, ancak evrensel bir emperyalizmin aleti olarak kullanıldığı, özenle görmezlikten gelinmiştir. Onların asıl amaçlarının anarşi ve terör olduğu, şimdi daha çok açık ve seçik ama, dün de meçhul değildi uyanık olanlarca, vatanseverlerce.

Demek ki demokrasi adına ve düşünce özgürlüğü teraneleriyle eğriye şemsiye olan, buna mukabil hiçbir tehlikeli tarafı bulunmayan duyguları, ısrarla tehlike gibi gösterenlerin zihniyeti ve onun temsilcileridir bu ülkenin başına gelenlerden asıl sorumlu tutulması icap edenler.

Ülkece, tekrar pahalı yanılığlara düşmemek için, bu yanılığlı yaklaşımlardan uzak durulmalı, geçmişten ders alınmalıdır.

Kısacası, silahlı eyleme kalkmış olan zihniyettir tehlikeli olan Türkiye için.

Demokrasi, silahlı eylemle ilgisi olmayan, bunu kanıtlamış bulunan düşüncelere daha geniş bir ortam getirmekle yükümlü bir yönetim biçimi olarak bilinir ve uygulanır Batıda.

Yeni Devir, 14 Mart 1980

SİYASET KOKAN YAZILAR

İŞ BAŞA DÜŞMÜŞTÜR EY MÜSLÜMAN

Anarşinin çok yoğun olduğu Doğu illerimizden birinin kazasında şimdi anarşinin eseri bile yokmuş.

Nasıl sağlanmış bu?

Aklımıza gelen tedbirlerin hiçbiriyle değil. Yani ne askerî, ne polisiye ne de hukuki tedbirlerle. Ne cumhurbaşkanının çağrılılarıyla ne anarşi düşmanı pozlar takınan siyasilerin beyanatıyla ne de birliğe beraberliğe davet eden yayınlarla.

Ya ne ile kökü kazınmış bu kazada anarşinin?

Şöyle olmuş: Toplanmışlar kazanın ileri gelenleri, yani eşrafı bir araya, akıl ve tedbir birliği etmişler ve çağırmışlar yanlarına anarşi mihrakı olan ne kadar dernek ve sair kuruluş ve adam varsa hepsini. Hep birlikte demişler ki bu kavgalı ve kavgacı elebaşlarına:

– İşte size 24 saatlik mühlet veriyoruz. Hepiniz, ne kadar faaliyetiniz varsa hepsine son vereceksiniz: Ya bu şehirde akıllı uslu adamlar gibi oturur, işinizle gücünüzle uğraşsınız ya da defolup gidersiniz

buradan. En ufak bir olayınıza şahit olduğumuz an, hepinizi birden tepeleriz. Hepinizin ne ve kim olduğunu ne yapmak istediğinizi çok iyi biliyoruz. Allah hepinizin belasını versin!

Evet, aynen bu mealde ama çok daha ağır sözler söylemişler. Ötekiler gık diyememiş. Süt dökmüş kediye dönmüşler ve çekip gitmişler.

24 saat geçmeden levhalar indirilmiş, örgütler lağvedilmiş ve bütün kavga gürültü bir anda kesilmiş. Öyle yutturmaca da yok, yalnız dernek merkezlerini dağıtmakla kalmamışlar, fiilen dağılıp gitmişler.

O gündür bu gündür, çok gürültülü olan bu kaza merkezinin başı kulağı rahatmış.

Bu, eşraf ittifakının bir zaferidir. Halktan kendilerini sorumlu bilen, gerçek eşraf topluluğunun başarısıdır.

Hepsi aynı siyasi anlayışı bölüşen bir topluluk mu? Elbette değil!.. Ama hepsi anarşinin, terörün düşmanı olan vatanseverlermiş. Anlamışlar ki anarşinin bir kolunu tutmakla değil, her iki kolunu da kopartmakla biter bu iş.

– “Siz milleti birbirine mi boğazlatmak istiyorsunuz ulan?” demişler. Başımıza bela getirmek mi istiyorsunuz? Halkın üstüne askeri, polisi saldırtmak mı istiyorsunuz? Sizin öyle bir hakkınızdan geliriz ki doğduğunuza doğacağınıza pişman olursunuz. Bizi öyle devlete, hükümete, kanuna, hapisaneye benzetmeyin; bir vurduk mu helak ederiz.

Şimdi hepsi sus pus orada bu efelerin. Bazısı başka yerlere çekip gitmişler. Yani eşrafın birlik olmadığı başka yerlere göçmüşler, melanetlerine devam için.

İtiraf edeyim ki ben dahi öyle hükûmete, kanuna güvenmiyorum, tıpkı eşraftan bu vatandaşlar gibi.

Her işte olduğu gibi, sağduyu sahibi olan halkıma ve halkıma sahiplik eden, sorumluluk duygusu taşıyan bu halkın öncülerine güveniyorum.

Her yerde her yerleşme merkezinde halkıma rehberlik edecek böyle şerefli insanlar, halk babaları vardır. Eğer bunlardan bir ikisi öncülük, önderlik etmeye kalkarsa öteki eşrafı da çevrelerinde toplayarak pekâlâ kendi bölgelerini selamete kavuşturabilirler.

İş gerçekten başa düşmüştür. Yani millete, milletin eşrafına düşmüştür. Bu konuda politikacılardan medet ummak akıl kârı değildir asla. Hele hele hayatiyetlerini ancak anarşinin sayesinde sürdüren politikadan, politikacıdan hiç ümitvar olunmamalıdır. Hatta kargaşalığın müsebbibi sayılmalıdır onlar. Suratında suret-i haktan maskelerle dolaşan politikacılar değil mi, bizi bu açmazlara düşüren?

Yeni Devir, 15 Mayıs 1980

EGEMENLİK TABUTLARINDIR

“Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.” cümlesini düstur edindiğini söyleyen nice siyaset adamının kafasında, bu düsturu yalayan bir anlayış yattığını, görmeyen var mıdır?

“Halk iradesi”, “halkın kendi kendini idaresi”, “halka saygısı olmak”, “halkçılık”, “demokrasi” gibi kavramların bizde birer zevahiri kurtarma ya da birer yutturmaca muamelesinin aleti olarak kullanıldığını kim inkâr edebilir?

Bir şairin: “Kanun diye, kanun diye, kanun tepelendi.” demesi misali, “halk”, “halkçılık” diye diye bu ülkede halk çiğnenmiştir, halkın iradesine zincir vurulmuştur, halkın inancı suç sayılmıştır. Adına, halkın kendi kendini yönetmesi denilen Cumhuriyet dönemi, halkın devlet yönetiminde hiçbir eğiliminin yoklanmadığı, reyinin alınmadığı bir dönem olarak yaşanmadı mı? Çok partili hayatın dahi, “açık rey, gizli tasnif” şeklinde muamele gördüğü bir ülke değil midir Türkiye?

Örnekleri çoğaltmaya hiç gerek yok!

Halk iradesinin rafta olduğu bir ülkeyiz hâlâ.

Halkın iradesinin yerini, bazı kurumlara, kanunlara, tabulara peşkeş çekmişiz; millet değil, onlar konuşuyor. Halkın değil, onların onayı alınıyor.

Bugünlerde çok konuşulan şu Anayasa'yı değiştirme konusu Danıştay ve Anayasa Mahkemesi gibi bazı kurumların, halk çoğunluğunun genel eğilimlerini yansıtmayan kararlar verme pozisyonuna yeni sınırlar getirme isteğinden kaynaklanıyor. Ama ne var ki Anayasa'yı değiştirmeyi hedeflemiş görünen siyasi partinin asıl amacı, bu kurumları halkın temayüllerine uygun düşecek şekilde düzenlemek değil, bu temayülleri bahane ederek kendi partisinin sultasını hükme bağlatmaktır. Bu parti, kendi menfaati uğruna böyle bir teşebbüste bulunmakla birlikte, şu gerçeği de ister istemez vurgulamış olmaktadır: Bu ülkede elan birçok kurum, yasa ve tabu, halkoyunun önünde ve üstünde yer almaktadır. Yani hâkimiyet milletin değil, şu veya bu kurumundur hâlâ. Çoğunluğun iradesini hesaba katmayan bir zorbalığın geçerli kılınmış bulunduğuna dair sayısız örneklere şahidiz hepimiz. Çeşitli derneklerden, sendikal kuruluşlara, parti yönetimlerinden bürokrasiye kadar her alanda, halkın, çoğunluğun iradesini köleleştirmiş bulunan bir gelenek geliştirmişiz.

Halk çoğunluğunun hangi hususta istekleri yerine getirildi?

Hâkimiyet nerede milletin oldu, gösterilsin. Bizim demokrasi havarilerimiz, evvela kendi düsturlarının yalanlayıcısıdır. Bu demokrasi havarileri, halka rağmen az mı kanun getirip tabular dikti! Bir nice halk dostu masumu; halk düşmanı, hürriyet düşmanı, vatan haini, kızıl diye ilan edenler, bu havariler değil midir? Başımıza yeni putlar diken, totemler getiren, tabular koyan bunlar değil mi? Ve dahi bütün bunları halkın isteğiymiş gibi göstermekten geri kalmayanlar

hep bunlar değil mi? Filan adamı seveceksin, filan adama söveceksin diye halkı şartlamaya kalkanlar, gençliğin beynini yıkayanlar kim? Bu şartlamanın dışında kalanları suçlayanlar kim?

Kim olacak, şu “Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.” sloganının arkasında saklananlardır.

Yeni Devir, 29 Mayıs 1980

SİYASET KOKAN YAZILAR

TUZAK KURUYORLAR MÜSLÜMANLARA

Türkiye'nin en namuslu, en vatansever insanların dindarlar olduğunu kim inkâr edebilir? Anarşiye karışmamış olanlar, hırsızlık ve ırsızlık yapmayanlar, halkı sövmeyenler, karaborsacılıkla uğraşmayanlar, kimsenin malına, ırzına, canına kastetmeyenler, hep İslâm'a teslim olanlardır. Genelde böyledir bu. Bazı istisnalar icat ederek bunun aksini ispata çalışmak, budalalık değilse ihanettir, din düşmanlığıdır. Gerçek Müslümanın kötü fiillerle yoktur işi.

Eğer bütün toplumumuz İslâm terbiyesiyle eğitilmiş olsaydı bu fena fiiller ortadan kalkmış olurdu veya en azından toplumumuzda büyük yaralar açamazdı. Çürümezdik.

Bu gerçeğe rağmen, bu toplum, dini tehlike bilen madrabazların tasallutuna uğradığı için, din eğitiminden vebadan kaçır gibi kaçıldığı için, bir bunalımlar ülkesi hâline geldi Türkiye. Nerede bir din korkusu, inanç tezahürü görüldüyse üzerine çullanıp boğmaya çalışan yarı aydınların sultasında kaldığımızdan, anarşinin kol gezdiği, ekonomisinin halkı tırpanladığı bir ülke olduk.

İslâm'ı gündemden çıkarışımızın sonucudur, uğradığımız felaketlerin bilimumu. Hiç başka sebep aranmaya!

Ülkemizi bu duruma getirenler, yani dine hayat hakkı tanımayanlar, sanki bu ülkeyi Müslümanlar bu duruma getirmişler gibi bir hava vererek dine olan saldırılarını sürekli tekrarlamaktan geri durmuyorlar hâlâ. Sanki bu düzenin bozukluğu İslâm'ın eseriymiş, bu anarşinin sorumlusu Müslümanlarmış gibi. Hâlâ dine saldırıyorlar, hâlâ Müslümanları tehlike görüyorlar. Nerede bir din savunması görseler, en büyük düşman sayıyorlar onu. Nerede bir dindara rastlasalar, geriliğimizin müsebbibi olarak işaretliyorlar.

Bir küçücük olay çıkmayıversin, hemen saldırıya geçiyorlar dine ve Müslümanlara karşı. Hep fırsat ve bahane kollamaktadırlar. Şu mevlit münasebetiyle yeniledikleri saldırılar meydanda. Bu ülkede günde şu kadar adam öldürülür, şu kadar soygun olur, onların hiçbirine gösterilmeyen reaksiyonu, şu mevlit olayı için gösterirler. İnsana öyle geliyor ki adlarını Müslümana çıkarmış dört vatandaş çıkıp da bir bankayı soysa, din düşmanı çevreler, Türkiye'deki bütün soygun ve katl olaylarının sorumlusu olarak Müslümanları ilan edecektir. Bütün anayasal kuruluşları, dindarlara daha yoğun biçimde savaşa çağıracaktır.

Müslümanları daha da biçmek için, tırpanlatmak için vesile arıyor bu çevreler. Tedavisi imkânsız bir düşmanlık hastalığı içinde yaşayan bu çevreler, aslında kendileri için en zararsız olan Müslümanlara bile düşmandırlar. Bir köşeciğe çekilmiş Müslümanlara bile, zararsız gözüyle bakmıyorlar. Sessiz sedasız Müslümanlar, onların gözünde, “uyuyan yıllar” hükmündedir. Onlar dahi ezilmelidir.

Bunların sebebi nedir? Neden bu kadar düşmandırlar İslâm'a, Müslümana?

Müslümanlar uyandığı takdirde, iplerinin pazara çıkacağını biliyorlar, ondan.

Bu sebeple, istemiyorlar uyanışını Müslümanların.

Kendi sultalarının tabii bir sonucu olan anarşi, Müslümanları daha da etkisiz hâle getirmenin bir manivelası. İstiyorlar ki bu anarşiye, soygunlara birkaç Müslümanın adı karışsın. Karışsın ki bütün bu fiillerin kabahatlisi olarak Müslümanları gösterebilirler. Bunalımların suçunu Müslümanlara yıkarlar. Böylece kılıca havale eder Müslümanları. Kendi tarihî suçlarına Müslümanı müsebbip gösterip sultalarına mühlet arıyorlar; oyun kuruyorlar en namuslu insanlarımıza yani.

Yeni Devir, 8 Haziran 1980

HALK SOKAĞA DÖKÜLÜRSE

Halkı kışkırtanlar, halk ayağa kalktığı vakit ne yapar, bunu hesaplıyorlar mı? Hesaplıyorlarsa eğer, doğru hesaplıyorlar mı acaba? Yani halkı tanıyorlar mı, halkın bağlı olduğu inanç sistemini, uğruna baş koyacağı davanın ne olacağını biliyorlar mı?

Bizim halkımızın, fitri varlığına, inanç geleneğine aykırı düşen bir amaçla ayağa kalktığı görülmüş müdür tarih boyunca?

Kışkırtıcılar, kandırırvermiş buldukları bir avuç zavallıyı, halkımızın tümüymüş gibi görüyor olmalılar. Beyni yıkanmış, hiddetle doldurulmuş bir avuç insanın şahsında, bütün halkımızı katılacağı bir halk hareketinin düşünö görenlere, Ali Suavi'nin Abdülhamit Han'a karşı giriştiğı ve müthiş bir katliamla sonuçlanan Çırağan Baskını'nı hatırlatmalı.

Ruhuna seslenen davet bayrağının altında toplanır halk.

Temelde halkı, onun inançlarını hiçlemiş kışkırtmalar, halkı değil ancak aldatılmış bir avuç zavallı fanatik insanı toplar çevresinde. Bununca genel bir başkaldırıyla hiçbir ilgisi yoktur. Neticcede bastırılmış küçük bir isyan olarak kalır. İslâm tarihindeki Hasan Sabbah ha-

reketi, Fazlullah'ın Hurufilik cereyanı, Anadolu'daki Babaî ve Celâli İsyancıları gibi. Hepsi kanla bastırıldı bunların. Bazı kıışkırtıcıların bir kahraman olarak saydığı Simavnalı Şeyh Bedreddin adlı sapık da öyle. Pir Sultan Abdal'da.

Masallara karışmış olan Köroğlu hareketi, hâlâ bir kahramanlık menkıbesi olarak görülüyorsa bunun sebebi, halkın inanç sistemine aykırı düşmeyen bir başkaldırı olmasındandır. Hatta bu inanç sisteminin gereği olan, "haksızlıkla mücadele" etme görevini üstlenmiş olmasındandır. Köroğlu isyanı, değişik bir ideolojiyi savunmanın değil, halkın benimsemiş bulunduğu dünya görüşünü çarpıtan zalim bir beye haddini bildirmenin kavgasıdır. Yukarıda andığımız öteki isyanların değil de, Köroğlu isyanını hâlâ sevmekte olduğunun başka sebebi var mı? Onlar birer bâtili savunmanın isyanıydı, Köroğlu'nunki ise millî düzene musallat olmuş bulunan bir haşereden kurtulmanın eylemiydi.

Patrona Halil'in başarıya ulaşması da keza, haşereliklerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir hareket olmasındandı. Halk, öncülerini birer tellak veya manav bile olsa, arkasına düşmüştü onların. Çünkü kendi sesini bulmuştu halk o davetçilerde. Devleti, kenelerden temizlemek amacıyla ayağa kalkmışlardı. Bu sebeple başarıya da ulaştılar. Lakin bu başarıları uzun sürmedi. Çünkü hem hareketin öncülerini yetersiz idiler, hem de keneler oldukça güçlü ve hesabî idi. Kendilerini hızla toparlayıp imha ettiler isyancıları. Neticede bu keneler kanını sömüre sömüre bir iskelete dönüştürdüler Osmanlı'yı.

Bastırılan her isyan, mutlaka haksız olduğu, halka aykırı düştüğü için bastırılmış değildir şüphesiz. Nice soylu başkaldırıları vardır ki hazırlığı eksik, zamanı ve yeri iyi hesaplanmadığı için ezilmişlerdir. Bu tür isyanlar, kanla bastırılmış olsalar bile, halkın gönlünde birer destan olarak yaşar ve yeni isyanlara kaynaklık ederler. Ders olurlar.

Lakin bir başkaldırının muvaffak olması için, mutlaka haklı ve halkla mutlaka ruh ve mana bağı içinde olması şarttır. Uzun süre ayakta kalabilmesi bu bağla mümkündür.

Bugün ülkemizde umutlarını halk için bir çatışmaya bağlamış bulunanların hepsi, bekledikleri çatışmalar eğer tahakkuk edecek olursa, ne azim bir ezilmeye maruz kalacaklarının farkında değildirler galiba. Kışkırtıcıların taşıdıkları ideolojik öze bakarak, kesinlikle söyleyebiliriz ki bu kışkırtıcıların tümünü bekleyen, müthiş bir hezimettir sadece. Öyle ki en büyük darbeyi, iğfal ederek sokağa dökükleri kesimden yiyeceklerdir. Beyinleri yıkanmış ve öfkeyle keskinleştirilerek sokağa dökülenlerin çoğu, sokağa döküldükleri anda, kendilerini şoke edecek bir manzarayla karşılaşacaklardır. Halkı göreceklerdir karşılarında. İnançlı, vakur ve mücahit halkı... Ve anlayacaklardır hemen büyük yığınların değişik düşündüğünü, en doğruyu düşündüğünü. Bir düşten uyanırcasına, bu halkın yanında yer alacaklardır. Halk şuuru, hızla onaracaktır, kendinden kopan bu bir avuç maceracının yürek tellerini ve hepsi birden kucaklaşacaklardır, tarih boyunca birlikte yaşamının hatırasıyla, gerçeğiyle, bilinciyle. Birbirlerinin aynısı, kardeşi, kaderdaşı olduklarını bir çırpıda anlayacaklardır. Bir tek ses ve tek çağrı altında, bir tek bayrak altında buluşacaklar, toplaşacaklardır hemen bir anda.

Kendilerini parçalamaya çalışanların üzerine çullanacaklardır. Aslında bir ve beraber oldukları hâlde, aralarına nifak düşürülmüş olduğunu anlatanların etrafında saf tutarak birleşecektir halk böyle bir ana baba gününde. Ava giderken avlanan avcı mevkiine düşecektir öyle bir günde kışkırtıcılar, bozguncular. Halkın çoğunluğunu hiçbir fitne etrafında toplayamaz zira. Fitneleri ezen en büyük kuvvet halktır, yani Hak'tır.

Yeni Devir, 8 Temmuz 1980

TERÖRÜ ÖNEMSEMELER HATADIR

Türkiye'deki terör, hiç de güçlü değildir.

Hunharlığı, zayıf oluşunun ispatıdır. Kendisini kuvvetli göstermek için suikastlar düzenliyor. Dehşetten medet ummaktadır. Korku salmak, herkesi yıldırım suretiyle kuvvetli olduğuna inandırmak istiyor.

Terör, kendisinin kuvvetli olduğuna hem taraftarlarını hem de bütün kamuoyunu inandırmak zorundadır. Bununla tek yolu, olay çıkarmaktır, adam öldürmektir. Ve bu eylemlerini, propaganda araçlarıyla her tarafa duyurmaktır.

Eylemde olduğunu ilan etmek ihtiyacıyla olaylar çıkarıyor, adamlar öldürüyor terör. Yoksa kendisinin baş düşmanlarını saf dışı etmek için değildir adam öldürmeleri. Adam öldürme, teröristler için rakiplerini ortadan kaldırmaktan çok, seslerini duyurma aracıdır. Ajanslara geçmek, haber olarak duyurulmak içindir.

Kısacası teröristlerin şimdi en büyük davaları, seslerini işittirmek, varlıklarını kabul ettirmektir. Herkesi yıldırma. Güçlü olduklarını her kulağa ulaştırmak, her kalbe sokmaktır.

Korku salmak için dehşet saçıyorlar.

Hiç kimsenin, hiçbir resmî kuvvetin kendileriyle başa çıkamadığını ispatlamaya çalışıyorlar.

Bu amaçlarında başarıya da ulaşmışlardır.

Gazetelerin, TRT'nin sayesinde propagandaları istedikleri gibi yapıyor. Baş haber olarak yer alıyorlar bültenlerde, gazetelerde.

Siyasiler de onlara yardımcı âdeta. Bütün siyasiler, her ağızlarını açtıklarında Türkiye'nin baş meselesi olarak ilan ediyorlar terörü.

Türkiye'deki gazeteleri gören, radyo ve televizyonu izleyen yerli, yabancı herkes, ülkemizi tam bir iç savaş içinde kabul etmektedir.

Zaten anarşistlerin istediği de budur: Türkiye'nin bir iç savaş ortamı yaşadığını kabul ettirmek. Devletin âciz düştüğünü ispatlamak. Kendileriyle baş edilmediğini göstermek.

Terör böylece yüreklendiriyor taraftarlarını.

Terör böylece yıldırıyor düşmanlarını.

Terör böylece sindirmektedir halkı.

Halk, devletin bile başa çıkamadığı bir kuvvet olarak görmeye başlıyor teröristleri.

Ve teröristlerin bütün Türkiye'ye hâkim olduğunu sanmaya başlıyor.

Bütün bunca katli olaylarına rağmen devlet, hükümet, terörü Türkiye'nin baş meselesi olarak görmekten vazgeçse birdenbire bir moral gelecektir halka.

Anlatamıyoruz bu inceliği hiç kimseye. Bu inceliği vurgulayan sayısız yazılar çıktı bu sütunlarda. Herhâlde dinleyen, anlayan çıkmadı. Terör küçümsensin demiyoruz ama onu, bütün milleti tedirgin edecek, korkutacak boyutlarda anons etme yarışından vazgeçilsin diyoruz.

Her gün trafik kazalarında ölenlerin sayısı, şiddet olaylarında ölenlerden katbekat fazladır. Her gün iş kazalarında ölenlerin sayısı, anarşinin kurbanlarından çoktur Türkiye’de.

Kimse bunları dile getirmiyor.

Tabii afetler yüzünden uğradığımız can kaybının ortalaması, daha yüksektir anarşik olaylarda ölenlerden, hiçbir ideolojik tarafı olmayan adam öldürme olayları, kan davası kurbanları da keza daha çoktur, anarşistlerin kurbanlarından.

Ama kimsecikler bahis açmıyor bunlardan.

Milletin olanca dikkati terörün üzerine çekiliyor.

Ben bu işte bir kasıt hissederim. Ya da bir hamakat görürüm en azından.

Şöyle düşününüz: Terör kurbanları yerine gazeteler, televizyon her Allah’ın günü mesela kan davası olaylarını anons etse ne olur? Dünya âlem o zaman Türkiye’nin bir kan davası ülkesi olduğuna inanmaz mı? Herkesler, baş derdimizin “kan davaları” olduğunu sanmaz mı?

Tekrarlayayım: Demiyorum terörü görmezden gelemim, küçümseyelim ama milleti iğdiş edecek ölçüde de gündemde tutmayalım onu, gereğinden fazla büyütmeylemim. Mübalağa etmeyelim. Partiler, birbirini suçlama mevzuu yapmasınlar bunu. Millet korkutulmasın bu denli. Bir avuç teröristi, vur kaççıyı, baş edilmesi imkânsız bir kuvvet

olarak yansıtmakla 50 milyon insan korkaklaştırılıyor. Terörün ekmeğine yağ sürülüyor. Halk bu denli moral çöküntü içinde tutulursa anarşi daha da büyür elbette. Korkak bir halkla, korkutulmuş kuvvetlerle, terör alt edilemez.

Düşmanı önemseyen, ondan korkan bir orduyla savaş kazanıldığını hangi tarih yazmıştır?

Yeni Devir, 24 Temmuz 1980

SİYASET KOKAN YAZILAR

TEMEL DERT OTORİTE ZAAFİDİR

Külahımızı önümüze koyup bir yol düşünelim. Şu cumhurbaşkanı seçiminin haykırdığı bir gerçeğe kulak kabartalım: Bu ülkede bugünkü şartlar içerisinde cumhurbaşkanlığı söz konusu olunca, üzerinde herkesin ittifak edebileceği nitelikte herhangi bir şahsiyet yoktur. Bu demektir ki bu ülkede milletin ilticagâh bileceği otoriteler namevcuttur. Yani bilgisinden, ehliyetinden hepimizin emin bulunduğu yüksek şahsiyetlerden mahrumuz. Adı geçtiği zaman büyük saygı, sevgi ve teslimiyet duyacağımız kimseler kalmamış. Ağırlığı, münakaşasız kabul gören memleket evlatlarına malik değiliz. Bir otorite boşluğu içindeyiz.

Sosyal sancılarımızın temelini araştıranlar, bu acı hakikat önünde irkilmiyorsa dertlerimize yanlış teşhisler koymaktan gayrı hiçbir çaba gösterilmiyor demektir: Beklenirdi ki bu eksikliğimizi önce aydınlar duyaydılar.

Eskilerin “kaht-ı rical” dedikleri “adam yokluğu”, aslında yalnız şimdi değil, Tanzimat’tan beridir, inkırazımızın kök sebebidir. Ve gittikçe müzminleşerek bugüne kadar vardı.

Gerçekte “devlet adamı” demek, devlet adamları yetiştirmede “usta” olan adam demektir. Bizim yakın tarihimizin devlet adamları, bu vafattan külliyyen mahrumdurlar. Bir iki istisna var ise de onlar dahi bu talihi değiştirme azminde muvaffak olamadılar. Bu bakımdan yakın tarihimize, kabiliyetlerin yolunu kesen bir dönem gözüyle bakılsa yeridir.

Elbette ortaya birdenbire, hemen çıkıvermedi, Cumhurbaşkanı seçimi için üzerinde bütün toplumca tartışmasız olarak uzlaşabileceğimiz birini bulamamak. Kötü bir gelişin, trajik mahsullerini devşiriyoruz şimdi. Bir cumhurbaşkanı seçmemiz, yani Meclislerden birinin nihayet çoğunluk sağlayarak devlet başkanının seçilmesi, bu eksikliğimizin ortadan kalktığının delili olamaz elbet. Bu konunun toplumca iyiden iyiye düşünülerek ele alınması şart olmuştur. Milletçe tasdike uğramış şahsiyetlere büyük ihtiyacımız vardır. Bir bunalmımlı dönemde, başlarına bir sürpriz gibi devlet kuşu konuveren vatandaşlarla aydınlığa çıkılamaz.

Bu düzen, kendince, bu ihtiyacı karşılamak adına bazı müesseseler kurmamış değil. Mesela, Cumhurbaşkanlığına tanınmış olan “kon-tenjan”, sözümlü ona bu ihtiyaç içindir. Lakin nasıl işlediği, nice kullanıldığı malum.

Anlaşıyor ki bu azim boşluğu doldurucu sağlam bir hesabı yoktur bu düzenin. Yahut bu hesap, doğru sonuçlar vermiyor. Görülen bu.

Geriye kalan, bu ihtiyacı bizzat milletin duymasıdır artık. Millet kendi başının derdine çare aramakla karşı karşıya bırakılmış bulunuyor açıkçası. Millet, sürekli olarak “otorite” kasaplığı yapan çevrelere rağmen, kendi kendine “kahraman”larını bulmaya yönelmelidir. Onları korumaya koyulmalıdır. Bunun için ise en başta yurtsever aydınlara görev düşüyor. Namuslu aydınlar bu hususta halka rehber olmalıdır. Gerçek aydınları, büyük çap belirten ya da vadeden şahsiyetli millete takdim eylemelidirler.

Otoritelere malik bulunmayan bir toplumun kurtuluğu imkânsızdır. Öncüleri olmayan bir toplumun ayağa kalkışı, zincirlerini kırışı görülmemiştir. İranda devrimin gerçekleşışı, İran halkının malik bulunduğu bir öncü aydın kadronun varlığıyla kabil-i izah değil midir?

Yeni Devir, 6 Ağustos 1980

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

NİÇİN TERÖR VAR

Siz bakmayın gazetelerin, radyo ve televizyonun onu baş haber olarak vermelerine. Bütün siyasi sözcülerin, onu Türkiye'nin baş meselesi diye ilan etmelerine.

Terör güçlü değildir Türkiye'de.

Türkiye'yi kasıp kavuran bir terör yoktur. Kuvvetli bir tedhiş hareketi yoktur ülkemizde.

Terörle doğru dürüst mücadele verilmiyor. Akıllı, hesaplı bir savaş açılmamıştır, bunlar doğru. Terörle mücadele edenler, terörü abartmaktan, dolayısıyla halkı korkutmaktan ve teröristleri çok kuvvetli göstermekten başka bir şey yapmıyorlar.

Türkiye'deki terör mihrakları, yekdiğerleriyle cedelleşen gruplar hâlinededir. Yani birbirlerini alt edememişlerdir daha!

Nerede kaldı millete ve devlete el koymaları?

Birbirlerini haklayamamış bu gruplar mı Türkiye'ye hâkim olacak?

Sayırsız terör mihrakları var Türkiye’de birbirleriyle savaşıyor. Bilmem kaç fraksiyon hâlinindedir teröristler.

Bu fraksiyonlardan hangisi geniş halk tabanına sahip ki?

Teröre alkış tutan kaç vatandaş vardır Türkiye’de?

Yaka silkemeyen, lanet okumayan kimse var mı?

Halka yayılmış, taban tutmuş bir terör değildir ülkemizdeki.

Bu kesin gerçeğe rağmen, bütün yayın kurumları elbirliği etmişçesine Türkiye’yi bir iç savaş içinde gibi gösteriyorlar.

Halkı sokağa çıkamaz hâle düşürdüler.

Devletin terörle başa çıkamadığına inandırdılar halkı.

Teröristlerin borularını öttürmeleri, halkın yılmış olmasındandır. Resmî ağızlar terörü “baş mesele” ilan ettikleri için, yayın organları sürekli olarak teröristlerin bir “haber bülteni” gibi çalıştıkları için, halk korkmuş, yılmış ve teröristlere baş eğmiştir. Teröristlerin emirlerine uymaktadır.

Bu yüzden değil midir teröristlere haraç ödemesi?

Dükkânını açmaması, bundan değil midir?

İlk akşamdan evine kapanıp kapısını sürgülemesi bundan değil mi?

Radyo dinliyor, korkuyor halk.

Televizyon seyrediyor, dehşete düşüyor.

Gazete okuyor, erkekliliğini kaybediyor, hapisten elini kolunu sallayarak çıkanları hikâye ediyor hükümet sözcüleri.

Oysa meydanlarda, daha çok birbirlerini biçen terörist gruplar vardır. Bazen dışarıdaki bir vatandaşı ya da ünlü birini öldürüp “sükse” yapmalarına rağmen, daha çok birbirlerini katlediyor teröristler.

Ve hiçbiri halkla asla bütünleşmiş değil bu terörist gruplar.

Bir lokmacık canları var her birinin.

Çobansız sürüye saldırmaktadırlar. Ya da uyuyan akılsız çobanlı sürüye. Sürü ise ürkek ve korkaktır.

Bu yüzden azmıştır, azmış gösteriliyor sırtlanlar.

Yeni Devir, 25 Temmuz 1980

TERÖRÜ PROPAGANDA EDEN HÜKÛMETTİR VE PARTİLERDİR

Düşmanı yenmenin ilk şartı, düşmandan korkmamaktır.

Devletin ayakta kalmasının şartı ise halkın devlete güvenmesidir.

Anarşinin, terörün doğrudan doğruya devlete yönelik olduğunu ağzından hiç düşürmeyen siyasiler, bugün halkımızın, teröristlere karşı devletin kendilerini korumaya muktedir olduğuna inandığını sanıyorlar mı?

Açıkça söylemek gerekirse halk, güvenlik kuvvetlerinin kendisini koruyacağına güvenmemektedir.

Halk, teröristlere karşı çaresiz olduğuna inanıyor.

Halk, himayesiz kaldığına inanmıştır.

Halk, polise de, jandarmaya da, kanunlara da, mahkemeye de güvenmiyor.

Halk, kendisini tehdit eden teröristleri şikâyet edemiyor, bu güvensizliği yüzünden; polisin de, jandarmanın da, mahkemenin de içinde, teröristlerin adamları olduğuna inanıyor halkımız. Halkımızın kulağı, bu inancını doğrulayan hikâyelerle doludur. Güvenlik sorumlusu kişi ve kurumların içinde, teröristlerin yandaşları bulunduğu inancı, halkımızı dehşete düşürmüş ve yıldırmıştır. Bu sebeple kapısına dayanıp emir veren ya da haraç isteyen anarşistleri ihbar etmekten çekinmekte, gözü önünde vuku bulan olaylar için şahitlik etmekten korkmaktadır.

Yılgın ve korkak hâle gelmiştir millet.

Anarşinin, terörün önlenmesi, bu durumda imkânsızdır. Halk, bu psikolojiden kurtarılmadığı sürece devletin alacağı bütün tedbirler havada kalmaya mahkûmdur. Halk, bu ruh hâlinden kurtulmadıkça, ne Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması ne de Sıkıyönetimin yetkilerinin arttırılması, terörün ortadan kaldırılmasına yetmeyecektir.

Halkın yılgınlığı, korkaklığı devam ettiği sürece terör, kendisini devam ettirecek sosyal ortama sahip demektir.

Gerçekten anarşiyi önlemek istiyorsa devletin, hükûmetin alacağı tedbirin başında, yeni yetkilerle donanmak değil, halkı yüreklendirmek gelmelidir.

Oysa hükûmet ve öteki siyasi partiler ağız birliği etmişçesine halkın yılgınlığını, korkaklığını çoğaltmakla meşguller. Hükûmet ve partiler hep bir ağızdan, her Allah'ın günü, anarşiyi, terörü Türkiye'nin baş meselesi olarak ilan ediyorlar. Onun, devleti yıkmaya yönelik olduğunu söylemektedirler. Yani anarşinin, terörün güçlü olduğunu vurguluyorlar. Halkın moralini kırmaz mı bu? Korkusunu çoğaltmaz mı? Devlet radyosu, televizyonu ve gazeteler her gün faili meçhul

olayları yansıtmaktadır. Halkın telaşını arttırmaz mı bu? Güvenlik kuvvetlerine emniyeti sarsılmaz mı halkın, bunları işitip gördükçe. Yakalanan teröristlerinse ellerini kollarını sallarcasına hapisanelerden kaçtığı duyan, işiten vatandaşa, güvenlik kuvvetlerine itimat kalır mı? Kanunsuz gösteriler sonucunda yakalanan anarşistlerin, birkaç haftalık tevkiften sonra delil yetersizliğinden serbest bırakıldığı duyan, gören halkta kanuna, mahkemeye güven kalır mı?

Bu hâl ve vaziyet içinde halktan şikâyet ve ihbar bekleyebilir misiniz?

Bu hâl ve vaziyette olsa olsa sıdkı sıyrılır devletten halkın, başının çaresine kendi bakmaya kalkar. Yani baş eğer anarşiste, teröriste. Yapabileceği başka bir şeyi yoktur çünkü halkın.

Bu hükûmetin ve hükûmetlerin terörle mücadele ettiğine inanan varsa beri gelsin.

Dahası bu hükûmetin ve hükûmetlerin bilerek ya da bilmeyerek teröre ortam bahşetmediğine inanan varsa beri gelsin!

Anarşiyi, onun marifetlerini, halkımızı paniğe düşürecek bir üslûp ve görüntü içinde anons eden, yani propaganda eden, bizzat hükûmet ve partiler değil mi?

Halkı acze ve korkaklığa salan bunlar değil mi? Halkın devlete, güvenlik kuvvetlerine güvencini bombalayan bizzat hükûmettir, partilerdir.

Anarşinin, terörün devleti yıkmaya yönelik olduğunu söylemekle, anarşi ve terörün nasıl korkunç bir güce ve cesarete malik bulunduğunu vurgulamış olmuyor mu hükûmet ve partiler?

Anarşi ve terör olaylarının her gün anons edilmesi, bu düşmanla başa çıkılmadığının da ilanı olmuyor mu? Halkın korku ve dehşeti-

ni çoğaltan bu anonslar devam edip durdukça cesareti artan, ortamı genişleyen terör değil midir?

Devlet her gün biraz daha halkın güvencini kaybetmiyor mu bu vaziyette?

Halksız kalan devletin sonu nereye varır?

Güvenlik kuvvetlerine itimadın kalmadığı millet nereye kayar: İç savaşta.

Yeni Devir, 29 Temmuz 1980

TERÖRDEN DEVLET YARAR UMUYOR MU?

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Birkaç ünlü kişinin art arda öldürülmesinin heyecanıyla Başbakan, bir defa daha ilan etti:

– “Hiç kimsenin şüphesi olmasın terör, devleti hedef almıştır. Bunu artık herkes biliyor. Devlet bunları bilmektedir. Devlet teröristlerin hepsini biliyor, tanıyor.”

Terörün mihraklarını ve amaçlarını, bütün teröristlerle birlikte devletin, devlet güvenlik örgütlerinin bilip tanıdığına dair, sayısız resmî beyanın, bir kere daha dile gelişi karşısında halk şunu sormaz mı:

– O hâlde ne duruyorsunuz?

Türkiye’de bir komünist parti kurulması konusunun gündeme geldiği vakitler, bazı aklievvel kişilerin şöyle konuştuğuna tanık olurduk:

– İyi ya bırakın kurulsun, meydana çıksınlar. Halk ve devlet onları daha yakından tanımış olurlar. Ona göre daha kolay çaresine bakarlar.

Böyle düşünen, daha doğrusu böyle düşündürülen zavallılar akıl etmezlerdi ki bu gerçeği ortaya atanlar, bizzat komünistlerdir.

Başbakana ve onun gibi konuşagelen resmî sözcülere de aslında bunları söyleten, yalnızca devletin güvenlik örgütleridir. Çünkü hiçbir terör örgütü kendisini saklamıyor ki. Çıkardıkları her olayda âdeta kartvizitlerini bırakmıyorlar mı bu örgütler? Hatta çıkaracakları olayları bile peşinen ilan etmiyorlar mı?

Ne terör mihrakları gizlidir Türkiye’de ne de mensuplarının çoğu.

Resmî ya da gayriresmî olan dernekleriyle, dergi ve gazeteleriyle, partileriyle, sözcüleriyle, öncüleriyile hepsi meydandadır anarşi mihraklarının.

Hem de korkmadan, cesaretle meydandadırlar. Kendi kendilerini ilan etmektedirler.

Hangi olaya ve duruma karşı nasıl tavır aldıklarını ve alacaklarını açık açık söylemektedirler.

Devlete karşı olduklarını da devleti hedef aldıklarını da söyleyen kendileridir hiç korkmadan.

Devletin de, halkın da kendilerini tanınmasını, bilmesini isteyen bizzat kendileridir.

Başbakan ve onun gibi konuşmakta olan herkesin bizzat teröristlerin duyurmak istediklerini ilan etmekten gayrı bir şey yapamadıkları açıktır. Teröristler, devlete karşı olduklarını söylüyorlar, onların bu sözü, Başbakan ve öteki siyasiler tarafından dünyaya ilan ediliyor. Yani teröristlerin hoparlörü gibi çalışıyor neredeyse Başbakan, öteki liderler, TRT ve gazeteler.

Günlerden beri tekrarlıyoruz, bu kabil hoparlörlükler, halkın daha çok paniğe kapılmasını, umutsuzluğa düşmesini sağlıyor.

Oysa devlete ve tüm yürütme organlarına düşen, anarşistlerin bildirilerini yaymak, onların davalarını anlatmak, tekrarlamak olmamalıdır. Devlet gibi davranarak derde deva olmalıdır.

Evet, gerçekten de devlet, bu terör mihraklarını tanıyor, teröristlerin hepsini biliyorsa neden bir şey yapmıyor? Hep onların iddialarını tekrarlamakla, onlara lanet okumakla ve daha acısı meydan okumakla vakit geçiriyor? Hep meydan okuyor, “Asarım, keserim” diyor fakat arkası gelmiyor. Terör, silahla cevap veriyor bu meydan okuşlara.

Böylece, her gün biraz daha kaybediyor. İtibarını meydan okuyanlar.

Halk daha da korkuyor.

Terörün alanı, ortamı daha da genişliyor böylece.

Geçenlerde yine Başbakanın şöyle bir beyanatı olmuştu: “Terör olaylarından hükûmetin yarar umduğuna inananlar var. Yanlıştır bu, yanılıyorlar.”

Başbakanın bu ifadesinin üzerinde durmak lazımdır.

Terörden ne gibi menfaati olabilir hükûmetlerin diye düşünelim bir yol.

Memleketin içine sokulduğu ekonomik buhranı, ipleri IMF'nin eline terk etmeyi, Amerika'ya fahriyen bağlanmayı, AET içinde erimeyi, İslâm ülkeleriyle işbirliği geliştirmeye sırt çevirmeyi kamuoyumuzun gözünden kaçırmaya yaramıyor mu bu terör olayları. Türkiye'yi sömürgeleştiren büyük hamleler yapılıyor. Lakin terörle meşgul kılı-

nan halk, dönüp bakamıyor bu sömürgeleşme hamlelerinin yüzüne. Terör, gündemde tutularak, onu Türkiye'nin baş meselesi diye ilan ederek, müstemlekeleşme girişimleri tamamlanıyor Türkiye'nin.

Eğer öyle olmasaydı, hepsi tanınan terör örgütleri ve teröristler bu denli serbest ve rahat hareket edebilirler miydi? diye düşünesi, sorası geliyor insanın.

Yeni Devir, 30 Temmuz 1980

SİYASET KOKAN YAZILAR

İKİYÜZLÜLER

Kışkırtıcılığın dikâlâsını irtikâp etmekte mahir nice kalem erbabının 12 Eylül ile birlikte, tarlalarını sırtlayarak yağmur yağın bölgeye taşındıklarına tanık olduk. Bunların terör odaklarından birini nasıl savunageldiklerini bilmeyen yoktur. Kendi çizgilerinden birinin öldürüldüğü takdirde ne denli şiven eyledikleri, taraftarlarını kin ve nefretle bilemeye yöneldikleri malum.

Halkın sağcı ve solcu diye bölünmesinde, bunların kopardığı yaygaraların büyük payı vardır. Particiliği keskin bir düşmanlığa dönüştürmekte bunların emeği mevcuttur. Irk ve mezhep kavgalarının başlatılması, bunların siyasi amaçları içinde. 50 milyonun kardeş olduğunu savunanların karşısına çıkan bunlardı. Anarşiye bulaşmayanları korkaklıkla suçlayanlar bunlardı. Siyasi atmosferi yumuşatmaya çalışanları, bir diyalog ortamının oluşmasına çabalayanları “ikiyüzlü” ya da “komik” gösterenler bunlardı.

Şimdi kalkmış bunlar, “vatan sahipliği” rolü oynuyorlar. Ülkeyi, bir anarşi ortamına sürükleyen sanki kendileri değilmiş gibi, şimdi de

suret-i haktan görünüp askerlere yaltaklanıyorlar. Akıllarınca askerlerin hışmını karşıtlarının üzerine çekecekler.

Askerlerin görevlerini bitirdikten sonra aslî vazifelerine dönmelerini takiben, meydanların yine kendilerine kalacağını hesap ediyorlar.

Oysa asker çekip gittikten sonra 5-10 sene sonra –eğer bunların elinde kalırsa– Türkiye'nin gelip tıkanacağı nokta, yine 12 Eylül öncesi Türkiye olacaktır.

Tıpkı bundan önceki askerî müdahalelerden sonra olduğu gibi. Her müdahaleden sonra, malum sivil kadrolar yine bildiklerini okumaya devam ederek dön dolaş aynı noktalara getirmediler mi Türkiye'yi?

Bunlar alıştı doğrusu, ülkeyi ikide bir altından kalkamayacakları maceralara sürükleyip askerî müdahaleye mecbur bırakmaya ve sonra tekrar gelip vatan kurtaran aslan rolüyle başa geçmeye. Onların bu durumlarını kamuoyunda “normal” gösterme görevinde güçlü refikleri var, yayın organları, yazarları var. Sırt sığamakta hayli tecrübeli hepsi de.

Allah milleti şerlerinden korusun bunların.

Bunlar o mizaç ve o tynettedirler ki değil yalnız askerlere, Allah göstermesin bu milletin başına bir felaket gelse o felaketi getirenlere de aynı uşaklığı yaparlar. Tabasbus, riyakârlık ve ihanet meslek olmuştur bunlara. Sakala göre tarak vurmak, her devirde gemilerini yürütebilmek, işlerini, ticaretlerini akamete uğratmamak ustasıdır. Evet, şimdi de orduya hulus çakıyorlar. Nâmık Kemal'in diliyle bunların marşı şudur:

*Edepsizlikte tekleriz,
Kimi görsek etekleriz,
Haktan da yardım bekleriz,
Ne utanmaz köpekleriz.*

*Geldik vatan kavgasına
Düştük rütbe yağmasına,
Daldık dünya safasına
Ne utanmaz köpekleriz.*

*İnsan mı neyiz seçilmez,
Bir zehirdir ki içilmez,
Tavrımızdan da geçilmez,
Ne utanmaz köpekleriz.*

*Dalkavuklukla irtikâp
İşte etti bizi harap
Sen söyle ey Şevketmeap
Ne utanmaz köpekleriz.*

*Vatanın girdik kanına
Leke getirdik şanına
Cümlemizin b.. canına
Ne utanmaz köpekleriz.*

Yeni Devir, 10 Ekim 1980

TÜRKÇE EZAN

Cumhuriyet gazetesinin yazarlarından birisi, aklını ezanın Türkçe okutturulmasına takmış. Yazar:

Çünkü Atatürk öyle yapmıştı,

Türkçe okunursa herkes anlamını bilir,

gibi çok çiğnenmiş sakızları, bu iki gerekçeyi ileri sürüyor tekrar tekrar. Oysa:

1) 50 yıl kadar önce denenmiş olan Türkçe ezan 20 yıl kadar sonra, yani günümüzden 30 yıl önce Atatürkçü olduklarından kimsenin şüphelenmeye hakkının olamayacağı yöneticiler tarafından kaldırılmıştı. Kaldırıldığı dönemde Atatürk'ün en sadık adamlarından son başbakanı Bayar, Devlet Başkanı idi. Bayar'ı çeşitli yönleriyle eleştirmek mümkündür ama halis bir Atatürkçü olmadığını söylemeye yeltenmek, hem Bayar'a hakarettir hem de Atatürk'ü tanımamaktır. Tarihler Bayar'ı anarken, onun:

a) "Atatürk'ü sevmek milli bir ibadettir" vecizesini,

b) Atatürk'ü Koruma Kanunu'nu çıkarışını,

c) Anıtkabir'i inşa ettirişini elbette kaydetmeden geçmeyecektir.

Bayar'dan sonra Devlet Başkanlığına gelen Gürsel, yani 27 Mayısçı iktidar, onların kurduğu Kurucu Meclis de Atatürkçüydü. Yeni Anayasa birçok yeni kanun getirdi. Lakin dokunmadılar ezana. Bir kim-seden korkuları da yoktu. Hele Atatürkçülükten taviz verici hiçbir davranışları olmadı.

Niye değiştirmediler ezanı?

Çünkü artık o köprülerin altından çok sular akmıştı. Gerilerde kalmıştı o mesele.

İkinci Adam diye bilinen İnönü de Başbakanı o zamanlar. Atatürkçülüğü ezanla kaim görselerdi bir an tereddüt ederler miydi?

O günden bu yana Türkiye'nin bütün Devlet Başkanlarının alameti-farikası Atatürkçü olmalarıdır. Başbakanların da öyle. Adlarını burada anmaya gerek yok yeniden her birinin. Hepsi de *Cumhuriyet*'in yazarından daha kavi Kemalistler. Fakat ezanı tekrar Türkçeleştirmeye kalkışmadılar.

Bu meselenin, yurt sorunlarını çözmekle ilişkili bir yanı var mı? Hangi yurt içi, yurt dışı, siyasal ve ekonomik problemlerimizi çözer ki ezanın değişmesi?

“Atatürk böyle yapmıştı” gibi bir gerekçenin arkasına sığınarak ezanı Türkçeleştirmeyi savunmak Atatürk'ü tanımamaktır, onu yorumlamamaktır.

“Türkçe okunursa herkes anlamını bilir.” iddiası ise çok komiktir. Ezanda topu topu 8 kelime geçer ve bu kelimelerin anlamını ilkokul

okumamışlar bile bilir ve günlük konuşmalarında kullanır. Mesela Allah, Resul, Muhammed, salah, felah kelimelerine hiç de yabancı değildir kimse.

Cumhuriyet'in yazarı bunları bilmeyecek biri değildir elbette.

Bilir de neden bir bardak suda fırtına koparmaya çalışır?

Yeni Devir, 13 Şubat 1981

SİYASET KOKAN YAZILAR

TERÖRÜN KAYNAĞI GAZETELER

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Çok zor görünüyor anarşinin, terörün yolunu kapamak bu ülkede. Bazı görüntülere bakılarak kanaat yürütülecek olursa, terör olaylarının azalmasından duyulacak sevincin yerini hemen, ciddi kaygıların da doldurmaması mümkün değil. Olay sayısının azalışı, terörün tükenişine bir ispat sayılamaz. Hatta terör tamamen dinmiş olsa bile, kaynağının kurutulduğu sonucu çıkamaz bundan.

Karşılaştığı baskı dolayısıyla terörün “siperlerine çekileceği” tabiidir. Sipere çekiliş ise bir yenilgi alameti değil, yeni saldırılara geçiş vakfesidir.

Anarşinin, terörün ancak bir gizlenme dönemine girmiş olduğunu kabul etmek zorundayız.

Anarşinin ve terörün kaynağını kurutma işleminin çok ciddi bir konu olduğunu akıldan çıkarmamaya mecburuz.

Bu kaynakları çok iyi tanımak gerekiyor. Kaynağın tanımı konusunda ise bu ülkede söylenmemiş söz, kaldırılmamış perde bırakılmamıştır.

Ama ne var ki bu sözleri söyleyen, perdeleri aralayan kişilerin büyük bir bölümü, bu konuya tek taraflı bir yaklaşım içinde bulunmuşlardır. Önyargılarının, siyasal tercihlerinin doğrultusunda hep güdümlü teşhisler sergilemişlerdir.

Bu güdümlü teşhis sahiplerinin çoğu, gerçekte anarşi ve terörün belli başlı sorumlularıdır.

Dün, terörcü kesimden bir veya birkaçının arkalanmasını üstlenmiş olan bu kişi ve çevreler, ellerindeki yaygın organlarıyla, askerî yönetim geldikten sonra, sadece üslûplarını değiştirdiler, fakat üstlendikleri işi hiç kesintiye uğratmadılar.

Âdeta sipere çekilmiş teröristleri gibi.

Daha somut konuşalım:

Açın gazeteleri ve belli başlı yazarlarını, göreceksiniz ki aynı işi hâlâ sürdürmektedirler. Siperden ya da maskeli olarak.

Maskeleri Atatürkçülüktür.

Ne yapıp edip sözlerinin arasına, yerini düşürüp Atatürk'ü katıyorlar. Bununla bir zırha bürünecekleri inancı içindeler. Kuşandıkları bu zırh ve maskeyle usturubuna getirip dünkü işlerine devam etmektedirler.

Dün ne yapıyorlardı?

Kendi cephelerinin kesin savunmasını yapıyorlardı. Taraftarlarının eylemlerini haklı gösterecek yayında bulunuyorlardı. Taraftarlarının

savunulma yanı olmayan cinayetlerini, mümkün olduğu kadar basite indiriyorlardı ve taraftarlarının kan içiciliklerini, karşıtlarına bir “reaksiyon” gibi göstererek masumlaştırıyorlardı. Taraftarlarından biri öldürülünce ağıtlar düzüyorlardı. İntikam şarkıları söylüyorlardı.

Evet, evet açın gazete koleksiyonlarını, göreceksiniz: “Kanı yerde kalmayacak”, “Silahı yere düşmeyecek” gibi fotoğraflı ilanlarla öldürülen taraftarlarına, kendi militanlarına arka çıkan ilan dolu o eski sayfaları tekrar görün. Bugün hepsi de terörün içinde olmaktan yarılanan derneklerin, kuruluşların boy boy ilanlarını hangi gazeteler yayınlamıştı, hatırlayın, bir daha görün.

Terör ateşinin üstüne benzin dökenler meçhul kişiler, bilinmeyen gazeteler değil.

Şimdi de aralıksız aynı işi, aynı savunuculuğu yapıyorlar. Bal gibi yapıyorlar.

Eğer zırhları, maskeleri dolayısıyla tanınmaları size zor geliyorsa açın koleksiyonlarını, diyoruz. Bir daha görün terörün patronlarını, akıl hocalarını, kışkırtıcılarını, kamuoyu hazırlayıcılarını.

İyi bilinsin ki bunlar konuşmaya devam edecekse kaynağının kurulması çok zordur anarşinin, terörün.

Böylece biliriz.

Yeni Devir, 30 Mart 1981

ERMENİ TERÖRÜ VE VERİLEN CEVAP

Ermeni terörünün amacı meçhul değildir. Dünyanın dört bir bucağına dağılmış olan Ermeniler, millî varlıklarını korumak, yaşadıkları ülkelerde erimemek için çırpınıyorlar.

Ermeni toplumu, Osmanlı Devleti içinde yaşadığı sürece varlığını devam ettirmişti. Hıristiyan oluşları, erimelerini engelleyen başlıca faktördü. Erimediler. Ve tarihlerinin şüphesiz ki en rahat dönemini yaşadılar. Osmanlı halkıyla aralarında en küçük bir ihtilaf olmadı.

Devlete saygı gösterdiler. Devlet de onları hakıyla korudu, gözetti. Osmanlı toplum düzenine, özellikle sanat hayatına en çok intibak eden bir topluluk olarak yaşadılar. Mimari, musiki ve edebiyat alanında, öteki İslâm meslektaşlarından tefrik edilemeyecek seviyede eserler oluşturdular.

Bu arada inançları, millî hayatları, hiçbir resmî müdahaleye maruz kalmadan devam etti.

Vatka ki, Osmanlı Devleti'ni parçalamayı hedefleyen başta Rusya, İngiltere gibi dış düşmanlarımızın vaat ve iğfallerine kandılar;

Devlet'in bünyesinden bir parça kopararak ayrı bir devlet kurma hülyalarına kapıldılar ve bazı bölgelerde nüfus çoğunluğunu elde etmek için Müslüman halk üzerinde önce baskıcı, sonra kıyıcı eylemlere koyuldular, işte o zaman koptu dananın kuyruğu!

Halk ve devlet, kendini savunma zorunda kalınca, araya daha yoğun biçimde mukatele girdi.

İstiklal Savaşı'nda da Ermenileri, müstevlilerle elbirliği hâlinde gördük. Önce Rusya'nın desteğinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu kana boyamışlardı. Kan dökme eylemlerini İstiklal Savaşı süresince sürdürdüler.

Bu macera, yüzyıllardan beri rahat ve huzur içinde oturdukları topraklarda barınamaz kıldı kendilerini nihayet. Her bir yana dağılmaya başladılar.

Göçtükleri yerler, genellikle Hıristiyan ülkeler oldu.

Ermeniler zamanla anladılar ki barınmakta oldukları şimdiki yerlerinde kendilerini beklemekte olan tam bir erimektir.

Birkaç nesil sonra Ermeniliklerinden nişane kalmayacağını görmeye başlamalarının sonucu olarak eyleme koyuldular.

Millî varlıklarını kültürel faaliyetlerle koruyamayacaklarını, kitap ve gazete aracılığıyla varoluşlarını diri bir biçimde ilan edemeyeceklerini hesaplayarak, seslerini en gür biçimde duyuracak olan bir başka yol seçtiler: Terör!

Bu terörün kime karşı uygulanacağı ise malumdu.

Yani bütün amaçları, kendi soydaşlarının yandaşlığını hızla sağlamak ve varoluşlarından dünya kamuoyunu haberdar kılmaktır.

Onların bu amaçlarına, eylemlerine karşılık Türkiye'nin yapageldiği, şimdilerde ise düzenlediği protesto yürüyüşlerinin, ciddi bir cevap olma niteliği var mı?

Bu konu üzerinde çok durulmalı.

Onların kendi seslerini duyurmayı amaçlayan eylemlerine, terörlerine karşılık yapılan protesto gösterileri, acaba bir yerde onların dünya kamuoyunu kendilerinden haberdar kılmak amaçlarına yardımcı olmuyor mu?

Bu hassas noktayı daha da aydınlatmak gerekiyor.

Yeni Devir, 3 Nisan 1981

ERMENİ KONUSUNDA

Batı dünyasının Türkiye'ye bakışı hiçbir zaman olumlu olmamıştır.

Batı'nın bizi düşman bilmesi, dünya hâkimiyetini elimizde tuttuğumuz zamanlara münhasır kalmamış; Batı'yı kendimize her alanda örnek almayı amaçladığımız dönemlerde de aynıyla devam etmiştir.

Ülkü olarak Batı uygarlığına ulaşmayı hedeflememiz, devletimizi yıkmış olmalarına rağmen onlarla dostluklar geliştirmeye hararetle yönelmemiz de Batı'yı tatmin etmemiştir.

Dahası, onlarla aynı siyasal ve ekonomik paktlar ve işbirliği örgütleri içinde yer almamız dahi, bizim hakkımızdaki önyargılarını değiştirmede.

Uğradığımız ambargodan, vize uygulamasına değin, bu durumu yansıtan sayısız örnekler yaşamışızdır.

Türkiye'nin diplomatlarına düzenlenen suikastlara karşı Batı dünyasının almış olduğu malum tavır, yeri bir örneğidir bu tarihi durumun.

Suikastları protesto sadedinde başvurduğumuz girişimlere mukabil aldığımız resmî cevapların, Batı kentlerinde düzenlediğimiz yürüyüşlerden etkileneceğini, Batılı devletlerin ve Batı kamuoyunun önyargularını değiştireceğini de beklememek lazımdır.

Türkiye Devlet Başkanı'nın televizyon konuşmasına bile makas atan betonlaşmış bir zihniyetin, oradaki vatandaşlarımızın diğer Müslüman ülkelerin vatandaşlarıyla düzenlediği yürüyüşlerle yumuşayacağını ummak, yanılıdır.

Hatta bu kabil girişimlerin tamamen ters sonuçlar verebileceğini bile düşünmemiz gerekir.

Ermeni davası, bilindiği gibi Batı dünyasında kamuoyu bulmuş bir konu değildir. Ermenilerin bütün amacı, seslerini duyurmaktır. Varlıklarını ispatlamaktır. Yani kendilerini propaganda etmek gayesindedirler. Türkiye tarafından zulme uğradıklarını dünyaya duyurmak istiyorlar. Çok zengin ve etkin yayın organlarından daha müessir ve daha hızlı dikkatleri çeken bir araç olmuştur terör günümüzde.

Ermeniler işte bu silahı kullanıyorlar.

Diplomat öldürmenin yankısına bel bağlamışlardır. Bu tür olayları, baş haber olarak verir Batı'nın iletişim araçları çünkü. Ermeniler, öldürme olaylarına karşı, Batı dünyasından kendilerine olumsuz tepkiler gelmeyeceğini çok iyi bilmektedirler. Öldürmelerinin, uğradıkları tarihî zulümlere bir cevap olduğuna inanmaya dünden hazır bir kamuoyu bulunduğundan şüpheleri yoktur. Her türlü terörü kınamaya alışık Batılının, Türkiye'ye karşı uygulanan terör hakkında tamamen değişik bir tavır takınarak "oh olsun!" diyeceğinden emindir Ermeni teröristler.

Hatta bizim, mukabil protesto yürüyüşlerimizin bile, hakkımızdaki geleneksel kinin aktüel plana çıkmasına vesile olur mu, olmaz mı diye düşünmemiz gerekir.

Ermeni konusunun Batı gündemine daha yaygın biçimde gelmesine, dolayısıyla Ermenilerin varlıklarını duyurma girişimlerine destek olmasına bu yürüyüşlerimiz katkıda bulunur mu diye endişe ettim. Ermeni konusunun Batı'da daha çok konuşulur olması, bizim lehimize bir kamuoyu geliştirmekten çok, sanırım Ermenilerin işine yarar.

O hâlde ne yapmalıyız.

Bu hunharlıklara karşı, hiçbir şey yapmayalım mı?

Elbette hayır!

Sanırım her şeye rağmen, yapılması gerekli eylem, devletten devlete olması gereken girişimlerdir.

Yeni Devir, 4 Nisan 1981

ERMENİ TERÖRÜNÜ ENGELLEMELİK İÇİN

Ermeni terörüne karşı düzenlenen yürüyüşlerle, Batılı ülkelerin kamuoyunu kendi lehimize çevirmenin mümkün olamayacağını, bir kez daha ifade etmiş olalım.

Keza, Ermeni davasının içyüzünü anlatmak amacıyla hazırlayacağımız kitap, dergi ve broşürlerle de Batı'yı ikna etmek çok güçtür.

Peki bunları hiç yapmayalım mı? Yani teröristleri ve onların koruyucularını protesto etmeyelim mi ve bu konuda, hakikatin ne olduğunu Batılıya anlatmayalım mı?

Kanaatimiz o ki giriştiğimiz bu faaliyetlerde çok dikkatli olmadığımız takdirde Ermenilerin ekmeğine yağ sürmüş oluruz. Ermeni konusunu aktüalitede tutacak faaliyetlerin, Ermenilere Batı kamuoyunda ilgi ve sempati toplatıp toplatmayacağını iyice hesaplamalıyız. Aleyhteki neşriyatın bile, bir faaliyetin önünü almaya değil, onun propagandasına yaradığı, yani tersine sonuçlar verdiği çok görülmüştür.

Ermeni meselesi aktüaliteye getirilecek olursa bundan biz mi kârlı çıkarız, yoksa Ermeniler mi, Batı kamuoyunda? İyice düşünmeliyiz bunu.

Burada haklı veya haksız oluş önemli değildir. Batı insanının bize inanmaya müsait olup olmamasıdır önemli olan. Türkiye'nin ne ile ve kiminle ihtilafı varsa veya ihtilafı olacaksa peşinen kendisini mahkûm kılacak bir kamuoyu bulunduktan sonra, başvurulacak her çabadan zararlı çıkmamız kaçınılmazdır.

Kıbrıs davasını aklımıza getirelim. Her hâlükârda Yunanistan'ı tutmayı kendine bir sabit fikir hâline getirmiş olanları, bu kanaatlerinden çevirmeye gücümüz yetti mi?

Ermeni konusu Batı kamuoyunda henüz önem kazanmış değildir. Henüz güncel, baş meseleler arasında değildir. İşbu konu şu veya bu şekilde Batı'nın gündemine getirildiği takdirde, bu davadan kârlı çıkacak olan biz olabilir miyiz? Ermeni teröristlerin amacı bu konuyu gündeme getirmektir. Gündeme getirilecek olursa kazançlı çıkacaklarının emniyeti içinde olmanın cesaretiyle, korkunç cinayetler işlemekten bile çekinmiyorlar.

Sözlerimizi toplayıp kanaatimizi tekrar ifade edelim: Bu işi mukabil propaganda yoluyla değil, daha çok devletler arası diplomatik temaslarla çözmeye ağırlık verelim. Mukabil propagandalardan kârlı çıkamazsak, bazı devletler de bizim lehimizde olmamaya mazeret bulmuş olurlar.

Şu da var: Mukabil propagandamız Batı kamuoyunda bizi haklı çıkarsa bile, Ermeni komitacılarının elini kolunu bağlar mı bu durum? Bildiğini işlemekten vazgeçirir mi Ermeni teröristleri?

Netice-i kelim; bu konuda devletten devlete, Batılı devletleri temin etmektir asıl olan.

Yeni Devir, 6 Nisan 1981

TÜRKİYE'NİN DÜŞMANINI DOĞRU TANIYALIM

Yurt dışındaki Türkiye aleyhtarı propaganda ve eylemler müthiş bir yoğunluk kazanmış bulunuyor. “Düşman bizi başarıyla oyalamakta, adım atmamızı engellemekte, bizi şaşkınlık ve tereddütler içinde atıl durumda bırakmaktadır. Öte yandan dış dünyada aleyhimize çeşitli cephelerden başlatılmış olan kampanya başarıyla yürütülmektedir. Batı basınında, sol çevrelerde, Avrupa Konseyi’nde, işçi sendikaları içinde, Uluslararası Af Örgütü gibi daha nice kuruluşlar içinde bize karşı toptan bir kampanyanın açılmış olduğunu görüyoruz, fakat bunun anlamını değerlendirmekte âciziz” (*Forum*, 1 Nisan 1981). Aynı dergi, Batı basınında, diplomatlara saldırıların nasıl karşılandığını gösteren iktibaslarda da bulunmuş. Netice olarak içteki terörle, yurt dışında Türkiye’nin temsilciliklerine karşı girişilen terör arasında bir işbirliği olduğunu söylüyor. Lübnan’da karargâhı olduğu anlaşılan Asala adlı gizli Ermeni terör örgütüyle, Filistin Kurtuluş Örgütü’nün, Kürt Komünistlerinin, Kıbrıslı Rumların ve nihayet KGB adlı Sovyet Gizli Örgütü’nün organik bağları bulunduğunu haber veren düzinelerle olay, haber, belge, demeç, kitap yayınları bulunduğunu biliyoruz.

Derginin bu yazılarından çıkan sonuç, bizce şudur: Türkiye’yi içte ve dışta tehdit eden terör, bir ayağı hür ve demokrat bilinen Batı ül-

kelerinde, diğer ayağı ise kuzey komşumuzda bulunan evrensel bir tezgâhta dokunmaktadır. Gerçi dergi, malum olan Batıcı tutumu gereği, sözü döndürüp dolaştırıp bütün kabahati Sovyetlere yıkıyor ama siz o yazıları okurken ayan beyan görüyorsunuz ki bütün bu fitneler yalnız Rusların tezgâhlarında örülmemektedir. Dergi, Batıda faaliyet gösteren terör mihraklarını da komünistlerin kontrolünde olan kuruluşlar olarak belirtmeye dikkat ediyor ama siz, alıntıda bulunduğu gazetelere ve zikretmek zorunda kaldığı öteki kuruluşlara da bakarak çağdaş terörizmin yalnız Rusların değil, içinde Rusya'nın da kendine düşen rolü oynadığı evrensel bir mihrakın oyunu olduğunu kavriyorsunuz.

Zaten olaylar da göstermektedir ki dünya terörizminin Türkiye uzantısı, yalnız başına Rusların değil, Türkiye üzerinde menfaat yarışı yapan, çıkarları bulunan bütün kuvvetlerin işbirliği hâlinde olduğu bir fitne kazanıdır.

Türkiye'de bu fitneye alet olanlar, öncü olanlar, etnik dava güdenler, mezhep davası güdenler, solcular, komünistler, hele hele okumuş takım, hangi Batı ülkelerinde okudular, yetiştiler, belli değil mi? Ve hâlâ nerelerde bu faaliyetlerine devam etmektedirler, bilmiyor muyuz? Hangi ülkelerde suikastlar düzenleniyor Türk diplomatlarına? Türkiye'de komünizmin karargâhı olmuş yüksekokullardan hangisini Ruslar kurmuştur? Aynı dergiden bir parça daha iktibasta bulunarak düşünelim bunları:

“1975 yılında Amerika'da öğrenimini tamamlayarak yurda dönem akıllı ve uyanık bir Türk gencinin, bu derginin yazarlarından birine anlattığı şu olay çok anlamlıdır: Amerika'da Yunanlı ve Ermeni gençler arasında, İsrail'in Filistin'de başardığı girişim, büyük etki yaratmıştır. Aradan yüzyıllar geçmiş olsa eski topraklarda kendi halından pek fazla kimse bulunmasa bile yeni bir yurt kurma, yeni bir devlet olarak dünya sahnesine çıkma hayali bu azınlıklar içinde,

yeni yetişen kuşakları etkilemektedir. Bizim kuşaktan solcuların ve Marksistlerin Kıbrıs konusundaki tutumları bu kişilere cesaret vermiştir. Hatta bulunduğum bölgedeki Türk komünistlerine (Philadelphia), Kıbrıs Barış Harekâtımız aleyhindeki tutumlarından dolayı Makarios'tan teşekkür telgrafi gelmiştir! Geçenlerde, bunlardan birinin resmini gazetelerde görünce hiç şaşırmadım. Sıkıyönetim tarafından tutuklanan bazı üniversite öğretim üyeleri arasındaki bu kız devlet bursuyla Amerika'da okuyan aşırı solculardan biriydi. Kıbrıslı Rumlarla işbirliği yapıyorlardı. Aslında bunların hepsinin hedefi aynıydı. Türk Devleti'nin yıkılması.”

Yeni Devir, 7 Nisan 1981

ERMENİ DÜŞÜ

Ermeni teröristlerinin ve onlara destek olanların hayallerini bir “Ermeni Devleti”nin süslediğinden şüphe yoktur.

Böyle bir devletin kurulmasına imkân bulunmadığından da şüphe yoktur.

Ama ne var ki uluslararası fitne mihrakları, Ermenileri böyle bir ham hayale inandırmak için seferber olmuşlardır. Bir maşa gibi kullanılmaktadırlar Ermenileri. Bu mihrakların amacı, Ermenilere bir devlet hediye etmek değil, Türkiye’yi hırpalamaktır. Yoğun problemler içinde kıvranan bir Türkiye istiyor bu mihraklar. Ancak bu suretle sömürülerinin çarkı işler çünkü.

Ermenilerin kandırılması, yeni bir olay da değildir. Bu yüzyılın başından beri zavallı Ermenileri bir kukla gibi oynattı süper güçler. Süper güçler Osmanlı Devleti’ni yıktı, yine de bağımsız bir devlet kurdurtmadı Ermenilere. Bu güçler Türkiye’nin şimdi de Orta Doğu’da güçlü, etkili bir varlık hâline gelmemesi için çalışmaktadırlar. İç ve dış terörle bunu sağlamaya çalışıyorlar. Bu amaçla etnik grupları ayartıyorlar. Mezhep gailisi çıkarmaya bakıyorlar.

Parçalanmış bir Türkiye değil, güçsüz bir Türkiye'dir sömürü çevrelerinin bugün için görülen hedefi. Başını beladan alamayan bir Türkiye olsun için devreye sokulmuştur Ermeniler.

Ermeniler iyi bilmelidir ki ortaya, farzımuhal on parçaya bölünmüş bir Türkiye çıkarılsa bile, bunun bir parçası Ermenilere isabet edecek değildir. Birazcık olsun tarih bilgisi ve şuuru olan ve dünya emperyalizminin amacını tanıyabilen herkes bilir bunu.

Ermeniler, Türkiye'de buldukları rahatı, özgürlüğü, hiçbir yerde bulamazlar. Geçmişte olduğu gibi, şimdi de huzur içinde yaşadıkları tek ülke Türkiye'dir. Eğer Ermeniler, bizim gibi dinleri ayrı bir milletin içinde değil de bir Hıristiyan ülkesinde oturmuş bulunsaydılar, dünyada "Ermeni" diye bir şey kalmamış olurdu. Eriyip giderlerdi çünkü. Nitekim bugün Batı ülkelerine göç etmiş olanları tam bir asimilasyona maruzdurlar. Eriyip tükenmektedirler, millî varlıklarını unutmaktadırlar. Zaten Ermeni militanlarını tahrik eden olguların başında geliyor bu durum.

Ermeni'yi aldatan, onları Türkiye aleyhtarı kılan hülyalardan birisi de İsrail vakıasıdır. Yahudiler nasıl havadan bir devlet sahibi oldularsa Ermeniler de sanıyor ki aynı talih kuşu kendilerinin de kafasına konar. Nitekim sürekli "İsrail örneği"ni telkin ediyor onlara uluslararası fitne mihrakları. Uluslararası güçler, Filistin'de hiçbir nüfuzları olmadığı hâlde Yahudilere nasıl ki bir devlet başışladılarsa Ermeni hayalperestleri de Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurabileceklerine inandırmışlardı.

Oysa Yahudi başkadır, Ermeni başka!

Yahudi ağababasıdır dünya emperyalizminin, Ermeni ise maşası!

Ateşle oynatılan bir maşadır Ermeni. Bu ateşle oynamayan soydaşlarına da zarardan başka bir şey vaat edemeyen bir maşadır Ermeni teröristler.

Yeni Devir, 8 Nisan 1981

ERMENİYİ KULLANIYORLAR MI?

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Yurt dışında Türkiye'ye karşı sıklaştırılan terör olayları, yurt içindeki teröre yeni bir sayfa açma girişiminin ürünüdür. Uluslararası terör, Türkiye'de yüzde seksen nispetinde azaltılmış olan teröre, taze bir kan vermek için, şimdi de Ermenileri tahrik ederek Müslüman halkla kavgalaştırmak istemektedir. Türkiye içinde, hatta çok küçük boyutta bile olsa birkaç olay çıkartabildiği takdirde bunu, dünya kamuoyuna abartarak yansıtıp Türkiye'yi bir kez daha barbar ilan ederek, itibarımızı daha da yıpratmaya niyetlidirler.

Uluslararası terör örgütleri, Türkiye'deki Ermenileri de bu çatışmaya bulaştırdıktan sonra ancak bu davanın daha keskin bir biçimde uluslararası bir konu hâline getirileceğini iyi biliyorlar.

Türkiye'nin başına bir de Ermeni davası sarılmak isteniyor kısacası.

Ermeni davası gündeme geldiği takdirde, bütün bir Hıristiyan dünyasını Türkiye aleyhine kışkırtmak daha kolaydır.

Bu bakımdan Ermeni sorunu Türkiye için, hiçbir öteki etnik sorunla ölçülemeyecek derecede önemli ve istismara müsait bir konudur.

Uluslararası terörün bundan böyle bu konuya var gücüyle abanacağına kesin gözüyle bakılmalıdır.

Ermeni örgütlerinin üstlenegeldiği bu olaylar, elbette ki bazı Ermeni militanlarının kendi başlarına tezgâhladığı cinsten, küçük boyutlu yalnız Ermenilerle sınırlı, amatör terör olayları hüviyetinde değildir. Bu işi ayarlayanlar, profesyonel uluslararası örgütlerdir.

Hatta denebilir ki belki de içlerinde Ermenilerden çok, başka uluslardan militanlar vardır. Kim bilir belki de bu olayların çoğunda, Ermeni militanlar bile kullanılmamıştır. Büyük tedhiş örgütleri, düzenlemiş oldukları bu olayları, Ermeniler, Ermeni örgütler düzenlemiş gibi de gösterebilir. Ermenileri bu işe bulaştırmak için, bir taktik de olabilir.

Biz bu olayların Ermeniler tarafından düzenlendiğini, istihbarata, araştırma ve kovuşturmalara dayanarak değil, “bir Ermeni örgütünün üstlendiği” şayiasına dayanarak öğreniyoruz. Yani bilgimiz sağlam kaynaklara dayanmıyor pek. “Biz yaptık!” diye iddia eden, açılıveren bir telefon haberine bakarak hüküm veriliyor. Olayların içine, içyüzüne layığı veçhile nüfuz edilmiş değil.

Çağımızda terör, evrensel bir nitelik içindedir. Her bölgesel görüntülü terörün bile arkasında uluslararası terörün yer aldığı iyice biliniyor. Bir arka bulmadan, silah dâhil, maddi ve manevi bir destek elde etmeden dünyanın hiçbir yerinde ciddi bir terör hareketi yoktur bugün.

Uluslararası terördür, Ermeni terörünün de arkasındaki. Ve mümkün ki bir Ermeni terörünü geliştirmek ve Türkiye'nin başına büyük bir bela olarak musallat etmek için, uluslararası terör bizzat kendi eylemini, bir Ermeni terörü gibi lanse eylemiş ola. Yani mümkündür ki tokmak uluslararası terörün elinde ve davul, hayalî Ermenilerin boynunda ola. İhtimaldir...

Yeni Devir, 10 Nisan 1981

ULUSLARARASI TERÖR VE ONDAN KORUNMAK

Türkiye'deki terör olaylarının kökü dışarıda olduğu, uluslararası terörle ilişkili bulunduğu resmî ağızlarca, defaatle açıklanmıştır. Yurt dışındaki temsilciliklerimize ve diplomatlara yöneltilen saldırıların da uluslararası terörle bağlantılı olduğu yine resmî açıklamalar arasındadır.

Uluslararası terörün kimliği ve amaçları üzerinde bir hayli yazılar yazıldı. Bu yazılardan da kısmen anlaşıldığı gibi uluslararası teröre, birçok ülkenin gizli ya da resmî örgütleri dâhil bulunmaktadır.

Sovyetlerin KGB'si Amerika'nın CIA'sına kadar birçok örgütün, uluslararası terörde etkin rollere sahip olduğu yazılıyor. İsrail'in MOSSAD örgütünden İtalya'daki Kızıl Tugaylara, hatta yine İtalya'daki neo-faşist hareketten İspanya'daki ETA adlı Baskçılara, oradan FKÖ'ye değin uzanan, Çakal adıyla tanınmış Güney Amerikalı tedhişçi liderden mafyaya kadar geniş bir çember çizdiği iddia ediliyor uluslararası terörün.

Bu örgütlerin her biri farklı dünya görüşlerine bağlıdır. Faşistinden komünistine ve liberaline değin her türlü ideolojiyle, hiçbir ideolo-

jiyi esas almayan, daha çok ekonomik bir kuvvet olmayı hedefleyen örgütler de var aralarında. Kendi millî devletlerini kurmak yolunda çalışan bazı kuruluşlar da kuvvetlerini büyütmek ve uluslararası arenada kendilerinden söz ettirmek amacıyla bu uluslararası terör örgütünde yer almışlardır. Bunun en tipik örneğini 1948’lerde Yahudiler vermişlerdir. Hatta Yahudiler, bu uluslararası örgütlerin mimarı da olmuşlardır.

Anlayacağımız o ki, dünya hâkimiyetini elinde tutmak amacındaki kuvvetler, bu hâkimiyeti birbiriyle çatışmaya gitmeksizin elde etmek için yan yana gelerek evrensel bir ağ kurmuşlardır. Hâkimiyetlerinin gereği, menfaat bölüşümlerinin icabı neyi şart kılıyorsa tereddüt göstermeden onu uyguluyorlar.

Yerine göre ideolojiyi bir silah olarak kullanıyorlar. Yerine göre ırk olgusunu devreye sokuyorlar. Yerine göre din ve mezhep ayrılıklarını sivriltilip çatışma çıkartıyorlar.

– Türkiye’deki terör olaylarında, uluslararası terör örgütünden hangilerinin dahli vardır?

Uluslararası terör bir bütün olduğuna göre, bu soruya verilecek cevap şu olabilir:

– Hepsinin!

Ama bu örgütlerden bazıları, uluslararası terörün Türkiye kanadıyla bizzat ve başta meşguldür, işbölümü gereği olarak.

– Peki bunlar hangileridir?

El cevap:

– Türkiye üzerinde öncelikle çıkarı olanlar, Türkiye'nin bunalımından menfaati olanlar.

– Peki nasıl etkisiz kılabiliriz bu evrensel fitneyi yurdumuzda?

El cevap:

– Ulusal bilinci diri tutmakla, inanç birliğini yaymakla, inanç birliğini eğitimimize temel yapmakla. Ve bütün kitle haberleşme araçlarını bunun için görevlendirmekle!

Yeni Devir, 12 Nisan 1981

TERÖRE BİR YAKLAŞIM DENEMESİ

İçinde yaşadığımız zamana “Atom Çağı”, “Füze Çağı” gibi adları yakıştıranların bu ad bulma sevdalarına bir teklif de bizden gelsin: Terör Çağı.

Atom ve füze üretimi, belli başlı devletlerin elinde olduğu hâlde terör, bütün bir dünyanın malı olmuştur günümüzde.

Terörden mahrum bir ülke olmadığına bakarak, zamanımıza “Terör Çağı” adını verecek olursak sanırım eşitlik ilkesine de tam uymuş oluruz.

Yönetimler, terörü kendilerine düşman ilan etmiş olsalar da, onu önlemek için ince fikirlere dalıp çalışsalar da vız geliyor teröre. Zengin-fakir demeden bütün ülkeleri hızla kaplıyor terör.

Daha kaplayacaktır da! Hiçbir çağdaş ekonomik tedbir, kanuni ve inzibati mânia, terörü önleyemez çağımızda.

Çünkü terör bir ihtiyaçtır. Bir zarurettten kaynaklanmaktadır.

Kişilerin kahramanlık duygularından fıskırıyor terör. Çağımızı elinde tutan doktrinler, yani kapitalizm, sosyalizm, faşizm kökenli

uygulamalar, çağdaş insanın kahramanlık duygularına cevap verici bir özden uzaktır. İnsanı yalnızca maddi bir varlık olarak ele alan bu ideolojiler, kişilerin gösterecekleri olağanüstülüklerin anlamını da çarpıtmışlardır. Beşer aklından çıkma doktrinler, insanoğlunun kahramanlığa olan fitri ihtiyaçlarını, destana duydukları özlemi hiç hesaba katmamışlardır. İnsanın maddi ihtiyaçlarıyla ilgili ilişkileri düzenlemeyi amaç bildiler sadece. Ruhunu aç bıraktılar. İnsanı eşyanın uzantısı gibi gördüler. Eşyayı kahramanlaştırdılar. Tekniği putlaştırdılar. Bu ideolojilerin gölgesinde, gerçek kahramanlığı, destansı kahramanları tanımak, onları rehber edinmek ortadan kaldırıldı. İnsanın ruhunun özlemlerine cevap veren kahramanların yerini, çeşitli propagandalarla şişirilen sahte kahramanlar aldı. Siyaset adamları, güdümlü sanat yapan yazarlar, sporcular, sinema oyuncularını kahramanlaştırdı.

Bu kahramanlar doyurmadı çağdaş insanı. İleri teknoloji de yetmedi insana.

Dahası teknolojinin imkânlarından eşit bir biçimde yararlanamamak bunalıma, anarşiye itti insanları. Aslında teknolojinin nimetinden en çok yararlananlar da mutlu olmadılar.

İdeolojiler arasındaki rekabet, ideolojileri vasıta kılan evrensel sömürü, anarşiyi diri tutmak suretiyle ayakta kalacağını çok iyi bildiği için, kişilerin kahramanlık duygularını, güdülemeye yöneldi.

Yani günümüzde görülen ideolojik görüntülü terör, aslında ideolojik bir bilincin ve vecdin değil, kişideki kahramanlık özlemlerinin bir yansımasıdır. Eğer öyle olmasaydı, terör olaylarında görev alanlar, yaşça çok genç, bilgi ve bilinç bakımından çok sınırlı bir kesimden çıkar mıydı?

Gençliği gerçek kahramanlardan ve kahramanlık duygu ve düşün-
cesinden mahrum bırakmanın fitri bir reaksiyonudur terör. Terörün
evrensel emperyalizmin güdümünde oluşu ise bastırılan bu duygu
ve düşüncelerin verdiği patlakları da istismardan başka bir şey de-
ğildir. İnsanoğlunun kahramanlığa duyduğu iştiyakı sömüren ideo-
lojiler, devam ettiği sürece, kahraman olarak doğan gençler, terörist
olarak hayatlarını tüketmeye mahkûm olacaktır.

Yeni Devir, 2 Mayıs 1981

SİYASET KOKAN YAZILAR

YİNE TERÖR ÜSTÜNE

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

Türkiye’de baş meselenin terör olduğu, kamuoyumuzca onaya uğramış gibidir.

Bu sütunun okuyucuları ise terörü bizim “baş mesele” çapında değil, ancak “meselelerimizden biri” olarak gördüğümüze tanıklırlar.

Bütün siyasal partilerin, basın ve yayın kurumlarının ve yetkili yetkisiz herkesin âdeta koro hâlinde, anarşi hakkında söz üretme yarışına girmiş olması, Türkiye gündeminde terörün ilk maddede yer almasını sağlamıştı.

Defalarca yazdık: Terör amacına ulaşmak için sesini bütün kamuoyuna duyurmak ihtiyacındadır. Her yerde kendisinden konuşulmasını sağlamadıkça, her yana korku ve dehşet salmadıkça, kısacası yenilmez bir kuvvet olduğunu ispatlamadıkça hedefine yaklaşmış sayılamaz.

Şimdi daha iyi görüyoruz ki terörün büyük ölçüde amacına yaklaşışı, sürekli olarak onu gündemin başında tutmak suretiyle, bilerek ya da bilmeyerek onun propagandasını yapan kişi ve kurumların çabasının sonucunda gerçekleşmiştir.

Terörle ilgili haberlerin halkı paniğe sevk edecek biçim ve görüntülerde basın ve televizyonda yer almamasına dair uyarıcı nitelikte yazılar, yıllardır yalnızca bizim kalemimizden çıktı hep. Halkı yıldınlığa, umutsuzluğa, güvensizliğe iten terör yanlısı olanları ise daha da cesaretlendiren ve mutlu kılan bir kargaşa dönemi, 12 Eylül harekâtıyla oldukça gerilerde kalmış bulunuyor. Televizyon ve gazeteler, terör olayını ve ona ilişkin parti sözcülerinin laf dalaşlarını nakletmiyor artık.

Terörle mücadelede, hiçbir ciddi başarı gösterilememiş olsa dahi, sırf onunla ilgili dehşetengiz haberlerin neşrine engel olunduğu takdirde bile terörün gerileyeceği muhakkaktı. Çünkü halkın morali çöktürülmemiş olurdu. Dolayısıyla teröristlere başarı ortamı açılmazdı.

Bunu bir de ciddi güvenlik tedbirleri izleseydi; daha önemlisi, bütün siyasi partiler bu konuda samimi olarak karar birliğinde bulunsalardı, 12 Eylül öncesi ortama gelinmezdi.

Oysa partiler, zahirde terör aleyhtarlığını sürdürmekle birlikte, gerçekte terörün bir kesimine şemsiye olmaktan çekinmediler. Hükümetlerse birer parti hükümeti şeklinde çalıştılar. Köklü tedbir yerine, kabadayılık taslayan beyanat verdiler sadece. Komik meydan okumalardan başka bir şey yapmadılar.

Anarşi, geçen iktidarlar tarafından birbirlerini suçlama vesilesi olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla terörün azmasına, halkın ise teröre haraç vermesine zemin açılmıştı. Terör bahanesiyle yekdiğerini amansızca itham eden partilerin sonu gelmez beyanatları, halkımızın kamplara ayrılmasına ve düşmanlığın yoğunlaşmasına yol açtı. Bir iç savaşın eşiğine varılmıştı.

Kim ne dersin desin 12 Eylül'den bu yana hayli yol alınmıştır.

Basın yayın kurumları, şom ağızluların kışkırtıcı beyanlarını yayınlamıyor artık. Evvelemirde bu yayınların son bulmasıyla ilk yenilgiyi aldı terör; halkın da morali yükseldi.

Saniyen ciddi bir savaşım başladı teröristlerle. Bundan da olumlu sonuçlar alınıyor. Teröristlerden bir bölümünün hâlâ silahlarını bırakmamış oldukları anlaşılıyor. Demek ki en azılı olanlar bunlardır. Terör odaklarının en tehlikeli olanları açıktır ki bu ortamda bile kan dökmeyi sürdürenlerdir. Denebilir ki terör bunlardır. Diğer odaklar sa bunların türevidir daha çok. Terörün anası, musalahaya yanaşmamış olanlardır. Ötekilerse danasıdır o ananın.

Yeni Devir, 4 Mayıs 1981

ÇAĞDAŞ ESARET

Emperyalizmin gözünde insan hayatının zırnık kadar değeri yoktur. Sömürüsünün devam etmesi uğruna milyonlarca insanı, hiçbir merhamet duymadan ölüme yollamak, emperyalizmin şanındandır.

Kendi lüks tüketiminden bir milim fedakârlıkta bulunmaktansa yüz milyonlarca insanın fiilen ölmesi, açlıktan, soğuktan kırılması, bin defa evla ve akıllıca gelir onlara.

Piposu tütünsüz, otosu benzinsiz, fabrikası ham maddesiz kalmasın diye ülkeler işgal eder, adamlar öldürür emperyalizm. Silahlar satar, savaşlar çıkarır, milletler birbirini öldürsün ki kendisine hep muhtaç kalsın.

Hizmetinde çalışsınlar diye dün, vapurlar dolusunca tutsak Afrikalı taşırlardı, bugünse milyonlarca işçi götürüyorlar sömürdükleri ülkelerden. Öyle bir çark kurmuşlar ki hem de koşarak gidiyor işçiler. Bütün enerjilerini, gençliklerini, sağlıklarını bağlıyorlar boğaz tokluğuna, sömürgecilere. Sömürgeci semirtiyorlar, ulusları daha iyi emsin, sömürsün diye. Hem kendi yerli devletleri sıraya koyuyor, post alıyor bu işçileri.

Bir babanın kendi evladını öz eliyle köle diye satmasından ne farkı var bunun.

Emperyalizmin pazarı olan ülkelerin, eline incik boncuk tutuşturularak karşılığında malları alınan ilkel kabilelerden bir farkı yoktur bugünde.

Hem daha tehlikeli ve hainanedir gelip petrolünü, incirini, fındığını alarak karşılığında silah satması, makine vermesi.

Üzerine rakam bastığı kâğıtlar karşılığında, adına “para” dediği bir tomar resimli kâğıt mukabilinde, tonlarca pamuk, sebze ve meyve alması, yeni zamanlar dolandırıcılığının keşfidir. Bankalarsa işbu dolandırıcılığın garanti karargâhıdır.

Dört bir yanından kuşatmıştır çağdaş emperyalizm tüm mazlum ulusları. Her yanda bir katliam sürdürmektedir. Savaşla kırdırıyorlar insanları, barışta da açlıkla, afetlerle, hastalıklarla, ambargolarla.

Lüksünden bir süre için minicik bir özveride bulunsa milyonlarca insan açıktan, sefaletten kurtulabilir. Ama yapmaz bunu emperyalizm. Sömürdüklerinin küçücük bir bölümünü bile iade etse insanlara, sefalet ortadan kalkardı. Ama hayır, bu sefalet, bu kırım devam etmelidir ki çarkı kırılmasın emperyalizmin. Sürekli muhtaç olunmalı kendisine. Ve bu zulmünün adı uygarlıktır emperyalizmin.

Bir avuç insanı, rahat ettirmek, mutlu kılmaksa hümanizm.

Birbirine kırdırttığı insanların savaşına ise özgürlük, bağımsızlık savaşıdır verilen ad...

Yeni Devir, 13 Mayıs 1981

TERÖRE BİR YAKLAŞIM NOTU DAHA

Çağımızdaki anarşik olayların, terörün geçici ve suni olmayan bir hüviyeti vardır. Evrensel bir bunalımın, bir aşamasıdır terör aslında. Bu bunalımsa, Batı uygarlığının, tekniğinin gelip dayandığı açmazlardan kaynaklanıyor. Rönesans'la gelişmeye başlayan akılcılık, on dokuzuncu yüzyılda devrimini gerçekleştiren sanayi aracılığıyla dünyanın dengesini değiştirdi. Yaygınlaşan sömürgecilik, bir yandan bu teknolojinin gerisinde kalmış olan ulusları köleleştirirken, teknolojiyi elinde bulunduran ülkelerin insanlarını da kendini düşünen egoist bireyler olarak şartladı. Bir yanda ezilen, sömürülen, horlanan dünya; öte yanda zalim, menfaat düşkünü, müreffeh bir dünya oluştu. Batı insanı, sömürünün biricik vasıtası olan teknolojiyi, onun ürünlerini kendine put edindi bu aşamada. Reform hareketleriyle başlayan inanç sarsıntıları, gelişen teknoloji karşısında kesin bir yenilgi alınca, kaygıların tümü, eşyayı tanrılaştırma ile yer değiştirdi. İnsanoğlu, ruhunda açılan derin boşluğu, eşyayla doldurmaya başlayınca, yalnız sömürdüğü ülkelerde zulmün artmasıyla kalmıyor, kendi içinde de kin ve haset duygularını keskinleştiriyordu. Batı insanı, kendi toplumu içinde bile birbirine rakipti, düşmandı. Her fert, çevresindeki diğer insanlarda olup da kendisinde bulunmayan eşyanın, refahın hasedini yaşıyordu. Kişiler arasındaki kıskançlık duygusu ve bu duygulara bağlı eylemlerin beşiği oldu Batı.

Batı insanının tedirginleri, mutsuzları yalnızca daha az varlıklı olan çevreler değildi. Bu “nimet”lerin tümünden sonuna kadar yararlananlar da huzursuzdu. Onlar da bunalıyorlardı. Eşyanın, insanı doyuma ulaştırmadığının bir göstergesiydi bu. Ruhunun fitri ihtiyaçlarına hiç cevap vermemiş olan bu sömürgeci düzene, onun teknolojisine başkaldırmalar başladı. Hippilik hareketi bunun bir görüntüsüydü. Hemen hepsi varlıklı ailelerden gelen hippiler, eşyadan bıkmınlığa düşen, mutluluğu mistik bir düzende aramaya yönelen, yani Batı insanının açlığını açığa vuran insanlardı. Ruhlarına hiçbir ulvi endişe ekmemiş olan düzenlerine isyan ederek sömürülen Asya'nın eşyaya aykırı ilkel inançlarında ruhları için mutlu bir sükûnet aradılar. Kendi uygarlıklarının, kendi ülkelerinin sömürgeci girişimi olan savaşlara düşmanlıklarını ilan ettiler. “Savaşma seviş” düsturuyla kendi aralarında sürdürdükleri cinsel serbestliği, insanlar arasında maya tutması gerekli ivazsız garazsız bir sevginin örneği sandılar. Bir bunalım nesliydü hippiler.

Batı'nın bunalımı aslında o kadar geneldi ki Sartre'dan Camus'ye değin bütün yazarlar, düşünürler neslinin genel karakteristiği olmuştu. Geçirilen iki dünya savaşı, Batı insanında güven duygusunu yitirtmişti. Moral değerleri silip süpürmüştü. Bu savaşların, insanı hiçe sayan bir sömürü aracı olduğu anlaşılıyordu. Oysa Batı'nın düzenini elinde tutanlar, bu savaşların, geri kalmış ülkelere medeniyet ulaştırma amacıyla düzenlendiğini söylemişlerdi. Batılı insanlar da sonucu gördüler ki bu, sömürüden başka bir şey değildi. Bir yandan dış öte yandan iç sömürünün bir aletiydi bu savaşlar. Bizzat Batı insanını da ezen, hiçleyen, manevi varlığını, aile bağını, insan sevgisini tüketen bir olaydı savaş ve ancak bazı çevrelerin, siyonist mihrakların işine yarıyordu. Batı dünyasının insanı da altında kalmıştı savaş yıkıntılarının.

Teknoloji, hem dış hem de iç dünyayı sömürmeye devam ediyordu. Eşyanın bir uzantısı hâline getirilen Batı insanı; kin, kıskançlık ve

rekabet kısılcacının elinde tutsak kılınmanın hayatını yaşamaktaydı. Huzursuzdu. Bir anarşi çoğalıyordu içinde. Boş kalmış olan ruhunda fitri duygular kıpırdamaya başladı. Uygarlığını, teknolojisini inkâra yöneldi. Hatta kendi teknolojisinin sömürmekte olduğu ulusları bile arkalamaya, onların bağımsızlık savaşlarını bile alkışlamaya kalktı.

Bütün bunlar kansız, pasif başkaldırılardı. Bunun tipik bir örneği hippilerdi. Lakin zamanla bu pasif başkaldırılar, yerlerini fiilî başkaldırılara bırakır oldu. Önce talebe hareketleri olarak başlayan anarşi, giderek teröre dönüştü Batıda ve onun gölgesinde gölgelenen Türkiyede.

Yeni Devir, 15 Mayıs 1981

İSTİSMAR

Atatürk istismarcılığı, özellikle çok partili siyasi düzene geçişimizden sonra birçok kişi ve çevrenin başlıca mesleği olmuştur.

Marksistlerin istismarı bunların en ilginçidir. Türkiye'nin anarşik bir ortama sokulmasında, Atatürkçü geçinen Marksistlerin payı öteki istismarcıların payından daha büyük olmuştur.

Marksistler, kendi yıkıcılıklarıyla Atatürk devrimleri arasında ayniyet olduğu imajını yaygınlaştırmaya çalıştılar.

Atatürk devrimlerindeki “çağdaş”, “ilerici” özü, çağdaş ilericiiliğin son aşaması gibi gösterdikleri Marksizmle aynı kefeye koydular. Marksistler özenle, Marksizmle ilericiiliği eşanlamda kullanmışlardır. Türkiye’de, onlara göre çağdaş ilericiiliğin son aktüel merhalesini Marksistler temsil ediyordu. Atatürkçülükse bütün çağdaş yenilikleri masseden bir anlayış olduğuna göre, yeniliğin son gelişkin aşaması olan Marksizm, Atatürkçülerin düşünsel gereksinmelerine son ve en iyi cevaptır.

Marksistlerin konuya bu açıdan yaklaşmaları, olumlu sonuçlarını devşirmiştir.

Cumhuriyet'in, Kemalizmin temel ilkelerine bağlı görünen birçok aydın bu oltaya rahatlıkla takılmıştır. Bu aydınlar Cumhuriyet'in okullarında edindikleri laik, ilerici, devrimci eğitimleriyle Marksizmin iddiaları arasındaki farkı ölçüp biçecek kapasitede yetişemedikleri için, av olmaktan kurtulamadılar.

Milli Eğitim düzeninin çarpıklığı, okulların Marksistler tarafından önemli birer av alanı hâline gelmesine yaradı. Çarpık düzen Atatürkçü maskeyi yüzünden indirmeyen kadroların şamaroğları oldu. Bu kadrolar, gardırop Atatürkçüsü bilinçsiz yöneticiler tarafından el üstünde tutuldular. Gardırop Atatürkçülerinin alametifarikası olan yüzeysellik, bilinçli ve maskeli Marksistlerin faaliyet sınırlarının genişlemesine yardımcı olmuştur.

Basın ve yayın kurumlarına da aynı taktikle sızan Marksistler, buraları düşüncelerine kamuoyu oluşturma ve taraftarlarını propaganda ve himaye etme üssü olarak değerlendirdiler. Birçok cumhuriyetçi, Atatürkçü organın, zamanla solculuğun karargâhı mevkiine dönüştüğü görüldü böylece.

Atatürkçülüğü Marksizm için bir atlama tahtası olarak kullananlar, doğrudan doğruya komünizm propagandası yapmaktan çekinmeyen delifşek solculardan daha çok hizmet etmişlerdir düşüncelerine. Hem düzenden itibar görmüşlerdir hem de cemaatlerine hamî olmuşlardır. Kamuoyunda adlarının ağırlığı olanlar da bunlardır. Bunların lanse ettiği yazar ve sanatçılar, gerçek yazar ve sanatçı sayılıyor aydın kesimde. Küçümsenmeyecek genişlikteki bir çevre, bunların propaganda ettikleri sendikaya gerçek sendika, bunların şişirdiği isimlere gerçek bilgin gözüyle bakıyor.

En yoğun, ama usturuplu ordu düşmanlığını geliştirenler bunlardır. Ordunun dış güçlerin güdümünde bir robot olduğunu açık ya da gizli anlatımlarla yazan, söyleyen bunlardır. Düzen değişikliğinden

Marksist bir diyalektikle hep dem vurmuş olanlar bunlardır. Komünizm tehlikesini ve yayılmacılığını es geçenler, kızıl emperyalizme mazeretler bulup sadece kara emperyalizmi kötüleyenler bunlardır. Yani ülkemizin halkını iki düşman kampa bölerek anarşiyi kızıştıranlar bunlardır. Irk ve mezhep kavgasını bunlar körüklüyor. Halkı bunlar kışkırtıyor. Ama Müslüman halk, bu oyuna gelmediği için kuduruyor bunlar. Bu ülkenin en sağlam kesimi olan bilinçli Müslümanları anarşiye bulaştırmak, şimdiye kadar başaramadıkları bir hedeftir. Kendilerini İslâm'la izaha yeltenen birkaç anarşist bulabildikleri takdirde, resmî kurumların dikkatlerini, ülkeyi kana boyayan asıl anarşistlerin üzerinden kaydırarak, masum Müslümanların üstüne teksife kalkışacakları muhakkaktır.

Yeni Devir, 1 Haziran 1981

TERÖRÜN SORUMLUSU

Gençlik, kahramansız bırakılmıştır. Gençliğine kahramanlarını tanıtmak görevindeki tarihe, sahte kahramanlar buyur edilirse, rehbersiz kalmış olur gençlik. Gerçek kahramanlar suçlanırsa, kahramanlık özlemi çarpıtılmış olur gençliğin. Çarpıklığa uğramış kahramanlık duyguları ise bir kahraman olarak değil, ancak bir terörist olarak geliştirir insanı. Terörizmin kaynağını, insanlara örnek diye seçilen kişilerin tersliğinde, çarpıklığında aramalı.

Dünyadaki ve ülkemizdeki terörün temelinde, öğretim ve eğitime sokulmuş gençliğe örnek olarak belirtilen kişilerin sahici kahramanlar olmaması yatar.

Batı dünyası, Rönesans'tan bu yana akılcı, maddeci bir ilerleme çizgisi tuttuğu için kahramanlarını da bu çizgiyi geliştirenlerin içinden seçti ve tanıttı sürekli olarak.

Tanzimat'la başlayan Batıcılık, bizde de aynı yolu izleme geleneğini kurmuştur. O gündür bu gündür ülkemizde gençliğe kahraman olarak telkin edilenlerin tümü, Batıcılığı seçmiş olanlardır sadece. Bu kahramanlar, Batı'ya bağlılıkları oranlarına göre derecelendirilerek tarihte yer aldı ve propaganda edildi gençliğe. Tanzimat'tan günü-

müze kadar ki kesitte, fikir, sanat ve politika alanlarında gençliğe rehber olarak tanıtılanların hepsine yakını Batıcı olduğu için, gencimiz kendisine büyük hamle yaptıracak yerli dinamiklerden yoksun kalmıştır.

Oysa Batı'nın akılcılıkta, maddecilikte karar kılışında, ruh ve manada ergin örneklerle sahip olmaması da etken olmuştu. Batı, kahramanları çarpık zihni ve hayali mübalağalarla gerçek kişilerinin dışına taşırdığı için, o kahramanlardaki beşeriyete örnek olacak nitelikleri de harcamış bulunduğu için, akli kendine tek rehber edinecek bir uygarlık gerçekleştirilmeyi denedi. Eriştiği sonuca bakılacak olursa amacına ulaşmıştır da. Ne var ki bu uygarlık, ruhtan, insancıl duygulardan soyutlanmış bir uygarlıktır; tekniğin gölgesinde kalmış bir uygarlıktır. Eşyayı tanrılaştırmış, sömürüyü öne çıkarmış bir uygarlıktır.

Bizimse ruh ve mana dünyamıza bağlı bir düzenimiz vardı. Vahyin bâkir uygarlığında yaşıyorduk. Kahramanlarımız gerçek hayatın kahramanlarıydı.

Hiçbir abartmayla gerçekdışılıkla gölgelenmemişlerdi. Beşer için her bakımdan eksiksiz örneklerdi. İnsanlarımız onların gösterdiği yolda yürüyerek, onların saçtığı ışığın aydınlığında, onlara özenerek, onları rehber edinerek yaşıyorlardı. O kahramanlara beğendirecek kahramanlıklara talip ve müsaittiler.

Batıcılık bu örnekleri iptalle Batılı tipli örnekleri teklif etti toplumumuza. Ama tam tutmadı bu teklifleri. İmhaya uğrayan yerli örneklerin yerine, bu tutmayan örnekler ısrarla teklif edilince, bir anarşi başladı gençlikte. Boşlukta kalan genç ruhların örneksiz, rehbersiz kalışları, anarşiye elverişli bir ortam hazırladı. İşte bu ortamda gelişti terör bizde.

Boşlukta kalan genç ruhlar, sahte kahramanlarla doyurulmayan, ama şaşırtılan ruhlar, Marksist ya da faşist propagandalara kanıp yeni kahraman rehberler keşfettikleri sanısıyla meydanlara dökülerek, fitratlarındaki kahramanlık ögesini açığa vuruyorlar şimdi. Bir başka yanlış çizgide yol alan bu kahramanlaşma özentisine gençliği bu yola teslim etmiş olanlar da terör diyorlar ve düşmanlık gösteriyorlar, hayret! Kendi yavrusuna düşman bir ana mevkiinde bulunuyor şimdi, geleneksel Batıcıların bugünkü uzantıları.

Yeni Devir, 4 Temmuz 1981

PÜSKÜLLÜ

Gazetelerin kimisi “Nakşibendî Şeyhi” diye yazdı, kimisi “Mevlevî Şeyhi” olarak tanıttı. Adam İngiliz’miş. Tıp profesörüymüş. Müslüman olunca Cemal ismini almış. Bir de “Şeyh el-Cemal” diye yazıyorlar. Şekli şemali yerinde bir adam: siyah, dikkat çekici bir takım giymiş, başında da fes. Artık püsküllü mü püskülsüz mü bilemiyorum, sekizi kadın, gerisi erkek kırk kişilik bir cemaatiyle Türkiye’ye gelmiş. Cemaatinin içinde profesörler, sanatçılar, mimarlar, işçiler falan varmış. Mevlânâ’ya çok hayranmış. Semâ gösterisi yapmak isterlermiş Türkiye’de. Adamların bu hâline, isteklerine bakılınca, Nakşibendî değil, Mevlevî geçindikleri söylenebilir. Her neyse. Galiba doğrusunu el-Cemal de bilmiyor pek. Çünkü her biri ayrı yazıyor kendisiyle görüşen gazetecilerin. Belki de gazeteciler, keyiflerine nasıl gelirse öyle yazıyorlar. El-Cemal’in grubu kadınlı erkekli semâ ediyorlarmış. Semazen hatunların bazıısı balerinmiş; Alâ şeyh, alâ avâne!

Bunları yazarken adamcağızın acaba günahını mı alıyorum diye aklıma de gelmiyor değil. Kim bilir, belki de adamcağız ve cemaati hakikaten Müslümandır. Ama öyleyse, neye katmış bu hatunları pe-

şine, cadde sokak şişine şişine dolaşır, Kapalıçarşı'larda arziendam eylerler. Gören, görüşen, etrafındaki hatunlardan bahseder hep. Eğer hakikaten Müslümansalar, niye gezdireler elin kızcağızlarını ülke ülke. Var mı yeri Nakşibendilikte, Mevlevilikte bunun? Olur mu böyle şeyhlik? “Ben yaptım oldu!” diyor zahir el-Cemal.

Bu el-Cemal, bir de güzel veryansın etmiş, sıvamış ki İngilizleri, değme gitsin. Osmanlı Devleti'ni yıkıp İslâm birliğini dağıtan İngilizlere verip veriştiriyor: “Kâfir” diyor soydaşlarına. “Eğer Müslüman önderler ve ulema pasif kalmasaydı İngiliz emperyalizmini Ortadoğu'da baştan durdururlardı.” diyor. “Emperyalistler, Müslüman ülkelerin birleşmesinden nasıl korkuyorlarsa Müslüman ülkeler de birleşmek ve güçlerini yoğunlaştırmak için öyle hevesli oldular.” diyor. “Müslüman ülkeler petrol çıkarlarını politik ulusal amaçlar için değil, genel İslâm yararları için değerlendirmelidirler.” falan diyorlar. Dahası “Müslümanlar, Selâhaddîn-i Eyyûbi gibi binlinçli bir komutanın önderliğinde emperyalistlere ve sömürgecilere karşı savaşmalıdır.” gibi gayetle “militan” sözler söylüyor.

Bu adam bir İngiliz vatandaşı olduğuna göre nasıl konuşabiliyor böyle, hayret. Adamı hapsetmemiş İngiltere. Halkının, devletin aleyhinde.

Bir dört dörtlük mücahit lafı bunlar, bir yanıyla. Bir yandan da insanın aklına geliyor, acaba bir İngiliz casusu falan mı diye. Müslümanların içine sokulmaya çalışan, görevli bir çağdaş Lavrence mi?

Çılgın bir dünyada acayip garaip bir devirde yaşıyoruz. Şeyhe bak, hizaya gel. Müride bak, amuda kalk. Müslümana bak küçük dilini yut. Kâfirin oyununu gör, aklın fırtın.

“Nesin be adam sen, anlatsana!” diye sorası geliyor insanın. Ama hayır, neyi soracaksın, anlatıyor işte.

“Şunu bir dosdoğru yaz bre gazeteci!” diyeceksin. Nafile. Yazacağını yazmış zaten.

Aklıma geldi. Bu misafirlere acaba bir görev verebilir mi Türkiye'nin, mesela Turizm Bakanlığı. Hazır ayağa gelmişlerken teklif edilse mi, Türkiye içinde ve dışında gösteri yapmaları... İlgı toparlar mı dersiniz? Ama bir şartla ki böyle militan laflar etmeyecekler.

Böyle dünyaya böyle ekip uygun düşerdi hani.

Haydi hayırlısı.

Yeni Devir, 15 Eylül 1981

TÜRKİYELİ AZINLIKLAR ÜZERİNE

Türkiye’de hilafet kaldırıldığı hâlde, Rum ve Ermeni Patrikliklerine dokunulmamıştır. Medreseler ve tekkeler lağvedilmiştir ama Rumların ve Ermenilerin papaz yetiştiren okullarına ve her türlü ayin özgürlüklerine el sürülmemiştir.

Türkiye’deki ihracat ve ithalat firmalarının önemli bir bölümü gayrimüslimlerdir. Yahudi, Rum ve Ermeniler çok azınlıkta olmalarına rağmen, Müslüman kesimle kıyaslanamayacak ölçüde, Türkiye’nin iş hayatına hâkimdirler. Kazançları en yüksek düzeyde olan vatandaşlarımız onlardır. En lüks semtlerde, en güzel adalarda, en görkemli villalarda onlar oturur.

Asla azınlık muamelesi yapılmamıştır kendilerine. Kanun karşısında aynı gözle görülmüşlerdir. Seçme ve seçilme hakları kısıtlı değildir.

Dinî ve kültürel hayatlarını istedikleri gibi sürdürürler. Kendi dilleriyle tedrisat yapan okulları, yayınlanan gazeteleri, dergileri vardır.

Özellikle Tanzimat’tan sonra devletçe resmen ve alenen arkaandıkları da malum.

Kaç ülke vardır böyle yeryüzünde, içindeki azınlıklara bu denli geniş serbest alanlar bahşeden? Batı Trakya'daki soydaşlarımızın ne türlü insanlık dışı muamelelere maruz kalageldikleri meydandadır.

Kaldı ki bizim azınlıkların, özellikle Yahudi ve Rumların, Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda davranıp davranmadıkları da belli.

Hani, karga ile bülbülü bir kafese koymuşlar da şikâyet eden yine karga olmuş misali; bu gayrimüslimler, bunca nimetlere, ayrıcalıklara rağmen, hoşnut olduklarını gösterir hiçbir davranış gösterisinde bulunmazlar.

Kıbrıs Harekâtı olmuştur, ağzını bıçak açmamıştır bizim yerli Rumların. Adada Türklerin kanları hunharca akıtılırken, hiçbir insanî reaksiyon göstermemişlerdir. Dahası, Kıbrıs'taki Rum tedhişine maddi destek sağladıkları konusunda rivayetler dolaşmıştır. Bunu Rum Patrikhanesinin kontrol ettiğine dair iddialar cevapsız kalmıştır.

Yerli Yahudilerimiz ise İsrail'in, hatta Birleşmiş Milletler tarafından bile kınanan saldırganlıkları karşısında daima sessiz kalmışlardır. İsrail'in zapt ettiği topraklardan geri çekilmesini isteyen Türkiye'nin resmî politikasının paralelinde hiçbir Yahudi kuruluşu ve gazetesinin yer aldığı görülmemiştir.

Bu milletin nan ü nimetiyle perverde olan bu azınlıkların hiçbirini, Türkiye'nin millî politikalarının yanında görmek mümkün olmamıştır; ama aleyhte olduklarına dair sayısız ipuçları mevcuttur.

Ermeni vatandaşlar, eğer öteki azınlıklara kıyasla belirgin bir düşmanlık içinde görülüyorlarsa, kim bilir belki de bunun sebebi, Rumların Yunanistan'ı ve Yahudilerin İsrail'i gibi, resmen bir devletlerinin bulunmayışıyla ilgilidir. Belki de Ermeni tedhişçiler, bir devletleri olmadığı için uluslararası tedhiş örgütlerinin emrinde çalışıyorlar.

Ermeni vatandaşları Türkiyede temize çıkaracak ancak bir yol vardır: Bu tedhişleri reddettiklerini bütün dünyaya duyurmak! Bunu da yalnız Türkiye içinde ve göstermelik biçimde değil, dünyanın her yerindeki örgütleri aracılığıyla yapması gerekir. Ermeniler, başta Amerika olmak üzere, dünyanın birçok yerinde gazetelere sahiptirler. Sayısız lobileri vardır. Birçok iktisadi kuruluşa hâkimdirler. En başta Patrikhaneleri bu konuda daha ciddi görevler üstlenmelidir. Ermenilerin Müslümanlara düşman olmadığını, Ermeni katliamı masallarının içyüzünü kitaplar ve broşürlerle anlatmalıdırlar. Hatta Patrik bir heyet kurarak dünyadaki belli başlı Ermeni mahfillerine bunları göndermeli, beyanatlar verdirtmelidir.

Şimdilik bu kadar.

Yeni Devir, 1 Ekim 1981

KARŞI PROPAGANDA

Ermeni teröristin biri, Türkiye’de Ermeni kiliselerine eşek bağlandığını ileri sürmüştü. Böyle bir durumun tarih boyunca bir kez bile vuku bulmadığını anlatmaya lüzum var mı? Türkiye’deki Ermeni kiliselerinin, Patrikhaneye bağlı olduğu da malumdur. Camilerden daha bağımsızdır kiliseler Türkiye’de. Devlete, Vakıflar’a bağlı değildirler; özel bir statüleri vardır. Laik Türkiye’de dinî kurumlardan yalnız İslâmî olanı devletin eli altındadır. Devlet diğerlerine pek dokunmamış, ancak hukuki ve malî bakımdan “denetim”le yetinmiştir. Hatta vaktiyle bazı camilerin satıldığı ya da depo vs. gibi işler için kullanıldığı görüldüğü hâlde, kiliseler için böyle bir durum asla söz konusu olmamıştır. Daha nerede kaldı eşek bağlamak! Tarih boyunca bazı kiliselerin, yine bir ibadethane olarak ancak camiye çevrildiği görülmüştür. İslâmî bir töre gereği, fethedilen beldelerin en büyük kilisesini bazen atalarımız, cami hâline getirmişlerdir, o kadar.

Müslümanlar, “Dinde zorlama yoktur.” emrine uyarak ülkelerinde yaşayan gayrimüslimlerin dinî hayatlarına, örflerine daima saygılı olmuşlardır. Eğer böyle olmasalardı, koca Osmanlı Devleti’nin sınırları içinde ne bir kilise ne bir havra ne de bir tek gayrimüslim

insan kalabilirdi. Gayrimüslimler, varlıklarının devamını, İslâm'ın adaletinde buldular yüzyıllarca. İslâm'ın bu adaletindeki insanlığı, inceliği kavrayamamış olan bazı yerli fikir ve siyaset adamlarının, gayrimüslim unsurları Müslümanlaşmaya zorlamayan atalarımızı eleştirdiği bile görülmüştür. Netice o ki Müslüman olmayan tebaa, ecdadımızdan hep iyi muamele görmüştür.

Tanzimat'tan sonra ise bu tebaa, Müslüman çoğunluğun aleyhine olarak, çok daha geniş haklara nail kılınmıştır. Türkiye'nin gayrimüslim kesiminde zaman zaman görülen şımarıklık, büyüklük kompleksi, kendilerine tanınan çok geniş müsamahayı azımsama, nail kılındıkları o ayrıcalıklardan kaynaklanmaktadır. Bunun uzantısı olan ruh hâlinin dışa vuruluşudur. Türkiye'deki gayrimüslimlerden bu ruh hâlini taşıyan tiplerin, yurt dışındaki örnekleridir bu terörist Ermeniler. Müslümanlar hakkında peşin bir menfi duygu içinde bulunan bu tipler yurt dışında, uluslararası terörizmin ağına kolayca düşmeye çok müsaittirler. Hiç Türkiye'yi görmemiş, tanımamış olan bazı Ermeni gençleri ise terör örgütlerince daha kolay ve kısa zamanda beyinleri yıkanmış hâle geliyor. Nitekim Türkiye'de kiliselerin, eşek ahır olarak kullanıldığını ileriye süren Ermeni genç, Türkiye'yi hiç görmemiştir. Bu durumun asılsız olduğu kendisine anlatıldığında ise hayret etmiş. Anlaşıyor ki terörün aleti olanların birçoğu, ya peşin bir düşmanlık duygusu içindedirler ya da gerçekten de Ermenilerin Türkiye'deki durumları hakkında hiçbir ciddi ve doğru bilgi sahibi değildirler.

İşte bu durumda, gerçeği namuslu bir şekilde önce kendi cemaatlerine, sonra da bütün dünyaya anlatması gerekiyor bizzat Türkiyeli Ermenilerin. Ve tabii en başta da bu görev Ermeni Patrikliğine düşmektedir. Patrikhane gerçekten Türkiye'ye düşman değilse bu görevi bir yasak savma biçiminde değil, en ciddi şekilde üstlenmelidir. Aksi takdirde bu eylemlerin bizzat Patrikhane tarafından onay gördüğüne inanmamak için hiçbir sebep kalmıyor, demektir.

Gerçi Ermeniler başta olmak üzere bütün dünya, Müslümanların Ermenilere zulmetmemiş olduğuna inandırılrsa bile, uluslararası terörizm, elbette ki saldırılarından vazgeçecek değildir. Terörün amacı, haksızlıkları, zulümleri gidermek değil, ortalığı karıştırmaktır çünkü. Yani bu terörü önlemek, ne Patrikhanenin ne de bizzat Türkiye'nin tek başına üstesinden geleceği cinsten olaylar değildir. Ama şu var ki Ermeni meselesinin içyüzünü dünya kamuoyuna anlatmanın, genelde çok yararı vardır. Terör eylemleri bu yolla tamamen engellenemezse de hiç olmazsa dünya genelinde Türkiye aleyhtarlığı yaygınlaşmaz. Bu terör olaylarına "Oh oldu" diyen halklar, bu tür yürek soğutmalardan vazgeçer. Çünkü halkların Türkiye aleyhtarı olarak şartlandırılması, devletlerin de Türkiye aleyhtarı bir politika izlemelerinin mesnedi olmaktadır. Çünkü dış dünyada devletlerin dış politikasını yönlendirmede halkların genel eğilimleri oldukça önemli rol oynamaktadır. Yani yapmamız gereken dünya kamuoyunu aydınlatıcı faaliyete koyulmaktır; başta Patrikhane olmak üzere bütün yerli Ermenileri görev başına çağırmaktır.

Yeni Devir, 2 Ekim 1981

İSTİSMAR

Hüseyin Cahit Yalçın, *Siyasal Anılar* adlı kitabında: “Meşrutiyet’ten evvelki zamanlarda, meşrutiyeti hazırlayanlar masonluğa girmişler ve bundan memleket hesabına az çok bir fayda görmüşlerdi.” diyor ve devam ediyor: “Memuriyetlerini muhafaza etmek, çabuk terfi etmek, kestirme yoldan mebusluğa erişmek ilh... gibi emellere kapılan birtakım hırs-ı cah sahipleri, en ileri gelen İttihat ve Terakki erkânıyla bir de mason kardeşleri rabitası vücuda getirmeği düşünmüşlerdi. Bunlar vicdan hürriyeti ve yüksek bir insanî kardeşlik ideali takip etmek ve nüfuzlu başlara sokulmak için mason oluyorlardı.”

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşıldığı gibi, Meşrutiyet döneminin devlet adamları, onların iktidar partisi olan İttihat ve Terakki Fırkası’nın önde gelen bütün bağlıları hep masondur ve masonluğa kaydolanlara ancak ikbal kapısını açıyorlardı. Hüseyin Cahit’in: “Masonların dar, taassup ve nasyonalizm mülahazalarını aşarak, hangi din ve mezhepten, hangi ırktan olursa olsun, bütün insanlar arasında yüksek bir kardeşlik muhabbet ve tesanüdünü kurmak gibi mücahadedir.” diye savunduğu bu masonların iktidarda iken sergiledikleri bir tezat var ki oldukça ilginçtir. Yine Hüseyin Cahit’ten dinleyelim: “İttihat ve Terakki, ne vakit karşı saldırıların şiddetlendiğini görür ve ülkede etkisinin sarsıldığından korkarsa, ya çocukların

başlarına şapka giydirilmemesi, ya Müslüman kadınların açık saçık gezmemeleri için bir emir çıkarır ve bu emrin gazetelere yansıyacak haberiyle halkın gözüne girmek umuduna düşerdi. Bu zihniyet, İttihat ve Terakkiden çok sonraya kadar bizde sürüp gitti.”

Sürüp giden bu zihniyete şöyle bir örnek de veriyor Hüseyin Cahit: “Anadolu’da Millî Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra, Lozan Barışı’yla zafer kazanmış Cumhuriyet kurulup halifelik kaldırıldıktan sonra bile İçişleri Bakanı Ferit Bey, İstanbul Valiliğine gönderdiği bir emirde, “bazı toy gençlerin oruç üzerinde tartıştıklarını” duymuş ve “bu gibi hareketlerin halkın dinsel kaygılarını arttıracaklarını” dikkate almış, ramazanda oruç yiyenlerin mahkemelere verilmesini İstanbul Valisi’ne yazmış ve o da polis müdürlüğüne emir vermişti.”

Bu zihniyet için Hüseyin Cahit: “Bu yanlış hareket noktası, her hareket ve önlemi, şeriata uygun gösterme kaygısı, ülkede dine karşı görünme korkusu, kamuoyunu ve daha doğrusu hocalar sınıfını koruma ve gözetme siyaseti, Meşrutiyet devriminin ayaklarında bir zincir oluşturdu. Ülkede her türlü ilerleme ve yeniliğin en yüksek zembereği olan vicdan hürriyetine doğru yürüyemediler.” diyor. Bu eleştiri ifadelerinden de anlaşıldığı gibi Hüseyin Cahit’e göre vicdan hürriyeti, dinî kaygıların tümünden uzaklaşmaktır. Yani dini, gündem dışına itmeyi, onu hesaba almamayı din ve vicdan hürriyeti sayıyor. Bu kanaatte Hüseyin Cahit’in yalnız olmadığı, kendisi gibi düşünen aydınların da bulunduğu bir gerçektir. Bir başka ve belki daha önemli olan gerçek de şudur ki mason olan İttihat ve Terakki bağlularının bu siyaseti bir miras olarak yakın dönemlere kadar Türkiye’nin siyaset sahnesinde geçerliğini korumuştur. Özellikle 1945’ten sonra. Hüseyin Cahit’in verdiği ikinci örnek 1924 yılına aittir. O tarihlerden sonra bu tavizci zihniyet hızla terk edilmeye başlamıştı. Nitekim yazar, 1936 yılında bu durum için şu tespiti yapıyor: “Bugün Cumhuriyet devriminin ülkede en büyük nimeti olan tam ve içten bir vicdan ve inanç özgürlüğüne az vakit içinde o kadar alış-

tık ki daha dün denilecek kadar yakın bir zamana ait olan bu bağlar ve gülünç yönetim ilkeleri, bize çok eski bir masal gibi görünüyorlar. Ama dünü unutursak, bugünü açıklayamayız ve bugünün değerini ölçemeyiz” (s. 115-124).

1945’lerden sonraki demokratik hayat, bilhassa “1946 Ruhü” diye yaftalanan hareket, Meşrutiyet devrinin İttihat ve Terakki iktidarıyla bir kan bağı içindedir.

Yeni Devir, 19 Şubat 1986

NIÇİN İRTİCA MEVZUU

İrtica çevresindeki tartışmalar, yirminci yüzyılın başından bu yana Türkiye'nin siyasi gündeminden inmemiştir.

Bu tartışmaların en alevlendiği günlerse daima ya seçim günlerine ya da ülkenin bir dönemeci dönme vakitlerine rastlatılmıştır.

Meşrutiyet'ten beridir tartışılan bu konu çevresinde şimdiye değil söylenmedik söz ve irdelenmedik yön kalmadığı hâlde, neden hâlâ gündemde kalıyor ve önemli vakitlerdeyse gündemin baş maddesi olarak yer alıyor bu irtica konusu?

Kim, hangi eller ve niçin bu irtica konusunu bıkip usanmadan temcit pılavı gibi hep önümüze getirmektedirler? Bu konuyu artık çözümlayelim diye mi? Ülkemiz bu meseleleri artık gerilerde bıraksın diye mi?

Yoksa bitip tükenmeyen bir kavgalaşmanın vesilesi olsun diye mi bu konuyu beslemektedirler?

İrtica mevzuunun defteri kapatılmadığına göre, denebilir ki bu defterin açık tutulmasında bazı iç ve dış çevrelerin yararı vardır.

Anlaşılan o ki bu defter Türkiye’de siyasete atılan, seçimlere giren kişilerin ruh resimlerinin kaydedildiği bir arşiv olarak tutuluyor.

Ve anlaşılan o ki, bu defter seçmen kitemizin de zaman içinde uğradıkları düşünsel değişmelerin ve gelişmelerin tespitini yapmak için tutuluyor.

Yani aktif siyasilerin ve halkın inanç düzeyini ayan beyan görmek için bazı iç ve dış çevreler, irtica konusunu diri tutarak Türkiye’nin durum tespitini yapmaktadırlar.

Türkiye’ye karşı tavırlarını, muamelelerini saptamak için o çevrelerin başvurduğu bir nabız yoklaması ameliyesidir irtica mevzuu. Bu mevzu üzerinde her parti, hatta her siyaset adamı halk önünde sere serpe konuşacak ve halka bunlardan hangisine, hangi oranda katıldığını oylarıyla belirleyecek ki Türkiye’nin fikrî ve siyasi vasıfları o çevrelerce yeniden saptanmış olsun... mukabil tedbirler alınmış bulunsun...

Millî Gazete, 30 Temmuz 1986

CELAL BAYAR VE SON YÜZYILIMIZ

21 Ağustos 1986 günü saat 21.25'te gözlerini dünyaya yuman 104 yaşındaki Celal Bayar'ın ömrü Türkiye'nin son yüz yıllık hayatını tekrar hatırlamamıza vesile olsun.

Bayar, 1883'te doğduğuna göre o zaman Türkiye'nin başında Sultan II. Abdülhamit bulunuyordu demektir. Abdülhamit Han yalnız Türkiye'nin değil, Halife olmak sıfatıyla bütün yeryüzü Müslümanlarının başındaydı ve Osmanlı Devleti 11 milyon kilometre karelik bir alan üzerinde oturan görkemli bir devlettir. Eski yüzyıllara oranla, oldukça güç kaybına uğramış olmakla birlikte o devirde bile Osmanlı, yine de dünyanın denge unsuru olan büyük kuvvet sıralamasında, en önlerde bulunan, itibarı yüksek, kendinden korkulan bir devlettir. Kendisiyle başa çıkılması için, dünyanın öteki en büyük devletlerinin birleşmesi gerekliydi.

Osmanlı'nın daha doğrusu İslâm âleminin düşmanı olan öteki büyük devletler, düşmana bir karış olsun toprak kaptırmamış, dahası içten içe ülkeyi onarmaya yönelmiş ve oldukça da başarı sağlamış bulunan Abdülhamit'i tahttan indirmeye çalıştıklarında ve bunun için Türkiye içinden kendilerine yandaş aradıklarında, firkalar oluşturduklarında Celal Bey, en ateşli gençlik yıllarını yaşıyordu.

1908'de Meşrutiyet ikinci kez getirildiğinde ve arkasından Abdülhamit Han halledildiğinde Celal Bey 26 yaşındaydı ve bu olayların içindeydi.

Celal Bey'in İttihatçı arkadaşları 10 yıl içinde Trablus'u, sonra Balkanlar'ı kaptırdığında, arkasından Osmanlı Devleti'ni düşmanlarımızın tam istediği şekilde adı Birinci Dünya Savaşı olan Osmanlı Devleti'ni tasfiye etme savaşına soktuklarında Celal Bey, artık yetişkin, yaşını başını almış, sorumlu mevkilerde bulunan bir insandı.

Arkasından "Millî Mücadele" yılları gelir, sonra Cumhuriyet. Celal Bey, önde gelen devlet adamlarından olmuştur artık.

Nihayet Başbakan ve sonunda da Cumhurbaşkanıdır.

Cumhuriyet döneminde damgası bulunan sayılı kişilerden biridir Bayar.

Cumhuriyet Türkiye'sinin alanı 777 bin kilometrekaredir. Yani Celal Bey'in çocukluk dönemindeki topraklarımızın 15'te biri kadar... Türkiye'nin dünya üzerindeki nüfuzu ise Bayar'ın ömrü içinde nereden nereye geldi, malum.

Türkiye bugün galiba dünyada seksen yedinci sırada yer alıyor. Bir yüz yıl önce dünya üzerindeki etkinliğiyle şimdiki durumu arasında bir karşılaştırma yaparsak bu karşılaştırma sonunda Türkiye'nin dünya muvacehesinde geriye değil de ileriye gitmiş olduğuna karar verirsek, bunda kuşkusuz ki Sayın Celal Bayar'ın da emekleri vardır ve bu emeği ölçüsünde kendisini "Büyük Devlet Adamı" saymamız icap eder.

Millî Gazete, 25 Ağustos 1986

BAYAR VE İNÖNÜ

Cumhuriyet döneminin en büyük dilimi, İnönü ile Bayar'ın damgasını taşır. Bu iki ismin düşman kardeşlikleri her ne kadar Cumhuriyet'le başlarsa da herkesin göreceği biçimde belirginleşmesi, 1940'larla birlikte. Birbirinin peşi sıra başbakan oluşları, sonra da yine arka arkaya Cumhurbaşkanlığına gelişleri, düşmanlıklarını kemikleştiren olaylardır.

Oysa her ikisi de Cumhuriyet'in kuruluşunda ve kökleşmesinde çaba göstermiş, aynı temel ilkelere sahip çıkmış olmak bakımından kardeş gibidirler. Düşmanlıkları ise Cumhuriyet'in yürütülmesindeki üslup farkında çok, kişisel rekabetlerinden kaynaklanır. Üslup bakımından İnönü biraz daha devletçi, biraz daha diktatörce, biraz daha içe kapanıktı. Bayar ise biraz daha liberal, biraz daha demokrat, biraz daha dışa açtı.

San Fransisko Antlaşması'ndan sonra Batı dünyası, müttefik seçeceği devletlerin yönetiminde çok partili hayata geçmek, liberal ve dışa açık bir politika izlemek şartı arayınca Bayar, matluba muvafık bir lider olarak hemen İnönü'nün önüne geçiverdi. Aynı Batı,

İnönü'nün şahsında çok uygun bir muhalefet lideri bulmuştu. Çünkü İnönü bir yanıyla Batı dünyasının o aşamadaki taleplerine cevap olma yapısında bulunmamakla birlikte, temelde Batıcılığın-
dan kuşku duyulmayacak bir liderdi. Bu bakımdan muhalefet için bulunmaz bir insandı.

Eğer muhalefet İnönü'den başka birisine ısmarlanmış olsaydı, muhtemel rejim ve onun ilkeleri tehlikeyle karşılaşırdu. Onun için ne başka birisine muhalefet ısmarlandı ne de başka birisinin muhalefet yapmasına izin verildi. Çok partili hayata geçilmiş olmanın göstermelik izniyle kendisinden muhalefet partisi oluşturmaya kalkanlara ise o dönemin nefes aldirtmadığı hatıralardadır. İktidar partisiyle ana muhalefet partisi, kendilerinden başka herhangi bir partinin araya girerek gelişmesine fırsat bırakmadılar. Yani bu konuda her iki parti, tam bir kardeşlik içindeydiler. Cumhuriyet ekseninde bir ucunda Bayar'ın, ötekende İnönü'nün oturduğu bir tahterevallii kurulmuştu.

Fakat İnönü de Bayar da bu tahterevallinin iktidar ucu olmak hırslı içindeydiler. Düşmanlıkları hırs yüzündendi. Uzun yıllar muhalefette kalmayı İnönü kendine yediremiyordu. Bu sebeple çetin bir muhalif oldu. Eski siyasi üslubu dolayısıyla Batı dünyasının Bayar'ı kendisine tercih etmesini de anlayamıyordu, hazmedemiyordu. İnönü'nün giderek daha sola kayışında, liberal dünyaya karşı duyduğu tepkilerin büyük rolü oldu. Bu tepkilerin zamanla her türlü solun fideiği hâline gelmesine yol açtığı görüldü. Hatta bu solun zamanla kendisini bile aşığı, dahası kendisini bile tasfiye ettiğine tanık olundu.

Bayar'sa bir yandan düşman kardeşi İnönü'nün dehşetli muhalefeti, öte yandan uzun süre gündemde kalmanın oluşturduğu bıkkınlık sonunda, artık bu at üzerinde ısrar etmek istemeyen dış dünyanın da rızasıyla alaşağı edildi. Fakat alaşağı edilen kendisi ve partisiydi.

Zihniyetinin, yeni bir partiye bürünerek hemen ortaya çıkarılmasında gecikilmedi.

Bayar da, İnönü de mazul oldular. Fakat makbuliyetlerini ölümleriyle birlikte tekrar elde ettiler; çünkü her ikisi de Cumhuriyet'in harcı hükmündeydiler.

Millî Gazete, 27 Ağustos 1986

MEHMET AKİF İNAN ESERLERİ

DEVLET ADAMLARIMIZ

Mesleğinde yaşlanmış hangi doktor, son on beş yılın Sağlık Bakanını sırasıyla sayabilir? Hangi asker Milli Savunma, hangi öğretmen Milli Eğitim Bakanlarını sayabilir ki teklemeden.

Geçin bakanları, 1980'den bu yana başbakanlık yapmış olanları bile sırasıyla hatırlayabilen beri gelsin. Niye unutuluyorlar?

Unutulmamak için, olumlu ya da olumsuz yönüyle unutulmayacak bir şeyler yapmak gerekiyor. Müspet veya menfi bir özellikle belirivermeyenler, yani sıradan biri olanlar hemen unutuluyorlar.

Demokrasinin cilvesi olarak bakıyorsunuz seçilivermiş, Meclis'e girivermiş, oradan bakan olmuş. Sonra? Sonrası malum, bir devre, bilemediniz iki devre daha o hızla meclis hayatı, neticesinde silik hatıralar galerisine! Çoluk çocuğunun, yakın eş dostunun anılarında yaşanan bir ikbal dönemi, ama milletin hafızasında izi kalmamış bir hayat.

Bu, devlet adamlığı değildir veya gerçek devlet adamı böyle olmaz. Öyle çarçabuk pörsümez, eriyivermez, isterse mevkiini kaybetmiş

olsun, büyük devlet adamı unutulmaz. Yaşadığı sürece ilgi görür toplumdan, hatırı sayılır, hâlâ birçok şey beklenir kendisinden. Hatta zaman zaman müracaatta bulunurlar ona.

Bir kişinin büyüklüğü, önemi, ulaştığı siyasi mevkii aşmıyorsa, o mevkii elden gidince hemencecik balon gibi sönuveriyor. Talihin, tesadüfün devlet adamı yaptığı kişiler unutulmaya mahkûmdur.

Son otuz kırk yılın politika hayatını düşünelim. Ne adamlar gelmiş geçmiş. Bir partiyi batmaktan kurtardığı söylenen kişiler, partilerinin en saygıdeğer insanı olmuş, adı haberlerden düşmemiş kişiler, bir ihtilal sonrasında Meclis'e kalabalık gruplarıyla giren liderler, nerededirler şimdi?

Ya bir şirkette danışmanlık ya da bir banka da idare meclisi üyeliği yapıyorlardır. O da eski ünlerinin yüzü suyu hürmetine. Yoksa o yerlerde mutlak surette gerekli oldukları için değil.

Yahut asmışlardır levhalarını avukat diye, doktor diye...

Bazıları da emekli maaşlarını alarak evinde oturuyordur. Torununu götürüyordur çocuk bahçesine. Karşılarında çaktırmadan esneyen çocuklarının arkadaşlarına akıl vermeye kalkan, hatıralarını anlatanları da vardır herhâlde.

Devlet adamlığı bir sanattır, hem de bir meslek...

“Kişinin kendini bilmek gibi irfan olamaz.” demişler, ama gel gör: “Bir günün sultanlığı sultanlıktır.” diyor çoğu insanlar. “Hayır efendim ben bu işe liyakat sahibi değilim!” demiyorlar. Ölçü şu olmuş; “Ahmet yapar, Mehmet yapar da ben yapamaz mıyım?”

Gerçek devlet adamı, gün olur bir kenara çekilirse bile, o hâlâ millet için yeri düştüğünde bir müracaatgâhtır. Düşünelim bir yol, şu ka-

dar bakanlık yapmış, hatta başbakanlık yapmış, dahası var cumhurbaşkanlığı yapmış insanlar var ülkemizde değil mi? Hangi meselede başvuruluyor bugün kendilerine.

Bazı durumlarda ülke ihtiyaçları gerektirdiği zaman mütalaa beyanında bulunan yabancılardan birçok devlet adamına şahit oluyoruz oysa. Mevkiinden düşünce, nam ve nişanı silinen, adının ağza alınması suç olan devlet adamlarıysa sosyalist ülkelerdeydi.

Bizim durumumuzsa... Acayip bizim durumumuz.

Ama şu var, gerçek hizmet ehlini, millet unutmuyor.

Yeni Mesaj, 9 Ocak 1998

AKTÜALİTEYİ BÜYÜTMEK

Eğer günlük politikayı yakından izleyen biriyseniz; yalnız Anayasa değil, bütün resmî beyan, karar ve uygulamaların ilk muhatabı olarak kendinizi görüyorsunuz demektir. Siyasetin cümbüşlerini duymak, içinizin orkestrasına ona göre çekidüzen vermek için bütün melekeleriniz seferberdir.

Eğer bir sanat izleyicisiyseniz, çıkan her kitabın ilk muhatabı olarak kendinizi görüyorsunuz demektir. Dergiler, içindeki yazılar, şiirler size konuşuyor gibidir. Sanatçıların sergiledikleri her sıçrama ya da yerinde sayma devinimleri, sizin için çok önemlidir ve günlük konuşmalarınızın eksenini oluşturuyordur.

Politika izleyicisi nasıl ki bütün gününü siyasi olayların yanı başında dolanarak kullanıyorsa edebiyat ve sanat meraklısı da vakitlerini öylece sanat ürünlerinin kıyılarında eritiyordur.

Politika sevdalılarının çoğu ise kendilerini aktüalitenin beşiğinde oyalarlar. Gündelik hesapları, gündelik tartışmaları, yani gündemleri her gün değişir, gününe göre görüntü kazanır genellikle.

Yarınlara sarkan irdelemeler, yorumlar ve yargılardan çok, gün içinde fıkırdayan tezahürlerle uğraşırlar.

Gün içinde çok önemli buldukları bir siyasi beyanı ya da kişiyi, mesela bir on yıl sonraki zamana taşıyarak yargılamaya, kavramaya çabalamazlar. Geleceğin değil günün hesaplarıyla meşguldürler.

Acaba insanlar, yaşanan olayları o günkü algılarının duyarlılıklarıyla değil de yıllar sonraki şartların açısına da yerleştirerek bir hükme bağlamaya çalışsalar daha isabetli davranmış olmazlar mıydı?

İşleyen zamanın, kişileri ve olayları törpüleyen hassası hakkında zengin bilgilerimiz yoksa aktüel yargılarımızın çoğu havada kalmaya mahkûm oysa.

Zamanla unutulacak olan siyaset ve sanat olaylarına ve kişilere aktüalitede verilen önem, sonunda unutilan bir rüyaya benzemiyor mu dersiniz?

Daha somut konuşalım. Gün içinde nice önemli gördüğümüz olayların, üzerinden bir zaman geçtikten sonra, aslında ne kadar basit olduklarına dair hepimizin dağarcığında anılar yok mu? Üzerinde uzun tartışmalar yapılmış öyle siyasal olaylar gelmiş geçmiştir ki bugün onları bir lahzacık bile hatırlamaya gerek görmüyoruzdur.

Vaktiyle nice tartışmalara yol açmış sanat konuları vardır ki bugün adını bile anmıyoruz onların. Değil gün içinde geniş yankıları olan tartışmalar, o tartışmaları ortaya atmış olan kişiler bile, zamanın süngüleriyle silinip gitmiyor mu?

Zaman neleri tuz buz etmiyor. İşte bunu kavramak lazım...

Aktüaliteye fazlaca dayalı olan insanlar, bu gerçekten de “önemli” ya da “önemsiz” olanı birbirinden pek ayırt edemiyorlar. Aktüaliteye çok abanırsak şapla şekerı karıştırma açmazı bekliyordur bizi. Onun için ergin kişiler, bu ayırt etme işinde, yani önemliyle önemsizi, kalıcıyla geçiciyi birbirine katmamada feraset sahibi olduklarından, önemsiz kişiler ve olaylar için “Bu da geçer ya Hu” demişlerdir.

Maharet aktüaliteyi büyütmemektir, eşyanın da olayların da hakikatini dosdoğru tanımaktır.

Yeni Mesaj, 15 Mayıs 1998

EĞİTİM-BİR-SEN GENEL MERKEZİ
G.M.K Bulvarı Ş. Daniş Tunalıgil Sk. No:3/13 Maltepe/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 Faks: (0312) 230 65 28
www.egitimbirsen.org.tr
e-posta: egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr